

373.1484

๗๕๑๖ ก

๘.๓

โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า
: ศึกษากรณีโรงเรียนมัธยมศึกษา

ปริญญานิพนธ์

ของ

จิรพันธ์ ไตรทิพจรัส

22 เม.ย. 2542

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุฎบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์

มกราคม 2542

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1177๕๗

๑ 274 7

237 258
2๘๙ 2๙๔

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขบัณฑิต
สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร หะวานนท์)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรุฒิ ปัดไธสง)
..... กรรมการ
(อาจารย์ณรงค์ สุวรรณเปี่ยม)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร หะวานนท์)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรุฒิ ปัดไธสง)
..... กรรมการ
(อาจารย์ณรงค์ สุวรรณเปี่ยม)
..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ ดร. อารงค์ อุดมไพจิตรกุล)
..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ดร. สุวัฒน์ เงินฉ่ำ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์)

วันที่ 30 เดือน มกราคม พ.ศ. 2542

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ก็ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร หะวานนท์ ประธานคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรวุฒิ ปัดไธสง และ อาจารย์ณรงค์ สุวรรณเปี่ยม คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาทุ่มเทเวลาให้อย่างมากในการสอน ให้ความรู้ ให้คำแนะนำด้วยความเอาใจใส่ และให้กำลังใจ ตลอดจนช่วยชี้แนะและช่วยปรับปรุงแก้ไขอย่างละเอียดและตั้งใจ มีผลให้ปริญญานิพนธ์ มีความชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จนผู้วิจัยสามารถทำงานสำคัญชิ้นนี้สำเร็จเรียบร้อยอย่างมีความสุข ท่ามกลางความเหน็ดเหนื่อยและความกังวลในอันตราขณะเก็บข้อมูล ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจอย่างยิ่งในความกรุณาของคณะกรรมการที่ปรึกษาทั้ง 3 ท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. อารงค์ อุดมไพจิตรกุล คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ผู้สอน ผู้ให้คำแนะนำและให้กำลังใจในการเรียน ตลอดจนเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ รวมทั้ง ดร. สุวัฒน์ เงินน้ำ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บังคับบัญชาระดับสูง และกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ ที่ได้เสียสละเวลามาเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติมเพื่อให้ปริญญานิพนธ์นี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และให้ความกรุณาอย่างยิ่งแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณอาจารย์เกรียงศักดิ์ พราวศรี อาจารย์ถวิล มาตรเลี่ยม อาจารย์จำเนียร น้อยท่าช้าง และอาจารย์ประวิช ยี่สุนเทศ คณะผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานพิเศษกรมสามัญศึกษา อาจารย์สงวนศักดิ์ พวงจินดา กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ (ป.ป.ส. ศธ.) อาจารย์ณัฐปริยา บุญมุสิก ผู้รับผิดชอบงานด้านการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดของกรมสามัญศึกษา ที่ได้ให้ข้อมูลให้เอกสาร และให้ความช่วยเหลืออย่างดีในการทำวิจัย จนงานสำเร็จเรียบร้อย

ขอขอบคุณผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดคือ คุณรัศมี วิศทเวทย์ คุณภิญโญ ทองชัย คุณไมตรี วิริยะ คุณเพิ่มพงศ์ เขาวลิต คุณศิริสุข ยินหาญ คุณสุทธิมา เกิดสุข คุณสุวิทย์ พงษ์ธัญญะติลก และคณะ ที่ได้ให้ความรู้ให้เอกสาร ให้ข้อมูลใหม่ ให้คำวิพากษ์วิจารณ์ และให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยอย่างเต็มใจหลายครั้ง จนงานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งให้ความกรุณาอย่างสูงคือ เอื้อเวลาให้เข้าสอน ให้ร่วมทำกิจกรรม ชี้นำให้รู้จักกับกลุ่มนักเรียนผู้จำหน่าย ผู้ใช้ยาบ้าและนักเรียนกลุ่มอื่น รวมทั้งให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มาอย่างยากเย็นเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าในครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้บริหารโรงพยาบาลและหัวหน้าพยาบาล ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน ที่ได้ให้ความร่วมมือและเอื้อเฟื้อให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลระดับลึกในการทำปริญญานิพนธ์ ณ โรงพยาบาล ร้านค้า บ้านพัก และในชุมชนรอบโรงเรียน

และผู้ที่เกี่ยวข้องจะลืมขอบคุณเสียมิได้คือคณะบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่หอสมุดกลาง ตลอดจนเจ้าหน้าที่สำนักคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และคณะเจ้าหน้าที่ หอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยอีกหลายแห่งคือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดแห่งชาติ และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดสำนักงานป.ป.ส. รวมทั้งเจ้าหน้าที่ห้องสมุดศูนย์วิจัยยาเสพติด ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์อย่างดีในการใช้แหล่งข้อมูลสารสนเทศของสถาบัน

คุณค่าและประโยชน์อันจะพึงมีขึ้นจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนที่กรุณาให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ด้วยความเต็มใจ แม้ว่าจะต้องหล้งน้ำตาให้แก่กันในบางครั้งด้วยความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกันในขณะให้สัมภาษณ์ก็ตาม และปริญญานิพนธ์ฉบับนี้จะลดคุณค่าลงหากผู้อ่านและผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ตระหนักว่า ภายใต้อันสง่างามของโรงเรียนสถานที่ซึ่งเป็นที่มั่งคั่งของพ่อแม่ ผู้นำบุตรหลานอันเป็นแก้วตาแก้วใจมามอบไว้กับโรงเรียนด้วยความเชื่อว่าโรงเรียนคือแหล่งเจียรไนเพชรเม็ดงามให้กับครอบครัวและสังคมนั้น โรงเรียนยังมีมุมมืดบางมุมที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องร่วมกันพิจารณาถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ณ มุมมืดนั้น เพื่อทำความเข้าใจกับรากเหง้าที่แท้จริงของปรากฏการณ์ แล้วช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด ด้วยการทำให้โรงเรียนของเราเป็นสถานที่ซึ่งเป็นที่รัก เป็นที่เข้าใจและเป็นที่ไว้วางใจของนักเรียน เป็นที่พึ่งของพ่อแม่ผู้ปกครอง รวมทั้งเป็นแหล่งสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมให้กับนักเรียน ผู้เป็นที่หวังของชาติบ้านเมืองในอนาคต ด้วยการให้อย่างจริงใจกับนักเรียนคือ ให้ความรักอย่างไม่มีเงื่อนไข ให้ความเอาใจใส่ ให้ความเมตตา ความปรารถนาดี ความเป็นประชาธิปไตย และความเท่าเทียมกัน ตลอดจนให้ความเคารพในเกียรติ ศักดิ์ศรี และความเป็นมนุษย์ของครูและนักเรียนทุกคนอย่างแท้จริง

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณคุณคุณกิตติ ไตรทิพจรัส คุณแม่ พี่ น้อง หลาน และเพื่อน ผู้เป็นกัลยาณมิตร ผู้ให้ความรักความห่วงใย และเป็นกำลังใจให้อย่างมาก ส่งผลให้ผู้วิจัยมีพลังในการต่อสู้กับงานหนักจนปริญญานิพนธ์สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี

จิรพันธ์ ไตรทิพจรัส

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	15
ปัญหาการวิจัย	16
ขอบเขตของการศึกษา	16
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	17
2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
แนวคิดในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคม	21
การจัดระเบียบบรรทัดฐาน (Normative Order)	24
การจัดระเบียบความแตกต่าง (Differentiation Order)	36
แนวคิดในการศึกษาการฝ่าฝืนและการไม่ทำตามบรรทัดฐานของสังคม	40
ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory)	41
แนวคิดการต่อรอง (Negotiate)	48
แนวคิดในการศึกษาเครือข่ายและเงื่อนไขในการแพร่ระบาดของยาเสพติด	54
แนวคิดเครือข่ายทางสังคม (Social Network)	54
การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญเกี่ยวกับยาบ้าในฐานะยาเสพติด	
วัตถุออกฤทธิ์ และการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	62
การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ และยาบ้า	62
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษ	72
กรอบความคิดในการวิจัย	86
3 วิธีดำเนินการวิจัย	92
สนาม (Field)	92
การเข้าสู่สนาม	93
การเลือกบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ (Key Informant)	95
การสัมภาษณ์ระดับลึก (Indept Interview)	95
การสังเกตและการจดบันทึก	96
การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล	98

บทที่	หน้า
4 บริบทของโรงเรียน	103
ที่ตั้ง อาณาเขต และสภาพแวดล้อม	103
อาคารสถานที่ของโรงเรียน	107
ประวัติการตั้งโรงเรียนและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆของโรงเรียน	111
วิถีชีวิตประจำวันของนักเรียนและครูโรงเรียนประชาศึกษา	124
สรุป	128
5 โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน	131
ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน	132
ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน	152
ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู	157
ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียน	160
6 โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการเข้าไปติดยาบ้า	164
การแพร่ระบาดของยาบ้าในฐานะเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน	164
มีการฝ่าฝืนระเบียบและมีการต่อรองกับระเบียบของโรงเรียน	164
มีแหล่งยาบ้า หาซื้อได้ง่าย ไม่มีคนควบคุม การควบคุมไม่ได้ผล	171
การได้ยาบ้าเข้ามาในโรงเรียนและการเข้าไปติดยาบ้า	192
การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน	199
เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้า	201
7 ข้อสรุปเชิงทฤษฎี และข้อเสนอแนะ	214
ข้อสรุปเชิงทฤษฎี	221
ข้อเสนอแนะ	231
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	231
ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ	234
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป	235
บรรณานุกรม	237

ภาคผนวก	259
ชุดที่ 1 แนวคำถามในการสัมภาษณ์นักเรียนที่ใช้ยาบ้า	260
ชุดที่ 2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์นักเรียนที่ไม่ใช้ยาบ้า	262
ชุดที่ 3 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ครูและผู้บริหารโรงเรียน	264
ชุดที่ 4 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ปกครองและผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน	267
ชุดที่ 5 แนวคำถามในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆและผู้ที่เกี่ยวข้อง	269
ชุดที่ 6 แนวทางการสังเกตบริบทของโรงเรียน	272

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงรายละเอียดของสถิติผลการจับกุมคดียาบ้า ปี 2533 - 2538	5
2	แสดงรายละเอียดของการเปรียบเทียบช่วงอายุของผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้า	6
3	แสดงรายละเอียดของการเปรียบเทียบอาชีพของผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้า	7
4	แสดงรายละเอียดขององค์ประกอบของยาบ้า	67
5	แสดงรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนักเรียนซึ่งใช้ยาบ้า	99
6	แสดงรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนักเรียนซึ่งไม่ใช้ยาบ้า	100
7	แสดงรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์	101
8	แสดงรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้ปกครองและผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน	102
9	แสดงรายละเอียดของงบประมาณก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ของโรงเรียน ระหว่างปี 2510 - ปัจจุบัน	112
10	แสดงรายละเอียดของระดับชั้นเรียน จำนวนห้องเรียน นักเรียน ครู และเจ้าหน้าที่ของโรงเรียน ระหว่างปี 2493 - ปัจจุบัน	113
11	แสดงรายละเอียดของจำนวนนักเรียนปี 2540 จำแนกตามอาชีพของผู้ปกครอง	118
12	แสดงรายละเอียดของวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียนและครู	124
13	แสดงรายละเอียดของช่วงเวลาและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาบ้าของนักเรียน	127
14	แสดงรายละเอียดของตัวเลข / ตัวอักษรแสดงผลการเรียนรู้และความหมาย	144

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	แสดงแผนที่การจับกุมคดีจำหน่ายและครอบครองเพื่อจำหน่ายยาบ้า ระหว่างปี 2532 - 2537	4
2	แสดงขอบเขตอำเภอและที่ตั้งโรงเรียน.....	105
3	แสดงที่ตั้งของโรงเรียน	106
4	แสดงที่ตั้งของอาคารสถานที่ภายในโรงเรียน	108
5	แสดงแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน	211
6	แสดงข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากผลการวิจัยโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน กับการแพร่ระบาดของยาบ้า	222

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของการใช้สารในทางที่ผิดซึ่งรวมถึงบุหรี่ยาสูบและสุราเป็นสิ่งที่เพิ่มมากขึ้นและเกี่ยวข้องกับโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีน ซึ่งในงานวิจัยนี้เรียกว่า “ ยาบ้า ” เป็นสิ่งที่ควรได้รับความสนใจ (Mundell. 1997 : 1) เพราะปรากฏการณ์เช่นนี้เป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมขณะนี้ ซึ่งไม่เพียงแต่จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเรื้อรังมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังเป็นปรากฏการณ์ที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับในช่วงระยะเวลา 12 ปีที่ผ่านมา (องค์การอนามัยโลก หรือ World Health Organization หรือ WHO. 1996 : 1 - 2) และนั่นก็คือยาบ้าได้แพร่ระบาดไปสู่ประชากรวัยรุ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนนักศึกษาในหลายประเทศทั่วโลกซึ่งบางประเทศมีการแพร่ระบาดของยาบ้ามากกว่าโคเคนและเฮโรอีน (WHO. 1996 : 1 ; อ้างอิงมาจาก Nakajima. 1996) ปรากฏการณ์เช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงสูงต่อการติดสารเสพติดของนักเรียนนักศึกษาซึ่งมีการติดสารเสพติดชนิดต่าง ๆ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). 2538 : 93) ส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่เยาวชนในหลายด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม รวมทั้งก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและด้านการเมืองการปกครองในชาติ ประการสำคัญคือ เกิดผลเสียต่อสุขภาพอนามัย ค่านิยม ศีลธรรมจริยธรรม และเศรษฐกิจของประชากรในสังคม (The National Longitudinal Study on Adolescent Health (JAMA). 1997 : 1)

การแพร่ระบาดของการใช้สารในทางที่ผิดนั้นมีที่มาจากไหน กล่าวโดยทั่วไปการใช้สารในทางที่ผิดนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่นับวันยิ่งขยายตัวแพร่กระจายออกไปในทุกสังคม (Matrix Center. 1991 : 1 ; Juhnke and others. 1997 : 1 ; Mundell. 1997 : 1 ; Indiana Prevention Resource Center (IPRC). 1997 : 1) โดยที่มาของการแพร่ระบาดของสารเสพติดคือการพัฒนาประเทศในช่วง 30-40 ปีที่ผ่านมาซึ่งเน้นทิศทางเดียวคือ การเจริญเติบโตไปในทิศทางของความทันสมัยตามแบบอย่างตะวันตก ได้ส่งผลกระทบในเชิงลบให้กับสังคมไทยซึ่งเข้าสู่สภาวะของความด้อยพัฒนาในกระบวนการพัฒนาเช่นเดียวกับประเทศในโลกที่สามอื่น ๆ ที่อยู่ใต้อาณัติของตะวันตก ซึ่งเคยเป็นสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการใช้สารในทางที่ผิดที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองทุกวันนี้ จากปรากฏการณ์การแตกสลายของยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อทุก

สถาบัน (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. 2540 : 197) สามารถกล่าวได้ว่าไม่ว่าภาคเศรษฐกิจและภาคอุตสาหกรรมของประเทศจะเจริญก้าวหน้าในทางวัตถุมามากเพียงใดก็ตาม แต่สภาวะของความด้อยพัฒนาที่เกิดขึ้นก็สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ของสังคมที่ไม่เอื้อต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากร นั่นคือปัญหาภาวะวิกฤติทางสังคมอันเกิดจากการใช้สารในทางที่ผิดของประชากรโลก (Denenberg. 1996 ; Frieden and others.1997 ; National Center on Addiction and Substance Abuse at Columbia University (CASA)) ; Davis and Hawke. 1998) และประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์การแพร่ระบาดของสารเสพติดในประชาชนไทย (กระทรวงสาธารณสุข. 2539 : 1 ; บัณฑร อ่อนดำ และคนอื่นๆ. 2539 : 9 ; สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2539 : 4/41 ; กรมสามัญศึกษา. 2540 : 1 ; กระทรวงศึกษาธิการ. 2540 : 11 ; จีรพร สร้อยสุวรรณ. 2540 : 2 ; มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ และคนอื่นๆ. 2540 : 12 ; สำเริง แยมโสภี. 2540 : ก) อันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ไม่พึงปรารถนาก็ยังปรากฏขึ้นเป็นนิจ

ปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนซึ่งเป็นสารเสพติดชนิดกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง เป็นปัญหาสำคัญที่พบเห็นและได้ยินข่าวเสมอ ดังรายงานขององค์การอนามัยโลกที่ระบุว่ามีการผลิต การค้า และการใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิดอย่างกว้างขวางในประเทศต่างๆทั่วโลกในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา (Denenberg. 1996 : 3 ; Missouri Department of Mental Health (ADA). 1994 : 1 ; Boston University Medical Center. 1996 : 2) เช่น การศึกษาที่พบว่า จำนวนคนติดแอมเฟตามีนในประเทศอังกฤษขณะนี้ เป็นเยาวชนวัยรุ่นจำนวนมากกว่า 500,000 คน (Milroy. 1996) ส่วนในสหรัฐอเมริกา มีวัยรุ่นมากกว่า 800,000 คนทั่วประเทศ ติดแอมเฟตามีนซึ่งเริ่มมีการแพร่ระบาดมากในเมืองลอสแอนเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย ตั้งแต่ปี ค.ศ.1992 (Roberts. 1995 : 2) ในขณะเดียวกันก็มีการวิจัยพบว่าแอมเฟตามีนมีศักยภาพสูงสำหรับการนำไปใช้ในทางที่ผิด (Rx List Generic Information. 1997 : 1) นอกจากนี้ Health Magazine ยังรายงานผลการศึกษาไว้ว่า แอมเฟตามีนเริ่มแพร่ระบาดมากกว่ากัญชา โคเคน คาเฟอีน และสารเสพติดชนิดอื่นในปีค.ศ. 1990 และแอมเฟตามีนเป็นตัวยาเสพติดที่มีแนวโน้มการขยายตัวรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับหนึ่งในปัจจุบัน (สำนักงานป.ป.ส. 2540 : 86 ; กรมสามัญศึกษา. 2541 : 1, 9) ทั้งนี้เพราะปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนเป็นปัญหาที่มีพลวัตซับซ้อนเชื่อมโยงกับเงื่อนไขหลายประการ นับตั้งแต่เงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมืองการปกครอง รวมทั้งด้านสุขภาพอนามัย คือ ความผิดปกติทางจิตอันเนื่องมาจากร่างกายและจิตใจ

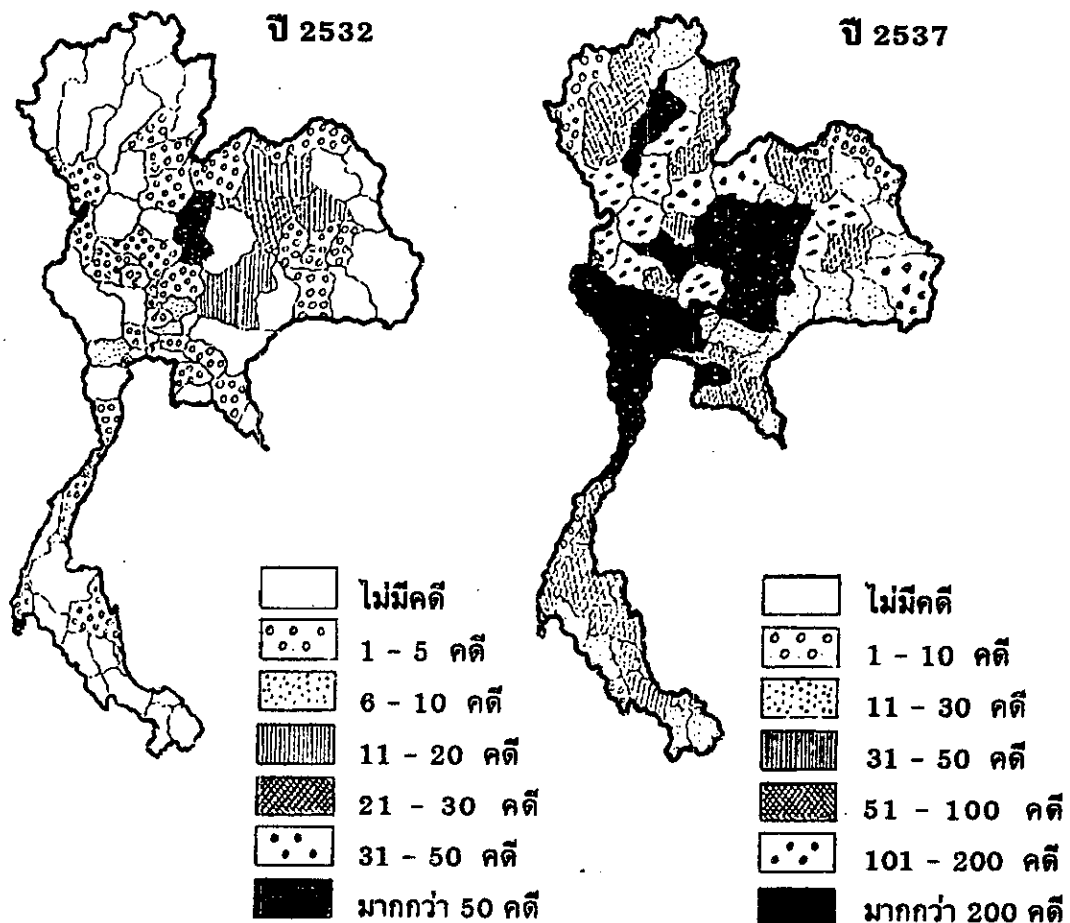
ในโลกไร้พรมแดนเช่นทุกวันนี้ สังคมโลกกำลังอยู่บนมรรควิถีของสภาพไร้ระเบียบ โลกระบบทุนนิยมโลกกำลังเกิดภาวะความไม่แน่นอน 2 ด้าน ด้านหนึ่งได้แก่สภาวะความไม่แน่นอน อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง อีกด้านหนึ่งได้แก่สภาวะความไม่แน่นอนอัน

เกิดจากการจัดระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. 2540 : 15) ปัญหาประการสำคัญที่ตามมาคือกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งส่งผลต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามความไม่แน่นอนของโลก การที่วัฒนธรรมตะวันตกซึ่งหลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทยเราหลายรูปแบบ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ภาพยนตร์ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ล้วนแล้วแต่ยั่วยุให้ประชาชนเกิดความอยากรู้อยากเห็นอยากทดลอง เพื่อสนองความต้องการของตนทั้งสิ้น และความอยากลอง คือสาเหตุสำคัญของการเสพยาเสพติด (คันสนีย์ โพธิ์พุท. 2528 ; กรมการฝึกหัดครู. 2532 ; ทิพย์อร ไชยณรงค์. 2535 ; อังสนา เปตะนันท์. 2536 ; กรมพลศึกษา. 2538 ; TDRI. 2538 ; ณรงค์ สุวรรณเปี่ยม ; อ้างอิงมาจาก สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.). 2539 : 240) อันรวมถึงการเสพยาบ้า (สารภี คีลา และคนอื่นๆ. 2534 ; ยุกา วงศ์ไชย และคนอื่นๆ. 2535 ; อาภา ศิริวงศ์ ณ อยุธยา และคนอื่นๆ. 2538 ; ศิริพร เชิดวงศ์สุข. 2539 ; สำนักงานป.ป.ส. 2539 ; Hall. 1993 ; WHO. 1996)

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า สาเหตุจากทางจิตใจ คือที่มาอีกประการหนึ่งของการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างกว้างขวางกับกลุ่มประชาชนในวัยทำงานรวมทั้งกลุ่มวัยรุ่นในสถานศึกษา ซึ่งพบว่ามีการระบาดของยาบ้าค่อนข้างสูง (รัชนิ ฌ ระนอง. 2540 ; นพดล สมบูรณ์ทรัพย์. 2541 ; Suwaki and others. 1992 ; Klee. 1992) อุบัติการณ์นี้เป็นไปอย่างรุนแรงทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและในประเทศกำลังพัฒนา (WHO. 1996 : 1) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยซึ่งเกิดปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้ากับกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาหลายแห่งที่มีปัญหาการแพร่ระบาดของการเสพยาบ้าในปริมาณความชุกอย่างที่เราชาวชนยังไม่อาจคาดคิดมาก่อน (TDRI. 2538 : 124 ; Darke. 1994 ; Hando. 1994 ; Tschirgi. 1997) ในสภาพเช่นนี้มีผลการวิจัยระบุว่ามีคนติดยาบ้าทั่วประเทศจำนวนมากถึง 257,965 คน ในปี 2538 (นิพนธ์ พัวพงศกร และคนอื่นๆ. 2538 : 121) ส่วนปี 2540 มีรายงานว่านักเรียนนักศึกษาในระดับประถมศึกษา - อุดมศึกษาทั่วประเทศติดยาเสพติดจำนวนมากถึงปีละเกือบ 300,000 คน ส่วนใหญ่ติดยาบ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศรวม 2,420,365 คน ใช้นายบ้า 25,898 คน (กรมสามัญศึกษา. 2541)

2 สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทยปัจจุบัน จากสรุปการศึกษากรณีการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ภาคกลางโดยบัณฑิต อ่อนดำ และคนอื่นๆ (2539. 7 - 9) พบว่าเมื่อมองในภาพรวมแล้ว ยาบ้าคือยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดมากที่สุดในพื้นที่ภาคกลาง รองลงมาคือเฮโรอีน แต่ถ้าแยกมองเป็นพื้นที่พบว่าถ้าพื้นที่เป็นแหล่งการเกษตร แหล่งอุตสาหกรรมหรือแหล่งศูนย์กลางการขนส่ง เช่น จังหวัดนครปฐม ราชบุรี กาญจนบุรี และปทุมธานี จะมีการแพร่ระบาดของยาบ้าสูงกว่าเฮโรอีน แต่ถ้าเป็นพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเล เช่น จังหวัดสมุทรสาคร สมุทรปราการ และชลบุรี จะมีการแพร่ระบาดของเฮโรอีนสูงกว่ายาบ้า

แต่ถ้าดูในกลุ่มประชากรพบว่ากลุ่มผู้ใช้แรงงานทั้งภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม และ การขนส่ง รวมทั้งชุมชนชนบท เยาวชน และนักเรียนที่อยู่ใกล้แหล่งอุตสาหกรรมหรือแหล่ง เกษตรกรรมจะมีการใช้ยาบ้ามากกว่าเฮโรอีน ส่วนกรุงเทพมหานครนั้นมีการแพร่ระบาดของ ยาเสพติดสูงที่สุดในประเทศโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ เฮโรอีน ยาบ้า และสารระเหย ตามลำดับ ดังได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้ามีการขยายพื้นที่ของ การแพร่ระบาดเข้าไปในชุมชนชนบท สถานประกอบการและสถานศึกษามากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ยังพบว่ายาบ้าจะแพร่ระบาดรุนแรงขึ้นโดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ทั้งภาคอุตสาหกรรม การขนส่ง ภาคเกษตรกรรม และกลุ่มที่น่าสนใจอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มนักเรียน นักศึกษา ซึ่ง ในระยะหลังนี้หันมาเสพยาบ้าโดยวิธีรวมกลุ่มกันสูดดมมากขึ้น ในขณะที่ตลอดช่วงเวลาหลาย ปีที่ผ่านมา สำนักงานป.ป.ส. (2539 : 4/36,4/41) ได้รวบรวมสถิติการแพร่ระบาดของยาบ้า ในจังหวัดต่าง ๆ และนำเสนอข้อมูลไว้เป็นแผนที่ แสดงถึงการจับกุมคดีจำหน่าย และครอบครอง เพื่อจำหน่ายยาบ้า ระหว่างปี 2532 - 2537 ซึ่งพบว่ามีคดีที่เกี่ยวข้องกับยาบ้าเพิ่มขึ้นอย่างมาก

ภาพประกอบ 1 แผนที่แสดงการจับกุมคดีจำหน่ายและครอบครองเพื่อจำหน่ายยาบ้าระหว่างปี 2532 - 2537

ที่มา สำนักงานป.ป.ส. (2539. 4/36, 4/41)

ภาพประกอบ 1 แสดงให้เห็นความแตกต่างของพื้นที่ซึ่งมีการจับกุมคดีจำหน่ายและครอบครองเพื่อจำหน่ายยาบ้าในปี 2532 เปรียบเทียบกับปี 2537 โดยในปี 2532 มีการจับกุมคดีจำหน่ายและครอบครองเพื่อจำหน่ายยาบ้าในเขตจังหวัดภาคกลางเพียงบางจังหวัดเท่านั้น แต่ในปี 2537 การจับกุมผู้กระทำความผิดในคดียาบ้ากลับขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในหลายจังหวัดทั้งในเขตภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉยเหนือ ภาคเหนือ ตลอดจนภาคอื่นๆทั่วประเทศ

ตลอดเวลาหลายปีที่ผ่านมา สำนักงานป.ป.ส. (2539 : 4/35, 4/45 - 4/46) ได้ประมวลข้อมูลแสดงสถิติผลการจับกุมคดียาบ้า ปี 2533 - 2538 รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับช่วงอายุและอาชีพของผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้า ระหว่างปี 2534 - 2537 ซึ่งเป็นข้อมูลที่แสดงถึงการเพิ่มขึ้นอย่างมากของผู้ติดยาบ้าในกลุ่มเยาวชนดังตาราง 1 - 3 ต่อไปนี้

ตาราง 1 ตารางแสดงสถิติผลการจับกุมคดียาบ้า ปี 2533 - 2538

ปีพ.ศ.	จำนวนคดียาบ้า / ปี	เฉลี่ยจำนวนคดียาบ้า / วัน
2533	2,216	6
2534	3,992	11
2535	5,952	16
2536	8,633	24
2537	12,606	35
2538	13,368	37
รวม	46,767	22

ที่มา สำนักงานป.ป.ส. (2539. 4/35)

ตาราง 1 แสดงถึงข้อมูลจากสำนักงานป.ป.ส. ซึ่งสรุปเกี่ยวกับสถิติการจับกุมคดียาบ้า ระหว่างปี 2533 - 2538 โดยในช่วงระยะเวลา 6 ปีดังกล่าว ปรากฏว่ามีการจับกุมผู้กระทำความผิดคดียาบ้ารวมทั้งสิ้น 467,67 คดี ในขณะที่ช่วงปี 2533 มีสถิติการจับกุมคดียาบ้าทั่วประเทศเพียง 2,216 คดี แต่ในทางตรงกันข้าม สถิติการจับกุมผู้กระทำความผิดในคดีนี้กลับพุ่งสูงขึ้นเป็นลำดับทุกปี จนถึงปี 2538 ซึ่งมีจำนวนผู้กระทำความผิดคดียาบ้าสูงถึง 13,368 คดีต่อปี ทั้งนี้โดยเฉลี่ยแล้วมีการรวบรวมสถิติการจับกุมคดียาบ้าสูงสุดถึง 37 คดีต่อวันในปี 2538 ในขณะที่สถิติการจับกุมยาบ้าต่อวันในปี 2533 มีจำนวนเฉลี่ยเพียงวันละ 6 คดีเท่านั้น

ตาราง 2 แสดงการเปรียบเทียบช่วงอายุของผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้า

ปี 2534 - 2537

พ.ศ./จำนวน ช่วงอายุ (ปี)	2534		2535		2536		2537	
	คน	%	คน	%	คน	%	คน	%
ต่ำกว่า 15 ปี	-	-	4	1.6	14	3.8	21	4.4
15 - 19	17	13.9	52	20.2	147	40.1	209	44.4
20 - 24	35	28.7	70	27.2	80	21.8	91	19.2
25 - 29	36	29.5	59	23.0	39	10.6	63	13.3
30 - 35	17	13.9	40	15.6	53	14.4	43	9.1
36 - 39	8	6.6	22	8.6	18	4.9	26	5.5
สูงกว่า 39 ปี	9	7.4	10	3.9	16	4.4	21	4.4
รวม	122	100	257	100	367	100	474	100

ที่มา สำนักงานป.ป.ส. (2539. 4/45)

จากตาราง 2 แสดงถึงช่วงอายุของผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้าในปี 2534 - 2537 โดยในปี 2534 จากจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้าทั้งหมด กลุ่มผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ยาบ้าซึ่งมีอายุระหว่าง 25 - 29 ปี มีจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 29.5 รองลงไปที่กลุ่มอายุ 20 - 24 ปี จำนวนร้อยละ 28.7 เข้ารับการบำบัดรักษารองลงมา ในขณะที่กลุ่มอายุ 15 - 19 ปี เข้ารับการบำบัดรักษาเพียงร้อยละ 13.9 ในปีเดียวกัน แต่เมื่อสังเกตข้อมูลจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดรักษาซึ่งมีอายุระหว่าง 15 - 19 ปี ในปี 2535 - 2537 ชี้ชัดว่ามีการเพิ่มของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาในอัตราที่สูงขึ้นโดยตลอด คือ เพิ่มจากร้อยละ 13.9 ในปี 2534 เป็นร้อยละ 20.2 ร้อยละ 40.1 และร้อยละ 44.4 ในปี 2535-2537 ตามลำดับ เช่นเดียวกับกลุ่มอายุต่ำกว่า 15 ปี ซึ่งมีอัตราการเข้ารับการบำบัดรักษาเพิ่มสูงขึ้นเช่นกันคือ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.6 เป็นร้อยละ 4.4 ในปี 2534 - 2537/ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่มีการเข้ารับการบำบัดรักษา ยาบ้า มากที่สุดในปี 2537 คือกลุ่มเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15 - 19 ปี มีจำนวนทั้งสิ้นร้อยละ 44.4 ของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุชาติา ทิมอุดม ที่พบว่าผู้ใช้ยาเสพติดมีระดับการศึกษามีธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด คือช่วงอายุ 14 - 16 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่นตอนต้นที่มีแนวโน้มทดลองใช้ยาเสพติดมากที่สุด

ตาราง 3 แสดงการเปรียบเทียบอาชีพของผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้า

ตั้งแต่ปี 2534-2537

ท.ศ./จำนวน อาชีพ	2534		2535		2536		2537	
	คน	%	คน	%	คน	%	คน	%
1. นักเรียน	3	2.5	19	7.5	61	16.9	133	28.3
2. ว่างาน	23	18.9	43	16.9	68	18.8	98	20.9
3. รับจ้าง	26	21.3	43	16.9	73	20.2	113	24.0
4. เกษตรกร	13	10.7	36	14.2	49	13.6	39	8.3
5. ค้าขาย	11	9.0	32	12.6	38	10.5	30	6.4
6. ขับรถยนต์	6	4.9	10	3.9	17	4.7	14	3.0
7. รับราชการ	13	10.7	12	4.7	3	0.8	4	0.9
8. อื่นๆ	27	22.1	59	23.2	52	14.5	39	8.3
รวม	122	100	254	100	361	100	470	100

ที่มา สำนักงานป.ป.ส. (2539 : 4/46)

จากตาราง 3 แสดงถึงอาชีพของผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้าระหว่างปี 2534-2537 จากจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งหมดในปี 2534 มีผู้ประกอบอาชีพรับจ้างสูงสุดถึงร้อยละ 21.3 รองลงมาร้อยละ 18.9 คือกลุ่มคนว่างงาน โดยมีนักเรียนเข้ารับการบำบัดรักษาน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 2.5 เท่านั้น ในขณะที่ข้อมูลการบำบัดรักษาในปี 2537 จากจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งหมด ปรากฏว่าผู้มีอาชีพนักเรียนเข้ารับการบำบัดรักษาจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 28.3 โดยอัตราการเพิ่มสูงขึ้นของจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษาจะเพิ่มขึ้นทุกปีในระหว่างปี 2534 - 2537 คือเพิ่มจากร้อยละ 2.5 เป็นร้อยละ 7.5 ร้อยละ 16.9 และร้อยละ 28.3 ในปี 2534 ปี 2535 ปี 2536 และปี 2537 ตามลำดับ ผลการศึกษานี้จะตรงกับข้อค้นพบของยุพา วงศ์ไชย และคนอื่นๆ (2538 : 2) ที่สรุปรายงานโดยชี้ชัดไว้ว่า

ปัญหาชาวบ้านได้แพร่ระบาดไปสู่กลุ่มนักเรียนและกลุ่มเยาวชนวัยแรงงานที่มีอายุน้อยระหว่าง 13 - 18 ปีมากยิ่งขึ้น

จากข้อมูลในแผนที่และสถิติที่แสดงในตาราง 1-3 คือข้อมูลเชิงปริมาณที่แสดงให้เห็นปริมาณการแพร่ระบาดของยาบ้าซึ่งเพิ่มทวีขึ้นอย่างมากในช่วงทศวรรษนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนช่วงอายุ 14-19 ปีซึ่งมีแนวโน้มการแพร่ระบาดของยาบ้าสูงที่สุด

ลักษณะการแพร่ระบาดของยาบ้านี้เป็นอย่างไร ความรุนแรงของสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้านี้ เจ้าหน้าที่ปราบปรามยาบ้า (สำนักงานป.ป.ส. 2539 : 4/23) ได้ศึกษาพบข้อเท็จจริงที่สำคัญคือ ปัญหาชาวบ้านมีโครงสร้างอิทธิพลด้านต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับยาเสพติดชนิดอื่น ทำให้เป็นปัญหาที่มีความรุนแรงไม่เพียงแต่ด้านโทษและพิษภัยเท่านั้น แต่รวมถึงปัญหาอื่นที่มีความสัมพันธ์กับยาบ้าอย่างใกล้ชิด เพราะอิทธิพลของยาบ้าได้หยั่งรากลึกลงไปในพื้นที่หลายจังหวัดที่มีการผลิต การค้าและการแพร่ระบาดอย่างรุนแรง จนกลายเป็นโครงสร้างอำนาจกลุ่มอิทธิพลที่มีเครือข่ายครอบคลุมและคุ้มครองการค้ายาบ้า โดยมีแรงจูงใจที่สำคัญในการผลิตและการค้ายาเสพติดคือ รายได้หรือผลตอบแทนที่ได้รับสูงกว่าความเสี่ยง (ณรงค์ สุวรรณเปี่ยม. 2540 : 1) และกลุ่มนักเรียนในสถานศึกษาเป็นประชากรกลุ่มเป้าหมายที่มีการแพร่ระบาดมากที่สุด (สำนักงานป.ป.ส. 2541 : 9)

ในส่วนกลไกของรัฐไทยนั้น รัฐบาลทุกยุคและกระทรวงศึกษาธิการซึ่งตระหนักในปัญหาสารเสพติดที่เกิดขึ้นในสังคมและส่งผลกระทบต่อบุคคลทั่วไป ได้กำหนดนโยบายพัฒนาสุขภาพอนามัยของเด็ก เยาวชน และประชาชน โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดมา ได้มีการวางแผนป้องกันสารเสพติดตั้งแต่ปี 2535 - 2539 และมีการกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ ปี 2540 - 2544 ซึ่งกำลังดำเนินการตามแผนอยู่ในขณะนี้ โดยกระทรวงได้กำหนดนโยบายและแนวทางในการดำเนินงาน รวมทั้งประสานงานให้กรมต่างๆ ร่วมวางแผน กำกับ ติดตาม และปรับกลยุทธ์ในการดำเนินงานให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 กรมสามัญศึกษาจึงได้ดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด รวมทั้งปัญหาชาวบ้านในสถานศึกษาตามนโยบายของกระทรวง ด้วยการมอบหมายให้สถานศึกษาจัดทำแผนและดำเนินงานตามแผนอย่างเข้มข้นยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือกรมสามัญศึกษาได้แจ้งให้สถานศึกษามีมาตรการกวดขันการใช้ยาบ้าของเยาวชนเป็นพิเศษด้วยการไม่ให้วิธีการลงโทษรุนแรงหรือไล่ออกในกรณีที่พบว่ามีนักเรียนติดสารเสพติด และหากพบว่ามีการกระทำผิดเกี่ยวกับยาบ้าในบริเวณสถานศึกษาก็ให้สถานศึกษาใช้ดุลพินิจในการจัดการ เพื่อลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าให้ได้ผลอย่างจริงจังและรวดเร็ว แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมกลับสวนทางกัน

อย่างไรก็ดี ในปี 2541 รัฐบาลโดยสำนักงานป.ป.ส. (2540 : 9 - 10) ได้เล็งเห็นความสำคัญของการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้าที่เกิดขึ้นในสถานศึกษามากยิ่งขึ้น จึงมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการกับนักเรียนโดยตรง คือ (1) ให้จำแนกกลุ่มเป้าหมายนักเรียนเป็น 4 กลุ่มคือ (1.1) กลุ่มที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด (1.2) กลุ่มที่มีประสบการณ์ในการใช้เหล้า บุหรี่ หรือเริ่มทดลองใช้ยาเสพติด (1.3) กลุ่มที่ติดยาเสพติด (1.4) กลุ่มค้ายาเสพติด (2) ให้เลือกใช้มาตรการป้องกัน บำบัดรักษาและปราบปราม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ภาครัฐ ภาคเอกชนในแต่ละท้องถิ่น และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้รับนโยบายของรัฐในเรื่องนี้ไปดำเนินการต่อไป

เหตุฉะนั้น กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 20 - 21) และกรมสามัญศึกษา (2540 : 65 - 70) ได้ศึกษาปัญหายาบ้าในกลุ่มนักเรียนนักศึกษาในสังกัด สรุปผลการศึกษาก็คือ (1) ผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้ามีอายุเฉลี่ยลดลง มีข้อมูลชี้ชัดว่ามีการแพร่ระบาดของยาบ้าไปสู่กลุ่มคนที่มีอายุน้อยลง โดยพบว่ากลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มของปัญหายาบ้าเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับหนึ่งในปี 2538 เป็นต้นมา (2) เริ่มมีการนำวิธีการใหม่ๆ ในการเสพยาบ้าเข้ามาแทนที่การกินตามแบบเดิม คือ การสูบ ดม และใช้วิธีการมากกว่าหนึ่งวิธี (3) ระดับการศึกษาของผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้าในปี 2538 คือระดับมัธยมศึกษามากที่สุดถึงร้อยละ 49.5 ของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งหมด (4) พื้นที่การแพร่ระบาดของยาบ้ากับนักเรียน ระยะแรกจะระบาดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หลังจากนั้นมีการแพร่ระบาดในภาคอื่นและยาบ้ามีแนวโน้มแพร่ระบาดสูงขึ้นในภาคกลาง โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรี นครปฐม และราชบุรี ตามลำดับ (5) สาเหตุการติดยาบ้าของนักเรียนนักศึกษาคือ ต้องการความกระปรี้กระเปร่าในการอ่านหนังสือหรือเตรียมสอบ ต้องการสร้างค่านิยมในหมู่วัยรุ่นที่เสพยาบ้าตามกันโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่ตามมา ต้องการใช้เพื่อความสนุกสนาน ทำให้ลืมความทุกข์ได้ชั่วขณะ และต้องการให้เล่นการพนันได้นานขึ้นโดยไม่ง่วงและไม่เหนื่อย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักงานป.ป.ส. (2541) เกี่ยวกับระดับการศึกษาของผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ยาเสพติดในปี 2540 ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาถึงร้อยละ 43.4 ของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งหมด

แต่ที่จริงแล้วหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ดำเนินงานแก้ปัญหายาบ้ากันไม่น้อยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แต่ยังมีปัจจัยหลายประการที่ชี้ถึงความไม่สำเร็จของการปฏิบัติงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้า คือ ประการแรก มีการแพร่กระจายของยาบ้าจากเมืองเข้าสู่ชุมชนชนบทมากขึ้น ประการที่สอง ตัวยาหรือชนิดของสารที่นำมาใช้ก็เพิ่มมากขึ้น ประการที่สาม กลุ่มบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับยาบ้ามีทุกกลุ่มอย่างน่าเป็นห่วง ได้แก่ กลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษาที่เป็นความหวังของชาติในอนาคต กลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เป็นกำลังการผลิตของสังคมทั้งในภาคเกษตรและอุตสาหกรรม ประการที่สี่ การแก้ไขปัญหายาติดยาบ้ายังไม่ประสบผลสำเร็จ ก่อให้เกิดปัญหาซ้ำซ้อน และผู้ที่ติดยาบ้าเหล่านี้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วย

กระตุ้นให้เกิดการแพร่ระบาดของยาบ้ารวดเร็วยิ่งขึ้น (บันทร อ่อนดำ. 2539 : 20)

เป็นความจริงที่ว่าเครือข่ายการผลิตกับขบวนการค้ายาบ้าเป็นส่วนเดียวกัน เพราะเป็นยาเสพติดชนิดเดียวที่มีการผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศเป็นหลัก และเป็นธุรกิจผิดกฎหมายที่ให้อำนาจสูงมากแก่ผู้ค้า (สำนักงานป.ป.ส. 2537 : 43 - 44) โดยโครงสร้างของกลุ่มการค้าและการแพร่ระบาดของยาบ้า จะมีเครือข่ายโยงใยถึงกันอย่างกว้างขวางทั้งในกรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาคแทบทุกจังหวัดทั่วประเทศ เช่น จังหวัดในพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งมีการผลิตยาบ้ามากที่สุดคือ จังหวัดราชบุรี เพชรบุรี สระบุรี ปทุมธานี ฉะเชิงเทรา เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ส่วนพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็คือ จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น ชัยภูมิ เลย และหนองคาย นับเป็นภาคที่มีการผลิตและการค้ายาบ้ามากที่สุด ภาคหนึ่งเช่นเดียวกับภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน สุโขทัย ตาก อุตรดิตถ์ และเพชรบูรณ์ ส่วนในภาคใต้จะมีแต่การค้าและการแพร่ระบาดเป็นหลัก

ฉะนั้นจึงไม่แปลกที่สำนักงานป.ป.ส. (2539 : 4/28 - 4/48 ; 2541 : 9) ได้นำเสนอผลการศึกษาสภาพการใช้ยาบ้าไว้ กล่าวโดยสรุปคือ (1) ผู้ใช้ยาบ้า คือ เยาวชน นักเรียนนักศึกษาและกลุ่มผู้ใช้แรงงาน โดยกระจายไปอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ (2) อายุ นอกจากประชากรในวัยแรงงานแล้ว กลุ่มเยาวชนอายุ 15-19 ปี คือกลุ่มที่มีแนวโน้มเสพยาบ้าเพิ่มมากขึ้นเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ (3) ระดับการศึกษา ผู้เสพยาบ้าส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาไม่สูงนักเพราะเป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงานและผู้ที่ยังอยู่ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษาเป็นส่วนใหญ่ (4) รายได้ ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำและที่ยังไม่มีรายได้ (5) อาชีพ พบว่านอกจากอาชีพนักเรียนและนักศึกษาแล้ว ผู้เสพยาบ้าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพใช้แรงงานหลายประเภท ได้แก่ เกษตรกร กรรมกร แรงงานประมง ขับรถบรรทุกและรถยนต์โดยสารทางไกล ขับรถยนต์รับจ้าง สามล้อ มอเตอร์ไซด์ แท็กซี่และผู้ประกอบอาชีพด้านบันเทิงหรือทำงานกลางคืน ทั้งนี้มีรายงานของหลายโรงเรียนที่มีนักเรียนใช้ยาบ้าและโรงเรียนเปิดเผยให้เจ้าหน้าที่ทราบเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาก็มีอีกหลายโรงเรียนค่อนข้างปกปิดปัญหาเพราะกลัวเสื่อมเสียชื่อเสียง (6) พฤติกรรมการเสพ จะมีหลายวิธีคือ กิน สูบ ฉีด โดยปัจจุบันกลุ่มนักเรียนนิยมเสพด้วยการสูบมากที่สุด เพราะยาบ้าจะออกฤทธิ์เร็วมาก ส่วนกลุ่มผู้ใช้แรงงานมักชอบเสพโดยการกิน ฉีด หรือดอง คือการนำยาบ้ามาผสมกับเครื่องดื่มชูกำลังแล้วแช่ให้เย็นก่อนนำออกมาดื่มกิน

ข้อที่น่าสังเกตไว้ด้วยก็คือ ในส่วนที่เกี่ยวกับตัวยาและผู้ค้ายัน บันทร อ่อนดำ และคนอื่น ๆ (2539 : 96) ได้รายงานผลการศึกษาไว้ว่า การที่พื้นที่ปลูกฝิ่นในไทยลดลงจนต้องมีการลักลอบนำเข้าฝิ่นจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสหพันธ์สาธารณรัฐเมียนมาร์ กลุ่มขุนสำ และกลุ่มว้าเริ่มมีการผลิตยาบ้าตั้งแต่ปี 2538 โดยจำหน่ายให้กับผู้เสพในสาธารณรัฐประชาชนจีน และไทย ซึ่งราคาที่จำหน่ายจากโรงงานผลิตเม็ดละ 16 บาท จำหน่ายที่อำเภอ

ทำขึ้นเล็กและอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ราคาเม็ดละ 25 - 28 บาท และยังมีการจำหน่ายในราคาอิงเม็ดละ 100 - 120 บาท ให้กับผู้เสพโดยมีเครือข่ายค้าตรงรายย่อย (Direct Sale) ที่มีผู้มีอิทธิพล เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมาย และผู้นำชุมชนเป็นผู้เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม ในภาพรวมที่พบคือผู้ค้ารายย่อยที่ขายยาบ้าซึ่งอยู่ในครอบครัว เช่น เจ้าของปั้มน้ำมัน ครู ตำรวจผู้นำชุมชน ขายยาบ้าให้กับคนขยัน คีซย์ และลูกบ้านของตน ส่งผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ

อย่างไรก็ดีจากการศึกษาผลการวิจัยการแพร่ระบาดของสารเสพติดและการแพร่ระบาดของยาบ้าในกลุ่มประชากรของประเทศต่างๆทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน ได้ศึกษาย้อนหลังไปถึง 20 ปี เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยเกี่ยวกับยาบ้าที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วกับการวิจัยในครั้งนี้ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศเป็นการศึกษาปัญหา ยาบ้าใน 5 มิติใหญ่ๆ คือ

ประการแรก มิติทางสังคม เป็นการศึกษาถึงอันตรายและผลที่เกิดจากการเสพยาบ้ากับกลุ่มคนชั้นบรรทัดและคนชั้นรกรกโดยสาร (Indiana Prevention Resource Center (IPRC). 1996 ; วัฒนา พิมพ์อัฐ. 2536 ; ธนพัฒน์ ทาพิพัฒน์. 2540) คนงานในสถานประกอบการ (จักรธูมา เริ่มรุจน์. 2531 ; วิลาสินี อโนมะศิริ และคนอื่นๆ. 2538) และผลที่เกิดกับนักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษา (นพพร พานิชสุข. 2523 ; วริยา ธูสิน. 2534 ; สำนักงานป.ป.ส. 2534 ; อรอนงค์ หงษ์ชุมแพ. 2538 ; Hall. 1993 ; Robert. 1995 ; Denenberg. 1996 ; Gupta. 1996)

ประการที่สอง มิติทางการแพทย์ เป็นการศึกษาอาการที่เกิดขึ้นกับระบบต่าง ๆ ในร่างกายอันเกิดจากการเสพยาบ้า (สำนักงานป.ป.ส. 2537 ; อ้างอิงมาจากสาธิตา อริชชาติ. 2527 ; วิลาสินี วิจารณ์บุตร. 2534 ; วิวัฒน์ วรรักษ. 2534 ; เอลเลียต (สำนักงาน ป.ป.ส. 2537 ; อ้างอิงมาจาก Elliott. 1974) พอล (สำนักงาน ป.ป.ส. 2537 ; อ้างอิงมาจาก Paul. 1982) (Suwaki and others. 1992 ; Soetens and others. 1993 ; Cho and Segal. 1994 ; Cochran. 1994 ; Division of Alcohol and Drug Abuse. 1994 ; Kao. 1994 ; White and others. 1995 ; คาร์โรแลนด์และคนอื่นๆ (Leshner. 1995 : 2 ; อ้างอิงมาจากCarolanne and others. 1995 ; Associated Regional and University Pathologist, Inc. 1996 ; IPRC. 1996 ; Atlantic International Medical. 1997) รวมถึงการศึกษาปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีและการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีอันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับการติดแอมเฟตามีน (Klee. 1992 ; Tschirgi. 1992 ; Hall and others. 1993 ; Darke and others. 1994 ; Hando and others. 1994 ; Denenberg. 1996)

ประการที่สาม มิติทางเศรษฐกิจ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและผลเสียทางเศรษฐกิจอันเกิดกับผู้เสพ ครอบครัว สังคมและประเทศ (อรัญ สุวรรณบุปผา. 2521 ; วิชัย

โปษยะจินดา. 2524 ; สนิท วงศ์ประเสริฐ. 2531 ; จินดา เตชะศรีรินทร์. 2535 ; สำนักงาน
ป.ป.ส. 2539)

ประการที่สี่ มิติทางการเมืองการปกครอง เป็นการศึกษาวิเคราะห์กฎหมายและ
พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาเสพติดและยาบ้า (เกา สารสิน. 2522 ; ปิ่น ศรีเมือง.
2523 ; ชาลิต ยอดมณี. 2523-2524 ; ขงยุทธ สารสมบัติ และคนอื่นๆ. 2529 ; สนิท
สมักรการ และคณะ. 2530 ; วันชัย ศรีนวลนัต. 2531) (พยนต์ พันธุ์ศรี. 2535 ; สัญชัย
สิงห์ทอง. 2536 ; จีรบุรณ์ บำเพ็ญนรกิจ. 2537 ; ภิญโญ ทองชัย. 2537 ; วิรัช เมฆอรุณทัต.
2537 ; อภิวัน อินสร. 2537 ; โกวิทย์ ศุภรเสพย์. 2539 ; สมชัย สงวนนภาพร. 2539 ;
สำนักงานป.ป.ส. 2539)

ประการที่ห้า มิติทางการศึกษา เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาเสพติด
ในโรงเรียนและการจัดการศึกษาอบรมเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการป้องกันตลอดจนการ
แก้ไขปัญหายาเสพติด (เนาวรัตน์ พลายน้อย และคนอื่นๆ. 2526 ; สมชาย มัชฌิมทัศน.
2526) (วัลลภา ปาเฮ. 2533 ; วิลาวัลย์ บุญวัฒน์. 2534 ; วีรชาติ มาลัย. 2536 ; วิสา
พานิชอัตรา. 2538 ; อรอนงค์ หงษ์ชุมแพ. 2538 , กิตติพัฒน์ พงษ์พนัส. 2539 ; จันทร์ชนก
โยธินชัชวาล. 2540 ; เผด็จ โพธิ์อัน. 2540) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการรับ
ข่าวสารตลอดจนความคิดเห็นของครูและนักเรียนในการป้องกันยาบ้า (วริศรา วราลักษณ์.
2538 ; ศิริพร เขิตวงศ์สุข. 2539 ; อุทัยศรี แสงคล้าย. 2539) รวมทั้งการศึกษาเรื่อง
ยาเสพติดในสถานศึกษาของต่างประเทศ ซึ่งพบว่าไม่เพียงแต่จะมีการเก็บรักษา ซ้ำขาย และใช้
แอมเฟตามีนในโรงเรียนเท่านั้น (Joan. 1997) แต่ยังมีผลการศึกษาที่พบว่า บริบทของโรงเรียน
บริบทของครอบครัวและสังคมมีผลต่อการแพร่กระจายของยาเสพติด (The National
Longitudinal Study Adolescent Health. 1997)

ปัญหา
๑ **ทำไมจึงต้องทำการศึกษาเชิงคุณภาพระดับลึกในการวิจัยโครงสร้างทางสังคมของ**
โรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า อาจกล่าวได้ว่าในช่วง 1-2 ทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษา
วิจัยเกี่ยวกับยาเสพติด ยาบ้า ใน 5 มิติข้างต้น ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่อตอบปัญหาในเชิง
ปริมาณ โดยการสำรวจปัญหาและสาเหตุแล้วเสนอแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล
รวมทั้งปัญหานักเรียนเสพยาบ้าไว้หลายเรื่อง ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหายาบ้าใน
โรงเรียน ส่วนการศึกษาในเชิงคุณภาพเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด ที่ให้คำอธิบายในมิติเกี่ยวกับ
โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับกระบวนการแพร่ระบาดของยาบ้า ซึ่งเชื่อว่าเป็น
การศึกษาที่เน้นการเข้าถึงข้อมูล การเก็บข้อมูล การตีความ และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะ
นำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานรากที่เหมาะสมและตรงกับปรากฏการณ์ทางสังคมของโรงเรียน
นั้น สามารถอธิบายปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนได้อย่างตรงประเด็น
และสอดคล้องกับสถานการณ์จริงแต่ยังไม่มีการศึกษามาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิจัยใน

มิติโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าที่ทำการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างละเอียด ลึกซึ้ง โดยการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ทักษะ รวมทั้งคำอธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ จากโลกหรือมุมมองของคนในโรงเรียนนั่นเอง ซึ่งเป็นการศึกษาที่เชื่อว่าจะช่วยให้โรงเรียนสามารถกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้าได้อย่างหนักแน่นและตรงเป้าหมายขึ้นนั้น ยังไม่เคยมีผู้ใดศึกษามาก่อน

นอกจากนี้สำนักงาน ป.ป.ส. (2539 : 33) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยยาเสพติดไว้ว่า น่าจะมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อมูลในเชิงเจาะลึกถึงสภาพการแพร่ระบาดของยาเสพติดและการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขที่เหมาะสม ซึ่งแนวคิดนี้ไม่เพียงแต่จะตรงกับผลการศึกษาของ TDRI (2538 : 128) ที่ให้คำแนะนำไว้ชัดเจนว่าการเก็บข้อมูลการวิจัยเรื่องยาบ้าจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ นั้นมีปัญหาค่อนข้างมากเพราะบุคคลากรหลัก (Key Informants) เกรงว่าจะมีผลต่อชื่อเสียงของสถาบันการศึกษา วิธีการเก็บข้อมูลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้จึงน่าจะใช่วิธีการเชิงคุณภาพ ในขณะที่ตัวกันข้อสังเกตดังกล่าวของ TDRI ยังสอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากการวิจัยของกุลเชษฐ์ สิงหรา ณ อยุธยา ธนพัฒน์ หาทิพัฒน์ และ วริยา สุวสิน ที่ว่าการใช้ระเบียบวิธีวิจัยในเชิงคุณภาพ หรือการศึกษาในลักษณะกึ่งปริมาณ กึ่งคุณภาพในการวิจัยยาเสพติด จะทำให้ได้ภาพของพฤติกรรมที่มีความชัดเจน และละเอียดลึกซึ้งมากขึ้น รวมทั้งน่าจะขยายขอบเขตการศึกษาเรื่องการใช้อยาจากประชากรในกลุ่มผู้ขับรถบรรทุก ขับรถโดยสาร ผู้ใช้แรงงาน และนักศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาไปสู่กลุ่มประชากรในสถาบันการศึกษาประเภทอื่น เช่น กลุ่มนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา นิสิต นักศึกษาในมหาวิทยาลัย เป็นต้น (ธนพัฒน์ หาทิพัฒน์. 2539 : 110) ด้วยเหตุดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาปัญหายาบ้าอย่างละเอียดลึกซึ้งในมิติโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าโดยใช้กลวิธีวิจัยเชิงคุณภาพกับกลุ่มเป้าหมายในโรงเรียนมัธยมศึกษา

โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าเกี่ยวข้องกันอย่างไร เนื่องจากปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าเป็นปรากฏการณ์การทางสังคมที่เกิดขึ้นในโครงสร้างทางสังคมอันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกหรือที่เราเรียกในการศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมว่าโครงสร้างทางสังคม ซึ่งมีความซับซ้อนและมีหลายเงื่อนไขเกี่ยวข้องกัน หากนำวิธีการศึกษาแนวลึกมาใช้ในการทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์เช่นนี้ เชื่อว่าจะช่วยให้เกิดการสร้างองค์ความรู้อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกในสังคมมีต่อกันอันเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาด ซึ่งแน่นอนว่าน่าจะช่วยให้เราสามารถอธิบายการแพร่ระบาดของยาบ้าผ่านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนได้ เพราะการศึกษาในลักษณะเช่นนี้เป็นการอธิบายปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าผ่านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนโดยตรง

นอกจากนี้การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ยังถือว่าเป็นกลไกการดำเนินงานตามภาระหน้าที่หลักของผู้วิจัยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐที่มีสถานภาพและบทบาทในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้กับเยาวชนระดับมัธยมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา รวมทั้งสถานภาพและบทบาทในฐานะนักพัฒนศึกษาศาสตร์ ซึ่งได้พยายามมองปัญหาทางสังคมอันเป็นต้นเหตุให้เกิดการแพร่ระบาดของยาบ้า อันเป็นปัญหาวิกฤติที่เกี่ยวพันอยู่กับกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับสังคมและระดับประเทศ โดยการศึกษาในครั้งนี้เพื่อที่จะสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาอธิบายปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้า ซึ่งแน่นอนว่าการศึกษาโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวพันกับกระบวนการแพร่ระบาดของยาบ้าในครั้งนี้ น่าจะช่วยให้เราสามารถนำเสนอนโยบายการพัฒนาประเทศได้อย่างถูกต้องทิศทาง และเชื่อว่าจะเกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ

จากฐานคติที่เชื่อว่า การแก้ปัญหาอย่างแท้จริงนั้น ต้องมองลึกลงไปถึงรากเหง้าของปัญหาคือโครงสร้างทางสังคม ผู้วิจัยจึงเกิดแรงจูงใจและเลือกที่จะศึกษาวิจัยเรื่องนี้ในภาคสนามคือโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพและเป็นการศึกษาในมิติโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาด ซึ่งเป็นการวิจัยในมิติที่ยังไม่เคยมีใครศึกษามาก่อน โดยเชื่อว่ากลไกที่ใช้ในการศึกษาน่าจะช่วยลดความขัดแย้งด้านผลกระทบที่เกรงกันว่าจะมีผลต่อชื่อเสียงของโรงเรียน และช่วยสร้างความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับกระบวนการแพร่ระบาดของยาบ้าได้ชัดเจนขึ้น โดยนัยก็คือเชื่อว่าสิ่งที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ จะช่วยในการสร้างองค์ความรู้ใหม่จากฐานราก (Grounded Theory) ในบริบทสังคมไทย ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นเรื่องที่ส่งผลไปสู่การพัฒนาคนเป็นสำคัญ

เนื่องจากปัญหาการวิจัยเรื่องนี้ต้องการศึกษาว่ายาบ้าแพร่ระบาดอยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน การจะเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์นี้ จะต้องศึกษาผ่านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนซึ่งจะนำพาให้เห็นการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน เห็นแบบแผนของเครือข่ายของการแพร่ระบาดว่าเป็นแบบเครือข่ายใกล้ชิด หรือเครือข่ายรอง หรือเครือข่ายขยายตลอดจนเข้าใจเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาด ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคมมาใช้เป็นแนวคิดหลักในการศึกษาประเด็นปัญหาดังกล่าว

การศึกษานี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการศึกษา การวิจัยเชิงคุณภาพหมายถึงการวิจัยที่ใช้วิธีอุปนัย (Induction) เป็นหลักการสำคัญในการวิจัย นั่นคือการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ แล้วนำข้อเท็จจริงที่ศึกษาได้มาใช้เป็นข้อมูลนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่มีความน่าเชื่อถือ ทั้งนี้เนื่องจากการแพร่ระบาดของยาบ้าเป็นกระบวนการผิดกฎหมายที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่มีการจัดระเบียบแบบแผนที่แน่นอน ประเด็นที่ศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจพฤติกรรมของคน และการอยู่ร่วมกันของคนในโรงเรียนจากจุดยืนของผู้กระทำ เป็นการสวมบทบาทหรือเข้าไปอยู่ในสถานการณ์

ที่จะศึกษาในโรงเรียน และทำความเข้าใจปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าจากปรากฏการณ์ที่เป็นจริง การศึกษาอย่างเจาะลึกเช่นนี้เชื่อว่าจะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่าปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าเกิดขึ้นได้อย่างไร และดำรงอยู่ได้อย่างไรในโรงเรียน

ดังนั้นเนื่องจากผู้วิจัยมีความเชื่อว่าการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันทางสังคมหรือการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าเป็นสิ่งที่แก้ไขได้ไม่ยาก ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาในมิติโครงสร้างทางสังคม และได้พยายามขยายพรมแดนแห่งความรู้มาที่การศึกษา โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับกระบวนการแพร่ระบาดของยาบ้าในสามมิติ ได้แก่ ประการแรก การศึกษาผ่านโครงสร้างทางสังคม คือการศึกษากระบวนการแพร่ระบาดผ่านการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในโรงเรียนว่าโรงเรียนมีโครงสร้างทางสังคมอย่างไร ประการที่สอง การศึกษาผ่านการให้ความหมายของนักเรียนเกี่ยวกับการไม่ทำตามบรรทัดฐานของโรงเรียน และการศึกษาผ่านการควบคุม การสนับสนุนทางสังคมที่ทำให้นักเรียนต้องรอง ผ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียน ประการที่สาม การศึกษาผ่านเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าว่ามีแบบแผนอย่างไร

การศึกษาทั้ง 3 มิตินี้คือแนวทางการศึกษาผ่านโครงสร้างทางสังคมที่เชื่อว่าจะช่วยให้ได้คำอธิบายที่ลุ่มลึกและรอบด้านเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาบ้าว่าโรงเรียนมีการจัดระเบียบทางสังคมอย่างไร ในขณะเดียวกันการขัดเกลาทางสังคม การควบคุมทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคมที่ไม่ได้ผลของโรงเรียน ที่ทำให้นักเรียนฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียนนั้นทำกันอย่างไร นักเรียนต้องรองและให้ความหมายการไม่ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมอย่างไร เส้นทางเดินหรือเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้ามีแบบแผนอย่างไร นักเรียนได้ยาบ้ามาอย่างไร นักเรียนกลุ่มใดมีแนวโน้มจะเริ่มใช้ยาบ้าก่อนและแพร่ไปสู่กลุ่มใดบ้าง และมีเงื่อนไขอะไรบ้างที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาด การศึกษาตามประเด็นทั้งหมดเหล่านี้ ล้วนเป็นเรื่องที่มีการเชื่อมโยง ต่อเนื่องกัน เป็นภาพรวม เมื่อสามารถทำความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างลึกซึ้งได้แล้ว เชื่อว่าจะสามารถนำเสนอข้อชี้แนะเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการปฏิบัติให้มีความเป็นไปได้ในสังคมปัจจุบัน และจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคนซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้า โดยศึกษาผ่านโครงสร้างทางสังคม เพื่อหาคำอธิบายว่าการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนมีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดอย่างไร เครือข่ายการแพร่ระบาดมีแบบแผนอย่างไร และมีเงื่อนไขอะไรที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาด

ปัญหาการวิจัย

1. การจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน มีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างไร
2. เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนมีแบบแผนอย่างไร
3. มีเงื่อนไขอะไรบ้างที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาดของยาบ้า

ขอบเขตของการศึกษา

ขณะนี้ยาบ้าแพร่ระบาดไปในที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศทั้งในโรงงานอุตสาหกรรม ในเรือ ประมง ในเรือสวนไร่นา ในชนบท ในสถานบริการ ในสถานศึกษาและในที่อื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้ซึ่งผู้วิจัยต้องการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมเพื่อทำความเข้าใจและให้คำอธิบายการแพร่ระบาดของยาบ้าเฉพาะในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนมีการจัดระเบียบบรรทัดฐานอันเป็นความเข้าใจร่วมกันของคนในโรงเรียนเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ ระเบียบและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่ยึดถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิต และติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น/โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนจึงมีการจัดระเบียบที่ชัดเจนแต่กลับมีการแพร่ระบาดของยาบ้าเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นเพื่อให้การศึกษากระบวนการแพร่ระบาดของยาบ้า โดยศึกษาผ่านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนครั้งนี้สามารถสร้างทฤษฎีที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างตรงประเด็น สอดคล้องกับสถานการณ์จริง และสามารถนำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่ใกล้เคียงกันในบริบทอื่น ๆ ได้ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการเลือกพื้นที่ภาคสนามแบบเจาะจงคือ โรงเรียนประชาศึกษา อำเภอเกษตรอุดม จังหวัดเกษตรทอง เพราะโรงเรียนนี้มีลักษณะเหมาะสมสำหรับการศึกษา และทำให้เข้าใจในเรื่องที่จะศึกษาได้อย่างลึกซึ้งเพียงพอ โรงเรียนนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดซึ่งมีการแพร่ระบาดของยาบ้ารุนแรงตามฐานข้อมูลของสำนักงาน ป.ป.ส. เป็นจังหวัดที่มักถูกฝ่ายปราบปรามจับกุมแหล่งผลิตและลักลอบจำหน่ายยาบ้า เป็นพื้นที่ซึ่งมีการแพร่ระบาดของยาบ้ามาก ส่วนโรงเรียนที่เลือกเป็นสนามศึกษา เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ เปิดสอนระดับชั้น ม. 1 - ม. 6 มานาน มีครูและนักเรียนจำนวนมาก ตั้งอยู่กลางชุมชนใกล้โรงงานอุตสาหกรรม ใกล้โรงพยาบาลบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด และใกล้ตลาดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรขนาดใหญ่ที่เปิดตลอดวันตลอดคืน อยู่ติดถนนสายหลักอันเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ มีสถานบริการน้ำมันขนาดใหญ่ ตั้งเรียงรายอยู่ริมถนน อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยสามารถเดินทางไปมาเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามได้โดยสะดวกและไม่เป็นอันตราย ด้วยจำนวนคนและความแตกต่างกันของคนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนและบริบทของโรงเรียน ทำให้ได้รับความหลากหลายในการเลือกเก็บข้อมูล

เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการศึกษาจะช่วยเพิ่มแนวทางในการป้องปรามการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติ
2. ผลการศึกษาโครงสร้างทางสังคมจะช่วยให้เกิดความเข้าใจปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าในลักษณะองค์รวม โดยอาศัยการบูรณาการองค์ความรู้จากศาสตร์สาขาต่าง ๆ มาใช้ในการมองปัญหา การเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้งนี้มีนัยต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ของการพัฒนาซึ่งเน้น “คน” เป็นเป้าหมายของการพัฒนา โดยกำหนดนโยบายและกลไกการปฏิบัติให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการในทุกด้าน
3. ผลการศึกษาน่าจะมีผลต่อ วิธีคิดในการแก้ปัญหาวิกฤติทางสังคมคือ การแพร่ระบาดของยาบ้า ซึ่งจำเป็นต้องแก้จากหลายๆด้านพร้อมกัน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การศึกษา และด้านอื่นๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายอย่างประสานกัน และมีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการเพื่อร่วมกันดูแลท้องถิ่นอย่างทั่วถึงในทุกระดับ ทั้งระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่ม ระดับชุมชน และระดับประเทศ
4. ผลการศึกษาเป็นการชี้ให้เห็นหลายสถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันสังคม สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันศาสนา และสถาบันสื่อมวลชน เห็นความสำคัญของโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า และร่วมกันแก้ไขโดยการปรับแก้ที่การจัดระเบียบทางสังคม การป้องกันและแก้ไขการฝ่าฝืนบรรทัดฐาน โดยใช้มาตรการต่างๆในการควบคุมทางสังคม บังคับให้สมาชิกทำตามบรรทัดฐาน ให้ผู้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานได้รับรางวัลและลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งเชื่อว่าจะเป็น การควบคุมทางสังคมที่ได้ผลดีที่สุด

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้ต้องการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าตามคำถามการวิจัย 3 คำถามคือ คำถามที่หนึ่ง การจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนมีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างไร คำถามที่สอง เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนมีแบบแผนอย่างไร คำถามที่สาม มีเงื่อนไขอะไรที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาด ความพยายามที่จะศึกษาในประเด็นปัญหาการวิจัยทั้ง 3 ประเด็นดังกล่าว นำมาสู่การพิจารณาถึงมิติของการศึกษา 3 มิติคือ มิติโครงสร้างทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคม มิติการฝ่าฝืนและไม่ทำตามบรรทัดฐานของสังคม รวมทั้งมิติเครือข่ายและเงื่อนไขในการแพร่ระบาดของยาเสพติดว่า มิติของการศึกษานั้นจะศึกษามานแนวคิดโครงสร้างทางสังคม แนวคิดการขัดเกลาทางสังคม แนวคิดการควบคุมทางสังคม แนวคิดการสนับสนุนทางสังคม ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ แนวคิดการต่อรอง และแนวคิดเครือข่ายทางสังคม เพื่อสะท้อนความเป็นจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าที่เกิดขึ้นในสังคมได้มากที่สุด

โรงเรียนหรือสังคมโรงเรียนเป็นกลุ่มคนซึ่งมีการรวมกันอยู่ในโรงเรียนและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดย “ ความสัมพันธ์ ” ของบุคคลในสังคมโรงเรียนนั้น เป็นความสัมพันธ์ทั้งระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู และนักเรียนกับผู้บริหารโรงเรียนตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดังกล่าวจะเป็นไปอย่างราบรื่นได้ นอกจากจะอาศัยภาษาเป็นสื่อกลางของความสัมพันธ์ระหว่างกันแล้ว สังคมโรงเรียนยังมีการจัดระเบียบสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนอันเป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกในสังคมโรงเรียนมีต่อกันอย่างต่อเนื่องและมีการจัดระเบียบแบบแผนที่แน่นอน

๑ การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมครั้งนี้ เป็นการเข้าไปศึกษาในมิติโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนโดยการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นั้นอย่างเป็นระบบเพื่อให้คำอธิบายถึงโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าว่า “ โครงสร้างทางสังคมทำให้ยาบ้าแพร่ระบาดได้อย่างไร ” กำหนดให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดโครงสร้างทางสังคม นักก็คือเชื่อว่าการแพร่ระบาดของยาบ้าซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในระบบโรงเรียน ก็น่าจะอธิบายได้ด้วยแนวคิดโครงสร้างทางสังคม โดยในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนในแต่ละมิติอย่างละเอียดลึกซึ้ง ผู้วิจัยจะนำแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคมมาบูรณาการ

เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาการจัดระเบียบทางสังคม ศึกษาการขัดเกลาทางสังคม ศึกษาการควบคุมทางสังคม การสนับสนุนทางสังคม และศึกษาเครือข่ายทางสังคม ทั้งนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมอันได้แก่การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน โดยมองผ่านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน และจะศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้งให้เห็นถึงต้นตอหรือรากเหง้าของปัญหาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ในขณะเดียวกันเพื่อให้สามารถทำความเข้าใจ และตีความปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาบ้าได้ถูกต้อง การวิจัยนี้จะศึกษารอบคลุมไปถึงข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญเกี่ยวกับยาบ้าในฐานของยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ รวมทั้งศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกระบวนการศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีเพื่อการทำทำความเข้าใจไว้ดังต่อไปนี้

ส่วนแรก เป็นการศึกษาโดยการทำทำความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในมิติต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- มิติแรก โครงสร้างทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคม
- มิติที่สอง การฝ่าฝืนและไม่ทำตามบรรทัดฐานของสังคม
- มิติที่สาม เครือข่ายและเงื่อนไขในการแพร่ระบาดของยาเสพติด

ส่วนที่สอง เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญเกี่ยวกับยาบ้าในฐานยาเสพติด วัตถุออกฤทธิ์ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่สาม กรอบความคิดในการวิจัย

วิธีคิดซึ่งผู้วิจัยใช้ในการศึกษครั้งนี้ถือว่าเป็นการบูรณาการแนวคิดที่สำคัญบางประการ อันเป็นเครื่องมือสำคัญของนักวิจัยมาใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งได้แก่ปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าผ่านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน คือ

แนวคิดแรก เป็นแนวคิดในการศึกษาโครงสร้างทางสังคม (Social Structure) และการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) ซึ่งเป็นการศึกษาการจัดระเบียบของสังคมใน 2 เรื่องที่สำคัญคือ การจัดระเบียบบรรทัดฐาน (Normative Order) และการจัดระเบียบความแตกต่าง (Differentiation Order) การศึกษาตามแนวคิดการจัดระเบียบบรรทัดฐานนี้จะเกี่ยวข้องกับการขัดเกลาทางสังคม การควบคุมทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคมให้คนทำตามบรรทัดฐานของสังคม จึงจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดการขัดเกลาทางสังคม

(Socialization) แนวคิดการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory) และแนวคิดการสนับสนุนทางสังคม (Social Support Theory) มาใช้ในการทำความเข้าใจการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน เพื่อศึกษาว่าบรรทัดฐานอย่างไรที่นักเรียนมักฝ่าฝืน การควบคุมทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมแบบใดที่เกี่ยวข้องกับการตอรอง ฝ่าฝืน ไม่ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของนักเรียน

แนวคิดที่สอง เป็นแนวคิดในการศึกษาการฝ่าฝืนและไม่ทำตามบรรทัดฐานของสังคม ทั้งนี้เพราะในการศึกษาและทำความเข้าใจโครงสร้างสังคมด้านการจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างตามโครงสร้างสังคมนั้นยังไม่เพียงพอ ยังต้องทำความเข้าใจกับการไม่ทำตามบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดด้วย การศึกษาตามมิตินี้จึงจำเป็นต้องอาศัยทฤษฎีสำคัญทางสังคมวิทยา คือ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) กับแนวคิด Interpretation มาใช้ในการศึกษา เพราะแนวคิดนี้เสนอว่ามนุษย์มีแนวโน้มจะตอรองกับบรรทัดฐาน หรือกฎเกณฑ์แห่งความสัมพันธ์ทางสังคมเสมอ การวิจัยนี้จึงต้องการจะศึกษาว่า นักเรียน “ ตอรอง ” (Negotiate) กับกติกาของสังคมในโรงเรียนอย่างไร และอะไรคือคำอธิบายของการตอรองนั้น หรืออะไรทำให้นักเรียนตอรองกับบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียน

แนวคิดที่สาม แนวคิดในการศึกษาเครือข่ายและเงื่อนไขในการแพร่ระบาดของยาเสพติด การศึกษาตามมิตินี้จะใช้แนวคิดเครือข่ายทางสังคม (Social Network Theory) เป็นแนวทางการศึกษา เพราะแนวคิดเครือข่ายทางสังคมเสนอว่ากลุ่มทางสังคมอันเป็นกลุ่มเครือข่านั้น จะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างเข้มข้นภายใต้รูปแบบของสัมพันธ์ภาพแบบเครือข่าย โดยบุคคลแต่ละคนที่อยู่ในเครือข่ายมีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน ในขณะเดียวกัน บุคคลแต่ละคนก็มีสายสัมพันธ์กับบุคคลอื่นต่อไปอีกโดยมีมิติของเวลาและคนเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เป็นตัวสะท้อนการแพร่ระบาด การวิจัยนี้จึงต้องการจะศึกษาว่าเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าเป็นอย่างไร มีเงื่อนไขอะไรบ้างที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาด ฉะนั้น การศึกษาแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนจึงเป็นการศึกษาและทำความเข้าใจโดยใช้แนวคิดเครือข่ายทางสังคม

แนวคิด ทฤษฎีที่สำคัญทางสังคมศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น คือองค์ความรู้ที่ผู้วิจัยจะนำมาบูรณาการสำหรับใช้เป็นเครื่องมือสำหรับช่วยในการศึกษา เพื่อที่จะทำความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า รวมทั้งทำความเข้าใจเรื่องความสัมพันธ์ทาง

สังคมที่สมาชิกมีต่อกัน ซึ่งเชื่อว่าจะมีผลให้การศึกษาเรื่องโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

สำหรับการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญเกี่ยวกับ “ ยาบ้า ” ในฐานะยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ และการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีสำคัญที่เกี่ยวข้องในสามมิติแรกแล้ว จึงจะนำเสนอข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับยาบ้าซึ่งได้มาจากการศึกษาเอกสาร ตำรา และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ คือ (1) ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ ยาบ้า (2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยในต่างประเทศ

แนวคิดในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคม

เพื่อตอบคำถามการวิจัยที่ว่า “ การจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนมีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างไร ” นั้น ผู้วิจัยจะเน้นการศึกษา “ การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมและโครงสร้างทางสังคม ” ของโรงเรียนว่า “ การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในโรงเรียนอย่างไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การทำความเข้าใจการแพร่ระบาดของยาบ้า โดยศึกษาผ่านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน ” ซึ่งจะใช้แนวคิดสำคัญทางสังคมวิทยา ได้แก่ แนวคิดการจัดระเบียบทางสังคมและโครงสร้างทางสังคมเป็นแนวทางในการศึกษา โดยในทางสังคมวิทยามีแนวคิดหลักว่า สังคมมีการจัดระเบียบใน 2 เรื่องสำคัญคือ การจัดระเบียบบรรทัดฐาน และการจัดระเบียบความแตกต่าง นั้นหมายความว่า การจัดระเบียบทางสังคม เป็นกลไกทางสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้คนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบแบบแผน มนุษย์จะมีความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างราบรื่น จำเป็นต้องมีแบบแผนที่รู้กันว่าแต่ละคนควรปฏิบัติอย่างไร ในโอกาสใดและในฐานะอะไร แต่เนื่องจากการจัดระเบียบทางสังคมจะมีผลในตัวของมันเอง การศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมจึงทำได้ยาก นักสังคมวิทยาจึงได้สร้างแนวคิดเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ชีวิตสังคม โดยมองการจัดระเบียบทางสังคมในลักษณะของภาพนิ่ง และเรียกภาพอันถาวรของการจัดระเบียบทางสังคมนั้นว่าโครงสร้างทางสังคม (นภาพรณ์ หะวานนท์, 2540 : 4)

ในการศึกษาสังคมและชีวิตสังคมนั้น นักสังคมวิทยาให้ความสนใจกับการวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคม ในฐานะเป็นกลไกที่สามารถเชื่อมโยงบุคคลเข้าด้วยกัน รวมทั้งการค้นหาเงื่อนไขที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Broom, Selznick and Darroch, 1981 : 21) ประเด็นสำคัญที่นักสังคมวิทยาสนใจศึกษาใน 3 เรื่อง ได้แก่ ประเด็นแรก เป็นการศึกษา

โครงสร้างสังคมว่าเป็นอย่างไร โครงสร้างนี้ทำหน้าที่เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมอย่างไร และก่อให้เกิดปัญหากับสังคมอย่างไร ประเด็นที่สอง เป็นการศึกษาว่าโครงสร้างสังคมมีอิทธิพลอย่างไรต่อพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ประเด็นที่สาม เป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนทางสังคมว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบต่อสมาชิกของสังคมอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยจะนำแนวคิดนี้มาเป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญสำหรับการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน โดยจะสรุปสาระสำคัญของการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ไว้ 3 ประการคือ ประการแรก การศึกษาที่มาและความหมายของโครงสร้างทางสังคม ประการที่สอง การศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมและโครงสร้างทางสังคม ประการที่สาม การใช้แนวคิดการจัดระเบียบทางสังคมและโครงสร้างทางสังคมในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

1. การศึกษาที่มาและความหมายของโครงสร้างทางสังคม

บลูม กับเซลซนิค และดาร์รอช (Broom, Selznick and Darroch. 1981 : 20 - 22) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมไว้ว่า การเรียนรู้ทางสังคมจะไม่สามารถดำเนินการได้โดยปราศจากการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมและการทำความเข้าใจกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในสังคม ซึ่งเป็นแบบแผนที่นำไปสู่การจัดระเบียบสังคม และรวมถึงการศึกษาเรื่องของความเห็นพ้องต้องกัน ความขัดแย้งและกระบวนการทางสังคมซึ่งเป็นประเด็นหลักในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสังคมศาสตร์

ด้วยเหตุดังนั้น กล่าวได้ว่าที่มาของการศึกษาโครงสร้างสังคม อันเป็นการศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมในระดับมหภาค (Macro Level) เป็นการศึกษาแบบแผนหรือลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกในสังคมมีต่อกัน ซึ่งแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นจะต้องมีการจัดระเบียบแบบแผนที่แน่นอนและมีความต่อเนื่อง อันเป็นเรื่องของกลไกที่มนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อเป็นเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันอย่างมีแบบแผนเป็นระเบียบในชีวิตสังคม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของวัฒนธรรมในแต่ละสังคม

สำหรับความหมายของโครงสร้างทางสังคม นักสังคมศาสตร์ได้ให้คำอธิบายความหมายของโครงสร้างสังคมไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งพอจะนำมากล่าวได้ดังเช่น สุรวุฒิ ปัดไธสง (2540 : 19-20) กล่าวไว้ว่า โครงสร้างทางสังคม คือลักษณะมูลฐานที่ทำให้สังคมอยู่ได้ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมคือ ถ้าเปรียบเทียบสังคมเหมือนตึก การที่ตึกดำรงอยู่ได้เพราะมีเสา ช่อ แปะ เป็นโครงสร้างที่เป็นรูปธรรม ส่วนตัวอย่างที่เป็นนามธรรมคือสังคมจำเป็นต้องมีสายความสัมพันธ์อันเป็นลักษณะมูลฐานเพื่อให้สังคมอยู่ได้เช่นเดียวกับตึก โครงสร้างสังคมที่มีลักษณะเป็นนามธรรมดังเช่น สังคมในระดับโรงเรียน โรงเรียนอยู่ได้เพราะสังคมโรงเรียนมีกลุ่มคนคือ ครู ทำหน้าที่สอน นักเรียน ผู้อำนวยการทำหน้าที่บริหารให้ครูทำหน้าที่ของตน โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนเมื่อพิจารณาในเชิงโครงสร้างการบริหาร คือลักษณะมูลฐานที่ทำให้โรงเรียนดำรงอยู่ได้

นอกจากนี้ เบาดีวิน (Baldwin. 1985) จอห์นสัน (Johnson. 1986) เทอร์เนอร์และคนอื่น ๆ (Turner and others. 1995) ได้ให้นิยามไว้คล้ายคลึงกันว่า โครงสร้างสังคม หมายถึง โครงสร้างพฤติกรรมในกลุ่มหรือสังคม จะพรรณนาถึงการที่ค่านิยม (Value) ความเชื่อ (Beliefs) และเจตคติ (Attitude) รวมทั้งบรรทัดฐาน ถูกจัดให้เป็นรูปแบบ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อย่างมากมายในการดำรงชีวิตในสังคม ข้อจำกัดต่างๆในการเลือกและความขัดแย้งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และยังพรรณนาถึงความสัมพันธ์ในเครือข่ายที่ยู่ยากซับซ้อน ซึ่งจะช่วยให้ชีวิตทางสังคมเป็นสิ่งที่พยากรณ์ได้ โดยแนวคิดโครงสร้างสังคมขึ้นอยู่กับความคิดที่ว่า ส่วนรวมย่อมเหนือกว่าแต่ละส่วนย่อยที่รวมกันเป็นส่วนรวม ตัวอย่างเช่น คำว่าใบหน้า ไม่ใช่เพียงการรวมกันของตา หู คอ จมูก แก้ม ริมฝีปาก คางและหน้าผาก แต่สิ่งที่ทำให้รู้ว่าเป็นใบหน้าก็คือ การจัดเรียงกันหรือการกำหนดกฎเกณฑ์ของส่วนต่างๆจนรวมกันเป็นใบหน้า ในขณะเดียวกัน คาเมเยอร์ ก็เห็นว่า โครงสร้างทางสังคมมีรูปแบบหรือรูปร่างที่สามารถเขียนเป็นแผนภูมิได้ สะท้อนให้เห็นความแตกต่างในเรื่องอำนาจ ความมีเกียรติ และความเป็นเจ้าของทรัพยากรทางเศรษฐกิจ

นิยามของการจัดระเบียบทางสังคมที่ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ไว้ น่าสังเกตด้วยว่ามีความคล้ายคลึงกัน แนวความคิดเหล่านี้อาจนำมาสรุปได้ว่า การจัดระเบียบสังคม (Social Organization) หรือระเบียบสังคม (Social Order) หรือโครงสร้างทางสังคม (Social Structure) เป็นคำที่นักสังคมวิทยามักใช้แทนกันในความหมายทำนองเดียวกันคือ หมายถึง แบบแผนหรือกฎเกณฑ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างบุคคลและกลุ่ม ดังตัวอย่างเช่น การจัดโครงสร้างทางสังคมของสังคมไทย การจัดโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน โดยนัยก็คือสังคมทุกประเภทจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมหรือมีการจัดโครงสร้างทางสังคม เพราะระเบียบสังคมเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของสังคมทั้งหลายในโลก

2. การศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมและโครงสร้างทางสังคม

ดูตามเงื่อนไขในการศึกษาชีวิตสังคม หากจะนำมาใช้ในการศึกษาโครงสร้างทางสังคม นักสังคมวิทยาคนสำคัญของไทยได้ให้คำจำกัดความของการศึกษาโครงสร้างทางสังคมไว้ดังนี้

นภาพรณ์ หะวานนท์ (2540 : 8) กล่าวไว้ว่า การศึกษาโครงสร้างทางสังคมคือ การศึกษาระเบียบของสังคมหรือเป็นการศึกษาแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกในสังคมมีต่อกัน โดยทางสังคมวิทยาถือว่าสังคมมีการจัดระเบียบในสองเรื่องใหญ่ คือ เรื่องแรก การจัดระเบียบบรรทัดฐาน ซึ่งหมายถึงความเข้าใจร่วมกันในเรื่องเกี่ยวกับกฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติต่างๆ ที่บุคคลถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น เรื่องที่สอง การจัดระเบียบความแตกต่าง ได้แก่ การจัดแยกบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มามีความสัมพันธ์กันออกเป็นกลุ่มเป็นพวก แต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มเหล่านี้จะมีลักษณะและ

แบบแผนความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไป แนวความคิดที่นักสังคมวิทยาใช้ศึกษาความแตกต่างทางสังคม ได้แก่ (1) สถานภาพและบทบาท (Status and Roles) (2) การจัดช่วงชั้นทางสังคม (Social Stratification)

2.1 การจัดระเบียบบรรทัดฐานเป็นอย่างไร

เรื่องแรกได้แก่ บรรทัดฐาน (Norms) ซึ่งหมายถึง กฎเกณฑ์ ระเบียบ กฎหมาย และแนวทางปฏิบัติต่างๆ ที่สังคมกำหนดเป็นบรรทัดฐานให้บุคคลถือเป็นหลักในสถานการณ์ต่างๆ ในการดำเนินชีวิตและเป็นแนวทางในการติดต่อ มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยที่มาของบรรทัดฐาน เกิดจากความจำเป็นในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ซึ่งต้องมีกฎเกณฑ์อันเป็นที่ยอมรับและถือปฏิบัติร่วมกัน แล้วถ่ายทอดบรรทัดฐานไปสู่สมาชิกของสังคมผ่าน “ การขัดเกลาทางสังคม ” (Socialization) ที่หมายถึงกระบวนการที่กลุ่มหรือสังคม ขัดเกลา อบรม สั่งสอนให้สมาชิกทราบระเบียบ กฎเกณฑ์ และแนวทางปฏิบัติ ตลอดจนคุณค่าต่างๆ ที่กลุ่มหรือสังคมกำหนดไว้สำหรับสมาชิกที่จะเข้ามามีความสัมพันธ์ต่อกันในสังคม โดยมี “ การควบคุมทางสังคม (Social Control) และการสนับสนุนทางสังคม (Social Support) ” เป็นกระบวนการที่เข้ามาช่วยควบคุมและสนับสนุนให้คนทำตามบรรทัดฐานทางสังคม

ดังนั้นการศึกษาการจัดระเบียบบรรทัดฐานของโรงเรียนจึงเป็นการศึกษาทำความเข้าใจถึงกฎเกณฑ์หรือแนวทางปฏิบัติที่ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้มีความเข้าใจร่วมกันหรือเข้าใจตรงกัน และดำเนินการไปอย่างที่ว่าสังคมต้องการหรือคาดหวัง นั่นก็คือศึกษาระบบบรรทัดฐานของโรงเรียนว่าเป็นอย่างไร บรรทัดฐานเหล่านั้นทำหน้าที่อย่างไรในโรงเรียน ศึกษาบรรทัดฐานที่เป็นปัญหาว่าเป็นอย่างไร และศึกษาการถ่ายทอดบรรทัดฐานทางสังคมให้กับนักเรียนด้วยการ อบรม สั่งสอน ขัดเกลาทางสังคม ศึกษาการควบคุมทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมที่ทำให้ นักเรียนปฏิบัติตามบรรทัดฐานของโรงเรียน หรือทำให้นักเรียนต่อต้านและฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคม โดยดูว่านักเรียนต่อต้านกับกติกาของสังคมในโรงเรียนอย่างไรและทำไมนักเรียนจึงต้องอาศัยการต่อต้านกับบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียน

จะเห็นได้ว่าโครงสร้างทางสังคมจะดำรงอยู่ได้ก็เพราะมีบรรทัดฐานที่วางไว้เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้และเข้าใจ รวมทั้งควบคุมให้สมาชิกของสังคมกระทำตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ อันเป็นบรรทัดฐานของสังคม โดยมีแนวคิดต่างๆ ที่สังคมต้องสร้างขึ้นมาเพื่อช่วยรักษาระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติต่างๆ อันเป็นบรรทัดฐานทางสังคม แนวคิดเหล่านี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำมาสรุปไว้ ได้แก่ (1) การขัดเกลาทางสังคม (2) การควบคุมทางสังคม (3) การสนับสนุนทางสังคม (4) ปัญหาทางสังคมอันสืบเนื่องมาจากการบังคับให้บุคคลปฏิบัติ

ตามบรรทัดฐาน และ (5) การใช้แนวคิดการจัดระเบียบบรรทัดฐานในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

2.1.1 การขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคมเป็นการที่สังคมทำการอบรม สั่งสอน ขัดเกลา ให้สมาชิกทราบถึงระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติและคุณค่าต่างๆที่สังคมกำหนด (Olsen, 1968 : 120 - 121 ; นภาพร หะวานนท์. 2540 : 11 -13) การขัดเกลาทางสังคมนี้ กล่าวได้ว่ามีทั้งการอบรม สั่งสอน บอกกล่าวโดยตรง ให้สมาชิกของสังคมทราบระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือแนวทางปฏิบัติของสังคมนั้น และการขัดเกลาทางอ้อมจากการเรียนรู้ด้วยตนเองของสมาชิกในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองว่าสังคมยอมรับ หรือไม่ยอมรับอะไร กระนั้นเนื่องจากบรรทัดฐานที่มีอยู่ในสังคมจะมีความเข้มงวดต่อการบังคับให้สมาชิกปฏิบัติตามแตกต่างกันไป นักสังคมวิทยาจึงได้เสนอแนวคิดในการแยกประเภทของบรรทัดฐาน โดยยึดเกณฑ์สำคัญคือ ความเข้มงวดของสังคมที่บังคับให้สมาชิกทำตามบรรทัดฐาน ซึ่งสังเกตได้จาก การควบคุมทางสังคม ได้แก่ รางวัลหรือบทลงโทษที่สังคมกำหนดสำหรับสมาชิก อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวโดยทั่วไปแล้วนักสังคมวิทยามักแบ่งประเภทของบรรทัดฐานได้ดังนี้ -

ก. วิถีชาวบ้าน (Folkways) หมายถึง นิสัย ประเพณี มารยาท ที่ถือกันว่าเป็นสิ่งดีงามในสังคม หากฝ่าฝืนจะมีการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการหรือมีการลงโทษเล็กน้อย เช่น ถูกนิรโทษ ไม่พูดด้วย เดินหนีไป เป็นต้น ในส่วนของวิถีชาวบ้านในโรงเรียนนั้นได้แก่ การแสดงความเคารพครูด้วยการยืนตรงแล้วไหว้หรือโค้งคำนับ การแต่งกายของนักเรียนจะต้องไม่ประดับของมีค่า การใส่รองเท้าผ้าใบสีขาวในชั่วโมงเรียนวิชาพลานามัย การไม่นำอาหารหรือเครื่องดื่มเข้าห้องสมุด เป็นต้น

ข. จารีต (Mores) คือหลักของความประพฤติที่มีผลต่อความสงบเรียบร้อยและความเป็นสุขของสังคม เป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่สมาชิกมีแนวโน้มจะปฏิบัติตามโดยปราศจากข้ออ้าง หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง เพราะประเพณีบางเรื่องนั้นมีอำนาจบังคับขั้นรุนแรง เพียงแต่ไม่ได้ตราไว้เป็นกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น เช่น บุตรต้องมีความกตัญญูต่อบิดามารดา สามีภรรยาต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกัน เป็นต้น ในขณะที่บรรทัดฐานประเภทจารีตในโรงเรียนนี้อาจมีหลายประการ เช่น การไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่ใช้วาจาหยาบคายกับครู การมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ครูและผู้มีพระคุณ เป็นต้น

ค. กฎหมาย (Laws) หมายถึงระเบียบข้อบังคับของสังคม เป็นอำนาจของชนหมู่มากหรือระเบียบสังคมที่อยู่เหนือบุคคล เป็นคำสั่ง กฎเกณฑ์ในการปฏิบัติ หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามข้อกำหนดอย่างเป็นทางการ เป็นระเบียบสำคัญๆที่มีผลบังคับใช้ตลอดทั่วทั้งสังคม ส่วนใหญ่มุ่งเน้นหนักไปในทางการปกครองรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยมีองค์กรในสังคมทำหน้าที่ควบคุมให้สมาชิกทำตามกฎหมายที่กำหนดไว้ มีตัวอย่างบรรทัดฐานประเภท

ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ ระเบียบ แนวปฏิบัติของโรงเรียน ได้แก่ การฝ่าฝืนต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ ที่ถือว่ามีความผิดวินัยร้ายแรงคือ เล่นการพนัน ทะเลาะวิวาท พกพาอาวุธ ชู้สาว ลักทรัพย์ ทำลายทรัพย์สินของโรงเรียน นำสิ่งลามกอนาจารเข้ามาในโรงเรียน เป็นต้น

น่าสังเกตด้วยว่ากลไกการขัดเกลาทางสังคมให้นักเรียนปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนโดยทั่วไปนั้น ไม่เพียงแต่โรงเรียนจะใช้กลวิธีการสั่งสอน อบรม ขัดเกลาแก่นักเรียนโดยตรงเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกัน โรงเรียนยังใช้กลวิธีอย่างอื่นในการทำให้นักเรียนทำตามระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติ และคุณค่าต่างๆในสังคมด้วย ได้แก่ กลวิธีแรก 1. คือการขัดเกลาให้นักเรียนปฏิบัติตามแนวทางที่ทุกคนยอมรับ และปฏิบัติตามกันจนกลายเป็นประเพณีของโรงเรียน เช่น การช่วยกันดูแลความสะอาดของห้องเรียน การเข้าแถวตามลำดับก่อนหลังในการรับบริการต่างๆ การไม่ส่งเสียงอึกทักในห้องเรียน เป็นต้น กลวิธีที่สอง 2. คือการขัดเกลาให้นักเรียนปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่มีผลต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง ได้แก่ การให้ความเคารพนับถือต่อครูอาจารย์ การไม่เล่นการพนัน การไม่กระทำในสิ่งที่น่ามาซึ่งความเสื่อมเสียของโรงเรียน ฯลฯ³ กลวิธีที่สาม คือ การขัดเกลาให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ กฎเกณฑ์ต่างๆของสังคม ถ้าฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ การสั่งสอน อบรม ให้นักเรียนทราบระเบียบว่าด้วยการทำผิดวินัยร้ายแรงของนักเรียน อาทิ การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งจะถูกลงโทษด้วยการว่ากล่าวตักเตือน เขียน ทำทัณฑ์บน พักการเรียน ให้ออก คัดชื่อออกตามลำดับ

บรรทัดฐานดังกล่าวแล้วนี้ ไม่เพียงแต่จะเป็นบรรทัดฐานของสังคมที่โรงเรียนใช้ช่วยในการขัดเกลาทางสังคม การควบคุมทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันอาจเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้นักเรียนต่อรองกับบรรทัดฐาน หรือฝ่าฝืนกติกาของสังคมในโรงเรียนได้เช่นกัน จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี่ว่า นักเรียนต่อรองกับกติกาของสังคมในโรงเรียนอย่างไร อะไรคือคำอธิบายของการต่อรอง และอะไรทำให้นักเรียนต่อรองกับบรรทัดฐานของโรงเรียน

2.1.2 การควบคุมทางสังคม

อันที่จริงแล้วการควบคุมทางสังคมเป็นการที่สังคมทำให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐาน ดังนั้น การนำแนวคิดการควบคุมทางสังคมมาใช้ในการศึกษาการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อทำความเข้าใจกับกลไกการควบคุมสมาชิกให้ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนในการศึกษาครั้งนี้ จำเป็นต้องทำความเข้าใจกับแนวคิดการควบคุมทางสังคมตามประเด็นหลักที่สำคัญคือ ประเด็นแรก ที่มาและความหมายของการควบคุมทางสังคม ประเด็นที่สอง กระบวนการควบคุมทางสังคมและการใช้แนวคิดการควบคุมทางสังคมในการวิจัย

ประเด็นแรก ที่มาและความหมายของการควบคุมทางสังคม

แนวคิดการจัดระเบียบสังคมและโครงสร้างทางสังคมนี้ มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดกับวัฒนธรรม โดยการจัดระเบียบสังคมจะเกิดขึ้นจากแบบแผนความสัมพันธ์

ระหว่างสมาชิกของสังคม ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ มีการจัดระเบียบแบบแผนที่แน่นอนและมีความต่อเนื่อง นั่นคือบรรทัดฐานของสังคม อันได้แก่กฎระเบียบต่างๆ ซึ่งมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการควบคุมและเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกันในสังคม (Bloom, Selznich and Darroch. 1981 : 55-56)

การจัดระเบียบสังคมที่วุ่นวายนี้ ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้เพราะความเข้าใจร่วมกันของคนส่วนใหญ่ซึ่งยังยึดถือ ปฏิบัติตามธรรมเนียม กฎหมาย ศีลธรรม กฎเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นแบบแผนที่ยึดถือปฏิบัติกันทั่วไป โดยมีกลไกการขัดเกลาทางสังคม การควบคุมทางสังคมซึ่งรวมถึงการสนับสนุนให้สมาชิกปฏิบัติตามบรรทัดฐาน คอยควบคุมการปฏิบัติของสมาชิกสังคม นั้นหมายความว่า การควบคุมทางสังคม คือการทำให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐาน เพราะความเป็นระเบียบของสังคมส่วนหนึ่ง เกิดจากการที่สังคมใช้มาตรการต่างๆ ควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ทั้งในแง่ของการกระทำต่างๆ ที่ปรากฏออกมา และทั้งส่วนที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล เช่น คุณค่า และทัศนคติ (นภาพรณ หะวานนท์. 2540 : 10 ; พัทธยา สายหุ. 2538 : 135 ; สมนึก ชีวาลย์. 2531 : 113 ; สัณญา สัณญาวิวัฒน์. 2526 : 163) การให้ความหมายของการควบคุมทางสังคมเช่นนี้จะตรงกับแนวคิดของออสเลน (Olsen. 1968 : 118 - 119) แนวคิดของโคเซอร์และโรเซนเบิร์ก (Coser and Rosenberg. 1964 : 301) รวมทั้งแนวคิดของการ์แลนด์ (Garland. 1996 : 780 - 783) ที่สรุปได้ว่า การควบคุมทางสังคม คือวิธีการทางสังคมที่ทำให้บุคคลต้องประพฤติตามกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของสังคม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม โดยวิธีการหรือกรรมวิธีครอบคลุมการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่สังคมพึงประสงค์ การตรวจสอบหาสาเหตุ การป้องกันและการแก้ไขพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้น

ที่กล่าวถึงความหมายของการควบคุมทางสังคมมาแล้วทั้งหมดนั้นสรุปได้ว่า การควบคุมทางสังคม หมายถึงการทำให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม โดยการควบคุมทางสังคมนี้เป็นการควบคุมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียน กล่าวคือ ความสัมพันธ์ของมนุษย์จะต้องดำเนินตามกฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติทางสังคมเสมอ ในการนี้มนุษย์พึงต้องระมัดระวังตนเอง ควบคุมตนเอง ไม่ปฏิบัติสิ่งใดๆ ตามความพอใจของตนเท่านั้น เพราะจะก่อความวุ่นวายและความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น นอกจากนั้นสังคมเองก็ต้องกำหนดบทลงโทษเพื่อที่จะป้องกันและควบคุมการกระทำต่างๆ ทั้งที่ปรากฏออกมา ตลอดจนส่วนที่มิได้ปรากฏชัดเจน แต่เป็นส่วนที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคลคือ ส่วนที่เกี่ยวกับเจตคติและค่านิยม เพื่อจัดระเบียบทางสังคมมิให้เกิดการประทุพผิตนอกระบบ

ประเด็นที่สอง การควบคุมทางสังคมและการใช้แนวคิดการควบคุมทางสังคมในการวิจัย

จุดนี้เราจะมาสู่การศึกษาวิเคราะห์ต่อไปถึงการควบคุมทางสังคมที่ทำให้คนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ แนวทางที่เป็นบรรทัดฐานทางสังคมสำหรับมาตรการที่สังคมใช้

เพื่อการควบคุมทางสังคมนั้น นภาพร หะวานนท์ (2540 : 10-11) กล่าวไว้ว่าอาจมีได้หลายอย่าง เช่น การให้รางวัล (คำชมเชย การยกย่อง วัตถุสิ่งของ) การลงโทษ (คำติเตียน คำนิโทษ การปรับ การลงโทษทางร่างกาย) การให้การศึกษาอบรม และการจูงใจให้กระทำ ความดีด้วยวิธีต่างๆ มนุษย์ยอมรับอิทธิพลของบรรทัดฐานเพราะมนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้และความคิด การอบรมในสังคมทำให้มนุษย์เห็นความจำเป็นและความถูกต้องของ บรรทัดฐาน มีบรรทัดฐานหลายอย่างที่มีมนุษย์ปฏิบัติตามจนเคยชินกลายเป็นนิสัย ซึ่งบรรทัดฐาน บางอย่างก็เข้าไปมีอิทธิพลอยู่ภายในใจมนุษย์ (Internalization) จนกลายเป็น เครื่องควบคุม ภายในใจ (Internal Control) ที่เราเรียกว่า ความรู้สึกผิดชอบหรือมโนธรรม คือการที่บุคคล ปฏิบัติตามบรรทัดฐานโดยความรู้สึกผิดชอบในใจ เป็นการปฏิบัติตามหลักการซึ่งเกิดจากความเคารพในตนเอง เป็นการที่บุคคลกระทำหรือละเว้นการกระทำเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยไม่คำนึงถึง การควบคุมบังคับจากภายนอก (External Control) การควบคุมภายในโดยสร้าง ความรู้สึกผิดชอบขึ้นในใจเป็นการควบคุมทางสังคมที่ได้ผลที่สุด เพราะเท่ากับเป็นการสร้าง อุดมคติของสังคมขึ้นภายในใจของบุคคลนั้น การควบคุมภายนอกมีผลบังคับสู่การควบคุม ภายในไม่ได้ เพราะในชีวิตจริง ผู้รักษากฎเกณฑ์ไม่อาจเข้าไปควบคุมดูแลสมาชิกได้ทุกแห่งทุกมุม และตลอดเวลา ปกติในสังคมที่ซับซ้อนและคนมีความแตกต่างกันมาก การควบคุมจากภายนอก เป็นสิ่งจำเป็นเพราะเราไม่สามารถเข้าถึงจิตใจของสมาชิกสังคมได้ทุกคน

การควบคุมทางสังคมนั้นเป็นอย่างไร กล่าวสำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการ ควบคุมทางสังคมซึ่งมีอยู่หลายประการคือ ประการแรก เป็นกรรมวิธีที่ใช้ในการป้องกัน พฤติกรรมที่จะนำไปสู่การเบี่ยงเบน ประการที่สอง เป็นการที่จะจัดการกับความตึงเครียดหลังจากที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเกิดขึ้นแล้ว ประการที่สาม เป็นการตรวจสอบและเปลี่ยนแปลง สาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบน ประการที่สี่ เป็นการควบคุมพฤติกรรมกลุ่มให้เป็นไปในทิศทางที่ พึงประสงค์ของกลุ่ม โดยกฎเกณฑ์ ระเบียบ แนวทางที่วางไว้เพื่อควบคุมให้สมาชิกของสังคม กระทำตามกรรมวิธีเหล่านี้ จะช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2523 : 163 ; พัทธา สายหู. 2538 : 135) อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้ไม่แตกต่างจากแนวคิดที่มีการจัดรวมวิธีการ ต่างๆในการควบคุมทางสังคมไว้ว่าเป็นชุดของวิธีการที่ยาวและต่อเนื่อง โดยจัดเป็น 2 รูปแบบ ใหญ่ๆด้วยกันคือ การควบคุมทางสังคมจากภายใน และการควบคุมทางสังคมจากภายนอก

รูปแบบที่หนึ่ง การควบคุมทางสังคมจากภายใน (Internal Social Control) คือ การควบคุมให้บุคคลปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม โดยการให้บุคคลแต่ละคน เรียนรู้ด้วยตนเองเกี่ยวกับมาตรฐานของสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม ด้วยการเรียนรู้จาก วัฒนธรรมขององค์กร แท้ที่จริงการควบคุมทางสังคมจากภายในจะไม่แยกออกจากกระบวนการ ชัดเจนทางสังคม และมีเทคนิคที่หลากหลาย สามารถทำการทดสอบได้ และที่สำคัญคือเป็นการ อาสาสมัคร เป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ

รูปแบบที่สอง การควบคุมทางสังคมจากภายนอก (External Social Control) ซึ่งมีทั้งการควบคุมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ คือการควบคุมที่ทำให้แต่ละคนเกิดการเรียนรู้โดยการจัดระเบียบบรรทัดฐานทางสังคม และทำให้เข้าไปถึงตัวคนแต่ละคน เสมือนกับเป็นตัวแทนขององค์กร การควบคุมแบบนี้จะมีพลังเหนือการกระทำของบุคคล เป็นการควบคุมที่เลื่อนไหลได้และไม่เป็นการควบคุมแบบอสาสมัคร การควบคุมทางสังคมประเภทนี้มีตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดูสมาชิกใหม่ของสังคมให้รับเอาบรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ ค่านิยมและความเชื่อต่างๆ เข้าไว้ในตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับสมาชิกอื่นๆ ของสังคม นอกจากนี้ยังมีการยกย่องเกียรติคุณ การชูชบิณินทา หรือการห้ามปรามตักเตือนจากเพื่อนบ้าน ซึ่งนับว่าเป็นการควบคุมทางสังคมอีกประการหนึ่ง

ข้อที่น่าสังเกตก็คือ การควบคุมทางสังคมจากภายนอก มักใช้ในสังคมที่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ เช่น ในสังคมชนบท มีการลงโทษแบบไม่เป็นทางการ (Unformal) หรือมิได้กำหนดไว้เป็นกฎเกณฑ์ตายตัว เช่น การล่วงละเมิดวิธีประชา จาริต ประเพณี ส่วนการควบคุมทางสังคมจากภายนอกชนิดที่เป็นทางการ (Formal) มีลักษณะของการล่วงละเมิดบรรทัดฐานที่มีการกำหนดการลงโทษไว้อย่างเป็นทางการ เช่น การทำผิดกฎหมาย ระเบียบหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสถาบันหรือของสังคม การควบคุมเช่นนี้ได้แก่ การมีตำรวจคอยจับกุมผู้กระทำความผิด การนำคดีให้ศาลพิจารณาเพื่อตัดสินลงโทษ ฯลฯ การควบคุมชนิดนี้เป็น การควบคุมที่มีบุคคล มีสถาบัน หรือหน่วยงาน ทำหน้าที่ควบคุมให้เป็นไปตามระเบียบ กฎเกณฑ์ และกฎหมายที่กำหนดไว้ (Olsen. 1968 : 120, 124-127)

เพราะฉะนั้นการศึกษาวิจัยโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าในครั้งนี้ เพื่อทำความเข้าใจการควบคุมทางสังคมอันเป็นการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐาน และทำความเข้าใจกับการควบคุมทางสังคมที่ทำให้นักเรียนต้องรองและฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนว่าโรงเรียนทำอย่างไร อาทิ การควบคุมไม่ให้นักเรียนเสพยาเสพติดของบางสถานศึกษา ไม่เพียงแต่จะมีการให้ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันยาเสพติดให้กับครู นักเรียน บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา และการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้สามารถป้องกันตนเองจากสารเสพติดเท่านั้น ในขณะเดียวกันก็ยังมีการร่วมประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนและองค์กรชุมชนให้มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนอย่างจริงจัง รวมทั้งโรงเรียนยังมีการควบคุมโดยใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนที่ทำผิดวินัยร้ายแรงในเรื่องสิ่งเสพติดให้โทษด้วยกลวิธีต่างๆ ตามลำดับของการกระทำผิด เช่น การร่ำกล่าวตักเตือน การสั่งพักการเรียน การให้ออก เป็นต้น การศึกษาการควบคุมทางสังคมดังกล่าวเช่นนี้ เชื่อว่าจะนำไปสู่การทำความเข้าใจการควบคุมให้คนทำตามบรรทัดฐานของโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการจัดระเบียบทางสังคมด้วยการควบคุมอย่างเหมาะสมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐาน ซึ่งเชื่อว่าจะส่งผลต่อการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้า

2.1.3 การสนับสนุนทางสังคม

ก่อนหน้านี้ ที่มาของแนวคิดการสนับสนุนทางสังคม มีการศึกษากันมากในต่างประเทศตลอดเวลาหลายปีที่ผ่านมา บรุนและฟิลิปส์ (Bruhn and Philips. 1984 : 151) ตีนและลิน (Dean and Lin. 1981 : 358) กล่าวสรุปไว้ว่า มโนทัศน์ของการสนับสนุนทางสังคมได้รับความสนใจมากในศาสตร์ทางสังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์และสุขภาพอนามัย และเป็นแนวคิดที่สำคัญมากสำหรับการศึกษาในอนาคต ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมมาใช้ในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมด้านการสนับสนุนให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานของโรงเรียนว่า ในการควบคุมนักเรียนให้ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนนั้น โรงเรียนมีการสนับสนุนทางสังคมอย่างไร และนักเรียนมีการสนับสนุนให้นักเรียนด้วยกันฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนอย่างไร

สำหรับในประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีการนิยามแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมมาใช้ในการศึกษาวิจัยด้านสังคมศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ พัฒนศึกษาศาสตร์ รวมทั้งด้านสุขภาพอนามัยมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาวิจัยในระดับปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในช่วงทศวรรษนี้ ได้มีการนำทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคมมาใช้ในการศึกษาวิจัยปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาวิกฤติด้านสังคมในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น โดยใช้ในการศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์สำคัญทางสังคมหลายกรณี ได้แก่ กรณีการดำรงอยู่และปรับเปลี่ยนของระบบการแพทย์พื้นบ้าน ศึกษากรณีการใช้สมุนไพร ในจังหวัดพิษณุโลก (ประดิษฐ์ จิระเดชประไพ. 2540) กรณีความรุนแรงในครอบครัว การศึกษาการทำร้ายร่างกายภรรยา (โชติมา กาญจนดุล. 2540) และกรณีอิทธิพลของการสนับสนุนทางสังคมต่อกระบวนการปรับตัวของผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่ไม่แสดงอาการ (อดิรัตน์ วัฒนไพสิน. 2539) เป็นต้น

ในขณะเดียวกันการศึกษาวิจัยเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้ากับโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนในครั้งนี้ ได้นำแนวคิดทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคมมาใช้ในการศึกษาด้วย เพราะมโนทัศน์การสนับสนุนทางสังคมเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบบรรทัดฐาน เป็นการส่งเสริมให้สมาชิกปฏิบัติตามบรรทัดฐานของโรงเรียน เมื่อเราสะท้อนความเป็นจริงด้านการสนับสนุนทางสังคมของโรงเรียน ก็เกิดผลดีเพราะจะนำไปสู่การสร้างข้อเสนอเชิงทฤษฎีซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายการสนับสนุนทางสังคม อันจะนำไปสู่การเสนอกลวิธีปฏิบัติที่มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการให้หลายฝ่ายมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้คนทำตามบรรทัดฐานและควบคุมไม่ให้คนสนับสนุนการฝ่าฝืนบรรทัดฐานได้มากขึ้น ในสภาพเช่นนี้การศึกษาวิจัยจึงขอเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าว อย่างน้อย 2 ประการคือ ประการแรก ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม ประการที่สอง หลักการของการสนับสนุนทางสังคมและการใช้แนวคิดเรื่องการสนับสนุนทางสังคมในการศึกษาวิจัย

ประการแรก ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม

การสนับสนุนทางสังคม หมายถึงการที่บุคคลหรือกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กัน ในสังคม ได้รับการสนองตอบต่อความต้องการของแต่ละบุคคลในด้านต่างๆ ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ อาจเป็นด้านหนึ่งหรือมากกว่า ได้แก่ การได้รับความรัก ความเห็นอกเห็นใจ การยอมรับ การได้รับความแนะนำ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของ ในสถานการณ์หนึ่งๆที่เพียงพอที่จะ บรรเทาหรือลดความรุนแรงของปัญหา ลดความเครียด และป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่างๆ อันไม่พึงปรารถนาตามมา แล้วมีผลทำให้ผู้รับนำไปปฏิบัติในทิศทางที่ผู้รับต้องการ ซึ่งหมายถึง การมีสุขภาพอนามัยที่ดี (ยุวดี กฤษวัฒนาภรณ์. 2537 : 49 ; บุญเยี่ยม ตระกูลวงศ์. 2538 : 567 ; อรุพันธ์ อนุวัฒนาวัน. 2539 : 40)

คอบบี (Cobb. 1982) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสนับสนุนทางสังคม หมายถึงข้อมูลข่าวสารที่ทำให้บุคคลเชื่อว่าเขาได้รับความเอาใจใส่และความรัก เขาได้รับการ ยกย่องและมีคุณค่า เขาเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการสื่อสาร และเขามีพันธะร่วมกับสังคม นอกจากนี้แคปแพลนและคนอื่น ๆ (Kaplan, B.H. et/al. 1982) และฟิลิซุค (1982 : 20) ให้ความหมายค่อนข้างทั่วไปและมีความหมายในทางปฏิบัติว่า การสนับสนุนทางสังคม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นระดับความต้องการของแต่ละบุคคลในเรื่องของความรัก การยอมรับ ความเป็นเจ้าของและความมั่นคงปลอดภัย ไม่เพียงแต่ความช่วยเหลือด้านวัตถุและความมั่นคงทางอารมณ์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงความรู้สึกที่ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม นอกจากนี้ การสนับสนุนทางสังคมยังสามารถป้องกันบุคคลจากภาวะวิกฤตและการคุกคามของความเจ็บป่วยได้อีกด้วย

ในขณะเดียวกัน เฮาส์ และคานน์ (House and Kahn. 1985) กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือมากกว่าในสี่ด้านคือ ด้านอารมณ์ เช่น ความชอบ ความรัก ความเห็นอกเห็นใจ ด้าน ความช่วยเหลือ เช่น สิ่งของและการบริการ ด้านข้อมูลข่าวสาร เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัว และ ด้านการยกย่องชมเชย เช่น ข้อมูลที่เกี่ยวกับการให้คุณค่าแก่ตนเอง เป็นต้น สำหรับทัศนะของ การ์แลนด์ (Garland. 1996 : 780-783) เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการควบคุมทางสังคมนั้น เขาให้คำจำกัดความไว้ว่า มโนทัศน์ของการควบคุมทางสังคมที่ใช้ในทางสังคมศาสตร์ มีทั้ง ความกว้างและความหลากหลาย โดยในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เขาให้ความหมายของการควบคุมทางสังคมว่า เป็นการช่วยในการผลิตและดูแลรักษาความเป็นระเบียบของชีวิตสังคม

ทั้งหมดนี้สรุปว่า การสนับสนุนทางสังคมของโรงเรียน หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งเกิดขึ้นจากการที่บุคคลในโรงเรียนได้รับความเอาใจใส่ เห็นคุณค่า ได้รับการยกย่อง มีความผูกพันซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกเป็นส่วนร่วมในสังคมที่มีบรรทัดฐาน เดียวกัน มีการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่น ให้คำแนะนำ ให้เวลา ให้สิ่งของ ให้ข้อมูลข่าวสาร และการประเมิน เพื่อควบคุม สนับสนุนให้นักเรียนทำ

ตามบรรทัดฐานของโรงเรียน การสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อภาวะจิตใจ อารมณ์ และร่างกาย มีขอบเขตครอบคลุมทั้งการให้และการรับจากบุคคลในครอบครัว บุคคลในโรงเรียน รวมทั้งการรับการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ซึ่งอาจมีผลทำให้นักเรียนต้องตรงกับบรรทัดฐานหรือฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียน

ประการที่สอง หลักการของการสนับสนุนทางสังคมและการใช้แนวความคิดการสนับสนุนทางสังคมในการศึกษาวิจัย

วันนี้อย วาสิกะสิน (2534 : 99-100) และบุญเยี่ยม ตรีกุลวงศ์ (2528 : 594) กล่าวสรุปไว้ไม่แตกต่างกันว่า การสนับสนุนทางสังคม มีหลักการที่สำคัญประกอบด้วย (1) มีกระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ที่ทำหน้าที่หลักเป็น “ ผู้ให้ ” และทำหน้าที่หลักเป็น “ ผู้รับ ” การสนับสนุน (2) กระบวนการติดต่อสื่อสารโดยทั่วไป ประกอบด้วยข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ “ ผู้รับ ” เชื่อว่ายังมีคนที่คอยเอาใจใส่ มีความรักและมีความหวังดีต่อตนเองอย่างจริงจัง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับในสังคม เชื่อว่าตัวเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและสามารถทำประโยชน์แก่สังคมได้ (3) ปัจจัยนำเข้าในกระบวนการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งอาจอยู่ในรูปของข้อมูล ข่าวสาร วัสดุสิ่งของหรือแรงสนับสนุนทางด้านจิตใจ (4) การช่วยให้ “ ผู้รับ ” ได้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่เขาต้องการ เช่น ในด้านสาธารณสุข ก็คือการมีสุขภาพดี ในด้านสวัสดิการสังคมก็คือ การมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ไม่ประสบปัญหาความเดือดร้อนทางสังคม หรือความสามารถแก้ปัญหาหรือเผชิญปัญหาและความเดือดร้อนได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ แคปแพลน (Kaplan. 1977) ได้จำแนกกลุ่มบุคคลซึ่งเป็นแหล่งที่มาของการสนับสนุนทางสังคมไว้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มแรก กลุ่มผู้มีความผูกพันตามธรรมชาติ ประกอบด้วยบุคคล 2 ประเภท คือ ประเภทที่หนึ่ง เป็นบุคคลที่อยู่ในครอบครัวสายตรง ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก หลาน สามเณร ภรรยา ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กับอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า ครอบครัวใกล้ชิด ได้แก่ เพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน ผู้รู้จักคุ้นเคย ผู้ที่ทำงานในที่เดียวกัน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ² 2. กลุ่มที่สอง คือองค์กรและสมาคมที่ให้การสนับสนุนกลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกันเป็นชมรม สมาคม ซึ่งไม่ใช่กลุ่มที่จัดโดยกลุ่มวิชาชีพทางสุขภาพ เช่น สมาคมผู้สูงอายุ³ 3. กลุ่มที่สาม กลุ่มผู้ช่วยเหลือวิชาชีพ หมายถึงบุคคลที่อยู่ในวงการส่งเสริม ป้องกัน รักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพของประชาชนโดยอาชีพ

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว นักวิชาการได้แบ่งประเภทของความสัมพันธ์ทางสังคมด้านการสนับสนุนทางสังคมไว้ไม่แตกต่างกันนั้นคือ เฮาส์ และคานน์ (บุญศรี ชัยชิตามร. 2534 : 28-29 ; อ้างอิงมาจาก House and Kahn. 1985)

1. ความผูกพันและรักใคร่สนิทสนม (Attachment) หมายถึงความสัมพันธ์ซึ่งจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคนรักและเอาใจใส่ เกิดความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจ มีความสุขสบาย เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูก ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน เป็นต้น

2. การสนับสนุนด้านการมีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Social Integration) เกิดจากการที่บุคคลเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของกลุ่ม ทำให้เกิดการแข่งขันแลกเปลี่ยนในความคิด กำลังทรัพย์ และกำลังบุคคลตามโอกาสอันควร เกิดความห่วงใยและเข้าใจต่อกัน ถ้าขาดความสัมพันธ์อันนี้ จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ขาดเพื่อน ขาดผู้เห็นอกเห็นใจ ขาดที่ปรึกษา สิ้นหวัง และเป็นผลทำให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อการมีชีวิตอยู่

3. การสนับสนุนด้านโอกาสที่จะได้ช่วยเหลือผู้อื่น (Opportunity for Nurturance) ซึ่งหมายถึง การที่บุคคลจะมีความผูกพันกับบุคคลซึ่งด้อยกว่า จะเกิดความรู้สึกว่าตัวเองเป็นที่ต้องการของบุคคลอื่นๆ และผู้อื่นพึงพาได้ ถ้าหากไม่ได้ทำหน้าที่จะทำให้เกิดความรู้สึกคับข้องใจ รู้สึกชีวิตไม่สมบูรณ์ ว่างเปล่า และไร้จุดหมายในชีวิต

4. การสนับสนุนด้านการส่งเสริมให้รู้ถึงคุณค่าแห่งตน (Reference of Worth) ในที่นี้หมายถึงการได้รับการยอมรับเมื่อบุคคลมีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าตนเองมีความสามารถ เช่น ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อนในโรงเรียน ความสามารถในการช่วยเหลือเรื่องต่างๆ ในครอบครัว การยอมรับจากบุคคลอื่น ย่อมทำให้เกิดความเชื่อมั่นหรือความรู้สึกมีคุณค่าในตน

5. การสนับสนุนด้านการพึ่งพาอาศัยกัน (A Sense of Reliable Alliance) ซึ่งโดยทั่วไปปฏิสัมพันธ์ในลักษณะเช่นนี้ มักเกิดขึ้นในครอบครัวสายตรง ในกลุ่มเพื่อน โดยที่สมาชิกแต่ละคนต่างก็คาดหวังว่าจะได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านอารมณ์และทางด้านสิ่งของ ถ้าขาดคุณสมบัติเช่นนี้ บุคคลจะรู้สึกว่าขาดแหล่งช่วยเหลือ

6. การสนับสนุนด้านการให้คำชี้แนะ (The Obtaining of Guidance) การให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นความสัมพันธ์ในช่วงที่บุคคลตกอยู่ในสภาวะตึงเครียด เกิดวิกฤติการณ์ทางอารมณ์ จิตใจ ทำให้บุคคลต้องการคำปลอบใจ กำลังใจ คำชี้แจงหรือการแนะนำในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อผ่อนคลายภาวะตึงเครียดที่บุคคลประสบอยู่ ความสัมพันธ์ชนิดนี้มักได้จากผู้ที่บุคคลรู้สึกว่ามีผลสำคัญ มีความสามารถเป็นที่ศรัทธา

7. การสนับสนุนด้านการประเมิน (Appraisal Support) คือการให้ข่าวสารหรือข้อมูลป้อนกลับ เพื่อให้บุคคลนำไปประเมินตนเองและเปรียบเทียบกับบุคคลในสังคม

ความจริงแล้วการสนับสนุนทางสังคมของโรงเรียน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลในโรงเรียน อันเป็นการควบคุม สนับสนุนนักเรียนให้ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมที่โรงเรียนกำหนดหรือการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียนนั้น อาจจำแนกออกเป็นประเภทที่สำคัญได้หลายประเภท อย่างแรกก็คือ การสนับสนุนด้านอารมณ์ (Emotional Support) หมายถึงการที่ครูให้ความรัก ความไว้วางใจ ความเห็นอกเห็นใจ ความเอาใจใส่ และการรับฟังแก่นักเรียน อย่างที่สองก็คือ การสนับสนุนด้านเครื่องมือ สิ่งของ (Instrumental

Support) หมายถึงการที่โรงเรียน ครู ให้ความช่วยเหลือโดยตรงแก่นักเรียน ไม่ว่าจะเป็นด้าน การอบรม สั่งสอน ชักเยาะ การให้เงิน เวลา วัสดุอุปกรณ์ หรือการช่วยปรับปรุงสิ่งแวดล้อมใน โรงเรียนให้เหมาะสมเป็นที่น่าพึงพอใจ อย่างที่สาม การสนับสนุนนักเรียนด้านข้อมูล ข่าวสาร และการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ (Information Support) หมายถึงการให้คำแนะนำ การให้แนวทาง การให้ข้อมูลข่าวสารที่ช่วยให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านการ เรียน ด้านการดำรงชีวิต และด้านอื่นๆได้

จากแนวคิดข้างต้น อาจสรุปแนวทางการสนับสนุนทางสังคมได้ดังนี้ ประการแรก จะต้องมีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ให้และผู้รับการสนับสนุน ประการที่สอง ลักษณะของการติดต่อสื่อสารนั้นจะต้องประกอบไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะที่ทำให้ผู้รับเชื่อ ว่ามีคุณสมบัติ เอาใจใส่ และมีความรัก ความหวังดีในตนอย่างจริงใจ และข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ ผู้รับเชื่อว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและสามารถทำประโยชน์แก่สังคมได้ ประการที่สาม ปัจจัย นำเข้าของแรงสนับสนุนอาจอยู่ในรูปของข้อมูล ข่าวสาร วัสดุสิ่งของหรือจิตใจ ประการที่สี่ จะ ต้องช่วยให้ผู้รับได้บรรลุถึงจุดหมายที่เขาต้องการ ความจริงแล้วในการจัดระเบียบทางสังคม นั้นอาจสรุปได้ว่า สถาบันครอบครัว คือแหล่งสำคัญที่สุดในการชักเยาะทางสังคมและการ สนับสนุนทางสังคมให้กับเยาวชนตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งพบว่า ครอบครัวมีบทบาทในการสนับสนุนทางสังคมต่อเด็กในวัยประถมศึกษาสูงมาก กระทั่งเด็กเข้าสู่ วัยรุ่น (Adolescence) ซึ่งสถาบันสถานบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน (Peer Group) สถาบันสังคมและ สื่อมวลชน จะมีบทบาทในการชักเยาะทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมให้กับวัยรุ่นในการทำ ตามบรรทัดฐานทางสังคมสูงมากขึ้นเป็นลำดับ

สำหรับการศึกษาคครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวทางการสนับสนุนทางสังคมใน การศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนทั้ง 2 ทางคือ ทางแรก การสนับสนุนให้นักเรียน ทำตามบรรทัดฐาน คือการให้การสนับสนุนของครูแก่นักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ทั้งในด้าน ความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่ การให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ การให้ ความสนับสนุนกับโรงเรียนด้วยวิธีการต่างๆ ของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น การสนับสนุนด้านเครื่องมือเครื่องใช้ เงิน เวลา การจัดสิ่งแวดล้อม การประเมิน ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานของสังคม ทางที่สอง การสนับสนุนให้ ผ่าฝืน ไม่ทำตามบรรทัดฐาน เพราะเรามีสมมติฐานว่าจะต้องมีระบบสนับสนุนให้นักเรียนที่ หลบหลีกบรรทัดฐาน หนีห่างจากครูอาจารย์ บุคคลเหล่านี้อาจจะอยู่ในโรงเรียนหรือเป็นเพื่อน นักเรียนด้วยกันก็ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเชื่อว่าการใช้แนวทางการสนับสนุนทางสังคมในการศึกษา โครงสร้างทางสังคมด้านระบบสนับสนุนให้นักเรียนฝ่าฝืนบรรทัดฐาน จะช่วยให้เข้าใจการให้ ความหมายของนักเรียนเกี่ยวกับกลไกการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งเสริมให้นักเรียนฝ่าฝืน บรรทัดฐานอันจะนำไปสู่การเบี่ยงเบนและมีผลเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

2.1.4 ปัญหาทางสังคมอันสืบเนื่องมาจากการบังคับให้บุคคลปฏิบัติตามบรรทัดฐาน

อันที่จริงแล้วชีวิตสังคมมิได้ดำเนินไปอย่างราบรื่นตลอดเวลา ในบางครั้งสังคมอาจเกิดปัญหาอันเนื่องมาจากการที่สมาชิกไม่ทำตามบรรทัดฐาน ดังเช่น นภภรณ์ หะวานนท์ (2540 : 12 - 13) ได้กล่าวถึงปัญหาสังคมอันสืบเนื่องมาจากการบังคับให้บุคคลปฏิบัติตามบรรทัดฐานไว้ว่าเป็นผลมาจากเงื่อนไขต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) การบังคับให้บุคคลปฏิบัติตามบรรทัดฐาน โดยหลักการคือสังคมจะต้องให้รางวัลกับผู้ปฏิบัติตามบรรทัดฐาน และลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐาน แต่ปัญหามักเกิดขึ้นเมื่อผู้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานไม่ได้รับรางวัล ผู้ฝ่าฝืนกลับได้รับสิ่งตอบแทนต่าง ๆ หากเกิดลักษณะเช่นนี้ในระยะยาวจะทำให้บรรทัดฐานสิ้นสะเทือน

(2) ความไม่ลงรอยกันของบรรทัดฐาน (Norm Conflict) ยิ่งสังคมมีความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมากเท่าไร ความไม่ลงรอยกันของบรรทัดฐานก็ยิ่งมีเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น เพราะความไม่ลงรอยกันของบรรทัดฐานอาจเกิดจากเงื่อนไขต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(2.1) ในสังคมที่ซับซ้อน ประกอบด้วยกลุ่มย่อย ๆ หลาย ๆ กลุ่ม บรรทัดฐานของกลุ่มหนึ่งอาจจะไปขัดแย้งกับบรรทัดฐานของกลุ่มหนึ่ง มีผลทำให้บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของหลาย ๆ กลุ่มเกิดความสับสนหรือรู้สึกยากลำบากที่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐาน

(2.2) ข้อเท็จจริงของสังคมเปลี่ยนไป แต่บรรทัดฐานเก่ายังไม่เปลี่ยน ทำให้บรรทัดฐานคลุมเครือ บุคคลไม่แน่ใจว่าควรปฏิบัติอย่างไร เช่น การวางตัวของครูสมัยใหม่ที่ครูอาจต้องสอนพิเศษเมื่อการเรียนการสอนเป็นเรื่องของธุรกิจ ในขณะที่บรรทัดฐานเดิมวางไว้ว่าครูต้องมีความเมตตากรุณา สั่งสอนศิษย์โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

(2.3) ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั้นบรรทัดฐานเก่าอาจหมดความหมายและสังคมก็ยังไม่มียุคบรรทัดฐานใหม่ที่เหมาะสมเข้ามาแทนที่ เช่น ความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษซึ่งนับวันมีแต่จะหมดไปโดยที่ยังไม่มีบรรทัดฐานใหม่เป็นแนวทางให้สมาชิกปฏิบัติ

(2.4) ในสังคมปัจจุบันมีสถานการณ์ใหม่เกิดขึ้น แต่สังคมยังไม่มีบรรทัดฐานวางไว้ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตาม เช่น การสร้างทางด่วนผ่านบริเวณชุมชนแออัด การสร้างโรงงานในย่านที่อยู่อาศัย การสร้างสถานีรถไฟฟ้าหน้าสถานศึกษา เป็นต้น

เพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกอะไรที่ในโรงเรียนก็เกิดปัญหาทางสังคมอันสืบเนื่องมาจากการบังคับให้นักเรียนปฏิบัติตามบรรทัดฐานของโรงเรียนเช่นกัน อาทิ บรรทัดฐานของโรงเรียนคือห้ามนักเรียนสูบบุหรี่ แต่ก็มีนักเรียนบางคนฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมโดยแอบสูบบุหรี่ในห้องน้ำของโรงเรียน ปัญหานักเรียนสูบบุหรี่ในโรงเรียนนี้อาจเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขต่าง ๆ ได้แก่ การควบคุมทางสังคมของโรงเรียนอ่อนแอ การวางตัวของครูอาจารย์บางคนซึ่งสูบบุหรี่เป็นประจำ จึงเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่นักเรียน เป็นต้น ก่อให้เกิดความไม่ลงรอยกันของบรรทัดฐานทางสังคมที่ห้ามนักเรียนสูบบุหรี่ซึ่งเกี่ยวข้องไปถึงการฝ่าฝืนบรรทัดฐาน การเข้าไปใช้ยาบ้า และการ

แพร่ระบาดของยาบ้าในที่สุด

2.1.5 การใช้แนวคิดเรื่องการจัดระเบียบบรรทัดฐานในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

ความจริงแล้วการควบคุมทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการมีหลายวิธี ตั้งแต่การขูข่ม นินทา การหัวเราะเยาะ ไปจนถึงการตัดญาติขาดมิตรกับผู้ฝ่าฝืนจารีตที่ถือว่าสำคัญ กระบวนการเหล่านี้ถือว่าเป็นการควบคุมจากภายนอก นอกจากนี้ยังมีกลวิธีอื่นๆที่ใช้กันในสังคม เช่น การขู่ให้กลัวในอำนาจลึกลับจากภูติผี บาปกรรม หรือนรก เป็นต้น แต่กลวิธีสำคัญที่เชื่อว่าน่าจะทำให้บุคคลยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานคือ การขัดเกลาทางสังคม ด้วยการอบรม ปูฝึกฝน จนบุคคลเกิดจิตสำนึกในการควบคุมตนเอง เพราะเห็นว่าบรรทัดฐานต่างๆตามระเบียบสังคมที่โรงเรียนกำหนดเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม จนบรรทัดฐานบางอย่างเข้าไปมีอิทธิพลอยู่ในจิตใจจนกลายเป็นเครื่องควบคุมภายในใจ ซึ่งนับว่าเป็นการควบคุมที่น่าจะได้ผลดีที่สุดในการควบคุมให้คนทำตามบรรทัดฐาน นอกจากนี้การควบคุม สนับสนุนทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการที่กระทำโดยพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนและชาวบ้านนั้น เป็นการควบคุมที่มีประสิทธิภาพมากเมื่อเปรียบเทียบกับควบคุมโดยครูหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นการศึกษากลไกการควบคุมและการสนับสนุนให้นักเรียนปฏิบัติตามบรรทัดฐานของโรงเรียนในครั้งนี้ เชื่อว่าจะทำให้เข้าใจกลไกการควบคุมและสนับสนุนให้คนทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนได้ชัดเจน

ขอให้สังเกตว่าในขณะที่บรรทัดฐานมีหน้าที่สำคัญสำหรับโรงเรียนได้ใช้เป็นแนวทางของพฤติกรรมที่นักเรียนเข้าใจร่วมกัน และทำหน้าที่บังคับให้นักเรียนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือแนวทางที่สังคมวางไว้โดยอาศัยการขัดเกลาทางสังคม และการควบคุมทางสังคมรวมถึงการสนับสนุนทางสังคมในการทำให้นักเรียนยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานนั้น โรงเรียนก็มักเกิดปัญหาขึ้นได้จากการบังคับให้สมาชิกปฏิบัติตามบรรทัดฐาน ดังนั้นการศึกษาวิจัยในมิติโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า จึงจำเป็นต้องศึกษาเข้าไปจนถึงระบบบรรทัดฐานของโรงเรียนด้วยว่ามีแบบแผนเป็นอย่างไร มีการขัดเกลา อบรม สั่งสอน ควบคุม สนับสนุนให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานอย่างไร มีระบบสนับสนุนให้นักเรียนต่อรองและฝ่าฝืนบรรทัดฐานอย่างไร ทั้งนี้เชื่อว่าจะช่วยให้การทำความเข้าใจ การตีความ และการวิเคราะห์ข้อมูลที่จะนำไปสู่การสร้างทฤษฎีที่เหมาะสม ตรงกับปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงด้วย

2.2 การจัดระเบียบความแตกต่างเป็นอย่างไร

อันที่จริงแล้วการจัดระเบียบทางสังคมโดยทั่วไปไม่เพียงแต่จะมีการจัดระเบียบบรรทัดฐานของสังคมเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันยังมีการจัดระเบียบความแตกต่างอีกด้วย การจัดระเบียบความแตกต่าง หมายถึงการจัดแยกบุคคล และกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์

กันออกเป็นกลุ่มเป็นพวก โดยแต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มเหล่านี้จะมีลักษณะและแบบแผนความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไป เพราะฉะนั้นการศึกษาการจัดระเบียบความแตกต่างของโรงเรียนจึงเป็นการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนในแง่ของความแตกต่างระหว่างสมาชิกของสังคมที่มาติดต่อสัมพันธ์กันว่ามีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด เพราะบุคคลที่ติดต่อสัมพันธ์กันในโรงเรียนจะมีความแตกต่างกันในลักษณะต่างๆ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ลักษณะที่แตกต่างกันนี้จะมีผลต่อลักษณะความสัมพันธ์ที่บุคคลกลุ่มต่างๆ ในโรงเรียนจะมีต่อกัน แนวคิดที่นักสังคมวิทยาใช้ในการศึกษาความแตกต่างทางสังคม (Social Differentiation) มี 2 แนวทางคือ แนวทางแรก สถานภาพและบทบาท (Status and Role) สถานภาพ หมายถึงสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เมื่อต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่น และสังคมส่วนรวม บทบาท หมายถึงพฤติกรรมที่คนถูกคาดหวังจากตำแหน่งที่ตนมีอยู่ในสังคม แนวทางที่สอง การจัดช่วงชั้นทางสังคม (Social Stratification) หมายถึงการแบ่งคนในสังคมออกเป็นช่วงชั้นสูงต่ำต่างกันออกไป ดังนั้นเมื่อนำแนวคิดการจัดระเบียบความแตกต่างมาใช้ในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน เราอาจแบ่งสมาชิกของสังคมโรงเรียนเป็นกลุ่มตามความสูงต่ำของสถานภาพ เช่น กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มครู กลุ่มนักเรียน เป็นต้น

ฉะนั้นเราอาจแบ่งองค์ประกอบทั้งสี่ของโครงสร้างสังคมไว้ว่า องค์ประกอบแรก หมายถึงกลุ่มคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน องค์ประกอบที่สอง สถานภาพทางสังคม คือตำแหน่งหรือฐานะของบุคคลในสังคม องค์ประกอบที่สาม บทบาททางสังคม เป็นการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของแต่ละสถานภาพ องค์ประกอบที่สี่ บรรทัดฐานทางสังคม คือแนวทาง วิถีทาง ขอบเขต มาตรฐาน แบบแผน หรือระเบียบระเบียบของสัมพันธภาพทางสังคมระหว่างผู้คนที่ก่อให้เกิดผลบรรลุเป้าหมายร่วมกันในด้านต่างๆ เพื่อชีวิตทางสังคมอันพึงปรารถนา แม้กระนั้นองค์ประกอบทั้งสี่ต่างเป็นอิสระและร่วมกำเนิดเป็นระบบใหม่ที่มีการจัดระบบระเบียบวิธีดำรงอยู่ของมนุษย์และวิถีธำรงรักษาสังคมมาตามลำดับเวลา จนได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิถีการดำเนินชีวิตมนุษย์ตามยุคสมัยต่างๆ

ข้อที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือถ้ามองจากแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาการจัดระเบียบทางสังคม หรือการศึกษาโครงสร้างทางสังคมที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ข้างต้น มักขาดไม่ได้ที่จะกล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญ คือ บรรทัดฐานทางสังคม สถานภาพ บทบาท สถาบัน และการจัดช่วงชั้นทางสังคม ดังนั้นก็อาจกล่าวได้ว่า การจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างคือ องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดระเบียบสังคมของโรงเรียน เพราะทั้งบรรทัดฐาน สถานภาพ บทบาท และการจัดช่วงชั้นทางสังคม เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการใช้ชีวิตร่วมกันเป็นกลุ่มในสังคม การที่มนุษย์สร้างบรรทัดฐานอันได้แก่กฎระเบียบต่างๆ ขึ้นเพื่อควบคุมและเป็นแนวทางการปฏิบัติต่อกันในสังคม อีกส่วนหนึ่งคือการกำหนดสถานภาพหรือตำแหน่งต่างๆ ให้คนในสังคมหรือสมาชิกในโรงเรียนได้ติดตัวไว้ เพื่อให้แต่ละคนรู้ว่าตนมีพันธะเกี่ยวข้องกับผู้อื่นในฐานะอะไร

บรรทัดฐานและสถานภาพของสมาชิกในโรงเรียนจึงเป็นสิ่งที่ต้องยึดโยงกันอยู่อย่างแยกไม่ออก ทั้งนี้เพราะสมาชิกต้องรู้ว่าตนมีสถานภาพใดและมีบรรทัดฐานอะไรสำหรับการแสดงบทบาทตามสถานภาพนั้น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมหรือการศึกษาโครงสร้างทางสังคม หมายถึงการศึกษาถึงการทำให้เกิดความมีระเบียบแบบแผนในสังคมมนุษย์ ซึ่งเริ่มจากการจัดให้มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ หลายอย่างเพื่อให้สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกันคือ บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norm) และกฎเกณฑ์อื่น ๆ ที่สังคมสร้างขึ้นมาเพื่อสนับสนุนบรรทัดฐาน เช่น ระบบค่านิยม ความเชื่อทางสังคม อุดมการณ์ ระบบสัญลักษณ์ และสถาบันทางสังคม ในขณะที่การจัดช่วงชั้นทางสังคม จัดเป็นหัวข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการจัดระเบียบความแตกต่างทางสังคม โดยการจัดระเบียบความแตกต่างทางสังคมยังผูกพันอยู่กับสถานภาพ และสถานภาพนี้จะเกี่ยวข้องกับบทบาทอย่างใกล้ชิด ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงใช้แนวคิดโครงสร้างทางสังคมด้านการจัดระเบียบความแตกต่าง สำหรับจัดแยกกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันในโรงเรียนออกเป็นกลุ่มตามลักษณะและแบบแผนความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไป เพื่อศึกษาลักษณะหรือแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. การใช้แนวคิดโครงสร้างทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคมในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

การศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมกับปรากฏการณ์ทางสังคมด้านการแพร่ระบาดของยาบ้าโดยใช้แนวคิดการจัดระเบียบบรรทัดฐานและแนวคิดการจัดระเบียบความแตกต่างนั้น เนื่องจากการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน เป็นการศึกษาการจัดระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ของสมาชิกในโรงเรียน การศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน ก็เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันที่มีบทบาทหน้าที่หลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (กรมสามัญศึกษา. 2540 : 2) การดำเนินงานตามบทบาทของโรงเรียนจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากที่มาอยู่ร่วมกัน มีการทำงานร่วมกัน มีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกทั้งในและนอกโรงเรียน โดยที่ความสัมพันธ์ทางสังคมของโรงเรียนนั้น มีลักษณะที่เป็นความต่อเนื่องและมีการจัดระเบียบสังคม

แต่เนื่องจากการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนจึงทำได้ยาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องนำแนวคิดที่ว่าด้วย “ โครงสร้างทางสังคม ” มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษากระบวนการที่เกิดขึ้นในชีวิตสังคมของโรงเรียน โดยจะมองการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนให้อยู่กับที่ในลักษณะ

ของภาพนิ่ง และเรียกภาพอันถาวรคงที่ของการจัดระเบียบทางสังคมโรงเรียนว่า “ โครงสร้างสังคม ” เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะต้องการศึกษาโดยดูว่า โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนนั้น โรงเรียนมีแบบแผนของการจัดระเบียบบรรทัดฐานและมีแบบแผนของการจัดระเบียบความแตกต่างทางสังคมอย่างไรที่ส่งเสริมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐาน หรือส่งเสริมการฝ่าฝืน ต่อบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียน และนักเรียนมีระบบสนับสนุนการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียนอย่างไร วิธีคิดแบบนี้เชื่อว่าจะช่วยให้สามารถเชื่อมโยงไปถึงการให้ความหมายของนักเรียนเกี่ยวกับการไม่ทำตามระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งทำให้เกิดการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

ข้อที่น่าสนใจได้ตัวก็คือสำหรับการศึกษาถึง “ เจื่อนไซ ” ที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน เพื่อทำความเข้าใจถึงเจื่อนไซในโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้า การวิจัยนี้จะนำแนวคิดการแพร่กระจาย (Diffusion Theory) ของโรเจอร์ (Roger. 1962) มาใช้ในการศึกษาเจื่อนไซที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาดครั้งนี้ เนื่องจากการแพร่กระจายเป็นมูลเหตุหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การแพร่กระจายของยาบ้าจึงเป็นการแพร่กระจายของวัตถุไปในกลุ่มสังคม หรือเป็นการแพร่กระจายยาบ้าจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง ทั้งนี้โรเจอร์ (Borgatta and Marie. 1992 ; อ้างอิงมาจาก Roger. 1962) ได้กล่าวถึงเจื่อนไซการแพร่กระจายของวัตถุคือ “ นวัตกรรม ” ไว้ว่า การเผยแพร่ นวัตกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดในสังคมให้แพร่กระจายไปได้มากนั้นจะขึ้นอยู่กับ (1) ตัวบุคคล ได้แก่ ผู้นำและผู้รับนวัตกรรม (2) ระบบสังคม ถ้าเป็นสังคมทันสมัยจะทำให้ นวัตกรรมแพร่กระจายได้มาก (3) ระบบสื่อสารที่ติดระหว่างผู้นำกับผู้รับนวัตกรรม (4) ตัว นวัตกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคม (5) ระยะเวลาในการพิจารณา รับ นวัตกรรม

นอกจากนี้คาสเตอไลน์กับมอนโกเมอรีและคลาร์ก (Casterline, Montgomery and Clark. 1987 : 1 - 35) ได้นำทฤษฎีการแพร่กระจายมาใช้ในการศึกษาทางประชากรของ มหาวิทยาลัยบราวน์ (Population and Studies and Training Center, Brown University) ซึ่ง ได้ข้อสรุปว่าเจื่อนไซสำคัญสองประการที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการแพร่กระจายนวัตกรรมในการควบคุมอัตราการเกิดคือ “ เวลา ” และ “ คน ” ที่สำคัญก็คือกระบวนการแพร่กระจายของ นวัตกรรมในสังคมนั้นขึ้นอยู่กับ “ มิติของเวลา ” ที่เป็นตัวสะท้อนความเร็วของอัตราการแพร่กระจายและมี “ คน ” เป็นเจื่อนไซที่มีบทบาทสำคัญในการแพร่กระจาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะใช้ แนวคิดการแพร่กระจายในการทำความเข้าใจและให้คำอธิบายเจื่อนไซที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนอีกด้วย

แนวคิดในการศึกษาการฝ่าฝืนและการไม่ทำตามบรรทัดฐานของสังคม

สืบเนื่องจากแนวคิดการศึกษาโครงสร้างทางสังคมซึ่งไม่เพียงแต่จะต้องทำความเข้าใจกับแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในโรงเรียนเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกัน การศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนยังจะต้องทำความเข้าใจกับการต่อรอง การฝ่าฝืน บรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนว่า นักเรียนฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนอย่างไร นักเรียนต่อรองกับบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนอย่างไรและอะไรคือคำอธิบายของการต่อรอง โดยทำการศึกษาการต่อรอง การฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมผ่านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงได้กำหนดประเด็นสำคัญในการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการต่อรอง การฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียน ดังนี้

1. การขัดเกลาทางสังคม การควบคุมทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมให้คนทำตามหรือฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคม

ประเด็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่บังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในบ้านเมืองเราทุกวันนี้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2540 : 19) กล่าวว่ามักทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นสังคมที่ไร้ระเบียบ มีการประพุดตลกนอกกลุ่มนอกทางไปจากแบบแผนเดิมกันมาก สภาพสับสนอันเนื่องมาจากวิถีชีวิตแบบเก่ากับแบบใหม่ยังปรับตัวให้เข้ากันไม่ได้สนิทนั้น เป็นปรากฏการณ์ชั่วคราว ซึ่งในที่สุดสังคมจะปรับตัวสู่สภาวะปกติได้ คือ มีกฎเกณฑ์เป็นแบบแผนที่ยึดถือปฏิบัติกันทั่วไป ดังนั้นการบังคับให้สมาชิกของสังคมทำตามระเบียบบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งหมายถึงระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติที่สังคมวางไว้เพื่อเป็นแนวทางในการยึดถือปฏิบัติมีความเป็นไปได้ เพราะมีกลไกของกลุ่มหรือสังคมในการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งหมายถึงการอบรมสั่งสอนหรือขัดเกลาให้ให้สมาชิกปฏิบัติตามบรรทัดฐาน ในขณะเดียวกันสังคมก็มีการควบคุมทางสังคม ที่หมายถึงกระบวนการทำให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานได้แก่ การลงโทษเมื่อคนไม่ทำตามบรรทัดฐาน และการให้รางวัลเมื่อคนปฏิบัติตามบรรทัดฐาน รวมทั้งการสนับสนุนทางสังคม อันเป็นการควบคุมให้สมาชิกปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมหรือฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมก็ได้เช่นกัน เพราะฉะนั้นทั้งการขัดเกลาทางสังคม การควบคุมทางสังคม รวมถึงการสนับสนุนทางสังคม ล้วนแต่เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบสังคม

2. การฝ่าฝืน ไม่ทำตามระเบียบแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมหรือไม่ทำตามบรรทัดฐานของสังคม

การศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนตามแนวคิดการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกในสังคมมีต่อกันนั้นยังไม่เพียงพอ เนื่องจากแนวคิด Interpretation

กล่าวได้ว่า มนุษย์ทุกคนมีแนวโน้มที่จะฝ่าฝืนกับบรรทัดฐานของสังคม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษา และทำความเข้าใจกับการให้ความหมายการฝ่าฝืน ไม่ทำตามบรรทัดฐานของสังคม เพื่อโยงใย ไปสู่การศึกษาเครือข่ายการแพร่ระบาด รวมทั้งศึกษาเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาดของ ยาบ้า เพราะฉะนั้นการศึกษาการต่อรอง การฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมของสมาชิกในครั้งนี ผู้วิจัยจะขอนำแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมและจำเป็นต้องใช้ในการทำความเข้าใจเรื่องการฝ่าฝืนและการต่อรองกับบรรทัดฐานทางสังคมมาประมวลไว้ก่อนคือ ประการแรก ทฤษฎีปฏิสังสรรค์ สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) และ ประการที่สอง แนวคิดการต่อรอง (Negotiate) เพราะมิติที่สองของการวิจัยเรื่องนี้คือ การศึกษาการฝ่าฝืนและไม่ทำตามระเบียบแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกในสังคมมีต่อกัน ทั้งนี้เพื่อตอบคำถามการวิจัยที่ว่า ในขณะที่โรงเรียนมีการจัดระเบียบทางสังคม มีการควบคุมทางสังคม มีการขจัดเกลารากทางสังคมและมีการสนับสนุนทางสังคมให้คนทำตามบรรทัดฐาน อันที่จริงนักเรียนไม่เพียงแต่จะมีการฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนและให้ความหมายการไม่ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของตนไปอีกอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันนักเรียนยังมีการต่อรองที่จะไม่ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนอีกด้วย การศึกษาในมิตินี้จึงจะทำความเข้าใจว่านักเรียนตีความการต่อรองการฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมนั้นอย่างไร

มิตินี้จึงมุ่งเสนอแนวทางการศึกษาและทำความเข้าใจการไม่ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของนักเรียนในโรงเรียนจากทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ ของบลูเมอร์ (Blumer, 1969) บอกเดน และไบเกลน (Bogdan and Biklen, 1992) และ แนวคิดการต่อรอง ของ วูดส์ (Woods, 1983) โจนส์ (Joan, 1991) และบอล (Woods, 1983 : 126 ; อ้างอิงมาจาก Ball, 1980) โดยเริ่มจากการเสนอแนวคิดพื้นฐานและมโนทัศน์ที่สำคัญของแนวคิดทฤษฎีดังต่อไปนี้

ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อทำความเข้าใจว่าในขณะที่นักเรียนให้ความหมายกับการไม่ทำตามบรรทัดฐานของตนไปอีกอย่างซึ่งนอกเหนือไปจากบรรทัดฐานทางสังคม และมีการต่อรองเข้ามาเกี่ยวข้องกับ การฝ่าฝืนและไม่ทำตามระเบียบบรรทัดฐานทางสังคมที่สมาชิกมีต่อกันนั้น นักเรียนมีการต่อรองกับบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนอย่างไร นักเรียนให้ความหมายการไม่ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมอย่างไร อันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าต่อไปอีกว่า เครือข่ายการแพร่ระบาด และเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาดของยาบานั้นเป็นอย่างไร ด้วยเหตุดังนั้นในส่วนของประเด็นที่สำคัญตามทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมครั้งนี้คือ ประเด็นเรื่องความหมายและคุณลักษณะของทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ และประเด็นเกี่ยวกับทฤษฎี

ปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์กับการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า
ดังนี้

1. ความหมายและคุณลักษณะของทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์

บอกเดน และไบเกลน (Bogdan and Biklen. 1992 : 36) กล่าวถึงมโนทัศน์ของการปฏิสังสรรค์ไว้ว่าเป็นสิ่งที่แต่ละคนสร้างขึ้น เพราะคนโดยทั่วไปที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ จะพัฒนาการตีความของตนขึ้น หรือเรียกว่ามีการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ เริ่มตั้งแต่มีปฏิสัมพันธ์กัน อย่างธรรมดา มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปัญหา ภูมิหลัง โดยที่ไม่จำเป็นต้องเกิดการเห็นพ้องต้องกัน ในขณะที่บางคนมีการแลกเปลี่ยนการตีความกัน เพื่อจะชี้ให้เห็นถึง ความจริง (Truth) ซึ่งหมายถึง การต่อรอง ในบางเรื่องเสมอๆ ความจริงนี้สามารถเลื่อนไหลได้โดยปัจเจกบุคคลที่มองเห็นสิ่งต่างๆ แตกต่างกัน การกระทำของคนจึงขึ้นกับพื้นฐานของการตีความและการที่คนต้องพบกับปัญหา ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงเป็นเหตุให้คนหล่อหลอมการตีความใหม่ขึ้นมาและละทิ้งความหมายของเดิม ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้จึงต้องการใช้ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ในการศึกษาว่านักเรียนตีความอย่างไรกับการต่อรองและนักเรียนให้นิยามการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนอย่างไร

ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ เป็นทฤษฎีทางสังคมวิทยาของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน มีชีวิตอยู่ในระหว่างปี ค.ศ. 1864 - 1920 แนวความคิดของเวเบอร์มีอิทธิพลต่อสังคมศาสตร์อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการใช้กระบวนการให้เหตุผล (Rationalization) สำหรับการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ประเด็นสำคัญคือ เวเบอร์ เสนอแนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์โดยเห็นว่าเป็นการเน้นเรื่อง การกระทำระหว่างกัน (Interaction) ของมนุษย์ในสังคม และ สัญลักษณ์ (Symbol) โดยให้ความสำคัญกับมนุษย์แต่ละคนหรือปัจเจกบุคคล (Individual) แนวคิดนี้มุ่งค้นหาความหมายในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ ถือว่าการกระทำทางสังคมเป็นการกระทำที่มีความหมายของผู้กระทำ การที่มนุษย์แสดงพฤติกรรมหรือการกระทำอย่างหนึ่งออกมา ย่อมมีความหมายและมีเหตุผลอยู่เบื้องหลังการแสดงพฤติกรรมนั้น แนวคิดของเวเบอร์แสดงให้เห็นว่า การจะทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมของมนุษย์ จะต้องผ่านการตีความเท่านั้น จึงจะช่วยให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของผู้กระทำได้อย่างแท้จริงและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ นับว่าเป็นทฤษฎีทางสังคมวิทยาระดับจุลภาค น่าสังเกตด้วยว่าต่อมา ยอร์จ เฮร์เบิร์ต มิด นักปรัชญาสังคมชาวอเมริกัน ได้เป็นผู้เสนอคำบรรยายเชิงวิชาการและพัฒนาแนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นี้ให้ชัดเจนขึ้น เรียกว่า การอธิบายจากการตีความ (Interpretative Explanation) เป็นการเน้นความสำคัญของการให้ความหมายในเชิงอัตวิสัย (Subjective Meaning) (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, 2530 : 1) แนวคิดนี้เห็นว่ามีมนุษย์มีความเป็นอิสระที่จะเป็นผู้สร้างพฤติกรรม เป็นผู้ตีความหรือสร้างความหมาย ไม่ใช่เป็นผู้ที่ตกอยู่ภายใต้การถูกบังคับแต่เพียงอย่างเดียว ด้วยเหตุดังนั้นการเรียน

รู้ถึงความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล นำสังเกตด้วยว่าสัญลักษณ์เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้บุคคลตอบสนองต่อสิ่งที่ถูกกระตุ้นจากบุคคลอื่น ถ้ามองจากความคิดในการตอบสนอง ทำให้มนุษย์มีแนวทางในการประพฤติปฏิบัติและการแสดงพฤติกรรมต่อมา

เมื่อเป็นเช่นนี้ ในแนวคิดของมีด (Mead : 1934) จึงกล่าวถึง การกระทำของปัจเจกบุคคล ว่าแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเกิดจากความต้องการที่แท้จริงภายใน (Individual Intention) ซึ่งพัฒนาขึ้นเป็นตัวตนของตนเอง (Self) เกิดจากพันธุกรรมและลักษณะทางชีวภาพของคนแต่ละคน โดยลักษณะของความต้องการภายในนี้เป็นอุดมการณ์ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และความเป็นอิสระซึ่งอาจแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมนั้น ส่วนที่สอง เป็นการกระทำที่เกิดจากการควบคุมทางสังคม หรือการบังคับจากปัจจัยภายนอก (External Constraints) นี่ก็คือการที่มนุษย์พัฒนาตัวตนส่วนนี้ขึ้นมาจากความรู้สึก หรือสายตาของผู้อื่น โดยการทำตัวให้เป็นคนดีตามบรรทัดฐานของสังคม ตัวตนส่วนนี้จึงเป็นตัวแทนทางสังคม เป็นผลผลิตทางสังคม เป็นการทำตามสายตาผู้อื่นโดยอาศัยจิตช่วยคิด เป็นการที่มนุษย์แสดงพฤติกรรม บทบาท หน้าตา และสถานภาพทางสังคมออกมาตามความต้องการหรือตามความคาดหวังของสังคม เป็นพฤติกรรมตามบรรทัดฐานทางสังคม ด้วยเหตุดังนี้จึงช่วยให้สังคมนั้นมีระเบียบและมีความสงบสุข

ต่อมา เฮร์เบิร์ต บลูเมอร์ (Herbert Blumer. 1969 : 148-185) ศิษย์คนสำคัญของ ชอร์จ เฮร์เบอร์ มีด ได้รวบรวมแนวคิด คำบรรยาย และข้อเขียนของมีดมาวิเคราะห์และนำเสนอเป็นข้อสรุปแนวคิดทั้งหมดในเชิงทฤษฎีอย่างชัดเจนในหนังสือเล่มสำคัญชื่อ Symbolic Interactionism : Perspective and Method (Blumer. 1969 : 2) นี่เป็นที่มาของจุดกำเนิดแห่งทฤษฎี ปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ที่แน่นอนว่าเป็นทฤษฎีซึ่งเน้นการศึกษาเรื่อง “ปฏิสัมพันธ์” และ “สัญลักษณ์” ระหว่างคนกับคน คนกับกลุ่ม คนกับสังคมและการปฏิสังสรรค์กันในสังคมเป็นภาพรวม ด้วยเหตุดังนั้นบลูเมอร์จึงให้คำจำกัดความของทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ว่าเป็นทฤษฎีที่มีความหมายถึงข้อเท็จจริงที่ว่า มนุษย์ไม่เพียงแต่จะมีปฏิริยาต่อการกระทำของมนุษย์ด้วยกันและกันเท่านั้น แต่มนุษย์ยังมีการตีความหรือมีการให้ความหมายซึ่งกันและกันอีกด้วย ด้วยวิธีคิดเช่นนี้บลูเมอร์ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำระหว่างกันของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการตีความหรือการให้ความหมายไว้ว่า การที่จะเป็นเช่นนี้ได้จำเป็นต้องมีข้อเสนออันเป็นกรอบความคิดพื้นฐานรองรับสาระต่างๆของทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์. 2530 : 1 - 2) ซึ่งสรุปได้ 3 ประการ คือ

1. มนุษย์กระทำการใด ๆ ต่อสิ่งต่าง ๆ บนพื้นฐานของการตีความ หรือการให้ความหมายต่อสิ่งเหล่านั้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้หมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์อาจสังเกตได้ในโลก ได้แก่ (1.1) สิ่งที่เป็นวัตถุซึ่งเป็นรูปธรรม เช่น ต้นไม้ แก้ว (1.2) สิ่งที่เป็นคน เช่น พ่อ แม่ เสมียน เพื่อน ศัตรู (1.3) สิ่งที่เป็นสถาบัน เช่น โรงเรียน รัฐบาล

(1.4) สิ่งที่เป็นความคิดในเชิงอุดมการณ์ เช่น ความซื่อสัตย์ เสรีภาพ (1.5) สิ่งที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ เช่น คำสั่ง คำขอร้อง (1.6) สิ่งที่เป็นสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การเผชิญชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคล เป็นต้น

2. ความหมายของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น เกิดขึ้นจากการกระทำร่วมกันในสังคม หรืออุบัติขึ้นจากการกระทำร่วมกันที่บุคคลหนึ่งกระทำต่อบุคคลอื่น ซึ่งการกระทำนั้นเป็นผลจากการให้ความหมายและตีความตามสถานการณ์ที่พวกเขาได้ทำให้เกิดการกระทำนั้นขึ้น

3. ความหมายของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นจะถูกถ่ายทอดและปรุงแต่งในกระบวนการแปลความหมายโดยบุคคลซึ่งเผชิญหน้าอยู่กับสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น

ในแนวคิดของบลูเมอร์ (Blumer. 1969 : 2-5) นั้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ตามทัศนะนี้ มองภาพรวมทั้งผู้กระทำ การกระทำ และความหมายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างบุคคล โดยเขาได้อธิบายไว้ว่า การปฏิสังสรรค์ของบุคคลเป็นกระบวนการในการตีความซึ่งประกอบด้วย 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่หนึ่ง บุคคลจะเป็นผู้ใช้ให้ตนเองทราบถึงความหมายของการกระทำนั้น ๆ ถือเป็นกระบวนการทางสังคมภายใน หมายความว่าผู้กระทำมีการปฏิสังสรรค์กับตนเองหรือมีกระบวนการสื่อสารกับตนเอง ขั้นตอนที่สอง การตีความจะเกิดขึ้นตามมาหลังจากมีการปฏิสังสรรค์กับตนเองเกิดขึ้นแล้ว เหตุฉะนั้นการตีความจึงเป็นการจัดการกับความหมายด้วยลักษณะและวิธีการต่าง ๆ ตามที่ผู้กระทำสามารถที่จะเลือกตรวจสอบหรือหยุดการกระทำ หรือเปลี่ยนแปลงความหมายใหม่ให้เป็นไปตามสถานการณ์ที่ผู้กระทำกำลังเผชิญอยู่ และเป็นผู้กำหนดทิศทางการกระทำของตนให้เป็นไปตามความต้องการของตนเองได้

แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำระหว่างกันทางสังคมนี้ นภาพกรณ์ หะวานนท์ (2540 : 2) ได้ยกตัวอย่างไว้ชัดเจนว่า เมื่อคนหนึ่งแสดงการกระทำ และการกระทำนั้นสามารถไปมีผลต่อความคิดหรือการกระทำของอีกคนหนึ่ง เราเรียกว่า มีการกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social Interaction) เกิดขึ้น เช่น เมื่อคนหนึ่งยกมือไหว้คนอื่นคนหนึ่ง และอีกคนหนึ่งยกมือรับไหว้ ถือว่ามีมีการกระทำระหว่างกัน (Interaction) เกิดขึ้น โดยในการไหว้นั้นผู้ไหว้อาจรู้ตัวว่าตนเองเป็นเด็กจึงยกมือไหว้ก่อน ส่วนผู้รับไหว้ก็เข้าใจว่าผู้ไหว้ไหว้ด้วยความเคารพ ดังนั้น การยกมือไหว้จึงไม่เพียงแต่จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งรับไหว้เท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งผ่านความคิดในเรื่องการให้ความเคารพหรือให้เกียรติ โดยที่ผู้กระทำทั้งสองฝ่ายต่างเข้าใจถึงความหมายที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น ลักษณะนี้เรียกว่าเป็นการส่งผ่านความหมายที่เป็นสัญลักษณ์ กล่าวสำหรับส่วนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์คือ มโนทัศน์เรื่อง “อัตตะ” (Self) (Bogdan and Biklen. 1992 : 37) เพราะอัตตะเป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวปัจเจกบุคคลเช่นเดียวกับความถือตนเป็นที่ตั้ง (Ego) หรืออวัยวะที่จำเป็นอย่างอื่นภายในร่างกาย รวมทั้งแรงขับภายใน (Motive) และบรรทัดฐานภายในหรือคุณค่าหรือค่านิยม (Value) ในทัศนะของบอกเดนและไบเกลน อัตตะ หมายถึงความคิดสร้างสรรค์ของคนที่มีปฏิสังสรรค์กับผู้อื่น คนพยายามมอง

ตัวเองเช่นเดียวกับที่คนอื่นมอง เพื่อที่จะอธิบายท่าทางและการกระทำและเพื่อวางตัวเองตามบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง ในระยะเวลาสั้น ๆ คนจะมองตัวเอง อีกส่วนหนึ่งเป็นการมองโดยบุคคลอื่น อัตตะจึงเป็นสิ่งที่ปัจเจกบุคคลสร้างขึ้นในมโนทัศน์ทางสังคม เหตุผลก็คือ แต่ละคนจะรับรู้ตัวเองและพัฒนาการตีความเข้าไปสู่กลไกของความสัมพันธ์ทางสังคม นอกจากนั้น ในส่วนของ พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ (ม.ป.ป. ; 2) ก็ได้กล่าวไว้ว่าสังคมมีลักษณะที่เป็นกระบวนการ (Processual) คือเป็นพลวัตแห่งการปรับการกระทำเข้าหากันและกัน แต่ละคนกระทำตามวิถีทางที่เขาตีความการกระทำของคนอื่น ๆ อัตตะก็อยู่ในรูปของกระบวนการเช่นกัน อัตตะ จึงหมายถึงกระบวนการสื่อสารที่ดำเนินอยู่ตลอดเวลา เป็นพลวัตแห่งการบ่งชี้ให้กับตนเอง จากการสวมรับทศนะที่คนอื่นมีต่อตนเอง ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า บุคคลทั้งหลายในสังคมมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อบุคคลในการตีความตนเอง หรือกำหนดเอกลักษณ์ให้กับตนเอง หรือกำหนดแนวทางการกระทำของตนเองที่สอดคล้องกับการนิยามหรือการตีความดังกล่าว

จากกรณีเหล่านี้จึงกล่าวได้ว่า ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ “ปฏิสัมพันธ์ (Interaction)” กับ “สัญลักษณ์ (Symbolic)” ทฤษฎีนี้มีฐานคิดที่สำคัญ คือ มนุษย์ปฏิบัติต่อกันโดยอาศัยสัญลักษณ์ มนุษย์จึงสร้างสัญลักษณ์ขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกัน ฉะนั้นการทำความเข้าใจความหมายที่แท้จริงของปรากฏการณ์ใด ๆ จึงต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์เป็นฐานคิดที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การใช้ประโยชน์ของสื่อสัญลักษณ์ที่มีรูปแบบต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม และเป็นไปตามระเบียบบรรทัดฐานของสังคมนั้น ๆ บุคคลจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทางจิตวิทยาสังคมที่สำคัญสองส่วนประกอบกัน ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) และกระบวนการแปลความหมาย (Interpretation Process) ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีองค์ประกอบสองขั้นตอนเป็นลักษณะพื้นฐานคือ องค์ประกอบแรก ผู้กระทำจะบ่งชี้ต่อตนเองให้ทราบว่าเขากำลังกระทำต่อสิ่งใด กล่าวคือเขาต้องบ่งชี้ให้ตนเองทราบถึงสิ่งที่มีความหมาย องค์ประกอบที่สอง จากผลของกระบวนการสื่อสารกับตนเอง จะเกิดการแปลความหมายขึ้นในลักษณะของการถ่ายทอดความหมาย โดยผู้กระทำจะคัดเลือก ตรวจสอบ จำแนก จัดกลุ่มและแปรผันความหมายต่าง ๆ ไปตามสถานการณ์ที่เขาเผชิญอยู่ในวิถีชีวิตของเขา ด้วยเหตุนี้การแปลความหมายจึงไม่ควรที่จะถูกพิจารณาว่าเป็นเพียงการนำเสนอความหมายที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่ถือว่าเป็นกระบวนการที่มีการใช้และปรุงแต่ง เปลี่ยนแปลงความหมายต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นสื่อขึ้นากการกระทำ ดังนั้น โดยแท้จริงแล้วการที่จะศึกษาวิจัยเพื่อทำความเข้าใจและให้ความหมายของปรากฏการณ์ใด ๆ เช่น การต้อรอง การฝ่าฝืนกับบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องทำความเข้าใจการปฏิสังสรรค์ทางสัญลักษณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบบรรทัดฐานของโรงเรียนว่า บุคคลใช้ประโยชน์ของสื่อสัญลักษณ์โดยมีการเรียนรู้ การตีความ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการต้อรองกับบรรทัดฐานและการฝ่าฝืนกติกาสังคมในโรงเรียน อันเกี่ยวโยงอยู่กับการเบี่ยงเบนซึ่งเชื่อว่าเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้า

เมื่อเป็นเช่นนี้ สาระสำคัญของกรอบแนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์คือ ประการแรก มนุษย์ทำการตีความสิ่งต่างๆด้วยตนเอง ความหมายของสิ่งที่มนุษย์ตีความจึงไม่ได้ติดอยู่กับคนหรือสิ่งที่มนุษย์เผชิญหน้าและรับรู้ แต่เป็นความหมายที่มนุษย์เป็นผู้ให้กับสิ่งนั้น ประการที่สอง พฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้เป็นเพียงการตอบสนองโดยอัตโนมัติต่อสิ่งเร้า แต่เป็นการสร้างสรรค์ที่เป็นผลมาจากการตีความสถานการณ์ และจากคนอื่น ๆ ที่ร่วมอยู่กับการปฏิสังสรรค์ในขณะนั้น ประการที่สาม พฤติกรรมของมนุษย์มีส่วนที่กำหนดไม่ได้หรือทำนายไม่ได้อยู่ในตัวด้วย เพราะมนุษย์ได้สร้างความหมายของการกระทำในลักษณะที่ไม่อาจทำนายได้ไว้แล้วล่วงหน้าจากการรับรู้ลักษณะของบุคคลและสถานการณ์ต่างๆ ประการสุดท้าย การตีความสถานการณ์ และการสร้างสรรค์พฤติกรรมนั้นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในบริบทแห่งการปฏิสังสรรค์ระหว่างมนุษย์ ดังนั้นในการศึกษาจึงจำเป็นต้องทำการศึกษาในบริบทเช่นนั้นเพราะการตีความเป็นกระบวนการที่มีการก่อรูปขึ้นหรือสร้างสรรค์ขึ้นโดยตัวของมันเอง (Blumer. 1956 : 678) มนุษย์จึงตีความหรือให้ความหมายสถานการณ์ด้วยตนเองในขณะที่สถานการณ์นั้น ๆ ปรากฏให้เห็นต่อหน้าเขาจริง ๆ

2. ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์กับการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของชาบ้า

ความจริงแล้วนัยของการนำทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์มาใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียนนั้น ปีเตอร์ วูดส์ (Wood. 1983 : 1-17) ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องนี้ไว้ในหนังสือเรื่อง *Sociology and School : An Interactionism View Point* ซึ่งกล่าวถึงการใช้ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ในการศึกษาโรงเรียน สรุปก็คือ โรงเรียนเป็นเสมือนวัตถุหรือสถานการณ์ที่มีความหมายอยู่ในการกระทำต่าง ๆ ภายในโรงเรียน แต่การนิยามสถานการณ์ในโรงเรียนของปัจเจกบุคคล อาจจะแตกต่างกันออกไปตามสัญลักษณ์และความหมายที่แต่ละคนมีปฏิสัมพันธ์กับโรงเรียนหรือสถานการณ์ในโรงเรียน การที่จะทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนจึงต้องมองจากภายในคือ การสวมบทบาทหรือการเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่เราจะศึกษาและลงไปศึกษาจากสถานการณ์ที่เป็นจริง จากหลักการดังกล่าว วูดส์ ได้นำเสนอขอบเขตของการนำแนวคิดทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์มาใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียน โดยจำแนกการศึกษาออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านแรก การศึกษาบริบทของโรงเรียน ด้านที่สอง การศึกษาภาพที่เป็นจริงในโรงเรียน ด้านที่สาม การศึกษาถึงวัฒนธรรมในโรงเรียน ด้านที่สี่ การศึกษากลวิธีการอยู่ร่วมกันในโรงเรียน ด้านที่ห้า การศึกษาด้านการต่อรอง ด้านที่หก การศึกษาด้านการดำเนินชีวิตในโรงเรียน กระนั้นก็ตาม เป็นความจริงที่ว่าตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ในการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียนด้วยการใช้แนวคิดทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ จะพบว่ามีคำถามหลักที่สำคัญสำหรับการศึกษาเรื่องนี้คือ มีอะไรเกิดขึ้นระหว่างนักเรียนกับผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน

สำหรับการศึกษาวิจัยโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า : ศึกษากรณีโรงเรียนมัธยมศึกษาในครั้งนี เป็นการศึกษปรากฏการณ์ทางสังคมด้านการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อและเป็นผลสืบเนื่องจากโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนโดยตรง ผู้วิจัยจึงได้พยายามนำทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ในการศึกษาโรงเรียนตามแนวความคิดของวูดส์ มาใช้เป็นกรอบความคิดสำหรับการศึกษา ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีความสมบูรณ์ เหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเรื่องยาเสพติดซึ่งเป็นเรื่องผิดกฎหมายและเป็นเรื่องปกปิด เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่มีความลึกซึ้ง ชัดเจนและถูกต้อง จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาในระดับลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในโรงเรียนซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษา จากมุมมองของคนในโรงเรียน

อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญของขอบเขตการศึกษาจะลึกเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในมิติการฝ่าฝืนและไม่ทำตามบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาโรงเรียนเป็น 6 ด้าน เพื่อที่จะทำความเข้าใจและให้ความหมายการปฏิบัติตามและการฝ่าฝืน ไม่ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของนักเรียน ซึ่งเชื่อว่าจะนำไปสู่การอธิบายโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าได้ในครั้งนี้คือ (1) การศึกษาโดยดูที่บริบทของโรงเรียน ที่ตั้งและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชน ทรัพยากรและกระบวนการบริหารและการจัดกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับยาเสพติด (2) ดูที่บรรทัดฐานทางสังคมคือ วิถีประชา จารีต กฎเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติต่างๆที่เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดของโรงเรียน (3) ดูที่วิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของคนในโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด โดยดูจากกิจวัตรประจำวันและจากการทำกิจกรรมต่างๆในโรงเรียน (4) ดูที่กลไกการอยู่ร่วมกันในโรงเรียนจากการขัดเกลา สั่งสอน อบรมเกี่ยวกับยาเสพติด มาตรการในการควบคุมทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานของโรงเรียน (5) ดูที่การต่อรอง การฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนจนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของนักเรียน (6) ดูแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนในโรงเรียนว่าเกี่ยวข้องกับเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างไร

การศึกษามิติการฝ่าฝืน ไม่ทำตามบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนโดยใช้แนวคิดทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียนครั้งนี้ ไม่เพียงแต่จะอธิบายปรากฏการณ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมในโรงเรียนด้านการฝ่าฝืน ไม่ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันการศึกษครั้งนี้ยังมุ่งเน้นการศึกษาในเรื่อง “ ปฏิสัมพันธ์ ” และ “ สัญลักษณ์ ” ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับกลุ่ม นักเรียนกับครูอาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการปฏิสังสรรค์กันในโรงเรียนเป็นภาพรวมของการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่เกี่ยวพันอยู่กับการต่อรองและการฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมที่ยึดโยงไปถึงการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

ดังนั้นการศึกษานี้จึงไม่เพียงแต่จะอธิบายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความ

สัมพันธ์ทางสังคมในโรงเรียนเท่านั้น แต่เชื่อว่าจะนำไปสู่การทำความเข้าใจและให้คำอธิบายถึง การต่อรอง การฝ่าฝืน การไม่ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมในโรงเรียนของนักเรียน อันเป็น เจื่อนไขสำคัญในการแพร่ระบาดของยาบ้า จากแง่มุมของบุคคลที่มีสถานภาพต่าง ๆ กันใน โรงเรียน ตลอดจนบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน และเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีข้อมูล การแพร่ระบาดของยาบ้า จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามสภาพความเป็นจริงตามทัศนภาพของผู้ที่ อยู่ในเหตุการณ์ ซึ่งเป็นผู้ที่เผชิญหน้าอยู่กับปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาได้อย่างสมบูรณ์

แนวคิดการต่อรอง

การศึกษาการต่อรอง เป็นการศึกษาแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกใน สังคมมีต่อกัน ความสัมพันธ์นี้เชื่อมโยงสมาชิกในโรงเรียนเข้าสู่เครือข่ายแห่งความสัมพันธ์ที่ เรียกว่าสังคม เพราะถ้าสมาชิกเป็นผู้สร้างการต่อรองขึ้นมาภายในสัมพันธ์ภาพทางสังคม โดย สมาชิกทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นผู้เปี่ยงเบนหรือไม่ก็ตาม ต่างก็ถูกนิยามและให้นิยามแก่ตนเองใน ลักษณะที่แตกต่างกันออกไปภายในโลกแห่งการปฏิสังสรรค์ที่สมาชิกคลุกคลีอยู่ในชีวิตประจำวัน ซึ่งความเปี่ยงเบนและความยุ่งยากเป็นลักษณะคงที่ แต่ก็ เป็นผลมาจากการต่อรองของกลุ่มทาง สังคมทั้งหลาย (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, 2530 : 7) ดังนั้นการเสนอแนวคิดการต่อรองกับการ ฝ่าฝืนและไม่ทำตามบรรทัดฐานของสมาชิกในโรงเรียน จะเริ่มจากการเสนอที่มา เป้าหมาย ความหมาย กลไกการต่อรอง การต่อรองและการฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนกับ การแพร่ระบาดของยาบ้า

1. ที่มา เป้าหมายและความหมายของการต่อรอง

การต่อรองเริ่มขึ้นจากสมมติฐานที่ว่าผู้ต่อรองต้องการให้บุคคลอื่นเห็นด้วยกับการ ดำเนินการในบางเรื่องที่ไม่สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง ดังนั้นเป้าหมายของการต่อรองคือ การลดความแตกต่างระหว่างสถานภาพของผู้ที่มีส่วนร่วม เพื่อการค้นพบข้อตกลงที่สามารถ ยอมรับกันได้ สารของการต่อรองมักจะต้องมีการตัดสินใจ และการตัดสินใจในบางเรื่องจะ เกี่ยวกับเรื่องบทบาทหรือขั้นตอนการปฏิบัติหรือเรื่องอื่นๆ (Joan, 1991 : 228) ทั้งนี้การ ต่อรองไม่จำเป็นว่าจะต้องเกิดจากสองฝ่ายเท่านั้น ดังตัวอย่างการต่อรองเรื่องสันติภาพของ กรุงเวียนนาในปี 1815 ซึ่งเป็นการต่อรองระหว่างผู้มีอำนาจอันยิ่งใหญ่ทั้งหมดในเวลานั้น โดยมี ผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องจำนวนมาก (Gould and Kolb, 1965 : 463)

สำหรับ ความหมายของการต่อรอง มีผู้ให้ความหมายของการต่อรองไว้อย่าง ประการด้วยกัน ได้แก่ การต่อรอง หมายถึงรูปแบบของความ สัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่าง เปิดเผยตั้งแต่ต้นจนจบกับปัจเจกบุคคล องค์กร รัฐบาล ที่พยายามกระทำการเพื่อเชื่อมโยงและ ประสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้น การต่อรองอาจแบ่งเป็น 2 ประเภทตามที่มาของการต่อรองคือ

ประเภทแรก เป็นการต่อรองที่เกิดจากสองฝ่ายสนใจในสิ่งเดียวกัน คนๆเดียวกัน ซึ่งทำการต่อรองกันได้ง่ายโดยการร่วมมือกัน ประเภทที่สอง การต่อรองที่เกิดจากความสนใจในเรื่องการเปลี่ยนแปลงหรือเรื่องความแตกต่างของบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่กลุ่มไม่สามารถหาได้ด้วยตัวเอง แต่สามารถหาได้โดยบุคคลอื่น โจน (Joan, 1991 : 186) การต่อรอง หมายถึงการปรึกษาหารือกับบุคคลอื่นๆเพื่อให้บังเกิดผล หรือเป็นการเตรียมเพื่อนำไปสู่ผลโดยวิธีการอภิปรายกัน กูลด์และโคลบ (Gould and Kolb, 1965) การต่อรอง หมายถึงการอภิปราย การโต้ตอบกันระหว่างตัวแทนของสองฝ่ายหรือมากกว่า ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจ เป็นผู้ริเริ่มกำหนดข้อตกลงระหว่างกันเพื่อทำความตกลงร่วมกันในเรื่องที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกัน เป็นต้น

ดังนั้นสรุปก็คือ การต่อรอง หมายถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากความต้องการของแต่ละฝ่ายที่แตกต่างกันและพยายามปฏิบัติการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของตน ความต้องการแต่ละเรื่องอาจเป็นจุดกำเนิดของการต่อรองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเราไม่สามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้ด้วยตนเอง

2. กระบวนการต่อรอง

ความคิดเรื่องการต่อรองที่ว่าการต่อรองเป็นปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มซึ่งต้องการหาทางเลือกร่วมกัน โดยแต่ละกลุ่มสามารถยืดหยุ่นกับทางเลือกของฝ่ายตรงกันข้ามได้ ในขณะที่มีการต่อรองจะมีข้อจำกัดคือ การต่อรองเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับทางเลือกของแต่ละกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มจะพยายามรักษาผลประโยชน์โดยไม่เปลี่ยนแปลงทางเลือกของตน อันก่อให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่ม แน่นอนว่าการต่อรองต้องได้ผลซึ่งมีที่มาจากข้อตกลงระหว่างกันซึ่งจะทำให้แต่ละกลุ่มเกิดความพอใจมากกว่าเท่านั้น เพราะเมื่อกลุ่มทำการตกลงกัน จะได้พบกับเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความพอใจมากกว่าทั้งๆที่แต่ละกลุ่มอาจมีข้อขัดแย้งกันมาก่อน อย่างไรก็ตามการต่อรองจะเกี่ยวข้องกับกลวิธีดังต่อไปนี้

2.1 การผูกมัดและการขู่เข็ญ (Commitment and Threats) ความซับซ้อนของการผูกมัดและการขู่เข็ญคือ เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นฐาน 2 ประการในการต่อรอง ถ้าทำการผูกมัด คือการพยายามคาดหวังกับการจัดการในอนาคตโดยการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีผลต่อการส่งเสริมการต่อรอง การผูกมัดจึงเป็นการทำให้เกิดความเชื่อมั่นในฝ่ายตรงกันข้าม เพื่อรักษาสถานภาพหรือเพื่อการดำเนินกลยุทธ์ตามความคาดหวังในอนาคต โดยการผูกมัดนั้นสามารถทำได้ดังนี้ (1) การเรียงลำดับของเวลาและเรื่องราวที่กลุ่มและฝ่ายตรงกันข้ามชอบมากกว่า (2) การทำให้ลำดับของเวลาและเรื่องราวหดสั้นลง (3) การทำข้อตกลงนั้นจะขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของข้อผูกมัดที่ดีกว่าและมาจากกลุ่ม (4) อำนาจการผูกมัดในการเจรจาต่อรองอาจได้มาจากการต่อรองระหว่างบุคคล ส่วนการขู่เข็ญคุกคามก็เป็นความพยายามในการที่จะเปลี่ยนแปลงความคาดหวัง โดยมีการเสนอทางเลือกที่แน่นอน มโนทัศน์ของการขู่เข็ญคุกคามจะมีความยุ่งยากซับซ้อนมากกว่าการผูกมัดและถูกวิเคราะห์ไว้อย่างระมัดระวัง โดยมักใช้การคุกคามเป็นกลยุทธ์

ทางการทหารมากกว่าที่จะใช้ในการเจรจาทางการทูต ทั้งนี้การขู่เชื้ญที่มีความน่าเชื่อถืออาจเป็น การช่วยส่งเสริมการจัดทำข้อผูกมัด อย่างไรก็ตามการต่อรองโดยคาดหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สถานภาพนั้นต้องใช้การขู่เชื้ญเสมอ เพื่อป้องกันไม่ให้กลุ่มเกิดความหวาดกลัวมากขึ้นเมื่อไม่ สามารถบรรลุข้อตกลง

2.2 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานของกลไกการต่อรอง คือ (1) สามารถอธิบายความซับซ้อนของของการต่อรองได้ภายใต้แบบแผนทางทฤษฎี เพื่อสะท้อน ความจริงออกมา (2) ยกเว้นรูปแบบการต่อรองโดยทั่วไปแล้ว ยากที่จะกระตุ้นการปฏิบัติการ ในห้องทดลองเพื่อพัฒนารูปแบบการต่อรอง (3) การพัฒนาการต่อรองโดยปฏิบัติการในห้อง ทดลองเพื่อทดสอบรูปแบบกระบวนการต่อรองคือการเชื่อมโยงข้อขัดแย้งและความสนใจทั่วไป (4) ทางเลือกของการต่อรองคือการลงความเห็นและการไม่ลงความเห็น (5) การใช้การขู่เชื้ญ คุกคาม การผูกมัดในการต่อรอง

2.3 การต่อรองอย่างเข้มแข็งเพื่ออนาคต ความซับซ้อนในชีวิตจริงที่เกี่ยวกับการ ต่อรองก็คือ กลุ่มซึ่งไม่เพียงแต่จะต้องจัดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการต่อรองแล้ว ยังรวม ถึงการปกป้องและพัฒนาการต่อรองให้เข้มแข็งขึ้นในวันข้างหน้า อย่างไรก็ตามการต่อรองทาง เศรษฐกิจจะมีบทบาทเพิ่มขึ้นมากในอนาคต

2.4 การต่อรองกับกฎเกณฑ์และจารีต (Rule and Norm) ความซับซ้อน ในการต่อรองของกลุ่ม จะเกี่ยวข้องกับการทำให้กฎเกณฑ์ยึดหยุ่นได้ ความยืดหยุ่นมีความสำคัญ ในการต่อรองทางการทูต ส่วนการต่อรองทางธุรกิจและแรงงานซึ่งมีกฎเกณฑ์ จะมีความกระจำจ ชัดและมีเสถียรภาพโดยการเสริมแรงของผู้มีอำนาจ เช่น การต่อรองด้านแรงงานในสหรัฐอเมริกา ในปี 1947 ซึ่งกลุ่มต้องทำตามกฎเพื่อปกป้องสถานภาพของตนเอง เป็นต้น ทั้งนี้มีการนำกฎ หลายอย่างมาใช้เป็นการภายในเพื่อการต่อรองของปัจเจกบุคคล ส่วนกฎเกณฑ์ที่แท้จริงนั้นจะไม่ ถูกบังคับใช้ในการต่อรองภาครัฐคือ

2.4.1 จารีต (Norm) อาจได้รับการยอมรับสำหรับนำมาใช้ในการต่อรอง มากกว่าการใช้กฎเกณฑ์ซึ่งจะแปรเปลี่ยนไปตามกลุ่ม กลุ่มที่มีความเป็นมิตรต่อกันสูงจะ แลกเปลี่ยนจารีตกันได้อย่างกว้างขวางมากกว่ากลุ่มที่ห่างเหินหรือไม่เป็นมิตร และในที่สุดการ ผ่าฝืนจารีตก็จะสิ้นสุดลง หรืออย่างน้อยที่สุดก็จะถูกขัดจังหวะโดยความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน เช่น การตักเตือนกันเมื่อมีการพูดโกหก การไม่แสดงอาการขู่เชื้ญอย่างชัดแจ้ง การใช้ความละเอียดย ครอบครองในการไม่ตีความผิดๆในการทำความเข้าใจทางการบริหาร เป็นต้น ทั้งนี้หากไม่มีการ บังคับก็นับว่าเป็นการป้องกันกลุ่มจากการฝ่าฝืนจารีตได้ดี ข้อดีของการกระทำเช่นนี้คือ จะต้อง มีการสังเกตและบันทึกความถี่ในการฝ่าฝืนจารีต เพราะแม้ที่จริงแล้วการฝ่าฝืนจารีตไม่เพียงแต่ จะทำเพื่อต่อต้านความกังวลใจเท่านั้น แต่ยังฝ่าฝืนกันเพื่อความทันสมัยอีกด้วย กระนั้นก็ตาม อิเคิล (Ikke, 1972 : 119) ยังได้ให้ข้อสังเกตไว้ด้วยว่า จารีต คือสิ่งที่ถูกนำมาใช้ในการ ต่อรองเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการต่อรองทางการบริหาร ซึ่งมีเหตุผล 2 ประการ คือ

เหตุผลแรก เพราะกลุ่มต้องการโน้มน้าวให้ฝ่ายตรงกันข้ามเกิดการตอบสนอง และเหตุผลที่สอง คนทั้งหลายต้องการข้อตกลงที่เป็นการอำนวยความสะดวกให้

2.4.2 กฎเกณฑ์ (Rule) ที่ถูกนำมาใช้ในการตอรองนั้น จะมีความคล้ายคลึงกับจารีต หรือขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งนักสังคมวิทยาทำการศึกษาและสรุปว่า เหตุผลของการนำกฎเกณฑ์มาใช้ในการตอรอง เหตุผลแรก เพื่อความสะดวก เหตุผลที่สอง เพื่อให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เหตุผลที่สาม เพื่อไม่ให้เป็นการกระทำที่ขาดศีลธรรม ตัวอย่างเช่น จารีต คือระเบียบ ข้อตกลงที่ต้องประพฤติตามกฎเกณฑ์และเป็นข้อตกลงที่จะต้องไม่มีการกระทำที่สวนทาง นั่นก็คือ การยอมรับการตอบสนองซึ่งกันและกันตามจารีตซึ่งถือกันว่าเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม ส่วนการฝ่าฝืนจารีตนั้นนักตอรองตัดสินว่าเป็นการกระทำที่ขาดศีลธรรม

2.5 การตอรองกับการประเมินที่ยืดหยุ่นได้ ความซับซ้อนที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการตอรองคือ วิธีการประเมินของฝ่ายตรงกันข้ามคือสิ่งที่มีความไม่แน่นอนสูง มีการเปลี่ยนแปลงได้เช่นเดียวกับผลของการตอรอง ในการตอรองที่ไม่มีเสถียรภาพนั้น การประเมิน อาจจะเป็นผลประโยชน์หรือไม่ก็ตาม นักตอรองแต่ละคนจะต้องมีจุดสิ้นสุดอยู่ในใจเสมอ เพื่อรักษาสถานภาพ ซึ่งเสมือนกับเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้แล้วเกณฑ์การประเมินก็แสดงถึงความยืดหยุ่นได้เช่นกัน ส่วนผลสำคัญที่ติดตามมาจากความยืดหยุ่นได้ในการตอรองคือ (1) การตอรองโดยใช้ช่วงระยะเวลาสั้นๆในเรื่องธรรมดาๆซึ่งพบได้ทั่วไป (2) มโนทัศน์สำคัญคือ กลไกของการตอรองหรือสิ่งที่เผยแพร่ไปอย่างราบรื่น เป็นผลของกระบวนการตอรอง (3) การเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของกลุ่มให้ยืดหยุ่นได้ในขณะที่กลุ่มพัวพันอยู่กับการตอรอง (4) การประนีประนอม คือสิ่งที่ที่ขาดไม่ได้และจำเป็นที่สุดเสมอในการตอรอง นอกจากนี้ยังมีทางเลือกอื่นอีกหลายทางที่ทำให้ไปถึงการตอรองที่สามารถทำข้อตกลงกันได้

3. การตอรองและการฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน บางโรงเรียนดูเหมือนว่ามีบรรยากาศที่เป็นการสร้างอาณาจักรของครู จึงได้มีความพยายามคลี่คลายปัญหาโดยใช้กลยุทธ์การทำงานอย่างเห็นพ้องต้องกันในโรงเรียนด้วยการนำ “ กิจกรรมการตอรอง ” ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการผูกโยงครูกับนักเรียนไว้ด้วยกัน ภายใต้การจัดระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมแบบประชาธิปไตยของโรงเรียน (Woods. 1983 : 126, 148 - 149) เพราะเท่าที่เป็นมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน ดูเหมือนว่าชีวิตสังคมของโรงเรียนส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับกลวิธีตอรองซึ่งไม่เพียงแต่ครูที่เพิ่มความสนใจอย่างมากที่สุดกับเรื่องนี้ ในขณะเดียวกันนักเรียนก็ให้ความสนใจ และใช้กลวิธีตอรองในการเพิ่มความเป็นปฏิกิริยากับฝ่ายตรงข้ามคือครูมากขึ้น จากปัญหาดังกล่าวจึงมีการศึกษากิจกรรมการตอรองซึ่งพบว่าจุดเน้นของการตอรองในโรงเรียนอยู่ที่ความเอาใจใส่กับทักษะการตอรองของนักตอรองคือครู ในที่สุด

จึงมีการนำเสนอผลการศึกษารูปแบบทั่วไปในการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันในโรงเรียนอย่างเห็นพ้องต้องกันกับกลยุทธ์การต่อรอง ซึ่งมีลักษณะดังนี้

3.1 งานหนัก (Hard Work) ก็คือ จากการศึกษาพบว่านักเรียนแต่ละคนให้ความหมายโครงสร้างของสังคมในโรงเรียนแตกต่างกันไป กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการให้ความหมายเกี่ยวกับข้อตกลงทั้งหมดระหว่างครูกับนักเรียน มีความหลากหลายมาก

3.2 การต่อรองอย่างเปิดเผย (Open Negotiation) ผลการศึกษาสรุปว่าครูและนักเรียนสนใจและพยายามที่จะค้นหาความหมายของข้อตกลงเกี่ยวกับกฎระเบียบต่างๆของโรงเรียน และมีการนำเทคนิคหลายอย่างมาใช้ในการต่อรองคือ ใช้การเจรจา การขอร้อง การเสแสร้ง การยกย่อง การชี้แจงเหตุผล การอ่อนข้อให้ การเอาอกเอาใจ การร่วมมือกัน การเห็นพ้องต้องกัน การยอมรับในคุณค่าของกันและกัน การเล่น การหัวเราะ การลดความรุนแรง เป็นต้น

3.3 การต่อรองอย่างลับๆ (Closed Negotiation) จากการศึกษาพบว่าบางครั้งนักเรียนก็ใช้การต่อรองอย่างลับๆกับครู โดยแสดงอาการไม่พึงพาศัยคนอื่น ปฏิบัติตามเงื่อนไขต่างๆด้วยตัวเอง บางครั้งยอมรับหรือบางครั้งก็ไม่ยอมรับระเบียบ แนวปฏิบัติ กฎเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด นักเรียนแสดงอาการต่อรองเงียบๆด้วยการลาออก เปลี่ยนพฤติกรรม ขาดน้ำใจ หนีเรียน ไม่ทำการบ้าน ลอกการบ้าน ขโมย จ้อโก้ง หลอกหลวง ใช้กลอุบายให้ครูทำอะไรบางอย่างเพื่อพวกเขา สกปรก หยาบคาย หัวเราะ เหลวไหล ใจร้อน แข็งข้อ เยาะเย้ย กลั่นแกล้งกัน คุยกันเอง ลอยไปลอยมา หรือไม่ทำอะไรเลย ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่นักเรียนทำเป็นประจำในโรงเรียน ตามแนวคิดของบียน์นั (Woods. 1983 : 145 , อ้างอิงมาจาก Beynon. 1975)

3.4 การแสดงพฤติกรรมหลบหลีก (Work Avoidance)

แนวคิดการต่อรองด้วยกลวิธีต่างๆของนักเรียนดังที่มีการศึกษาไว้แล้ว สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการต่อรอง การฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้ได้ เนื่องจาก เหตุผลข้อแรก การที่ครูนำกลยุทธ์การต่อรองอย่างเปิดเผยมาใช้กับนักเรียน เช่น การปรุมนิเทศเพื่อทำความเข้าใจและสร้างความเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ ระเบียบ แนวปฏิบัติต่างๆที่จำเป็นต้องใช้ในโรงเรียน การให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ การคบหากันเสมือนญาติสนิท การโน้มน้าวจิตใจอย่างอ่อนโยน การผ่อนผันให้ในบางเรื่องที่ครูให้ได้ การตีหัว การแสดงความเป็นมิตร และการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า เป็นต้น การต่อรองอย่างเปิดเผยหลายวิธีเช่นนี้นับว่าเป็นสิ่งที่เกื้อกูลกันและค่อนข้างจะไม่มีอันตราย แต่ในทางตรงกันข้ามนั่นก็คือ เหตุผลข้อที่สอง การที่นักเรียนนำกลยุทธ์การต่อรองอย่างลับๆ นานาชนิดมาใช้ โดยนักเรียนด้วยกันเป็นผู้นำเข้ามาในโรงเรียน ทำให้เกิดการควบคุมโดยการบังคับของครู ผลที่ตามมาคือพฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียนตามแนวคิดของบอล (Woods. 1983 : 126 ; อ้างอิงมาจาก Ball. 1980) ซึ่งเชื่อว่าเกี่ยวข้องไปถึงการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

ดังนั้นการใช้แนวคิดการต่อรองมาใช้ในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจว่านักเรียนต่อรองกับบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนอย่างไร หรืออะไรทำให้นักเรียนต่อรองกับบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนที่นำไปสู่การฝ่าฝืนบรรทัดฐานและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และมีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในที่สุด

ในส่วนของการศึกษาว่านักเรียนมีการต่อรองกับบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนอย่างไรนั้น ตัวอย่างการต่อรองของนักเรียนที่พบได้ทั่วไปในโรงเรียน เช่น (1) การต่อรองและการฝ่าฝืนวิถีประชา โดยไม่ทำตามแบบอย่างประเพณี กริยามารยาทและลักษณะนิสัยที่ดีถือว่าเป็นสิ่งดีงามในสังคม เช่น ส่งเสียงอึกทักก่อความรำคาญในที่สาธารณะ ใช้อาวุธหยาบคาย แต่งกายไม่เหมาะสม แสดงออกไม่เหมาะสมกับสภาพนักเรียน (2) การต่อรองและการฝ่าฝืนจารีต ได้แก่ การประพฤติในสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสถานศึกษา เช่น หนีโรงเรียน ประพฤติตนฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียน ขาดเรียน มาโรงเรียนสาย หลีกเลี่ยงการทำกิจกรรม ฯลฯ (3) การต่อรองและการฝ่าฝืนระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติของโรงเรียน เช่น ทะเลาะวิวาท สูบบุหรี่ เสพยาเสพติด เล่นการพนัน พกพาอาวุธติดตัว ก่อความสับสนวุ่นวายในโรงเรียน ขู่สาบ ขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบของครูอาจารย์ เทียวเตร่มั่วสุมในสถานเริงรมย์หรือที่สาธารณะ ลักทรัพย์ ประทุษร้ายต่อผู้อื่น เป็นต้น

การต่อรองกับกติกาสังคมในโรงเรียนและการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนดังกล่าวแล้วนั้น คือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในทิศทางตรงกันข้ามกับบรรทัดฐานทางสังคมที่โรงเรียนกำหนดไว้ ทั้งที่เป็นวิถีประชา จารีต และกฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติต่างๆ โดยชนิดของบรรทัดฐานที่หากนักเรียนฝ่าฝืนแล้วจะถูกลงโทษตามกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้คือ บรรทัดฐานที่เกี่ยวกับจารีต กฎเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติของโรงเรียน เนื่องจากเป็นบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อย และเป็นข้อกำหนดที่โรงเรียนวางไว้โดยมีฝ่ายปกครองและครูทำหน้าที่ควบคุมให้นักเรียนทำตามข้อกำหนด วิถีประชา จารีต กฎเกณฑ์ จะเกี่ยวข้องกับการรักษาบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียน หากโรงเรียนไม่สามารถรักษาบรรทัดฐานให้มีความต่อเนื่องและมีการจัดระเบียบที่แน่นอนแล้ว นั่นคือโรงเรียนที่ขาดระเบียบ ขาดความสงบเรียบร้อย ขาดความสุข มีการทำโทษนักเรียนที่ต่อรอง ฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียน ซึ่งอาจนำนักเรียนไปสู่ความเบี่ยงเบน อันโง่โง่ไปถึงการแพร่ระบาดของยาบ้าในที่สุด

สรุปก็คือ การนำแนวคิดการต่อรองของวูดส์และบอลมาใช้เป็นแนวทางในการทำ ความเข้าใจว่านักเรียนให้ความหมายการต่อรอง ฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนอย่างไร ดังเช่น ตัวอย่างพฤติกรรมของนักเรียนในการต่อรอง การฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนที่เกิดขึ้นในโรงเรียนทั่วไป ดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด น่าจะช่วยให้การศึกษาวิจัยเรื่องโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าในมิติการฝ่าฝืนและการไม่ทำตามบรรทัดฐานของสังคมเกิดความลึกซึ้งและชัดเจนขึ้น

แนวคิดในการศึกษาเครือข่ายและเงื่อนไขในการแพร่ระบาดของยาเสพติด

แนวคิดในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าตามคำถามการวิจัยอีกประการหนึ่งคือ “ เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนมีแบบแผนอย่างไร ” นั้น เพื่อให้การศึกษาวิจัยบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ สามารถตอบคำถามการวิจัยข้างต้นได้ตรงตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน ผู้วิจัยจึงกำหนดมิติของสิ่งที่จะศึกษาขึ้นจากฐานความเชื่อที่ว่า พฤติกรรมของมนุษย์สามารถอธิบายได้ด้วยโครงสร้างทางสังคม นั่นคือ พฤติกรรมของกลุ่มคนที่อยู่ในโรงเรียนนั้น สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกในโรงเรียนมีต่อกัน โดยวิธีคิดเช่นนี้ผู้วิจัยจึงได้เริ่มศึกษาโครงสร้างของสังคมในโรงเรียน ศึกษาการขัดเกลาทางสังคม การควบคุมทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐาน ที่บางครั้งไม่เพียงแต่จะไม่ได้ผล ในขณะเดียวกันการควบคุมทางสังคมด้วยการลงโทษนักเรียน การสนับสนุนทางสังคมระหว่างนักเรียนกับนักเรียนในบางกรณี กลับยิ่งส่งเสริมให้นักเรียนฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมซึ่งนำไปสู่การเกี่ยวพันกับการแพร่ระบาดของยาบ้า ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนตามแนวคิดข้างต้น จะนำไปสู่การทำความเข้าใจแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้า และเชื่อว่าจะให้คำอธิบายเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาดของยาบ้าได้ในที่สุด

ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาเครือข่ายและเงื่อนไขในการแพร่ระบาดของยาบ้า เกิดความชัดเจนและมีความเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น ในกรณีเช่นนี้การนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเข้าไปศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าที่เกิดขึ้นในโรงเรียน โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนว่ามีแบบแผนอย่างไร และศึกษาเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาดของยาบ้า เพื่อทำความเข้าใจแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียน ซึ่งส่งผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้า สำหรับหาคำอธิบายปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าอันเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นจากการศึกษาวิจัยการจัดระเบียบของสังคมในโรงเรียน จะใช้แนวคิดเครือข่ายทางสังคมในการศึกษา โดยจะนำเสนอแนวคิดเครือข่ายทางสังคมในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้ ประการแรก ความหมายของเครือข่ายทางสังคม ประการที่สอง แบบแผนหรือลักษณะของเครือข่ายทางสังคม ประการที่สาม การศึกษาวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมและการใช้แนวคิดเครือข่ายทางสังคมในการวิจัย ดังนี้

แนวคิดเครือข่ายทางสังคม

1. ความหมายของเครือข่ายทางสังคม

ออสเลน (Olsen. 1968 : 94 - 95) กล่าวถึงที่มาของแนวคิดเครือข่ายทางสังคม

ไว้ว่าในการศึกษาทางสังคมวิทยานั้น นักสังคมวิทยาสนใจลักษณะของกลุ่มประเภทต่างๆ อิทธิพลของกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยกลุ่มทางสังคมอันเป็นกลุ่มเครือข่ายหรือกลุ่มพึ่งพากันจะมีลักษณะคือ ครอบครัวยุคใหม่ จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์ในกันและกันอย่างเข้มข้น ภายใต้รูปแบบของสัมพันธภาพแบบเครือข่าย มีความพึงพอใจในความอยู่รอด มีความต้องการในการปฏิบัติการอย่างเข้มแข็ง มีกิจกรรมซึ่งมีการประสานงานกันอย่างดีและมีเป้าหมายธรรมดาที่มีประสิทธิภาพ เดิมกลุ่มเครือข่ายเช่นนี้เป็นกลุ่มที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันโดยตรงอย่างใกล้ชิดถึงตัว มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน เช่น ความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเฉพาะของคนชนบทที่ชาวบ้านรู้จักคุ้นเคยกันดีทั้งหมู่บ้าน กระนั้นก็ตามเมื่อความสัมพันธ์กันมีการขยายตัวขึ้นทั้งขนาดและช่วงระยะเวลาในแต่ละชุมชนหรือในสังคมทั้งหมด มีการเพิ่มการติดต่อกันมากขึ้นในด้านการขนส่งและการสื่อสารเชื่อมโยงชุมชนในสังคมเข้าด้วยกัน กระบวนการขยายตัวของชุมชนท้องถิ่นเช่นนี้ คือสิ่งที่นำไปสู่การเจริญเติบโตของเครือข่ายที่ทำหน้าที่อยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคม

ในแนวคิดของ สุรวุฒิ ปัดไธสง (2540 : 15) ได้อธิบายไว้ว่า องค์การทางสังคมเป็นกลุ่มของคนที่มารวมตัวกันโดยมีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างเป็นระบบระเบียบ ในสังคมหนึ่งๆอาจมีองค์การทางสังคมหลายแบบ แต่ละแบบจะแตกต่างกันที่วัตถุประสงค์ หน้าที่เป้าหมายและลักษณะของสมาชิก แต่ที่แน่นอนก็คือ เครือข่าย (Networks) เป็นองค์การทางสังคมที่ทำหน้าที่เฉพาะในด้าน การเชื่อมโยง (Link) องค์การทางสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหรือเป็นครอบครัวยุคใหม่ เข้าด้วยกัน เชื่อมให้ติดต่อกันตลอด เพื่อให้ทุกองค์การเห็นหรือตระหนักในกิจกรรมร่วมกัน เช่นเดียวกับการให้ความหมายของชนิษฐา กาญจนรังษินนท์ (2536 : 54) ที่ว่า เครือข่ายสังคม อาจเปรียบได้กับภาพของจุดต่างๆที่มีการเชื่อมโยงกันด้วยเส้นตรงหลายๆเส้น จุดคือบุคคล และเส้นตรงคือสายสัมพันธ์ คนแต่ละคนจึงเป็นเสมือนจุดศูนย์กลางที่มีสายสัมพันธ์กับจุดหรือบุคคลอื่นที่มีสายสัมพันธ์กับคนอื่น ๆต่อไปอีก ที่บุคคลตรงจุดศูนย์กลางไม่รู้จัก ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันและกันของบุคคลต่างๆที่อยู่ในเครือข่ายสังคมนั้นเป็นความสัมพันธ์ในทุกด้านที่บุคคลทั้งหมดในเครือข่ายทางสังคมมีต่อกัน เครือข่ายสังคมของบุคคลจึงเปรียบเสมือนสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆ ในขณะที่เดียวกันบุคคลนั้นๆก็เปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมทางสังคมของบุคคลอื่น ๆในเครือข่ายสังคม

ในขณะที่เดียวกันนั้น จอห์น สกอต (John Scott. 1996 : 794-795) ก็ให้ความหมายของเครือข่ายทางสังคมไว้ในทำนองเดียวกันว่า เป็นพื้นฐานของการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในสังคมโดยการกำหนดทิศทางของเครือข่ายทางสังคมนั้น เป็นการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมเช่นเดียวกับการจัดรูปแบบของกระบวนการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม ซึ่งนอร์แบค (Norbeck. 1981 : 265) เรียกว่า เครือข่ายทางสังคม อันเป็นคุณสมบัติของกลุ่มสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทางสังคม นอกจากนี้ โปปโนว์ (Popenoe. 1986 : 113-114) และ มิเชล (Mitchel. 1969 : 2) ก็มีแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

ทางสังคมที่คล้ายคลึงกันคือ เครือข่ายทางสังคมอาจเปรียบเทียบได้กับแผนภาพของจุดหลายจุด จุดเหล่านี้มีการเชื่อมโยงกันด้วยเส้นตรงหลายๆเส้น โดยจุดอาจเปรียบเทียบได้เช่นเดียวกับบุคคล เส้นตรงอาจเปรียบเทียบได้กับสายสัมพันธ์ระหว่างกัน บุคคลคนหนึ่งจึงเปรียบเสมือนจุดซึ่งอยู่ ณ ศูนย์กลาง จุดกลางที่อยู่ ณ ศูนย์กลางนี้มีปฏิสัมพันธ์โยงใยอยู่กับจุดอื่นที่อยู่รอบๆ หรือเปรียบเสมือนบุคคลหนึ่งที่อยู่ ณ จุดศูนย์กลาง และมีสายสัมพันธ์เชื่อมโยงอยู่กับคนอื่นๆ ซึ่งคนเหล่านี้ต่างมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นๆต่อไปอีก

ข้อสรุปสำหรับความหมายของ เครือข่ายทางสังคม อาจกล่าวได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกันในหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านอื่นๆ ของกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายภายใต้แบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกของสังคม เช่น สมาชิกในโรงเรียนมีความสัมพันธ์ต่อกันเป็นเครือข่ายภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

2. แบบแผนหรือลักษณะของเครือข่ายทางสังคม

มิเชล (Mitchell, 1969) ได้แบ่งการพิจารณาลักษณะสายสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคมออกเป็น 2 ประเภท แนวคิดนี้จะคล้ายคลึงกับแนวคิดของนอร์แบค (Norbeck, 1981) คือ

1. ลักษณะทางด้านรูปลักษณะ (Morphological Characteristic) ซึ่งพิจารณาถึง (1.1) การโยงถึง (Anchorage) หมายถึงขอบเขตที่สายสัมพันธ์ของบุคคลหนึ่งๆ เชื่อมโยงไปถึงบุคคลอื่นในเครือข่ายสังคมทั้งหมดของเขาเท่าที่ความสามารถของผู้ศึกษาจะระบุได้ (1.2) การเข้าถึง (Reachability) หมายถึงลักษณะที่สายสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสามารถโยงใยเข้าถึงกัน เช่นเป็นสายสัมพันธ์ที่เข้าถึงกันโดยตรง หรือต้องเชื่อมโยงผ่านบุคคลอื่นหลายลำดับชั้น (1.3) ความหนาแน่น (Density) หมายถึงลักษณะที่สมาชิกในเครือข่ายสังคมมีสายสัมพันธ์ที่เข้าถึงกันเองโดยทั่วถึงกันหรือไม่ หากสามารถเข้าถึงกันโดยทั่วถึงเป็นส่วนใหญ่จึงจัดว่ามีระดับความหนาแน่นสูง (1.4) ขอบข่ายของแนวร่วม (Range) หมายถึงจำนวนสมาชิกในเครือข่ายสังคม

2. ลักษณะทางด้านการกระทำต่อกัน (Interactional Characteristics) ได้แก่ (2.1) เนื้อหาหรือเหตุของสายสัมพันธ์ (Content) หมายถึงจุดประสงค์หรือสาเหตุที่ทำให้บุคคลต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กัน เช่น พันธะผูกพันในความเป็นเครือญาติ ความเป็นเพื่อนร่วมงาน ฯลฯ (2.2) ทิศทางของความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในสายสัมพันธ์ (Directedness) หมายถึงลักษณะการถ่ายทอดข่าวสาร ความคิด การบังคับบัญชา ฯลฯ ระหว่างบุคคลซึ่งอาจมีทั้งการถ่ายทอดอย่างเท่าเทียมกันทั้งสองฝ่าย หรืออาจเป็นการถ่ายทอดที่ไม่เท่าเทียมกัน (2.3) ระยะเวลาของสายสัมพันธ์ (Duration) ซึ่งมีทั้งแบบชั่วคราวหรือเฉพาะกรณี และแบบที่มีสายสัมพันธ์คงที่กว่า เช่นเครือญาติ (2.4) ความเข้มข้นของสายสัมพันธ์ (Intensity) หมายถึงระดับความผูกพันและยึดเหนี่ยวในภาระหน้าที่ซึ่งมีต่อกัน (2.5) ความถี่ของการติดต่อกัน (Frequency of Contact) การตอบสนองความต้องการด้านต่างๆ ซึ่งหากบุคคลในกลุ่มมีการพบปะพูดคุยกันมาก ย่อมทำ

ให้การสนับสนุนทางสังคมมีมากขึ้น

นำสังเกตด้วยว่า ลักษณะหรือแบบแผนของเครือข่ายทางสังคมคือ ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ก่อให้เกิดเครือข่ายทางสังคมคือเครือข่ายรวมและเครือข่ายย่อย ประการแรก เครือข่ายย่อย หมายถึงความสัมพันธ์ทางสังคมของส่วนย่อยส่วนหนึ่งจากส่วนย่อยหลายๆ ส่วนของเครือข่ายรวม ความสัมพันธ์นี้อาจตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านอื่นๆหรือความสัมพันธ์กับระบบย่อยอื่นๆในสังคม ประการที่สอง เครือข่ายรวม เปรียบเสมือนสังคมใหญ่ ส่วนเครือข่ายย่อยเปรียบเสมือนระบบสังคมย่อย ซึ่งในการศึกษาเราอาจศึกษาเครือข่ายย่อยได้ การที่จะทำความเข้าใจกับเครือข่ายทางสังคมตามแนวคิดของบาร์นส์นี้ ไม่เพียงแต่แบ่งเครือข่ายทางสังคมออกเป็นเครือข่ายรวมและเครือข่ายย่อยเท่านั้น บาร์นส์ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องเครือข่ายตรงและเครือข่ายอ้อมไว้ด้วย ประเด็นแรก เครือข่ายตรง หมายถึงการติดต่อโดยตรงของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เช่น คนในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เป็นต้น โดยบุคคลเหล่านี้จะมีปฏิสัมพันธ์กันและมีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ ประเด็นที่สอง เครือข่ายอ้อม หมายถึงการเกี่ยวข้องติดต่อกันของบุคคลที่มีต่อผู้อื่นทางอ้อม โดยบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางอาจไม่รู้จักกับบุคคลที่ตนติดต่อดังนั้นโดยตรง แต่สามารถติดต่อกันโดยผ่านทางสมาชิกที่อยู่ในเครือข่ายตรงของตน

กล่าวสำหรับประเด็นเครือข่ายทางสังคมมีแบบแผนหรือลักษณะอย่างไรนั้น นอร์แบค (Norbeck, 1981 : 265) เสนอว่าเครือข่ายทางสังคมเป็นลักษณะของการติดต่อกับความสัมพันธ์กันของกลุ่มบุคคลในสังคม ซึ่งสรุปได้ว่ามีแบบแผนที่สำคัญดังนี้ ประการแรก ขนาดของกลุ่มสังคม คือจำนวนคนในกลุ่มบุคคลซึ่งมีความสัมพันธ์กันทั้งที่เป็นกลุ่มขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ ประการที่สอง ชนิดของความสัมพันธ์ คือความผูกพันซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่มสังคม ซึ่งลักษณะของบุคคลที่ผูกพันด้วยอาจเป็นหรือไม่เป็นกลุ่มเครือญาติ อาจมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นหรืออย่างหลวมๆ ซึ่งจะมีผลต่อการได้รับการสนับสนุน ประการที่สาม ระยะเวลาที่ใช้ในการติดต่อ คือระยะเวลาที่คนรู้จักและติดต่อกัน นับตั้งแต่เริ่มรู้จักกันและสร้างสัมพันธ์ภาพต่อกันเรื่อยมา ซึ่งระยะเวลาในการติดต่อกันนี้จะส่งผลต่อการสนับสนุนทางสังคมทำให้เกิดความช่วยเหลือมากขึ้น ประการที่สี่ ความถี่ในการติดต่อ ลักษณะของโครงสร้างเครือข่ายทางสังคมที่ดีนั้น บุคคลต้องมีการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอจะช่วยดำรงรักษาไว้ซึ่งสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ประการที่ห้า วิธีการที่ใช้ในการติดต่อ การติดต่อสื่อสาร เป็นความต้องการของมนุษย์และเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีหลายชนิด เช่น การเขียนจดหมาย การพูดโทรศัพท์ การพบปะพูดคุย ซึ่งวิธีการในการติดต่อสื่อสารกันนี้มีผลต่อสัมพันธ์ภาพและการสนับสนุนที่บุคคลจะได้รับ

แนวคิดข้างต้นเกี่ยวกับลักษณะของเครือข่ายทางสังคม ขอให้สังเกตว่า เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลจำนวนหนึ่งในกลุ่มประชากรที่มีสายสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกัน ซึ่งในกลุ่มดังกล่าวจะมีเครือข่ายความสัมพันธ์ระดับกลุ่ม

หลายกลุ่มมากเช่นเดียวกับที่มีหลายปัจเจกบุคคล และในกลุ่มเดียวกันนี้เครือข่ายความสัมพันธ์ระดับปัจเจกบุคคลทั้งหมดจะถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เกิดเป็นเครือข่ายระดับสังคมชุดหนึ่ง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสายสัมพันธ์ในเครือข่ายทางสังคมของปัจเจกบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่นที่เป็นสมาชิกของเครือข่านั้น จะมีทั้งที่ใกล้ชิดกันมากและใกล้ชิดกันน้อย ขึ้นอยู่กับเนื้อหาและทิศทางของความสัมพันธ์ ตลอดจนระดับความผูกพัน สถานภาพและภาระหน้าที่ที่มีต่อกัน ด้วยเหตุนี้โครงสร้างทางสังคมและเครือข่ายทางสังคมจึงมีความสัมพันธ์ในกันและกันอย่างซับซ้อน ในขณะที่เดียวกันก็ส่งผลเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ที่สำคัญคือเครือข่ายทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับบุคคลและกลุ่มบุคคล ได้แก่ เครือข่ายทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมด้านการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน จะมีผู้เกี่ยวข้องเป็นเครือข่ายอยู่ในสังคมทั้งระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่ม ระดับชุมชน และระดับประเทศ

3. การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมและการใช้แนวคิดเครือข่ายทางสังคมในการวิจัย

ในการปฏิบัติงานที่เป็นจริงนั้นเราจะพบว่าโครงสร้างเครือข่ายทางสังคมมีบทบาทเป็นสื่อกลางที่ทำให้บุคคลเกิดการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทำให้บุคคลรู้จัก เข้าใจตนเองและผู้อื่น ได้รับความรัก และความช่วยเหลือต่างๆ ตลอดจนได้รับความสำคัญจากผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนี้ ความสัมพันธ์ทางสังคมที่บุคคลมีต่อกันและกันภายในเครือข่าย เมื่อเริ่มจากบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลาง จากนั้นก็จะขยายวงกว้างออกไปตามสถานภาพและบทบาทของบุคคลผู้นั้น ด้วยเหตุนี้การศึกษาวิจัยเรื่องแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดและเงื่อนไขในการแพร่ระบาดของยาบ้า ที่จะมีการวิเคราะห์แบบแผนของเครือข่ายทางสังคมซึ่งเชื่อว่าจะมีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้า นั้น ควรศึกษาทั้งการดำรงอยู่ของสายใยแห่งความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้า รวมทั้งการศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลที่ดำรงอยู่ในเครือข่ายทางสังคมว่าจะส่งผลต่อพฤติกรรมของกันและกันอย่างไร และความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นเครือข่ายเช่นนี้ ส่งผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างไร การทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ หากนำแนวคิดทฤษฎีเครือข่ายทางสังคมของโปปีโนว (Popenoe, 1986 : 114 - 115) มาอธิบาย เขาได้เสนอไว้ว่า ลักษณะของความสัมพันธ์ที่สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมจะมี 3 ลักษณะ คือ

3.1 ความเกี่ยวพันกันภายในเครือข่าย เวลล์แมน (Wellman, 1979) อธิบายว่าความเกี่ยวพันกันภายในเครือข่าย หมายถึงความเกี่ยวข้องกันของบุคคลในเครือข่าย ซึ่งมีได้ตั้งแต่ความเกี่ยวพันกันอย่างหลวมๆ ไปจนถึงความเกี่ยวพันกันอย่างเหนียวแน่นหรือเข้มข้น ทั้งนี้ผลจากการศึกษาถึงความเกี่ยวพันกันในเครือข่ายโดยให้บุคคลระบุถึงบุคคลที่เขารู้สึกสนิทสนมด้วยมากที่สุดว่า เป็นใคร อยู่ที่ไหน เกี่ยวพันกันอย่างไร ติดต่อกันด้วยวิธีการใด รวมทั้งให้ตอบคำถามอื่นๆเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่าคนที่มีความสัมพันธ์ของเครือข่ายมากกว่าหนึ่งความสัมพันธ์ ก็จะมี ความเกี่ยวพันกันในเครือข่านั้นน้อยกว่าคนที่มีความสัมพันธ์ของเครือข่ายเพียงหนึ่งความสัมพันธ์

3.2. ความสัมพันธ์เชิงซ้อน ฟิชเชอร์ (Fischer. 1982) เสนอว่า ความสัมพันธ์เชิงซ้อน หมายถึงจำนวนของบทบาทที่บุคคลมีในการติดต่อกันเพราะในชีวิตประจำวันของบุคคลนั้นบุคคลจะมีหลายบทบาทที่จะต้องกระทำ ในการมีบทบาทแต่ละบทบาท คนจะได้พบปะกับบุคคลอื่นที่มีบทบาทอย่างหนึ่ง ในบางครั้งคนก็ได้พบกับบุคคลเดิมที่อยู่ในบทบาทอื่น ๆ อีก การที่บุคคลสองคนมีความสัมพันธ์กันเพียงบทบาทเดียว เรียกว่า ความสัมพันธ์เชิงเดี่ยว การที่บุคคลสองคนมีความสัมพันธ์กันหลายบทบาท เรียกว่า ความสัมพันธ์เชิงซ้อน ทั้งนี้จากการศึกษาของฟิชเชอร์ ได้พบว่าคนยังมีเครือข่ายสังคมกว้างใหญ่เพียงใดก็ยิ่งมีความสัมพันธ์เชิงซ้อนมากขึ้นเท่านั้น

3.3. ความอ่อนแอหรือความเข้มแข็งของความเกี่ยวพัน กราโนเวตเตอร์ (Granovetter. 1973 ; 1983) เห็นว่า ความเกี่ยวพันที่เข้มแข็ง คือความผูกพันที่ต้องทุ่มเทเวลาให้กับความสัมพันธ์ มีความตั้งใจที่เกิดจากความรู้สึก มีความไว้วางใจในกันและกัน มีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเกี่ยวพันที่อ่อนแอ หมายถึงความผูกพันที่บุคคลทุ่มเทตัวเองให้กับความสัมพันธ์นั้นน้อย เช่น คนที่เป็นเพียงคนรู้จัก นักสังคมวิทยาส่วนใหญ่สนใจกับความเกี่ยวพันที่เข้มแข็ง ในการนี้กราโนเวตเตอร์เสนอว่า ไม่ควรจะประเมินความเกี่ยวพันที่อ่อนแอต่ำเกินไป เพราะความเกี่ยวพันที่อ่อนแอ ทำให้คนยังคงถูกผูกโยงไว้กับสังคมใหญ่ได้ ถ้าหากไม่มีความเกี่ยวพันที่อ่อนแอ คนบางคนอาจถูกโดดเดี่ยวออกไปจากสังคม นอกจากนั้นในงานวิจัยของเขายังพบว่าคนที่เปลี่ยนงาน จะได้ทราบข่าวที่เกี่ยวกับงานใหม่จากการติดต่อกับเครือข่ายในสังคม และในหลายกรณีการติดต่อเป็นเพียงการติดต่อในบริเวณขอบ ๆ ของเครือข่ายทางสังคมเท่านั้น

ความหลากหลายในการวิเคราะห์แบบแผนของเครือข่ายทางสังคมอาจอาศัยแนวคิดของเวลล์แมน (Wellman. 1983) เป็นแนวทางศึกษา เวลล์แมนเสนอว่า แนวทางการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมมี 6 ประการ คือ (1) สิ่งที่เกี่ยวข้องกันระหว่างผู้กระทำ จะมีความสอดคล้องกันทั้งเนื้อหาและปริมาณ หมายความว่าคนที่มีความสัมพันธ์กันมาก ก็จะมีการติดต่อกันบ่อยครั้งและติดต่อกันอยู่เป็นเวลานาน (2) การวิเคราะห์ความเกี่ยวพันระหว่างบุคคล จะต้องดำเนินการภายในโครงสร้างทางสังคมของเครือข่ายใหญ่ (3) การสร้างความสัมพันธ์ในโครงสร้างทางสังคมเพื่อนำไปสู่เครือข่ายหลายชนิดในสังคม ในด้านหนึ่งคือ มีการส่งผ่านกันได้ในเครือข่าย เช่น ถ้ามีการเชื่อมโยงกันระหว่าง ก กับ ข และ ข กับ ค ก็จะมีการเชื่อมโยงกันระหว่าง ก กับ ค ด้วย ทำให้เกิดสายสัมพันธ์ระหว่าง ก ข และ ค (4) การดำรงอยู่ของกลุ่มเครือข่ายแต่ละกลุ่ม อาจมีการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มเครือข่ายเช่นเดียวกับการเชื่อมโยงกันระหว่างบุคคล (5) สัดส่วนของความเกี่ยวพันกันระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ในกลุ่มเครือข่าย จะอยู่ในลักษณะที่ไม่เหมาะสมถ้าปราศจากการจัดแบ่งทรัพยากรที่เท่าเทียมกัน และ (6) ความไม่เท่าเทียมกันในการจัดแบ่งทรัพยากรที่หายาก ก่อให้เกิดการแข่งขัน รวมทั้งการให้ความร่วมมือ

แนวความคิดของโบเซแวง (อ้างถึงใน พิมพ์วัลย์ ปรีดาสวัสดิ์ และวาทีณี บุญชะลิกษ์. 2533 : 355 ; อ้างอิงมาจาก Boissevain. 1974) เสนอว่า การศึกษาเครือข่ายของบุคคลต้องเริ่มที่บุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลาง และต้องกำหนดลงไปว่าเครือข่ายที่ตนจะศึกษานั้นมีขอบเขตมาก

น้อยเพียงใด พร้อมทั้งต้องตั้งข้อสังเกตประเภทของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งบุคคลตรงจุดศูนย์กลางมีความสัมพันธ์ด้วย โดยอาศัยระยะห่างทางสังคม (Social Distance) เป็นเกณฑ์ในการแบ่งโบเชแวงได้ให้แนวคิดไว้ว่า เครือข่ายบุคคลควรประกอบด้วยปริมาณพลที่สำคัญอย่างน้อย 3 ปริมาณพลคือ ปริมาณพลแรก ควรประกอบไปด้วยบุคคลที่ใกล้ชิดกับบุคคลศูนย์กลางมากที่สุด ได้แก่ ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น เครือข่ายใกล้ชิด (Intimate Network) ปริมาณพลที่สอง เครือข่ายรอง (Effective Network) ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลต่างๆ ที่บุคคลศูนย์กลางรู้จักคุ้นเคยน้อยกว่ากลุ่มแรก ปริมาณพลที่สาม ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่บุคคลศูนย์กลางไม่รู้จักโดยตรง แต่สามารถติดต่อสัมพันธ์ด้วยได้ถ้าต้องการ โดยผ่านเครือข่ายใกล้ชิดอีกทีหนึ่ง เรียกว่า เครือข่ายขยาย (Extended Network) โดยการแบ่งปริมาณพลของเครือข่ายบุคคลของโบเชแวงนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้ระดับความผูกพันและภาระหน้าที่ที่มีต่อกันและกันเป็นหลัก เป็นแนวความคิดที่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์พื้นฐานของพฤติกรรมของบุคคลภายใต้ความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันได้ และทำให้ทราบถึงความแน่นแฟ้นของความสัมพันธ์ทั้งที่มีอยู่ระหว่างบุคคลศูนย์กลางกับคนในปริมาณพลต่างๆ อย่างไรก็ตามแนวความคิดนี้ยังทำให้เห็นภาพของการติดต่อไม่ชัดว่าคนในปริมาณพลต่างๆ มีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด

การใช้แนวคิดเครือข่ายทางสังคมในการวิจัย สำหรับประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีการนำแนวคิดเครือข่ายทางสังคมมาใช้ในการศึกษาวิจัยปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น เช่น กรณีศึกษาแรงงานนอกระบบ : ดัดเย็บเสื้อผ้าห้องแถว (สุภาพร พุ่มพวง. 2534) สรุปผลการศึกษาคือ การเข้าถึงเครือข่ายทำได้โดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวผ่านคนที่อยู่ในเครือข่ายก่อนแล้ว หรือผู้อื่นที่มีอิทธิพล หรือมีความสัมพันธ์กับผู้ที่อยู่ในเครือข่ายนั้น กรณีกิจกรรมขายของในกรุงเทพมหานครซึ่งการเข้าถึงเครือข่ายทำได้โดยอาจต้องจ่ายเงินให้กับผู้ที่ทำอยู่ก่อนเพื่อให้ได้รับความยินยอมให้ทำงานนั้น (Chomlada Loprayoon. 1991) การวิจัยระดับปริญญาโทบัณฑิตศึกษาพัฒนาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเรื่อง โครงสร้างและการเข้าถึงเครือข่ายเศรษฐกิจนอกระบบในชนบท : กรณีรับจ้างเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป (ชนิษฐา กาญจนรังษินนท์. 2536) พบว่าเครือข่ายและการเข้าถึงเครือข่ายของงานรับจ้างเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป แม้ว่าชาวบ้านจะมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะทำงานได้ แต่การเข้าถึงเครือข่ายก็ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นอีกด้วย ได้แก่ ยุทธวิธีที่ใช้ในการให้ได้รับการว่าจ้างและจำนวนผู้จ้างงานที่มีอยู่ในชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคมที่บุคคลกลุ่มนี้มีต่อกันและสามารถเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย จะมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่คนแจกจ่ายงานซึ่งมีสายสัมพันธ์อยู่กับผู้รับงานภายในปริมาณพลของเครือข่ายใน 3 ปริมาณพลคือ (1) เครือข่ายใกล้ชิด ได้แก่ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านที่สนิทสนมกัน (2) เครือข่ายรอง ได้แก่ ญาติห่างๆ คนในหมู่บ้านหรือคนที่คุ้นเคยกันน้อยกว่าคนในเครือข่ายใกล้ชิด (3) เครือข่ายขยาย ได้แก่ คนที่คนส่งผ้าไม่รู้จักแต่จะติดต่อโดยผ่านเครือข่ายใกล้ชิดหรือเครือข่ายรอง ส่วนเครือข่ายย่อยของคนส่งผ้าที่เกี่ยวกับงานรับจ้างเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนส่งผ้ากับขาจักรซึ่งมีคนส่งผ้าเป็นศูนย์กลางและขาจักรอยู่ใน 3 ปริมาณพล

การวิจัยโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งคือ เพื่อศึกษาเครือข่ายทางสังคมที่เป็นปัญหาว่า เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนมีแบบแผนอย่างไรนั้น ผู้วิจัยจะอาศัยแนวคิดเครือข่ายทางสังคมของบาร์น โบเชแวง โปปโนว์ และผลการศึกษาของชนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อหาคำอธิบายว่า ตำแหน่งของนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางของเครือข่าย และนักเรียนที่เป็นเครือข่ายของการแพร่ระบาดมีสายสัมพันธ์อยู่ในปริมณฑลใด การติดต่อสัมพันธ์กันในปริมณฑลเป็นแบบเครือข่ายทางตรงหรือเครือข่ายทางอ้อม ในขณะเดียวกันนั้นถ้าการติดต่อที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้าจากนักเรียนกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่งมีแบบแผนเป็นเครือข่ายทางอ้อม การแพร่ระบาดนั้นต้องดำเนินการโดยผ่านใคร ความเกี่ยวพันกันในเครือข่ายเป็นความสัมพันธ์เชิงเดียวหรือความสัมพันธ์เชิงซ้อน ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่ในปริมณฑลต่าง ๆ นั้นมีความเข้มแข็งหรืออ่อนแอ และสายสัมพันธ์นั้นมีการดำรงอยู่อย่างไร

เนื่องจากเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าเป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน ซึ่งมีการกำหนดบรรทัดฐานที่เข้มงวดในเรื่องการใช้ยาเสพติดของนักเรียน ดังนั้นประเด็นสำคัญสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ก็คือ เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าสามารถเกิดขึ้นและดำรงอยู่ภายใต้การควบคุมทางสังคมของโรงเรียนได้อย่างไร ในส่วนนี้จึงมุ่งความสนใจไปที่การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการตอรอง การฝ่าฝืนบรรทัดฐานหรือกฎเกณฑ์ของโรงเรียน ที่รวมถึงการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ประการแรก จะศึกษาการบังคับให้นักเรียนปฏิบัติตามบรรทัดฐานว่าโรงเรียนมีการให้รางวัลกับผู้ที่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานอย่างไร และลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนบรรทัดฐานอย่างไร เพราะถ้านักเรียนที่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานไม่ได้รับรางวัลแต่ผู้ฝ่าฝืนบรรทัดฐานกลับได้รับสิ่งตอบแทน หากเกิดลักษณะเช่นนี้ในระยะยาวจะทำให้บรรทัดฐานสั่นสะเทือน ประการที่สอง ศึกษาความไม่ลงรอยกันของบรรทัดฐาน ได้แก่ (1) บรรทัดฐานของนักเรียนกลุ่มหนึ่งอาจขัดแย้งกับบรรทัดฐานของนักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งหรือขัดแย้งกับบรรทัดฐานของครู มีผลให้นักเรียนในกลุ่มเกิดความสับสนอย่างไร เช่น การที่โรงเรียนมีระเบียบห้ามนักเรียนสูบบุหรี่ ห้ามดื่มเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ แต่ครูกลับสูบบุหรี่หรือดื่มสุราให้นักเรียนเห็น มีผลให้นักเรียนหลายกลุ่มเกิดความรู้สึกยากลำบากที่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐานเป็นต้น (2) การเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงบางประการของสังคม แต่บรรทัดฐานเก่ายังคงเดิมหรือไม่ นักเรียนจึงไม่แน่ใจว่าควรปฏิบัติอย่างไร (3) บรรทัดฐานเก่าอาจหมดความหมายอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม ในขณะที่ยังไม่มีบรรทัดฐานใหม่เข้ามาแทนที่ในโรงเรียนหรือไม่ (4) มีสถานการณ์ใหม่เกิดขึ้นในสังคม แต่สังคมยังไม่มีบรรทัดฐานใหม่วางไว้ให้นักเรียนปฏิบัติตามหรือไม่ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะปรากฏการณ์ทางสังคมของโรงเรียนคือการแพร่ระบาดของยาบ้า เชื่อว่าส่วนหนึ่งมีผลสืบเนื่องมาจากการบังคับให้นักเรียนปฏิบัติตามบรรทัดฐานแต่นักเรียนกลับฝ่าฝืนบรรทัดฐานนั้น

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญเกี่ยวกับยาบ้าในร้านยาเสพติด วัดอุออกฤทธิ์ และการ ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า :
ศึกษากรณีโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิดทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในการศึกษาเพื่อทำ
ความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ (1) การศึกษาการ
จัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน การทำความเข้าใจเพื่อหาคำอธิบายการต้อรองและการฝ่าฝืน
บรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนของนักเรียน การศึกษาการควบคุมทางสังคมที่ไม่ได้ผลของ
โรงเรียน รวมทั้งการศึกษาผลที่ตามมาคือ เครือข่ายของการแพร่ระบาดและเงื่อนไขที่เป็นตัว
กำหนดการแพร่ระบาดของยาบ้า โดยจะศึกษาด้วยการเข้าไปอยู่ในสถานการณ์จริงในโรงเรียน
เพื่อทำความเข้าใจและหาคำอธิบายสิ่งที่ศึกษานั้น (2) การศึกษาแนวคิดอื่นๆที่ไม่สามารถจะ
ศึกษาได้จากการเข้าไปทำความเข้าใจปรากฏการณ์จริงในโรงเรียน แต่จะได้อะไรจากการศึกษาค้นคว้า
ด้วยตนเองจากตำรา เอกสารต่าง ๆ ตลอดจนการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการศึกษาจาก
เอกสารนี้ จัดแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรก ได้แก่ การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ
ยาเสพติดให้โทษ วัดอุออกฤทธิ์ และยาบ้า ส่วนที่สอง การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ
ยาเสพติดให้โทษ ดังต่อไปนี้

ส่วนแรก การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ วัดอุออกฤทธิ์ และยาบ้า

การศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า จำเป็นต้อง
ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ วัดอุออกฤทธิ์ และยาบ้า เพราะจะช่วยให้ผู้วิจัยเกิด
ความรู้ความเข้าใจและให้คำอธิบายยาบ้าได้อย่างชัดเจนมากขึ้น โดยศึกษาที่มาและประเภทของ
ยาบ้า ส่วนประกอบ คุณสมบัติ วิธีการเสพ และลักษณะของผู้ติดยาบ้า เป็นต้น การดำเนิน
การเช่นนี้ เป็นการปูพื้นฐานความรู้ความเข้าใจของผู้วิจัยในระดับหนึ่งก่อนที่จะศึกษาลึกลงไปถึง
เรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มบุคคลซึ่งส่งผลไปถึงการแพร่ระบาดของยาบ้าในที่สุด โดย
เชื่อว่าการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้จะช่วยให้การเกิดความคิดกว้างไกล ลึกซึ้งและสามารถตอบ
คำถามการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลและผลการศึกษาวิจัย
ขององค์การอนามัยโลก สำนักงานป.ป.ส. มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยด้านยาเสพติด และหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ดังนี้

1. ยาเสพติดให้โทษ

ได้มีความพยายามให้ความหมายของยาเสพติดให้โทษให้เป็นที่เข้าใจกันไว้ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฉบับที่ 2 พ.ศ. 2528 (สำนักงานป.ป.ส. 2537 : 1) ยาเสพติดให้โทษ หมายถึงสารเคมีหรือวัตถุนิตใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้ว จะทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจใช้เป็นยาเสพติดให้โทษ และสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย ทั้งนี้ตามที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแต่ไม่ได้หมายความว่าถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่

องค์การอนามัยโลก (WHO. 1993 : 1) ได้ให้คำนิยามยาเสพติดไว้ และในทำนองเดียวกัน อุดม ดุจศรีวัชร (2539 : 5) ก็เสนอคำอธิบายไว้ตรงกันว่า ยาเสพติด คือยาหรือสารเคมีที่เมื่อนำเข้าสู่ร่างกายด้วยวิธีการ สูบ ฉีด ดม หรือวิธีอื่น ๆ วิธีใดวิธีหนึ่งติดต่อกัน ซ้ำระยะเวลาหนึ่งแล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจคือ (1) ต้องเสพอยู่เสมอเพราะเกิดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรง (2) ต้องเพิ่มปริมาณของยาเสพติดให้มากขึ้นเรื่อย ๆ (3) เมื่อถึงเวลาเสพแล้วไม่ได้เสพยาจะมีอาการอยากยา (4) สุขภาพทรุดโทรมลง

เมื่อก่อนหน้านี้มีการแบ่งประเภทของยาเสพติดให้โทษตามแหล่งที่เกิดเป็นสองชนิดคือ ชนิดแรก ยาเสพติดธรรมชาติ เป็นสารที่กลั่นหรือสกัดได้จากพืชบางชนิดโดยตรง เช่น ฝิ่น โคเคอิน กัญชา รวมทั้งการนำสารจากพืชเหล่านั้นมาปรุงเป็นอย่างอื่นโดยใช้กรรมวิธีทางเคมี เช่น มอร์ฟิน เฮโรอินซึ่งทำมาจากฝิ่น เป็นต้น ชนิดที่สอง ยาเสพติดสังเคราะห์ เป็นสารที่ผลิตขึ้นในห้องปฏิบัติการด้วยกรรมวิธีทางเคมี นำมาใช้แทนยาเสพติดธรรมชาติได้ โดยสารที่สังเคราะห์ขึ้นมานั้นจะออกฤทธิ์เหมือนยาเสพติดธรรมชาติ เช่น เพทิดีน ไฟเซปโดน เมทาโดน เป็นต้น ยิ่งกว่านี้ยังมีการแบ่งชนิดของยาเสพติดตามกฎหมายออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรก ยาเสพติดประเภทถูกกฎหมาย ได้แก่ บุหรี่ เหล้า กาแฟ ยาแก้ไอ น้ำดำ ประเภทที่สอง ยาเสพติดประเภทผิดกฎหมาย ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟิน เฮโรอิน เซโคบาบิตาล แอมเฟตามีน กระท่อม กัญชา (อุทัยศรี แสงคล้าย. 2539 : 108)

ในส่วนพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษพ.ศ. 2522 สัก กอแสงเรือง (2530) และกรมสามัญศึกษา (2540 : 4) ได้แบ่งประเภทยาเสพติดให้โทษออกเป็น 5 ประเภทคือ ประเภทหนึ่ง ได้แก่ เฮโรอิน ทอร์ฟิน อะซีทอร์ฟิน ซึ่งจัดเป็นยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง ประเภทสอง ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟิน โคเคอิน ซึ่งเป็นยาเสพติดให้โทษทั่วไป ประเภทสาม ได้แก่ ยาแก้ไอ ยาแก้ท้องเสียที่มีฝิ่น โคเคอินเป็นส่วนผสม จัดเป็นยาเสพติดให้โทษชนิดเป็นตำรับยาที่มียาเสพติดให้โทษประเภท 2 ปรุงผสมอยู่ด้วย ประเภทสี่ ได้แก่ อะเซติคแอนไฮโดรด์

อะเซติลโคลไรด์ ซึ่งจัดเป็นสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือประเภท 2 ประเภทห้า ได้แก่ พืชกัญชา พืชกระท่อม เห็ดขี้ควาย จัดเป็นยาเสพติดให้โทษที่ไม่ได้เข้าข่ายอยู่ในประเภท 1 ถึงประเภท 4

กล่าวโดยสรุปแล้ว ยาเสพติด หมายถึงสารใดก็ตามที่นำเข้าสู่ร่างกายจะเป็นด้วยวิธีใดก็ตามแล้วจะเกิดผลต่อร่างกายคือ เกิดความต้องการอย่างมากที่จะใช้สารชนิดนั้นอีก โดยเป็นความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อใช้แล้วต้องเพิ่มปริมาณการใช้มากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อหยุดใช้จะเกิดอาการอดอยากหรืออยากยา มีอาการปวดเมื่อยตามตัว น้ำมูก น้ำตาไหล หาว จาม วิงเวียนศีรษะ อาเจียน อาจจะถ่ายอุจจาระเป็นเลือด และเมื่อใช้ไปนานๆ จะทำให้สุขภาพของผู้เสพทรุดโทรมทั้งร่างกายและจิตใจ ในปัจจุบันมักแบ่งประเภทของยาเสพติดตามฤทธิ์ของยาที่กระทำต่อส่วนต่างๆ ของร่างกายผู้เสพเป็น 4 ชนิดคือ ชนิดกดประสาท เช่น ฝิ่น เฮโรอีน มอร์ฟิน ชนิดกระตุ้นประสาท ได้แก่ คาเฟอีน โคเคอีน แอมเฟตามีน ชนิดหลอนประสาท ได้แก่ แอลเอสดี (LSD หรือ Lysergic Acid Dichthylamide) ดีเอ็มที (DMT หรือ Dimethyltryptamine) และชนิดออกฤทธิ์หลายอย่าง เช่น กัญชา เป็นต้น

2. วัตถุออกฤทธิ์

ความจริงแล้วนัยของวัตถุออกฤทธิ์ตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท (พ.ศ.2518) และตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2539 (ฝ่ายวิชาการสูตรไพศาล. 2539 : 4) ได้ให้ความหมายของวัตถุออกฤทธิ์ไว้เช่นเดียวกันว่า วัตถุออกฤทธิ์ หมายถึงวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นสิ่งธรรมชาติหรือที่ได้จากสิ่งธรรมชาติ หรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์ ทั้งนี้ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา นี่เป็นประเด็นสำคัญเพราะแอมเฟตามีนซึ่งเป็นยาประเภทกระตุ้นประสาทเป็นยาอันตรายที่มีฤทธิ์กระตุ้นประสาทในสมองส่วนกลาง ซึ่งความจริงในปัจจุบัน แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน หรือยาบ้า (สำนักงานป.ป.ส. 2537 : 1-2) เป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้ออกประกาศให้เรียกชื่อใหม่ว่า “ ยาบ้า ” และจัดให้เป็นสิ่งเสพติดประเภทที่ 1 มีบทลงโทษรุนแรงที่สุด เมื่อเดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. 2539 (สุพิศวง ธรรมพันทา. 2540 : 312 ; สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. 2539) ด้วยเหตุดังนั้น ผู้ผลิต ผู้ครอบครอง ผู้ขาย จึงมีความผิดเช่นเดียวกับยาเสพติดให้โทษชนิดที่หนึ่ง

โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานข้างต้น การศึกษาวิจัยเรื่องโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า : ศึกษากรณีโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยจึงขอกำหนดขอบเขตความหมายของ “ ยาบ้า ” ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ว่า หมายถึง ยาม้า แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน เดกโตรแอมเฟตามีน และกลุ่มสารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท สารเหล่านี้ล้วนเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท มีฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทในสมองส่วนกลางเช่นเดียว

กับแอมเฟตามีนทั้งสิ้น

3. ยาบ้า

ในความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทุกด้านที่บังเกิดขึ้นในสังคมโลกและในสังคมไทย เราทุกวันนี้ได้มีความพยายามให้คำอธิบายการใช้ยาบ้าหรือการใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิด (Amphetamine Abuse) ซึ่งพบว่าเป็นสารที่มีการแพร่กระจายอย่างกว้างขวางในหลายประเทศทั่วโลก (Denenberg. 1996 : 3 ; Devision of Alcohol and Drug Abuse . 1997 : 1) รวมทั้งในประเทศไทย อย่างไรก็ตามการทำความเข้าใจกับกระบวนการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนหรือยาบ้าในการวิจัย จำเป็นต้องเรียนรู้ถึงที่มา ลักษณะ คุณสมบัติ และข้อมูลพื้นฐานอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับยาบ้าให้เกิดความเข้าใจก่อน ดังนี้

3.1 ประวัติความเป็นมาของแอมเฟตามีน

จากการศึกษาความเป็นมาของยาคำนั้น โรเบิร์ต (Roberts. 1995 : 8) และ ศูนย์การแพทย์มหาวิทยาลัยบอสตัน (Boston University of Medical Center. (BUMC) 1996 : 2) รวมทั้ง ลอง (Long. 1997 : 1) ตลอดจนสถาบันอื่นๆ ได้สรุปไว้ตรงกันว่า สารแอมเฟตามีน (Amphetamine) เดกโตรแอมเฟตามีน (Dextroamphetamine) และรวมทั้งสารเมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine) ถูกเรียกว่าแอมเฟตามีน เป็นสารที่มีการนำเข้าสู่ตลาดครั้งแรกในปีค.ศ. 1930 ถึงแม้จะมีการค้นพบสารแอมเฟตามีนเป็นครั้งแรกเมื่อปีค.ศ.1887 โดยเภสัชกรชาวอเมริกันชื่อ กอร์ดอน เอลลิส (Gordon Alles) ก็ตาม การใช้สารแอมเฟตามีนในระยะแรกนั้นใช้เพื่อรักษาโรคหอบหืดแทนอีเฟดรีน (Ephedrine) ใช้ในการรักษาโรควงเวียนศีรษะ คลื่นไส้อาเจียนมากจนผิดปกติของเด็ก ลดความอยากอาหาร และใช้เป็นยากระตุ้นประสาท (Stimulant)

ต่อมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ได้มีการนำสารแอมเฟตามีน สารเดกซ์โตรแอมเฟตามีนหรือเดกซ์ดรีน (Dexedrine) และสารเมทแอมเฟตามีนหรือเมทิดรีน (Methedrine) (Boston University Medical Center. 1996 : 1) มาใช้ในการทำสงคราม โดยให้ทหารกินเพื่อให้ปฏิบัติงานได้นานขึ้น นับว่าเป็นการใช้สารชนิดนี้กับกิจกรรมอื่นที่มีใช้ด้านการแพทย์ ด้วยเหตุเช่นนี้หลังสงครามเลิกจึงมีการนำสารแอมเฟตามีนไปใช้ในทางที่ผิดกันอย่างแพร่หลายมากขึ้นทั้งในด้านการแพทย์และด้านอื่นๆ เช่น การกีฬา การแข่งม้าหรือสัตว์อื่น การขับรถยนต์ระยะทางไกล เช่น รถบรรทุก รถประจำทาง การดูหนังสือสอบ และการลดน้ำหนักตัว (Gupta. 1996 : 2-3 ; Long. 1997: 1) สำหรับในประเทศไทยนั้น เดิมมีการนำยาบ้ามาใช้ในทางที่ผิดโดยใช้เสพในการปฏิบัติงานของกลุ่มผู้ใช้ แรงงาน นักกีฬา จนแพร่ระบาดเข้าไปในกลุ่มเยาวชนซึ่งเสพยาบ้าเพื่อการศึกษา เพื่อให้ดูหนังสือได้นาน เพื่อความสนุกสนานบันเทิง เพื่อให้ไม่นอนได้ทั้งคืน (วิโรจน์ สุ่มใหญ่. 2538 ; เผล็จ โพธิ์อิน. 2540)

3.2 ลักษณะและคุณสมบัติของแอมเฟตามีน

แอมเฟตามีนมีลักษณะเป็นผงผลึกสีขาว ไม่มีกลิ่น มีรสขมนิดๆ เมื่อนำไปทำเป็นเม็ดยาที่พบในประเทศไทยจะมีลักษณะเป็นเม็ดเล็ก ๆ รูปร่างกลมและแบน หรือทรงรี หรือเป็นผงบรรจุในแคปซูล เม็ดยามีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.6 - 0.7 เซนติเมตร ความหนาประมาณ 0.1 - 0.2 เซนติเมตร มีหลายสี เช่น สีส้ม น้ำตาล ขาว ม่วงอ่อน ฟ้า ครีม เหลือง ชมพู บางครั้งมีลักษณะเป็นจุดประเล็ก ๆ สีขาว สีน้ำตาลเข้มและสีดำ สามารถแยกเป็นสีต่างๆได้ถึง 28 สี โดยสีที่นิยมใช้เพื่อการผลิตยาบ้ามากที่สุด 5 ลำดับแรกคือ สีส้ม สีเขียว สีน้ำตาล สีเหลือง และสีม่วงตามลำดับ (สำนักงานป.ป.ส. 2541) โดยมีสัญลักษณ์เป็นรูปต่างๆอยู่บนด้านหนึ่งของเม็ดยา ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นตัวอักษร เช่น สัญลักษณ์รูปหัวม้า กับอักษร LONDON บนเม็ดยาคนละด้าน หรือมีรูปหัวม้ากับอักษร USA รูปหัวม้ากับอักษร Marlboro รูปหัวม้ากับอักษร SUPER รูปหัวม้ากับอักษร D รูปกีเลนกับอักษร LONDON รูป * กับอักษร M อักษร M กับตัวเลข 99 อักษร Sp กับตัวเลข 99 อักษร K กับตัวเลข 44 รูปค้างคาวกับเส้นแบ่งครึ่งเม็ด รูป *** กับเส้นแบ่งครึ่งเม็ด ฯลฯ เม็ดยา 1 เม็ด มีน้ำหนัก 0.06 - 0.12 กรัม

ลักษณะการบรรจุมักแตกต่างกัน เช่น แต่ละเม็ดห่อด้วยกระดาษตะกั่ว กระดาษหนังสือ พลาสติก หรือซองบุหรี บางครั้งบรรจุในหลอดกาแฟเพียง 1 เม็ด หรือมากกว่า แล้วปิดหัวปิดท้ายด้วยความร้อน หรือใช้ละลายในเครื่องต้มชูกำลังยี่ห้อต่างๆ หรือซุกซ่อนอยู่ในเนื้อลูกกวาด หรือบรรจุในถุง หรือซองพลาสติกแบบมีฝาซึ่งมีขนาดและสีต่างๆ เช่น ซอง สีแดง เหลือง ขาว และซองพลาสติกใส หน้าซองอาจพิมพ์คำต่างๆไว้ เช่น คำว่าเปาบุ้นจิ้น สำหรับใช้กับไก่ ซุปเปอร์แมน ปลาฉลาม ตราทวง METHEDRINE และ Jumbo Jet ฯลฯ โดยถ้าเป็นการขายส่งจะบรรจุถุงละ 200 เม็ด ราคาขายส่งในกรุงเทพมหานครประมาณถุงละ 2,000 - 3,000 บาท ส่วนราคาขายปลีกทั่วประเทศประมาณเม็ดละ 50 - 120 บาท (กิตติพัฒน์ พงษ์พนัส. 2539 : 30-31 ; สำนักงานป.ป.ส. 2539 : 4/20)

ส่วนตลาดใหญ่ในต่างประเทศซึ่งมีการผลิต จำหน่าย และใช้แอมเฟตามีน รวมทั้งสารที่อยู่ในกลุ่มวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทมากที่สุดคือ สหรัฐอเมริกา นอกจากนั้นคือ ประเทศอื่นๆในทุกภูมิภาคทั่วโลก ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี อังกฤษ ประเทศในยุโรป ตะวันตกคือ สวีเดน เดนมาร์ก ฟินแลนด์ ประเทศในยุโรปตะวันออก เช่น สาธารณรัฐเชค โปแลนด์ ฮังการี ประเทศในแอฟริกา คือ ไนจีเรีย ประเทศในลาตินอเมริกา ประเทศในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ฟิลิปปินส์ และไทย (กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. 2539 ; สำนักงานป.ป.ส. 2539 ; WHO. 1996 ; Asahi News. 1997 ; Boston University Medical Center. 1996 ; Guthrie. 1997 ; Joan. 1997) จากข้อมูลนี้สรุปได้ว่าการแพร่ระบาดของ สารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทที่มีฤทธิ์เช่นเดียวกับแอมเฟตามีนในทุกภูมิภาคทั่วโลก

ที่จริงแล้วศูนย์ป้องกันยาเสพติดมหาวิทยาลัยอินเดียนา (Indiana Prevention Resource Center. 1996) กับแผนการใช้สารเสพติดและแอลกอฮอล์ในทางที่ผิดของกรมสาธารณสุขรัฐมิสซูรี (Missouri Department of Mental Health, Division of Alcohol and Drug Abuse. 1997) และศูนย์การแพทย์แห่งมหาวิทยาลัยบอสตัน (Boston University Medical Center. 1997) ก็ได้ให้ข้อมูลไว้ตรงกันเกี่ยวกับ ความเป็นมา ชื่อ และคุณลักษณะของยาบ้าว่า แอมเฟตามีน หรือเบนซิดรีน (Benzedrine) ซึ่งเป็นสารที่มีการสังเคราะห์ขึ้นเป็นครั้งแรกในโลกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1887 มีการนำเข้าสู่ท้องตลาดครั้งแรกในปี ค.ศ. 1930 โดยบริษัทสมิธ ไคลน์ (Smith Kline) ส่วนเมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine) ซึ่งถูกค้นพบครั้งแรกในญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ. 1919 เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เมทิดรีน (Methedrine) และเดกซ์โตรแอมเฟตามีน (Dextroamphetamine) หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เดกซ์ิดรีน (Dexedrine) ชื่อของสารดังที่กล่าวมาแล้วนี้ล้วนแล้วแต่เป็นชื่อที่ถูกสะสมไว้กล่าวถึงแอมเฟตามีน โดยสารที่ใช้ชื่อเหล่านี้ต่างมีคุณลักษณะและคุณสมบัติที่ก่อให้เกิดอาการและการกระทำที่เหมือนกันคือ เป็นสารออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง และมีข้อพิสูจน์ยืนยันถึงความเหมือนกันของชื่อสาร คุณลักษณะและอาการอันเกิดจากการใช้สารดังกล่าว นั่นก็คือผลจากการศึกษาของ อาร์ เอกซ์ ลิสต์ (Rx List. 1997 : 1-2) ได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของแอมเฟตามีนชนิดเม็ดและพบว่าแอมเฟตามีน 1 เม็ด ซึ่งมีน้ำหนักเม็ดละ 10 มิลลิกรัม หรือ 20 มิลลิกรัม มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

ตาราง 4 องค์ประกอบของยาบ้า

ส่วนประกอบ (ใน 1 เม็ด)	น้ำหนัก (มก./เม็ด)	
	10	20
Dextroamphetamine Saccharate	2.5	5
Amphetamine Aspartate	2.5	5
Dextroamphetamine Sulfate USP	2.5	5
Amphetamine Sulfate USP	2.5	5
Total Amphetamine Base Equivalence	6.3	12.6

สำหรับยาบ้าที่พบในประเทศไทย จากผลการตรวจพิสูจน์พบว่ายาบ้าสีต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสีเขียวและสีส้ม มีน้ำหนัก 88 - 95 มิลลิกรัมต่อเม็ด เกือบทั้งหมดมีสารเมทแอมเฟตามีนไฮโดรคลอไรด์ผสมอยู่ประมาณ 20 - 22 มิลลิกรัม คาเฟอีน 40 - 45 มิลลิกรัม ส่วนที่เหลืออีก 20 มิลลิกรัมคือน้ำหนักของแป้งและน้ำตาล (สำนักงานป.ป.ส. 2541 ; ภาณุพงศ์ จิตะสมบัติ. 2541) เมื่อเปรียบเทียบกับน้ำหนักของยาบ้าที่พบในประเทศแล้วพบว่ามียาหนักมากกว่าที่พบในสหรัฐอเมริกาถึง 4 เท่า

สำหรับ คุณสมบัติของยาบ้า ก่อนหน้านั้นแพทย์ใช้แอมเฟตามีนและสารในกลุ่มสารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทในการรักษาผู้ป่วยทางจิตที่มีอาการซึมเศร้าอย่างได้ผล แต่ก็เลิกใช้แอมเฟตามีนรักษาโรคเหล่านี้แล้วในปัจจุบันเพราะมียาอื่นที่ใช้ประโยชน์ได้ดีกว่า ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้แอมเฟตามีนในการลดน้ำหนักนั้นไม่เป็นที่ยอมรับเนื่องจากมีผลข้างเคียงคือ ทำให้หลอดเลือดตีบ หัวใจเต้นเร็วความดันโลหิตสูง มือสั่น จึงมีการใช้อยู่ในช่วงเวลาสั้นๆ ในขณะที่ยานี้มักจะใช้ได้ผลกับผู้ป่วยที่เป็นโรคไม่สามารถบังคับตัวเองได้ เป็นโรคที่มีอาการรบกวนหาวนอนอยู่ตลอดเวลา บางครั้งก็หลับไปเลย ซึ่งทำให้ผู้ป่วยทำงานได้บ้าง ในส่วนของการนำแอมเฟตามีนมาใช้ในการช่วยขยายแก้วตา ทำให้การผ่าตัดตาง่ายขึ้น นอกจากนั้นแพทย์ยังนำแอมเฟตามีนไปรักษาคนไข้ที่เป็นโรคลมบ้าหมู และใช้ได้ผลในการรักษาเด็กที่เป็นโรคเกี่ยวกับการรับรู้ของสมองมีปัญหา (Hyper Active Child) เพราะยาจะช่วยให้เด็กสงบลง หรือใช้กับผู้ป่วยที่โดนสารเคมีเข้าไปกดประสาทให้หลับ แพทย์จะใช้แอมเฟตามีนเพื่อไม่ให้ผู้ป่วยหลับแต่ไม่บ่อยครั้ง (Gupta. 1996 ; Long. 1997 : 1-2)

กล่าวโดยสรุป แอมเฟตามีนหรือยาที่มีฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาแบบเดียวกันถือว่าเป็นยาประเภทกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง มีผลในการเพิ่มการตื่นตัวของสมอง ทำให้จิตใจสบาย และมีอารมณ์แจ่มใส ร่าเริง ตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่ง่วงนอน มีพลัง และมีแรงทำงานได้มากกว่าปกติ ช่วยเพิ่มผลงานในช่วงสั้นและลดความเหลวไหลลง (Tschirgi. 1992 ; National Institute on Drug Abuse (NIDA). 1995 ; IPRC. 1996 ; Long. 1997) นอกจากนี้ยังใช้สำหรับการลดความอยากอาหารเพื่อลดน้ำหนัก (Atlantic International Medical. 1997) ด้วยคุณสมบัติเช่นนี้จึงทำให้มีการนำยานี้ไปใช้ในทางที่ผิด

3.3 การจัดกลุ่มของยาบ้า

สำนักงานป.ป.ส. (2537 : 23) ได้จัดกลุ่มของยาบ้าไว้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มแรก ยาบ้าแท้ มีส่วนประกอบที่สำคัญคือ แอมเฟตามีนหรือเมทแอมเฟตามีน กลุ่มที่สอง ยาบ้าปลอม เกิดจากการควบคุมแอมเฟตามีน จึงมีการนำสารอีเฟดรีน คาเฟอีน และเฮโรฟิลีนมาใช้แทนแอมเฟตามีน กลุ่มที่สาม ยาบ้าเจเน มีคุณสมบัติก้ำกึ่งระหว่างยาบ้าแท้กับยาบ้าปลอม มีสารเฟนโพรพอเรกซ์ หรือมีการเอนเอทิลแอมเฟตามีนผสมอยู่ ส่วนประกาศของกระทรวงสาธารณสุขเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2539 จัดให้ยาบ้าเป็นสิ่งเสพติดประเภท 1 เป็นสิ่งเสพติดที่มีผลร้ายแรงเช่นเดียวกับเฮโรอีน โดยได้กำหนดชื่อ และประเภทของวัตถุออก

ฤทธิ์ชนิดนี้ ได้แก่ แอมเฟตามีน เดกซ์โตรแอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน เลแอมเฟตามีน (Levamphetamine) เลโวเมทแอมเฟตามีน (Levomethamphetamine) เฟเนทิลีน (Fenethyline) เซโคบาบิทัล (Secobarbital) ไนตราซีแพม (Nitrazepam) อีเฟดรีน (Ephedrine) เพโมลีน (Pemoline) ซูโดอีเฟดรีน (Pseudoephedrine) (สุพิศวง ธรรมพันธา. 2540 : 312 ; ฝ่ายวิชาการสูตรไพศาล. 2539 : 121) ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ยาบ้าที่จำหน่ายในประเทศไทยปัจจุบัน พบว่ามีส่วนผสมของเมทแอมเฟตามีนไฮโดรคลอไรด์เป็นหลัก (สำนักงาน ป.ป.ส. 2541)

อนึ่ง ยาบ้าเป็นสารชนิดหนึ่งที่มีการนำมาใช้ในทางที่ผิดกันอย่างแพร่หลาย ในหลายประเทศทุกภูมิภาคทั่วโลก จึงมีผู้ตั้ง **ชื่อแสดง** ให้หลายชื่อด้วยกัน ได้แก่ **กลุ่มที่หนึ่ง** ชื่อแสดงของแอมเฟตามีน คือ Speed, Cross - Tops, Whites, Black Beauties, Bennies, Uppers โดยมีชื่อยี่ห้อ (Brand Names) คือ Ritalin, Preludin, Dexedrin **กลุ่มที่สอง** ชื่อแสดงของเมทแอมเฟตามีนคือ Ice, Crank, Crystal, Meth ซึ่งมีชื่อยี่ห้อว่า Methedrine (สำนักงาน ป.ป.ส. 2537 : 57-58 ; BUMC. 1996 : 1 ; IPRC. 1996 : 2 ; The Harward Mental Health. อ้างถึงใน Long. 1997 : 4)

ส่วนในประเทศไทยเนื่องจากพบว่าในอดีตที่ผ่านมา นั้นยาบ้าชนิดที่แพร่หลายที่สุดมีสัญลักษณ์เป็นรูปหัวม้า จึงเป็นต้นกำเนิดของชื่อ “ ยาม้า ” (ฝ่ายวิชาการสูตรไพศาล. 2539 : 195) ต่อมามีการเปลี่ยนชื่อจาก “ ยาม้า ” เป็น “ ยาบ้า ” ในปีพ.ศ. 2539 (สาธารณสุข, กระทรวง. 2539)

3.4 การเสพยาบ้า การติดยาบ้า

ความจริงในปัจจุบันการศึกษาเรื่องการแพร่ระบาดของยาบ้า จำเป็นต้องทำความเข้าใจกับความหมายที่สำคัญของคำที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาจากพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 (ฝ่ายวิชาการสูตรไพศาล. 2539 : 4-5) คือ

ก) วัตถุออกฤทธิ์ หมายถึงวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่จัดว่าเป็นสิ่งธรรมชาติหรือที่ได้จากสิ่งธรรมชาติ หรือวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์ ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ข) เสพ หมายถึงการรับวัตถุออกฤทธิ์เข้าสู่ร่างกายโดยรู้ว่าเป็นวัตถุออกฤทธิ์ ไม่ว่าด้วยวิธีใดหรือทางใด

ค) ติดวัตถุออกฤทธิ์ หมายถึงเสพเป็นประจำติดต่อกันจนตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งวัตถุออกฤทธิ์นั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นนั้นได้ตามหลักวิชาการ

ในส่วนกลไกของรึระหว่างช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา นัยของการเสพยาเสพติดตามความหมายที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2528

หมายถึงการรับยาเสพติดให้โทษเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ (สีก กอแสงเรือง. 2522 : 3) เมื่อเป็นเช่นนี้ คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการใช้กัญชาและการใช้ยาในทางที่ผิด จึงได้แบ่งประเภทของการเสพยาเสพติดออกเป็น 5 แบบ คือ แบบแรก แบบทดลองใช้ แบบที่สอง แบบใช้เพื่อความบันเทิง แบบที่สาม แบบที่ใช้ตามสถานการณ์ แบบที่สี่ แบบใช้อย่างรุนแรง แบบสุดท้าย แบบใช้อย่างถูกควบคุม ซึ่งทุกแบบล้วนแล้วแต่เป็นการรับยาเสพติดเข้าสู่ร่างกายทั้งสิ้น

การเสพยาบ้า จึงหมายความว่าความถึงการรับวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทประเภทยาบ้า เข้าสู่ร่างกาย โดยรู้ว่าเป็นวัตถุออกฤทธิ์ไม่ว่าด้วยวิธีใดหรือทางใด ในทำนองเดียวกัน การติดยาบ้า ก็หมายถึงการเสพวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทคือยาบ้าเป็นประจำติดต่อกันจนตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาค้างนั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพติดยาค้างนั้นได้ตามหลักวิชาการ การเสพหรือบริโภคยาบ้ามีหลายวิธี ในช่วงก่อนปี 2537 ส่วนใหญ่พบว่าผู้เสพจะนิยมเสพร่วมกับแอลกอฮอล์มากที่สุด (สำนักงานป.ป.ส. 2537 : 7) เสพโดยกินเป็นเม็ดยากับน้ำหรือเครื่องดื่มชูกำลัง ละลายในเครื่องดื่มชูกำลัง ผสมน้ำจืดเข้าสู่ร่างกาย บดแล้วนำมาลนไฟเพื่อสูดดมควัน หรือใช้แอมเฟตามีนผสมกับเฮโรอีนแล้วฉีดเข้าเส้นเรียกว่า สปีด บอล (speed ball) มาในตอนนี้วิธีการเสพยาบ้าที่นิยมกันมากที่สุดในต่างประเทศในปัจจุบันคือ การกินและการฉีด (Alcoholism and Drug Addiction Research Foundation. 1991 : 4 ; Kall. 1992 : 5 ; Klee. 1993 : 4 ; Hall and others. 1993 : 4 ; Darke and others. 1994 : 5 ; Hando and others. 1994 : 4 ; Asahi News Service. 1996 : 1) ส่วนวิธีการเสพซึ่งเป็นที่นิยมมากขึ้นในประเทศไทยขณะนี้ คือ การสูบ ซึ่งทำให้ยาบ้าออกฤทธิ์ได้รวดเร็วมาก อันที่จริงแล้วการเสพยาบ้าด้วยการกิน ละลายน้ำดื่ม จืด จะพบอยู่ในผู้เสพที่ใช้ยาบ้าโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มเวลาในการทำงาน (Long. 1997 : 1) แต่ในกลุ่มผู้เสพที่เสพโดยมีวัตถุประสงค์อื่น จะนิยมเสพด้วยการสูบเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และกลุ่มเยาวชนนอกสถานศึกษา (สำนักงานป.ป.ส. 2539 : 4/30-4/31) ส่วนการออกฤทธิ์ของยาค้างนั้น โดยเฉลี่ยแล้วยาบ้า 1 เม็ด จะออกฤทธิ์ได้นานประมาณ 4 - 6 ชั่วโมง (Tschirgi. 1992 : 1 ; สำนักงานป.ป.ส. 2539 : 4/32)

3.5 ลักษณะของผู้ติดยาบ้า

ถึงแม้ว่ายาบ้าหรือแอมเฟตามีนหรือเมทแอมเฟตามีน เดกโตรแอมเฟตามีน และสารออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลางชนิดอื่น ๆ จะมีประโยชน์บางประการ แต่โทษของการนำสารเหล่านี้มาใช้ในทางที่ผิดคือ ยาบ้าเป็นสารที่จะดูดซึมทันทีที่เสพเข้าสู่ร่างกาย การเสพยาบ้าโดยใช้ยาบ้าเป็นประจำติดต่อกันเป็นระยะเวลานานในปริมาณที่มากพอจนตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาค้างนั้นจะเป็นอันตรายต่อระบบประสาท ก่อให้เกิดอาการคลื่นไส้ ท้องเสีย ริมฝีปากแตก จะเบื่ออาหาร พุดไม่หยุด ทำงานมากจนเกินปกติ เหงื่อออกมาก กลืนตัวแรง มีอาการกระวนกระวาย หัวใจและชีพจรเต้นแรง อุณหภูมิของร่างกายและความดันโลหิตสูงขึ้น ม่านตา

ขยาย มีอาการกำเริบ จุนเจียว ขอบทะเลาะวิวาท เกิดอาการทางจิต คลุ้มคลั่ง มีอาการประสาทหลอน ชัก การหายใจติดขัด มีอาการสิ้นเทา กล้ามเนื้อหัวใจหยุดทำงาน หัวใจล้มเหลวเฉียบพลันจนถึงตายได้ หรือไม่มีอาการซึมเศร้า อ่อนเพลียเมื่อหมดฤทธิ์ยา หรือไม่มีก็กลายเป็นคนใช้โรคจิตหวาดระแวง (ARF. 1991 : 2-3 ; National Institute on Drug Abuse. 1995 ; Boston University of Medical Center. 1996 : 2-3 ; Guppa. 1996 : 2 ; Atlantic International Medical. 1997 : 1 ; Division of Alcohol and Drug Abuse. 1997 : 1 ; Long. 1997 : 2-3)

กล่าวโดยสรุป ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ และยาบ้า นั้น มาจากการให้ความหมายตามที่ระบุไว้ในประกาศขององค์การที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดในระดับโลกและระดับประเทศ คือ องค์การอนามัยโลก สำนักงานป.ป.ส. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ ประการแรก ยาเสพติดให้โทษ หมายถึงยาหรือสารเคมีที่เมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายแล้วทำให้เกิดพิษเรื้อรังทั้งร่างกายและจิตใจแก่ผู้เสพ ประการที่สอง วัตถุออกฤทธิ์ หมายถึงวัตถุที่ได้จากสิ่งธรรมชาติ หรือวัตถุสังเคราะห์ที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ประการที่สาม ยาบ้า ในที่นี้หมายถึง ยาม้า หรือแอมเฟตามีน หรือกลุ่มสารที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ทำให้เกิดอาการแก่ผู้เสพเช่นเดียวกับการเสพแอมเฟตามีนคือ ก่อให้เกิดอาการผิดปกติแก่ระบบประสาทส่วนกลาง หัวใจเต้นแรง ความดันโลหิตสูง กระวนกระวาย เกิดอาการทางจิต หัวใจล้มเหลว อาจถึงตายได้ ยาบ้ามีลักษณะเป็นผงผลึก สีขาว สีเหลือง ไม่มีกลิ่น มีจำหน่ายเป็นเม็ดหรือเป็นผง เสพได้โดยการกิน ผสมน้ำหรือเครื่องดื่มสำหรับดื่ม สูดดม และนิยมเสพด้วยการฉีดมากขึ้นในปัจจุบัน อันเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี และการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีและซี เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลสำคัญที่ได้จากการศึกษาตามประเด็นข้างต้นเป็นพื้นฐานในการศึกษาและทำความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า

ส่วนที่สอง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษ

การศึกษาเรื่องยาบ้าได้มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ไม่แต่เฉพาะการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเรื่องยาบ้าที่ทำในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการวิจัยเชิงปริมาณเกี่ยวกับแอมเฟตามีนในต่างประเทศอีกด้วย จากการศึกษาพบว่าในขณะที่มีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเรื่องยาบ้าทั้งในประเทศและในต่างประเทศมากขึ้นใน 2 ทศวรรษนี้ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังไม่มียุติทำการการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในมิติโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้ามาก่อน ดังนั้น การที่เราจะศึกษาและทำความเข้าใจมิติโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน อันเป็นมิติใหม่ของการศึกษาด้านยาเสพติดได้อย่างลุ่มลึกและสมบูรณ์นั้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องทำการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาเสพติดและยาบ้าอย่างกว้างขวาง เพื่อนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่มีการศึกษาวิจัยไว้แล้วมาใช้ในการตรวจสอบความซ้ำซ้อนของการวิจัย ตลอดจนเพื่อนำผลการวิจัยมาอ้างอิงและใช้ให้เกิดประโยชน์กับการวิจัยครั้งนี้ให้มากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินงานโดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของบุคคลและองค์กรต่างๆ ไม่เพียงแต่เอกสารและงานวิจัยในประเทศ ในขณะเดียวกันยังได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยในต่างประเทศที่มีการเผยแพร่กันอยู่โดยทั่วไปในปัจจุบัน ทั้งจากหนังสือ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และเครือข่ายคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต ในการนี้ผู้วิจัยได้พยายามศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดรวมแล้วมากกว่า 250 เรื่อง

กล่าวสำหรับในภาคของการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด นำไปสู่การจำแนกประเภทของงานวิจัยออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ นั่นคือ กลุ่มแรก เป็นกลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ งานวิจัยกลุ่มนี้ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ และเรียบเรียงตามลักษณะเนื้อหา งานวิจัยเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ (1) งานวิจัยเกี่ยวกับปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด ยาบ้า (2) งานวิจัยเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาบ้ากับกลุ่มผู้ใช้แรงงาน (3) งานวิจัยเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาบ้ากับเยาวชน (4) งานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารกับการแพร่ระบาดของยาบ้า (5) งานวิจัยเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาบ้ากับสุขภาพอนามัยของผู้เสพ กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ ได้จัดกลุ่มตามเนื้อหาการวิจัยเป็น 3 ประเภทดังต่อไปนี้ (1) งานวิจัยเรื่องแอมเฟตามีนกับเยาวชนในสถานศึกษา (2) งานวิจัยเรื่องแอมเฟตามีนกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม (3) งานวิจัยเรื่องการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนกับสุขภาพอนามัย

กลุ่มแรก งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

1. งานวิจัยเกี่ยวกับปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด ยาบ้า

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษที่ผ่านมา ในช่วงแรกเมื่อประมาณ 20 ปีก่อนนั้น วิชัย โปษยะจินดา ผู้เชี่ยวชาญด้านยาเสพติดหลายคน รวมทั้งอดีตคณบดี พงษ์พูนผลศักดิ์ (2527) ได้ศึกษาไว้ว่ายาเสพติดที่แพร่ระบาดในช่วงระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ไม่ใช่มีแต่เฮโรอีนเพียงอย่างเดียว แต่มีการระบาดของกัญชา ยาหล่อมประสาทชนิดต่าง ๆ รวมทั้งฝิ่นและมอร์ฟีน โดย ตัวแปรที่เป็นตัวบ่งชี้ภาวะเสพติดชนิดแอมเฟตามีนก็คือ จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม น้ำหนักแอมเฟตามีนของกลางที่จับได้ รายจ่ายที่ใช้ซื้อยาเสพติดของผู้บำบัดรักษา ยาเสพติดและจำนวนผู้เข้ารับการรักษาบำบัดรักษา ยาเสพติด อย่างไรก็ตามกลาสงาพลาตทางเศรษฐกิจและสังคมไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลต่อปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าที่เพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปีพ.ศ.2530 - 2540 มีเครื่องชี้ที่นับว่าสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับปัญหานี้คือ มีการผลิตงานวิจัยด้านปริมาณที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการแพร่ระบาดของยาบ้าทวีขึ้น ดังตัวอย่างงานวิจัยเรื่องการประเมินสถานการณ์การแพร่ระบาดและชนิดของวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท พบว่าการประพฤติปฏิบัติของร้านขายยาส่งผลต่อการระบาดของวัตถุออกฤทธิ์ (วิวัฒน์ วรวิทย์. 2530)

ในทำนองเดียวกัน การวิจัยการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร การวิจัยการแพร่ระบาดของยาบ้าในชุมชนกะเหรี่ยง และการวิจัยการแพร่ระบาดของยากระตุ้นประสาทในโรงงานและในสถานบริการ มีข้อสรุปที่คล้ายคลึงกันคือ แหล่งแพร่ระบาดที่สำคัญของยากระตุ้นประสาท ได้แก่ โรงงานต่างๆ ดิสโกเธค ย่านชุมชนแออัด ตามสถานบริการน้ำมัน แหล่งจอดรถบรรทุกและโรงเรียนในย่านชุมชนแออัด ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการแพร่ระบาดคือ ความประทับใจในภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การรู้เห็นเป็นใจของเจ้าหน้าที่ การเป็นผู้ขายยาเสพติดรายย่อยอยู่ในชุมชน มีแหล่งซื้อขายกันอย่างเปิดเผยในพื้นที่ หาซื้อได้ง่ายและราคาถูก มีเพื่อนฝูงใช้สารเสพติด มีการใช้ยาตามประเพณี รวมทั้งการลงโทษผู้ค้ายามีน้อยเกินไป สำหรับสาเหตุการแพร่ระบาดของยาบ้าคือ การที่กลุ่มผู้รับจ้างใช้แรงงานมีฐานะยากจน ต้องการงานได้เงินมากๆ และการที่กลุ่มนายจ้างกระตุ้นให้ลูกจ้างทำงานด้วยการให้ยา การใช้ยาแล้วไม่ง่วงนอน การที่ประชาชนขาดความรู้และมีทัศนคติว่ายาบ้าไม่ใช่ยาเสพติด คิดว่าเสพติดแล้วเกิดประโยชน์ทันทีและหากหยุดยาจะไม่สามารถทำงานหรือทำงานได้ช้าลง ความไม่เข้าใจถึงโทษของยาบ้า ความรู้สึกผิดคึกคะนอง รู้สึกว่าตนเองถูกสังคมดูแคลน และมีปัญหาคอรัว (จักรอุมา เริ่มรุจน์. 2531 ; โสภา ชปิลมันต์ และคนอื่นๆ. 2533 ; สารทิ ศิลา และคนอื่นๆ. 2534 ; นพดล ศักดิ์เจริญชัยกุล. 2538 ; เนาวรัตน์ พลายน้อย และคนอื่นๆ. 2539)

ในสภาพความเป็นจริงที่เป็นปัญหานี้ มีการเสนอแนวทางยับยั้ง ป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดไว้ในรายงานการวิจัยหลายเรื่องข้างต้นคือ ยุทธศาสตร์ AFP ซึ่งหมายถึง 3 หลักใหญ่ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด นั่นคือ A (Area) หมายถึงการกำหนดพื้นที่

ที่แน่นอน F (Function) คือบทบาทของส่วนต่างๆที่จะต้องทำในการแก้ปัญหาเสพติด P (People Participation) คือการมีส่วนร่วมของประชาชน (ณรงค์ สุวรรณเปี่ยม. อ้างถึงใน สำนักงานป.ป.ส. 2539 : 53 - 54) ควรมีการให้ความรู้และข่าวสารเพื่อการป้องกันให้มากขึ้น การฝึกฝนอาชีพ การเพิ่มสถานที่ให้การบำบัดรักษา การเพิ่มบทลงโทษผู้ค้ายาเสพติด การมีกฎระเบียบที่เคร่งครัด การปราบปรามอย่างจริงจัง การมีเป้าหมายในชีวิต การมีคนที่ใกล้ชิดคอยตักเตือนกัน การป้องกันโดยการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติและประเพณีในการใช้ยาเสพติด การให้ความรู้กับประชาชน พ่อแม่และเยาวชนเรื่องอันตรายของยา การให้ความรักความอบอุ่น และดูแลเอาใจใส่บุตร การระดมบุคลากรเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนทางสื่อมวลชน การประสานความร่วมมือในการป้องกันจากทุกฝ่าย

2. งานวิจัยเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาบ้ากับกลุ่มผู้ใช้แรงงาน

จากการศึกษาย้อนหลังไปสองช่วงทศวรรษ ระหว่างปีพ.ศ. 2520 - 2540 เรื่องงานวิจัยการแพร่ระบาดของยาบ้ากับกลุ่มผู้ใช้แรงงาน เช่น คนขับรถบรรทุก คนขับรถยนต์โดยสาร คนงานในโรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือผลการศึกษาวิจัยของนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาทางสังคมศาสตร์ในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ตลอดจนการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศอื่นได้แก่ สำนักงานป.ป.ส. กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข สถาบันวิจัยยาเสพติดและหน่วยงานอื่น จุดนี้้นำเรามาสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยการแพร่ระบาดของยาบ้าที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ดังต่อไปนี้

ในมุมมองของนักวิจัยหลายรายซึ่งได้แก่ ปัญญา วรรณสถิตย์ (2526) จัตรธมา เริ่มรุจน์ (2531) จินดา เดชะศรีนทร์ (2535) วริยา ธวัสน (2535) นารี พลาสิทธิ์ และคณะ (2536) วัฒนา พิมพ์อัฐ (2536) สำนักงานป.ป.ส. (2537) อาภา ศิริวงศ์ ณ อยุธยา (2538) และ กิตติพัฒน์ พงษ์พนัส (2539) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยด้านความสัมพันธ์ของยาบ้ากับกลุ่มผู้ใช้แรงงานคือ คนขับรถบรรทุก คนขับรถยนต์โดยสารและคนงานในโรงงาน ระหว่างปีพ.ศ. 2525 - 2539 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าเพิ่มขึ้นค่อนข้างมาก การศึกษาวิจัยเหล่านี้เป็นการศึกษาในเชิงปริมาณที่ช่วยให้ทราบว่า คนขับรถบรรทุกระหว่างจังหวัดและคนขับรถยนต์โดยสารทางไกลส่วนใหญ่มีการใช้ยาบ้าและใช้ทุกครั้งที่ขับรถ กลุ่มผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ในโรงงานจะใช้ยาบ้าแทบทุกครั้งที่ทำงาน โดยมีเหตุผลเช่นเดียวกันคือเพื่อให้ทำงานได้มากขึ้น ในการนี้มีการตรวจปัสสาวะกลุ่มพนักงานขับรถบรรทุกที่มาจากภาคเหนือและภาคตะวันออก ซึ่งพบว่ามีการใช้ยาบ้าในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 100 และร้อยละ 74 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่ลักลอบจำหน่ายยาบ้าถึงร้อยละ 85 ตั้งอยู่บนทางหลวงแผ่นดินสายหลักที่มุ่งไปสู่ภาคต่างๆของประเทศ โดยทำการจำหน่ายยาบ้าที่มีเมทแอมเฟตามีนไฮโดรคลอไรด์ คาเฟอีน และอีเฟดรีนเป็นองค์ประกอบสำคัญ นอกจากนั้น พนักงานขับรถยนต์และพนักงานโรงงานที่แต่งงานแล้วและทำ

งานมาระยะเวลาหนึ่ง จะมีความรู้ความเข้าใจในผลกระทบของยาบ้าสูงกว่าคนโสด โดยได้รับความรู้เกี่ยวกับยาบ้าจากแผ่นโฆษณาข้างทาง และจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

จุดเปลี่ยนที่สำคัญต่อการวิเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับยาบ้าในสองทศวรรษที่ผ่านมา ก็คือ ผลการศึกษาของบัณฑิต อ่อนดำ และคณะ (2539) ได้นำเสนอเหตุผลที่น่าสนใจไว้ว่า โครงสร้างของปัญหาและการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ทั้งด้านตัวคน ตัวยา และสภาพสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ประการแรก ตัวคน จะเปลี่ยนแปลงจากผู้เสพยาสู่อายุมาเป็นวัยรุ่น วัยกลางคน นักเรียนระดับชั้นมัธยมและเปลี่ยนแปลงจากคนที่มีปัญหาสังคม มาเป็นคนที่กำลังสร้างตัว คนทำงานที่ขยันขันแข็งแต่ต้องพึ่งยาขยันหรือยาบ้า ประการที่สอง ตัวยาและผู้ค้า มีการเปลี่ยนแปลงตัวยาจากฝิ่นมาเป็นยาบ้าเนื่องจากพื้นที่ปลูกฝิ่นลดลง การซื้อขายผ่านเครือข่ายการค้าตรงรายย่อย (Direct Sale) ที่มีผู้มีอิทธิพลเจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนเกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม ผู้ค้ารายย่อยทำการค้าขายขยันหรือยาบ้าในครอบครัวของคนดี เช่น ครู ตำรวจ เจ้าของปั้มน้ำมันและผู้นำชุมชน ขายยาบ้าให้กับลูกค้าที่เป็นคนดี คนขยัน ลูกศิษย์และลูกบ้านของตนเอง ประการที่สาม สภาพแวดล้อม เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้พัฒนาแทรกซึมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางสังคมทั้งระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศ เข้าครอบครองอำนาจสามอำนาจทางสังคมไว้ในกลุ่มเดียวคือ อำนาจอิทธิพลมืด อำนาจทุนจากเงิน อำนาจรัฐทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ดังนั้นจากรายงานการวิจัยทำให้เราเข้าใจถึงเงื่อนไขเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมืองการปกครองที่โยงใยกับการแพร่ระบาดของยาบ้าได้ชัดเจน

3. งานวิจัยเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาบ้ากับเยาวชน

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาบ้ากับเยาวชนคือ งานวิจัยการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้โทษในหมู่นักเรียน นักศึกษา และข้อเสนอแนะในการป้องกันในสถานศึกษา ตามทรงศนะของนายตำรวจสังกัดกองบัญชาการตำรวจภูธร 3 (กุลเชษฐ์ สิงหราช อยุธยา. 2526) การศึกษาการแพร่ระบาดการติดสารเสพติดในเด็กและเยาวชนย่านชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร (โสภา ขปิลมันต์. 2533) ผลสรุปจากการวิจัยก็คือ (1) สาเหตุที่ทำให้เกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้โทษคือ สภาพครอบครัว สภาพเศรษฐกิจและสังคม นโยบายการปราบปรามและสาเหตุจากตัวเด็กที่ถูกชักจูงจากเพื่อนและความอยากลองเป็นสิ่งสำคัญ (2) วิธีการแพร่ระบาดของสารเสพติดคือ การถูกชักชวนจากเพื่อน ความอยากรู้อยากเห็นและการถูกหลอกล่อตามลำดับ (3) มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของสารเสพติด ซึ่งได้แก่ การกำจัดแหล่งผลิตและแหล่งซื้อขาย การอบรมเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐให้มีความรู้และความสามารถสำหรับการดำเนินงานปราบปรามยาเสพติด ให้มีการเผยแพร่ความรู้ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ตลอดจนการตั้งชมรมป้องกัน และการประสานงานระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง

ข้อถกเถียงที่มีการกล่าวโต้ตอบกันมากในความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง และด้านสิ่งแวดล้อม ในทัศนะของผู้วิจัยนั้นเชื่อว่าความเปลี่ยนแปลงดังที่เกิดขึ้นในโลกไร้พรมแดนเช่นทุกวันนี้เป็นเรื่องปกติ และจะป้องกันปัญหาได้ถ้าสถาบันต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัวเยาวชนมากที่สุด นั่นก็คือสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางสังคม สถาบันศาสนา และสถาบันสื่อมวลชน สามารถจัดระเบียบบรรทัดฐานทางสังคม ด้วยการขัดเกลาทางสังคม การควบคุมทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมอย่างเหมาะสมกับสมาชิกให้ทำตามบรรทัดฐานของสังคม เช่น การอบรม สั่งสอน ควบคุมและสนับสนุนทางสังคม การจัดกิจกรรม จัดสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ที่เหมาะสมให้กับเยาวชน ทั้งนี้เพราะมีผลวิจัยที่ได้จากการศึกษาของนพพร พานิชสุข (2523) ที่ยืนยันว่า อิทธิพลของครอบครัวมีผลมากที่สุดในด้านที่จะทำให้เด็กวัยรุ่นมีแนวโน้มใช้ยากระตุ้นประสาทประเภทแอมเฟตามีนเนื่องจากเด็กวัยรุ่นขาดที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ คบเพื่อนไม่ดี และสภาพครอบครัวไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาของกัลยา ธรรมคุณ และปราณี ภาณุภาส (2540) สรุปไว้ชัดว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเสพติดซ้ำของผู้เสพยาบ้าคือ การมีเจตคติที่ดีต่อการเสพยาบ้า มีความรู้ด้านโทษภัยของยาบ้าไม่เพียงพอ และคบเพื่อนกลุ่มเดิมที่ติดยาบ้า

ในยุคที่ทุกคนรู้ดีว่ายาบ้ากำลังแพร่ระบาดอย่างกว้างขวางในหมู่เยาวชนอายุน้อยในวัยเล่าเรียน (กระทรวงสาธารณสุข. 2539 : 1 ; กรมสามัญศึกษา. 2540 : 12 ; กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 7 ; นางลักขณ์ โดบั่นลือภพ. 2539 ; รัชณี ณ ระนอง. 2540 : 9) เมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้มีการหยิบยกปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขึ้นมาศึกษาในเชิงปริมาณโดยการสำรวจสภาพที่เกิดขึ้นพร้อมกันไปกับการศึกษาในเชิงปริมาณเพื่อหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ไขคือวิทยานิพนธ์เรื่องพฤติกรรมการใช้ยาบ้าของนักศึกษา : กรณีศึกษานักศึกษาวิทยาลัยเกษตรกรรมและวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา (ธนพัฒน์ หาพิพัฒน์. 2539 : 107-108) การวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมการใช้ยาบ้าของนักศึกษาในปัจจุบันและศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งผลการศึกษาพบว่า (1) วิธีเสพยาบ้าส่วนใหญ่ใช้วิธีสูดควันเข้าปอด (2) เหตุผลของการใช้ยาบ้า คือต้องการแสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ (3) แหล่งซื้อขายยาบ้าที่สำคัญคือภายในสถาบัน โดยมีเพื่อนนักศึกษาเป็นผู้จำหน่าย (4) นักศึกษา มีความเข้าใจยาบ้าในฐานะที่เป็นสารเสพติดชนิดหนึ่ง (5) ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาบ้าเรียงตามลำดับคือ การสมาคมกับเพื่อนที่ใช้ยาบ้า ความรู้สึกผูกพันกับบิดามารดา ความรู้สึกผูกพันกับสถาบันและครูอาจารย์ ความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สังคมยอมรับ ความเชื่อในบรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ของสังคม และความรวดเร็วในการลงโทษ

ในขณะเดียวกัน ข้อสรุปจากวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการป้องกันแก้ไขปัญหายาแอมเฟตามีน (ยาม้า) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา (อุทัยศรี แสงคล้าย. 2539 : 94 - 98) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการการป้องกันยาบ้าจากการสอบถามความคิดเห็นของครูจำนวน 1,244 คนคือ ความเห็นแรก ในด้านการป้องกัน ครูควรจัดกิจกรรม

ให้นักเรียนมีส่วนร่วมแสดงออกตามความสามารถ ในขณะที่เดียวกันครูส่วนมากในโรงเรียนขาดความร่วมมือในการป้องกันปัญหายาบ้าในโรงเรียน ครูขาดความเอาใจใส่เด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความประพฤติและพฤติกรรมของนักเรียน ความเห็นที่สอง ในด้านการแก้ไขและสงเคราะห์นักเรียนที่ติดยาบ้า ผลการศึกษาพบว่า ควรจัดสัมมนาร่วมกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน เพื่อให้ความรู้และให้มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้า ควรจัดตารางสอนให้นักเรียนมีเวลาว่างให้น้อยที่สุด เพื่อไม่ให้ไปเล่นยาเสพติด ทั้งนี้ครูควรมีสัมพันธภาพที่ดีกับเด็กทุกคน ครูควรมีส่วนร่วมในการเยี่ยมบ้านนักเรียน ควรมีการจัดวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน ควรจัดโครงการค่ายพักฟื้นในโรงเรียนเพื่อรองรับเด็กที่ติดยาบ้า ควรทำการศึกษาวิจัยปัญหาและความต้องการของนักเรียนเพื่อการจัดทำแผนงานและโครงการต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ ความจริงแล้วนโยบายของแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้าจากผลการวิจัยดังกล่าวนี้ อาจนับว่าเป็นทางเลือกที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานในระดับโรงเรียน

4. งานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารกับการแพร่ระบาดของยาบ้า

ในโลกของการสื่อสารข้อมูลสารสนเทศไร้พรมแดนทุกวันนี้มีผลการศึกษาวิจัยที่รายงานไว้ว่า ระบบการสื่อสารทางสื่อ เป็นระบบที่ให้ความรวดเร็วและสะดวกสบายที่สุดในโลกยุคปัจจุบัน เป็นระบบที่เข้าถึงตัวคนได้ทุกหมู่เหล่า ทุกเวลา และทุกสถานที่ สามารถให้ข้อมูลกับผู้บริโภคได้ทั้งทางบวกและทางลบในทุกเรื่อง เช่น การวิจัยเรื่องการศึกษาผลของการสื่อสารรณรงค์ต่อต้านการเสพยาบ้าที่มีต่อเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร (แววตา ธนบัตร. 2534 : 86-88) พบว่ากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นม. 4 - 6 เปิดรับข่าวสารทางสื่อประเภทโทรทัศน์มากที่สุด และที่สำคัญคือ การเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ต่อต้านการเสพยาบ้ามีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติในการต่อต้านการเสพยาบ้า ส่วนตัวแปรด้านอาชีพของบิดาและจำนวนพี่น้องในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านการรณรงค์ต่อต้านการเสพยาบ้า

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเสนอความจริงที่ค้นพบจากการวิจัยไว้ว่า แนวทางในการป้องกันการเสพยาบ้า ไม่เพียงแต่ต้องพึ่งพิงสื่อมวลชนเท่านั้น ยังต้องพึ่งพิงสื่อเฉพาะกิจหรือสื่อบุคคลเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง นอกจากนี้แล้วยังมีรายงานการศึกษาเรื่องรายงานโครงการประเมินผลแผนป้องกันยาเสพติด พ.ศ. 2535 - 2539 ระยะที่ 1 (การสำรวจความรู้ความเข้าใจและเจตคติต่อต้านยาเสพติดของกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา เยาวชนนอกสถานศึกษาและประชากรวัยแรงงาน) ของสำนักงานป.ป.ส. ที่ได้ผลสรุปว่า กลุ่มเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษาและประชากรวัยแรงงาน ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดจากสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์มากที่สุด รองลงไปคือ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โปสเตอร์และสื่อบุคคล คือ ครู พ่อแม่ นักเรียนและเจ้าหน้าที่ป.ป.ส. ในการนี้มีการเสนอวิธีการรณรงค์ให้ความรู้และสร้างเจตคติต่อต้านยาเสพติดด้วยการใช้สื่อต่าง ๆ

ในทำนองเดียวกัน การวิจัยเรื่องพฤติกรรมการรับข่าวสารเรื่องยาฆ่าของครู โรงเรียนมัธยมศึกษา ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกรมสามัญศึกษากลุ่มที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร (ศิริพร เชิดวงศ์สุข. 2539 : 141-143) พบว่าความแตกต่างกันของตำแหน่งและวิชาที่สอนของครู ไม่เพียงแต่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของยาบ้า ในขณะเดียวกันนั้นยังมีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับยาบ้าอีกด้วย ข้อที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งของงานวิจัยนี้คือ นักวิจัยได้เสนอให้มีการศึกษาเรื่องความรู้และทัศนคติของนักเรียนเกี่ยวกับยาบ้า รวมทั้งเสนอให้ศึกษาวิจัยผลของการสื่อสารณรงค์ต่อต้านการเสพยาบ้าทางสื่อทุกชนิด ซึ่งข้อเสนอจากงานวิจัยเหล่านี้เป็นเรื่องที่ควรนำมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อสะท้อนสภาพความเป็นจริงอย่างเหมาะสมด้านการแพร่ระบาดของยาบ้า

5. งานวิจัยเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาบ้ากับสุขภาพอนามัยของผู้เสพ

พัฒนาการของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับยาบ้าในทางการแพทย์และเภสัชวิทยาคือ มีการรายงานการศึกษาผลการใช้แอมเฟตามีนที่บังเกิดกับร่างกายในหลายกรณีเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2522 เป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลการศึกษาเชิงปริมาณของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในสาขาแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์และเภสัชศาสตร์ที่ได้ทำการศึกษาผลของการใช้ยาบ้าในหลายแง่มุมคือ สมภพ เรื่องตระกูล (สำนักงาน ป.ป.ส. 2537 ; อ้างอิงมาจากสมภพ เรื่องตระกูล. 2522) ศึกษาพบว่าแอมเฟตามีน (ยาม้า) ขนาด 10 - 30 มิลลิกรัมต่อวัน จะทำให้เกิดการตื่นตัวตลอดเวลา มีอาการอึดอัด ปัสสาวะถี่ นอนไม่หลับ และขนาด 20-30 มิลลิกรัมต่อวัน จะกระตุ้นคนใช้พิษสุราเรื้อรังซึ่งมีอาการง่วงซึม ลดความกระวนกระวาย อยากดื่มเหล้าน้อยลง แต่จะทำให้มีอาการประสาทหลอน อาการนี้จะลดลงอย่างรวดเร็วถ้าแอมเฟตามีนถูกขับออกจากร่างกายหมด นอกจากนั้นสาธิตา อริชชาติ (สำนักงาน ป.ป.ส. 2537 ; อ้างอิงมาจากสาธิตา อริชชาติ. 2527) ได้สรุปผลการศึกษาไว้ว่า แอมเฟตามีนทำให้เกิดความผิดปกติเกี่ยวเนื่องไปถึงการสร้างและหลั่งฮอร์โมนของต่อมใต้สมองส่วนหน้า ซึ่งมีผลเกี่ยวเนื่องอยู่กับขบวนการเจริญเติบโตของเซลล์สืบพันธุ์

ในส่วนของการวิจัยเรื่องการใช้ยาฆ่าในคนขับรถบรรทุกและการศึกษาเปรียบเทียบการตรวจหาแอมเฟตามีนในปัสสาวะของอาสาสมัครที่ได้รับยาต่างๆ (จินดา เตชะศรีนทร์. 2535 : 123) พบว่า การเปรียบเทียบการตรวจหาแอมเฟตามีนในปัสสาวะ (1) Ontrak ให้ผลบวกเฉพาะแอมเฟตามีน TDX ให้ผลบวกทั้งแอมเฟตามีนและเมทแอมเฟตามีน รวมทั้งยาอื่นที่ไม่ใช่ยาม้าคือ Ponderal (2) Color Test ให้ผลบวกในกลุ่มแอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน และยาอื่นๆ เช่น ยาแก้หวัด พวก Maxiphed (Pseudoephedrine) (3) Positive Value ของ TDX, Colour Test และ Ontrak = 100 % และ Negative Predictive Value = 87 %, 21 % และ 67 % และ Sensitivity = 95 %, 14 % และ 38 % และ Specificity = 100 %, 75 % และ 100 % และ Accuracy = 96 %, 28 % และ 53 %

กล่าวสำหรับข้อสรุปเนื้อหาของงานวิจัยเกี่ยวกับยาบ้าในทางการแพทย์และเภสัชวิทยา ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นกับสุขภาพอนามัยทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้เสพยาบ้าคือ ยาบ้าที่มีการขายกันในประเทศไทยในปัจจุบันมีส่วนผสมของเมทแอมเฟตามีนไฮโดรคลอไรด์ คาเฟอีน หรืออีเฟดรีนเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่เดียวกันยากระตุ้นประสาทที่ใช้เป็นยาแก้ปวด ยาชวน ซึ่งเป็นวัตถุออกฤทธิ์ประเภทที่สองมีจำหน่ายตามร้านขายยามีคาเฟอีนผสมอยู่ด้วย ส่วนโทษของยาบ้าคือ ทำให้ร่างกายผู้เสพเกิดความกระปรี้กระเปร่า ไม่ง่วงนอน คึกคักนอน ขาดความยั้งคิด ก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย หากใช้ไปนานๆจะมีอาการป่วยเกิดขึ้นคือ หัวใจเต้นแรง มึนงง ปวดศีรษะ นอนไม่หลับ ใจสั่น หนาวสั่น อ่อนเพลีย เบื่ออาหาร เนื่องจากแอมเฟตามีนไปมีผลต่อระบบประสาทส่วนกลาง มีผลต่อการเจริญของเซลล์สืบพันธุ์สำหรับโทษที่เกิดขึ้นเฉียบพลันคือ หากไม่ได้ใช้อีกจะเกิดอาการขาดยา มีอาการกระวนกระวาย อ่อนเพลียมาก ปวดศีรษะ เหนื่อยแตก ปวดตามกล้ามเนื้อ ปวดบิดในท้อง ความดันโลหิตสูง ใจสั่นหายใจไม่ออก อาเจียน กล้ามเนื้อกระตุก ชักและหมดสติ หรือมีอาการทางสมอง จิตใจสับสน เพ้อคลั่ง ประสาทหลอน มีความรู้สึกอยากฆ่าตัวตายหรือฆ่าผู้อื่น ส่วนโทษจากการใช้ยาเป็นระยะเวลานานคือ จะทำให้ร่างกายและสมองถูกกระตุ้นอยู่เสมอ สุขภาพจะทรุดโทรมลงทั้งร่างกายและจิตใจ ร่างกายติดเชื้อมีได้ง่าย เกิดโรคตับอักเสบ ไตไม่ทำงาน โรคปอด เกิดอาการประสาทหลอน เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้

กลุ่มที่สอง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องแอมเฟตามีนในต่างประเทศ ได้พบว่ามียางานขององค์การอนามัยโลก (WHO. 1996 : 2) ระบุว่ามีการผลิตสารกระตุ้นจิตประสาทเพิ่มมากขึ้นจนผิดสังเกตในช่วง 12 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อวิเคราะห์ดูงานวิจัยที่เกี่ยวกับแอมเฟตามีนหลายเรื่องในหลายประเทศที่ค้นพบ สรุปในประเด็นหลักๆ ได้ดังนี้ ประเด็นแรก เกี่ยวกับปัญหาการวิจัยคือ มีการศึกษาปัญหาการใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิดของคนขับรถบรรทุกและคนขับรถยนต์โดยสารระยะทางไกล การใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิดเพื่อให้ดูหนังสือได้นานและเพื่อความบันเทิงของเยาวชนและการศึกษาปัญหาด้านสุขภาพอนามัยทั้งทางร่างกายและจิตใจที่เกิดขึ้นกับผู้เสพยาบ้า ประเด็นที่สอง เกี่ยวกับกระบวนการวิจัย ปรากฏว่างานวิจัยเกี่ยวกับแอมเฟตามีนในต่างประเทศทุกเรื่องที่ค้นพบ ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปริมาณเช่นเดียวกับงานวิจัยในประเทศ ประเด็นที่สาม เกี่ยวกับเนื้อหาการวิจัย เมื่อจัดกลุ่มของงานวิจัยให้เป็นหมวดหมู่ตามลักษณะเนื้อหาของงานวิจัย อาจกล่าวได้ว่า พอจะแบ่งหมวดหมู่ของงานวิจัยในต่างประเทศได้ดังนี้ ประเภทแรก งานวิจัยเรื่องการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนกับเยาวชนในสถานศึกษา ประเภทที่สอง งานวิจัยในเรื่องการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนกับ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และ ประเภทที่สาม งานวิจัยเรื่องการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนกับสุขภาพอนามัย

1. งานวิจัยเรื่องการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนกับเยาวชนในสถานศึกษา

ปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาลังคมดังเช่นปัญหาการใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิดของกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาของหลายประเทศ ได้แก่ รายงานการศึกษาวิจัยของสถาบันวิจัยนานาชาติด้านสุขภาพอนามัย (Asahi News Service. 1997 : 1/2 ; อ้างอิงมาจาก National Institute of Mental Health. 1997) ซึ่งสรุปผลการสำรวจการใช้แอมเฟตามีนของผู้เสพแอมเฟตามีนทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายในประเทศญี่ปุ่นไว้ว่า ปัจจุบันมีเยาวชนญี่ปุ่นประมาณ 100,000 คน ในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ปลาย) ใน 186 โรงเรียนทั่วประเทศที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและเป็นแหล่งปัญหา มีปัญหาเรื่องการใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิดในหลายกรณีพบว่าสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งใหญ่ของการซื้อขายแอมเฟตามีนในญี่ปุ่นคือ ตามสถานีรถไฟใต้ดินซึ่งมีการจำหน่ายบัตรโทรศัพท์ปลอมควบคู่กับแอมเฟตามีน เนื่องจากกรณีการทำผิดกฎหมายทั้งสองประเภทนี้มีเครือข่ายโยงใยถึงกัน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเยาวชนวัยรุ่นในญี่ปุ่นนิยมใช้เครื่องติดตามตัว (pagers) นักเรียนที่ต้องการใช้บัตรโทรศัพท์ปลอมกับเครื่องติดตามตัวจึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิด ส่วนสาเหตุซึ่งสำคัญที่สุดของการใช้แอมเฟตามีนในกลุ่มตัวอย่างจะเหมือนกับเยาวชนไทยคือ เพื่อให้ตื่น ไม่ง่วง ช่วยให้ไม่นอนหลับง่าย

ในขณะเดียวกันนั้นสำนักงานตำรวจแห่งชาติของประเทศญี่ปุ่น (Asahi News Service. 1997 : 1 / 2) ก็ได้รายงานผลการสำรวจว่า คนหนุ่มสาวผู้ทำผิดกฎหมายในคดีเสพยาแอมเฟตามีนมีจำนวนทวีขึ้นมากตั้งแต่กลางปีค.ศ. 1997 โดยมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักเรียนชั้นม.ปลายผู้ถูกตำรวจจับกุมโทษฐานใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิด การสำรวจนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของกลี (Klee. 1993) และผลการวิจัยของซูวากิและคนอื่นๆ (Suwaki and Others. 1992) รวมทั้งผลการศึกษานีเบอร์กและคนอื่นๆ (Nyberg and others. 1992) ซึ่งสรุปได้ว่า กลุ่มผู้ใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิดในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นเปลี่ยนเป็นกลุ่มประชากรผู้มีอายุน้อยลง ผลจากการวิจัยที่กล่าวมาแล้วนี้แสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มของผู้เสพแอมเฟตามีนจากกลุ่มซึ่งมีการใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิดมากที่สุดในปี ค.ศ. 1980 คือ กลุ่มคนงาน คนว่างงาน และผู้ที่ออกจากสถานศึกษาไปแล้ว เป็นกลุ่มเยาวชนเพิ่มมากขึ้นอย่างผิดสังเกตตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995 เป็นต้นมา

ความสัมพันธ์ระหว่างรายงานการศึกษาข้อมูลผู้ใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิดของสถาบันวิจัยสองแห่งและการวิจัยของกลีดังกล่าวข้างต้นนี้สอดคล้องกับผลการศึกษารวียของศูนย์ประสาทวิทยาและศูนย์จิตวิทยานานาชาติ (Asahi News Service. 1997 : 1-2) ที่รายงาน

ไว้ว่าได้มีการแนะนำให้กับคนจำนวนมากไปแล้ว เกี่ยวกับปัญหาการใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิดของนักเรียนระดับชั้นม.ปลายในญี่ปุ่น แต่ทว่าเป็นการสายเกินไปเพราะเยาวชนเริ่มให้ความสนใจกับแอมเฟตามีนมาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ต้น) เพราะฉะนั้นทุกวันนี้ประเด็นการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนม.ปลายในญี่ปุ่นจึงเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายต่างให้ความสนใจอย่างมาก

ข้อค้นพบที่ตรงกันอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องแอมเฟตามีนของ 3 หน่วยงานในญี่ปุ่น คือ สถาบันวิจัยนานาชาติด้านสุขภาพอนามัย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ศูนย์ประสาทวิทยาและศูนย์จิตวิทยานานาชาติ ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่ตรงกับผลการศึกษาของหลายประเทศ เช่น ประเทศ สหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย เกี่ยวกับคำศัพท์แสดงที่ผู้เสพแอมเฟตามีนนิยมใช้เรียกชื่อแอมเฟตามีนในประเทศเหล่านี้คือ เอส (S) และ สปีด (Speed) (Gupta. 1996 ; Indiana Prevention Resource Center. 1996 ; WHO. 1996 ; Long. 1997)

2. งานวิจัยเรื่องการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

จากการศึกษางานวิจัยหลายเรื่องในต่างประเทศพบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมส่งผลต่อการติดแอมเฟตามีนและการเพิ่มขึ้นของผู้ติดแอมเฟตามีนอย่างเห็นได้ชัดคือ การศึกษาของนีเบอร์กและคนอื่นๆ (Nyberg, Allebeck, Eklund and Jacobson. 1992) ซึ่งทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างในประเทศอังกฤษ และการศึกษาของสุวากิและคนอื่นๆในประเทศญี่ปุ่น (Suwaki, Yamasaki, Horri, Watanabe, Kazunaga and Fugimoto : 1992) นักวิจัยทั้งสองกลุ่มนี้ระบุผลการศึกษาไว้ตรงกันว่า ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการติดแอมเฟตามีนและการเพิ่มขึ้นของกลุ่มผู้ติดแอมเฟตามีนในกลุ่มประชากรคือ สภาพความอ่อนด้อยทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ที่จริงทัศนะทั้งสองนี้เช่นเดียวกับการวิจัยของ ฮอลล์ ดาร์กี รอส และ โวดาค (Hall, Darke, Ross and Wodak. 1993) ที่ทำการวิจัยกับกลุ่มผู้ใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิด จำนวน 1,245 คน ในนครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย พบว่ากลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้เป็นผู้มีอายุน้อยและมีการศึกษาต่ำ นอกจากการศึกษาดังกล่าวนี้อีกแล้ว เซอร์ซิลและคนอื่นๆก็รายงานผลการศึกษาตรวจสอบความรุนแรงของการพึ่งยาแอมเฟตามีนในออสเตรเลียและได้เรียกร้องให้มีการตรวจสอบความรุนแรงของการแพร่กระจายของแอมเฟตามีน โดยใช้แบบสำรวจที่เรียกว่า A Severity of Amphetamine Dependence Questionnaire (SAmDQ)

สำหรับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้องกับกลไกการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีน ได้มีกลุ่มนักวิจัยทั่วโลกทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม กับการใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิดและการติดแอมเฟตามีน กลวิธีีเสพและผลกระทบอันร้ายแรง ได้แก่ การติดเชื่อเอชไอวีที่สืบเนื่องจากกลวิธีีเสพ นั่นก็คือการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัย

เสียงของสตรีในยุโรปและสหรัฐอเมริกาที่ใช้เมทแอมเฟตามีนร่วมกับเฮโรอีน กับการติดเชื้อเอชไอวี ของกลี (Glee. 1992-1993) การวิจัยของฮอลล์และคนอื่นๆ (Hall And others. 1993) การวิจัยของดาร์กี โคเฮน รอส แฮนด์และฮอลล์ (Darke, Cohen, Ross, Hando and Hall. 1994) การวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างในกรุงซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย โดยผู้วิจัยคือแฮนด์และฮอลล์ (Hando and Hall. 1994) รวมทั้งการศึกษาโครงการวิจัยนำร่องในสวีเดนของคอร์ด (Kall. 1992) ที่พบข้อยุติคล้ายคลึงกันคือ การฉีดแอมเฟตามีนและพฤติกรรมทางเพศมีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของ การติดเชื้อเอชไอวี รวมทั้งการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีและซี

ประเด็นหลักที่กล่าวถึงในทำนองเดียวกันจากผลการวิจัยหลาย ๆ เรื่องข้างต้นคือ ในขณะนี้ ผู้ใช้แอมเฟตามีนในทางที่ผิดนิยมเสพยาแอมเฟตามีนโดยวิธีฉีดมากขึ้นเพราะมีความเข้าใจที่ผิดคือเชื่อว่าการฉีดแอมเฟตามีนช่วยให้ประหยัด เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการใช้และไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ กลุ่มตัวอย่างไม่เพียงแต่มีการใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ร่วมกันในกระบวนการเสพยาด้วยการฉีดเท่านั้นแต่ยังมีความสัมพันธ์ทางเพศโดยปราศจากการป้องกันอันตรายจากการติดเชื้อ ในขณะเดียวกันก็มองว่าการใช้เครื่องป้องกันอันตรายจากการติดเชื้อระหว่างการมีเพศสัมพันธ์ในหมู่ผู้ติดยาด้วยกัน เช่น การใช้ถุงยางอนามัย เป็นเรื่องเล็กน้อยไม่มีความสำคัญ นอกเหนือจากผลการศึกษาดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ข้อเสนอแนะสำคัญที่ขึ้นจากการศึกษาวิเคราะห์ต่อไปคือควรเข้าแทรกแซงกระบวนการฉีดแอมเฟตามีน เพื่อส่งเสริมความปลอดภัยในการป้องกันรักษาสุขภาพอนามัย โดยให้การศึกษาเพื่อปรับแก้ความเข้าใจที่ผิด ให้เน้นถึงปัญหาการติดเชื้อเอชไอวีและติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี และปัญหาความขัดข้องของระบบทางเดินโลหิตซึ่งเป็นผลจากการฉีดแอมเฟตามีน

ยิ่งไปกว่านี้ ปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนและการเสพยาแอมเฟตามีนของสตรีมีครรภ์ ยังมีความสัมพันธ์กับปัญหาความผิดปกติของตัวอ่อนในครรภ์มารดา อันเป็นอันตรายอย่างยิ่งแก่ตัวอ่อนและทารก นั่นก็คือการศึกษาของมูลนิธิวิจัยการติดแอลกอฮอล์และยาเสพติดของประเทศแคนาดา (Alcoholism and Drug Addiction Research Foundation. 1991) การวิจัยนี้ปรากฏผลตรงกับการศึกษาของอีริกสันและเซตเตอร์สตรอม (Erickson and Zetterstrom. 1994) ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับเด็กวัย 1 ขวบ จำนวน 65 คน ที่ถือกำเนิดในสวีเดนระหว่างปีค.ศ.1976 - 1977 มีการติดตามผลการวิจัยระยะยาวจนกลุ่มตัวอย่างอายุ 10 ขวบ สรุปผลการศึกษาคือ ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมไม่ดี รวมทั้งการที่มารดาเสพยาแอมเฟตามีนระหว่างตั้งครรภ์ คือองค์ประกอบที่มีความเชื่อมโยงกับพัฒนาการทางสมองของตัวอ่อนในครรภ์และทำให้ทารกมีน้ำหนักและส่วนสูงต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนด ทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว อารมณ์ไม่ปกติ หรือชนผิดปกติและมีอัตราการปรับตัวต่ำ จากข้อค้นพบดังกล่าวคณะผู้วิจัยได้เสนอแนะไว้ว่า ควรเร่งให้การศึกษาแก่ผู้ใช้แอมเฟตามีนเรื่องผลเสียของการ

เซพแอมเฟตามีนกับตัวอ่อนในขณะตั้งครรภ์ ตลอดจนให้เน้นเรื่องปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อ เอชไอวีจากการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ติดยาเสพติดแอมเฟตามีน โดยให้ป้องกันด้วยการใช้ถุงยางอนามัย

กล่าวโดยสรุป ความจริงแล้วการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทาง ด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการใช้แอมเฟตามีนในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก คือ (1) การเสพแอมเฟตามีนระหว่างตั้งครรภ์ของมารดาที่มีมีสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมไม่ดี ทำให้เกิดผลเสียทั้งด้านอารมณ์และร่างกายของทารก (2) มีแนวโน้มของการแพร่กระจายของแอมเฟตามีนเพิ่มขึ้นในอัตราสูงในกลุ่มเยาวชนอายุน้อยลงและมีระดับการศึกษาต่ำลง (3) การแพร่กระจายของแอมเฟตามีนด้วยการฉีดยาและการมีเพศสัมพันธ์โดยขาด การป้องกันอย่างพอเพียง เป็นการเพิ่มปัจจัยเสี่ยงในการติดเชื้อเอชไอวีและการติดเชื้อไวรัสตับ อักเสบ (4) การให้การศึกษาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ควรเน้นเรื่องผลเสียของการ เสพแอมเฟตามีนกับอาการผิดปกติที่เกิดกับทารกในครรภ์และเด็ก และเรื่องปัจจัยเสี่ยงต่อการ ติดเชื้อเอชไอวีและไวรัสตับอักเสบบี อันเกิดจากการใช้เครื่องมือร่วมกันในการฉีดแอมเฟตามีนและ การมีเพศสัมพันธ์โดยปราศจากการป้องกันการติดเชื้อ

3. งานวิจัยเรื่องการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนกับสุขภาพอนามัย

ในช่วงแรกของการศึกษาวิจัยแอมเฟตามีนในทางการแพทย์และเภสัชวิทยา ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันซึ่งมีการนำเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์มาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ใน ทางการแพทย์มากขึ้น พบว่า แอมเฟตามีนหรือยาบ้ามีผลต่อระบบประสาทส่วนกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสมองไฮโปทาลามัส ออสติน (สำนักงาน ป.ป.ส. 2537 ; อ้างอิงมาจาก Austin. 1972) (Kao, Wang and Yeh. 1994 ; White and others. 1994 ; Long. 1997) นอกจากนี้การวิจัยของลอว์เรนซ์ กับการวิจัยของโคแครนและคนอื่นๆ (Cochran and others. 1995) พบว่าแอมเฟตามีนใช้เป็นยาลดความอ้วนได้ โดยช่วยลดความต้องการอาหารและเพิ่ม กำลังคนใช้ และพบว่าแอมเฟตามีนมีผลไปกระตุ้นการทำงานของเซลล์ประสาทที่อื่น (Safety Center) ในสมองไฮโปทาลามัส ทำให้เกิดอาการเบื่ออาหาร (Rx List Generic Information. 1997) ซึ่งข้อสรุปนี้ตรงกับผลการวิจัยของพอล (Paul. 1982) กับผลการศึกษาวิจัยของศูนย์ การป้องกันแห่งมหาวิทยาลัยอินเดียนา (Indiana Prevention Resource Center. 1996) ซึ่งทำ การศึกษาพบว่า สารแอมเฟตามีนจะสะสมอยู่ที่ไฮโปทาลามิคเมมเบรน (Hypothalamic Membrane) ในสมอง มีผลให้สมองและหัวใจมีความไวต่อการกระตุ้น เป็นการกระตุ้นการสูบฉีด โลหิตของหัวใจและยังเพิ่มความดันโลหิตให้สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว

นอกเหนือไปจากการศึกษานี้แล้ว ปรากฏผลการศึกษาการใช้แอมเฟตามีน ที่มีผลต่อสุขภาพคือ ทำให้เกิดอาการผิดปกติที่หัวใจและสมอง โดยมีผลการวิจัยของนักวิจัย อีกหลายคนในหลายประเทศ ได้แก่ เอลเลียต (Elliot. 1974) แลมเบรชและคนอื่นๆ (Lambrecht and Others. 1993) ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างในประเทศเบลเยียม และการ

ศึกษากับกลุ่มตัวอย่างในประเทศญี่ปุ่นของมิยาซากิและคนอื่นๆ (Miyazaki and others. 1993) การวิจัยของเฮียง วูและเฉิน (Huang, Wu and Chen. 1993) เรื่องสาเหตุการหยุดทำงานของกล้ามเนื้อหัวใจจากการสูดดมแอมเฟตามีน การวิจัยของเกา แวงและยี่ (Kao, Wang and Yeh. 1994) ตลอดจนการศึกษาของดาร์เก้และคนอื่นๆ (Darke, Cohen, Ross and Hando. 1994) ก็ได้ผลการวิจัยที่ไม่ผิดแผกไปจากกันคือ แอมเฟตามีนไม่เพียงแต่มีผลต่อสมองไฮโปทาลามัสเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อศูนย์ควบคุมการหายใจที่สมองเมดัลลา (Medulla) มีการกระตุ้นอัตราการหายใจ ทำให้หายใจลึกขึ้น เพิ่มการบีบตัวของหัวใจ เพิ่มการขับดันเลือดออกจากหัวใจ ทำให้เกิดความผิดปกติของความดันโลหิตที่เพิ่มสูงขึ้น มีอาการหัวใจเต้นผิดปกติ จนอาจเกิดอาการหัวใจวายเฉียบพลัน

เมื่อมองถึงพิษของแอมเฟตามีนที่มีผลต่อทารกหรือตัวอ่อนในครรภ์มารดาที่ใช้แอมเฟตามีน จากการศึกษาของซุงและคนอื่นๆ (Soong and Others. 1991) พบว่า ทำให้ทารกมีอาการอยู่ไม่สุข ชนผิดปกติ มีความดันโลหิตสูง และหัวใจเต้นเร็วผิดปกติ ลิ้นหัวใจผิดปกติ ในขณะที่ผลจากการวิจัยตรวจสอบของโอตะและคนอื่นๆ (Ohta, Komibuchi, Nishino, Enomoto and Miyata. 1992) ก็ค้นพบความจริงที่ตรงกันกับผลการศึกษาของซุงและคณะ นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตเกี่ยวกับความผิดปกติของสมองในทารกอันเนื่องมาจากการใช้แอมเฟตามีน ได้แก่ การศึกษาของนักวิจัยชาวญี่ปุ่นคือ ฟูกูชิมะ (Fukushima. 1994) ที่พบว่า อิทธิพลของแอมเฟตามีนที่มีต่อตัวอ่อนในครรภ์มารดานั้น มีความสัมพันธ์กับความผิดปกติในสมองของทารกและส่งผลต่อ (1) การมีน้ำหนักและส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ของเด็ก (2) การมีพฤติกรรมผิดปกติที่ตามมาในวัยเด็กคือ อารมณ์ไม่ปกติ ก้าวร้าว (3) การอยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมของสมองในพวกที่จิตไม่ปกติ ทำให้ความรับผิดชอบลดน้อยลงจนอาจก่ออาชญากรรมร้ายแรง หรืออาจก่อความรุนแรงอย่างอื่น หรือถึงกับฆ่าคนตายได้โดยไม่รู้ตัว ซึ่งผลการศึกษาไม่แตกต่างจากการวิจัยของนักวิจัยชาวสวีเดนคือ อีริกสันและเซตเตอร์สตรอม (Erickson and Zetterstrom. 1994) และการวิจัยที่ทำการศึกษาในประเทศแคนาดาของมูลนิธิการศึกษาวิจัยการติดแอลกอฮอล์และยาเสพติด (Alcohol and Drug Addiction Research Foundation. 1991)

อนึ่ง จากการศึกษาวิเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับแอมเฟตามีนของต่างประเทศในหลายเรื่องอาจกล่าวได้ว่าการวิจัยเชิงปริมาณส่วนใหญ่ในต่างประเทศจะศึกษาผลของการใช้ยาบ้าที่มีต่อร่างกายมนุษย์ ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยในด้านชีววิทยาและในด้านการแพทย์เป็นส่วนใหญ่ (Soong. 1991 : 1 ; Nyberg and Others. 1992 : 1 ; Lambrecht and Others. 1993 : 2 ; Miyazaki and Others. 1993 : 2 ; Huang and Others. 1993 : 2 ; Soetens And Others. 1993 : 5 ; Cho and Segal. 1994 : 1 ; Darke and Others. 1994 : 5 ; Erickson and Zetterstrom. 1994 : 5 ; Kao and Others. 1994 : 5 ; Fukushima. 1994 : 5 ; Robinson and Steketee. 1994 : 1 ; White and Others. 1994 : 1 ; Milligan and Others. 1995 : 2 ;

Roberts. 1995 : 2, 7-8 ; Atlantic International Medical.1997 : 1 ; Juhnke. 1997 : 2 ; Rx List Generic Information. 1997 : 2-8)

แน่นอนว่าผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทั้งในประเทศและในต่างประเทศพบข้อเท็จจริงคือ ยาบ้ามีแนวโน้มการแพร่ระบาดมากขึ้นในกลุ่มเยาวชน ซึ่งเข้ามาแทนที่กลุ่มเดิมที่มีการใช้ยาบ้าในทางที่ผิดคือ กลุ่มผู้ใช้แรงงาน ในสภาพเช่นนี้ปัจจัยสำคัญของการแพร่ระบาดที่พบจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องคือ การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้านสิ่งแวดล้อม การวิจัยในหลายกรณีมีเครือข่ายด้านบุคคลคือเยาวชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้าเพิ่มมากขึ้น

สรุปคือ การศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและงานวิจัยในต่างประเทศกับการวิจัยเรื่องโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า : ศึกษากรณีโรงเรียนมัธยมศึกษาในครั้งนี้คือ การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องช่วยให้ผู้วิจัยสามารถตัดสินใจเลือกหัวข้อวิจัยและเลือกกระบวนการวิจัยได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ที่ศึกษา นั่นก็คือเป็นการวิจัยในเรื่องที่ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ อันส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ สำหรับข้อสรุปที่ได้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในคราวนี้ ได้แก่ ประการแรก ยังไม่มีการวิจัยมาก่อนเลยในมิติโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า โดยใช้กลยุทธ์การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าผ่านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน ประการที่สอง ผลการวิจัยเกี่ยวกับยาบ้าในประเทศนั้นจะมุ่งศึกษาในเชิงปริมาณ โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องสาเหตุ ผลเสีย การป้องกันและการแก้ไขการติดยาบ้าโดยเน้นที่ตัวคนแต่ละคน เป็นสำคัญ ส่วนงานวิจัยในต่างประเทศส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาวิจัยเชิงปริมาณด้านการแพทย์อันเนื่องจากการเสพติดฝิ่น ประการที่สาม แนวโน้มของการศึกษาพบว่าผู้เสพยาบ้ามีระดับอายุและระดับการศึกษาลดต่ำลงและยาบ้ามีการแพร่ระบาดในหมู่เยาวชนเพิ่มมากขึ้น ประการที่สี่ วิธีการเสพยาบ้าโดยการฉีดมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น และพบว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่อการติดเชื้อเอชไอวี การติดเชื้อไวรัสตับอักเสบนิดบีและชนิดซี สำหรับประโยชน์ของการศึกษาวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องคือ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการศึกษามาใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจเลือกหัวข้อการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อจะศึกษาในมิติโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าได้อย่างมั่นใจว่าเป็นการศึกษาที่ไม่ซ้ำซ้อนกับผู้อื่น เพราะยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยในมิตินี้ มาก่อน และมีการใช้วิธีวิทยา (Methodology) ด้านการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเกี่ยวกับยาเสพติดน้อยมาก ดังนั้นจึงเชื่อว่าการวิจัยนี้จะช่วยให้ได้ข้อเสนอที่เป็นการ “ เสริม ” กับงานวิจัยโดยเน้นปัจเจกบุคคลที่มีผู้ศึกษาไว้มากแล้ว เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศ

กรอบความคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า : ศึกษากรณีโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นการเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจสังคมและระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในโรงเรียน อันส่งผลให้เกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้า การศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ (knowledge) ทางพัฒนศึกษาศาสตร์ในเรื่องนี้มีลักษณะของความเป็น สหวิทยาการ (Interdisciplinary) มีการร้อยรัดแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เหมาะสมและจำเป็นมาใช้ในการศึกษาซึ่งเน้นการเรียนรู้จากชุมชนและปัจเจกบุคคลซึ่งอยู่ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า โดยอาศัยการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีจากศาสตร์สาขาต่าง ๆ มาช่วยในการมองปัญหาแบบองค์รวม เพื่อวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่ในด้านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวพันกับการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างลึกซึ้ง รอบด้าน มีความต่อเนื่องและมีความเป็นสหวิทยาการสูง โดยไม่คิดแยกส่วนการที่จะเป็นเช่นนี้ได้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องกำหนดกรอบความคิดเป็นทิศทางสำหรับการศึกษาวิจัยเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

เริ่มต้นด้วยการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนเพื่อทำความเข้าใจและให้คำอธิบายการจัดระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกในโรงเรียนมีต่อกันใน 2 เรื่อง คือ การจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่าง ในขณะเดียวกันการศึกษาโครงสร้างทางสังคมและการทำตามระเบียบบรรทัดฐานทางสังคมก็ยังเป็นการไม่เพียงพอที่จะให้ความหมายกระบวนการแพร่ระบาดของยาบ้าได้ จำเป็นต้องทำความเข้าใจการไม่ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของนักเรียนว่า ทั้งๆที่โรงเรียนมีกระบวนการควบคุมให้สมาชิกทำตามบรรทัดฐานแต่ก็ยังไม่ได้อะไรนั้น นักเรียนให้ความหมายกับการจัดระเบียบทางสังคมอย่างไร และมีการต่อรองกับบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนอย่างไร ทั้งนี้เพราะเมื่อโรงเรียนไม่สามารถขัดเกลาและควบคุมสมาชิกให้ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมได้แล้ว สิ่งตามมาคือปัญหาสังคมอันได้แก่ ปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าในกลุ่มเยาวชนตามสถานศึกษา

ในการวิจัยนี้จึงสนใจที่จะศึกษาปัญหาสำคัญที่สัมพันธ์กับปรากฏการณ์ทางสังคมด้านการแพร่ระบาดของยาบ้า 3 ประการด้วยกันคือ ปัญหาแรก การจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนมีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างไร ปัญหาที่สอง เครือข่ายการแพร่ระบาดของ ยาบ้าในโรงเรียนมีแบบแผนอย่างไร และ ปัญหาที่สาม มีเงื่อนไขอะไรบ้างที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาดของยาบ้า เพื่อหาคำอธิบายว่า ทั้งๆที่โรงเรียนมีการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมโดยจัดระเบียบบรรทัดฐานและจัดระเบียบความแตกต่าง แต่เมื่อนักเรียนได้ผ่านการขัดเกลา การควบคุม และการสนับสนุนทางสังคมให้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานทั้ง 3 ประเภทคือ (1) วิถีชาวบ้าน (2) จารีต (3) กฎเกณฑ์ ระเบียบและแนวปฏิบัติต่างๆซึ่ง

โรงเรียนดำเนินการแล้ว เหตุใดนักเรียนนักเรียนบางกลุ่มกลับมีการต้อรองและฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวพันกับการแพร่ระบาดของยาเสพติด ฉะนั้นในการศึกษา ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสงสัยเบื้องต้นว่า โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนมีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้า การที่โรงเรียนมีการขัดเกลาทางสังคม ควบคุมทางสังคม และสนับสนุนทางสังคมเพื่อให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานของโรงเรียน แต่นักเรียนก็ยังมีการต้อรองและฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคม มีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้า โดยแบบแผนของเครือข่ายทางสังคมในโรงเรียนมีความเชื่อมโยงกับการแพร่ระบาดของยาบ้าด้วย

การศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า ผู้วิจัยได้พิจารณาถึงมิติของการวิจัยว่าจะนำแนวคิดทฤษฎีใดมาช่วยในการศึกษา อย่างไรก็ดี จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า มิติของการวิจัย จะครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้ มิติแรก การศึกษาโครงสร้างทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคม มิติที่สอง การศึกษาการฝ่าฝืนและไม่ทำตามบรรทัดฐานของสังคม มิติที่สาม การศึกษาเครือข่ายและเงื่อนไขในการแพร่ระบาดของยาบ้า นอกจากนี้ยังได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญเกี่ยวกับยาบ้าในฐานยาเสพติด วัตถุออกฤทธิ์ด้วย ในที่สุดผู้วิจัยได้วางกรอบความคิดในการศึกษาโดยอาศัยการบูรณาการองค์ความรู้และมุมมองจากศาสตร์บางสาขา คือ สังคมวิทยา จิตวิทยาสังคม และแนวคิดอื่นๆ มาใช้ในการศึกษา

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดการศึกษาเป็น 3 ขั้นตอน โดยนำแนวคิดทฤษฎีต่างๆ มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา คือ ขั้นตอนแรก เป็นการใช้นำแนวคิดโครงสร้างทางสังคมในการศึกษาการจัดระเบียบของสังคมในโรงเรียน 2 เรื่องคือ (1) การจัดระเบียบบรรทัดฐาน (2) การจัดระเบียบความแตกต่าง โดยใช้แนวคิดการขัดเกลาทางสังคม แนวคิดการควบคุมทางสังคมและแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมในการศึกษา ทำความเข้าใจและให้คำอธิบายการควบคุมทางสังคมที่ได้ผลและไม่ได้ผลของโรงเรียน ขั้นตอนที่สอง เป็นการใช้นำแนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์และแนวคิดการต้อรอง เพื่อศึกษาการต้อรองและการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนของนักเรียน ขั้นตอนที่สาม เป็นการใช้นำแนวคิดเครือข่ายทางสังคมในการศึกษาแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนและเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาด การศึกษาทั้งหมดนี้เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้า โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดในการศึกษาดังนี้

การศึกษาการจัดระเบียบบรรทัดฐานของโรงเรียน โดยศึกษาการขัดเกลาทางสังคม การควบคุมทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียน ศึกษาการฝ่าฝืนและไม่ทำตามบรรทัดฐานของสังคม ตลอดจนการศึกษาถึงแบบแผนของเครือข่ายและเงื่อนไขในการแพร่ระบาดของยาบ้า เพื่อหาคำอธิบายการแพร่ระบาดของยาบ้า ดังนั้น ประเด็นหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า ซึ่งผู้วิจัยจะศึกษาเจาะลึกลงไปในหลายกรณี ประกอบด้วย

(1) บริบทของโรงเรียน เช่น สภาพชุมชน ที่ตั้งโรงเรียน สภาพแวดล้อมทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางวิชาการภายในโรงเรียน สภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน ทรัพยากรและกระบวนการบริหารจัดการ ตลอดจนกลวิธีจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมอื่นๆของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาเสพติดและเรื่องอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ “ ยาเสพติด ” “ ยาบ้า ” โดยจะศึกษาการรับรู้ของคนเกี่ยวกับยาบ้าว่าต่างจากสารเสพติดอย่างไร และการที่ยาบ้าแพร่ระบาดในโรงเรียนนั้น คนในโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องมองยาบ้าอย่างไร เช่น ผู้ใช้แรงงานมองยาบ้าว่าช่วยให้ทำงานได้มากขึ้น ครูมองยาบ้าว่ามีโทษและพิษภัยต่อร่างกาย นักเรียนบางกลุ่มมองยาบ้าว่าเป็นสารเสพติด ในขณะที่บางกลุ่มมองว่าเป็นยาช่วยกำลังช่วยเพิ่มสมรรถภาพของการเรียน ช่วยให้เข้ากับเพื่อนได้ เป็นกิจกรรมทางสังคมของเด็ก เป็นต้น

(2) บรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียน เช่น วิถีประชา จารีต กฎเกณฑ์ และระเบียบ แนวปฏิบัติต่างๆที่เป็นจริงอยู่ในโรงเรียน อันเป็นแบบแผนพฤติกรรมหรือคตินิยมที่โรงเรียนกำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับให้สมาชิกในโรงเรียนยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในขณะที่คนมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น หากเริ่มพิจารณาบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไป จะพบว่าอาจจำแนกประเภทของบรรทัดฐานตามเกณฑ์ของความเข้มงวดที่ใช้บังคับให้นักเรียนยอมทำตามบรรทัดฐาน หรืออาจกล่าวได้ว่าเราสามารถดูความเข้มงวดของบรรทัดฐานนั้นได้จาก การบังคับทางสังคม (Social Sanction) ที่โรงเรียนใช้ในการชักนำให้นักเรียนต้องทำตามข้อบังคับหรือดูที่กฎเกณฑ์และแนวปฏิบัติของโรงเรียน อันเป็นวิถีชีวิตของนักเรียนเมื่ออยู่ในโรงเรียนคือ

(2.1) การควบคุมให้นักเรียนทำตามวิถีประชา โรงเรียนอาจดำเนินการได้โดยการปรุมนิเทศ สั่งสอน อบรม สาธิตให้นักเรียนดูแบบอย่างประเพณี กิริยามารยาทที่ต้งามในสังคมเพื่อจูงใจให้นักเรียนทำตามข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ มีการให้รางวัล คำชมเชย เกียรติบัตร ฯลฯ ยกย่องผู้ที่ปฏิบัติตามวิถีประชา เช่น การมอบประกาศนียบัตรนักเรียนดีเด่น ด้านการต่อต้านยาเสพติด ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น ในทางตรงกันข้ามโรงเรียนก็มีกลวิธีทำโทษนักเรียนที่ไม่ปฏิบัติตามวิถีประชาด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การตักเตือนด้วยวาจา การอบรม สั่งสอนให้อ่านหนังสือคู่มือนักเรียนซึ่งมีคำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของโรงเรียนในเรื่องต่างๆและในเรื่องสิ่งเสพติด เช่น การแต่งเครื่องแบบนักเรียนไม่ให้ผิดระเบียบ ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มเครื่องดื่มมึนเมา ฯลฯ ฉะนั้น การศึกษานี้จะศึกษาบรรทัดฐานที่เป็นวิถีประชา โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดในโรงเรียน รวมทั้งการศึกษากลไกการควบคุมให้นักเรียนปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่เป็นวิถีประชาของโรงเรียน

(2.2) การควบคุมให้นักเรียนทำตามจารีต เน้นอนว่าจารีตของโรงเรียนเป็นหลักของความประพฤติของนักเรียนที่มีผลต่อความสงบเรียบร้อย และเพื่อความป็นสุขของคนในโรงเรียน เป็นบรรทัดฐานที่นักเรียนมีแนวโน้มจะทำตามโดยไม่มีข้ออ้าง เช่น การมีความ

กตัญญูต่อพ่อแม่และครูอาจารย์ การมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น การไม่ทำร้ายบุพการี การไม่ตำราครูอาจารย์ เป็นต้น กลวิธีควบคุมทางสังคมให้นักเรียนทำตามจารีตนี้ โรงเรียนไม่เพียงแต่จะใช้การอบรม สั่งสอน ขัดเกลาทางสังคมเพื่อให้เกิดความรู้สึกผิดชอบหรือมโนธรรมขึ้นภายในใจนักเรียนเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนยังจะต้องมีการควบคุมอย่างเข้มงวดเพื่อชักนำให้นักเรียนกระทำตาม ซึ่งหากไม่ปฏิบัติก็就会被ทำโทษตามความรุนแรงที่นักเรียนประพฤติได้แก่ การตักเตือนตักเตือน การปรับ การลงโทษทางร่างกาย เป็นต้น การศึกษานี้จึงจะศึกษาบรรทัดฐานที่เป็นจารีตโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดในโรงเรียน รวมทั้งศึกษาการควบคุมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานที่เป็นจารีตของโรงเรียน

(2.3) การควบคุมให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติของโรงเรียน หมายถึงการควบคุมให้นักเรียนทำตามระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ตามแนวปฏิบัติที่โรงเรียนวางไว้ หากฝ่าฝืนจะต้องถูกลงโทษตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ ทั้งนี้โรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไปจะมีฝ่ายปกครอง ครูประจำชั้นและครูเวรคอยกำกับ ควบคุม ดูแลให้นักเรียนทำตามระเบียบของโรงเรียนซึ่งมีการกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีการแจ้งให้ทราบ ประกาศให้นักเรียนและผู้ปกครองได้ทราบทั่วกันนับตั้งแต่วันแรกที่เข้ามาอยู่ในโรงเรียน บางโรงเรียนไม่เพียงแต่จะจัดทำเป็นเอกสารคู่มือนักเรียน แจกให้นักเรียนและผู้ปกครองอ่านเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังมีการปฐมนิเทศของโรงเรียนเพื่อชี้แจงให้ทุกคนเข้าใจบรรทัดฐานของโรงเรียน เพื่อบังคับให้นักเรียนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ แนวปฏิบัติที่กำหนด นำสังเกตด้วยว่ากฎเกณฑ์ ระเบียบ แนวปฏิบัติบางอย่างของโรงเรียนก็พัฒนามาจากจารีตเพราะในโรงเรียนเป็นสังคมที่ซับซ้อน มีคนมาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องใช้องค์กรที่เป็นทางการ เช่น ฝ่ายปกครอง ครูทุกคน เข้ามาควบคุมนักเรียนให้ประพฤติปฏิบัติตามจารีตของโรงเรียน กฎเกณฑ์ ระเบียบของโรงเรียนจึงอาจเขียนขึ้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ดังเช่น ระเบียบว่าด้วยวินัยนักเรียน ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อควบคุมความประพฤติของนักเรียน โดยห้ามนักเรียนสูบบุหรี่ ห้ามเสพของมีเมา ห้ามเสพยาเสพติดให้โทษ ห้ามพกพาอาวุธมาโรงเรียนหรือพกติดตัว ห้ามมาโรงเรียนสาย ห้ามหนีโรงเรียน ฯลฯ หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษว่ากล่าวตักเตือน เขียน พักการเรียน ให้ออก หรือคิดชื่อออก เป็นต้น การศึกษานี้จึงจะศึกษาบรรทัดฐานที่เป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบ แนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาเสพติดของโรงเรียน รวมทั้งศึกษาการควบคุมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานดังกล่าว

(3) การอยู่ร่วมกันในโรงเรียน เช่น โรงเรียนมีกลวิธีอย่างไรในการขัดเกลาทางสังคม สั่งสอน อบรม ควบคุม และสนับสนุนทางสังคมอย่างไรให้นักเรียนที่เป็นสมาชิกของสังคมได้ทราบถึงวิถีประชา จารีต ระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียน และโรงเรียนมีการใช้มาตรการต่างๆอย่างไรในการขัดเกลาทางสังคม การควบคุมทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคมให้นักเรียนปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและให้ยึดถือคุณค่าเป็นจุดหมายปลายทางในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การลงโทษด้วยวิธีการต่างๆ การชักชวนให้ทำ

ความดี การให้ปฏิบัติตามหลักการหรือบรรทัดฐานโดยยึดความรู้สึกผิดชอบในใจ หรือที่เรียกว่า มโนธรรม การสนับสนุนที่โรงเรียนให้กับสมาชิก เช่น การสนับสนุนทางด้านข่าวสารข้อมูล ด้านจิตใจ ด้านเงินทอง วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และด้านการประเมิน รวมทั้งการสนับสนุนของ นักเรียนด้วยกันตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในการต่อรองและฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียน

(4) วัฒนธรรมในโรงเรียน เช่น โรงเรียนมีการจัดระเบียบความแตกต่างของ บุคคลในโรงเรียน โดยจัดแยกบุคคลและกลุ่มบุคคลที่เข้ามามีความสัมพันธ์กันอยู่ในโรงเรียนออกเป็นกลุ่มพวกอย่างไร แต่ละกลุ่มมีลักษณะและแบบแผนความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไปตาม สถานภาพและบทบาทนั้นอย่างไร ได้แก่ สถานภาพและบทบาทกับแบบแผนความสัมพันธ์ ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ คือ นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู นักเรียนกับผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียนกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น รวมถึงวิถีชีวิตของนักเรียนเมื่ออยู่ในโรงเรียนว่าเป็น อย่างไร และมีสิ่งใดที่นักเรียนต้องทำในโรงเรียน

(5) การต่อรองและการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียน เช่น (5.1) โรงเรียนมีกิจกรรมการต่อรองเพื่อผูกมัดครูกับนักเรียนไว้ด้วยกันภายใต้แบบแผนความสัมพันธ์ ทางสังคมแบบประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร (5.2) การต่อรองอย่างเปิดเผย (Open Negotiation) ครูมีการต่อรองกับนักเรียนอย่างเปิดเผยอย่างไร มีผลการศึกษาสรุปว่าครูและ นักเรียนสนใจ และพยายามที่จะค้นหาความหมายของข้อตกลงเกี่ยวกับกฎระเบียบต่างๆ ของ โรงเรียน และมีการนำเทคนิคหลายอย่างมาใช้ในการปฏิบัติ อาทิ การจูงใจ การขอร้อง การ เสแสร้ง การยกย่อง การชี้แจงเหตุผล การอ่อนข้อให้กัน การเอาอกเอาใจ การร่วมมือกัน การเห็นพ้องต้องกัน การยอมรับในคุณค่าของกันและกัน การเล่น การหัวเราะ การลดความ รุนแรง เป็นต้น ทั้งหมดนี้คือการต่อรองอย่างเปิดเผยที่ครูทำอยู่เป็นประจำในโรงเรียน (5.3) การต่อรองอย่างลับๆ (Closed Negotiation) ครู นักเรียนมีการต่อรองอย่างลับๆอย่างไร การศึกษาพบว่าในบางครั้งครู นักเรียนก็แสดงอาการไม่พึงพหาคายคนอื่น จะปฏิบัติตนภายใต้ เงื่อนไขต่างๆด้วยตัวเอง ข้อสัญญา แนวปฏิบัติ กฎเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดขึ้น มีทั้งที่ได้รับ การยอมรับหรือไม่ได้รับการยอมรับ ในบางวาระนักเรียนแสดงอาการต่อรองเงียบๆ ด้วยการ ลาออก เปลี่ยนพฤติกรรม ขาดน้ำใจ หนีเรียน ไม่ทำการบ้าน ลอกการบ้าน ขโมย จ้อโก้ง หลอกหลวง ใช้กลอุบายให้ครูทำอะไรบางอย่างเพื่อพวกเขา สกปรก พุดจาหยาบคาย หัวเราะ เหลวไหล ใจร้อน แข็งข้อ เขาะเขี้ยว ทำลายล้างกัน คุยกันเอง ลอยไปลอยมา หรือไม่ทำอะไร เลย ทั้งหมดนี้เป็นการต่อรองลับๆที่นักเรียนทำเป็นประจำในโรงเรียน (5.4) นักเรียนมีการ แสดงพฤติกรรมหลบหลีกอย่างไร เช่น นักเรียนให้คำอธิบายบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียน เกี่ยวกับยาเสพติดอย่างไร ครู นักเรียน ให้คำอธิบายข้อตกลงทั้งหมดระหว่างครูกับนักเรียน เกี่ยวกับยาเสพติดอย่างไร อะไรทำให้นักเรียนต่อรองกับบรรทัดฐานของโรงเรียนและอะไรคือคำ อธิบายของการต่อรองนั้น รวมทั้งดูว่านักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีการสนับสนุนทางสังคมที่เกี่ยวข้อง กับการต่อรองและการฝ่าฝืนบรรทัดฐานในเรื่องที่โยงใยกับการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างไร

(6) แบบแผนการดำเนินชีวิตในโรงเรียน เช่น โรงเรียนมีแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนอย่างไร เพื่อทำความเข้าใจว่ายาบ้าแพร่ระบาดจากนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายไปสู่นักเรียนและบุคคลอื่นได้อย่างไร โดยที่ขอบเขตของโรงเรียนมิได้จำกัดอยู่ในเขตรั้วโรงเรียนเท่านั้น หากแต่ยังเกี่ยวข้องกับชุมชน สถาบันต่างๆ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการศึกษาแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนจึงจะเริ่มที่บุคคลซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางคือ เครือข่ายของนักเรียน ซึ่งเป็นเครือข่ายบุคคลที่ประกอบด้วยปริมาณพลอย่างน้อย 3 ปริมาณพล การแบ่งปริมาณพลของเครือข่ายบุคคลนี้จะแบ่งตามระดับความผูกพัน และภาระหน้าที่ที่มีต่อกันและกันเป็นหลักคือ ปริมาณพลแรก จะประกอบด้วยบุคคลที่ใกล้ชิดกับบุคคลศูนย์กลางมากที่สุด ได้แก่ ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น เครือข่ายใกล้ชิด (Intimate Network) ปริมาณพลที่สอง เครือข่ายรอง (Effective Network) ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลต่างๆ ที่บุคคลศูนย์กลางรู้จักคุ้นเคยน้อยกว่ากลุ่มแรก ปริมาณพลที่สาม กลุ่มบุคคลที่บุคคลศูนย์กลางไม่รู้จักโดยตรง แต่สามารถติดต่อสัมพันธ์ด้วยได้ถ้าต้องการ โดยผ่านเครือข่ายใกล้ชิดอีกทีหนึ่ง เรียกว่า เครือข่ายขยาย (Extended Network) จากนั้นจะศึกษาลักษณะการติดต่อระหว่างบุคคลที่เป็นที่เป็นจุดศูนย์กลางกับคนที่อยู่ในปริมาณพลระดับต่างๆ ว่าเป็นการใช้เครือข่ายทางตรงหรือเครือข่ายทางอ้อม ถ้าเป็นเครือข่ายทางอ้อมผ่านใครบ้าง และจะดูด้วยว่าบุคคลในเขตปริมาณพลต่างๆ มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ในลักษณะใด

ดังนั้น การศึกษาวิจัยแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน จึงไม่เพียงแต่จะศึกษาถึงการดำรงอยู่ของสายใยของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลเท่านั้น แต่ยังจะเน้นที่ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลที่ดำรงอยู่ในเครือข่ายทางสังคมว่าจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมซึ่งกันและกันอย่างไร กล่าวโดยสรุปก็คือการวิเคราะห์แบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนดังกล่าวแล้วนี้ จะวิเคราะห์จากปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนโดยใช้แนวคิดเครือข่ายทางสังคมตามแนวทางข้างต้นเป็นไฟฉายส่องทางในการวิเคราะห์ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงเชื่อว่าการศึกษาแบบแผนของเครือข่ายทางสังคมในโรงเรียนเช่นนี้ จะช่วยให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าได้ในที่สุด

การวิจัยครั้งนี้ เชื่อว่าการศึกษาริบทของโรงเรียน บรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียน การอยู่ร่วมกันในโรงเรียน วัฒนธรรมในโรงเรียน การฝ่าฝืน การต่อรองกับบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียน และแบบแผนการดำเนินชีวิตในโรงเรียน จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างไร แบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าเป็นอย่างไร และมีเงื่อนไขอะไรที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาด ทั้งนี้เพื่อให้คำอธิบายโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน . โดยที่การแพร่ระบาดของยาบ้าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน การทำความเข้าใจการแพร่ระบาดของยาบ้าในการศึกษานี้จึงเป็นการศึกษาผ่านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน เพื่อจะหาคำตอบว่าการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนเป็นอย่างไร มีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างไร เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้ามีแบบแผนอย่างไร และมีเงื่อนไขอะไรบ้างที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาด

การศึกษานี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการศึกษา เนื่องจากการแพร่ระบาดของยาบ้าเป็นกระบวนการที่ผิดกฎหมาย มีลักษณะซ่อนเร้นปิดบัง หลบหลีกการควบคุม และการจับกุมลงโทษของโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่การแพร่ระบาดกลับเกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนซึ่งมีการจัดระเบียบ มีข้อบังคับที่ชัดเจน การศึกษานี้จึงให้ความสำคัญกับการให้ความหมายของปรากฏการณ์ทางสังคมจากผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ในโรงเรียน และชุมชนรอบโรงเรียน และใช้วิธีการวิจัยแบบอุปนัย (Induction) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบแล้วนำข้อเท็จจริงที่ศึกษาได้มาศึกษาวิเคราะห์และตีความ เพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎีหรือชุดของคำอธิบายปรากฏการณ์ให้มีความน่าเชื่อถือ

สนาม (Field)

สนามของการศึกษานี้คือที่โรงเรียนและชุมชนรอบโรงเรียนมัธยมศึกษาที่อำเภอเกษตรอุดม จังหวัดเกษตรทอง โรงเรียนและชุมชนที่เลือกศึกษานี้มีขนาดไม่ใหญ่จนเกินไป อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร (กทม.) ผู้วิจัยสามารถเดินทางไปมาเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามได้โดยสะดวกและไม่เป็นอันตราย เพราะจังหวัดนี้เป็นจังหวัดที่มักถูกฝ่ายปราบปรามจับกุม ทำลายแหล่งผลิตยาบ้าอยู่เสมอ (สำนักงานป.ป.ส. 2539) เป็นจังหวัดที่กลุ่มผู้ผลิตทำการลักลอบตั้งแหล่งผลิตยาบ้าในพื้นที่ภาคกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขต 3 อำเภอ ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่กลุ่มผู้ผลิตและจำหน่ายทำการลักลอบผลิตและจำหน่ายยาบ้า จึงเป็นพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของยาบ้ามากเพียงพอที่จะศึกษาวิจัยในครั้งนี้

เนื่องจากโรงเรียนที่เลือกศึกษาวิจัยเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ เปิดทำการสอนระดับชั้นม.1 - ม.6 มานาน ปัจจุบันมีครูและนักเรียนรวมทั้งสิ้น 158 คน และ 2,900 คน

ตามลำดับ ตั้งอยู่ในชุมชนใกล้โรงงานอุตสาหกรรม ไม่ไกลจากโรงพยาบาลบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด อยู่ใกล้ตลาดขนาดใหญ่ที่เปิดจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรตลอดวันตลอดคืน และอยู่ติดถนนสายหลักอันเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สำคัญสู่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสถานบริการน้ำมันขนาดใหญ่ตั้งเรียงรายอยู่ตลอดเส้นทางริมถนนซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนใกล้โรงเรียน

การคัดเลือกโรงเรียนและชุมชนรอบโรงเรียนเป็นสนามในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการเลือกด้วยวิธีเจาะจง โดยมีหลักการที่สำคัญในการเลือกกว่าเป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์ทางสังคมคือการแพร่ระบาดของยาบ้าเกิดขึ้น กล่าวคือในโรงเรียนนี้มีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้า หรือผู้ที่มีข้อมูลเรื่องการแพร่ระบาดของยาบ้า ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสมกับประเด็นที่ศึกษา แต่เพื่อปกป้องผู้ให้ข้อมูลและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน จึงใช้ชื่อจังหวัด ชื่ออำเภอ ชื่อโรงเรียน และชื่อบุคคลเป็นชื่อสมมุติทั้งสิ้น

การเข้าสู่สนาม

หลังจากเลือกสนามการวิจัยคือโรงเรียนและชุมชนอย่างเหมาะสมแล้วผู้วิจัยได้เขียนแนวคำถาม (Guideline) ก่อนที่จะเข้าสู่สนามของการศึกษา แนวคำถามนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ ทั้งนี้หลังจากเข้าสู่สนามแล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มทำงานขั้นตอนต่อไปคือการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึก การสังเกต การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

อย่างไรก็ดี เพื่อให้ได้แนวคำถามสำหรับใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เขียนคำถามปลายเปิดโดยยึดปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบความคิดในการวิจัยเป็นแนวทางในการกำหนดคำถาม เพื่อให้ได้คำถามที่ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า แบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน และเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาดของยาบ้า สำหรับใช้เป็นแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะผู้วิจัยมีฐานะเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง จึงสามารถเลือกใช้คำถามให้เหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆได้ด้วยตนเอง และเพื่อให้ได้แนวคำถามที่มีความสมบูรณ์เพียงพอ ผู้วิจัยได้นำร่างแนวคำถามนี้ไปทดลองใช้กับครู นักเรียนและผู้ปกครองที่อยู่นอกพื้นที่สนามการวิจัย แล้วปรับปรุงแก้ไขแนวคำถามให้มีความเหมาะสมที่สุดก่อนที่จะนำไปใช้จริง

เพื่อให้การเข้าสู่สนามเก็บรวบรวมข้อมูลได้ผลสมบูรณ์ที่สุด ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนที่เป็นสถานที่เก็บข้อมูล โดยนำหนังสือขอความร่วมมือจากกรมสามัญศึกษาไปพบผู้อำนวยการโรงเรียนด้วยตนเอง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยแสดงตัวเป็นครูคนหนึ่งของโรงเรียน เข้าไปทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อสร้างความคุ้นเคยและความ

ไว้วางใจกันก่อนการสัมภาษณ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งที่อยู่ในโรงเรียนและอยู่ในชุมชน สำหรับขั้นตอนต่อไปในการเข้าสนามคือ การแนะนำตัว ผู้วิจัยแนะนำตนเองให้คนในโรงเรียนรู้จักว่าผู้วิจัยเป็นใคร มาทำวิจัยทางการศึกษาในโรงเรียนเพื่อการศึกษา และปรับปรุงการดำเนินงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคนของโรงเรียน และเชื่อว่าส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความจริงใจและสร้างความไว้วางใจกันระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่สำคัญที่สุดของการเข้าสนามและการแนะนำตัวคือ การกำหนดสถานภาพและบทบาทที่เหมาะสมของผู้วิจัย โดยการเข้าเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในโรงเรียนในฐานะครูคนหนึ่ง ของโรงเรียนและเป็นครูของนักเรียน เพราะบทบาทครูเปิดโอกาสให้สามารถสังเกตในสิ่งที่ต้องการสังเกตได้ และเปิดโอกาสให้ติดต่อสัมพันธ์เพื่อสัมภาษณ์ ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนที่ต้องการศึกษา ซึ่งเป็นบทบาทที่ดีสำหรับผู้วิจัย

ขั้นตอนการทำงานในสนามหลังจากแนะนำตัวแล้วคือ การสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) หมายถึงการทำความรู้จักและผูกมิตรกัน มีมิตรต่อกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน จนเพื่อนครูและนักเรียนมีความไว้วางใจเชื่อใจต่อผู้วิจัยและนับผู้วิจัยเป็นพวกตนคนหนึ่ง นั่นคือผู้วิจัยเป็น “ คนใน ” การเข้าไปสอนจึงเป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ขั้นต้นที่ดี เป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคกัน ไม่ใช่คนที่เหนือกว่า ส่วนการช่วยทำภารกิจของโรงเรียน การรับฟังความทุกข์ร้อนของคนในโรงเรียน ทำให้เกิดความคุ้นเคยกับบุคลากรในโรงเรียนและเกิดความยอมรับกันอย่างจริงใจได้ง่ายขึ้น ช่วยให้การวิจัยดำเนินไปด้วยดี ทั้งยังช่วยให้ผู้วิจัยมีโอกาสเรียนรู้โครงสร้างของสังคมในโรงเรียนได้จากทัศนะของ คนในที่อยู่ในเหตุการณ์ ในโรงเรียนจริงๆ ซึ่งจะเป็นผู้ให้ข้อมูลโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าได้

สำหรับ วิธีการทำงานภาคสนามวันแรกๆ ที่ผู้วิจัยเลือกมาใช้เพื่อช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีคือ การวางที่ทำอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ทำตัวแปลกแยกจากโรงเรียนและชุมชน ไม่ทำตัวเท่าเทียมผู้นำของโรงเรียนและชุมชน ไม่ถามคำถามที่ทำให้ผู้ตอบรู้สึกอึดอัด พยายามเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในโรงเรียนอย่างสงบและพร้อมที่จะช่วยเหลือ มีการหาผู้ให้ข้อมูลหลักในโรงเรียนเป็นผู้แนะนำให้รู้จักเพื่อนครูและนักเรียน และถือว่สิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในภาคสนามเป็นเรื่องของงาน เป็นมิตรกับทุกคน โดยไม่คาดหวังว่าจะทำอะไรได้มากในวันแรกๆของการเข้าสู่สนาม เพราะช่วงเวลาของการสร้างความสัมพันธ์ใช้เวลานานเป็นเดือน

การเริ่มทำงานสนาม งานที่สำคัญคือการทำแผนที่ (Mapping) โดยการหาคนนำทางที่รู้จักคนมาก ๆ และรู้เรื่องต่างๆในโรงเรียนและชุมชนของตนดี เพื่อสำรวจโรงเรียนและชุมชน โดยแผนที่ที่ทำได้ (1) แผนที่ทางกายภาพ บอกข้อมูลทางกายภาพของสนามคือ ที่ตั้งของโรงเรียน ทางเข้า ทางออก อาคาร ห้องสุขา บริเวณลับตาในโรงเรียน ตลาด ศูนย์การค้า บ้าน สถานีบริการน้ำมัน โรงพยาบาล ฯลฯ การทำแผนที่โรงเรียนและแผนที่ชุมชนอย่างคร่าวๆ ช่วยให้ผู้วิจัยเห็นความสัมพันธ์ทางกายภาพภายในโรงเรียนและความสัมพันธ์ระหว่าง

โรงเรียนกับชุมชนชัดเจน (2) แผนที่ทางสังคม เป็นการเก็บข้อมูลสถานภาพและบทบาท และการจัดช่วงชั้นทางสังคม ด้วยการศึกษาจากเอกสารต่างๆของโรงเรียนและการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับสมาชิกในโรงเรียนและชุมชน ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์การจัดระเบียบความแตกต่างทางสังคมในโรงเรียนซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนค่อนข้างมากได้

การเลือกบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ (key informant) และการสัมภาษณ์ระดับลึก (Indept Interview)

สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งในโรงเรียนและชุมชน ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้วิธีการเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) (Woods and Catanzaro. 1988 : 474-476 ; Strauss and Corbin. 1990 : 176-193) วิธีการนี้จะไม่มีการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ดังนั้นเมื่อสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์รายแรกแล้ว ผู้วิจัยจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลทันทีเพื่อสร้างมโนทัศน์ (Concept) และจัดหมวดหมู่ (Categorize) ให้แก่นมโนทัศน์ต่างๆ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงจะเลือกผู้ให้สัมภาษณ์รายต่อไป ให้เป็นผู้ที่เชื่อว่าให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างไปจากมิติ (Dimensions) และคุณสมบัติ (Properties) ของกลุ่มมโนทัศน์ที่พบจากการสัมภาษณ์ที่ผ่านมาแล้ว ส่วนการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์รายต่อไปได้คำนึงถึงความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มมโนทัศน์ต่างๆด้วย การเลือกผู้ให้สัมภาษณ์เช่นนี้ดำเนินไปจนกระทั่งการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วผู้วิจัยมั่นใจว่าแบบแผนต่างๆของกลุ่มมโนทัศน์ที่เกิดขึ้นนั้นซ้ำๆกันจนเป็นแบบแผนที่แน่นอน แม้จะสัมภาษณ์คนอื่นๆต่อไปก็จะได้ข้อมูลใหม่เพิ่มขึ้นอีก (Theoretical Saturation) ผู้วิจัยจึงหยุดเก็บข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยเตรียมตัวพร้อมและวางตัวอย่างเหมาะสม โดยเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนและชุมชนอย่างผสมกลมกลืนที่สุดเท่าที่ทำได้ ด้วยเหตุดังนั้นในการสัมภาษณ์ด้วยวิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจึงไม่สามารถระบุจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์อย่างแน่นอนล่วงหน้าได้ แต่ในการดำเนินงานจริงนั้นผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักคือ /นักเรียนที่ใช้และไม่ใช้ยาบ้า ครูและผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองและบุคลากรหลักทั้งในโรงเรียนและชุมชน รวมทั้งสิ้น 66 คน

การสัมภาษณ์ (Interviewing) จุดประสงค์เพื่อค้นหาสิ่งที่มีอยู่ในใจคน สิ่งที่คุณคิดหรือรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด รวมทั้งความตั้งใจหรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้ว และนักวิจัยไม่อาจใช้วิธีสังเกตได้ หรือเป็นพฤติกรรมที่นักวิจัยไม่อาจเข้าไปสังเกตโดยตรงได้ เราไม่สามารถสังเกตโลกที่คนสร้างขึ้น และไม่สามารถสังเกตความหมายที่คนให้กับสิ่งต่างๆได้ เราจะต้องถาม พูดคุยกับคนเพื่อให้ทราบสิ่งต่างๆเหล่านี้ (นภาพรณ์ หะวานนท์. 2540) การวิจัยนี้ยึดวัตถุประสงค์ดังกล่าวและแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ส่วนรูปแบบของคำถามในการสัมภาษณ์ (Types of Interview Questions) มีหลายชนิด ได้แก่คำถามในเรื่องต่างๆคือ (1) ถามภูมิหลัง (Background Questions) (2) ถามความรู้ (Knowledge Questions) เพื่อ

ทราบข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งจะแตกต่างจากความคิดเห็น เจตคติ และความเชื่อ (3) ถามประสบการณ์หรือพฤติกรรม (Experience or Behavior Questions) (4) ถามความคิดเห็นหรือค่านิยม (Opinion or Value Questions) ที่คนคิดเกี่ยวประเด็น หัวข้อต่างๆ (5) ถามความรู้สึก (Feeling Questions) เกี่ยวกับสิ่งของ อารมณ์สะท้อนใจจากประสบการณ์ของคน และ (6) ถามความรู้สึกจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 (Sensory Questions)

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในครั้งนี้อาศัยการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นคำถามในการสัมภาษณ์ผู้อยู่ในเหตุการณ์คือ ถามในสิ่งที่ปรากฏการณ์จริง ได้แก่ ถามเกี่ยวกับภูมิหลัง ความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์หรือพฤติกรรม เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบในด้านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า ไม่ใช่ถามความคิดเห็น ดังนั้นขณะสัมภาษณ์ ผู้วิจัยยึดหลักในการสัมภาษณ์ระดับลึกอย่างเคร่งครัดคือ ไม่ขึ้นทางตรงและทางอ้อมที่จะมีผลต่อผู้ให้สัมภาษณ์ เนื่องจากการสัมภาษณ์ระดับลึกมีความยืดหยุ่นมาก ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสอธิบายขยายความให้ผู้ตอบเข้าใจวัตถุประสงค์ของคำถาม และสามารถซักถามเพิ่มเติมเพื่อหาข้อมูลรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ที่ต้องการ สามารถหาข้อมูลในเรื่องที่เป็นนามธรรมได้ เช่น เรื่องเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางสังคม การจัดช่วงชั้นทางสังคม การควบคุมทางสังคม ฯลฯ สามารถเชื่อมโยงการสัมภาษณ์เพื่อเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการอย่างลึกซึ้งได้ สามารถตรวจสอบความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ได้ และผู้ถูกสัมภาษณ์ยังสามารถลำดับเหตุการณ์ที่ประสบและถ่ายทอดจากทัศนะของตนเองได้นอกจากนี้ผู้สัมภาษณ์ยังสามารถสังเกตพฤติกรรมต่างๆ เช่น สีหน้า ท่าทาง แววตา เสียงความรู้สึก ฯลฯ ของผู้ให้สัมภาษณ์ในขณะที่สัมภาษณ์ได้ด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

อย่างไรก็ตาม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนนั้น ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเองทุกราย โดยผู้วิจัยขอใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ แต่ในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนไม่ยินยอม ผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึกแทน แล้วจึงรับนำบันทึกมาจดยละเอียดอย่างสมบูรณ์ ตลอดจนถอดเทปคำให้สัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่และทำการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบต่อไป

การสังเกตและการจดบันทึก

การสังเกต เป็นการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเอาใจใส่ตามวิธีการที่กำหนดไว้เพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น การวิจัยเชิงคุณภาพนั้นนักวิจัยสนใจสังเกตพฤติกรรมทางสังคมหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนมาก แต่เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ของคนที่แสดงออกในพฤติกรรมสังคมเป็นพลวัต คือเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แม้ที่จริงแล้วการสังเกตจึงต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบตามที่พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้น ไม่ใช่สังเกตตาม

ที่ผู้สังเกตกำหนด ในเบื้องต้นมีการแบ่งประเภทของการสังเกตเป็น 2 ชนิดคือ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในระยะแรกของการเข้าสนามคือ การสำรวจโรงเรียนและชุมชน ซึ่งเป็นการสังเกตโดยตรงที่ใช้เวลาน้อยกว่า เนื่องจากผู้วิจัยยังกำหนดไม่ได้ว่าจะเริ่มมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือเหตุการณ์ใดดี

อย่างไรก็ดี ในการวิจัยนี้ผู้วิจัย ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม มากกว่าการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมหรือการสังเกตโดยตรง โดยในการสังเกตไม่เพียงแต่จะยึดประเด็นปัญหาและวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นหลักในการสังเกตเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันยังได้นำแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียนของวูดส์ (Woods, 1983) มาใช้เป็นกรอบในการสังเกตอีกด้วย โดยทำการสังเกตเพื่อรวบรวมข้อมูลไปใช้ประกอบกับการสัมภาษณ์ระดับลึกดังนี้

1. สังเกตบริบทของโรงเรียน เช่น ที่ตั้ง สภาพแวดล้อมทั้งภายใน และนอกโรงเรียนชุมชนรอบโรงเรียน ทรัพยากรของโรงเรียน การบริหารจัดการ การเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาเสพติด

2. สังเกตบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียน เช่น วิถีประชา จารีต กฎเกณฑ์ระเบียบ แนวปฏิบัติที่เกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นจริงอยู่ในโรงเรียน

3. สังเกตกลไกการอยู่ร่วมกันในโรงเรียน โดยสังเกตการขัดเกลาทางสังคมของโรงเรียนด้วยการสั่งสอน การอบรม การควบคุมทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคม เพื่อให้ นักเรียนทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนในเรื่องยาเสพติดและเรื่องที่เกี่ยวข้อง

4. สังเกตวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของคนในโรงเรียน โดยสังเกตจากการจัดระเบียบความแตกต่างทางสังคมด้วยการจัดแยกบุคคลและกลุ่มบุคคลเป็นกลุ่มเป็นพวกของโรงเรียน สังเกตจากกิจวัตรประจำวันของคนในโรงเรียนที่เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องพันกับเรื่องยาเสพติดตามแผนปฏิบัติการของโรงเรียน และการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนด้านยาเสพติด

5. สังเกตการต้อรองและการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียนที่เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด โดยสังเกตจากการต้อรองและการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของนักเรียน สังเกตจากการควบคุมทางสังคม การสนับสนุนทางสังคมและการขัดเกลาทางสังคม ที่เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดของโรงเรียน

6. สังเกตแบบแผนการดำเนินชีวิตในโรงเรียน และสังเกตแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียน โดยสังเกตสายสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ ของโรงเรียน สังเกตสายสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดจากกิจกรรมต่างๆ และจากกิจวัตรประจำวันของคนในโรงเรียน

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาโดยใช้กลวิธีสังเกต ผู้วิจัยจดบันทึก บันทึกภาพไว้เพื่อนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึกและจากการศึกษาเอกสาร

เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง (Theoretical Triangulation) ด้วย

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

*การประมวลผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลได้ทำเป็นระยะๆ ทุกครั้งที่สิ้นสุดการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละคนในแต่ละวัน ผู้วิจัยรับถอดเทปและเขียนรายละเอียดของการสัมภาษณ์ออกมาทันที เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์คนถัดไป โดยผู้วิจัยอ่านทำความเข้าใจและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดแล้วทำ Open Coding ต่อไปคือพิจารณาว่าข้อมูลแต่ละเรื่องสื่อถึงเรื่องใด ควรนำประเด็นใดมาพิจารณาบ้าง แล้วจึงสร้างมโนทัศน์ขึ้นและเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างตลอดจนจัดหมวดหมู่ของมโนทัศน์ที่สร้างขึ้นตามหัวข้อที่ต้องการจะศึกษา โดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูป The Ethnograph ช่วยในการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล ศึกษาเงื่อนไข บริบท และความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ โดยอาศัย ความไวทางทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) จากประสบการณ์ในการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยและยึดหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้คำอธิบายกับข้อมูล แล้วเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้ นำไปสร้างข้อเสนอ (Proposition) เพื่อนำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) (Strauss and Corbin. 1990 : strauss. 1990)

ทั้งหมดนี้นำไปสู่การวิเคราะห์ผลการวิจัยซึ่งใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อหาข้อสรุปเชิงทฤษฎี (Theoretical Generalization) ในการนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์และปัญหาการวิจัยที่กำหนดไว้เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าที่เกิดขึ้นในบริบทของสังคมไทย

กล่าวสำหรับการนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์มาใช้ตอบปัญหาการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่กำหนด แล้วเสนอผลการวิจัยเป็น 7 บท คือ

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 บริบทของโรงเรียน

บทที่ 5 โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

บทที่ 6 โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า

บทที่ 7 ข้อสรุปเชิงทฤษฎี และข้อเสนอแนะ

ตาราง 10 แสดงรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนักเรียนซึ่งใช้ยาบ้า

คนที่	เพศ	อายุ (ปี)	ชั้น	รายได้/วัน (บาท)	อาศัยอยู่กับ	ฐานะครอบครัว	จำนวนพี่น้อง (คน)	สถานภาพพ่อแม่	อาชีพพ่อแม่
1	ชาย	14	ม.2	50	บิดา มารดา	ปานกลาง	2	สมรส	รับจ้าง
2	ชาย	14	ม.2	80	บิดา	ปานกลาง	3	หย่า	ค้าขาย
3	ชาย	14	ม.2	70	มารดา	ปานกลาง	2	หย่า	รับจ้าง
4	ชาย	15	ม.2	35	บิดา มารดา	ยากจน	3	สมรส	รับจ้าง
5	หญิง	15	ม.3	70	มารดา	ปานกลาง	1	หย่า	รับจ้าง
6	หญิง	15	ม.3	70	มารดา	ปานกลาง	2	หย่า	รับจ้าง
7	ชาย	15	ม.3	30	พี่ชาย	ยากจน	3	ถึงแก่กรรม	ค้าขาย
8	ชาย	18	ม.3	40	มารดา	ยากจน	1	หย่า	รับจ้าง
9	ชาย	15	ม.3	40	บิดา มารดา	ยากจน	2	สมรส	ค้าขาย
10	ชาย	15	ม.3	50	มารดา	ยากจน	2	หย่า	รับจ้าง
11	ชาย	16	ม.4	70	บิดา มารดา	ปานกลาง	4	สมรส	รับราชการ
12	หญิง	17	ม.4	60	บิดา มารดา	ปานกลาง	3	สมรส	รับจ้าง
13	ชาย	16	ม.4	80	บิดา มารดา	ปานกลาง	2	สมรส	ค้าขาย
14	ชาย	16	ม.4	80	ปู่ - ย่า	ปานกลาง	1	หย่า	รับจ้าง
15	ชาย	17	ม.5	70	บิดา มารดา	ปานกลาง	1	สมรส	รับจ้าง
16	ชาย	17	ม.5	70	บิดา มารดา	ปานกลาง	2	สมรส	รับราชการ
17	ชาย	17	ม.5	50	บิดา มารดา	ปานกลาง	3	สมรส	รับจ้าง
18	ชาย	18	ม.6	40	บิดา มารดา	ยากจน	2	สมรส	รับจ้าง

ตาราง 11 แสดงรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนักเรียนซึ่งไม่ใช้ยาบ้า

คนที่	เพศ	อายุ (ปี)	ชั้น	รายได้/วัน (บาท)	อาศัยอยู่กับ	ฐานะครอบครัว	จำนวนพี่น้อง (คน)	สถานภาพ พ่อแม่	อาชีพ พ่อแม่
1	ชาย	13	ม.1	50	บิดา มารดา	ปานกลาง	2	สมรส	รับจ้าง
2	หญิง	13	ม.1	70	ปู่ - ย่า	ปานกลาง	1	หย่า	รับจ้าง
3	ชาย	14	ม.2	50	บิดา มารดา	ปานกลาง	3	สมรส	รับจ้าง
4	ชาย	15	ม.2	40	ป้า	ยากจน	1	หย่า	ทำนา
5	ชาย	15	ม.3	100	บิดา มารดา	ปานกลาง	2	สมรส	ค้าขาย
6	ชาย	16	ม.4	60	บิดา มารดา	ปานกลาง	1	สมรส	เกษตรกร
7	หญิง	16	ม.4	70	ป้า	ปานกลาง	2	สมรส	เกษตรกร
8	ชาย	17	ม.4	80	บิดา มารดา	ปานกลาง	1	สมรส	รับจ้าง
9	หญิง	18	ม.6	60	บิดา มารดา	ปานกลาง	4	สมรส	ค้าขาย
10	หญิง	18	ม.6	70	พี่สาว	ยากจน	2	หย่า	ทำนา
11	หญิง	18	ม.6	100	บิดา มารดา	ปานกลาง	2	สมรส	รับราชการ

ตาราง 12 แสดงรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์

ข้อมูลผู้บริหารและครูอาจารย์ให้สัมภาษณ์		จำนวน (คน)
1. จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์	รวมทั้งสิ้น 22 คน	ชาย 11 หญิง 11
2. อายุเฉลี่ย	44 ปี	22
3. วุฒิ	ปริญญาตรี ปริญญาโท	16 6
4. สถานภาพ	สมรส โสด	17 5
5. หน้าที่รับผิดชอบ	งานบริหารโรงเรียน งานบริหารโรงเรียน งานสอน และเป็นอาจารย์ประจำชั้น	4 18
6. ระดับชั้นที่สอน	ม. ต้น ม. ปลาย	11 7

ตาราง 13 แสดงรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้ประกอบการและผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งในและนอกโรงเรียน

คนที่	เพศ	อายุ (ปี)	อาชีพ	ความเกี่ยวข้องกับโรงเรียน
1	หญิง	33	รับราชการ	วิทยาการ
2	ชาย	35	รับราชการ	งานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
3	หญิง	59	รับราชการ	ผู้บริหารองค์กรของรัฐ
4	ชาย	59	ลูกจ้างประจำ	งานบริการ
5	ชาย	46	ลูกจ้างประจำ	งานบริการ
6	หญิง	38	ลูกจ้างประจำ	งานบริการ
7	หญิง	54	ค้าขาย	ขายอาหาร
8	หญิง	48	ค้าขาย	ขายอาหาร
9	ชาย	52	นักธุรกิจ	ผู้บริหารภาคธุรกิจ และผู้ประกอบการ
10	หญิง	38	ค้าขาย	ขายอาหาร
11	ชาย	32	รับจ้าง	ช่างเทคนิคเครื่องใช้รับจ้าง
12	หญิง	45	ค้าขาย	ผู้ประกอบการ
13	หญิง	40	รับจ้าง	ผู้ประกอบการ
14	หญิง	45	รับจ้าง	ผู้ประกอบการ
15	ชาย	40	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	ผู้ประกอบการ

บทที่ 4

บริบทของโรงเรียน

การศึกษาบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มองเห็นและทำความเข้าใจประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบันด้านอาคารสถานที่ บุคคล ตลอดจนสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกโรงเรียน ในที่สุดของการศึกษาเช่นนี้เชื่อว่าจะช่วยให้สามารถตีความปรากฏการณ์ทางสังคมด้านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าได้ชัดเจน ดังนั้น การทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน จึงได้ศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร การสังเกต การพบปะสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียนและการสัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของโรงเรียนซึ่งได้จากปรากฏการณ์จริงดังต่อไปนี้

ที่ตั้ง อาณาเขต และสภาพแวดล้อม

อาคารสถานที่ของโรงเรียน

ประวัติการตั้งโรงเรียนและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนคือ

การเปลี่ยนแปลงด้านที่ดินและอาคารสถานที่

การเปลี่ยนแปลงด้านระดับชั้นเรียน ห้องเรียน นักเรียน ครู และลูกจ้างประจำ

การเปลี่ยนแปลงด้านเส้นทางการคมนาคมของโรงเรียนกับสังคมนอกโรงเรียน

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมรอบโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า

การเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนประถมศึกษาในระบบเศรษฐกิจของประเทศ

การเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนประถมศึกษาในระบบสังคมของประเทศ

การเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนประถมศึกษาในระบบการศึกษาของประเทศ

วิถีชีวิตประจำวันของนักเรียนและครูในโรงเรียน

สรุป

ที่ตั้ง อาณาเขต และสภาพแวดล้อม

สภาพทางภูมิศาสตร์และสังคมของโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งเป็นสนามการวิจัยครั้งนี้ เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเกษตรอุดม ซึ่งเป็นอำเภอใหญ่แห่งหนึ่งในจังหวัดภาคกลาง อยู่ไม่ห่างจากกทม. อำเภอนี้ตั้งอยู่กลางทุ่ง พื้นที่เดิมเป็นป่ารก ผืนดินอุดมด้วยแร่ธาตุที่เหมาะสมแก่การเกษตรกรรม แต่ขาดปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพทางการเกษตรคือแหล่งน้ำ เพราะไม่มีแม่น้ำลำคลอง ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลก่อนจึงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองขึ้น

โดยมีพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์เป็นประธาน คลองนี้เริ่มต้นขุดจากริมแม่น้ำเจ้าพระยาตรงไปทางทิศตะวันออก มีคลองซอยขวางเพื่อส่งน้ำทำการเกษตรกรรมถึง 32 คลองแต่ละคลองจะห่างกันประมาณ 2.4 กิโลเมตร ส่งผลให้อำเภอเกษตรอุดมมีลักษณะรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีคลองอยู่ตรงกลางจากทิศตะวันตกจรดทิศตะวันออก ความยาวถึง 38.4 กม. เป็นคลองที่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลแก่ชาวไร่ชาวนา รวมทั้งการสัญจรไปมาทางเรือในบริเวณนี้

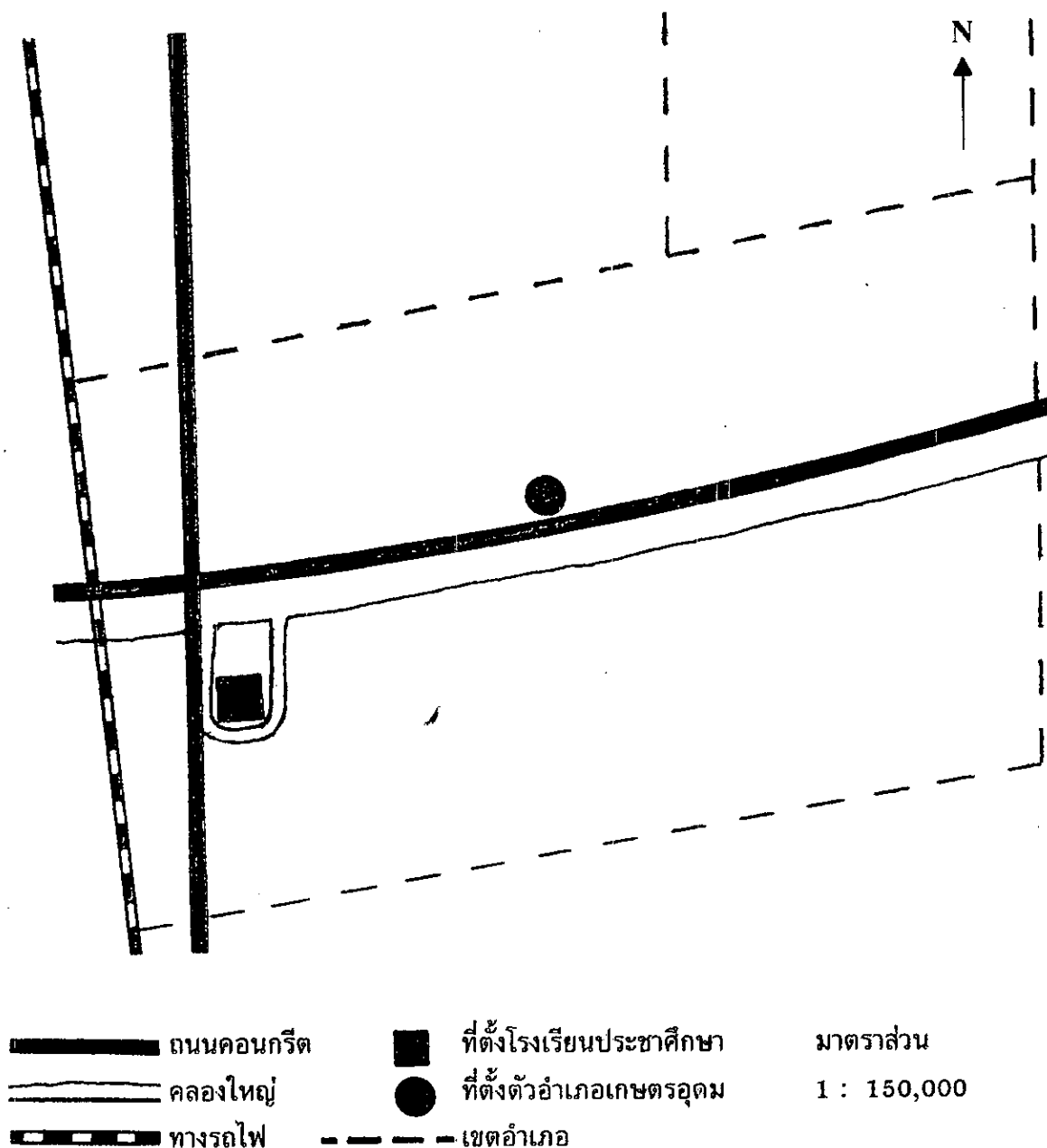
จากนั้นมาประชาชนก็อพยพเข้ามาทำมาหากินอยู่ในเขตอำเภอเกษตรอุดมหนาแน่นขึ้น เพราะมีคลองทำให้มีน้ำทำการเกษตรได้ดี ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลก่อนจึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองเกษตรอุดมขึ้นในปีพ.ศ. 2444 และเสด็จพระราชดำเนินเปิดศาลากลางเมืองนี้ด้วยพระองค์เองในปีพ.ศ. 2445 แต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลต่อมาเกิดภาวะข้าวยากหมากแพง เศรษฐกิจตกต่ำ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยุบจังหวัดเกษตรอุดมเป็นอำเภอขึ้นกับอีกจังหวัดหนึ่ง เมื่อปีพ.ศ. 2474 มาจนถึงปัจจุบัน

ที่ตั้งอำเภอเกษตรุดมอยู่ห่างจากกทม.ไม่มากนัก อำเภอนี้อยู่ห่างจากตัวจังหวัด 28 กม. มีพื้นที่ 69,925 ไร่ มีอาณาเขตทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางทั้งทางเศรษฐกิจและคมนาคมของประเทศ การคมนาคมขนส่งสะดวกทั้งทางน้ำและทางบก โดยทางน้ำมีคลองมีเรือหางยาว เรือแจว เรือพาย เข้าออกตามคลองซอยต่างๆ ได้ทุกหลังคาเรือน ส่วนทางบกมีถนนสายสำคัญของประเทศตัดผ่านด้านตะวันตกและด้านใต้ของตัวอำเภอ ส่วนถนนติดต่อกับอำเภอต่างๆ ในจังหวัดก็เป็นถนนชั้นดี ติดต่อกันได้สะดวก อำเภอเกษตรุดมจึงเป็นเมืองเปิดมานาน

สำหรับพื้นที่ส่วนใหญ่แต่เดิมเป็นพื้นที่การเกษตร แต่ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาโดยทิศทางของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย (Modernization) ที่ก้าวล่วงเข้าสู่ประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อพื้นที่อำเภอเกษตรุดมซึ่งเป็นพื้นที่ชายขอบ (Periphery) ไม่ห่างจากเมืองแม่ (Core) ได้ถูกเปลี่ยนสภาพจากแหล่งเกษตรกรรมนาข้าวไปเป็นเมือง รวมทั้งถนนหนทางสายใหม่ๆ ซึ่งปรากฏว่ามีทางด่วนสายสำคัญตัดผ่านเข้ามาในเขตอำเภอเกษตรุดม การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องจากการพัฒนาในภาคอุตสาหกรรม (Industrialization) ดังกล่าว ส่งผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการศึกษาของประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเกษตรุดม รวมทั้งนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และครู รวมทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี

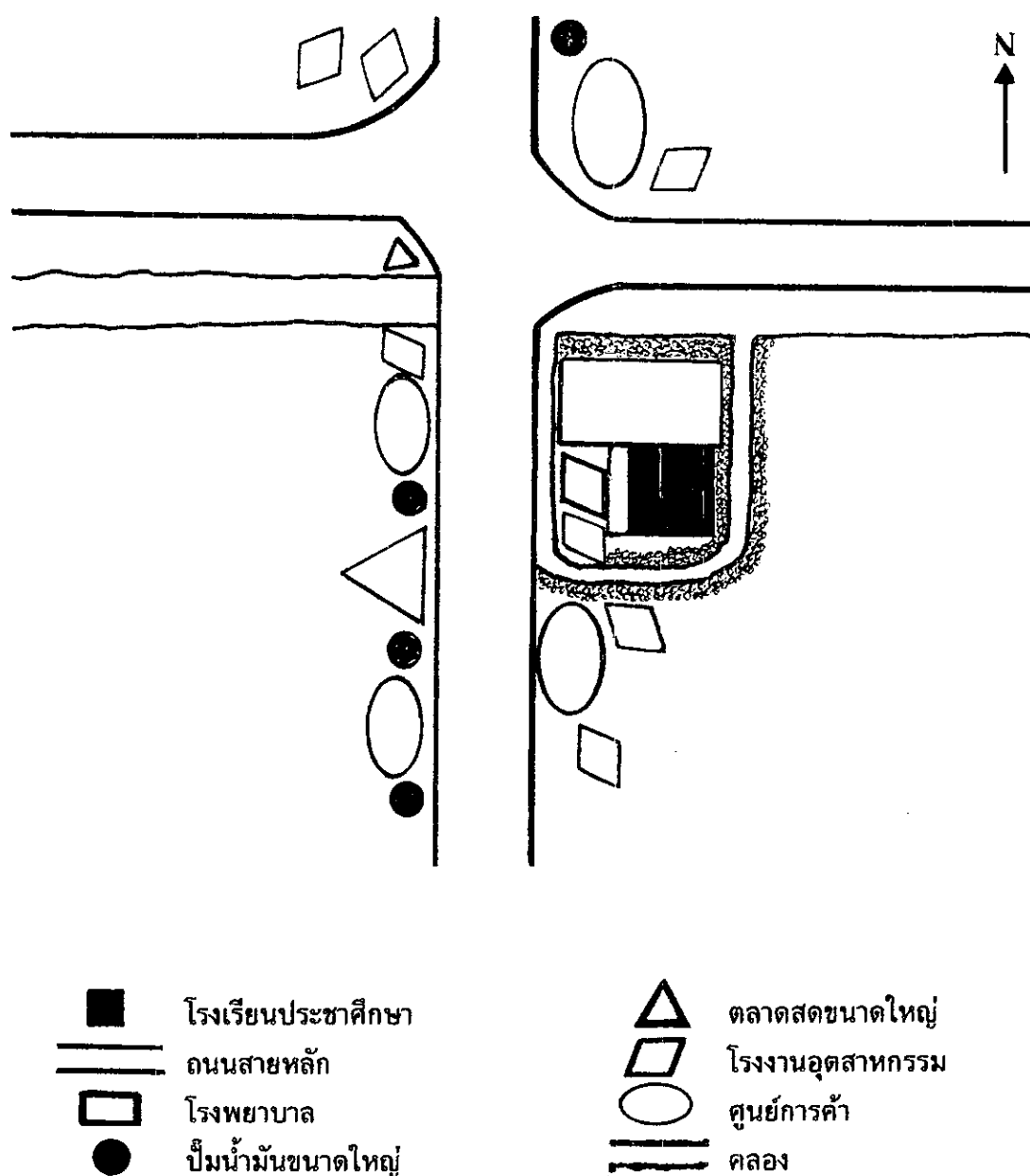
อย่างไรก็ดี สำหรับอาชีพของประชาชนในเขตอำเภอเกษตรุดมนั้น เนื่องจากลักษณะภูมิอากาศของอำเภอซึ่งอยู่ในเขตอากาศชุ่มชื้นมีฝนตกตามฤดูกาล อุณหภูมิเฉลี่ย 26 องศาเซลเซียสต่อปี เป็นพื้นที่ซึ่งมีสภาพธรรมชาติเหมาะสมกับการเพาะปลูก ประกอบกับสภาพดินอุดมสมบูรณ์ มีน้ำจากคลองใหญ่ไหลผ่านตลอดพื้นที่อำเภอกว่า 11,189 ตารางกิโลเมตร พื้นที่บางส่วนของอำเภอนี้จึงยังคงสภาพเป็นพื้นที่นาและสวนผลไม้ เช่น มะม่วง ส้ม กล้วย อ้อย แตงโม รวมทั้งพืชผักต่างๆ และดอกไม้นานาชนิด ตลอดทั้งเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด

สุกร วัวควาย ปลา รวมทั้งอาชีพจักสาน ค้าขาย ช่างไม้ ช่างยนต์และรับจ้างทำงานในโรงงาน เกิดโรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงงานทอผ้า โรงงานผลิตยางรถยนต์และจักรยานยนต์ โรงงานผลิตปุ๋ย โรงงานผลิตชิ้นส่วนเครื่องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ เกิดตลาดขนาดใหญ่ขึ้นปลายแห่งในตัวอำเภอ เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้านานาชนิดรวมถึงพืชผลทางการเกษตรของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนเกิดศูนย์การค้าทันสมัยขนาดใหญ่หลายแห่งขึ้นในพื้นที่ใกล้เคียงโรงเรียน นับวันพื้นที่การเกษตรในตัวอำเภอนี้ก็จะกลายสภาพไปเป็นเมืองมากยิ่งขึ้น

ภาพประกอบ 2 ขอบเขตอำเภอเกษตรอุดมและที่ตั้งโรงเรียนประถมศึกษา

ความเปลี่ยนแปลงพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอเกษตรอุดมไปเป็นพื้นที่เพื่อการอุตสาหกรรม การพาณิชย์ ที่อยู่อาศัย และถนนหนทางขนาดใหญ่เช่นนี้ มีผลกระทบต่อสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของนักเรียนตลอดจนพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนใกล้เคียงโรงเรียนประชาศึกษาอย่างยิ่งยวด นั่นก็คือการเปลี่ยนแปลงจากวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไปสู่การพึ่งพิงบุคคลภายนอกมากขึ้น รวมทั้งเกิดปรากฏการณ์อันเป็นปัญหาทางสังคมที่สำคัญขึ้นกับโรงเรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นก็คือ ปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

ภาพประกอบ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งของโรงเรียนประชาศึกษา

จากภาพประกอบ 2 และภาพประกอบ 3 แสดงให้เห็นที่ตั้งของโรงเรียนประชาศึกษา ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวอำเภอเกษตรอุดม โรงเรียนมีอาณาเขตติดต่อกับองค์กร และสิ่งต่างๆคือ ทิศเหนือ จดโรงพยาบาลที่ทำหน้าที่ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ทิศตะวันตก จดสำนักงานที่ทำหน้าที่ด้านการชลประทานของรัฐ ส่วนทิศตะวันออกและทิศใต้จะติดกับคลอง เป็นคลองย่อยที่แยกมาจากคลองใหญ่ โดยบริเวณสองฝั่งคลองเป็นที่ตั้งของชุมชน แออัดซึ่งอยู่ติดกับโรงเรียน และชาวบ้านในชุมชนแออัดดังกล่าวนี้จะใช้เส้นทางในโรงเรียนเป็นเส้นทางสัญจรเข้าออกระหว่างชุมชนกับสถานที่อื่น ทำให้โรงเรียนไม่สามารถปิดประตูด้านหลังโรงเรียนได้ จำเป็นต้องเปิดตลอดวัน ซึ่งมีผลให้มีคนนอกเดินผ่านในบริเวณโรงเรียนตลอดทั้งวัน

นอกจากโรงเรียนจะมีอาณาเขตติดต่อกับองค์กรของรัฐดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีองค์กร และสิ่งต่างๆที่ตั้งอยู่ใกล้โรงเรียนซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามีความเกี่ยวพันอยู่กับยาบ้าอีกคือ (1) โรงงาน ประกอบและปรับซ่อมรถยนต์ รถจักรยานยนต์ (2) โรงงานทอผ้า ย้อมผ้า ปั่นด้าย (3) โรงงาน ผลิตผลิตภัณฑ์เคมี (4) ศูนย์การค้าขนาดใหญ่ (5) ตลาดสดจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร ขนาดใหญ่ที่เปิดจำหน่ายสินค้าตลอด 24 ชั่วโมง (6) ปั้มน้ำมันขนาดใหญ่ที่มีหัวจ่ายระหว่าง 19 - 24 หัวจ่ายขึ้นไป (7) ถนนสายหลักที่มีรถยนต์วิ่งผ่านไปมาอย่างหนาแน่นตลอดวัน ตลอดคืน

นอกจากนั้นสภาพทางภูมิศาสตร์ของโรงเรียน จะอยู่ห่างจากเมืองแม่ 30.6 กม. และอยู่ห่างจากริมทางหลวงแผ่นดินประมาณ 200 เมตร พื้นที่ของโรงเรียนรวมทั้งสิ้น 16 ไร่เศษ ถนนเข้าสู่โรงเรียนเป็นถนนลาดยาง รถราวิ่งเข้าออกสะดวก โรงเรียนตั้งอยู่ติดคลองสายเล็กซึ่ง แยกสาขาจากคลองใหญ่ที่มีเรือสัญจรไปมาพลุกพล่านตลอดวัน บริบทของโรงเรียนจึงมีทั้งส่วนที่เป็น ตัวหลัก คือเงื่อนไขซึ่งส่งเสริมการพัฒนา และ ตัวตึง คือเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ ระบาดของสารเสพติดในโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ทั้งๆที่โรงเรียนมีรั้วรอบขอบชิดทั้ง 4 ด้าน แต่ โรงเรียนจำเป็นต้องเปิดประตูรั้วโรงเรียนทั้งด้านหน้าและด้านหลังไว้ตลอดวัน เพื่อให้ผู้ที่อยู่ใน ชุมชนแออัดด้านข้างและด้านหลังโรงเรียนได้อาศัยเป็นเส้นทางเข้า - ออกชุมชนมานานปี ดัง รายละเอียดในแผนผังแสดงสภาพภายในโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียน

อาคารสถานที่ของโรงเรียน

กล่าวสำหรับอาคารสถานที่ในโรงเรียนประชาศึกษา สรุปได้ว่ามีอาคารสถานที่ซึ่งไม่ เพียงแต่จะมี ข้อแข็ง ที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ใช้เท่านั้น ในขณะเดียวกันที่ตั้งและรูปร่างลักษณะ ของอาคารบางหลังก็มี ข้ออ่อน ที่เป็นเงื่อนไขเอื้ออำนวยให้เกิดการหลบครุ และเป็นที่มีว่ลุ่ม ของนักเรียนอันนำไปสู่การแพร่ระบาดของยาบ้าได้ค่อนข้างมากคือ

1. อาคารเรียน มี 4 หลังคืออาคาร 1 สูง 5 ชั้น อาคาร 2 อาคาร 3 และอาคาร 4 ซึ่งสูง 4 ชั้นเท่ากัน อาคารเรียนทั้ง 4 หลังนี้มีห้องเรียนจำนวน 32 22 24 และ 18 ห้องเรียนตามลำดับ

2. ห้องน้ำห้องส้วมนักเรียนชายและนักเรียนหญิง รวม 60 ห้อง ตั้งอยู่ในและนอกอาคารจำนวน 34 ห้อง และ 26 ห้อง ตามลำดับ รวมทั้งห้องนํ่านักเรียนชายและหญิงข้างอาคาร 1, 2

3. มุมอับของโรงเรียน ได้แก่ ใต้ถุนและดาดฟ้าอาคาร 1 อาคาร 4 ข้างโรงอาหาร ติดกับหอประชุม และบริเวณชัตรัโรงเรียนด้านทิศตะวันออกติดกับหลังห้องนํ่านักเรียนหญิง

4. โรงฝึกงาน ข้างโรงฝึกงานด้านที่ติดกับรั้วโรงเรียนด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก

5. หอประชุม ข้างหอประชุมด้านติดกับโรงอาหารและติดกับรั้วโรงเรียนทางทิศตะวันตก

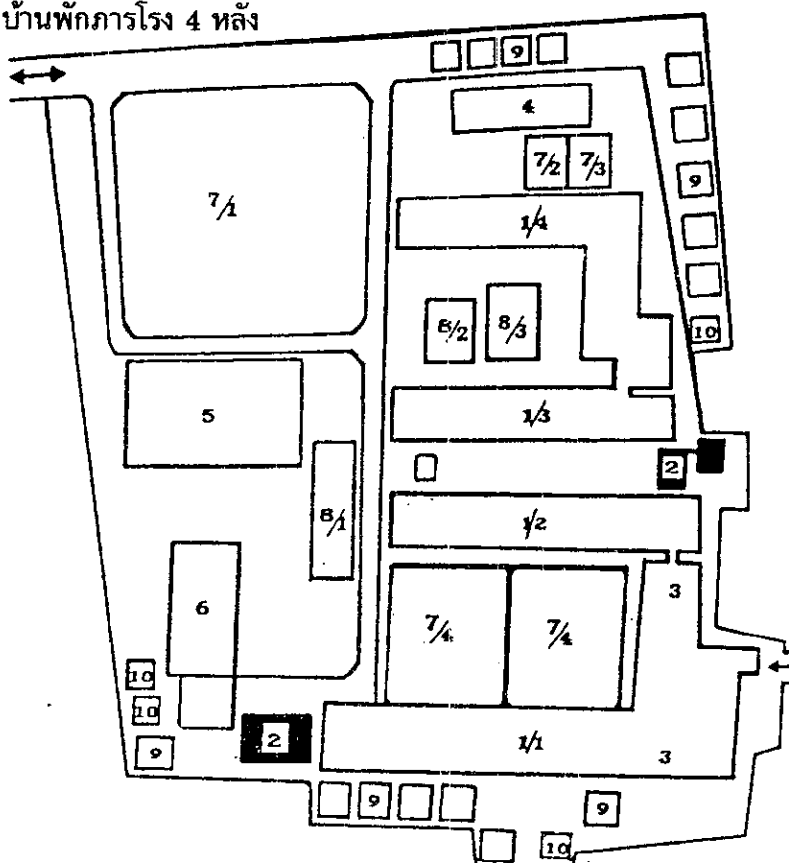
6. โรงอาหาร มีขนาดเล็กและแคบ

7. สนามฟุตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ อย่างละ 1 สนามและสนามบาสเกตบอล 2 สนาม

8. อาคารประชาสัมพันธ์ (8/2) พยาบาล (8/3) ดนตรี (8/1) อย่างละ 1 หลัง

9. บ้านพักครู 16 หลัง

10. บ้านพักภารโรง 4 หลัง

ภาพประกอบ 4 แผนผังแสดงที่ตั้งของอาคารสถานที่ภายในโรงเรียน และสภาพแวดล้อมรอบโรงเรียนประชาศึกษา

จากแผนที่โรงเรียน มีอาคารเรียนสูง 5 ชั้น 1 หลัง 4 ชั้น 2 หลัง 3 ชั้น 1 หลัง โรงฝึกงาน 2 หลัง จำนวนห้องเรียนที่มีอยู่ในอาคารต่างๆรวมทั้งสิ้น 102 ห้อง ในขณะที่โรงเรียนจัดแผนชั้นเรียนเต็มรูปคือ ม.ต้น 16 - 16 - 16 ม.ปลาย 9 - 9 - 9 และ ปวช. 1 - 1 - 1 รวมทั้งสิ้น 78 ห้องเรียน แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีความพร้อมค่อนข้างมากด้านจำนวนห้องเรียน

ในขณะเดียวกันที่โรงเรียนมีห้องน้ำห้องส้วมนักเรียนรวมทั้งสิ้น 60 ห้อง แต่อยู่ภายในอาคารเรียนเพียง 34 ห้อง ซึ่งส่วนใหญ่จัดเป็นห้องน้ำครู ห้องน้ำนักเรียนในบางอาคารก็ปิดตายไม่ให้นักเรียนใช้งานเนื่องจากห้องน้ำชำรุด นอกจากนี้โรงเรียนยังมีห้องน้ำนักเรียนอยู่นอกอาคารเรียนอีก 26 ห้อง ทั้งนี้รวมถึงที่ปัสสาวะชายที่โรงเรียนทำเพิ่มไว้ทั้งในและนอกอาคารเรียนรวม 54 ที่แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีความพร้อมด้านห้องน้ำนักเรียนในอาคารเรียนค่อนข้างน้อย ซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่มีผลค่อนข้างมากต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

นอกเหนือไปจากจำนวนห้องเรียนและห้องน้ำที่ได้กล่าวแล้วนั้น จากการศึกษาแผนผังอาคารเรียนและจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียน พบข้ออ่อนของอาคารเรียนอันมีผลเกี่ยวโยงไปถึงการหลบครู และส่งผลต่อการมั่วสุมตามอาคารเรียนไปอยู่ในที่ลับตาของนักเรียน คือ รูปร่างลักษณะของอาคารเรียนทั้ง 4 หลังของโรงเรียนซึ่งเรียงติดกันเป็นรูปตัวยู (U) 2 ตัว คือ อาคาร 1 สูง 5 ชั้น รูปร่างเป็นรูปตัวแอล (L) มีบันไดขึ้นลง 3 ทางในตัวอาคาร มีดาดฟ้าและมีใต้ถุนอาคารซึ่งเป็นที่มั่วสุมของนักเรียนผู้ใช้ยาบ้า อาคารหลังนี้จะเชื่อมติดอยู่กับอาคาร 2 ซึ่งมีรูปร่างเป็นตัวไอ (I) มีบันไดขึ้นลง 2 ทาง มีสะพานทางเดินเชื่อมต่อระหว่างอาคาร 1 กับอาคาร 2 ทำให้เกิดอาคารที่มีรูปร่างแบบตัวยูขึ้น ลักษณะอาคารแบบนี้ไม่เพียงแต่จะเพิ่มความสะดวกในการเดินติดต่อกันระหว่างอาคารเท่านั้น ในขณะเดียวกันการมีทางขึ้นลงหลายทางก็เพิ่มความสะดวกให้กับนักเรียนในการหลบครู ไม่เข้าร่วมกิจกรรม เช่น การเข้าแถวเคารพธงชาติ รวมทั้งเอื้อให้เกิดมุมอับเป็นที่หลบซ่อนตัวของนักเรียนที่หนีเรียน หนีการทำกิจกรรม แต่งกายผิดระเบียบ ฯลฯ ของโรงเรียนได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น ส่วนอาคาร 3 และอาคาร 4 ก็มีรูปร่างลักษณะอันเกิดจากการเชื่อมต่อกันเป็นรูปตัวยูเช่นเดียวกับอาคาร 1 และอาคาร 2 รวมทั้งมีมุมอับที่เอื้อต่อการหลบครูของนักเรียนเช่นเดียวกัน

นอกจากนั้นโรงเรียนยังมีอาคารหอประชุม 1 หลัง จุณักเรียนได้เต็มที่ประมาณ 500 คน นับว่าเป็นหอประชุมที่มีขนาดค่อนข้างเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนทั้งโรงเรียนซึ่งมีจำนวนมากถึง 2,921 คนในปัจจุบัน ส่วนบ้านพักครูมีจำนวนค่อนข้างมากถึง 16 หลัง ในขณะที่ครูส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 89 มีบ้านพักอยู่ในพื้นที่ห่างจากโรงเรียนโดยเฉลี่ย 2 - 20 กม. เท่านั้น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในขณะที่โรงเรียนมีลูกจ้างประจำในตำแหน่งนักการภารโรง ยาม และพนักงานขับรถยนต์ รวมทั้งสิ้น 16 คน แต่โรงเรียนมีบ้านพักให้เพียง 4 หลัง โดยเจ้าหน้าที่กลุ่มนี้จัดเป็นกลุ่มผู้มีรายได้ค่อนข้างน้อย เฉลี่ย 6,800 บาท / คน / เดือน โดยลักษณะงานในความรับผิดชอบของลูกจ้างประจำ ได้แก่ งานอาคารสถานที่ งานสวน งานทำความสะอาด ยาม และงานบริการทั่วไป ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นงานที่ต้องปฏิบัติทั้งในเวลาและนอกเวลาราชการ

จำเป็นต้องมีที่พักอาศัยอยู่ใกล้โรงเรียน

นอกเหนือจากหอประชุมขนาดเล็กแล้ว โรงเรียนยังมีโรงอาหารขนาดเล็กเป็นอาคารชั้นเดียว หลังคามุงกระเบื้อง มีพื้นที่เพียง 384 ตารางเมตร อาคารหลังนี้ชำรุดทรุดโทรม อยู่ในสภาพที่น่าจะมีการปรับปรุงหรือสร้างใหม่เป็นอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นการช่วยแก้ปัญหาความแออัดยัดเยียดในช่วงพักรับประทานอาหารให้กับนักเรียนตลอดจนครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังเป็นการช่วยเพิ่มความสะอาดและความสะอาดเรียบร้อยของโรงอาหาร ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพอนามัยที่ดีของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนอีกด้วย

ต่อปัญหาความคับแคบของโรงอาหาร ในการนี้โรงเรียนได้พยายามแก้ไขภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรโดยจัดให้นักเรียนชั้นม.ต้นและม.ปลายพักรับประทานอาหารกลางวันไม่พร้อมกัน นั่นก็คือ นักเรียนชั้นม.ต้น พักรับประทานอาหารกลางวันระหว่างเวลา 11.00 - 11.50 น. นักเรียนชั้นม.ปลาย พัก 11.50 - 12.40 น. วิธีคิดแบบนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยให้โรงเรียนสามารถแก้ปัญหาโรงอาหารคับแคบไม่เพียงพอได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ในขณะเดียวกันกลับมีผลต่อช่วงเวลาในการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน ซึ่งปรากฏความถี่ในการใช้ยาบ้าของนักเรียนค่อนข้างสูงในช่วงเวลาพักกลางวันทั้งสองช่วงดังกล่าว

ในส่วนที่เกี่ยวกับสนามกีฬาของโรงเรียนนั้นอยู่ในสภาพค่อนข้างพร้อมมากคือมีสนามฟุตบอล สนามวอลเลย์บอล สนามตะกร้อ อย่างละ 1 สนาม และมีสนามบาสเกตบอล 2 สนาม มีโรงยิมขนาดใหญ่ 1 โรง อยู่บนชั้น 5 ของอาคารเรียน 5 ชั้น นอกจากนี้บริเวณโรงเรียนและตามให้ถุนอาคารเรียนยังมีลานโล่งว่างและมีห้องกีฬาสำหรับเป็นที่เล่นกีฬาในร่ม เช่น เทเบิลเทนนิส ฟันดาบ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแผนการจัดสนามกีฬาดำเนินโครงการกีฬา ด้านยาเสพติดของโรงเรียนที่เน้นการจัดสภาพสนามกีฬาให้มีความพร้อมสูงสำหรับการใช้งานทั้งด้านการเรียนการสอนและด้านการกีฬา รวมทั้งด้านนันทนาการของนักเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังมีแผนที่จะสร้างสนามกีฬานิตอื่นเพิ่มเติมอีกตามโครงการดังกล่าว เช่น สนามเปตอง ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป จากสภาพด้านที่ตั้ง อาณาเขต และสภาพภูมิศาสตร์ของอำเภอเกษตรอุดมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากของโรงเรียนประชาศึกษาทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การศึกษา และด้านอื่นๆ ตลอดจนสภาพและที่ตั้งของอาคารสถานที่ในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน รวมทั้งเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนนั้น อาจสรุปได้ว่า โรงเรียนประชาศึกษามีจำนวนห้องเรียนและห้องอื่นที่จำเป็น เช่น ห้องน้ำห้องส้วม ค่อนข้างจะเพียงพอกับจำนวนนักเรียนและแผนการจัดชั้นเรียนของโรงเรียน หากโรงเรียนมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม สามารถจัดมุมอับตามอาคารเรียนที่มีสภาพซับซ้อนสามารถจัดห้องเรียนให้นักเรียนทุกชั้นได้มีห้องเรียนเฉพาะของตนเอง แทนที่จะให้นักเรียนชั้นม. 2 - ม. 3 รวม 32 ห้องเรียนเดินเรียน และช่วยให้นักเรียนได้ใช้ห้องน้ำห้องส้วมในอาคารเรียนเป็นส่วนใหญ่แทนการให้นักเรียนชั้นม.ต้นส่วนใหญ่ออกไปใช้ห้องน้ำห้องส้วมนอกอาคารเรียนซึ่งอยู่ห่างจากครูจนเป็นที่มั่วสุมจำหน่ายและใช้ยาบ้าได้มากยิ่งขึ้นแล้ว เชื่อว่าน่าจะเป็นทาง

เลือกที่สำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหานานาประการของโรงเรียนได้ เช่น ปัญหาห้องเรียนสกปรก สิ่งของเครื่องใช้ในห้องเรียนแตกหัก ขาดบ่อขยะ นักเรียนไม่ช่วยกันรักษาความสะอาดเรียบร้อยของห้องเรียน ไม่ตรงต่อเวลา หนีเรียน ทำลายทรัพย์สินของโรงเรียน รวมทั้งปัญหาการมั่วสุมของนักเรียนในห้องน้ำนอกอาคารเรียนและตามมุมอับของอาคารเรียน เป็นต้น

ประวัติการตั้งโรงเรียนและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนประชาศึกษา

1. ประวัติการตั้งโรงเรียนและการเปลี่ยนแปลงด้านที่ดินและอาคารสถานที่

โรงเรียนประชาศึกษา เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของรัฐ ตั้งขึ้นหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่กี่ปี ณ ตำบลแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเกษตรอุดม โดยคบคิดผู้หนึ่งได้อุทิศที่ดินพื้นที่ 5 ไร่ 3 งาน 16 ตารางวา ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองใหญ่ พร้อมกับเงินจำนวนหนึ่งให้ ร่วมกับงบประมาณของรัฐ สร้างเรือนไม้ชั้นเดียวได้ถุนสูง 3 ห้องเรียน เริ่มเปิดทำการสอน ชั้นม. 1 เมื่อปี 2493 และเป็นโรงเรียนแบบสหศึกษา เปิดเรียนครั้งแรกมีนักเรียนทั้งสิ้น 28 คน เป็นชาย 18 คน หญิง 10 คน

ต่อมาในปี 2501 ได้มีการต่อเติมอาคารเรียนเพิ่มโดยใช้เงินงบประมาณร่วมกับเงินบริจาคของประชาชนเพื่อเพิ่มจำนวนห้องเรียนให้มากขึ้น และเปิดทำการสอนระดับชั้นม.ปลายเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2502 ต่อมาในปี 2502 และปี 2504 จึงได้ปรับปรุงอาคารเรียน ขยายห้องเรียนเพิ่มขึ้น และจัดซื้อโต๊ะ เก้าอี้ เพิ่มขึ้นอีก โดยใช้เงินบริจาคของประชาชนร่วมกับเงินจากงบประมาณของรัฐ ต่อมาในปี 2505 โรงเรียนจึงได้รับงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัดอีกเป็นจำนวน 100,000 บาท เพื่อต่อเติมอาคารเรียน สร้างโรงอาหาร ห้องพัสดุ และห้องสมุด ในปีนี้เป็นปีแรกที่นักเรียนชั้นม.6 รุ่นที่ 1 สำเร็จการศึกษา โรงเรียนจึงเริ่มขยายชั้นเรียนระดับม. 1 - 3 เป็นชั้นละ 2 ห้องเรียน จนกระทั่งปี 2507 จึงเริ่มมีการกันรั้วโรงเรียนจากเงินบริจาคในขณะเดียวกันโรงเรียนก็ได้รับบริจาคที่ดินแปลงใหม่จากประชาชนผู้มีจิตศรัทธาเพิ่มอีก 16 ไร่ 69 ตารางวา เป็นเงินจำนวน 720,000 บาท สำหรับสร้างโรงเรียนในที่ดินแห่งใหม่ ที่ดินแปลงใหม่นี้อยู่ห่างจากโรงเรียนเดิมประมาณ 2 กม. อยู่ริมถนนสายหลัก พื้นที่นี้คือบริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนในปัจจุบัน

กล่าวอีกนัยหนึ่งจะเห็นได้ว่าตั้งแต่เริ่มตั้งโรงเรียนในปีพ.ศ. 2493 - 2507 ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริจาคที่ดินและเงินเพื่อจัดตั้ง ปรับปรุง และเพิ่มขนาดของโรงเรียนเป็นระยะๆอย่างต่อเนื่อง จึงอาจกล่าวได้ว่าโรงเรียนประชาศึกษาในช่วงทศวรรษแรกของการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นนั้น เป็นโรงเรียนที่ชุมชนให้ความร่วมมือค่อนข้างมากในการพัฒนาโรงเรียนทั้งในด้านที่ดิน สิ่งก่อสร้างและสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆในโรงเรียน ทั้งนี้เพราะที่ตั้งโรงเรียนซึ่งอยู่ใกล้คลองซึ่งชาวบ้านสัญจรไปมาได้สะดวก เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ใกล้ชุมชนดั้งเดิมที่เป็นพื้นที่การเกษตร ราษฎรมีวิถีชีวิตเรียบง่ายและเป็นกันเองตามแบบสังคมในชนบททั่วไป ชาวบ้าน

จึงค่อนข้างมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนอย่างเต็มที่ในแทบทุกด้าน ส่งผลต่อการเติบโตอย่างรวดเร็วของโรงเรียนทั้งในด้านจำนวนนักเรียน อาคารสถานที่ ครู แผนการเรียนการสอน และอื่นๆ

สภาพการณ์ดังกล่าว ในปีพ.ศ. 2510 ไม่เพียงแต่โรงเรียนจะได้รับงบประมาณสร้างอาคารเรียน 2 ชั้น 10 ห้องเรียน ในที่ดินแปลงใหม่ที่โรงเรียนได้รับการบริจาคของประชาชนเท่านั้น ในขณะเดียวกันโรงเรียนยังได้รับคัดเลือกเข้าโครงการพัฒนาการศึกษาโรงเรียนมัธยมในชนบทในปีการศึกษา 2511 รวมทั้งได้รับอนุมัติจากสำนักนายกรัฐมนตรีให้ใช้ที่ดินของโรงพยาบาลที่ตั้งอยู่ติดกับโรงเรียน เป็นของโรงเรียน อีก 5 ไร่ 69 ตารางวา โรงเรียนจึงถูกเคลื่อนย้ายจากโรงเรียนหลังเดิมที่อยู่ติดคลองใหญ่มาอยู่ ณ โรงเรียนหลังใหม่ ในพื้นที่ใหม่ซึ่งอยู่ติดถนนใหญ่ หลังจากนั้นในปี 2519 โรงเรียนยังได้รับอนุมัติจากหน่วยงานต่างประเทศที่มีบริเวณติดกัน ให้ใช้ที่ดินของหน่วยงานนั้นอีก 1 ไร่ 2 งาน เป็นพื้นที่โรงเรียน ดังนั้นจึงทำให้โรงเรียนมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 22 ไร่ 2 งาน 69 ตารางวาในที่สุด นอกจากนี้โรงเรียนยังได้รับการจัดสรรงบประมาณจากต้นสังกัดเพื่อก่อสร้างอาคารต่าง ๆ เพิ่มเติมมากขึ้นเป็นลำดับตลอดมาตั้งแต่ปี 2510 - ปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

ตาราง 5 แสดงงบประมาณค่าก่อสร้างอาคารต่างๆของโรงเรียนระหว่างปี 2510-ปัจจุบัน

ปีพ.ศ.	งบประมาณ (บาท)	สร้างอาคาร	จำนวน (หลัง)
2510	1,000,000	อาคารเรียน 2 ชั้น 10 ห้องเรียน	1
2512	120,000	อาคารฝึกงาน	1
2513	200,000	อาคารหอประชุม โรงอาหาร	1
2514	1,800,000	อาคารเรียน	1
2515	80,000	อาคารคหกรรมศิลป์	1
2516	220,000	ต่อเติมอาคาร	2 ห้องเรียน
2520	2,000,000	อาคารเรียน	ครึ่งหลัง
	140,000	บ้านพักครู	2
2521	2,150,000	ต่อเติมอาคารเรียน	1
	240,000	อาคารชั่วคราว	1
	36,000	บ้านพักภารโรง	1
2527	780,000	อาคารฝึกงานศิลปศึกษา	1
2530	1,560,000	อาคารฝึกงานไฟฟ้า โสตทัศนศึกษา	1
2531	4,420,000	อาคารเอนกประสงค์ โรงอาหาร	
		หอประชุม	1
2538	34,000,000	อาคารแบบพิเศษ 5 ชั้น	1

จากตาราง ด้วยเหตุนี้อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการพัฒนาตามอย่างประเทศทางตะวันตก (Westemization) โดยวิธีคิดในระบบการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนเพื่อส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในช่วงตั้งแต่แผนพัฒนาฉบับที่ 1 - 7 มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุของโรงเรียนค่อนข้างมากคือ มีการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานต้นสังกัดให้กับโรงเรียนเพื่อก่อสร้างอาคารสถานที่และขยายชั้นเรียนเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เริ่มตั้งแต่ปี 2510 เป็นต้นมา จากโรงเรียนประชาศึกษาที่แต่เดิมมีห้องเรียนน้อยกว่า 10 ห้องเรียน แล้วค่อยเพิ่มจำนวนห้องเรียนมากขึ้นเป็นลำดับจนถึงปี 2539 อันเป็นช่วงของการเติบโตอย่างเต็มที่ของระบบเศรษฐกิจที่มีผลให้โรงเรียนได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณจำนวนมากมาใช้ในการก่อสร้างอาคารเรียนขนาดใหญ่พิเศษ และเพิ่มจำนวนห้องเรียนทวีขึ้นค่อนข้างมากเป็น 78 ห้องเรียนในปัจจุบัน

ดังที่ได้กล่าวแล้วนั้น โดยสรุปคือการเปลี่ยนแปลงด้านอาคารสถานที่และงบประมาณของโรงเรียน โดยการวิเคราะห์จากข้อมูลด้านเงินบริจาค และเงินงบประมาณสร้างโรงเรียนในช่วงระหว่างปีพ.ศ. 2510 - ปัจจุบัน เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วง 12 ปีแรกตั้งแต่เริ่มสร้างโรงเรียนในที่ดินเดิม ณ ริมคลองใหญ่ ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริจาคที่ดินและทรัพย์สินเพื่อก่อสร้าง ปรับปรุง และต่อเติมอาคารเรียนของลูกหลานที่ละเล็กทีละน้อยอย่างใกล้ชิด จนกระทั่งโรงเรียนค่อยขยายชั้นเรียนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ และในปี 2507-2510 ซึ่งโรงเรียนไม่เพียงแต่จะได้รับบริจาคที่ดินเพื่อสร้างโรงเรียน ณ ที่ดินแปลงใหม่เท่านั้น ในขณะเดียวกันปรากฏว่าโรงเรียนยังได้รับเงินงบประมาณสำหรับสร้างอาคารต่างๆจากหน่วยงานต้นสังกัด รวมทั้งได้รับที่ดินเพิ่มเติมจากหน่วยราชการข้างเคียง ส่งผลต่อการเติบโตอย่างไม่หยุดยั้งด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียน ซึ่งกล่าวได้ว่ามีความพร้อมค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่นในสังกัดหน่วยงานเดียวกัน ในขณะเดียวกันก็มีการเพิ่มจำนวนนักเรียนค่อนข้างมากเป็น 2,921 คน / 78 ห้องเรียนในปีปัจจุบัน ซึ่งจำนวนนักเรียนและจำนวนห้องเรียนที่ค่อนข้างมากเช่นนี้ส่งผลต่อปัญหาหลายประการรวมทั้งปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

2. การเปลี่ยนแปลงในด้านระดับชั้นเรียน ห้องเรียน นักเรียน ครู และเจ้าหน้าที่

กล่าวสำหรับการเปิดสอนระดับชั้นต่างๆของโรงเรียนประชาศึกษา ตั้งแต่เริ่มตั้งโรงเรียนในพ.ศ. 2493 - ปัจจุบัน ปรากฏว่ามีการเพิ่มปริมาณชั้นเรียน นักเรียน ครู รวมทั้งเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่องมาเป็นลำดับ จนถึงปีการศึกษา 2539 จำนวนนักเรียนจึงค่อยๆลดลงเล็กน้อยจนถึงปัจจุบันดังนี้

ตาราง 6 แสดงระดับชั้นเรียน จำนวนห้องเรียน จำนวนนักเรียน จำนวนครู และจำนวนเจ้าหน้าที่ของโรงเรียน

ปีพ.ศ.	ระดับชั้นที่เปิดสอน	ห้องเรียน (ห้อง)	นักเรียน (คน)	ครู (คน)	เจ้าหน้าที่ (คน)
2502	ม. 1 - 6	6	-	-	-
2518	ม.1-6,2 พลัด	51	212	-	-
2522	ม.1-6,1 พลัด	51	-	-	-
2530	ม. 1 - 6	49	2,059	135	-
2534	ม. 1 - 6	51	2,116	135	18
2535	ม. 1 - 6	57	2,476	135	17
2536	ม. 1 - 6	70	2,712	135	17
2537	ม. 1 - 6	74	2,985	135	18
2538	ม. 1-6, ปวช.	77	3,030	154	18
2540	ม. 1-6, ปวช.	77	3,012	157	17
2541	ม. 1-6, ปวช.	78	2,921	160	16

จากตาราง แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงด้านการเปิดสอนชั้นเรียนม.1 เป็นครั้งแรกเพียงห้องเดียวในปี 2493 โดยมีครูเพียง 1 คน และนักเรียนเพียง 28 คน เท่านั้น แต่ในปีต่อมาจนถึงปีพ.ศ. 2539 ไม่เพียงแต่โรงเรียนจะมีการเปิดทำการสอนในระดับชั้นที่สูงขึ้นเท่านั้น ในขณะเดียวกัน ปริมาณห้องเรียน ครู นักเรียน และลูกจ้างประจำ ก็ทวีสูงขึ้นเป็นเงาตามตัว เช่น ในปี 2530 จำนวนห้องเรียนมีเพียง 49 ห้องเรียน ครู 135 คน นักเรียน 2,059 คน แต่ในปี 2539 จำนวนห้องเรียนเพิ่มทวีขึ้นเป็น 77 ห้องเรียน ครูเพิ่มขึ้นเป็น 157 คน ในขณะที่มีลูกจ้างประจำ 17 คน ต่อมาเป็นที่น่าสังเกตว่าในปี 2541 จำนวนนักเรียนเริ่มลดลงเหลือเพียง 2,921 คน ในขณะที่จำนวนครูเพิ่มสูงขึ้นเป็น 160 คน เฉลี่ยจำนวนครู : นักเรียน จะเท่ากับ 1 : 18 อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนถึงสาเหตุที่มีผลให้จำนวนนักเรียนลดลงนั้น ได้รับคำชี้แจงว่าเนื่องจากโรงเรียนได้ลดการรับนักเรียนชั้นม.1 ในปีการศึกษา 2541ให้น้อยลงกว่าปี 2539 - 2540 เพราะโรงเรียนพบปัญหาสำคัญอันเป็นผลจากการที่โรงเรียนมีนักเรียนมากเกินไป ได้แก่ ปัญหาครูมีชั่วโมงสอนมากจนไม่มีเวลาให้ความดูแลเอาใจใส่พฤติกรรมของนักเรียน ปัญหาห้องเรียนไม่เพียงพอ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน เป็นต้น เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาโรงเรียนมีขนาดใหญ่เกินไป มีโครงสร้างซับซ้อน ยากสำหรับการควบคุม โรงเรียนจึงเริ่มลดปริมาณการรับนักเรียนระดับชั้นม.ต้นให้น้อยลงในปี 2541

อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนห้องเรียนและการเปลี่ยนแปลงประเภทของสาขาวิชาที่เปิดสอนของโรงเรียนประชาศึกษาในช่วงตั้งแต่เริ่มตั้งโรงเรียนเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันชี้ให้เห็นค่อนข้างชัดถึงกระบวนการพัฒนาไปสู่ความเป็นภาคอุตสาหกรรมของประเทศ

กล่าวคือ ในช่วงแรกโรงเรียนจะเปิดสอนระดับชั้นม.ต้นและม.ปลายสายศิลป์เท่านั้น แต่ในปี 2517 ซึ่งมีการปรับแผนพัฒนาประเทศโดยมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การจัดการศึกษาในโรงเรียนได้เดินตามกระแสการพัฒนาประเทศดังกล่าวโดยเปิดสอนสายวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 7 ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาคนเพื่อสนองความต้องการในภาคเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น จึงมีการเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ขึ้นในโรงเรียน ตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน แนวโน้มการเพิ่มจำนวนนักเรียน ครู และห้องเรียนจึงมีความสอดคล้องกัน ในขณะที่เดียวกันการจัดประเภทของวิชาที่โรงเรียนเปิดสอนด้านวิชาชีพต่าง ๆ ก็ค่อนข้างสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของประเทศที่มุ่งผลิตคนออกไปรับใช้สังคมอุตสาหกรรม โดยระบบการศึกษาเป็นผู้เดินตามกระแสการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นตะวันตกนั่นเอง

3. การเปลี่ยนแปลงในด้านเส้นทางคมนาคมของโรงเรียนกับสังคมนอกโรงเรียน

เส้นทางคมนาคมติดต่อกับสังคมภายนอกของโรงเรียนประถมศึกษาในระยะแรกของการตั้งโรงเรียน จะใช้การเดินทางโดยเรือเป็นหลัก เพราะที่ตั้งโรงเรียนอยู่ริมคลอง เป็นพื้นที่มีความกว้างและความยาวประมาณ 80 เมตร และ 120 เมตร ตามลำดับ การสร้างโรงเรียนในช่วงแรกจึงเป็นการสร้างอาคารที่มีลักษณะเป็นเรือนไม้เสาคอนกรีตชั้นเดียว ใต้ถุนสูง เพื่อความสะดวกในการคมนาคมติดต่อและการป้องกันปัญหาจากน้ำท่วม โดยลักษณะพื้นที่เช่นนี้ ค่อนข้างมีผลต่อการติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างสังคมภายนอกกับโรงเรียนโดยทางเรือ ซึ่งมีความเป็นไปได้ ส่วนการใช้วิธีการอื่นค่อนข้างยาก เนื่องจากข้อจำกัดของเส้นทางคมนาคมในช่วง 14 ปีแรกของการตั้งโรงเรียน

นับตั้งแต่ปี 2507 ซึ่งโรงเรียนได้รับบริจาคที่ดินในพื้นที่ใหม่เพื่อสร้างโรงเรียนแห่งใหม่ ณ สถานที่กลางเมืองของอำเภอเกษตรอุดม เป็นพื้นที่ใกล้ถนนใหญ่ การย้ายโรงเรียนออกจากริมคลองมาอยู่ ณ สถานที่แห่งใหม่ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากในด้านเส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างโรงเรียนกับสังคมภายนอก กล่าวคือ ปัจจุบันนี้โรงเรียนใหม่มีถนนลาดยางยาวประมาณ 200 เมตร ทอดจากริมถนนสายหลักถึงประตูโรงเรียน มีถนนสายเล็กเป็นเส้นทางคนเดินรอบโรงเรียนทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก ในขณะที่บริเวณโรงเรียนด้านทิศใต้และทิศตะวันออก จะจดคลองย่อยซึ่งมีเรือเข้าออกสู่คลองใหญ่ได้โดยสะดวก ดังนั้นการเดินทางเข้าออกติดต่อระหว่างโรงเรียนกับสังคมภายนอกในปัจจุบันจึงไม่เพียงแต่จะใช้การเดินทางมอเตอร์ไซด์ และทางรถยนต์อย่างคล่องตัวเท่านั้น ในขณะเดียวกันการใช้เรือโดยสารเป็นพาหนะเข้าออกโรงเรียนก็สามารถทำได้อย่างสะดวกสบายค่อนข้างมาก การเปลี่ยนแปลงด้านการคมนาคมเช่นนี้กล่าวได้ว่ามีผลต่อโรงเรียนทั้งทางด้านบวกคือเกิดความสะดวกในการติดต่อสัญจรไปมาและผลทางด้านลบคือการนำยาบ้าเข้ามาแพร่ระบาดในโรงเรียนได้โดยสะดวกตลอดเวลา

4. การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมรอบโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า

เมื่อมองการเปลี่ยนแปลงของเส้นทางคมนาคมเข้าสู่โรงเรียนซึ่งมีความสะดวกสบายอย่างมากข้างต้น จากการสังเกตและจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน พบว่าเส้นทางคมนาคมมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนค่อนข้างมากหลายประการคือ

ประการแรก การที่โรงเรียนมีอาณาเขตจรดคลองสาธารณะถึง 2 ด้านทั้งทิศตะวันออกและทิศใต้ ในขณะที่กระแสนของการพัฒนาไปสู่ความเป็นภาคอุตสาหกรรมได้แผ่ขยายเข้าสู่อำเภอเกษตรอุดมเป็นระลอก ๆ ตั้งแต่ช่วงระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 - 7 ส่งผลให้รอบโรงเรียนมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ขึ้นหลายโรงงาน เช่น โรงงานผลิตรถยนต์และรถจักรยานยนต์ โรงงานผลิตชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ ฯลฯ ผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคชนบทเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในเมือง (Dualism) มีผลต่อการเคลื่อนย้ายชุมชนแออัดเข้าสู่บริเวณริมคลองข้างโรงเรียนทั้ง 2 ด้านคือ มีการรुक้าที่ดินริมคลองสาธารณะข้างโรงเรียน ทำการปลูกสร้างบ้านเรือนหลังเล็กจำนวนค่อนข้างมาก อันเนื่องจากการเคลื่อนย้ายของกลุ่มแรงงานระดับล่างในโรงงานอุตสาหกรรมใกล้โรงเรียน เข้ามาปลูกสร้างบ้านอยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม อันเป็นที่ทำงาน ซึ่งไม่เพียงแต่จะส่งผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มประชากรที่ย้ายเข้ามาพักอาศัยอยู่ในพื้นที่รอบโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบโดยตรงต่อปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนและในโรงเรียน รวมทั้งปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้า

ประการที่สอง การคมนาคมที่สะดวกสบาย ทั้งทางบกและทางเรือ ส่งผลต่อการนำสารเสพติดจากแหล่งต่าง ๆ เข้าสู่ชุมชนแออัดรอบโรงเรียน และเข้ามาในโรงเรียนได้ค่อนข้างง่าย ซึ่งมีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

ประการที่สาม ลักษณะรั้วรอบโรงเรียน เป็นกำแพงทึบ ความสูงประมาณ 2 เมตร ซึ่งนักเรียนและบุคคลภายนอกสามารถกระโดดข้ามไปข้ามมาเพื่อเข้าออกโรงเรียนได้สะดวกโดยไม่ต้องเข้าออกทางประตูโรงเรียนซึ่งมีครูและยามคอยดูแลการเข้าออก มีผลต่อการนำยาบ้าเข้าสู่โรงเรียนของนักเรียนและเครือข่ายบุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้นำยาบ้าเข้ามาแพร่ระบาดในโรงเรียนโดยไม่ผ่านทางประตูโรงเรียน แต่ใช้วิธีกระโดดข้ามรั้วด้านหลังและด้านหน้าโรงเรียนเข้ามา เพื่อหลบครูหรือหลบยามผู้มีหน้าที่ตรวจตราอยู่ทางด้านหน้าโรงเรียน

ประการที่สี่ เกิดปัญหาสังคมในชุมชนรอบโรงเรียนและชุมชนใกล้โรงเรียนอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงตามกระแสนของการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย นั่นคือ ปัญหาอาชญากรรม การลักขโมย จกชิงวิ่งราว โสเภณี การติดสารเสพติด รวมทั้งการแพร่ระบาดของยาบ้าในชุมชนทั้งในชุมชนรอบโรงเรียนและชุมชนใกล้เคียง ซึ่งมีผลต่อปัญหาต่างๆ ของโรงเรียนค่อนข้างมาก เช่น ปัญหาของหายในโรงเรียน พฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียน รวมทั้งปัญหาเกิดปรากฏการณ์แพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

ประการที่ห้า มีการใช้พื้นที่ในโรงเรียนเป็นเส้นทางเดินเข้าออกของผู้ที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนรอบโรงเรียน ก่อให้เกิดการแตกหักอันเนื่องจากการทำลายรั้ว ประตู และสิ่งของบางอย่างของโรงเรียน ปัญหาหลักขโมย รวมทั้งความไม่ปลอดภัยของผู้ที่อยู่ในโรงเรียนเพราะมีคนแปลกหน้าเดินผ่านไปมาข้างอาคารเรียนตลอดทั้งวัน

ประการที่หก บริเวณด้านหลังโรงเรียนซึ่งมีท่าเรือตั้งอยู่ติดคลอง ได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากมลภาวะเป็นพิษทั้งอากาศเสียจากเขม่าน้ำมันของเรือโดยสาร ผุน รวมทั้งควันพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงโรงเรียน มีเสียงดังจากเครื่องยนต์ในโรงงาน และจากเรือที่วิ่งเข้าออกตลอดวัน และสภาพน้ำซึ่งเน่าเสียส่งกลิ่นเหม็นมากขึ้นในปัจจุบัน

ประการที่เจ็ด ด้านหน้าโรงเรียนอยู่ติดริมถนนสายหลักซึ่งมีรถยนต์วิ่งไปมาหนาแน่นตลอดวันตลอดคืน ก่อให้เกิดสถานบริการน้ำมันขนาดใหญ่ริมถนนหลายแห่ง มีศูนย์การค้าขนาดใหญ่ทั้งสองฝั่งถนนอีกไม่น้อยกว่า 5 แห่ง มีตลาดจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรขนาดใหญ่ และมีร้านค้าอะไหล่รถยนต์ รวมทั้งร้านจำหน่ายสินค้านานาชนิดตั้งเรียงรายอยู่ริมถนนใหญ่นั่นเงื่อนไขภายนอกโรงเรียน คือปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมด้านวัตถุอันเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ ถนนหนทางสะดวกสบาย และมีอาคารสถานที่ที่ใหญ่โตหรูหราเช่นนี้ ไม่เพียงแต่จะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมรอบโรงเรียนซึ่งมีปัญหาเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังมีผลต่อปัญหาภายในโรงเรียน เช่น ปัญหาวัตถุนิยม นักเรียนหนีเรียนไปมั่วสุมตามศูนย์การค้าและใช้สารเสพติดในห้องน้ำของศูนย์การค้า เกิดเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าที่โยงใยระหว่างสถานบริการน้ำมัน ตลาด โรงงาน ศูนย์การค้าและชุมชนแออัด กับโรงเรียน

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าเงื่อนไขภายนอกโรงเรียนทางด้านการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนก็คือ การมีชุมชนแออัดอยู่รอบ ๆ และอยู่ไม่ห่างจากโรงเรียน การคมนาคมติดต่อนำยาบ้าจากแหล่งต่าง ๆ เข้าสู่โรงเรียนได้ทุกทางทั้งทางบกและทางน้ำอย่างสะดวกสบายตลอดเวลา การที่โรงเรียนมีรั้วเตี้ย กระโดดข้ามเข้าออกได้ง่าย การที่โรงเรียนจำเป็นต้องเปิดประตูด้านหลังโรงเรียนไว้ให้คนนอกสัญจรผ่านโรงเรียนไปมาเข้าออกชุมชนตลอดวัน การที่เกิดสภาพแวดล้อมเป็นพิษอันเนื่องมาจากการคมนาคมและการอุตสาหกรรมรอบโรงเรียน รวมทั้งการที่โรงเรียนตั้งอยู่ริมถนนสายหลักที่มีรถยนต์วิ่งไปมาอย่างคล่องตัวค่อนข้างมากตลอดวันตลอดคืน

5. การเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนประถมศึกษาในระบบเศรษฐกิจของประเทศ

โดยลักษณะภูมิประเทศของอำเภอเกษตรอุดมเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีคลองใหญ่เป็นแกนกลางของพื้นที่อำเภอ ส่งผลให้มีประชาชนอพยพเข้ามาทำมาหากินในเขตอำเภอนี้หนาแน่นขึ้นเป็นลำดับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2433 เป็นต้นมา อาชีพดั้งเดิมของประชาชนส่วนใหญ่ในอำเภอนี้คือ (1) การเพาะปลูก ส่วนใหญ่ทำนาหว่าน สวนผัก สวนผลไม้ เช่น ฝรั่ง ส้ม กล้วย อ้อย แดงโม

(2) การเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ สุกร วัว ควาย ปลา สุนัข (3) การจักสาน เช่น กระบุง ตะกร้า ชะลอม พัด (4) ช่างไม้ (5) ช่างยนต์ (6) รับจ้างทั่วไป ทำงานในโรงงาน (7) ค้าขาย ดังนั้นจึงพบว่าในช่วงทศวรรษแรกของการตั้งโรงเรียนประถมศึกษา พ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่ในโรงเรียนนี้จะมีอาชีพเกษตรกรรม ทั้งเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ อาชีพช่างและอาชีพรับจ้างทั่วไป

กระนั้นก็ตาม โดยกระแสแห่งการพัฒนาประเทศสู่ภาคอุตสาหกรรมในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 1 - 7 ที่ผ่านมา ไม่เพียงแต่จะมีผลอย่างมากต่ออาชีพของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังส่งผลกระทบต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนอีกด้วย นั่นก็คือ ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาพื้นที่ทางการเกษตรของอำเภอเกษตรอุดม ได้ถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมนานาชนิด อาทิ โรงงานทำไม้ขีดไฟ โรงงานทำน้ำแข็ง โรงสีข้าว โรงงานหล่อดอกยาง โรงงานผลิตยารักษาโรค โรงงานผลิตยางรถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถจักรยาน และโรงงานทอผ้า นอกจากนี้พื้นที่จำนวนไม่น้อยได้ถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นที่อยู่อาศัย มีการสร้างหมู่บ้านจัดสรรขึ้นหลายหมู่บ้าน มีการสร้างตลาดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรและศูนย์การค้าขนาดใหญ่ขึ้นอีกหลายแห่ง ตลอดจนการเพิ่มสถานีบริการน้ำมันและร้านค้านานาชนิดขึ้นในพื้นที่ มีผลต่อระบบเศรษฐกิจของประชาชนในอำเภอเกษตรอุดมที่ค่อย ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมโดยอัตโนมัติ จากการผลิตทางการเกษตรเพื่ออยู่เพื่อกินในพื้นที่ทำกินของครอบครัว ไปสู่การผลิตเพื่อจำหน่าย และท้ายที่สุดก็คือการขายที่ดินทำกินแปลงสุดท้ายไปเพื่อให้ได้เงินจำนวนหนึ่งมาและเพื่อที่จะหมดสิ้นไปอย่างรวดเร็ว ก่อนที่จะเปลี่ยนงานเข้าไปเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังมีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคการเกษตรในชนบทเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น ส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายของครอบครัวผู้ปกครองนักเรียนที่เคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานโรงงานในพื้นที่อำเภอเกษตรอุดมได้ทวีจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วค่อนข้างมาก

ฉะนั้น สาเหตุของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยดังกล่าวแล้ว มีผลต่ออาชีพของผู้ปกครองนักเรียน สภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงจากครอบครัวเกษตรกรไปเป็นครอบครัวลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งนี้จากข้อมูลนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในปีการศึกษา 2540 แสดงถึงอาชีพของพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนดังนี้

ตาราง 7 แสดงจำนวนนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ปี 2540 จำแนกตามอาชีพของผู้ปกครอง

อาชีพ ชั้น	รับ ราชการ	พนักงานรัฐ วิสาหกิจ	นักธุรกิจ ค้าขาย	เกษตรกร	รับจ้าง	อื่น ๆ	รวม
ม. 1	76	25	150	21	387	12	671

อาชีพ ตาม	รับ ราชการ	พนักงานรัฐ วิสาหกิจ	นักรัก ค้าขาย	เกษตรกร	รับจ้าง	อื่นๆ	รวม
ม. 2	60	23	186	6	364	6	645
ม. 3	68	21	175	2	336	2	606
ม. 4	53	16	125	4	182	4	384
ม. 5	43	16	118	4	155	1	340
ม. 6	38	9	76	-	131	-	254
ปวช. 1	5	1	5	-	26	-	37
ปวช. 2	4	-	6	1	31	1	43
ปวช. 3	3	2	9	3	14	3	34
รวม	350	113	850	41	1,626	32	3,012
ร้อยละ	11.62	3.75	28.22	1.36	53.98	1.06	100

จากตาราง แสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนประชาศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 53.98 มีอาชีพรับจ้าง รองลงมาคืออาชีพค้าขายร้อยละ 28.22 ที่น้อยที่สุดคืออาชีพเกษตรกรรมมีเพียงร้อยละ 1.36

ข้อมูลอาชีพผู้ปกครองนักเรียนจากตารางดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพรับจ้างจะมีจำนวนมากกว่าผู้ปกครองนักเรียนอาชีพเกษตรกรรมถึง 52 เท่า ปรัชณาการณีนีมีผลต่อนักเรียนกลุ่มใหญ่ของโรงเรียนประชาศึกษาจำนวนถึงร้อยละ 53.98 จะมาจากครอบครัวที่จัดอยู่ในกลุ่มอาชีพรับจ้างซึ่งค่อนข้างจะมีรายได้น้อย หรือเป็นกลุ่มประชากรระดับล่างของสังคม ประชากรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่คือผู้ไร่ที่ดิ้นทำกินในชนบท อพยพเคลื่อนย้ายแรงงานจากอาชีพการเกษตรเข้าสู่อาชีพรับจ้างในโรงงานตามแหล่งอุตสาหกรรมในเมืองใหญ่ ถิ่นที่อยู่ของคนกลุ่มนี้มีรายได้ค่อนข้างน้อยกลุ่มนี้โดยทั่วไปคือแหล่งเสื่อมโทรมในเมืองใหญ่หรือตามชานเมืองที่อยู่ใกล้แหล่งอุตสาหกรรม ดังเช่นผู้ปกครองจำนวนมากกว่าร้อยละ 50 ของนักเรียนโรงเรียนนี้ การที่นักเรียนมีที่พักอาศัยอยู่กับผู้ปกครองในชุมชนซึ่งเป็นชุมชนแออัด มีปัญหาเสพติด มีผลให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้จำหน่ายและรู้แหล่งจำหน่ายยาบ้าในชุมชน มีผลให้นักเรียนได้ยาบ้ามาค่อนข้างง่าย และโยงใยกับเครือข่ายการแพร่ระบาดในโรงเรียน

6. การเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนประชาศึกษาในระบบสังคมของประเทศ

จากการศึกษาประวัติการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของอำเภอเกษตรอุดม ตั้งแต่ปีที่เริ่มตั้งโรงเรียนประชาศึกษาเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลานานถึง 48 ปี พบเงื่อนไขหลักอันเป็นสาเหตุค่อนข้างสำคัญในการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมของอำเภอนี้ที่ส่งผลต่อการ

เปลี่ยนแปลงของโรงเรียนประถมศึกษาในระบบสังคมของประเทศ นั่นก็คือการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมหรือจากชนบทที่มีแรงงานราคาถูกจำนวนมากเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมซึ่งมีการสะสมทุนอยู่เป็นจำนวนมาก (Dual Economy) ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาคอุตสาหกรรมเกิดขึ้นมากในเขตอำเภอนี้ จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม ตลาด และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่เขตนี้เพิ่มมากขึ้นตลอดมาตั้งแต่ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ข้ออ่อนอันเกิดตามมาจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือ ที่ดินในบริเวณรอบๆโรงเรียนและบริเวณใกล้เคียงตลอดจนบริเวณอื่นในเขตอำเภอนี้ทั้งหมด มีการเคลื่อนย้ายครอบครัวของผู้รับจ้างคือแรงงานระดับล่างเข้าสู่พื้นที่ มีชุมชนแออัดเกิดขึ้นค่อนข้างมาก ณ บริเวณริมคลองทุกสายรวมทั้งริมคลองซอยทางด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ของโรงเรียน รอบๆรั้วโรงเรียนจึงเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษอันเป็นผลจากขยะ น้ำเน่าเสีย อากาศเสีย รวมทั้งเกิดปัญหาสังคมคือคนว่างงาน อาชญากรรม จกชิงวิ่งราว โสเภณี การมั่วสุมของมิจฉาชีพ และเกิดเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าจากชุมชนเข้าสู่โรงเรียนในหลายลักษณะ

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโรงเรียนประถมศึกษาที่เกิดขึ้นค่อนข้างชัดในระบบสังคมก็คือ ปัจจุบันจำนวนนักเรียนทั้งโรงเรียนมากกว่าร้อยละ 50 มาจากครอบครัวที่ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้างและมีรายได้ค่อนข้างน้อย ผู้ปกครองนักเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่อพยพโยกย้ายจากชนบทเข้าสู่ภาคแรงงานในเมืองแม่ การเคลื่อนย้ายจากภาคชนบทในจังหวัดต่างๆเข้าสู่อำเภอนี้ ส่งผลต่อนักเรียนในโรงเรียนซึ่งผู้ปกครองจะมีภูมิสำเนาหลากหลายค่อนข้างมาก ทั้งจากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคกลาง และภาคใต้ การที่บุคคลเหล่านี้มาจากท้องถิ่นที่มีวิถีชีวิตค่อนข้างแตกต่างกัน ได้รับการขัดเกลาทางสังคมที่ค่อนข้างแตกต่างกัน โดยลักษณะงานอาชีพรับจ้างซึ่งมักทำงานไม่ค่อยเป็นเวลา และข้ออ่อนของระดับการศึกษา รวมทั้งข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งไม่เพียงแต่จะส่งผลให้ผู้ปกครองเกิดความบกพร่องในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานเท่านั้น ในขณะเดียวกันการอพยพมาอยู่รวมกันในชุมชนแห่งใหม่ เช่น ชุมชนรอบแออัดรอบๆและชุมชนใกล้เคียงโรงเรียน ย่อมก่อให้เกิดการขัดเกลาทางสังคมในสิ่งที่ไม่พึงประสงค์บางประการให้กับนักเรียน อาทิ พุดจาไม่สุภาพ ลักขโมย ใช้สารเสพติด ยาบ้า และจำหน่ายยาบ้า

วิถีชีวิตที่นักเรียนจำนวนค่อนข้างมากได้รับการขัดเกลาทางสังคม การควบคุมทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและกลุ่มเพื่อนในชุมชนเสื่อมโทรมเช่นนี้ มีผลต่อเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน ตลอดจนส่งผลต่อพฤติกรรมบางประการของนักเรียน ได้แก่ ความไม่รักสถาบันการศึกษา ทำลายทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม ไม่รักษาความสะอาดเรียบร้อยของโรงเรียนและห้องเรียน ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์น้อย นอกจากนี้นักเรียนจำนวนไม่น้อยยังมีปัญหาอันสืบเนื่องจากการขัดเกลาอบรม สั่งสอน ควบคุมและขาดการสนับสนุนทางสังคมอย่างเหมาะสมให้เรียนรู้ เข้าใจ และปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม ข้ออ่อนของการจัดระเบียบทางสังคมที่ไม่เหมาะสมเช่นนี้ มีผล

ต่อพฤติกรรมนักเรียน ได้แก่ ไม่ตั้งใจเรียน ขาดวินัยในตนเอง แต่งกายผิดระเบียบ หนีเรียน
ทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง ขาดความรับผิดชอบ ขาดความซื่อสัตย์ ขาดการประหยัดและออม
ขาดอุปกรณ์การเรียน ขาดความอบอุ่นจากครอบครัว และใช้สารเสพติดในโรงเรียน (โรงเรียน
ประชาศึกษา, 2541)

จากการศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนประชาศึกษาในระบบสังคมของ
ประเทศทั้งด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และจากการสังเกตพฤติกรรม รวมทั้ง
การศึกษาภาพถ่ายของโรงเรียน พบการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโรงเรียนอย่างเห็นได้ค่อนข้าง
ชัดมากในช่วงระยะเวลา 48 ปีที่โรงเรียนนี้ถือกำเนิดมาคือ โรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้าน
วัตถุค่อนข้างมาก เช่น มีการเพิ่มขึ้นของอาคารสถานที่ มีอาคารเรียนใหญ่โต หอสมุด หอประชุม
หลายหลังอย่างเพียงพอ การเพิ่มจำนวนนักเรียนและครู การเพิ่มความสะดวกสบายในการเรียน
การสอนโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ตลอดจนเทคโนโลยีทันสมัยต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ ไมโครโฟน
วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

ในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันเป็นผลกระทบที่เนื่องมาจากการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของประเทศ ซึ่งไม่เพียงแต่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่อ่อนแออย่างมากโดยทั่วไปเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนประชาศึกษาค่อนข้างมากทั้งทางด้านการจัดระเบียบบรรทัดฐาน ด้านวิถีประชา จาริต กฎระเบียบ แนวปฏิบัติของโรงเรียน นั่นคือ ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ซึ่งอ่อนลงทั้งในด้านคุณค่าและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ข้ออ่อนในด้านทักษะต่าง ๆ ทั้งด้านสุขภาพอนามัยและทักษะทางด้านศิลปะ สุนทรีย ข้ออ่อนในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เห็นได้เป็นรูปธรรมจากจำนวนนักเรียนที่สอบไม่ผ่าน ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยในการทดสอบแต่ละครั้ง ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นผลอันเกี่ยวเนื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคม

7. การเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนประถมศึกษาในระบบการศึกษาของประเทศ

ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา มีการขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสู่ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ส่งผลต่อการเปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนเปิดใหม่ตามอำเภอต่าง ๆ ทั่วประเทศ โรงเรียนประชาศึกษา ก็เช่นกัน โรงเรียนนี้ตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐเพื่อสนองความต้องการของภาครัฐในการขยายโอกาสทางการศึกษาเข้าสู่ชนบท และทำเพื่อสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นที่พยายามส่งบุตรหลานเข้าสู่ระบบการศึกษามากยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยความต้องการของชุมชนในการขยายการศึกษาระดับสูงขึ้นในชุมชนเช่นนี้ พบได้จากการที่คนในชุมชนมีการบริจาคที่ดินจำนวนค่อนข้างมากถึง 5 ไร่เศษ เพื่อปลูกสร้างโรงเรียนในช่วงแรก และพบว่าหลังจากเริ่มสร้างโรงเรียนเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ประชาชนในชุมชนได้บริจาคทรัพย์เพื่อการก่อสร้างและปรับปรุงโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ส่งผลให้โรงเรียนเปลี่ยนสภาพ

จากโรงเรียนที่มีพื้นที่เพียง 5 ไร่เศษในปีแรก เป็น 16 ไร่เศษในปัจจุบัน ส่วนอาคารเรียนก็เช่นกัน ไม่เพียงแต่โรงเรียนจะได้รับบริจาคเงินสร้างอาคารเรียนห้องเรียนเดียวสำหรับนักเรียน 28 คนในปีแรกเท่านั้น ในขณะเดียวกัน โรงเรียนยังได้รับบริจาคเงินและได้รับเงินงบประมาณเพิ่มเติมจากภาครัฐเพื่อการนี้อีกจำนวนไม่น้อยในแต่ละปี

การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มุ่งไปสู่ความทันสมัยเพื่อให้คนเข้าสู่วิถีการดำรงชีวิตแบบแบ่งงานกันทำ โดยมุ่งพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 1 - 8 ที่ผ่านมา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษาที่เชื่อว่าจะช่วยให้คนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถเลื่อนชนชั้นทางสังคมได้มากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากแผนการจัดชั้นเรียนของโรงเรียนประชาศึกษา ในปี พ.ศ. 2493 - 2502 ซึ่งโรงเรียนเปิดทำการสอนสายสามัญในระดับม. 1 - 3 เท่านั้น ในปี 2517 จึงเปิดสอนชั้นม.ปลายสายวิทยาศาสตร์ ในปี 2518 เปิดสอนทั้งผลิตเข้าและผลิตขาย และเพิ่มจำนวนห้องเรียนมากขึ้นอีกในปี 2534 จนกระทั่งปี 2537 จึงได้มีการเปิดสอนตามหลักสูตรวิชาชีพ (ปวช.) ขึ้นอีก และมีการเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้จนถึงปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนประชาศึกษาได้เปิดเพิ่มชั้นเรียนต่าง ๆ และเปิดสอนสาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งสายสามัญและสายวิชาชีพเพิ่มมากขึ้นเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงานในภาคอุตสาหกรรมซึ่งต้องการแรงงานคนเพิ่มมากขึ้นในสาขาอาชีพต่าง ๆ ในช่วง 4 ทศวรรษนี้ จวบจนเกิดปรากฏการณ์ของการล่มสลายทางเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นถึงระบบการศึกษาซึ่งเป็นผู้ตามหลังระบบเศรษฐกิจค่อนข้างมากในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับตั้งแต่ฉบับที่ 1 เป็นต้นมาจนถึงฉบับปัจจุบัน

โดยเฉพาะในส่วนเสียของการศึกษาในด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียน พบว่าโรงเรียนประชาศึกษามีการเปลี่ยนแปลงด้านอาคารสถานที่เพิ่มขึ้นค่อนข้างมากและเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับการเปิดชั้นเรียนเพิ่มในสาขาวิชาต่าง ๆ นั่นก็คือโรงเรียนได้รับงบประมาณจากรัฐในการก่อสร้างอาคารเรียนหลังแรกในปี พ.ศ. 2493 หลังจากนั้นก็ได้รับงบประมาณเพิ่มเพื่อการขยายห้องเรียนและอาคารเรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในปีพ.ศ. 2494 - 2510 โดยได้รับงบประมาณสร้างอาคารฝึกงานสาขาวิชาชีพเพิ่มเป็นครั้งแรกในปี 2512 ปี 2515 ได้สร้างอาคารคหกรรมศิลป์ และปี 2526 ได้สร้างอาคารฝึกงานศิลปศึกษาและศิลปหัตถกรรม ในปี 2529 ได้อาคารฝึกงานไฟฟ้า และได้อาคารเรียนพิเศษสูง 5 ชั้นในวงเงิน 34,000,000 บาท เพิ่มในปี 2538 - 2540 อีกด้วย ปรากฏการณ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องกันของการเพิ่มจำนวนอาคารสถานที่ โรงฝึกงานกับการเพิ่มจำนวนนักเรียน และเพิ่มจำนวนแผนการเรียนทั้งสายวิชาสามัญและสายวิชาชีพ

จากข้อมูลข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มของพ่อแม่ผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษามากยิ่งขึ้นเช่นเดียวกับการศึกษาของเลิศชาย ศิริชัย (2538 : 136 - 137) ที่ได้กล่าวถึงการที่พ่อแม่ส่งบุตรธิดาเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษามากยิ่งขึ้นด้วยเหตุผล

หลายประการ นั่นคือ ประการแรก บิดามารดาไม่ต้องใช้แรงงานบุตรธิดาที่เพ่งจบการศึกษาภาคบังคับ เพราะการทำนาทำสวนในปัจจุบันมักใช้เครื่องจักรแทนแรงคนและเป็นการจ้างงานทั้งสิ้น ส่วน ประการที่สอง การเดินทางไปเรียนสะดวกมากขึ้น ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย ครอบครัวที่มีรายได้น้อยก็ยังอยู่ในวิสัยที่จะส่งลูกเข้าเรียนได้ ประการที่สาม ผู้ที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาแล้วสามารถหางานทำในเมืองได้พอควร บิดามารดาส่วนใหญ่ก็ต้องการเพียงให้ลูกมีงานทำ จะไม่ต้องลำบากเหมือนตนเท่านั้นก็พอใจแล้ว

กล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนประชาศึกษาในระบบการศึกษาของประเทศ โดยโรงเรียนมีการขยายการศึกษาระดับมัธยม ซึ่งมีการเปิดสอนสาขาวิชาต่างๆ ทั้งสายวิชาสามัญและสายวิชาอาชีพเพื่อสนองความต้องการในระบบเศรษฐกิจของประเทศ และขยายจำนวนการรับนักเรียนรวมทั้งขยายแผนการเรียนเพิ่มขึ้นตามอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักเรียนด้วยนั้น จะสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการจัดตั้งโรงเรียนและการเพิ่มอัตรากำลังครูในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเพื่อขยายการศึกษาทั่วประเทศของศิริยา พูลสุวรรณ และคนอื่นๆ (2539 : (3)) ที่ว่า การดำเนินงานเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและกรมสามัญศึกษา บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายในด้านปริมาณ เนื่องจากมีการใช้มาตรการช่วยเหลือผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ แม้จะมีอุปสรรคด้านอาคาร วัสดุครุภัณฑ์ ขาดแคลนครู และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนค่อนข้างต่ำก็ตาม

ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า โรงเรียนประชาศึกษามีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาของโรงเรียนตามระบบการศึกษาของประเทศ ซึ่งปรับเปลี่ยนไปตามกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่ความทันสมัย นั่นก็คือ ตั้งแต่เริ่มตั้งโรงเรียนจนถึงปัจจุบัน โรงเรียนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นลำดับในทุกด้านคือ (1) จำนวนบุคลากร ครู เจ้าหน้าที่ และนักเรียน (2) จำนวนพื้นที่และอาคารสถานที่ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ (3) งบประมาณ (4) การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนรายวิชาต่างๆ เพิ่มขึ้นทั้งสายวิชาสามัญและสายวิชาอาชีพตามนโยบายทางการศึกษาและตามความต้องการในระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทั้งนี้พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนค่อนข้างมากมีความต้องการให้บุตรหลานได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาและระดับสูงขึ้นไปเพื่อการเลื่อนขั้นทางเศรษฐกิจและสังคม หรือการมุ่งหางานทำในสถานประกอบการ องค์กรของรัฐ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาคอุตสาหกรรมก็ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนประชาศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ทั้งนักเรียน พ่อแม่และผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน และครู ตลอดจนเจ้าหน้าที่ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านการเมืองการปกครอง และด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยผลกระทบค่อนข้างชัดที่เกิดขึ้นกับนักเรียนคือ เกิดปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้ากับเยาวชนในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาเพิ่มมากขึ้น

วิถีชีวิตประจำวันของนักเรียนและครูโรงเรียนประชาศึกษา

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนและครู ตลอดจนการติดตามสังเกตกิจกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียนในแต่ละวัน ตั้งแต่เช้าจรดเย็นอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยใช้ระยะเวลาสังเกตติดต่อกันนานกว่า 3 เดือน พบว่าวิถีชีวิตในแต่ละวันของนักเรียนและครูครูของโรงเรียนประชาศึกษามีความสัมพันธ์กันและมีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้า ดังต่อไปนี้

ตาราง 8 แสดงรายละเอียดของวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียนและครู

เวลา	กิจกรรม
05.30 - 07.00 น.	นักเรียนผู้จำหน่ายและผู้ขายยาบ้ามาถึงโรงเรียน มีการจำหน่ายจ่ายแจก และขายยาบ้า ณ ห้องน้ำห้องส้วมนักเรียนชายข้างอาคาร 1 และห้องน้ำห้องส้วมนักเรียนหญิงที่ข้างอาคาร 2
07.00	การโรงเรียนเปิดประตูอาคารเรียน และเปิดประตูห้องเรียนให้นักเรียนขึ้นตึกเรียนและเข้าห้องเรียนได้ นักเรียนส่วนใหญ่เดินเข้าโรงเรียนและจับกลุ่มทำกิจกรรมนันทนาการ เช่น นั่งคุย ทำการบ้าน ลอกการบ้านกันในห้องเรียน และตามม้าหินที่นั่งบริเวณลานไฟ บริเวณที่นั่งข้างอาคารประชาสัมพันธ์ ที่นั่งข้างอาคาร 1 อาคาร 2 และใต้ตึก 4 บางกลุ่มเล่นกีฬา เช่น ฟุตบอล บาสเกตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ ปิงปอง ดิ่ดลูกแก้ว ห่วงยาง เปตอง ในสนามกีฬาของโรงเรียน
07.30 - 08.05 น.	นักเรียนผู้ขายยาบ้าที่มาถึงโรงเรียนหลังเวลา 07.00 น.เดินมาหานักเรียนผู้จำหน่ายยาบ้า ณ ห้อง Home Room ของผู้จำหน่ายเพื่อตามหาซื้อยาบ้า นักเรียนบางกลุ่มจับกลุ่มนั่งทานอาหารเช้าและคุยกันอยู่ในโรงอาหาร นักเรียนบางกลุ่มนั่งคุยกันตามขอบถนนข้างอาคาร 2 เพื่อรอเวลาเข้าแถว ครูเวรและครูฝ่ายปกครองยืนประจำการ ณ ประตูทางเข้าหน้าร.ร. เพื่อรับความเคารพจากนักเรียน ตรวจผม เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์การเรียนของนักเรียน บางวันมีการลงโทษผู้ที่ทำผิดระเบียบด้วยการเขียน ณ ประตูทางเข้า
08.05 -	ครูส่วนใหญ่มาถึงโรงเรียนและเดินไปลงเวลาปฏิบัติงานที่ห้องธุรการบนอาคาร 1 ชั้น 2 แล้วแยกย้ายกันไปอยู่ตามห้องพักครูของแต่ละหมวดวิชาซึ่งอยู่ตามอาคารเรียนทั้ง 4 หลัง โดยมีการทักทายกันเอง คุยกันเองเล็กน้อย ครูจำนวนค่อนข้างน้อยทานอาหารเช้าและนั่งคุยกันอยู่ในโรงอาหาร นักเรียนส่วนใหญ่เข้าแถวเคารพธงชาติโดยนักเรียนชั้นม.ต้นส่วนใหญ่จะ

เวลา	กิจกรรม
08.20	สะพานใส่หนังสือไว้บนหลัง หรือนำกระเป๋าน้ำร้อนมาเข้าแถวด้วยเพื่อป้องกันการสูญหาย การเข้าแถวในแต่ละวันจะใช้เวลาประมาณ 5-10 นาทีจึงเรียบร้อย ผู้บริหารโรงเรียน หรือฝ่ายปกครองพูดอบรมสั่งสอนเรื่องต่างๆหรือให้ทำกิจกรรมต่างๆหน้าแถว ส่วนใหญ่จะใช้เวลาประมาณ 10 - 15 นาที / วัน นักเรียนจำนวนค่อนข้างน้อยประมาณร้อยละ 3 มาสาย กลุ่มนี้ส่วนใหญ่คือ นักเรียนที่หลบครูเนื่องจากแต่งกายผิดระเบียบ ไม่นำอุปกรณ์การเรียนมาโรงเรียน ไม่ชอบเข้าแถวเนื่องจากแดดร้อน ไม่ชอบฟังการอบรมสั่งสอนนานๆหน้าแถว นักเรียนบางคนจำนวนค่อนข้างน้อยหลบครูอยู่ในห้องเรียนหรือตามมุมอับของโรงเรียน ไม่ลงมาเข้าแถวเนื่องจากแต่งกายผิดระเบียบ ยามจะให้นักเรียนที่มาสายลงชื่อและชั้นในสมุดเพื่อนำส่งฝ่ายปกครอง ครูส่วนน้อยที่มาสายจะรีบเดิน/ขับรถยนต์เข้าโรงเรียนอย่างรวดเร็วโดยไม่สนใจนักเรียนที่มาโรงเรียนสาย ครูประจำชั้นจำนวนหนึ่งลงมายืนควบคุมการเข้าแถวและเดินตรวจเครื่องแต่งกาย ผม เล็บ ฯลฯ ณ แถวนักเรียนในชั้นที่ตนเป็นครูที่ปรึกษา
08.20 - 08.30 น.	นักเรียนเลิกแถว รีบเดินไปเข้าห้อง Home Room เพื่อพบครูที่ปรึกษา ซึ่งจะมาตรวจสอบชื่อนักเรียนที่มาเรียน ขาดเรียน ลา ฯลฯ แต่ละระยะเวลาของการ Home Room ค่อนข้างสั้นเนื่องจากการเข้าแถวใช้เวลาอบรมค่อนข้างนาน นักเรียนรีบเดินไปยังห้องเรียนเพื่อเริ่มเรียนคาบที่ 1 เวลา 08.30 น. ทั้งนี้ 1 คาบเรียนจะใช้เวลาเรียน 50 นาที และนักเรียนชั้นม. 2 - 3 ทุกห้องจะต้องเดินเรียนตลอดวันเนื่องจากไม่มีห้องเรียนประจำ
08.30 - 08.40 น.	นักเรียนบางคนต้องรองซื้อยายาบ้ากัน ณ ห้องน้ำข้างอาคาร 1, อาคาร 2 ในขณะที่มีนักเรียนเข้าออกห้องน้ำอย่างพลุกพล่านเนื่องจากเป็นช่วงเลิกแถว บางวันจะมีผู้จำหน่ายยาบ้าจากนอกโรงเรียน ในเครื่องแบบนักศึกษาต่างสถาบันเข้ามาป่วนเปี่ยน ณ บริเวณหน้าห้องน้ำดังกล่าวเพื่อส่งยาบ้าให้กับผู้ค้ายาบ้าในโรงเรียน
09.00, 14.00 น.	เจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานี ตำรวจภูธรใกล้เคียงเข้ามาตรวจตราและลงชื่อ ณ จุดตรวจหน้าห้องน้ำชายข้างอาคาร 1 ทำให้ช่วงนี้จะไม่ค่อยเห็นนักเรียนอยู่ในห้องน้ำดังกล่าว
08.30 - 08.31	นักเรียนเข้าเรียนและครูผู้สอนเข้าสอนตามตารางเรียนที่กำหนด

เวลา	กิจกรรม
11.00 น.	นักเรียนบางคนสั่งซื้ออาหารจากร้านค้านอกรั้วโรงเรียน แล้วนำเข้ามา รับประทานในส้วม เนื่องจากโรงเรียนห้ามรับประทานอาหารในเวลาเรียน
11.00 - 11.50 น.	นักเรียนม.ต้น พักรับประทานอาหารกลางวัน ณ โรงอาหาร ครูที่สอนม.ต้น จำนวนค่อนข้างมากจะรับประทานอาหารกลางวันในห้อง พักครูประจำวิชา มีครูส่วนน้อยที่ลงมารับประทานอาหาร ณ โรงอาหาร
11.50 - 12.40 น.	นักเรียนม.ปลาย พักรับประทานอาหารกลางวัน ณ โรงอาหาร ครูที่สอน ชั้น ม.ปลาย จำนวนค่อนข้างมากจะรับประทานอาหารกลางวัน ในห้องพักครูวิชาต่าง ๆ มีครูส่วนน้อยที่ลงมารับประทานอาหาร ณ โรงอาหาร
11.00 - 12.40 น.	มีการใช้ยาบ้า ณ ห้องน้ำห้องส้วมข้างอาคาร 1, 2 โดยมีนักเรียนคอยยืน ดูต้นทางอยู่ ณ ประตูแรกสุดของทางเข้าห้องน้ำ
11.50 - 15.10 น.	นักเรียนม.ต้น เข้าเรียนและเลิกเรียน ส่วนใหญ่กลับบ้านเวลา 15.10 น. ครู ม.ต้น เข้าสอน และเริ่มทยอยกลับบ้านเวลา 15.10 น.
11.50 - 16.00 น.	นักเรียน ม.ปลาย เข้าเรียน และเลิกเรียนกลับบ้านช่วงเวลา 16.00 น. ครูม.ปลาย เข้าสอน และเริ่มทยอยกลับบ้านเวลา 16.00 น.
08.30 - 16.30 น.	ในระหว่างคาบเรียนขณะที่ครูกำลังสอน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ห้องน้ำไม่มี คนพลุกพล่าน ไม่เพียงแต่จะมีการใช้ยาบ้าด้วยกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ 2-4 คนเท่านั้น ในขณะเดียวกันจะมีสมาชิกกลุ่มคอยยืนดูต้นทางอยู่หน้าห้องน้ำไปด้วย มีบุคคลภายนอกแต่งกายชุดนักศึกษาต่างสถาบัน กระโดดข้ามรั้วและนำ ยาบ้าเข้ามาส่งให้กับนักเรียนผู้ชาย ณ จุดนัดพบหน้าห้องน้ำ บริเวณลานไผ่ และ มีนักเรียนกระโดดข้ามรั้วโรงเรียนออกไปรับยาบ้าจากผู้นำมาส่ง ณ จุด นัดพบหลังโรงเรียนเป็นครั้งคราว มีนักเรียนที่เป็นศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบันที่ยังเรียนไม่จบ โดยมีวิชาเรียน เหลือเพียงบางวิชา บุคคลเหล่านี้จะนำยาบ้าเข้ามาส่งให้กับผู้ชายในโรงเรียน โดย เขาจะแต่งกายในเครื่องแบบนักเรียนเข้ามาในโรงเรียน และเดินผ่านประตูด้าน หน้าโรงเรียนเข้ามาเหมือนนักเรียนทั่วไป แต่เพื่อนนักเรียนที่สวมมานั้นบางคนจะ ปักชื่อปลอม คนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเข้ามาโรงเรียนในช่วงบ่าย มีนักเรียนบางกลุ่มกระโดดข้ามรั้วโรงเรียนทางด้านหน้า ด้านหลัง หนี เรียนออกไปมั่วสุมนอกโรงเรียน

ในที่สุดเมื่อวิเคราะห์วิถีชีวิต กิจกรรมประจำวันของนักเรียนและครูในโรงเรียนแล้ว พบว่า
มีช่วงเวลาและข้ออ่อนที่มีผลเกี่ยวโยงกับการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนดังต่อไปนี้

ตาราง 9 แสดงช่วงเวลาและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาบ้าของนักเรียน

ช่วงเวลา	กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาบ้า
05.30-07.00น.	นักเรียนผู้จำหน่าย และผู้ที่ใช้ยาบ้าจะมาถึงโรงเรียนเข้ามา และเริ่มซื้อขาย แจกจ่ายยาบ้า ณ ห้องน้ำข้างอาคาร 1, 2 ได้อย่างอิสระ เนื่องจากไม่มีการควบคุมดูแลของโรงเรียนในช่วงเวลาดังกล่าว
08.05-08.30น.	ครูบางส่วนเข้าควบคุมแถว และเข้า Home Room ณ ห้องเรียนที่ตนเป็นครูที่ปรึกษาและเข้าห้องสอนตามตารางสอน ไม่มีเวลาควบคุมดูแลนักเรียนที่ตนเป็นครูประจำชั้น ที่มาโรงเรียนสาย แต่งกายผิดระเบียบหนีเรียน ฯลฯ
08.20-08.45น.	เป็นช่วงเลิกแถวและเปลี่ยนคาบเรียน นักเรียนบางกลุ่มเดินไปเข้าห้อง Home Room บางกลุ่มรีบไปเข้าห้องเรียน บางคนไปเข้าห้องน้ำ บางคนก็จะหนีไปซื้ออาหารจากริมรั้วโรงเรียนมากินในห้องน้ำ ทำให้บริเวณโรงเรียนช่วงนี้ค่อนข้างพลุกพล่าน จึงมีผลให้นักเรียนบางกลุ่มทำการซื้อขายและใช้ยาบ้ากันในห้องน้ำ มุมอับในโรงเรียนได้อย่างค่อนข้างเปิดเผยและรวดเร็วโดยขาดการควบคุมดูแลของผู้ที่เกี่ยวข้อง
11.00-12.40น.	เป็นช่วงพักรับประทานอาหารกลางวัน นักเรียนจะมีการใช้ยาบ้ากันค่อนข้างมาก ณ บริเวณห้องนํ้านอกอาคารเรียน ในขณะที่ครูส่วนใหญ่จะพักผ่อน รับประทานอาหาร เตรียมการสอน ตรวจแบบฝึกหัด ฯลฯ อยู่ ณ ห้องพักครู
08.30-15.10น.	ครูส่วนใหญ่เข้าสอนตามตารางสอนที่โรงเรียนกำหนด เฉลี่ยจำนวนคาบสอน 20 - 24 คาบ / คน / สัปดาห์ ซึ่งเป็นจำนวนคาบการสอนค่อนข้างมากเกินเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) กำหนด มีผลให้ครูต้องใช้เวลาส่วนใหญ่กับการสอนเนื้อหาตามตารางสอน มากกว่าการให้ความเอาใจใส่ดูแลนักเรียนกลุ่มที่ตนเป็นครูที่ปรึกษา หรือดูแลนักเรียนทั้งหมดที่ตนสอนบางคนขาดการตรวจสอบชื่อนักเรียนที่เข้าเรียน มีผลให้นักเรียนจำนวนหนึ่งหนีเรียน หลบครูไปมั่วสุมในห้องน้ำเพื่อสูบบุหรี่ เสพยาบ้า

เวลา	กิจกรรม
09.00-15.10น.	มักมีคนนอก ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบันที่มาเรียนเป็นบางวิชาในบางเวลา นำยาบ้าเข้ามาส่งให้กับผู้ขายยาบ้า ณ จุดนัดพบคือห้องน้ำในโรงเรียน โดยกระโดดข้ามรั้วโรงเรียนทั้งด้านหน้า และด้านหลังโรงเรียนเข้ามาส่ง บางคนก็แต่งชุดนักเรียนเดินผ่านยามเข้ามาอย่างไม่สะทกสะท้าน มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน
15.10-16.10น.	เป็นเวลาช่วงเลิกเรียนซึ่งมีการเดินออกจากโรงเรียนของนักเรียน และในขณะเดียวกันก็มีบุคคลภายนอกสวนเข้ามาในโรงเรียน เช่น นักศึกษา ภาควิชาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้ที่มาซ้อมกีฬา เล่นกีฬาต่างๆ ในโรงเรียนตอนเย็นซึ่งนักเรียนจะมีการใช้ยาบ้ากันค่อนข้างมากในห้องน้ำอีกครั้งหนึ่งก่อนกลับบ้าน ในขณะที่ครูขาดการดูแลเอาใจใส่นักเรียน ในช่วงนี้เพราะครูบางคนต้องรีบกลับบ้าน ไปสอนพิเศษ เป็นต้น

สรุป

จากการศึกษาเอกสารและจากการสังเกตบริบทหรือสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นบริบทภายในโรงเรียนและบริบทภายนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีผลค่อนข้างมากต่อปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนประถมศึกษา กล่าวโดยสรุปนั้นก็คือ

ประการแรก บริบทภายในโรงเรียน ได้แก่

(1) ในขณะที่โรงเรียนมีห้องน้ำห้องส้วมนักเรียนรวม 60 ห้อง / นักเรียน 2,921 คน เฉลี่ย 1 ห้อง / นักเรียน 49 คน แต่ปรากฏว่าเป็นห้องน้ำห้องส้วมนักเรียนชายและนักเรียนหญิงซึ่งอยู่ภายนอกอาคารเรียนจำนวนค่อนข้างมาก การที่โรงเรียนมีห้องน้ำห้องส้วมซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะเป็นอาคารค่อนข้างทึบ มีห้องส้วมเล็กๆติด ๆ กันหลายห้อง มีทางเข้าออกหลายทาง มีถังเก็บน้ำขนาดใหญ่และตันไม่ปิดบังจากสายตาครูครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง และตั้งอยู่นอกอาคารเรียนซึ่งไกลหูไกลตาครู เป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดที่มีผลอย่างยิ่งต่อการมั่วสุมจำหน่ายจ่ายแจก และใช้ยาบ้าของนักเรียนในโรงเรียนตลอดทั้งวัน

(2) การเพิ่มจำนวนนักเรียนค่อนข้างมากเป็น 2,921 คนในปีการศึกษาปัจจุบัน ในขณะที่โรงเรียนมีครูปฏิบัติหน้าที่สอนอยู่จริงเพียง 154 คน มีผลให้อัตราส่วนจำนวนครู : จำนวนนักเรียน เท่ากับ 1 : 19 คน ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่มีความเหมาะสมค่อนข้างน้อย เพราะตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) เดิมจะกำหนดเกณฑ์อัตราส่วนครู : นักเรียน ในระดับม.ต้นและม.ปลายไว้เท่ากับ 1 : 18 และ 1 : 16 ตามลำดับ

(3) จำนวนคาบการสอนของครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 20-24 คาบ /

คน / สัปดาห์ ซึ่งมีความเหมาะสมค่อนข้างน้อย เพราะเกณฑ์เดิมเรื่องจำนวนคาบการสอนของครู ตามที่สำนักงานก.ค.กำหนดไว้ในระดับม.ต้นเท่ากับ 18 คาบ / คน / สัปดาห์ ระดับม.ปลาย เท่ากับ 16 คาบ / คน / สัปดาห์ เท่านั้น การที่ครูมีคาบการสอนค่อนข้างมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด เช่นนี้มีผลต่อการจัดเวลาของครูที่จะให้การดูแลเอาใจใส่นักเรียนด้านความประพฤติจะ ค่อนข้างน้อย

(4) การเพิ่มจำนวนห้องเรียนเป็น 78 ห้อง / 6 ชั้นเรียน คือระดับชั้นม.1 - ม.6 ในปีการศึกษา 2541 มีผลต่อการจัดการค่อนข้างยากในการที่จะจัดห้องเรียนให้นักเรียนทั้ง 78 ห้อง มีห้องเรียนประจำได้ทั้งหมด มีผลให้นักเรียนระดับชั้นม. 2 และม. 3 ซึ่งเป็นระดับชั้นที่มีการแพร่ระบาดของยาบ้ามากที่สุดจำนวนค่อนข้างมากถึง 32 ห้อง ต้องเดินเรียนเพราะไม่มีห้องเรียนประจำ เหล่านี้เป็นเงื่อนไขที่มีผลเกี่ยวข้องกับการที่นักเรียนเข้าชั้นเรียนไม่ตรงเวลา การหนีเรียนไปมั่วสุมซึ่งส่งผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้า

(5) การเพิ่มอาคารเรียน ห้องเรียน ห้องฝึกปฏิบัติงาน จำนวนค่อนข้างมากของ โรงเรียน แต่การบริหารจัดการให้เกิดการใช้ห้องอย่างคุ้มค่ามีไม่เพียงพอ และการที่อาคารเรียนมี ทางขึ้นลงหลายทาง มีมุมอับในอาคาร เช่น มีห้องว่าง มีใต้ถุนอาคาร และดาดฟ้าที่ปลอดจากสาย ตาครู มีเส้นทางเดินเชื่อมกับอาคารใกล้เคียงอย่างสะดวกสบาย และมีกองวัสดุกองอยู่ตามใต้ถุน อาคาร เงื่อนไขเหล่านี้มีผลต่อการหลบครูเพื่อการมั่วสุมยาบ้าของนักเรียน หลบครูเพื่อหลีกเลี่ยงการทำกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน และหลบครูในกรณีทำผิดระเบียบต่างๆของนักเรียน จำนวนหนึ่ง

(6) การจัดแผนการเรียนระดับชั้นม.ปลายเพิ่มมากขึ้นตามความต้องการของ ประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรในสาขาวิชาที่ขาดแคลนคือสาขาวิชาคณิตศาสตร์และ วิทยาศาสตร์ ในขณะที่ผู้เรียนมีความพร้อมค่อนข้างน้อยในการเรียน มีผลต่อการไม่ตั้งใจเรียน ไม่มีงานส่งครู หนีเรียนไปมั่วสุมเสพยาบ้า สอบตก และลาออกกลางคันของนักเรียนค่อนข้าง มากถึงร้อยละ 30 ของผู้เข้าเรียน ชั้น ม. 4 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์ ทั้งหมด ในปัจจุบัน

(7) การจัดหลักสูตรและแผนการเรียนรวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรและการเรียน การสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและของท้องถิ่นไม่มากเท่าที่ควร มีผลให้ นักเรียนให้ความสนใจและความตั้งใจในการเรียนค่อนข้างน้อย มีการหนีเรียนไปมั่วสุมเสพยาบ้า และใช้ยาบ้าทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ในขณะเดียวกันชุมชนซึ่งไม่เพียงแต่จะไม่มีส่วนร่วม ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับโรงเรียนเท่านั้น ชุมชนและโรงเรียนยังมีเจตคติที่ไม่ดีต่อกัน

(8) การจัดตารางเรียนซึ่งทำให้นักเรียนทุกชั้นเรียนมีคาบเวลาว่างแทบทุกวันโดย ไม่มีการจัดการที่เหมาะสมให้นักเรียนได้ใช้เวลาในคาบว่างให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ มีผลต่อ การใช้คาบว่างเพื่อการมั่วสุม และหนีออกนอกโรงเรียน

(9) การที่โรงเรียนมีรั้วรอบขอบชิดเป็นกำแพงทึบที่มีความสูงค่อนข้างน้อย มีผลต่อการหลบครูดุโดยการปีนข้ามกำแพงเข้าออกโรงเรียนของนักเรียนที่ทำผิดระเบียบ เช่น หนีเรียน การแต่งกายผิดระเบียบ ไม่นำอุปกรณ์การเรียนมาโรงเรียน และนำสิ่งผิดกฎหมาย เช่น ยาบ้า เข้าสู่โรงเรียน รวมทั้งมีผลต่อการที่บุคคลภายนอกจะนำยาบ้ามาส่งให้กับนักเรียนทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียนได้ค่อนข้างง่าย

ประการที่สอง บริบทนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบทางสังคม มีผลต่อการแพร่ระบาด และมีผลเกี่ยวเนื่องกับเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าคือ

(1) การเปลี่ยนที่ตั้งโรงเรียนจากเดิมอยู่ริมคลองลึกออกมาอยู่ริมถนนใหญ่ที่มีการคมนาคมเข้าออกได้อย่างสะดวกสบายตลอดเวลาในปัจจุบัน มีผลต่อเครือข่าย การนำยาบ้าเข้ามาส่ง นำมาแพร่ระบาดในโรงเรียนได้ค่อนข้างง่าย

(2) การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน จากสิ่งแวดล้อมเดิมซึ่งเป็นคลอง และไร่นามาเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ติดถนนใหญ่ ล้อมรอบด้วยชุมชนแออัด อยู่ใกล้สถานีบริการน้ำมันขนาดใหญ่ ใกล้ตลาดสดขนาดใหญ่ ใกล้ศูนย์การค้าขนาดใหญ่ ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเอื้อต่อการทำให้นักเรียนได้ยาบ้ามาค่อนข้างง่าย และแนวโน้มของกระแสการพัฒนาที่มีผลต่อการให้คุณค่าด้านวัตถุ วัตถุนิยมค่อนข้างสูง มีผลต่อการเป็นเครือข่ายการจำหน่ายและนำยาบ้ามาแพร่ระบาดถึงในโรงเรียนโดยหวังผลทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

(3) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมของชุมชนรอบโรงเรียนจากสังคมเกษตรกรรมชนบทมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่มีลักษณะของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยในด้านวัตถุค่อนข้างมาก มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนรอบโรงเรียนค่อนข้างมาก กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ลักษณะฉกชิงวิ่งราว ชุมชนแออัด แหล่งเสื่อมโทรม สิ่งแวดล้อมเป็นพิษทั้งน้ำเสีย อากาศเป็นพิษ เสียงดังจากการทำงานของเครื่องจักรกลในโรงงาน และเสียงรบกวนจากยานพาหนะที่วิ่งผ่านไปมาตลอดวัน เหล่านี้ล้วนมีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียนในโรงเรียน มีผลต่อพฤติกรรม เบี่ยงเบนของนักเรียน รวมทั้งมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนค่อนข้างมาก

(4) การเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของกลุ่มคนในชุมชนที่อยู่รอบโรงเรียน รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียนตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องจากคนในท้องถิ่นที่มีอาชีพทางการเกษตรดั้งเดิมมาเป็นกลุ่มคนที่อพยพย้ายถิ่นมาจากที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ มาเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และพาณิชยกรรมในพื้นที่รอบโรงเรียน ทำให้มีข้ออ่อนค่อนข้างมากคือคนขาดความรักความผูกพันในท้องถิ่นและโรงเรียน การให้ความร่วมมือกับโรงเรียนค่อนข้างน้อย ในขณะที่โรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐค่อนข้างมากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีผลให้โรงเรียนและชุมชนมีการพึ่งพากันค่อนข้างน้อย และโรงเรียนไม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้กับโรงเรียนเท่าที่ควร

โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

แนวความคิดที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้ค่อนข้างมากเกี่ยวกับเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติดของนักเรียน เท่าที่ผู้วิจัยได้ประมวลไว้ในบทที่ 2 คือเงื่อนไขอันเกิดจากตัวนักเรียน ครอบครัว ชุมชน สิ่งแวดล้อม กลุ่มเพื่อน และการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ทั้งนี้ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาถึงเงื่อนไขทางด้านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนว่ามีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนอย่างไร การศึกษานี้ได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักในโรงเรียน ชุมชน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมซึ่งในที่นี้หมายถึงการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างชัดเจน

การศึกษาโครงสร้างหรือการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน เป็นการศึกษาการจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างของโรงเรียน ดังนั้นการวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน จึงเป็นการวิเคราะห์บรรทัดฐานความสัมพันธ์และความแตกต่างของบุคคลต่างๆในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับครู และครูกับผู้บริหารโรงเรียนว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไร ดังนั้น การสรุปผลการวิเคราะห์การจัดระเบียบทางสังคมกับการแพร่ระบาดของยาบ้า จึงขอนำเสนอผลการศึกษาที่พบจริงในโรงเรียนดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน
2. ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู
4. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียน

ในการจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างของบุคคลในโรงเรียนนั้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งครู ผู้บริหาร และนักเรียนที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ไม่เพียงแต่จะมีผลต่อการดำรงอยู่ของโรงเรียนเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันยังมีผลต่อนักเรียนซึ่งมีการฝ่าฝืนบรรทัดฐานและถูกลงโทษ ปฏิกริยาของนักเรียนที่มีต่อการลงโทษ ไม่เพียงแต่จะต้อรอง หลบครูเท่านั้น ในการต้อรอง หลบครู ยังเกี่ยวเนื่องกับการหนีเรียนไปมั่วสุมกับกลุ่มเพื่อนที่เข้ายาบ้า มีผลต่อการได้ยาบ้ามาแพร่ระบาดในโรงเรียน ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยได้ถูกนำมาวิเคราะห์และตีความโดยผู้วิจัยได้ยึดหลักการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมจากมุมมองของนักเรียนซึ่งมีวิถีชีวิตอยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน โดยมุ่งศึกษาว่านักเรียนถูกกระทำจากการจัดระเบียบทางสังคมอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องมีผลต่อการเข้ายาบ้าของนักเรียน

อย่างไร และนักเรียนมีกลวิธีในการต่อรองกับบรรพชิตฐานของโรงเรียนอย่างไร ซึ่งนำมาสู่การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน ดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

การนำเสนอปรากฏการณ์ด้านระบบความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เป็นการเสนอภาพเหตุการณ์ที่สะท้อนความสัมพันธ์แนวดิ่งของครูกับนักเรียนในหลายแง่มุม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในเรื่องวิถีชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในเรื่องการควบคุมการแต่งกาย ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในเรื่องการสอนและความสัมพันธ์เชิงอำนาจนอกห้องเรียนระหว่างครูกับนักเรียน ดังนี้

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในเรื่องวิถีชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน ตั้งแต่นักเรียนลืมหัดขึ้นชั้นมาในตอนเช้าเพื่อเตรียมตัวไปโรงเรียน นักเรียนต้องเผชิญกับกฎ ระเบียบของโรงเรียนที่ก้าวอย่างตามไปถึงบ้าน อาทิ ทุกเช้าตรู่ นักเรียนต้องรีบตื่นเข้าลุกขึ้นอาบน้ำ แต่งกายตามระเบียบ และมาถึงโรงเรียนให้ทันเวลาตามกฎ ระเบียบที่โรงเรียนกำหนด ต้องถือกระเป๋าใส่หนังสือมาโรงเรียน จะเดินตัวเปล่าเข้าโรงเรียนหรือจะเดินถือหนังสืออย่างเดียวเข้าโรงเรียนไม่ได้ เมื่อมาถึงประตูโรงเรียนจะต้องเดินเลี้ยวไปทางถนนด้านขวามือเท่านั้น ห้ามเดินตรง ถ้ามาถึงโรงเรียนก่อนเวลา 07.00 น. นักเรียนจะต้องนั่งรอหน้าตึก เพราะภารโรงจะเปิดประตูตึกและประตูห้องเรียนเวลา 07.00 น. เมื่อถึงเวลา 08.05 น. นักเรียนต้องไปเข้าแถว ณ สนามบาสเกตบอลหน้าอาคาร 1 ซึ่งค่อนข้างแคบเพราะมีรถยนต์หลายคันของครูจอดอยู่รอบบริเวณดังกล่าว

หลังเคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระและกล่าวคำปฏิญาณตนแล้ว นักเรียนได้รับอนุญาตให้นั่งของๆกลางแดด ร่วมกิจกรรมอบรมสั่งสอนหน้าแถว หากนักเรียนมาถึงโรงเรียนสายกว่า 08.05 น. ก็จะไม่ได้รับประทานอาหารเช้าเนื่องจากร้านอาหารจะปิดไปจนถึงเวลา 11.00 น. แล้วจึงเปิดขายอีกครั้งช่วงเวลา 11.00 - 12.40 น.เท่านั้น นักเรียนที่มาสายจึงแอบไปตะโกนขำมั่วสั่งซื้ออาหารจากร้านค้าหลังโรงเรียนหรือจากบ้านพักภารโรงเข้ามารับประทานในส้วม ถ้านักเรียนเดินเรียนอยู่ตามอาคาร 2 อาคาร 3 และอาคาร 4 ต้องการเข้าห้องน้ำ จะต้องเดินไปที่ห้องน้ำซึ่งอยู่นอกอาคารเรียนดังกล่าวเพราะห้องน้ำนักเรียนในอาคารจะไม่เปิดให้นักเรียนได้ใช้งาน (ให้ใช้ได้เฉพาะห้องน้ำครู) ถ้าต้องการดื่มน้ำเปล่าหรือนมในช่วงเวลาว่างหรือช่วงพักรับประทานอาหาร จะหาดื่มที่โรงอาหารไม่ได้ เพราะในโรงอาหารจะจำหน่ายเฉพาะน้ำอัดลมชนิดมีเหยื่อเท่านั้น หากนักเรียนจะเข้าห้องสมุดก็ต้องถอดรองเท้าวางไว้ข้างนอกเพื่อรักษาความสะอาดของพื้นห้อง ทำให้มีรองเท้านักเรียนคู่อื่นๆหายไปแทบทุกวัน ส่งผลให้นักเรียนเข้าไปใช้ห้องสมุดน้อยมากเพียงวันละไม่ถึงร้อยละ 5 ของจำนวนนักเรียนทั้งโรงเรียน ในขณะที่ห้องสมุดมีขนาดใหญ่ หนังสือมาก และสะดวกสบาย

สำหรับภาคบ่ายนักเรียน ม. ต้น ต้องเข้าเรียนจนสิ้นสุดคาบเรียนคาบสุดท้าย เวลา 15.10 น. ส่วนนักเรียนม.ปลายจะเลิกเรียนเวลา 16.00 น. ดังนั้นหากห้องเรียนใดมีคาบว่างและไม่มีการเรียนการสอนในช่วงบ่าย นักเรียนจะต้องเตร็ดเตร่รอเวลาอยู่ในโรงเรียนจนถึงเวลา 15.10 น. เป็นต้นไป จึงจะทยอยออกจากโรงเรียนเพื่อกลับบ้านได้ เหล่านี้คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกฎระเบียบที่นักเรียนต้องเผชิญตลอดวัน จนครูและนักเรียนบางคนกล่าวว่าระเบียบมากจนทำให้นักเรียนเครียด

จากการสังเกตของผู้วิจัย และจากการศึกษาตารางสอนของโรงเรียน พบว่านักเรียนบางห้องเรียนมีคาบว่างติดกันในช่วงบ่ายวันพุธถึง 4 คาบ ระหว่างเวลา 12.40 - 16.00 น. โดยไม่มีการจัดการใดๆ เพื่อให้นักเรียนใช้เวลาว่างระยะยาวให้เกิดประโยชน์เต็มที่ มีผลต่อการจับกลุ่มมั่วสุมตามลานใต้ หอพักน้ำ ดาดฟ้า ใต้ถุนอาคาร ตูโทรศัพท์สาธารณะ และตามมุมอับของโรงเรียน ชักชวนกันหนีออกไปมั่วสุมนอกโรงเรียน ดังคำบอกเล่าของครูสตรี อายุ 32 ปี และครูชาย อายุ 40 ปี ดังนี้ “การจัดตารางสอนไม่เหมาะสม บางห้องมีคาบว่างมากไป 4 / 7 ว่างบ่ายวันพุธตลอดบ่าย นักเรียนได้ที่มั่วสุม หนีออกนอกโรงเรียน คาดว่าเกี่ยวกับการจัดตารางสอน บางทีก็มองไม่ทั่วถึง ฟังจากหลายๆคนพูดเค้าจะจัดกระชั้นชิดไปนิดนึง หมายถึงเวลาน้อยไปในการที่จะปรับ จัดแล้วต้องมีการปรับได้” และ “คาบว่าง โรงเรียนมีคาบว่างทุกห้องเกือบทุกวัน บางห้องว่างตลอดบ่าย ว่าง 4 - 5 คาบ นักเรียนเขานั่งคุยกัน วนกันไปมั่วสุมที่หอพักน้ำ หนีโดดข้ามรั้วออกไปมั่วสุมข้างนอก แถวศูนย์การค้า แถวร้านค้าใต้ถุน มีร้านค้าโทรมาฟอง นักเรียนไปมั่วสุม จับมาได้เขาอ้างว่ามีคาบว่าง เรื่องคาบว่างควรมีครูดูแลหรือให้งานนักเรียนทำให้ชัดเจน ไม่ใช่ปล่อยว่างเฉยๆอย่างที่เป็นอยู่”

การมีคาบว่างหลายคาบติดกันโดยไม่มีการจัดการให้บรรลุเป้าหมายที่แน่นอน เช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าแม้โรงเรียนจะมุ่งหวังให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อการพัฒนาตน ทักษะ ทักษะ การบ้าน ศึกษาด้วยตนเอง หรือแลกเปลี่ยนความรู้กันในกลุ่ม หากแต่สภาพแวดล้อม และสื่อโทรทัศน์รอบๆตัวนักเรียนถูกครอบงำอยู่ภายใต้กระแสหลักของความทันสมัยและธุรกิจบันเทิง นักเรียน ม. ต้น หลายกลุ่มจึงใช้เวลาว่างกับการทำกิจกรรมของวัยรุ่น ได้แก่ จับกลุ่มปิดประตูห้องเรียนซ้อมเต้นแบบนักเต้นร่า (Dancers) ตามจังหวะเพลงทันสมัย สนุกๆ ในห้องเรียน ตามลานว่างๆใต้ถุนอาคาร ตามใต้ถุนบ้านพักครู จับกลุ่มกันใช้โทรศัพท์สาธารณะ โทรศัพท์ขอเพลงกับนักจัดรายการวิทยุ จับกลุ่มนั่งคุยกันตามม้าหินใต้ต้นไม้ บางกลุ่มก็กระโดดข้ามรั้วออกนอกโรงเรียนไปนั่งจับกลุ่มสูบบุหรี่ตามชายคลอง หรือออกไปมั่วสุมกันอยู่ตามศูนย์การค้า

กรณีเช่นนี้ คือเหตุการณ์ที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนซึ่งมีผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน โดยนักเรียนมองระเบียบบางอย่างของโรงเรียนที่มีต่อวิถีชีวิตของนักเรียนว่า โรงเรียนละเมิดสิทธิ นั่นคือ การที่โรงเรียนจำกัดช่วงเวลาในการรับประทานอาหารเช้าและอาหารกลางวัน จำกัดเวลาในการเข้าห้องเรียน จำกัดเวลาในการออกจาก

โรงเรียนเพื่อกลับบ้าน บังคับให้นักเรียนทุกคนถือกระเป๋านักเรียนมาโรงเรียน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลายอย่างในโรงเรียนและการที่นักเรียนต้องเผชิญกับระเบียบหลายเรื่องตลอดทั้งวัน โดยที่นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นหรือร่วมในการปรับปรุงกฎ ระเบียบของโรงเรียน ส่วนการควบคุมให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบซึ่งรวมถึงการลงโทษอย่างเข้มงวดก็เป็นเรื่องของครูทั้งหมด วิถีชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนเช่นนี้ มีผลให้นักเรียนบางคนเครียด มีความสัมพันธ์ในทางลบกับครู เกิดระยะห่างทางสังคม (Social Distance) ระหว่างครูกับนักเรียน นั่นก็คือการที่ครูบางคนไม่เข้าใจนักเรียน ไม่ใกล้ชิด ไม่เอาใจใส่ ขาดความรักความเอื้ออาทรต่อกัน

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเรื่องการควบคุมการแต่งกายของนักเรียน

การควบคุมการแต่งกายของนักเรียนเป็นเรื่องใหญ่ของโรงเรียน เหตุการณ์ที่สะท้อนความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในเรื่องนี้ปรากฏชัดมากคือ โรงเรียนมีการกำหนดระเบียบการปกครองโรงเรียน หมวด 3 ว่าด้วยเครื่องแต่งกาย และการแต่งกายของนักเรียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างละเอียด มีการประกาศให้นักเรียนและผู้ปกครองทราบด้วยการให้อ่านจากเอกสารคู่มือนักเรียนและการปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ โดยระบุว่าด้วยการแต่งกายนักเรียนนั้นโรงเรียนกำหนดไว้ดังนี้

1.2.1 เครื่องแบบนักเรียนชาย

(1) กางเกง ให้ใช้เหมือนกันทั้ง ม. ต้น และม. ปลาย ผ้าสีทึบ สีสันไม่มีลวดลาย เนื้อผ้าไม่หนาแบบยีน (jean) มีจีบด้านหน้าด้านละ 2 จีบ กางเกงสั้น เนื้อเข้าห่างจากสะบ้า 5 - 10 ซม. ส่วนกว้างห่างจากขา 8 - 12 ซม. ปลายขาพับกว้างประมาณ 3 - 5 ซม. ไม่ผ่าข้าง ด้านหน้าติดซิปป ด้านข้างมีกระเป๋ สวมทับเสื้อไว้ในกางเกง

(2) เสื้อ แบบเชิ้ต คอตั้ง ผ้าขาวเกลี้ยง ผ่าอกตลอด ด้านซ้ายต้องมีساب กระดุมกลมแบนสีขาว แขนยาวเนื้อข้อศอก ขนาดพอประมาณกับรูปร่าง ด้านบนตรงอกซ้ายมีกระเป๋ 1 ใบ ปีกอักษรชื่อย่อโรงเรียน พร้อมเลขประจำตัวเป็นเลขไทยที่อกเสื้อด้านขวาด้วยไหมสีน้ำเงินเข้ม อกเสื้อด้านซ้ายปักชื่อ ชื่อสกุล ด้วยไหมสีน้ำเงินเข้ม ขนาดตัวอักษรประมาณ 0.5 ซม. ปลายสุดของปกเสื้อด้านซ้ายให้ปักระดับชั้นโดยใช้เลขไทยสีน้ำเงินเข้ม

(3) ผอม ทั้ง ม. ต้น และ ม.ปลาย ให้ตัดผอมเกรียน โดยรอบๆ ศีรษะต้องตัดเกรียน ส่วนที่ยาวที่สุดด้านบนยาวไม่เกิน 5 ซม.

(4) เข็มขัด เป็นหนังสีน้ำตาล ไม่มีลวดลาย กว้าง 3 - 4 ซม. หัวเข็มขัดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าทำด้วยโลหะสี ความยาวเมื่อกดเข็มขัดแล้ว ปลายสายเข็มขัดต้องสอดหูกางเกงหุแรกได้

(6) ถุงเท้า สีน้ำตาลเข้ม ทอด้วยด้ายหรือสักหลาดหรือไนลอนก็ได้ ไม่มีลวดลาย ดึงขึ้นสุดความยาวประมาณ 22 - 25 ซม.

(7) รองเท้า รองเท้าหุ้มส้น ทำด้วยหนัง หรือผ้าใบ หรือยาง สีน้ำตาล ไม่มีลวดลาย เขียนชื่อติดไว้ให้ชัดเจนเพื่อป้องกันการสับเปลี่ยน สายรองเท้าสีน้ำตาล เท่านั้น

(8) กระเป๋า ทุกคนต้องมีกระเป๋าใส่สมุด หนังสือ ชุดฝึกต่าง ๆ ที่จำเป็น กระเป๋าต้องเป็นแบบสุภาพ ห้ามนำถุงทะเลหรือตะกร้าใส่อุปกรณ์การเรียนมาโรงเรียน โดยเด็ดขาด

1.2.2 เครื่องแบบนักเรียนหญิง

(1) ผม ไม่ตัด ไม่ซอย ไม่ถักเปีย ไม่ใช้ผมม้า หรือแบบอื่นนอก จากที่โรงเรียนกำหนด ผมตัดสั้นเท่ากันตลอดทั้งด้านหน้าด้านหลัง ความยาวระดับคางคก ห้าม ใส่โบว์หรือเครื่องประดับใด ๆ นอกจากกิ๊บหวัดสีดำ

(2) เสื้อ ผ้าขาวเกลี้ยง ไม่บางเกินควร คอพับในตัว คอสีคอ สวมศีรษะได้สะดวก ตลบสาบเข้าด้านใน กว้าง 10 ซม. ใช้ผ้า 2 ชั้นเย็บแบบเข้าถ้ำ แขน ยาวเหนือศอก ปลายแขนจีบเล็กน้อย ตัวเสื้อปล่อยยาวพอเหมาะกับลำตัว ไม่รัดเอว ริมขอบ ล้างติดกระเป๋ พับริมกว้างไม่เกิน 2 ซม. ผ่าผูกคอเงื่อนกลาสี ปักชื่อโรงเรียน และเลข ประจำตัวด้วยไหมสีน้ำเงินเข้มที่อกเสื้อด้านขวา ให้ใช้แบบของโรงเรียน ให้ไปปักได้ที่ห้อง ปกครอง ห้ามเขียนเอง ปักชื่อ ชื่อสกุลที่หน้าอกซ้ายด้วยไหมสีน้ำเงิน เหนืออักษรย่อโรงเรียน ปักดาว 1 ดวง สำหรับ ม. 1 2 ดวงสำหรับ ม. 2 และ 3 ดวงสำหรับ ม. 3 โดยใช้วิธีปัก ห้าม เขียนเอง

(3) เสื้อชั้นใน ถ้าใช้เสื้อชั้นในแบบบราเซียร์ ต้องสวมเสื้อชั้นใน คอกกลมสีขาวทับอีกชั้น ก่อนที่จะสวมเสื้อเครื่องแบบ

(4) กระโปรง ผ้าสีน้ำเงินเข้ม เนื้อเกลี้ยง ไม่มีลวดลาย เนื้อผ้า ไม่หนาแบบผ้ายีน ผ้าไม่บางเกินไป ด้านหน้าและหลังมีจีบด้านละ 6 จีบ แบ่งเป็น 2 ข้าง ข้างละ 3 จีบ แต่ละจีบคลุมทับไม่เกิน 1 นิ้ว จากขอบกระโปรงเย็บปักจีบลงมาพองาม ความยาว กระโปรงได้เข้าลงมาไม่เกิน 10 ซม. ห้ามเย็บหรือดัดแปลงรูปทรง

(5) ถุงเท้า สีขาว ไม่มีลวดลาย พับกว้างประมาณ 3 นิ้ว

(6) รองเท้า เป็นรองเท้าหนังหรือผ้าใบ สีดำล้วน ไม่มีลวดลาย ต้องมีสายรัด ห้ามหมุนสายรัดไปที่ส้นรองเท้า

(7) เครื่องประดับ จะต้องไม่ประดับของมีค่า หรือเครื่องประดับ ใดๆที่โรงเรียนไม่อนุญาต ถ้าฝ่าฝืนนำมาและสูญหาย โรงเรียนจะไม่รับผิดชอบ และเมื่อ โรงเรียนตรวจพบของมีค่าทุกชนิด นักเรียนจะถูกพิจารณาโทษ

(8) กระเป๋ ทุกคนต้องมีกระเป๋าใส่สมุด หนังสือ รวมทั้งชุดฝึก ต่างๆที่จำเป็น กระเป๋าต้องเป็นแบบสุภาพ ห้ามนำถุงทะเล ตะกร้าใส่อุปกรณ์การเรียนมา โรงเรียนโดยเด็ดขาด

1.2.3 เครื่องแบบนักเรียนหญิง ม.ปลาย

(1) เสื้อ ใช้ผ้าขาวเกลี้ยง เสื้อไม่รัดรูป ปกเชิด ไม่บางเกินไป ผ่าอกตลอด สานตลบเข้าด้านใน กว้าง 3 ซม. ติดกระดุมกลมสีขาว เส้นผ่าศูนย์กลางไม่เกิน 1 ซม. แขนยาวเหนือศอก ปลายแขนจีบเล็กน้อย สอดชายเสื้อไว้ในกระโปรง เมื่อคาดเข็มขัดแล้ว ไม่มองเห็นเข็มขัดรัดรอบเอว ปักชื่อโรงเรียนและเลขประจำตัวสีน้ำเงินทับอกเสื้อเบื้องขวา ทิ้งเสื้อเบื้องซ้ายให้ปักชื่อ

(2) กระโปรง ตัดด้วยผ้าสีน้ำเงินเข้ม ผ้าเกลี้ยง ไม่มีลวดลาย ด้านหน้าและด้านหลังพับเป็นจีบข้างละ 3 จีบ รวม 12 จีบ พับจีบออกด้านนอก เวลาใส่ให้นำเสื้อใส่ไว้ในกระโปรง คาดด้วยเข็มขัด กระโปรงยาวเพียงได้เข้า ดูพองาม

(3) เสื้อชั้นใน ถุงเท้า รองเท้า เครื่องประดับ กระเป๋า ให้เหมือน ม. ต้น

(4) ผม ไม่ตัด ไม่ซอย ไม่ไว้ผมม้า หรือแบบอื่นนอกเหนือจากที่โรงเรียนกำหนด ถ้าผมยาวให้รวบผม ห้ามใช้สิ่งประดับต่างๆ นอกจากกิ๊บสีดำ โบว์สีขาว สีดำ หรือสีน้ำเงินเข้ม

เมื่อพิจารณาบรรทัดฐานด้านการแต่งกายของนักเรียนดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่ามีรายละเอียดค่อนข้างมาก และเป็นรายละเอียดที่โรงเรียนกำหนดเพิ่มขึ้นเอง โดยอิงระเบียบว่าด้วยการแต่งกายของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งกำหนดไว้กว้างๆ และสั้นๆ

1.2.4 การควบคุมให้นักเรียนทำตามระเบียบด้านการแต่งกาย

จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนมีการควบคุมภายนอกให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานด้านการแต่งกายโดยการอบรม สั่งสอน และจูงใจให้นักเรียนปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่นาทีแรกที่โรงเรียนรับนักเรียนเข้าเรียนในชั้น ม. 1 และชั้น ม. 4 นั่นคือการปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ในช่วงต้นเดือนพฤษภาคมของทุกปี จะมีการบรรยายให้ความรู้ความเข้าใจระเบียบต่างๆ ของโรงเรียน ทั้งที่เป็นระเบียบเรื่องการแต่งกาย ระเบียบเรื่องสารเสพติด ยาบ้า และเรื่องอื่นๆ มีการจัดทำคู่มือนักเรียนซึ่งว่าด้วยเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากร หลักสูตร การประเมิน ระเบียบว่าด้วยการแต่งกาย และระเบียบเรื่องอื่นๆ ของโรงเรียนและการลงโทษผู้ฝ่าฝืน โรงเรียนจะแจกคู่มือนักเรียนให้ผู้ปกครองและนักเรียนนำไปศึกษาและปฏิบัติ มีการอบรมสั่งสอนในห้องเรียน หน้าเสาธง และที่ประตูทางเข้าโรงเรียนในช่วงเช้า เพื่อให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐาน

สำหรับการให้รางวัลกับผู้แต่งกายเรียบร้อย ถูกระเบียบของโรงเรียนนั้นพบว่าครูมักให้รางวัลด้วยการชมเชยเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการให้รางวัลด้วยการมอบประกาศนียบัตรยกย่องให้เกียรติ ประกาศยกย่องต่อหน้านักเรียนทั้งโรงเรียน เพื่อควบคุมให้

นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการทำดี มักปฏิบัติกันในเรื่องอื่น เช่น การมอบประกาศนียบัตรยกย่อง นักกีฬายอดเยี่ยม นักวาดภาพได้รางวัล ผู้บำเพ็ญประโยชน์ของโรงเรียน เป็นต้น

เหตุการณ์ที่พบเกี่ยวกับการชมเชยและการมอบรางวัล ได้แก่ ประกาศนียบัตรยกย่องนักเรียนที่ทำความดีในด้านต่าง ๆ นั้น โรงเรียนมักดำเนินการในช่วงหลังจากการเข้าแถวเคารพธงชาติช่วงเช้า ท่ามกลางแสงแดดสว่างในสนามยามรุ่งอรุณและเสียงคุ้ยกัน แซ่ดของนักเรียน รวมทั้งมีการใช้เวลาเพื่อการนี้นานประมาณ 10 - 20 นาทีในแต่ละครั้ง ซึ่งนักเรียนและครูหลายคนต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “ใช้เวลานาน แต่ร้อน และนั่งยองๆจนเมื่อย” การกระทำเช่นนี้มีผลต่อการหลบครู ไม่เข้าแถว ของนักเรียนบางคนที่ไม่ชอบตัวอยู่ตามมุมปลอด และตามห้องน้ำ หรือมาโรงเรียนสาย

ปรากฏการณ์การควบคุมเรื่องการแต่งกาย เครื่องแต่งกายของนักเรียนคือ โรงเรียนถือเป็นเรื่องจริงจัง และให้ความสำคัญกับการควบคุมให้นักเรียนทำตามระเบียบที่โรงเรียนกำหนดโดยทุกเช้าของวันธรรมดา ประมาณ 07.30 น. ครูเวร 2 - 3 คนจะมายืนประจำการ ณ ประตูทางเข้าโรงเรียนเพื่อตรวจดูนักเรียนที่แต่งกายและใช้เครื่องใช้ผิดระเบียบ มีการลงโทษผู้ทำผิดระเบียบด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ตักเตือน เขียน ธิบสิ่งของ ท่ามกลางเสียงโอดโอยของนักเรียน

ตัวอย่างเช่น นักเรียนนุ่งกางเกงนักเรียนชาลันสีกากี เป็นผ้าฝ้าย เนื้อหนา ด้านหน้ามีจีบข้างละ 2 จีบ ปลายขาบานเล็กน้อย ได้สาบด้านหน้าติดกระดุมซ่อนอยู่ใต้สาบ ซึ่งนักเรียนให้ความเห็นเกี่ยวกับกางเกงของตนว่า “มันมีแต่หยั่งเจี้ยครับ ! ให้ไปเปลี่ยนกางเกงถูกระเบียบมา ที่นี่เราไม่ได้มี มีแต่กางเกงที่ผิดระเบียบใส่ครับ ! ไม่ได้ซื้อครับ สิ่งตัวเอง มันเป็นคนละอย่างกัน ผัดตัดมันจะหนากว่า กางเกงซื้อมาจะบาง คนละแบบกัน” (นักเรียนชาย ชั้น ม.3 อายุ 15 ปี) และ

“ไม่ให้ใส่ บางทีกางเกงตัดถูกระเบียบอย่างนี้ แต่ทรมานเกินไป ตรงที่มันเป็นจีบ ไม่เป็นกระดุม กระดุมนี้เรื่องใหญ่เลย ถ้าตรงนี้เป็นกระดุม เรื่องใหญ่เลย บางทีก็ตัดกางเกงทิ้งเลย มันเป็นแพชั่น นักเรียนเขาฮิต เป็นแพชั่น ต้องสั่งเขาตัด ผมอุตส่าห์เก็บดั่งค์ตัด 280 นะ ตัวนี้ เดือน 2 ครั้ง ตัดเฉย” (นักเรียนชาย ชั้น ม.3 อายุ 18 ปี)

ไม่เฉพาะการลงโทษเรื่องแต่งกายผิดระเบียบเท่านั้น หากมีเครื่องใช้ผิดระเบียบก็โดนลงโทษเช่นกัน ดังเสียงคร่ำครวญของนักเรียนชาย ชั้น ม. 3 อายุ 18 ปี และ 15 ปี ดังนี้

“มีเรื่องกระเป๋าง เพราะกระเป๋างถึงโดนเล่น อยู่ข้างหน้ากระเป๋ามิผิดระเบียบก็โดนตี 3 ที การแต่งกายผิดระเบียบก็โดนเล่น แล้วเชิญผู้ปกครอง คิดว่าไม่สมควร กางเกงจะมีกระดุมกางเกงมานาน คิดว่าไม่สมควร ว่าเราแต่งตัวผิดระเบียบ เราไม่ได้หลบหนีไปไหน เรายังมาโรงเรียน เราไม่ได้โดดเรียนไปไหน เรามาเรียนทุกคาบ เราคิดว่าเราตั้งใจมาเรียน แต่งตัวผิดระเบียบก็ไม่น่าจะเป็นยังงี้ กางเกงบานหลายคนก็คิดเหมือนกันครับ ผมก็

เคยใส่มาครับ เคยโดนครับ โดนหวด ตอนที่โดนก็เจ็บครับ เราก็คิดว่าไม่น่าตีครับ แค่งางเกงบานเฉยๆ เรื่องเหตุผลนี้ เขาไม่ได้พูด เรื่องเล็กน้อยไม่น่ามาตี”

“เขาชอบตี นึกจะตีก็ตี แบบเขาไม่ให้เถียง ตีไม่เลือกที่ ตีกลางหลัง ตีหัว ตีทุกที่เอาไม่ตี เจ็บ เสียดังหน่อยก็จะตี เป็นบางคน เขาตี เขาตีตรงกันส่วนมากเป็นครูผู้หญิง นึกจะตีตรงไหนก็ตี โมโหครับ แค้นครับ สุดยอด โมโหยังงี้ ถ้าเป็นแบบทำอะไรก็ทำเลย อยากเอาชนะซิ (หัวเราะ) อี ! อี ! อี ! ใจเราไม่ยากทำซ้ำ ไม่ทำ ไม่อยากให้เหมือนเดิม เรื่องเล็กน้อยเขาก็ตีแล้ว อีกเรื่อง ปีนข้ามกำแพงครับ โดนอ้วมครับ อ้วมยังงี้ กระเป๋ามี หนังสือก็ถือมา อืม! เราต้องเข้าใจนักเรียน อย่างนักเรียนเก่งพวกเตรียมอุดมเขาก็จะให้นักเรียนถือหนังสือมา นักเรียนที่นี้เป็นนักเรียนที่เรียนไม่เก่ง อาจารย์ไม่นำมาป่นว่านักเรียน จะต้องถูกระเบียบ ต้องตีกัน นักเรียนเรียนดีก็ตี”

เมื่อวิเคราะห์ถึงวิถีคิดของนักเรียนและวิถีคิดของครูเกี่ยวกับเรื่องบรรทัดฐานของโรงเรียนเรื่องเครื่องแต่งกาย การแต่งกาย และสิ่งของเครื่องใช้ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนกำหนดกฎ ระเบียบการลงโทษไว้ชัด จะพบความแตกต่างกันคือ ทศนะของนักเรียนที่มีต่อกฎ ระเบียบเรื่องเครื่องแต่งกาย การแต่งกาย สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆของโรงเรียน จะตรงกันข้ามกับทศนะของครูบางคน คือ นักเรียนคิดว่าน่าจะยึดหยุ่นได้ ไม่ควรลงโทษรุนแรงกับนักเรียนที่ฝ่าฝืนเรื่องนี้ การกำหนดบทลงโทษอย่างเป็นทางการของโรงเรียนในเรื่องนี้เป็นเรื่องไม่ควรทำ การลงโทษรุนแรงเป็นการลงโทษที่เกินไป ไม่ชอบธรรม ละเมิดสิทธิ มีผลต่อความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกันของครูกับนักเรียน ดังคำบอกเล่าของนักเรียนหลายคนและครูบางคนซึ่งให้ข้อมูลตรงกัน ในขณะที่ครูกลับให้ความหมายเรื่องการฝ่าฝืนบรรทัดฐานการแต่งกายว่าเป็นเรื่องที่ไม่ใช่เป็นเรื่องเล่น

การที่ครูไม่เข้าใจนักเรียน และเลือกใช้วิธีการลงโทษโดยที่ครูให้ความหมายว่า เป็นการลงโทษเพื่อให้นักเรียนหยุดพฤติกรรมฝ่าฝืนบรรทัดฐาน โดยไม่คำนึงถึงผลอย่างอื่นที่ตามมาจากการลงโทษนั้น เช่น การเพียนนักเรียนที่ไม่ถือกระเป๋านักเรียนมาโรงเรียนที่ประตูทางเข้าหน้าโรงเรียนในตอนเช้า เพื่อให้นักเรียนทำตามระเบียบคือ นักเรียนทุกคนต้องถือกระเป๋านักเรียนมาโรงเรียน วิถีคิดเช่นนี้มีผลต่อพฤติกรรมที่ตามมาคือ นักเรียนยืมกระเป๋านักเรียนของเพื่อนมาเดินถือผ่านหน้าครูเวรในตอนเช้า นักเรียนที่ไม่นำกระเป๋านักเรียนมาโรงเรียน เข้าสู่โรงเรียนด้วยการกระโดดข้ามรั้วหลังโรงเรียนเพื่อหลบเลี่ยงครู และนักเรียนบ่นว่าครูละเมิดสิทธิ เป็นต้น

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนจากการที่ครูเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของระเบียบการแต่งกาย เป็นผู้ออกกฎต่างๆ รวมทั้งเป็นผู้กำหนดวิธีการลงโทษผู้ฝ่าฝืนระเบียบได้โดยอิสระ ปราศจากการควบคุม ดังคำรำพันของนักเรียน

“ตัดกางเกง มีครีบก้น ตัด บางทีขึ้นมาถึงนี่เลย (เอานิ้วชี้ที่จีบด้านหน้ากางเกง) โดนเมื่อวานตัดให้ขาด โอ้โฮ ! อายเขา อาจารย์ ฮู้ ! กรรไกรครีบก้น หึงเลย อาจารย์ หึงไปเลย ถ้าไม่หึงก็เก็บเอาไปใส่ที่บ้าน” (นักเรียนชาย ชั้น ม. 3 อายุ 15 ปี)

“ฝ่ายปกครอง บางครั้งก็ครูที่ปรึกษา กางเกงไม่แก้หรือครีบก้น ยึดเลย ยึดเอาไปเลยครีบก้น บางทีคนอื่น อาจารย์เขาให้ผ้าขาวมาหุ้มครีบก้น เดินนุ่งผ้าขาวมาทั้งวัน โฮ้ย ! โห่กันตรึม ผู้หญิงก็ใช้ผ้าถุง ผ้าถุง อู้อู ! ไปยืนเรียนอายเขา” (นักเรียนชาย ชั้น ม. 3 อายุ 15 ปี)

การลงโทษนักเรียนผู้ฝ่าฝืนระเบียบการแต่งกาย ไม่ใช่จะมีแต่การตัดกางเกงเท่านั้น ครูบางคนยังใช้วิธีการพิสดารอย่างอื่นในการลงโทษนักเรียนอีก ได้แก่ เหตุการณ์ดังต่อไปนี้

- ตัดกางเกงนักเรียนที่ครูให้ความหมายว่าผิดระเบียบคือ กางเกงที่ติดกับผ้าฝ้ายเนื้อหนาสักก็ ติดกระดุมได้สาปหน้า หรือบนสาปด้านหน้า หูกางเกงมีลักษณะพิเศษเหมือนเครื่องหมายกากบาท การตัดกางเกงนี้จะตัดเป็นรอยยาวประมาณ 6 - 12 นิ้วที่กัน ที่ขากางเกงทั้งด้านหน้าและด้านหลังเพื่อให้นักเรียนใส่กางเกงตัวนั้นไม่ได้อีกต่อไป

- ริบสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ของนักเรียน ซึ่งครูบางคนที่เป็นผู้กระทำ ตีความว่าผิดระเบียบของโรงเรียน เช่น เป้และกระเป๋าใส่หนังสือที่มีรูปร่างและสีต่างจากที่โรงเรียนกำหนด และจำหน่าย วิทยุติดตามตัว (Pager/Pagephone) เข็มขัด ที่รวบรวมของนักเรียนหญิง สร้อยคอหรือสร้อยข้อมือที่ร้อยกับลูกปัดสีสวยๆ ต่างหูซึ่งนักเรียนชายสวมมาข้างเดียว ฯลฯ โดยที่ครูไม่เพียงจะริบของอย่างเดียวเท่านั้น ในขณะเดียวกันครูยังวางเงื่อนไขไว้ว่า “ถ้านักเรียนต้องการสิ่งของคืน ให้แจ้งผู้ปกครองเป็นผู้มารับของนั้นด้วยตนเอง” หรือบางกรณีที่นักเรียนมีคำถามว่า “ทำไมนักเรียนโรงเรียนอื่นทำได้ ทำไมนักเรียนโรงเรียนนี้ทำไม่ได้” นักเรียนก็จะได้รับคำตอบจากครูบางคนว่า “ก็ให้นักเรียนย้ายไปอยู่โรงเรียนที่ว่ำนั่นเสียซิ” ซึ่งเป็นคำพูดที่นักเรียนเล่าว่าทำให้นักเรียนเกิดความไม่ชอบครู ในบางกรณีที่นักเรียนแจ้งให้ผู้ปกครองทราบถึงการโดนริบสิ่งของเพื่อให้ผู้ปกครองมาช่วยไถ่สิ่งของคืนนั้น ปรากฏว่าไม่เพียงแต่ผู้ปกครองจะไม่พอใจนักเรียน ไม่พอใจโรงเรียนเท่านั้น ในขณะเดียวกันผู้ปกครองบางคนยังมีการลงโทษนักเรียนซ้ำอีกด้วย

- ในกรณีของการริบสิ่งของ เสื้อ กางเกงของนักเรียนไว้ ครูบางคนไม่เพียงแต่จะมีเงื่อนไขบางอย่างที่นักเรียนให้ความหมายว่าเป็นการลงโทษที่เกินไปอีก อาทิ ริบกางเกงนักเรียนไว้ที่โรงเรียนและให้นักเรียนนุ่งกางเกงเก่าของครูกลับบ้าน แล้วให้นำมาคืนในวันรุ่งขึ้น หากไม่นำมาคืนจะถูกลงโทษด้วยการเสียค่าปรับเป็นเงิน 100 บาท / วัน ในขณะเดียวกันครูบางคนที่ริบกางเกงหรือกระโปรงนักเรียนไว้จะให้นักเรียนนุ่งใส่หรือผ้าถุงเดินอยู่ในโรงเรียนตลอดวันเพื่อประจาน และให้นักเรียนมารับกางเกงหรือกระโปรงคืนในตอนเย็น การประจานให้อายเช่นนี้ นักเรียนเล่าว่าไม่เพียงแต่จะมีผลให้นักเรียนเกิดความเจ็บใจและต่อรอง

ด้วยการหลบครู่เท่านั้น ในบางกรณีกลับเป็นการเสริมแรงให้นักเรียนคนอื่น ๆ มองการประจานของครูเป็นเรื่องตลกและเกิดความเห็นอกเห็นใจเพื่อนนักเรียนที่ถูกลงโทษ

- ดูว่านักเรียนหญิงที่นุ่งกระโปรงนักเรียนค่อนข้างแคบ และสั้นกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด มีผลให้นักเรียนตอรองด้วยคำถามบางประการ เช่น “ทำไมครูบางคนก็นุ่งกระโปรงสั้นทรงเอ (A) ได้” (นักเรียนหญิง ชั้น ม. 4 อายุ 16 ปี)

- เจาะรูเสื้อนักเรียนซึ่งค่อนข้างหลวม หรือมีสากกลางหลัง หรือเสื้อที่ติดกับผ้าฝ้ายเพื่อให้ใส่ไม่ได้อีกต่อไป โดยเจาะรูตรงกลางหลัง เจาะที่แขน หรือเจาะด้านหน้า หรือใช้ปากกาสักหลายชนิดลบไม้ได้เขียนข้อความขนาดไม่เล็กบนเสื้อนักเรียนที่ครูตีความว่าผิดระเบียบว่า “เสื้อตัวนี้ผิดระเบียบ ใส่ไม่ได้”

- ลงโทษนักเรียนชายบางคนที่มีผมยาวไม่มากนัก โดยครูบางคนจะใช้วิธีการที่แตกต่างกันไป อาทิ กรอผมให้มีลักษณะต่างๆ เช่น เป็นรูปเครื่องหมายบวก เป็นรูปขั้นบันได ฯลฯ ครูบางคนใช้วิธีดูบางชนิดขมขื่นนักเรียน ได้แก่ แปรงลบกระดาน น้ำยาล้างจาน หรือจารบี ซึ่งมีผลให้ล้างทำความสะอาดยาก จนผู้ปกครองต้องแก้ปัญหาด้วยการให้นักเรียนโกนศีรษะโล้นมาโรงเรียน ซึ่งผู้ปกครองกล่าวว่ามีผลต่อจิตใจนักเรียนค่อนข้างมาก วิธีการลงโทษเรื่องผมเช่นนี้นักเรียนบางคนจะมีคำถามตอรองว่า “ทำไมนักเรียนโรงเรียนอื่นผมยาวได้ ทำไมผมไม่ไปทำผมยาวกว่าผมต้นได้ ทำไมครูไม่ไปทำผมยาวด้วย”

- ลงโทษด้วยการตักเตือน แล้วจึงเขียน 1 - 6 ครั้ง ต่อความผิดนานาประการที่ครูผู้ลงโทษให้ความหมายว่าเป็นการทำผิดกฎ ระเบียบ อาทิ มาโรงเรียนสาย เล่นกีฬาอยู่ในสนามในขณะที่มีขยะ เช่น เศษกระดาษ อยู่ในสนาม ผมด้านหน้ายาวเกิน 5 ซม. นุ่งกางเกงขาบาน หนีเรียน ไม่ถือกระเป๋าหนังสือมาโรงเรียน ม้วนถุงเท้า นุ่งกระโปรงแคบ ฯลฯ

- ใช้แปรงลบกระดาน หรือชอล์ก ปานักเรียนในกรณีนักเรียนคุยกันขณะที่ครูสอน

- ใช้คำตำหนิซึ่งนักเรียนให้ความหมายว่ารับไม่ได้ เช่น “ไอ้ทำ ! ไอ้โง่ ! โง่เหมือนควาย ! พ่อแม่ไม่สั่งสอน ” หรือพูดจากระแนะกระเหน่นนักเรียนอย่างไม่รู้จบในเรื่องที่นักเรียนทำผิดเมื่อนานมาแล้ว และเรื่องนั้นจบสิ้นไปแล้ว

- ให้อวดพื้น ดังเช่นคำร้องทุกข์ของนักเรียนชาย ชั้น ม. 2 ที่ม้วนถุงเท้าและถูกลงโทษว่า “ เขาให้อวดพื้นยี่สิบสามสิบครั้งครับ สุดสุดเลย ” (ทำท่าทางลั่นห้อย หอบแฮก ! แฮก !)

- ลงโทษนักเรียนด้วยวิธีการต่างๆ ที่นักเรียนหลายคนบ่นกันว่าครูทำเกินไป ได้แก่

- ตบหู

- ตีหู

- บิดหุ
- เขกศีรษะ
- ดีหลัง
- ตบหน้ากับหลังมือ
- เอาแปรงลบกระดานเคาะเล็บนักเรียนที่ไว้เล็บยาว
- เอาสกอตเทปปิดปากนักเรียนที่คุยมาก
- ให้วิ่งรอบสนามมากกว่า 3 รอบ
- ให้นักเรียนเอาสกอตเทปปิดปากตัวเอง
- ไม่ตรวจสอบชื่อนักเรียน ข้ามไปตรวจสอบชื่อนักเรียนคนอื่น
- ไม่ยิ้มต่อนักเรียนที่ยิ้มกับครู
- ไม่มองหน้า ไม่ทักทายนักเรียน
- ให้ยืนหน้าชั้น ให้ยืนนอกห้องเรียน เพื่อประจานให้อาย เป็นต้น

ปรากฏการณ์เกี่ยวกับการลงโทษนักเรียนด้วยวิธีการหลากหลายตามแต่ครูจะคิดขึ้น แสดงให้เห็นว่าครูมีอำนาจเผด็จการเบ็ดเสร็จ และสามารถใช้อำนาจที่มีอยู่อย่างกว้างขวางโดยปราศจากการควบคุม เพราะฉะนั้นการที่โรงเรียนกำหนดกฎเกณฑ์การลงโทษอย่างเป็นทางการกับบรรทัดฐานข้างต้น และลงโทษอย่างเข้มงวดกับนักเรียนที่ฝ่าฝืนบรรทัดฐานเรื่องการแต่งกาย และเรื่องอื่นๆ ตามขั้นตอนจากโทษเบา - หนัก เพื่อควบคุมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานที่ครูกำหนด มีผลต่อปฏิสัมพันธ์ในทางลบระหว่างผู้กระทำคือครูกับผู้ถูกระทำคือนักเรียน สร้างความไม่พอใจให้กับนักเรียนที่ตีความการลงโทษที่เข้มงวดกับบรรทัดฐานเรื่องการแต่งกาย เครื่องแต่งกาย และเครื่องใช้ของนักเรียนว่าเป็นการลงโทษที่ไม่ยุติธรรม ทำให้รู้สึกที่ถูกละเมิดสิทธิ ส่งผลให้นักเรียนฝ่าฝืนกฎระเบียบต่อไปอีกด้วยการหลบครู ไม่เข้าเรียน หนีเรียนไปมั่วสุม ใช้จ่าย และนำยาบ้ามาแพร่กระจายภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

แม้กระนั้นก็ยังมีความเห็นตรงกันข้าม ดังเช่นที่พบคือ มีครูบางคนซื้อปิตดาเลียนสำหรับตัดผมไปเก็บไว้ ณ โต๊ะทำงาน เพื่อตัดผมให้กับนักเรียนที่ไม่มีเงินค่าตัดผม และช่วยแต่งผมให้กับนักเรียนที่ถูกลงโทษกร้อนผมโดยครูคนอื่น ขณะที่ครูคนนี้นัดตัดผมให้กับนักเรียนชาย ชั้น ม. 2 ครูจะพูดจาปลอบประโลมนักเรียนที่ถูกกร้อนผม ให้ใจเย็น ให้ไม่โกรธครู และให้ยอมรับความผิด ซึ่งนักเรียนก็ตั้งใจฟัง และในขณะเดียวกันนักเรียนก็น้ำตา ร่วงไปด้วย เมื่อถูกถามถึงเหตุผลของการร้องไห้ นักเรียนตอบว่า “แค้นครู.....” และ “อยากให้ครูคนอื่นเหมือนกับครูคนนี้” ในขณะที่เพื่อนนักเรียนที่ยืนเชียร์และให้กำลังใจเพื่อนอยู่ข้างๆ ก็พูดเป็นเสียงเดียวกัน

สรุป สิ่งที่พบเห็นจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในเรื่องการแต่งกายก็คือ วิธีคิดของครูบางคนที่ใช้การควบคุมอย่างเข้มงวด เป็นการควบคุม

เพื่อให้นักเรียนตอบข้อสอบของกลุ่มโรงเรียนให้ได้ วิธีคิดดังกล่าวมีผลให้ชีวิตในชั้นเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในชั้นเรียนเป็นระบบความสัมพันธ์แนวดิ่งโดยครูเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในชั้นเรียน เป็นผู้สอน เป็นผู้ให้คะแนน ให้เกรดเพื่อให้นักเรียนสอบตกหรือสอบผ่าน เป็นการควบคุมบังคับจากภายนอก ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้ได้จากคำบอกเล่าของครู และนักเรียนมากกว่า 20 คน รวมทั้งนักเรียนชายชั้นม. 3 2 คน อายุ 15 ปี และ 18 ปี รวมทั้งนักเรียนหญิง ชั้นม. 4 อายุ 16 ปี ซึ่งได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนอย่างตรงไปตรงมาว่า

“ใครผิดนิดหน่อยเขาก็ตี เคืองเล็กน้อยเขาก็ตีแล้ว แบบว่า แบบกากบาทอย่างที่เขาให้กาเต็มช่อง พอเรากาไม่เต็มช่องเขาก็ตี วันนี้เขาตีผม ตี ของเพื่อนก็โดนเรื่องกากบาทเหมือนกัน โดนบ่นคนแรก โดนคนแรกเลย เรื่องเล็กเขาก็ตี ขาดเรียนก็ตี ก็บางทีนะแกตัวอะไรเขาก็ไม่สนใจ ไม่ฟังผม เขาไม่ฟังเหตุผล บางที บางที แบบว่าครูอีกวิชาปล่อยข้า ยังไงเขาก็ตี เขาจะไม่ฟังเหตุผลของผม บางที บางทีก็ไม่ คนอ่อน ไม่แน่นอนครับ!” และ “ก็จะมึนวิชา หนูไม่เอียนนะ ครูเข้ามาเขาก็จะด่าๆ ว่าๆ วันนั้นเขาไม่สอนเลย ให้อ่านหนังสือให้จบบท ครูไม่อธิบายอะไรเพิ่มเติมเพราะนักเรียนเสียงดัง เป็นอันว่าวิชานั้นไม่ต้องเรียน ไม่รู้ว่าจะสอบอะไรตรงไหน เพราะเขาไม่สอนเลย แต่ห้องอื่นเขาสอนค่ะ เพราะห้องหนูให้นั่งจดแบบฝึกหัดในหนังสือ แบบให้ดูทั้งเล่มเลย”

นอกจากการสั่งสอนอบรมในวิชาต่างๆ แล้ว นักเรียนเล่าว่าโรงเรียนได้จัดให้มีการสอนและสนใจในเรื่องยาบ้าอีกด้วย ดังคำให้สัมภาษณ์ของนักเรียนชายชั้นม.4 อายุ 16 ปี ที่ว่า

“มีบ่อย มีอบรมหน้าเสาธง บางทีนานเกินไป เปื่อ มีสอนในสุขศึกษาก็มี มีจัดบอร์ดยาเสพติด มีตำรวจมาพูด โลกใบใหม่ก็ร่วมครับ แต่บอร์ดไม่ค่อยอ่าน ไปโลกใบใหม่ก็สนุกดี เขาให้เล่น ทำกลุ่ม สนุก มีเพื่อน แต่คิดถึงบ้าน เพื่อนก็ห้ามเยี่ยม เขาชอบสอนหน้าแถวครับ สอนเรื่อย นักเรียนก็ยังเล่นอยู่ ผมว่าไม่ได้ผล นักเรียนไม่ฟัง พูดนานๆ นานๆ เปื่อ ปูมายังว่าเลย ครูเขว่าตรวจฉี่สีม่วง เขว่ามีอีก ตี เจออีกเขาเรียกปูมา ให้ไปโลกใบใหม่ ถ้าอีกเขาจะให้ไปเข้า 21 วัน หรือพักการเรียน ผมไม่ยอมไป”

เหตุการณ์ด้านการควบคุมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานเรื่องยาบ้าของโรงเรียน จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนจะให้ความรู้และจะพยายามจูงใจนักเรียนด้วยการอบรมสั่งสอนหน้าเสาธงตอนเช้าค่อนข้างมาก รองลงมาคือการจัดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องยาบ้า การสั่งสอนอบรมในการเรียนรายวิชา พ 013 พ 402 และ พ 504 กับนักเรียนชั้นม. 2 ม. 4 และ ม. 5 ตามลำดับ การให้ความรู้เรื่องยาเสพติดทางเสียงตามสาย การประกวดแสดงบทบาทสมมุติ กิจกรรมโต้วาที ประกวดสื่อรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด เชิญวิทยากรคือ แพทย์ เจ้าหน้าที่ตำรวจ มาบรรยายให้ความรู้ อบรมครูแกนนำเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้า นำนักเรียนไป

ศึกษาดูงาน จัดโครงการโรงเรียนสีขาว โครงการเพื่อนเตือนเพื่อน โครงการโลกใบใหม่ ตรวจปัสสาวะนักเรียน เป็นต้น

กิจกรรมขัดเกลาทางสังคมดังกล่าว ครูและนักเรียนเล่าว่ามีผลต่อการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจและเจตคติที่ดีให้กับนักเรียนในการทำตามบรรทัดฐานด้านยาบ้าของนักเรียนได้บ้าง ยกเว้นกิจกรรมการขัดเกลาทางสังคมบางประการคือ การอบรมหน้าเสาธงแทบทุกวันโดยใช้เวลามากกว่า 10 นาที ที่ไม่เพียงแต่จะไม่เพิ่มพูนความรู้เรื่องยาบ้าอย่างลึกซึ้งและเพียงพอเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังก่อความรำคาญให้กับครูและนักเรียนอีกด้วย ส่วนการเข้าค่ายตามโครงการโลกใบใหม่ก็เช่นกัน นักเรียนและครูบอกว่าโครงการนี้ไม่เพียงแต่จะให้การอบรมสั่งสอนเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการป้องกันสารเสพติดเท่านั้น ผลกระทบทางลบจากการขัดเกลาทางสังคมของนักเรียนผู้ใช้และจำหน่ายยาบ้าจากหลายโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการก็คือ เกิดเครือข่ายยาบ้าและการมีเพศสัมพันธ์เป็นคู่ เป็นหมู่ ในกลุ่มผู้ใช้ยาบ้า จนติดเชื่อเอชไอวี และเชื้อไวรัสตับอักเสบบี ดังคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชนที่ว่า “นักเรียนยาบ้าของอาจารย์เขาติดเอดส์ไปแล้ว” และ “พวกกลุ่มยาบ้าเขารู้จักกันหมด ชำมชั้น ชำมโรงเรียน”

ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียนในการสั่งสอนอบรม ครูให้สัมภาษณ์ว่ามีได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ในขณะเดียวกันครูก็มีการอบรมสั่งสอนโดยวิธีการอย่างอื่นอีกหลายทางเลือก และเป็นที่น่าสังเกตว่า วิธีการควบคุมทางสังคมที่โรงเรียนนำมาใช้ในการจูงใจให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานด้านยาบ้าและด้านอื่น ๆ ที่เป็นการควบคุมจากภายนอกทุกเรื่อง เป็นระบบความสัมพันธ์แนวตั้งระหว่างผู้บริหารโรงเรียนมาที่ครู และลงมาถึงนักเรียน เนื่องจากการสอน การออกกฎ และการควบคุมเป็นเรื่องของครูทั้งหมด นักเรียนหลายคนต่างพูดตรงกันว่านักเรียนไม่มีส่วนร่วม ถึงแม้ฝ่ายปกครองโรงเรียนจะนำสู่รับความคิดเห็นมาติดตั้งไว้หน้าห้อง แต่ก็มึ้นักเรียนเขียนข้อเสนอแนะมาใส่ไว้ในตู้้น้อยมาก

ส่วนการประเมินผลการเรียน โรงเรียนมอบหมายให้ครูผู้สอนเป็นผู้มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนเป็นระยะ ๆ ทั้งระหว่างเรียนและปลายภาคเรียน โดยกำหนดให้ครูทำการวัดผลและประเมินผลทั้งด้านเนื้อหาและประเมินคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมของนักเรียนแต่ละคน แล้วนำไปตัดสินผลการเรียนเมื่อถึงปลายภาค โดยใช้ตัวเลขและตัวอักษรแทนระดับผลการเรียนในแต่ละวิชาดังนี้

ตาราง 14 แสดงรายละเอียดของตัวเลข / ตัวอักษรแสดงผลการเรียนและความหมาย

ตัวเลข / ตัวอักษรแสดงผลการเรียน	ความหมาย
---------------------------------	----------

ตัวเลข / ตัวอักษรแสดงผลการเรียนรู้

ความหมาย

3	ผลการเรียนดี
2	ผลการเรียนปานกลาง
1	ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ (สำหรับ ม.ต้น)
1	ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ (สำหรับ ม.ปลาย)
0	ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ (สำหรับ ม.ปลาย)
ร	รอการตัดสิน หรือยังตัดสินไม่ได้
มผ	ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน
มส	มีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ 80 ของรายวิชานั้น
	ไม่มีสิทธิ์เข้ารับการประเมินผลปลายภาคเรียน
0	ไม่ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด
ผ	ผ่านเกณฑ์การประเมินโดยมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม
	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดที่จัดกิจกรรม
	ของแต่ละภาคเรียน และผ่านจุดประสงค์สำคัญของ
	กิจกรรมที่กำหนด

กรณีการเรียนการสอนของโรงเรียนประชาศึกษา ครูเล่าว่าฝ่ายแผนงานเป็นผู้จัดทำตารางสอนให้กับครูทุกคนว่าใครสอนวิชาอะไร ชั้นใด สัปดาห์ละกี่คาบ และเป็นที่ปรึกษาของนักเรียนชั้นใด ดังนั้นเมื่อจวนถึงเวลาเปิดภาคเรียนใหม่ทุกครั้ง ครูผู้สอนทุกคนไม่เพียงแต่จะได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานสอนเฉลี่ย 20 - 24 คาบ / คน / สัปดาห์ เท่านั้น ในขณะเดียวกันครูผู้สอนยังได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่อื่นควบคู่ไปกับการสอน ได้แก่ เป็นครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาดูแลนักเรียน อย่างน้อยครู 1 คน : นักเรียน 25 คน จัดทำสมุดรายงานประจำตัวนักเรียน ติดต่อประสานงานและรายงานผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ วัดผลและประเมินผลการเรียน สอนแทน สอนซ่อมเสริม จัดบรรยากาศให้ชั้นเรียน จัดทำเอกสารและสื่อการสอน ปฏิบัติหน้าที่ครูเวรประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำจุด ประจำวันหยุด ทำกิจกรรมตามที่โรงเรียนกำหนด รวมทั้งปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย การจัดการของคนกลุ่มน้อยซึ่งสั่งการให้ครูทั้งโรงเรียนปฏิบัติ มีผลให้เกิดเสียงบ่นเจิบๆของครูมากกว่า 15 คน และนักเรียนมากกว่า 20 คน ที่ให้ข้อมูลในทำนองเดียวกันว่า

“นักเรียนเดินกันว่อน นักเรียนเดินเรียน เห็นด้วยกับบางวิชา lab วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ต้องมีห้องเฉพาะ ถ้าโรงเรียนจัดดี ห้องน่าจะพอ ห้องยังจัดไม่ดี นักเรียนเดินอย่างนี้คุมยาก ฝ่ายแผนเขาจัด อีกอย่างนักเรียนไม่รักห้อง เจาะบอร์ด เอาของซ่อนไว้หลังตู้ ไม่เอาหนังสือกลับบ้าน ไม่รักของๆตัว เอาชุดตามท่อปูนก็มี เปลี่ยนคาบที่ กว่า

จะมาถึงห้อง เสียเวลา เขาเลี้ยวไปที่อื่น กว่าครูจะเริ่มสอนได้บางที่เข้าไปครึ่งคาบ ครูปากเปียกปากแฉะ เอ็ดกั้นตึกกัน เรื่องตลกนี่เหมือนกัน ครูหลายคนตักเรียนที่น้อง เขาบอกติมาทุกปีจะเป็นไร ม.6 ยังติยังงี้เลย ติมาก ติแรงเกินความผิด น้องงี้เขี้ยวช้านากแล้ว พูดถึงเรื่องตลกนี้ ไม่ทำการบ้าน ท่องศัพท์ไม่ได้ก็ตี นักเรียนดี ๆ พูดว่าอายมาก เช็ด ถ้านักเรียนก็จะไม่อาย จะทำต่อ หนูเคยเตือนสติเพื่อนครู อย่าทำเลย ดีที่นี้ผู้ปกครองการศึกษาน้อย ไม่หัวหมอ ไม่มีปากมีเสียง ตักเรียนมากมายนี้ ความสัมพันธ์ครูกับนักเรียนไม่ดี สอนอะไรเขาก็ไม่ฟัง นักเรียนเขาไม่ชอบครู”

ดังนั้น การได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ทำให้ครูเป็นฝ่ายแบกรับภาระของโรงเรียนทั้งด้านการเรียนการสอน และการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนให้เป็นไปตามบรรทัดฐานที่โรงเรียนกำหนด นอกจากนั้นครูส่วนใหญ่ยังตกอยู่ในภาวะที่เสียเปรียบ เนื่องจากไม่มีอำนาจต่อรองในด้านการปฏิบัติงาน ไม่มีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมเสนอปัญหาและพิจารณางานกับผู้บริหาร เป็นเพียงผู้รับคำสั่ง สภาวะที่เกิดขึ้นมีผลต่อความสัมพันธ์ทางลกระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียนซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งความเอาใจใส่ของครูในการดูแลนักเรียน การจัดกระทำของโรงเรียนเช่นนี้จึงมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในการสอน

นอกจากนี้ปัญหาอื่นที่ตาโถมเข้ามาในการทำงานและในชีวิตประจำวัน ทำให้พฤติกรรมการสอนของครูเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งนักเรียนหญิง ชั้น ม. 6 พูดถึงประเด็นนี้ไว้อย่างน่าฟังและตรงกับความเห็นของเพื่อนนักเรียนและครูบางคนว่า “หนูว่าที่นักเรียนหนีเรียน ขาดเรียนกันเยอะ เวลาสอนครูน่าเบื่อ มีแต่พูด ๆ ๆ ครูไม่ค่อยสนใจนักเรียนเก ๆ ครูมัวเอาใจใส่นักเรียนดี ๆ พวกหัวโจก หนีเรียน ครูเขาปล่อย ๆ ไม่ค่อยตาม ปล่อยจนเข้าเนื้อ ถึงมาตามกันทีหลัง เมียนกัน เอาพ่อแม่มาอะไรกัน หนูว่าไม่ได้แล้ว ข้าไปแล้ว ที่สังเกตเห็น แค่อูรูปร่างก็รู้ พวกข้าดูไม่ธรรมดาเหมือนนักเรียนอื่น ชอบมาสาย หนีเรียน แต่งเนื้อแต่งตัวไม่ถูกระเบียบ ใส่รองเท้าแตะ หนูก็ยังรู้เลย ครูดูดี ๆ ทำไมไม่รู้?”

โดยภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างครูบางคนกับนักเรียนในการสอน ในการควบคุมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐาน นักเรียนเห็นว่าครูหลายคนเน้นนักเรียนเก่งเป็นหลัก นักเรียนอ่อนจะถูกเอ็ด ถูกว่า และถูกลงโทษ ในขณะเดียวกันพฤติกรรมในการสอนของครู มีการลงโทษนักเรียนซึ่งทำไม่ได้ตามเกณฑ์ที่ครูกำหนด เช่น ท่องศัพท์ไม่ได้ คิดเลขผิด ขีดเครื่องหมายกากบาทไม่เต็มช่องในกระดาษคำตอบ ฯลฯ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพบว่าครูบางคนไม่เพียงแต่จะไม่พยายามที่จะแก้ปัญหาที่นักเรียนเท่านั้น ครูยังไม่พยายามที่จะเข้าใจนักเรียนอีกด้วย ส่วนศูนย์กลางในการเรียนการสอนก็เช่นกัน กลับอยู่ที่ครู มิใช่ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง

เหตุการณ์หนึ่งในหลายเหตุการณ์ที่ผู้ศึกษาพบด้วยตนเองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในการสอน คือ ครูหลายคนใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ครูเป็นศูนย์กลางของโรงเรียนไมใช่ นักเรียน มีการใช้พื้นที่ประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ห้องเรียนบางห้องเป็นห้องพักครู 1 คน ส่วน

พื้นที่ที่เหลือประมาณ 2 ใน 3 ของพื้นที่ห้องเรียนห้องนั้นคือ พื้นที่สำหรับนักเรียน 40 - 50 คน นักเรียนจึงนั่งเรียนอยู่ในพื้นที่แคบๆ ไม่สะดวกในการเคลื่อนไหวเพื่อทำกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆเป็นอย่างมาก และห้องเรียนหลายห้องในอาคารเรียนหลังที่ 1 - 4 จะถูกจัดตามลักษณะดังเช่นที่ว่านี้ ชี้ให้เห็นถึงการใช้อานาจเผด็จการเบ็ดเสร็จของครูต่อนักเรียนในการสอน การปกครอง และการจัดสรรทรัพยากร

อย่างไรก็ดี จากการสังเกตเครื่องชี้ความสัมพันธ์ทางลบระหว่างครูกับนักเรียนในการสอน ซึ่งผู้ศึกษาพบด้วยตนเองจากนักเรียนส่วนใหญ่ในชั้นเรียนก็คือ การให้นักเรียนทำกิจกรรมรู้จักตนเอง โดยให้นักเรียนเขียนถึงสิ่งที่ชอบในโรงเรียน 3 อย่าง และสิ่งที่ไม่ชอบ 3 อย่าง โดยให้เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ปรากฏผลเป็นที่น่าตกใจว่า สิ่งที่นักเรียนส่วนใหญ่ชอบคือ เพื่อน การเล่นเกม และอาหาร มีนักเรียนเพียงร้อยละ 3 เท่านั้น ที่เขียนว่าชอบครู โดยเรียงลำดับความสำคัญไว้หลังสุด ส่วนสิ่งที่นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 97 เขียนไว้ว่าไม่ชอบเป็นลำดับแรกคือ ครู

ข้อมูลที่ผู้วิจัยพบจากการเข้าสอนในชั้นเรียนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในการสอนจะสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ระดับลึกกับนักเรียนซึ่งมีทั้งนักเรียนผู้ใช้และไม่ใช่นักเรียนว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนส่วนใหญ่นั้นค่อนข้างเป็นไปในทางลบ ดังที่นักเรียนชายชั้น ม. 3 อายุ 18 ปี ได้เล่าให้ฟังว่า

“ครูตำหนิในห้องเรียน ตำแรงไป ตำถึงโคตร ถึงตระกูล ตำถึงตระกูล โกรธฟุ้งปดเลย ถ้าชกหน้าได้ โดนตุ้ยไปแล้ว จะตำก็ตำเราคนเดียวซิ ทำไมต้องล่อถึงโคตร ไม่ยุติธรรมนี้ ผมย่ะน่าดู”

อย่างไรก็ตามจากการสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนนอกห้องเรียนตลอดระยะเวลา 3 - 4 เดือนในโรงเรียน และจากคำบอกเล่าของนักเรียนทุกระดับชั้นมากกว่า 20 คนที่ให้สัมภาษณ์ว่าครูบางคนกับนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ในทางบวกต่อกันไม่มากนัก ซึ่งตรงกับประสบการณ์ตรงของนักเรียนหญิง ชั้น ม. 4 อายุ 16 ปี ที่เล่าว่า

“คะ ครูที่นี้ไม่ค่อยยิ้ม หนูเคยหน้าแตกมาแล้วคะ หนูยิ้มให้ครูทั้ง ๆ ที่หนูไม่เคยรู้จักครู เพราะว่าหนูอยู่โรงเรียนเก่า เวลาหนูเจอครูก็จะยิ้มสวัสดี ที่นี้นะหนูเห็นหน้าครูอยากหลบไปไกล ๆ เลย ถ้าไม่ได้เข้าเรียนนะจะหลบไปไกล ๆ เลย พอเราไม่ไหวก็ว่าเราหิ้อยิ่ง พอเราไหวก็ไม่สนใจ ครูส่วนน้อยมากที่ยิ้ม 30 : 70 คะ” และ

“คะ ก็แบบผิติดผิติดน้อยก็ดี นักเรียนก็เป็นคนนะคะไม่ใช่สัตว์ โดยเฉพาะเรื่องถูกทำ ดีแล้วเป็นรายน่าเกลียดมากเลยคะ สังเกตดูได้นักเรียนนักเรียนที่นี้ มีรอย หนูนังเคยโดนเลย จำได้ไม่ลืมเลย แล้วไม่ว่าครูใช้ไม้ไผ่เล็กๆนะ เป็นลูกใครใครเขาก็หวง แล้วเป็นลูกครูจะรู้สึกอย่างไรคะ หนูเห็นอย่างนั้นหนูก็บอกไม่ถูก แล้วครูที่นี้จะมีไม้ประจำตัวประจำกายก็ว่าได้ มีทุกคนคะ โอเค อาจทำให้นักเรียนมีระเบียบ แต่เขาทำรุนแรง ทำให้ความหวังดีของเขา นักเรียนบางคนมองไปในแง่ไม่ดี นักเรียนวัยรุ่นนั้ทุกวันนั้ยังห้ามเหมือนยังยุ ความรู้สึก

ของนักเรียนมันจะต่อต้านมากกว่า หนูก็ยังเคยโดนตี แต่หนูก็รับได้ แต่ลูกคนอื่นเขาจะรับได้ อย่างหนูหรือเปล่าหนูก็ไม่รู้ คุยกับเพื่อน เขาหนีเรียน เพื่อนก็บอกระเบียบมันเยอะ หนูก็ถามเพื่อนถ้าเธอมีลูก ลูกเธอหนีเรียนเธอจะรู้สึกอย่างไร เขาก็บอกว่าเขาทำไม่ได้ ครูก็ตี ครูก็ไล่หนี เขาก็ออก ครูพูดว่ามึงไม่มาเรียนก็ออกไป ไม่ต้องมาเรียนให้เสียดังค์พ่อแม่ หนูยังเคยได้ยินเลย แม้กระทั่งเรียนวิชานี้เลย ครูจะพูดว่าเมื่อไหร่มึงจะออก แบบพูดไม่ให้กำลังใจนักเรียน”

เมื่อวิเคราะห์กรณีตัวอย่างดังกล่าว จากคำบอกเล่าของครูและนักเรียนจะพบเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อความสัมพันธ์ในทางลบระหว่างครูกับนักเรียน ได้แก่ การที่ผู้สอนจำนวนค่อนข้างมากมีเวลาสอนค่อนข้างมาก 20 - 24 คาบ / สัปดาห์ และไม่คอยให้เวลาเพื่อการปฏิสังสรรค์ในทางบวกกับนักเรียน เช่น ให้ความดูแลเอาใจใส่ ใกล้ชิดและพูดคุยยิ้มหัวกับนักเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ครูบางคนยังมีการควบคุมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานด้านการสอนด้วยการเขียน การใช้วาจาค่อนข้างไม่สุภาพในการพูดจาตดรองไม่ให้กำลังใจนักเรียนที่ฝ่าฝืนบรรทัดฐาน ปฏิสังสรรค์เหล่านี้นักเรียนเล่าว่าล้วนมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในการเรียนการสอนทั้งสิ้น และเหตุการณ์ย่อยๆ เหล่านี้คือเงื่อนไขที่มีผลให้นักเรียนมองโรงเรียนว่าเป็นสถานที่โหดร้าย บังคับนักเรียน ฝืนใจนักเรียน ไม่ยุติธรรม ไม่เข้าใจนักเรียน ในที่สุดคือสิ่งที่ตามมาอันเป็นทางออกของนักเรียนบางคนที่มีแนวโน้มของความเบี่ยงเบนอยู่แล้ว นั่นคือการหนีเรียนไปมั่วสุมกับกลุ่มเพื่อนที่เข้าใจกัน มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนด้วยกัน จับกลุ่มกันชักชวนกันใช้ยาบ้าจนแพร่ระบาดในโรงเรียน

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจนอกห้องเรียน

ปรากฏการณ์ที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของครูกับนักเรียน ได้แก่ นักเรียนหญิงชั้น ม. 2 หนีเรียนไปนั่งเล่นอยู่ที่ร้านอาหารที่มีแสงไฟสลัวๆ อยู่ใต้ถุนศูนย์การค้าใหญ่กับนักเรียนชายจากต่างโรงเรียน มีการจับมือถือแขนกันในร้าน เจ้าของร้านจึงโทรศัพท์มาแจ้งชื่อและพฤติกรรมของนักเรียนให้ฝ่ายปกครองโรงเรียนได้ทราบ ในวันรุ่งขึ้นนักเรียนคนนี้มาเรียนตามปกติ ครูหัวหน้าระดับชั้นซึ่งทำหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนได้เรียกนักเรียนมาสอบถามเรื่องราวที่ได้รับรายงานจากเจ้าของร้านอาหาร โดยใช้เวลาสอบสวนนานถึง 2 ชั่วโมง ปรากฏว่านักเรียนไม่ปรียากยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้นในวันหนีเรียน

ช่วงเวลาที่ครูกำลังสอบสวนนักเรียน ผู้วิจัยได้เดินเข้าไปในห้องและพบว่านักเรียนนั่งพับเพียบอยู่บนพื้นห้องซึ่งเป็นพื้นซีเมนต์ขรุขระ มีเศษดิน ทราช และฝุ่นอยู่บนพื้นบ้าง ส่วนครูนั่งอยู่บนเก้าอี้ตรงหน้านักเรียน มือขวาถือไม้เรียวทำด้วยไม้ไผ่ พันหุ้มกับกระดากาว ความยาวและความกว้างประมาณ 1 เมตร และ 1 ซม. ตามลำดับ ขณะที่ครูเหลือบตามองผู้วิจัย ครูมีสีหน้าบึ้งตึง ไม่ยิ้มแย้ม เขาได้พูดกับผู้วิจัยว่า

“อาจารย์เอาไอ้นี้ไปสอบสวนที ผมพูดกับมัน 2 ชั่วโมงแล้วเรื่องหนีเรียนวานนี้ มันไม่ยอมรับ ยืนกระต่ายขาเดียวยัน เดี่ยวผมก็ตีตายหรอก !”

ผู้วิจัยรีบชวนนักเรียนออกจากห้องพักครูไปที่ม้าหินข้างอาคารเรียนและพูดคุยกัน จากการสังเกตพบว่า นักเรียนรูปร่างผอมสูง ผิวค่อนข้างคล้ำ หน้าตาหม่นหมอง นักเรียนแต่งกายกับชุดกีฬาของโรงเรียน เป็นเสื้อโปโลและกางเกงวอร์มสีประจำโรงเรียน กางเกงค่อนข้างเก่า มีรอยขาดเป็นรูขนาดนิ้วชี้ลอดได้ที่บริเวณเข่าขวา 2 รู หลังจากได้พูดคุยกัน นานประมาณครึ่งชั่วโมง นักเรียนยอมรับกับผู้วิจัยว่าหนีเรียนไปนั่งคุยกับเพื่อนนักเรียนชายที่ได้ทุนศูนย์การค้าและมีการจับมือถือนั่นจริง โดยนักเรียนสารภาพผิดด้วยน้ำตานองหน้าว่า นักเรียนได้เงินจากบิดามาโรงเรียนเพียงวันละ 30 บาท เนื่องจากบิดามีรายได้น้อยเพียง 120 บาท / วัน / สมาชิก 4 คนในครอบครัว ซึ่งไม่เพียงพอสำหรับค่าอาหารเช้า - กลางวัน รวมทั้งค่าขนมและค่าใช้จ่ายอื่น เพราะนักเรียนต้องจ่ายเงินเป็นค่ามอเตอร์ไซด์รับจ้างและค่ารถเมล์ไป-กลับระหว่างบ้าน-โรงเรียนถึง 17 บาทต่อวัน การที่นักเรียนมีเพื่อนชาย เพื่อนชายให้ความเอื้อเฟื้อด้านการเงินและมีการโทรศัพท์ชักชวนกันหนีเรียนไปเที่ยวศูนย์การค้า นักเรียนจึงตัดสินใจไป ทั้งนี้ นักเรียนยอมรับอย่างซื่อๆ ว่านักเรียนทำผิดระเบียบของโรงเรียนด้วยการหนีเรียนเป็นครั้งแรก และให้สัญญาว่าจะแก้ตัวใหม่ จะไม่ทำผิดเช่นนี้ซ้ำอีก

“หนูไม่พอใจกับแม่ เขาชมพี่สาว ชมทั้งปี พี่เขาดิ เขาเรียนเก่ง เขาดำหนูทุกวัน ดำได้ดำดี รมกันดำทั้งพ่อทั้งแม่ ดำไม่พอเขียนอีก หนูไม่มีอะไรดีสักอย่าง เรียนก็ห่วยแตก สวยก็ไม่สวย เขาหาว่าหนูหนีเที่ยว อาจารย์คิดดูเงินแค่เนี่ย 30 บาท ค่ารถมอเตอร์ไซด์รับจ้างตั้ง 17 บาทแล้ว อีกเหลือ 13 บาท หนูกินไม่พอ มือเขาก็กินไม่พอแล้ว ขอเพิ่มพ่อ เขาว่าเขายายข้าวโพดไม่ดี ได้ค่าจ้างวันละร้อยเยื้อง เขาก็ชอบอ้างประมาณนี้แหละ ทีพี่สาวขอได้ขอเอา นี่แปะเขาให้เงินหนูใช้บ้าง หนูเลยไปพบเขา หนูรู้ค่ะว่าทำโจนครูเล่นแน่ แต่เขาให้แวะไปเอาตังค์ หนูก็ไป หนูรับว่าไม่ถูก คราวหน้าหนูจะไม่ทำอีก”

แม้ว่านักเรียนจะยอมรับผิดและให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่ประพฤติเช่นเดิมอีก แต่ครูซึ่งได้รับทราบเหตุการณ์นี้ก็กลับไม่ฟังเสียงนักเรียน เขาเรียกนักเรียนหญิงคนนี้ไปยืนที่หน้าโต๊ะ ต่อว่านักเรียนด้วยเสียงอันดังว่า ทำให้เขาเสียเวลากับนักเรียนมากกว่า 2 ชั่วโมง และให้นักเรียนยืนกอดอกแล้วเริ่มเขียนโดยแบ่งเป็นสองยก ยกแรกเขาเขียนสุดแรงเสียงดังฟืบ ! ฟืบ ! ฟืบ ! ติดกัน 3 ครั้ง แล้วหยุดชั่วขณะโดยตามองที่นักเรียนซึ่งยืนร้องไห้ น้ำตาไหลพราก จากนั้นเขาได้เขียนต่ออีก 3 ครั้งโดยใช้ความแรงเท่ากับ 3 ครั้งแรก รวมทั้งสิ้น 6 ครั้ง ทุกครั้งที่เสียงไม้เรียวกระทบกันนักเรียนซึ่งนั่งกางเกงวอร์มเนื้อผ้าไม่หนานัก นักเรียนจะบิดตัวหนีไม้เรียวซึ่งหวดตามลงมาต็ด ๆ กันอย่างไม่ยั้งมือ เสียงไม้เรียวกระทบเนื้อแต่ละครั้งดังฟืบ ! ฟืบ ! ฟืบ ! ที่สำคัญคือสีหน้าบึ้งตึงของครูและนักเรียนที่มีต่อกันในขณะนั้น ก่อนที่นักเรียนจะออกจากห้องไปเมื่อครูยุติการเขียน โดยมิได้มีการอบรมสั่งสอนหรือพูดถึงกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานใดๆ ที่เกี่ยวกับการลงโทษนั้น

เหตุการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นชัดถึงการแสดงอำนาจของครูซึ่งเป็นเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จชนิดที่ปราศจากการตรวจสอบ โดยครูใช้เวลาช่วงสั้นเพียง 1 - 2 นาที ในการตัดสินใจด้วยตนเองเพียงคนเดียว ลงโทษรุนแรงด้วยการเมียนนักเรียนหญิง 6 ครั้ง โดยมีได้มีการปรึกษาหารือผู้ใด และโดยมิได้เคารพต่อระเบียบของโรงเรียนซึ่งได้กำหนดขั้นตอนการลงโทษ ผู้หนีเรียนไว้ชัดเจนให้มีการลงโทษจากโทษเบา - หนัก คือ ตักเตือนก่อนในครั้งแรก หากกระทำผิดซ้ำอีกจึงจะตักเตือนซ้ำ ให้เชิญผู้ปกครองมารับทราบ เมียน ภาคทัณฑ์ ฯลฯ ตามลำดับ

อีกเหตุการณ์หนึ่งซึ่งเป็นกรณีที่ผู้วิจัยพบเห็นตั้งแต่วันแรกที่เข้าไปอยู่ในโรงเรียนเมื่อต้นเดือนมิถุนายน 2541 นั่นก็คือบรรยากาศของการเข้าแถวหน้าเสาธงในตอนเช้า ขณะที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้ไมโครโฟนทำการนิเทศภายในกับครูและนักเรียนโดยใช้เวลาหลายนาที ในขณะที่แสงแดดยามสายเริ่มแผดแสงแรงขึ้นเป็นลำดับ นักเรียนทั้งชายและหญิงทุกชั้นรวมทั้งชั้นม.2 กำลังอยู่ในแถว บางคนนั่งยองๆ ฟัง บางคนยืนชันฟัง บางคนคุยกับเพื่อนนักเรียนที่ยืนข้างๆ ขณะนั้นนักเรียนในแถวมิได้สนใจว่าแถวจะตรงหรือไม่ตรง ทันใดนั้นโดยที่ไม่มีใครคาดคิด ครูชายคนหนึ่งที่มีไม้เรียวถืออยู่ในมือ ได้เดินไปที่แถวนักเรียนชั้นม.2 และยกไม้เรียวเมียนนักเรียนชายที่ยืนเรียงติดๆ กันอยู่ในแถวมากกว่า 10 คน คนละ 1 ครั้ง ต่อหน้าต่อตาผู้บริหารโรงเรียนที่กำลังยืนพูดอยู่ที่แท่นยืนพูดหน้าแถว ต่อหน้าเพื่อนนักเรียนทั้งโรงเรียนและครู นักศึกษาฝึกสอนและต่อหน้าผู้วิจัย โดยขณะที่เมียนนักเรียน ผู้เมียนก็ส่งเสียงตบนักเรียนว่า “เข้าแถวไม่ตรง แถวไม่ตรง”

กรณีเช่นนี้สอดคล้องกับคำบอกเล่าของนักเรียนหลายคนรวมทั้งนักเรียนชาย ชั้นม.4 อายุ 16 ปี ผู้เป็นนักกรีฑาทีมชาติประเภทนักวิ่งระยะสั้น เขาเป็นนักเรียนดีเด่นด้านการกีฬาของโรงเรียน เขาเล่าว่าเขาเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในโรงเรียนต่างจังหวัด เท่าที่จำความได้ตั้งแต่เข้าเรียนชั้น ป. 1 - ม. 3 เขาไม่เคยถูกเมียนมาก่อนเลยในชีวิต เพราะเขาเป็นนักเรียนดี เรียนดี และเป็นนักกีฬา แต่เขาต้องมาเสียประวัติอันดีที่ว่าเขาไม่เคยถูกครูเมียนมาก่อนเลยที่โรงเรียนประถมศึกษาแห่งนี้ เพราะเขาเพิ่งเข้ามาเรียนอยู่ในโรงเรียนนี้เพียง 2 เดือนเศษ เขาก็ถูกเมียนแล้ว 1 ครั้งด้วยสาเหตุที่ว่า “เข้าแถวไม่ตรง” ซึ่งนักเรียนยังได้เล่าต่อไปอีกว่า ที่นี่ครูจะเมียนนักเรียนได้ในหลายๆ โอกาสอย่างไม่เคยพบเห็นที่โรงเรียนเดิมมาก่อน และสามารถเมียนได้โดยนักเรียนไม่รู้ตัวล่วงหน้า จนดูเหมือนกับว่าครูสามารถแสดงอำนาจอย่างไรกับนักเรียนก็ได้ ในเวลาใดก็ได้ โดยที่นักเรียนไม่มีสิทธิ์ที่จะได้รับรู้ถึงกฎเกณฑ์ระเบียบเกี่ยวกับการลงโทษแบบเผด็จการตามที่ครูกำหนดขึ้น

กรณีดังกล่าวจะตรงกับคำบอกเล่าของนักเรียนหญิง ชั้นม. 3 อายุ 15 ปี ที่เล่าว่า “ก็แค่แค่นั่งมองเพื่อนหนูเดิน แค่ว่าไม่ฟังเธอ ก็ตี แค่ว่าตีพลาด ก็เลยตีอีกที โดนแบบตอนแรกเฉียด แล้วเค้าโมโหก็เลยฟาดไปอีกทีแรงๆ เค้าเอาไม้แบบเป็นเส้นด้วย ก็เลยเลียดไหล แล้วก็อีกหลายคน แค่ว่าพูดกัน ก็ร้องไห้ ผู้ชายนะจะร้อง หนูว่าอะไรก็ได้ที่น้อยกว่าการตี เพราะเค้าไม่ได้ตีแบบธรรมดา แค่ว่าตีแบบเอาเป็นเอาตายเลย แค่ว่าเหมือนกันทุก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน

ปรากฏการณ์ที่แสดงถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนที่พบเห็นได้อย่างชัดเจนในโรงเรียนนั้นมีหลายรูปแบบด้วยกัน ดังเช่นคำบอกเล่าของครูที่เล่าถึงนักเรียนที่ใช้ยาบ้า ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเพื่อนนักเรียนที่ใช้ยาบ้าด้วยกัน ดังนี้

“ผมก็เคยถามนักเรียนนะ เธอทำไมลองใช้ยา เขาก็ตอบว่า หนูอยากลองว่ามันเป็นไง เพื่อนเขาชวนลอง ก็คือความไม่รู้ นักเรียนดีด้วยนะ คือนักเรียนที่อยู่ในระดับเกรดที่เรียนดี อย่างนี้จะเป็นได้ว่าอิทธิพลของเพื่อนมีผลต่อจิตใจนักเรียน สามารถทำให้เปลี่ยนไปได้ เราต้องยอมรับว่าการซื้อขายยาบ้าในเยาวชนมันเป็นการทำรายได้ แต่ขายดีที่สุดในเพื่อนต่อเพื่อน ก็คือการทำเพื่อนคนหนึ่งติด มันก็นำมาแพร่ระบาดกัน ซึ่งตรงนี้เราจะหาวิธีป้องกันหรือติดตามนั้นมันยาก เพราะมันก็เหมือนคนเล่นไฮโล เล่นไพ่ มันแอบเล่น ตำรวจจับก็ยาก นักเรียนมันติดต่อสื่อสารตัวต่อตัว ของเราจะรู้เมื่อนักเรียนคนนี้มีพฤติกรรมแปลกไป หรือครูที่ปรึกษารายงาน หรือครูที่ช่างสังเกตเห็นแล้วบอก ซึ่งความจริงนั้นมันไปซะแล้ว ติดไปแล้ว ไม่ทันครับ ไม่ทัน ที่มีปัญหาความประพฤติ มันก็มีส่วนในการคบเพื่อน ต่อมาก็มีการผิดระเบียบ มียาเสพติด มันนำไปถึงเรื่องการโจรกรรม”

เหตุการณ์ข้างต้นชี้ให้เห็นถึงการขัดเกลาทางสังคมของเพื่อนต่อเพื่อน ที่นำไปสู่การฝ่าฝืนบรรทัดฐานและชักชวนกันใช้ยาบ้าระหว่างนักเรียนกับนักเรียน ส่วนรูปแบบของความสัมพันธระหว่างนักเรียนกับนักเรียนที่พบเห็นได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยทั่วไปในโรงเรียนคือ

2.1 ความสัมพันธ์แบบยอมรับผู้ที่ฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียนได้

นักเรียนมีความชื่นชมกันในหมู่เพื่อนนักเรียนที่ทำผิดระเบียบในเรื่องต่างๆ ของโรงเรียนด้วยกันว่า เท่ เจ๋ง ยอด สะใจที่เพื่อนทำเช่นนั้นได้ หลบครูได้ เอาชนะครูได้ ดังคำบอกเล่าของนักเรียนชาย ชั้น ม. 6 อายุ 18 ปี เกี่ยวกับความภาคภูมิใจของนักเรียนบางคนที่น่าฮ่าเข้าไปใช้ในโรงเรียนได้ดังนี้

“โดนครับ บางคนก็โดนไล่ออก โดนทำโทษ 6 ที ภาคทัณฑ์ ตรงเนี่ยครับ มันไม่กลัวเพราะอะไร อยากลองแน่นอน อีกอย่างอยากเอาชนะ ยึดได้ว่าตัวเองยังเอาเข้ามาได้ เพราะครูเคร่งมากเกินไป ถ้าเห็นนักเรียนสูบบุหรี่ก็ตี ยิ่งกวัดขัน นักเรียนยิ่งอยากจะเอาชนะ ใครที่เอาชนะได้ถือว่าเก่งเยี่ยม ผ่านตรงนี้มาได้สะใจ อยากเอาอีกรอบ” และ

“ถ้าให้อาจารย์ที่ปรึกษาดูแล ส่วนมากจะไม่ทั่วถึงเพราะนักเรียนเยอะ นักเรียนส่วนมากจะเป็นนักเรียนในละแวกนี้ หลังโรงเรียนบ้างอะไรแบบนี้ละครับ ส่วนมากจะมาจากที่นี่ มาจากชุมชนใหญ่ พวกนี้อาจจะติดจากคนนอกหรือจากจิตใต้สำนึกของเขา คิดว่าถ้าถูกบุหรืจะเป็นผู้ใหญ่ จะเท่ หรือว่าแต่งตัวแบบนี้ละ ถือกระเป๋แบบนี้ละ เขาจะต้องเจ๋ง ตรงนั้นเคยผ่านมาแล้ว นักเรียนบางคนชอบท้าทายครู อยากเท่ เท่เพราะท้าทายครูได้ ได้

ยะอาจารย์ มีที่ใส่กางเกงบาน ใส่เจลผม เดินผ่านก็ไม่ต้องพูดอะไรยังเงยศรีบโอาจารย์ ก็แบบว่า คล้าย ๆ ทำท่าย”

ลักษณะของวัยรุ่นที่พบในโรงเรียนประชาศึกษามีความคล้ายคลึงกับวัยรุ่นทั่วไปที่ให้ความหมายกับการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียนว่าเป็นการกระทำที่โก้เก๋ สะใจที่หลบครูได้ สามารถฝ่าฝืนกฎระเบียบบางอย่างได้โดยไม่ถูกลงโทษ สามารถเอาชนะครูได้ วิธีคิดเช่นนี้มีผลต่อการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ที่เห็นกันชัดเจนก็คือการต่อต้าน ฝ่าฝืน บรรทัดฐานของโรงเรียนด้านระเบียบการแต่งกาย หนีโรงเรียน ลักขโมย ใช้จ่ายเสพติด มีเพศสัมพันธ์ ชูเชิญ กรรโชก ยกพวกตีกัน เป็นต้น

2.2 ความสัมพันธ์แบบยอมรับกันในกลุ่มนักเรียนที่ตั้งใจเรียน

นักเรียนที่เป็นพวกนักเรียนเรียนจะเดินด้วยกันเป็นกลุ่ม โดยช่วงเช้าของทุกวัน เมื่อนักเรียนในกลุ่มนี้ลงจากรถประจำทางริมถนนใหญ่หน้าโรงเรียน นักเรียนจะรีบเดินคุ่ม ๆ เข้าสู่โรงเรียน เมื่อแวะสวัสดิ์คุณครูตรงประตูทางเข้าโรงเรียนแล้ว นักเรียนกลุ่มนี้จะตรงไปหาเพื่อนกลุ่มเรียนด้วยกันและจับกลุ่มทำการบ้าน พูดคุยกันอยู่ตามห้องเรียน ม้าหินช้างอาคารเรียน และม้าหินตรงลานประชาสัมพันธ์ เมื่อถึงเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติและเข้าชั้นเรียน นักเรียนกลุ่มนี้จะขมิขมันรีบเดินไปทำกิจกรรมและเข้าเรียนตามเวลาและสถานที่ที่โรงเรียนกำหนด และเป็นที่น่าสังเกตว่านักเรียนกลุ่มเรียนที่เป็นนักเรียนม.ต้น แทบทุกคนจะสะพายเป้หรือกระเป๋าหนังสือติดตัวอยู่ตลอดเวลา แม้จะลงไปเล่นกีฬาในสนามก็ต้องนำกระเป๋าไปวางไว้ที่ขอบสนาม เมื่อสังเกตรอบแก่นักเรียนก็พบว่ากลุ่มนี้มักเขียนชื่อตัวโตไว้บนรองเท้า ดังคำบอกเล่าที่สอดคล้องกันของนักการภารโรงและนักเรียน รวมทั้งผู้ปกครองดังต่อไปนี้

“ส่วนมากกระเป๋านักเรียนจะหิ้วตลอดเพราะวางไว้มันจะหาย เอาไว้ที่ห้องเรียนก็ถูกค้น ถูกรื้อ อะไรอย่างนี้ เค้าก็จะถือกัน แบบไม่มีห้องประจำ ถือกระเป๋าทั้งวันนั่นแหละ วางไม่ได้ นี่เอาไว้ไม่ได้ รื้อกันค้นกัน บางทีก็กระเป๋าหาย ลูกช้างบ้านฉันหายทั้งกระเป๋าทั้งรองเท้า แม่เขาฝากปณมา เขาวามีไปวางขายแถวตลาดนัดวันหยุด”

“รองเท้าผมหายที่ห้องสมุด ครูเขาให้ถอด มันเอาคูใหม่ผมไป ทั้งคู่เก่าให้ผมเจ็บใจน่าดู บอกอาจารย์เขาเฉย ๆ เขาปณว่าหายทุกวัน คนที่หายก็ขโมยของคนอื่นต่อนักเรียนดีก็ขโมยมั้ง แก่แค้น ว่ากันเป็นทางเลข ห้องผมหลายคนหายเหมือนกัน ขอเอาเข้าไปวางช้าง ๆ อาจารย์เขาไม่ยอม เขาวามีกลิ่น พวกผมพาไม่ยอมเข้าห้องสมุดไปเลย เช้งครับ”

หากพิจารณาจากลักษณะของนักเรียนกลุ่มเรียน ครูบางคนเล่านักเรียนกลุ่มนี้มีพัฒนาการในทิศทางที่ตรงตามจุดมุ่งหมายในการพัฒนาคนทั้งในด้านการเรียนและในด้านความประพฤติ แต่ในขณะเดียวกันก็พบว่านักเรียนกลุ่มนี้มักจะได้รับผลกระทบจากการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน เช่น การจัดให้นักเรียน ม.ต้น เดินเรียน ไม่มีห้องเรียนประจำ

และให้ออกรองเท้าก่อนเข้าใช้บริการห้องพิเศษของโรงเรียน มีผลให้กระเป๋านักเรียน สิ่งของเครื่องใช้และรองเท้าใหม่ ๆ สูญหาย ส่งผลต่อความพยายามของนักเรียนที่มีการเรียกร้อง บ่นว่าอย่างเจ็บๆ ให้โรงเรียนช่วยแก้ปัญหาของหาย และร้องขอให้โรงเรียนจัดห้องเรียนประจำให้กับนักเรียนทุกห้อง แต่ก็มิได้รับการสนองตอบในขณะนั้น

2.3 ความสัมพันธ์แบบขอมรับกันในกลุ่มนักเรียนเกรกับนักเรียนเกร

วิถีชีวิตของนักเรียนกลุ่มที่มีพฤติกรรมเปี่ยงเบน กลุ่มใช้ยาบ้า จะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนนักเรียนในกลุ่มเปี่ยงเบน กลุ่มใช้ยาบ้าด้วยกัน ความสัมพันธ์ของนักเรียนกลุ่มนี้จะแตกต่างกับนักเรียนกลุ่มเรียนคือ นักเรียนจะมาถึงโรงเรียนเข้ามากระหว่าง 05.30 - 07.00 น. เพื่อซื้อขายยาบ้ากันในห้องน้ำ หรือไม่กี่จะมาถึงโรงเรียนสายหลังจากเวลา 08.30 น. ไปแล้ว ซึ่งช่วงเวลาทั้งสองช่วงนี้จะปลอดจากครูเวรผู้คอยเฝ้าตรวจตราอยู่ตรงประตูทางเข้าโรงเรียน ในกรณีที่มาเข้า นักเรียนจะไปจับกลุ่มกันอยู่ที่ลานไฟ หน้าห้องน้ำชาย หรือใต้ถุนอาคาร 4 ซึ่งเป็นแหล่งพบปะของกลุ่มใช้ยาบ้าโดยเฉพาะ ในกรณีที่มาสาย นักเรียนกลุ่มนี้จะแวะที่ร้านขายข้าวราดแกง และกัวยเตี๋ยวที่ตั้งอยู่ริมทางเดินเข้าสู่โรงเรียน เป็นเพียงหลังคามุงจากโกโรโกโส มีอยู่ 3 ร้านติดๆ กัน พวกเขาจะแวะรับประทานอาหารเช้าและพบปะกันในช่วง 07.30 - 08.30 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นักเรียนส่วนใหญ่จะเข้าแถวเคารพธงชาติและยังมีการเวรเฝ้าตรวจตราหน้าประตูโรงเรียน จนกระทั่งครูเวรออกจากจุดตรวจหน้าประตูในยามเช้าไปแล้ว นักเรียนกลุ่มนี้จะหยุดการเสวนา ณ ร้านค้า แต่ละคนจะรีบกระโจนแสลวอย่างว่องไวเข้าโรงเรียนและหายตัวแวบเข้าไปยังห้อง Home Room โดยเร็วเพื่อให้ทันการตรวจสอบชื่อนักเรียนที่มาเรียนและขาดเรียนของครูประจำชั้น

เท่าที่ได้สัมภาษณ์แม่ค้ากัวยเตี๋ยว ณ ร้านค้าจุดพบปะกันของนักเรียน พบว่าความสัมพันธ์ของนักเรียนกลุ่มนี้ค่อนข้างมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก มีการใช้คำหาบในการสนทนา มีการนำเสื้อผ้าชุดนักเรียนมาฝากไว้เพื่อสับเปลี่ยนกับชุดที่นักเรียนเรียกกันว่า “ชุดสุดหล่อ” ที่นักเรียนสวมมาที่บ้าน มีการให้ยืมเสื้อผ้าและสิ่งของเครื่องใช้กันในกลุ่ม มีการเล่าเรื่องตลกไปกษา เรื่องลับคน และเรื่องความสนุกสนานจากการเที่ยวเตร่ในยามค่ำคืนสู่กันฟัง มีการเป่าปากเปื้อยปิวและส่งเสียงแซวนักเรียนหญิงที่เดินผ่าน บางคนใจกล้ามากถึงขนาดใช้คำพูดชักชวนให้มีเพศสัมพันธ์กับตน มีผลให้ถูกนักเรียนหญิงใจเด็ดบางคนคำสวนกลับมาทันทีด้วยถ้อยคำเจ็บแสบปานๆ กัน ซึ่งนักเรียนมักไม่โกรธ เพียงแต่ส่งเสียงโหยา รวมทั้งมีบทสนทนาบางตอนที่ กลุ่มนี้พูดถึงการใช้ยาบ้าในประเด็นที่เกี่ยวกับความสนุกสนานที่ได้รับจากการใช้ยาเพื่อให้เที่ยวเตร่ได้นานๆ และเพื่อการมีเพศสัมพันธ์ได้อย่างสนุกและยาวนานเมื่อใช้ยาบ้า ซึ่งข้อค้นพบส่วนนี้ มีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึกกับกลุ่มนักเรียนผู้ใช้ยาบ้า ผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมของกลุ่มนักเรียน ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการจูงใจและชักชวนกันหนีเรียนไปมั่วสุมใช้ยาบ้า และมีเพศสัมพันธ์เป็นคู่ เป็นหมู่ ในกลุ่มผู้ใช้ยาบ้าด้วยกัน

2.4 ความสัมพันธ์แบบยอมรับและเกรงกลัวกันแบบกลุ่มมาเฟีย

กรณีของนักเรียนมาเฟียในโรงเรียน มีลักษณะคล้ายกลุ่มมาเฟียในภาพยนตร์ที่จำลองเข้ามาอยู่ในโรงเรียน นั่นก็คือกลุ่มนักเรียนผู้มีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมักเป็นกลุ่มนักเรียนผู้จำหน่ายยาบ้าและกลุ่มนักเรียนชั้นม.ปลาย ผู้มีร่างกายใหญ่โตและอยู่นานจนเป็นกลุ่มเก่า กลุ่มอิทธิพล ครั้งแรกซึ่งผู้วิจัยได้พบนักเรียนมาเฟียด้วยตนเองคือ ในวันหนึ่งซึ่งผู้วิจัยกำลังนั่งสนทนากับนักเรียนชายชั้น ม. 3 จำนวน 4 คน ในเรื่องทั่ว ๆ ไปของโรงเรียน ณ ม้าหินบริเวณลานไฟ โดยผู้วิจัยได้วางเครื่องอัดเทปไว้กลางโต๊ะ ขณะที่พูดคุยกันนั้น ก็มีเสียงนักเรียนชายตะโกนมาแต่ไกลด้วยเสียงดังว่า “เฮ้ย ! คุณอะไรกันวะ ?” ปรากฏว่าเมื่อผู้วิจัยและนักเรียนชายทั้ง 4 คนหันไปดู ก็พบว่าผู้ตะโกนก็คือนักเรียนชายชั้น ม. 2 ทันใดนั้นนักเรียน 4 คนที่นั่งอยู่กับผู้วิจัยต่างรีบลุกและรีบเดิน วิ่งหลบหายไประยะรวดเร็วในทันทีโดยมิได้มีการพูดจาใดๆกับผู้วิจัย ซึ่งถึงความเกรงกลัวที่นักเรียนมีต่อนักเรียนมาเฟียผู้ทรงอิทธิพลคนนี้

เมื่อผู้วิจัยศึกษาข้อมูลนักเรียนมาเฟียจากฝ่ายปกครอง ตามไปทำความคุ้นเคย และสอนวิชาแนะแนวในชั้นเรียน รวมทั้งขอสัมภาษณ์ระดับลึกกับนักเรียนดังกล่าว นักเรียนยอมให้สัมภาษณ์และให้อัดเทปเสียงด้วยความเต็มใจ เมื่อประมวลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผนวกกับข้อมูลที่ได้จากฝ่ายปกครองของโรงเรียน พบว่านักเรียนมาเฟียเป็นผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจเหมือนนักเรียนผู้จำหน่ายหลายคนที่เป็นลูกค้า ทั้งนี้เพราะจากการสังเกตบุคลิกภาพภายนอกก็พบว่า นักเรียนมีรูปร่างเตี้ย ลำ แขนงแรง ผิวคล้ำ ตาไว เดินเร็ว ทำอะไรๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว และฉลาดทันคน ขณะที่ให้สัมภาษณ์นักเรียนมีที่ทำสบายๆ คุยไปเรื่อย ๆ โดยเล่าว่านักเรียนไม่ขายยาบ้า แต่นักเรียนเคยรับยาบ้ามาจากละแวกบ้าน มาแบ่งให้เพื่อนที่โรงเรียน เมื่อถูกครูจับได้และเชิญบิดามารับทราบ นักเรียนโดนเขียนและถูกภาคทัณฑ์ นักเรียนจึงเลิกจำหน่ายยาบ้าที่โรงเรียน

อย่างไรก็ดี จากการที่ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเป็นเวลานานติดต่อกันถึง 3 สัปดาห์ พบว่านักเรียนมาเฟียจะมาถึงโรงเรียนเช้ามากก่อน 06.30 น. ในขณะที่บ้านพักอยู่ห่างโรงเรียนเพียง 2 กิโลเมตร เมื่อมาถึงนักเรียนจะไปเตร็ดเตร่ ณ บริเวณลานไฟและห้องน้ำชายในช่วงเช้ามืดก่อน 07.00 น. ในบางวันซึ่งนักเรียนมาถึงโรงเรียนช้ากว่า 07.00 น. จะมีนักเรียนบางคนที่ดีดยาบ้าและเป็นลูกค้า ลูกหนี้ค้ายาบ้า มาเดินป่วนเบียดอยู่ใกล้ๆ ห้องเรียนของนักเรียนมาเฟียคนนี้ และเมื่อผู้วิจัยติดตามสัมภาษณ์นักเรียนลูกค้ายาบ้า พบข้อมูลค่อนข้างชัดเจนว่านักเรียนมาเฟียยังคงนำยาบ้ามาให้เพื่อนและมีอิทธิพลเหนือลูกหนี้และลูกค้ายาบ้า ซึ่งเกรงใจนักเรียน เพราะมีการให้ยืมเงินเชื่อกับลูกค้าที่เชื่อใจกัน มีผลให้นักเรียนมาเฟียมีอิทธิพลเพิ่มขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนซึ่งมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนักเรียนผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ เป็นผู้จำหน่ายจ่ายแจกยาบ้าให้กับเพื่อนนักเรียนเช่นนี้ มีผลทำให้ยาบ้าแพร่ระบาดไปอย่างรวดเร็วขึ้น เนื่องมาจากนักเรียนผู้จำหน่ายจะตกเป็นเบี้ย

ล่างเพราะเป็นลูกหนี้ ลูกค้ายาบ้าของนักเรียนมาเพีย นอกจากนี้นักเรียนผู้เป็นลูกค้า ลูกหนี้ ยาบ้าของนักเรียนมาเพียจะมีสัญญาร่วมกันในกลุ่มผู้จำหน่ายและผู้ซื้อยาบ้าว่า ต้องช่วยกันรักษา ความลับไม่ให้แพร่พรายออกไปถึงครูหรือบุคคลนอกกลุ่มโดยเด็ดขาด จะต้องช่วยดูต้นทางให้ กันในขณะที่มีการจำหน่ายหรือใช้ยาบ้า มิฉะนั้นจะถูกตัดจากกลุ่ม จะเจ็บตัว และโดยความ ยากจน ซาดแกลนเงินทองของนักเรียน มีผลให้ลูกค้า ลูกหนี้ยาบ้า ยอมตัวเป็นลูกน้องของ นักเรียนมาเพียอย่างถอนตัวไม่ขึ้น

พฤติกรรมการแสดงอำนาจของกลุ่มนักเรียนมาเพียในโรงเรียน ที่มีอยู่มากกว่า 1 กลุ่ม ปรากฏดังคำบอกเล่าของนักเรียน ชั้นม. 1 ซึ่งพบเห็นเหตุการณ์การใช้ยาบ้าและการ เล่นการพนันอย่างค่อนข้างเปิดเผยในห้องน้ำชายคือ นักเรียนได้รับคำพูดว่า ห้ามมองหน้าและห้าม ดูรอบนอกเสียของกลุ่มมาเพีย มิฉะนั้นจะโดนชก หรืออีกกรณีหนึ่งคือ นักเรียนชาย ชั้นม. 2 รูปร่างเล็ก ผอมบาง ซึ่งให้สัมภาษณ์ว่าพ่อแม่มีอันจะกิน และให้เงินนักเรียนมาใช้จ่ายในโรงเรียน วันละมากกว่า 100 บาท ประมาณ 1 - 2 สัปดาห์ต่อครั้ง นักเรียนจะถูกขู่กรวโซกจากนัก เรียนโตระดับชั้นม.ปลาย ซึ่งนักเรียนเรียกว่ากลุ่มนักเลง ขอแบ่งเงินไปใช้ครั้งละ 10 - 40 บาท ซึ่งนักเรียนคิดว่าไม่มากและยอมจ่ายไปทุกครั้ง เพราะนักเรียนตัวเล็ก สู้ไม่ไหว จะเจ็บ ตัวเปล่า และต่อสอบถามว่าทำไมไม่แจ้งเรื่องนี้ให้ครูทราบเพื่อขอความช่วยเหลือ นักเรียนตอบว่า “ถึงครูรู้ ครูก็ช่วยอะไรไม่ได้”

จากหลายเหตุการณ์ที่ได้กล่าวถึงข้างต้น พบว่ามีกลุ่มนักเรียนมาเพียในโรงเรียน มีการให้คำมั่นสัญญากันว่าจะไม่เปิดเผยความลับเกี่ยวกับผู้จำหน่ายยาบ้าโดยเด็ดขาด มีการขู่เชิญ บังคับ ไม่ให้นักเรียนที่ไม่ใช้ยาบ้าเปิดเผยพฤติกรรมที่พบเห็นในโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องยาบ้า มีการให้ลูกค้ายาบ้าให้สัญญาว่าจะไม่เปิดเผยความลับเกี่ยวกับผู้จำหน่าย การจำหน่าย และการใช้ ยาบ้าให้ผู้อื่นทราบ มีการขู่กรวโซกเงินจากนักเรียนรุ่นน้อง มีการช่วยกันปกปิด ดูต้นทาง ไม่ ให้ความลับเรื่องยาบ้าแพร่พรายออกไปถึงครูและคนนอกกลุ่ม โดยผู้จำหน่ายและลูกค้ายาบ้า กลุ่มเดิมจะพยายามชักชวนเพื่อนกลุ่มใหม่ เช่น เพื่อนคู่หูในโครงการเพื่อนเตือนเพื่อน และ นักเรียนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนชอบหลบครูไปอยู่ตามห้องน้ำให้เข้าไปลองใช้ฟรี ๆ ก่อนจนติด แล้วจึงจะขายยาบ้าให้ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วภายใต้โครงสร้างทางสังคม ของโรงเรียน

2.5 ความสัมพันธ์แบบเชื้ออาหารกันในกลุ่ม

กรณีของกลุ่มนักเรียนซึ่งมีความรักความเอื้ออาทรในกันและกัน ดังตัวอย่าง เช่น กลุ่มนักเรียนชั้น ม. 3 จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นเพื่อนรักกัน ปรากฏว่าวันหนึ่งนักเรียน 2 ใน 3 คน ถูกครูผู้ชายกร้อนผมเป็นทางเหมือนถนนทางด้านหลังศีรษะ เนื่องจากนักเรียนไม่ได้ตัดผม ในช่วงสัปดาห์แรกของเดือนซึ่งเป็นสัปดาห์ตรวจผมของโรงเรียนโดยเฉพาะ หลังจากถูกกร้อนผม นักเรียนชายทั้ง 3 คนได้กอดคอกันไปหาครูสตรีคนหนึ่งซึ่งถือปัตตาเลี่ยนตัดผมมาไว้ที่

ได้ทำงานเพื่อให้นักเรียนมีใช้ผลิตภัณฑ์ตัดผมหรือช่วยตัดผมให้กับนักเรียนที่ไม่มีเงินค่าตัดผม นักเรียนชายทั้งกลุ่มต่างก็เอื้อเฟื้อกัน ตัดผมให้กันและกัน พร้อมทั้งปันรำพึงรำพันถึงครูผู้กร้อนผมไปด้วย ภาพที่ปรากฏขึ้นบ่งบอกถึงความรู้สึกนึกคิดและจิตใจของนักเรียนซึ่งไม่มีโอกาสที่จะต่อรองกับการแสดงอำนาจเผด็จการของครูในครั้งนี้ได้เลย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือประโยชน์สำคัญจากปากนักเรียนคนหนึ่งซึ่งเป็นคำพูดที่เพื่อนอีก 2 คนเห็นพ้องต้องกันว่า “การทำรุนแรงที่ครูทำต่อพวกผม ไม่สามารถหยุดพวกผมได้”

เหตุการณ์เหล่านี้และคำบอกเล่าที่ระบุชี้ว่าความสัมพันธ์ของนักเรียนกลุ่มต่างๆ ของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กันในหลายรูปแบบคือ ความสัมพันธ์ทางอบได้แก่ ความสัมพันธ์แบบยอมรับผู้ที่ฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียนได้ ชื่นชมกันในหมู่เพื่อนผู้ฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียนได้โดยไม่ถูกลงโทษ ความสัมพันธ์แบบยอมรับกันในกลุ่มนักเรียนเกรง และความสัมพันธ์แบบยอมรับและเกรงกลัวกันแบบกลุ่มมากเพียง เป็นต้น ความสัมพันธ์ทางบวก ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบยอมรับกันในกลุ่มนักเรียนที่ตั้งใจเรียน ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน ผู้ให้ความรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจกัน ช่วยเหลือกัน แบ่งปันกันในเรื่องต่างๆ ทั้งเรื่องเรียนและเรื่องข้าวของเงินทอง และความสัมพันธ์แบบเอื้ออาทรกันในกลุ่ม เป็นต้น

ในขณะเดียวกันในหมู่นักเรียนยังมีความสัมพันธ์ต่อกันในรูปแบบอื่นอีก นั่นก็คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มมากเพียงกับลูกน้องผู้ใช้ยาบ้าและลูกหนี เป็นความสัมพันธ์แบบยอมรับและเกรงกลัวกันแบบนักเลงผู้มีอิทธิพล ตลอดจนการแสดงอำนาจกับนักเรียนทั่วไปที่หลงเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการใช้สารเสพติดและการพนันโดยไม่ได้ตั้งใจ และการขู่เชิญกรโชกทรัพย์สินของนักเรียนชั้นโตกว่าที่กระทำกับนักเรียนชั้นเล็กกว่า รวมทั้งความสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนผู้เปียงเบนซึ่งอยู่ที่โรงเรียน และเพื่อนแถวบ้านซึ่งเป็นกลุ่มเพื่อนที่นักเรียนผู้ใช้ยาบ้าทุกคนต่างเล่าเป็นเสียงเดียวกันว่ามีผลต่อการขัดเกลาทางสังคมของนักเรียนอันนำไปสู่การใช้ยาบ้าในที่สุด เหล่านี้ล้วนแต่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในโรงเรียนและเชื่อว่าจะดำเนินต่อไป

3. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู

วิถีชีวิตของครูครูโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 159 คน ส่วนใหญ่มีบ้านพักอาศัยของตนเองอยู่ห่างจากโรงเรียนไม่เกิน 19 กิโลเมตร และมีครูรวมทั้งเจ้าหน้าที่อีกจำนวนหนึ่งพักอาศัยอยู่ในบ้านพักจำนวน 16 หลังของโรงเรียนอีกด้วย กิจกรรมยามเช้ากลุ่มครูส่วนใหญ่จะทะยอยมาถึงโรงเรียนก่อนเวลาเข้าแถวเช้าคือ 08.05 น. ยกเว้นครูเวรซึ่งจะมาถึงโรงเรียนเพื่อขึ้นประจำการ ณ ประตูหน้าโรงเรียนในเวลาประมาณ 07.30 น. รวมทั้งครูประจำชั้นอีกจำนวน

หนึ่งซึ่งจะมาถึงโรงเรียนประมาณ 08.30 น. เพื่อให้ทันเข้าชั้น Home Room และตรวจสอบชื่อ กับจำนวนนักเรียนที่มาเรียนหรือขาดเรียนในแต่ละวัน

เมื่อครูผ่านประตูโรงเรียนเข้ามา หลายคนมักขับรถยนต์ไปจอดไว้หน้าอาคาร 1 หลัง อาคาร 2 ริมถนนข้างอาคาร 3 และข้างอาคาร 4 หรือข้างโรงฝึกงานได้โดยอิสระ บางคนก็นำ ไปจอดไว้ที่ขอบสนามวอลเลย์บอลของนักเรียน ซึ่งนักเรียนเล่าว่ามีผลให้เกิดความไม่สะดวกกับ นักเรียนในการใช้สนามกีฬาดังกล่าวเพราะหว่าดกลัวว่าลูกบอลจะตกใส่กระดานครู ซึ่งเคยมี เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น มีผลให้นักเรียนถูกลงโทษโดยถูกเขียนและต้องชดใช้เงิน จากนั้นครูทุกคนจะเดินขึ้นไปลงเวลาปฏิบัติราชการ ณ ห้องธุรการ ซึ่งอยู่ที่อาคาร 1 ชั้น 2 แล้วจึงแยกย้าย กันไปปฏิบัติหน้าที่ ณ ห้องพักครูแต่ละหมวดวิชา โดยในช่วงที่ครูมีการพบปะกัน ณ ห้องธุรการ นั้น กลุ่มครูจะมีปฏิสังสรรค์กันเองและมีการทักทายกับนักเรียนที่ผ่านไปผ่านมานับ

ในเวลา 08.05 น. โรงเรียนจะยกออกให้นักเรียนลงมาเข้าแถวเคารพธงชาติ ณ สนามบาสเกตบอลหน้าอาคาร 1 ซึ่งโดยแนวปฏิบัติของโรงเรียนที่กำหนดไว้คือ ครูประจำชั้น ทุกคนจะต้องลงมาควบคุมดูแลการเข้าแถว ตรวจสอบจำนวนนักเรียนในความรับผิดชอบ ตรวจ เล็บ เสื้อผ้า สุขภาพอนามัย ฯลฯ ของนักเรียนในช่วงเวลาดังกล่าว แต่จากการสังเกตพบว่าใน แต่ละวันจะมีครูครูประมาณร้อยละ 40 ลงมาปฏิบัติหน้าที่ ณ บริเวณเข้าแถวหน้าอาคาร 1 ซึ่งมี พื้นที่ค่อนข้างแคบ ไม่สะดวกกับครูสตรีซึ่งจะต้องเดินเบียดลงไประหว่างแถวที่มีนักเรียนชาย ค่อนข้างมากเพื่อตรวจแถวและดำเนินงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย ดังคำบอกเล่าของครูสตรี อายุ 50 ปีที่ว่า

“ช่วงเช้าลงตรวจแถว ดูนักเรียนไม่สะดวก บริเวณแคบ ครูจอดรถซัฟๆเต็มไปหมด กินพื้นที่เข้าแถวไปเยอะ พวกนักเรียนต้องลงไปยืนเบียดกันอยู่ในสนามบาส ซับตัว แทบไม่ได้ พี่เคยผ่านนักเรียนลงไปตรวจเล็บนักเรียนในแถว เขาชน เล่นกัน ข้อศอกเกือบบอง โดนหน้าอกพี่เลยแหละ เช็ด ไม่ลงอีกแล้ว”

จากคำบอกเล่านี้ชี้ถึงการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน ด้านการจัดพื้นที่เข้าแถว และพื้นที่จอดรถของครู ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติงานของครูในช่วงเข้าแถวตอนเช้าของนักเรียน ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ครูคนอื่นก็ได้รับข้อมูลด้านสภาพพื้นที่เข้าแถวซึ่งแคบและพื้นที่สนามเป็น ดินปนโคลน มีผลต่อความสะอาดของรองเท้านักเรียนและความสะอาดของบริเวณโรงเรียนค่อนข้างมาก ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียนได้เล็งถึงทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างจริงจังว่า “จะจัดทำบุญทอดผ้าป่าเพื่อหาเงินมาปูพื้นซิเมนต์”

อย่างไรก็ดี จากการสังเกตความสัมพันธ์ของครูในระหว่างดูแลการเข้าแถวช่วงเช้า พบว่าครูส่วนใหญ่จะจับกลุ่มคุยกันเป็นคู่ๆ เป็นกลุ่ม อยู่ริมสนามซึ่งเป็นที่ยืน มีครูชายบางคน เดินถือไม้เรียวลงไปตรวจแถวนักเรียนในสนาม เมื่อเลิกแถว นักเรียนจะกระจายตัวออกจาก แถวอย่างรวดเร็วไปยังห้อง Home Room ของตน เมื่อ Home Room เสร็จ ครูที่มีคาบสอน

ก็จะไปเข้าสอนตามห้องต่าง ๆ ส่วนผู้ที่มีความว่างก็จะกลับไปนั่งประจำอยู่ที่ห้องพักครูตามหมวดวิชาของตน

จากการศึกษาข้อมูลจำนวนคาบสอน 5 วันต่อสัปดาห์ ต่อชั้นเรียน รวม 35 คาบเรียนนั้น ครูจำนวนมากจะมีคาบสอนเฉลี่ย 20 - 24 คาบ / คน / สัปดาห์ ส่วนคาบว่างที่เหลือประมาณ 10 คาบ / คน / สัปดาห์นั้น ครูจะใช้เพื่อการตรวจการบ้าน เตรียมการสอน เข้า Home Room ติดตามดูแลพฤติกรรมนักเรียนในกลุ่มซึ่งครูรับผิดชอบ คือ ครู 1 คน : นักเรียน 25 คน และงานอื่น ๆ การมีคาบสอนค่อนข้างมากเช่นนี้ มีผลต่อปฏิสัมพันธ์ของครู นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่จะรับประทานอาหารเช้าและอาหารกลางวัน ณ ห้องพักครูหมวดวิชาต่าง ๆ มีครูจำนวนไม่ถึง 30 คน / วัน ลงไปรับประทานอาหารกลางวัน ณ โรงอาหาร ส่งผลให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูต่างหมวดวิชาเกิดขึ้นได้น้อย

กระนั้นก็ตาม คำบอกเล่าของครูอาวุโสบางคนก็กล่าวไว้ก็คือ ครูแต่ละคนจะมีคาบสอนค่อนข้างมาก และห้องพักครูส่วนใหญ่ก็แยกไปตามตึกต่าง ๆ การจัดระเบียบทางสังคมเช่นนี้ มีผลต่อความสัมพันธ์ของครูกับครูด้วยกัน ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูดังนี้

“หมวดแยกกัน ต่างฝ่ายต่างทำ ปกครองท่ามากเรื่องควบคุมระเบียบ ให้นักเรียนทำตามระเบียบ ฝ่ายอื่นแยกส่วนทำในฝ่าย ไม่ค่อยได้คิดได้ทำร่วมกัน แต่เราก็ไม่ขัดแย้งกัน เพียงแต่ไม่มีการบริหารให้คนคิดทำร่วมกัน เลยแบ่งกลุ่ม ต่างฝ่ายต่างอยู่ แต่ละหมวดก็เป็นอาณาจักรของตัวเอง แยกกันอยู่ แยกส่วนกันไปตามหมวดตามฝ่าย ครูจะมุ่งสอนเนื้อหามาก กลัวไม่จบ กลัวนักเรียนสอบไม่ได้ เวลาที่ใช้สอนมากกว่าการดูแลเรื่องพฤติกรรม ไม่ค่อยมีเวลาเอาใจใส่นักเรียนเท่าที่ควร อีกทั้งก็ไม่ส่งฝ่ายปกครองสอบสวน ทำโทษ ครูส่วนมากไม่ค่อยมีเวลาได้เอาใจใส่นักเรียน ไม่ได้แยกดูแลนักเรียนเป็นกลุ่มตามปัญหา ดูรวม ๆ กันไป” และ

“ครูกับครู ที่มีเป็นโรงเรียนเก่า ความสัมพันธ์ ความขัดแย้งกันมีน้อย คือครูที่มีส่วนมากบรรจุมากกว่า 10 ปีขึ้นไป เป็นกันเอง รับกันได้ ครูที่ค่อนข้างจะทำงานเขาเรียกอะไร คนมีพลัง ส่วนใหญ่ถ้าขัดแย้งก็ไม่รุนแรง ถ้าไม่พอใจก็เฉย ๆ ไม่ออกอาการมาก เท่าที่ผมดูมาจะ 20 ปีนะ ปกติ คือทุกคนเห็นกันและกัน สายงานมันไม่ได้เกี่ยวพัน คือ พี่สอนสังคม ผมสอนช่างอย่างนี้ งานมันแยกประเภท เวลานอกงานก็คบกัน รู้จักกัน ก็หย่กันถ้าสนิทสนม ถ้าไม่สนิทก็เฉย เพราะฉะนั้นผมมองไม่ค่อยเห็นมีความขัดแย้ง”

ดังนั้น ในระบบบรรทัดฐานของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู พบว่าเป็นระบบความสัมพันธ์แนวราบในหมวดวิชา ในงานเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างครูต่างหมวดวิชา ต่างงาน มีค่อนข้างน้อย ครูทำงานในหน้าที่เฉพาะอย่างตามที่ได้รับมอบหมาย มีผลต่อระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียน คือครูส่วนใหญ่จะไม่ใกล้ชิด ขาดความเอาใจใส่และความเอื้ออาทรต่อนักเรียน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียน

กล่าวสำหรับครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ในงานปฏิบัติการสอน ส่วนผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ในงานบริหารโรงเรียน ซึ่งโดยตำแหน่งทางการบริหาร ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จะมีเพียงโรงละ 5 ตำแหน่ง คือ (1) ผู้อำนวยการ หรือครูใหญ่ (2) ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการ (3) ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายธุรการ (4) ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายปกครอง (5) ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายบริการ โดยผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 4 ฝ่ายจะทำหน้าที่ช่วยงานบริหารโรงเรียนตามลักษณะงานที่ตรงกับชื่อฝ่าย

สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา ไม่เพียงแต่โรงเรียนจะมีผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนครบทั้ง 4 ฝ่ายตามระเบียบที่กำหนด โรงเรียนยังมีการแต่งตั้งผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายแผนงาน เพิ่มขึ้นอีก 1 ฝ่าย ถึงแม้ว่าจะเป็นฝ่ายที่ตั้งขึ้นเป็นการภายใน แต่ก็ดูเหมือนกับว่าเป็นฝ่ายที่เป็น ศูนย์รวมแห่งอำนาจมากที่สุดของโรงเรียน เพราะจากการศึกษาภาระหน้าที่ของฝ่ายแผนงานตาม เอกสารของโรงเรียนซึ่งระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษร พบว่าฝ่ายแผนงานมีหน้าที่ดังนี้ (1) หน้าที่ ด้านการจัดทำแผน การกำกับดูแล ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินการดำเนินงานตามแผนของ โรงเรียน รวมทั้งการประสานแผนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานประเมินเกณฑ์มาตรฐาน และงานสารสนเทศโรงเรียน (2) หน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยพบ ว่า เป็นหน้าที่ที่มีขอบข่ายงานทั้งในแนวกว้างและแนวลึก มีเครือข่ายงานครอบคลุมงานของ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายอื่นๆ แทบทุกฝ่ายคือ (2.1) งานบุคลากร คือการสรรหา บรรจุ แต่งตั้ง เลื่อนระดับ ปรับตำแหน่ง พิจารณาความดีความชอบของบุคลากรในโรงเรียน (2.2) งาน งบประมาณ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณให้กับฝ่าย หมวดวิชาและงานต่างๆ ของโรงเรียนใน แต่ละปี รวมทั้งการกำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงานการใช้งบประมาณ (2.3) งานจัด ตารางสอน ซึ่งครอบคลุมและส่งผลต่อครูและนักเรียนทุกคน (2.4) งานอาคารสถานที่ คือ การจัดสรรทรัพยากรห้องเรียน ห้องพักครูและห้องต่างๆ เพื่อทุกงานและทุกคนในโรงเรียน (2.5) งานอื่นๆ ได้แก่ การประสานงานบริหารจัดการให้กับผู้อำนวยการ จัดประชุมกรรมการ บริหารโรงเรียน ฯลฯ

ปรากฏการณ์ที่พบเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนซึ่งครูบางคนกล่าวว่ามีการ จัดระเบียบทางสังคมโดยรวมศูนย์อำนาจส่วนใหญ่ไว้ที่ฝ่าย 1 ฝ่าย ถึงแม้ผู้ดูแลรับผิดชอบงาน ณ ฝ่ายดังกล่าวจะมีความซื่อสัตย์จริง รับผิดชอบ มุ่งมั่นในการทำงานสูงมากเพียงใดก็ตาม ใน ขณะเดียวกันการบริหารจัดการเพื่อคนส่วนใหญ่ของโรงเรียนมากกว่า 3,000 คน โดยบุคลากร กลุ่มเล็กๆ อันประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน และหัวหน้าฝ่ายเพียงบางฝ่าย โดยบุคลากร ส่วนใหญ่ทั้งครูและนักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมิน ย่อมมีข้ออ่อนตามมาดังคำให้สัมภาษณ์ของครู ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องหลายคน ซึ่งได้ให้ข้อมูลตรง กัน ดังตัวอย่างคำบอกเล่าของครูสตรีและบุคลากรหลักของโรงเรียน คือ

“การบริหารจัดการไม่ยุติธรรม คนทำดี โดนว่าต่อนักเรียน ต่อหน้าผู้ปกครอง คนไม่เข้าสอนไม่โดน คนไม่ทำงานจะไม่เจอปัญหา ครูทำงานไม่เต็มที่ทั้งๆ ที่ครูสามารถทำได้มากกว่านี้ เพราะโดนว่า ไม่ใกล้ชิด ทำลายน้ำใจครู ต่อกองการศึกษางาน ไม่โครโฟน นักเรียนติดยาความผิดครูคนเดียวหรือ การให้กำลังใจครูไม่มีเลย ครูจะได้มีแรงสู้กับนักเรียน สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของเรื่องคือ มาตรการยังไม่ชัด ไม่มีการให้ครูมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ เวลาประชุม ผู้บริหารพูดคนเดียว เอาความคิดตัวเองเป็นหลัก ครูคุยกันสั้น ไม่เกรงใจ ผู้บริหารตั้งใจทำงาน แต่เอาความคิดตัวเองเป็นใหญ่ ไม่ฟังครู ครูไม่มีขวัญและกำลังใจ ไม่ตั้งใจทำงาน ส่งผลถึงนักเรียน ไม่สนับสนุนการทำงานของครู ขี้แค้น ไม่ให้กำลังใจ ค่าประจานต่อหน้าคน ถ้าไม่ขี้แค้น ให้กำลังใจกัน ครูจะขี้ขลาดขึ้น”

“ครับ ! โรงเรียนมีประชุมกรรมการบริหารทุกอาทิตย์ แต่ฟังถูกเดียวครับ ฟังตลอด 4 ชั่วโมง ผู้บริหารพูดคนเดียว นานๆ เข้าคนเขาก็เบื่อประชุม คนไม่เข้าประชุมกันเยอะอย่างนี้ก็ส่งคนแทน มันเบื่อครับ ถ้าให้มีการหมุนหน้าที่กันให้ผู้ช่วย 4 ฝ่ายที่ดี จะได้รู้หน้าที่กัน ที่ประชุมหัวหน้าทุกอาทิตย์นั้นดีแล้ว ถ้าทุกคนได้พูด ได้เสนอ ก็จะได้รู้งานกันมากขึ้น อีทีบีมันไม่ใช่”

จากเหตุการณ์ในโรงเรียน ที่สะท้อนให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์แนวตั้ง (top down) จากผู้บริหารโรงเรียนสั่งการตรงลงมาสู่ครูผู้ปฏิบัติ ครูเล่าว่าชาดการมีส่วนร่วมจากล่างขึ้นบน (bottom up) พฤติกรรมการบริหารซึ่งใช้ไมโครโฟนเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารโดยการพูดอบรมสั่งสอนชาวหน้าแถว ผลที่ตามมาคือนักเรียนบางคนอ้างว่ามาโรงเรียนสายเพราะไม่อยากเข้าแถว นักเรียนหลบการเข้าแถวไปอยู่ตามห้องส้วม เป็นช่องทางให้เข้าไปใกล้ชิดกับยาบ้า ครูใจฝ่อ ไม่อยากทำอะไร เพราะกลัวถูกผู้บริหารตำหนิให้ได้ยินต่อนักเรียน ผู้ปกครองและเพื่อนครู คนทำงานจึงหยุดทำเพราะไม่อยากโดนว่า ปราบปรามการเช่นนี้มีผลกระทบต่อนักเรียนโดยตรง ดังคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน ชาย อายุ 38 ปี คือ

“ผู้บริหาร O.K. ชื่อตรง ชยัน ไม่ปล่อยงาน ถ้าปล่อยก็ละ ดูเหมือนไม่ไว้ใจ ครูจับฉ่าย แยกแยกเป็นกลุ่ม ชิงดีชิงเด่น เอาหน้า ระบบในโรงเรียนแย่ ประชุมผู้บริหารพูดนาน ครูเดินออกเลย ครูเกลียดผู้บริหาร ผู้บริหารคำออกไมค์ ครูนิทาผู้บริหารเข้มเกินไป ควบคุมเข้ม ครูไม่ชอบ แต่ครูก็ประจบประแจงผู้บริหาร ผมว่าโรงเรียนใหญ่เกิน นักเรียนมากเกินไป ระเบียบมาก ครูทำงานหนัก ดูนักเรียนไม่ทัน คนรถเขารถโรงเรียนไปใช้ส่วนตัว ภารโรงมัวทำงานโงะ ไม่ทำความสะอาด ทำไม่ทันเพราะนักเรียนเดินเรียน ผมคิดว่าที่โรงเรียนนี้นักเรียนเกเพราะกดดัน ผู้บริหารกดดันครู ครูกดดันนักเรียน พอใจจะดีก็ดี นักเรียนสอบก็ดี ดีไซ์ เอาว่าการดีเป็นการทำโทษนักเรียน พูดดูมึงกะนักเรียน เขกหัว ตบหัวนักเรียน ให้ออกเสาคี ไม่พอใจก็ให้ออก ทำให้ลาออก นักเรียนไปพูดกับพ่อแม่ว่าครูไล่ออก”

ผลจากการศึกษาในเรื่องนี้ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน ตลอดจนผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชน ทุกฝ่ายต่างให้ข้อมูลตรงกันถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน นั่นก็คือ ระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู ครูกับผู้บริหาร ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์แนวดิ่ง แบบสั่งการ เป็นเผด็จการ โดยนักเรียน ครู ไม่มีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน แต่จำเป็นต้องปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย ครูเล่าว่าครูส่วนใหญ่พยายามเลี่ยงหลบไม่ให้เกิดปัญหากับตัวเอง เพื่อไม่ให้โดนตำราว่าต่อหน้าธารกำนัล โดยการอยู่เฉยๆ มุ่งเน้นงานสอนเนื้อหา ไม่ทุ่มเทศักยภาพอย่างเต็มที่ให้กับการดูแลพฤติกรรมนักเรียนเท่าที่ควร

ในสภาวะสูญเสียความสมดุลเช่นนี้ โรงเรียนจะมีทางออกอย่างไร เพราะในความสูญเสียความสมดุลของการขัดเกลาทางสังคมให้นักเรียนเป็นทั้งคนเก่งและคนดีตามบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน ในขณะที่บริบทรอบๆทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ได้แก่ (1) สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียนที่มียาบ้าแพร่ระบาด การควบคุม และปราบปรามยาบ้าไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร ความไม่ลงรอยกันของบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องกับยาบ้า และ (2) บริบทภายในโรงเรียน นั่นคือ ขนาดของโรงเรียนที่ใหญ่โตเกินไป ระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูและนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู ตลอดจนการจัดการของโรงเรียนให้นักเรียนเดินเรียนตลอดวัน มีคาบว่าง จัดห้องน่านักเรียนไว้นอกอาคาร ห้างคาครู คุณลักษณะของห้องน้ำที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อนักเรียนและมีผลเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

ถ้าอย่างนั้นภาพรวมของทั้งหมดก็คือ โรงเรียนที่หลายคนคาดหวังให้เป็นสถานที่ซึ่งควรมีแต่ความรักความเข้าใจ ความเอื้ออาทร ความเป็นมิตร มีการพึ่งพาอาศัยกัน เป็นที่ซึ่งมีครูคอยอบรม สั่งสอนให้คนเป็นคนเก่งและเป็นคนดีของสังคม แต่แท้ที่จริงแล้ว ภาพสะท้อนวิถีคิดของครูที่เกิดขึ้นในโรงเรียนประชาศึกษาก็คือ โรงเรียนกลับมีคุณลักษณะข้างต้นเพียงเบาบาง เป็นโรงเรียนที่มีทั้งความเป็นเผด็จการและมีทั้งอำนาจ และถึงแม้จะมีครูส่วนน้อยที่ยังมีความรักนักเรียนและเข้าใจนักเรียนอยู่บ้าง แต่ครูเหล่านี้ก็พ่ายแพ้ต่ออำนาจนิยมในโรงเรียน เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครู ไม่เพียงแต่จะทำให้ครูรู้สึกว่าตนเองไม่เป็นเจ้าของโรงเรียนเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังก่อให้เกิดความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่างครูส่วนใหญ่กับผู้บริหาร และระหว่างนักเรียนกับครูอีกด้วย

สรุป โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกในโรงเรียนมีต่อกัน พบว่ามี 2 เรื่องคือ การจัดระเบียบบรรทัดฐาน และการจัดระเบียบความแตกต่าง ซึ่งมีผลต่อระบบความสัมพันธ์ของคนในโรงเรียนคือ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ครูบางคนใช้อำนาจเผด็จการ

ขาดความสัมพันธ์แบบกลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) มีผลต่อการฝ่าฝืน ทำลายต่อระเบียบของนักเรียน (2) ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน เป็นความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ นักเรียนต่างรู้จักกันและเข้าใจกันดี มีความรักและพึงพอใจในกัน มีผลต่อการชักชวนกันฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียน (3) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครู เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ มีความสัมพันธ์กันแบบทางการ (Formal) ครูทำหน้าที่เฉพาะอย่างตามที่ได้รับมอบหมายและเนินเรื่องต่อปัญหาอื่นๆ (4) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู เป็นความสัมพันธ์แบบกลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) ครูแบ่งงานกันทำและคิดต่อสัมพันธ์กันตามสถานการณ์เพื่อการเรียนการสอนส่วนใหญ่ ดังนั้น แบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียนจึงมีผลให้เกิดระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียนคือ ครูไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่และไม่เข้าใจนักเรียน ครูสนใจเฉพาะเรื่องการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่มีผลให้นักเรียนขาดการควบคุมบังคับจากภายใน (Internal Control) ขอมรับการฝ่าฝืนระเบียบ เข้าไปมั่วสุมกับผู้เฒ่าเข้า ไปติดชาบ้า และนำมาแพร่ระบาดในโรงเรียน

บทที่ 6

โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า

กล่าวสำหรับการเข้าไปติดยาบ้าซึ่งในที่นี้หมายถึง กระบวนการ หรือขั้นตอนในการเข้าไปติดยาบ้าของนักเรียน และกระบวนการแพร่ระบาดไปในโรงเรียนนั้น จากการศึกษาปรากฏการณ์ด้านการแพร่ระบาดของยาบ้าที่เกิดขึ้นในโรงเรียนโดยผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์คือ นักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และบุคลากรหลักในชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ระดับลึก รวมทั้งการศึกษาจากเอกสารมาใช้ในการวิเคราะห์ ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์นักเรียนทั้งผู้ที่เป็นผู้จำหน่าย ผู้ใช้ และผู้ที่ไม่ใช่ยาบ้า ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง อาจเรียงลำดับขั้นตอนของการเข้าไปติดยาบ้าของนักเรียนและกระบวนการแพร่ระบาดไปในโรงเรียนได้ ดังนี้

การแพร่ระบาดของยาบ้าในฐานะเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน โดยกระบวนการแพร่ระบาดของยาบ้าในโครงสร้างทางสังคมที่เราจะพูดถึงคือ

1. การดำเนินระเบียบและการต่อยอดกับระเบียบของโรงเรียน
2. มีแหล่งยาบ้า หาซื้อได้ง่าย ไม่มีคนควบคุม การควบคุมไม่ได้ผล
3. การได้ยาบ้าเข้ามาในโรงเรียน ราคายาบ้าพอซื้อได้ การเข้าไปติดยาบ้า
4. การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

การแพร่ระบาดของยาบ้าในฐานะเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ซึ่งมีผลมาจากการจัดระเบียบทางสังคมที่โรงเรียนจัดกระทำกับนักเรียนและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับครู และครูกับผู้บริหารโรงเรียน ทำให้เกิดระยะห่างทางสังคม (Social Distance) ระหว่างครูกับนักเรียน ส่งผลให้เกิดความเครียดขึ้นกับนักเรียนบางคนที่มีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อศึกษาถึงปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าที่เกิดขึ้นในโรงเรียนก็พบว่า มีความเกี่ยวโยงอยู่กับปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในโรงเรียนดังนี้

1. มีการดำเนินระเบียบและต่อยอดกับระเบียบของโรงเรียน

โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนซึ่งมีการจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่าง ซึ่งทำให้เกิดแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลคือครู นักเรียน และ

ผู้บริหาร ส่งผลให้เกิดระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียนและมีผลต่อการฝ่าฝืนระเบียบ และต่อรองกับระเบียบของโรงเรียนนั้น ปราบกฏการณ์ที่พบมีดังนี้

1.1 การฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียน

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการฝ่าฝืน หลบเลี่ยงระเบียบของโรงเรียน ดังกรณีของผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นนักเรียนชาย อายุ 16 ปี เรียนอยู่ในชั้นม. 4 ในวันที่ให้สัมภาษณ์คือ เดือนกรกฎาคม 2541 แต่ปัจจุบันนี้นักเรียนถูกกระทำให้ออกจากโรงเรียนไปแล้ว จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า นักเรียนมีรูปร่างค่อนข้างผอม ผิวขาวซีด ความสูงประมาณ 170 ซม. หน้าตาดูคล้ายคนจีน เป็นนักเรียนที่ถูกฝ่ายปกครองโรงเรียนนำตัวส่งให้ครูพยาบาลโรงเรียนตรวจ ปัสสาวะมาแล้ว 3 ครั้ง แต่แต่ละครั้งห่างกันประมาณ 2 สัปดาห์ ในช่วงเดือนพฤษภาคม - กรกฎาคม 2541 ผลการตรวจปัสสาวะพบว่าปัสสาวะเป็นสีม่วงทั้ง 3 ครั้ง เมื่อนักเรียนถูกซักถาม จากอาจารย์ฝ่ายปกครองและอาจารย์ที่ปรึกษา นักเรียนยอมรับว่าใช้ยาบ้าเป็นครั้งคราว ดังนั้น ฝ่ายปกครองโรงเรียนได้เชิญผู้ปกครองมาพบเมื่อกลางเดือนกรกฎาคม 2541 และมีการทำทัณฑ์บนไว้ว่าจะไม่ใช้ยาบ้าอีก จากนั้นโรงเรียนได้ส่งนักเรียนไปเข้ารับการบำบัดรักษาตาม โครงการโลกใบใหม่ ซึ่งเป็นการเข้าค่ายบำบัดรักษานักเรียนที่เสพยาบ้าเป็นเวลา 12 วัน ณ สถานบำบัดรักษายาเสพติดของรัฐแห่งหนึ่ง เมื่อสิ้นสุดการบำบัดรักษา โรงเรียนและโรงพยาบาล ได้ร่วมกันติดตามผล โดยนัดหมายให้นักเรียนพร้อมกับผู้ปกครองมาพบครูที่โรงเรียน และพบเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเป็นระยะๆ ประมาณ 4 สัปดาห์ / ครั้ง มีการสุ่มตรวจปัสสาวะซ้ำอีก พบว่าปัสสาวะของนักเรียนเป็นสีม่วงเข้มทุกครั้ง ชี้ให้เห็นว่านักเรียนไม่หยุดใช้ยาบ้า

ผู้วิจัยได้ขออนุญาตสัมภาษณ์นักเรียนคนนี้ด้วยตนเองในวันที่นักเรียนกลับจากการบำบัดรักษาตามโครงการโลกใบใหม่แล้ว จากการสังเกตลักษณะภายนอกของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่าในขณะที่นั่งสัมภาษณ์ นักเรียนมีอาการเหงาหงอย ซึมเศร้า มองตาผู้วิจัยน้อยมาก และพยายามไม่สบตาผู้วิจัย นักเรียนนั่งก้มหน้าเกือบตลอดเวลา พูดน้อย ตามคำตอบคำเป็นส่วนใหญ่ แต่ตั้งใจฟังคำถามและตอบสั้นๆ ตรงคำถาม นักเรียนมีกิริยาจาสุภาพ เรียบร้อย นั่งเอามือประสานกันตลอดเวลา สวมใส่เสื้อผ้าสะอาด ริดเรียบและเป็นเสื้อผ้าใหม่ แบบของกางเกง เสื้อ ผอม รองเท้า ถุงเท้า และเข็มขัดถูกระเบียบของโรงเรียน ผู้วิจัยได้เริ่มสัมภาษณ์ และขออัดเทปการสัมภาษณ์ แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ขอให้เป็นการพูดเฉยๆ โดยไม่มีการอัดเทป ผู้วิจัยจึงขอยกฉบับที่กึ่ง ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ขัดข้อง สรุปการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

นักเรียนเข้าเรียนที่โรงเรียนนี้ตั้งแต่ชั้นม. 1 - ม. 4 โดยพักอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ที่เป็นผู้ส่งเสียให้เรียนและให้ความรักความเอาใจใส่นักเรียนค่อนข้างมาก เนื่องจากพ่อของนักเรียนเสียชีวิต แม้ทั้งไปมีครอบครัวใหม่ สังเกตจากความสะอาดของเสื้อผ้าที่สวมใส่ ซึ่งย่ายุ่ง แลให้ทั้งหมด ละแวกบ้านที่นักเรียนพักอาศัยอยู่ใกล้โรงเรียน และใกล้ตลาดใหญ่ซึ่งเป็นแหล่งใหญ่ของการจำหน่ายยาบ้า นักเรียนมีสติปัญญาไม่ตึ๊ง ขอบเรียนวิชาพลานามัย และไม่ชอบเรียน

โปรแกรมวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์ เพราะคิดว่ายาก และหวังว่าอนาคตอยากเป็นช่างซ่อมมอเตอร์ไซด์ นักเรียนนิยมชมชอบเพื่อนบางคนที่เป็นฮีโร่เพราะเพื่อนทำความผิดแล้วไม่ถูกครูลงโทษ คิดว่าเพื่อนเจ๋งมากที่ผ่านครูได้ และนักเรียนยอมรับว่าเคยถูกครูทำโทษมาหลายวิธี เช่น ถูกเขียน 3 - 6 ครั้ง เนื่องจากสับสนหวั่นไหว นักเรียนได้รับความรู้เรื่องบรรทัดฐานทั่วไปและบรรทัดฐานเรื่องยาบ้าของโรงเรียนจากการอบรมสั่งสอนหน้าแถว นักเรียนเล่าว่าครูส่วนใหญ่จะปล่อยๆนักเรียน จะดูแลเอาใจใส่นักเรียนค่อนข้างน้อยในระยะแรก จนกระทั่งนักเรียนติดยาบ้าแล้ว ครูที่เกี่ยวข้องบางฝ่าย เช่น ฝ่ายปกครอง ครูประจำชั้น ครูผู้สอนจึงจะเข้ามาดูแลเอาใจใส่จริงจังกับนักเรียน ซึ่งนักเรียนคิดว่าครูเข้ามาช้าไป อยากให้ครูดูแลเอาใจใส่และให้ความสำคัญกับการป้องกันยาบ้ากับนักเรียนให้มากกว่าเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแล ติดตามเอาใจใส่ ก่อนที่นักเรียนจะเข้าไปใช้หรือติดยาบ้า

ก่อนที่นักเรียนจะเข้าไปใช้ยาบ้า นักเรียนเคยสูบบุหรี่อยู่แล้ว และทั้งๆที่นักเรียนให้ความหมายว่าการสูบบุหรี่เป็นสิ่งไม่ดี ขัดต่อบรรทัดฐานของโรงเรียนซึ่งกำหนดโทษของการฝ่าฝืนกฎระเบียบด้านการสูบบุหรี่ไว้ชัด แต่ในขณะเดียวกัน นักเรียนก็ยังสูบบุหรี่โดยอ้างว่าเพื่อนชวนกันไป เพื่อนชวนทำอะไรก็ต้องทำเหมือนกัน ส่วนจุดหักเหที่สำคัญอันมีผลต่อการใช้ยาบ้าของนักเรียนคือ นักเรียนสอบเข้าเรียนต่อชั้นม.4 ในแผนการเรียนที่ต้องการไม่ได้ เนื่องจากโรงเรียนเปิดรับนักเรียนเข้าเรียนตามแผนดังกล่าวค่อนข้างน้อย นักเรียนจำเป็นต้องเข้าเรียนแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ถึงแม้ว่าจะเป็นแผนการเรียนที่นักเรียนคิดว่าค่อนข้างยากก็ตาม ในการเรียนซึ่งนักเรียนไม่เพียงแต่จะทำการบ้านไม่ได้ ไม่มีงานส่งครูเท่านั้น ในขณะเดียวกัน นักเรียนยังถูกครูทำโทษหลายครั้งคือ ถูกว่ากล่าว ถูกบิณฑู นักเรียนเจ็บปวดและอับอาย ดังนั้น ทั้งๆที่นักเรียนเข้าใจบรรทัดฐานของโรงเรียนว่าการไม่ทำการบ้าน ไม่ส่งงานครู คือสิ่งที่ไม่ถูก แต่ในขณะเดียวกัน ความไม่ชอบวิชา เรียนไม่รู้เรื่อง เห็นว่าครูทำโทษเกินไป มีผลให้นักเรียนฝ่าฝืนระเบียบ หลบครู หนีเรียนไปมั่วสุม และใช้ยาบ้ากับเพื่อนนอกโรงเรียน ณ บ้านพักของนักเรียนเอง

และนี่คือความคับข้องใจและความเครียดที่นักเรียนเล่าว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนซึ่งมีผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เมื่อนักเรียนถูกครูควบคุมให้ทำตามบรรทัดฐาน ดังคำบอกเล่าของนักเรียนที่ว่า “เคยครับ ถูกว่า บิณฑู โดนหลายหนแล้ว มันก็ไม่ใช่วิธีที่ดีนะ ผมเรียนไม่รู้เรื่อง ผมไม่ชอบคณิต ผมไม่ทำการบ้าน ไม่ส่งงานครู โดนบิณฑู เจ็บ โดนว่า อาย อายเพื่อน ไม่ชอบ ก็มันไม่ชอบนี่ เราไม่ชอบเลขอยู่แล้ว โดนว่า อายผู้หญิงเขาครับ เขาก็ว่า ว่า ว่า เปื่อ พูดยกกันก็ได้ ไม่ใช่ควาย เรื่องยาบ้าเขาสอน”

และในที่สุดเมื่อนักเรียนกลับจากการบำบัดรักษาอาการติดยาบ้าแล้ว นักเรียนยังมีการใช้ยาบ้าต่อเมืองอีก โดยมีผลการสุ่มตรวจปัสสาวะที่โรงเรียนดำเนินการ 3 - 4 สัปดาห์ / ครั้ง รวม 3 ครั้ง ระบุว่าปัสสาวะของนักเรียนมีสีม่วงเข้มอันเกิดจากการใช้ยาบ้าทั้ง 3 ครั้ง โรงเรียนจึงดำเนินการตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้ในขั้นตอนต่อไปตามลำดับคือ เริ่มแรก

เมื่อตรวจพบว่านักเรียนใช้ยาบ้า ในขณะที่โรงเรียนยังไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์เงื่อนไขที่แท้จริงของการใช้ยาบ้าว่ามีสาเหตุที่แท้จริงอย่างไร โรงเรียนก็ได้ดำเนินการตามบรรทัดฐานคือ ตักเตือนทำโทษโดยเขียน 3 - 6 ครั้ง เชิญผู้ปกครองมาทำทัณฑ์บน และส่งนักเรียนไปบำบัดรักษา ผลก็คือไม่เพียงแต่นักเรียนจะยังไม่หยุดการใช้ยาบ้าเท่านั้น นักเรียนยังได้รับการขัดเกลาโดยกลุ่มเพื่อนผู้ใช้ยาบ้า / ผู้ชายยาบ้าที่ไปเข้ารับการบำบัดรักษาตามโครงการเดียวกัน ให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเช่นเดิม และยังได้รับผลกระทบตามมากือนักเรียนสามารถจัดซื้อจัดหายาบ้ามาเสพได้ค่อนข้างสะดวกขึ้นกว่าเดิม โดยได้มาจากกลุ่มเพื่อนซึ่งใช้และจำหน่ายยาบ้าที่รู้จักกันจากการไปเข้ารับการบำบัดรักษายาบ้ารุ่นเดียวกัน

ที่น่าเศร้าก็คือเมื่อโรงเรียนพบว่านักเรียนยังไม่หยุดใช้ยาบ้า โรงเรียนได้เชิญผู้ปกครองมารับทราบและให้เลือกทางเลือกว่า (1) จะไปเข้ารับการบำบัดรักษาใหม่อีก 21 วัน หรือ (2) จะพักการเรียน การจัดระเบียบทางสังคมเช่นนี้ของโรงเรียนไม่เพียงแต่จะเป็นการต้อนนักเรียนเข้ามูมและบังคับให้นักเรียนเลือกกระทำตามทางเลือกที่นักเรียนไม่พึงประสงค์เลยแม้แต่น้อยทั้ง 2 ทางเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อการตัดสินใจเลือกทางอื่นของนักเรียนและผู้ปกครอง นั่นก็คือการลาออกจากโรงเรียนไปเลยเพื่อให้ตัวนักเรียนไม่ต้องฝืนใจทำในสิ่งที่ไม่ต้องการเลยทั้งสองทางเลือก

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกรณีที่กล่าวข้างต้นนี้ คือความชอบธรรมในการลงโทษนักเรียนตามวิธีคิดของครู แต่ที่แน่นอนก็คือจากการวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนพบว่าบรรทัดฐานที่โรงเรียนกำหนด และปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนคือการลงโทษโดยใช้วิธีการบางอย่าง เช่น บิดู คำว่า ประจาน ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ทางลบ เป็นปรากฏการณ์ที่มีผลต่อการให้ความหมายโรงเรียนของนักเรียนว่า “โรงเรียนโหดร้าย ทำเกินไป ไม่ชอบธรรม” ส่งผลให้นักเรียนฝ่าฝืนระเบียบ ยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบ หลบครู หนีเรียน ไปมั่วสุมกับผู้ใช้ยาบ้า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่มีผลขัดต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

1.2 การต่อรองกับระเบียบต่างๆของโรงเรียน

เหตุการณ์ที่สะท้อนภาพการต่อรองของนักเรียนกับบรรทัดฐานของโรงเรียนในเรื่องการแต่งกาย เรื่องกฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับยาบ้าและเรื่องอื่นๆของนักเรียนในโรงเรียนนั้น มีมากมายหลายเรื่องดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.2.1 การต่อรองกับระเบียบเรื่องการแต่งกาย เครื่องแต่งกาย

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในการต่อรองกับบรรทัดฐานของโรงเรียนในเรื่องการแต่งกาย เครื่องแต่งกาย ได้แก่ การกระทำของนักเรียนดังต่อไปนี้

- นุ่งกางเกงซ้อนกันมา 2 ตัว ตัวนอกดูกระเปียบ ตัวในผิดระเบียบ

- นุ่งกางเกงผิวดกระเปียบมาและนำกางเกงที่ถูกกระเปียบของโรงเรียน มาผูกซ่อนไว้ตามที่ต่างๆ ในโรงเรียนอีก 1 ตัว เพื่อนำออกมาสวมในกรณีที่มีการตรวจหรือถูกวิ

- นำชุดนักเรียนมาเปลี่ยนที่ร้านค้าหน้าโรงเรียนและฝากเสื้อผ้าไว้ที่ร้าน ค่อยกลับมารับคืนตอนเย็นหรือถึงโรงเรียน ไม่มารับคืน พฤติกรรมเช่นนี้ก่อความรำคาญให้ กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น แม่ค้าก๋วยเตี๋ยวหน้าโรงเรียน อายุ 47 ปี เล่าว่า “ฉันเก็บเสื้อกางเกงไว้ ให้หลายชุดแล้ว เขาฝากไว้ ไม่เห็นมารับคืนเลย ไม่รักของๆตัวหรือไง”

- ไว้ผมยาว ใส่เจล (Gel) ซึ่งนักเรียนทั้งนักเรียนชายและหญิง จำนวนไม่น้อยชื่นชอบกันมากกว่าดูดี ดังคำบอกเล่าของนักเรียนชาย ชั้นม. 2 อายุ 14 ปี ดังนี้ “ผมตั้ง เท่ที่รับอาจารย์”

- นักเรียนม.ต้นตัดผมทรงตามอย่างนักเรียนม.ปลาย

- นักเรียนม.ปลายตัดผมทรงหวี (ผมด้านข้างและด้านหน้ายาวกว่าผมทรงทรง)

- ใส่เครื่องประดับมาโรงเรียน เช่น ต่างหู สร้อยคอ และสร้อยข้อมือติดกับลูกปัดสวยๆ

- นุ่งกางเกงนักเรียนซึ่งตัดกับผ้าฝ้ายสีกากีหนาๆ ติดกระดุมหน้า

- ใส่เสื้อนักเรียนตัดกับผ้าฝ้ายสีขาว ขนาดค่อนข้างหลวม ซึ่งเป็นที่นิยมค่อนข้างมากของนักเรียนทั้งหญิงชาย ไม่ว่าจะเป็น ม.ต้น หรือ ม.ปลาย ดังเช่นคำบอกเล่าของ ผู้ปกครองชาย อายุ 32 ปี ที่ว่า “สมัยก่อนเขานักเรียนนุ่งบ๊วย ใส่เสื้อติดกันทั้งเมือง ไม่เห็นเป็นไร โรงเรียนนี้ไม่ได้ ไม่เข้าใจฮ่า!”

- นุ่งกระโปรงนักเรียนค่อนข้างแคบ คับที่สะโพก ค่อนข้างสั้นเหนียวเข้า แบบที่นักเรียนเรียกกันว่ากระโปรงทรงเอ ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมกันในหมู่วัยรุ่นสตรีในปัจจุบัน

- ไม่ใช้เป้ กระเป๋าใส่หนังสือตามแบบที่โรงเรียนกำหนดให้ใช้ หรือที่โรงเรียนจัดจำหน่าย เดินถือหนังสือเฉยๆ

- ซื้อกระเป๋า เป้ใส่หนังสือมาเองจากภายนอก ซึ่งแบบและสีต่างจากที่โรงเรียนกำหนด

- ไม่ปักชื่อ ชั้น ที่เสื้อนักเรียน

- ส่งกระเป๋านักเรียนของตนข้ามรั้วออกไปให้เพื่อนที่อยู่นอกรั้วโรงเรียนนำไปถือผ่านครุเวรเข้ามาในโรงเรียน

- สั่งซื้ออาหารจากร้านค้านอกโรงเรียนหรือจากบ้านพักการโให้ส่งข้ามรั้วเข้ามารับประทานในห้องน้ำในเวลาเรียน

1.2.2 การต่อรองกับกฎ ระเบียบอื่น ๆ

จากการสัมภาษณ์และจากการสังเกตพบว่านักเรียนฝ่าฝืนบรรทัดฐาน และต่อรองกับบรรทัดฐานประเพณีจารีต กฎ ระเบียบต่างๆของโรงเรียน ได้แก่ ปรากฏการณ์ดังนี้

- ชมชื่อนักเรียนที่เห็นเหตุการณ์ใช้ยาบ้าในห้องน้ำ. ไม่ห้ามมองหน้า มิฉะนั้นจะถูกทำร้ายร่างกาย จะชกหน้า ดังเช่นคำบอกเล่าของนักเรียนชาย ชั้นม. 1 อายุ 13 ปี ที่ว่า “เขาขายยาบ้ากันที่ส้วมครับ ผมเห็น เขาเอาพลาสติกปิดช่องที่ส้วม ผมมองเขา เขาอยู่โครมหน้าจะดูเขา”

- มาถึงโรงเรียนเช้ามากก่อนเวลา 07.00 น. เพื่อจำหน่าย ซื้อมาหรือนักเรียนหญิงชั้นม. 4 อายุ 16 ปี ผู้เห็นเหตุการณ์จำหน่ายยาบ้าในห้องน้ำหญิงเล่าว่า “อาจารย์ ! 6 โมงเขามากันแล้ว 7 โมงยาไปทั่วโรงเรียนแล้ว”

- แต่งเครื่องแบบนักเรียนเข้ามาในโรงเรียนโดยอ้างกับยามหน้าประตูโรงเรียนว่า มาเรียนซ่อมเสริมบางวิชาที่สอบไม่ผ่าน ทั้งนี้เพื่อนำยาบ้าเข้ามาส่งให้กับนักเรียนผู้จำหน่ายยาบ้าในโรงเรียน

- ปิดชื่อปลอมบนเสื้อนักเรียนเพื่อปกปิดชื่อที่แท้จริงของตนในการให้นำยาบ้าเข้ามาจำหน่ายในโรงเรียนในช่วงกลางวัน โดยผู้จำหน่ายคือนักเรียนที่อ้างว่ามาเรียนซ่อมเสริมเป็นครั้งคราว

- หนีเรียน หลบไปมั่วสุมใช้ยาบ้าตามห้องน้ำในศูนย์การค้า

- โทรสารส่งข้อความฟ้องครูอย่างรุนแรงถึงผู้บริหารโรงเรียน โดย

ไม่บอกชื่อผู้ส่งโทรสาร

- ใช้พลาสติกปิดช่องเมื่อเข้าไปเสพยาบ้า เล่นการพนันอย่าง

ค่อนข้างเปิดเผยในห้องน้ำ

- ชกต่อย ทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายกันค่อนข้างรุนแรงเนื่อง

จากทวงหนี้ค่ายาบ้า

- ยกพวกก่อการทะเลาะวิวาทและตีกันกับนักเรียนต่างสถาบัน

- มาโรงเรียนสาย

- ไม่เข้าห้อง Home Room

- กระโดดข้ามรั้วเข้าโรงเรียนทางหน้าหรือทางหลังโรงเรียนตอนเช้า

เพื่อหลบครูเวรที่เฝ้าตรวจอยู่ตรงประตูทางเข้าโรงเรียน เนื่องจากแต่งกายผิดระเบียบ ไม่นำอุปกรณ์การเรียนมาโรงเรียน มาสาย นำยาบ้ามา หรือฝ่าฝืนบรรทัดฐานอื่นๆของโรงเรียน และกระโดดข้ามรั้วหนีออกนอกโรงเรียนในช่วงสายๆ เพื่อออกไปมั่วสุมนอกโรงเรียน ดังคำบอกเล่าของอาจารย์ชาย ฝ่ายปกครอง อายุ 45 ปี ดังนี้ “มันกระโดดข้ามรั้วเข้ามาเข้า หลบ ส่วนใหญ่พวกแต่งตัวไม่เรียบร้อย ช่วงสายกระโดดหนีออกอีก หนีเรียน ออกไปมั่วสุม หรือมีคาบว่าง ไม่อยากเจอโรงเรียนเล็ก” และตั้งคำให้สัมภาษณ์ของผู้ปกครอง สตรี อายุ 41 ปี ที่มีบ้านพักอยู่ติดรั้วด้านหน้าโรงเรียนว่า “เข้าๆ สายๆ หลบมานั่งดูตาสายชดลง เสือขาวเป็นแถว เป็นหมู่ๆ ลีฬาคคน มีทุกวัน เข้าๆ ฉันทามไม่เข้าแถวรี ! นักเรียนบอกเปื้อ ร้อน เทคน์ จะค่อยๆ โดดเข้าไป จริ่งๆอาจารย์ ฉันทักผ้าหมดคางไปแล้ว แกยังพูดไม่เลิกเลย”

- หลบอยู่ในห้องน้ำ ห้องเรียน ตามมุมอับของโรงเรียน ไม่เข้าร่วมกิจกรรม ไม่เข้าแถวเคารพธงชาติ ไม่เข้าห้อง Home Room จับกลุ่มสูบบุหรี่ ใช้ยาบ้า โดยมีเพื่อนนักเรียนบางคนคอยดูตันทงและส่งสัญญาณบอกเมื่อครูมา ดังคำบอกเล่านักเรียนชาย ชั้น ม. 6 อายุ 18 ปี ที่ว่า “ถ้าเขาเห็นอาจารย์ เขาจะส่งซิกกันนะครับว่าอาจารย์มาแล้ว พวกนี้จะหายเหมือนกับมีผีบอก พออาจารย์ไป เขาก็จะกลับมารวมตัวกันอีกครั้งหนึ่ง”

- หนีชั่วโมงเรียน ไม่เข้าเรียนในคาบของครูที่ลงโทษรุนแรง ครูใจดี ครูที่ไม่ตรวจสอบรายชื่อนักเรียน หลบไปนั่งคุยกับเพื่อนที่ลานใต้ ตามม้าหินข้างอาคาร โดยอ้างกับครูที่พบเห็นว่าเป็นคาบว่าง หรือหนีออกไปมั่วสุมนอกโรงเรียน

- แต่งเครื่องแบบนักเรียนมาจากบ้านแต่ไม่มาโรงเรียน ไปอยู่ตามสวนสาธารณะ หรือศูนย์การค้า ฯลฯ จนถึงเย็นจึงกลับบ้านตามเวลาเลิกเรียนปกติ

- กระโดดข้ามรั้วหลบออกจากโรงเรียนในช่วงสายจนถึงช่วงบ่าย เนื่องจากมีคาบว่าง ไม่อยากอยู่รอจนโรงเรียนเลิก

- พุดโกหก เช่น อ้างว่าป่วยเพื่อไม่เข้าชั้นเรียน ขอไปนอน ณ ห้องพยาบาลโดยไม่ป่วยจริง

- ไม่นำหนังสือแจ้งเรื่องต่างๆ จากโรงเรียนไปให้ผู้ปกครองเมื่อโรงเรียนเชิญผู้ปกครองมาพบในกรณีนักเรียนฝ่าฝืนบรรทัดฐานหรือมีปัญหาในด้านต่างๆ ไม่แจ้งให้ผู้ปกครองทราบเรื่องหนังสือเชิญ และมีวิธีหลอกครูให้หลงเชื่อว่าผู้ปกครองได้รับเรื่องแจ้งแล้วแต่มาพบไม่ได้ เช่น อ้างว่าผู้ปกครองติดงาน ไม่อยู่ จึงไม่มาพบครูตามคำเชิญ อ้างคนรู้จัก เช่น คนขับรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง คนข้างบ้าน มาแทนผู้ปกครอง หรือให้คนอื่นโทรศัพท์มาแจ้งครูโดยแอบอ้างว่าเป็นผู้ปกครองเพื่อชี้แจงเหตุผลที่ผู้ปกครองไม่มาโรงเรียนตามคำเชิญ

- หนีเรียนโดยอ้างกับครูว่าป่วย หรือไปขอขานจากอาจารย์พยาบาลกินเพื่ออ้างว่าป่วย ไม่เข้าเรียน หรือให้เพื่อนมาบอกครูว่าป่วยและขอไปนอนพัก ณ ห้องพยาบาล ดังคำบอกเล่าของนักเรียนชั้น ม. 3 ดังนี้ “เฮอะละ ! ขอไปห้องพยาบาลก่อนเลยหะ ! ภูษงค์ไปแล้วครับ เขาก็มั่นหน้าแล้วครับ เขานั่งมากนะครับ ไม่รู้เป็นไง เขาอารมณ์เสีย 24 ชั่วโมงครับ”

สรุป ปรัชญาการดำเนินการเข้าไปติดต่อบ้านและการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนนั้น เกี่ยวข้องกับการที่นักเรียนฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียน และมีการต่อรองกับระเบียบ มีผลให้นักเรียนยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบในเรื่องต่างๆ ของโรงเรียน รวมทั้งระเบียบเรื่องยาบ้าว่า ละเมิดได้เหมือนกับการละเมิดบรรทัดฐานเรื่องอื่น การให้ความหมายกับการยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบเรื่องยาบ้า และการที่นักเรียนหลบครู ไปมั่วสุม มีความสัมพันธ์กับนักเรียนที่ใช้ยาบ้า มีผลให้นักเรียนได้ยาบ้ามาใช้จนติดต่อบ้าน และนำมาแพร่ระบาดในโรงเรียน

2. มีแหล่งชาบ้า หาซื้อได้ง่าย ไม่มีคนควบคุม การควบคุมไม่ได้ผล

จากการที่ได้ศึกษาแผนที่อำเภอ แผนที่โรงเรียน และเส้นทางคมนาคมรอบโรงเรียน ตลอดจนการเดินทาง นักรถยนต์ไปศึกษาและสังเกตสถานที่ต่างๆ ใกล้เคียงโรงเรียนประถมศึกษา พบว่าสภาพแวดล้อมนอกโรงเรียน รอบๆ โรงเรียนล้วนแต่มีสถานที่ซึ่งเป็นเงื่อนไขทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ส่งผลให้นักเรียนได้ยาบ้ามาโดยง่าย เมื่อนักเรียนได้ยาบ้าเข้ามาในโรงเรียนและไม่มี การควบคุม หรือการควบคุมบังคับจากภายนอกไม่ได้ผล เหล่านี้มีผลต่อปรากฏการณ์การแพร่ ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนทั้งสิ้นคือ

2.1 มีแหล่งชาบ้า หาซื้อได้ง่าย

จากการศึกษาพบว่าที่ตั้งของโรงเรียนประถมศึกษา อยู่ใกล้กับแหล่งที่มียาบ้าดังนี้

- โรงพยาบาลบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด
- สถานีบริการน้ำมันขนาดใหญ่ 3 แห่ง มีรถยนต์ทุกชนิดเข้าออกตลอดเวลา
- ตลาดจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรตลอด 24 ชั่วโมง
- โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่
- ศูนย์การค้าขนาดใหญ่มากกว่า 3 แห่ง
- สถานบริการด้านบันเทิง เช่น สนุกเกอร์คลับ (Snooker Club) ผับ (Pub)
- ชุมชนแออัดรอบ ๆ โรงเรียน

เหตุการณ์ที่นำมาซึ่งกำเนิดของแหล่งชาบ้าในชุมชนตามความเห็นของครู นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนซึ่งได้ให้ความเห็นไว้นั้นมีดังต่อไปนี้ “พูดถึงสังคมในย่านนี้ค่อนข้างจะเป็น ถ้าเรามองในภาพรวม นักเรียนมันระหว่างชานเมืองกับชนบท มันอยู่เป็นรอยต่อซึ่งกันและกัน ไ้ตรงนี้ปัญหามันก็มีเยอะ หนึ่งการที่ผู้ประกอบการมีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ สาเหตุก็คือการเกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทมาสู่ชานเมือง ไ้ตรงนี้มันเป็นรอยต่อของสังคม ถูกเข้าเรียนแล้ว แต่สังคมในพื้นที่บ้านมันแบบว่าที่บ้านก็มียาเสพติด ยาบ้า เป็นนักเรียนวัยรุ่นที่ว่าเป็นแค่ลูกกรรมกรที่เคยเรียนจบป. 6 ภาคบังคับ แล้วก็ไม่ได้เรียนต่อ มีการเสพยา ติดยากัน ซึ่งเป็นเพื่อนของตัว ซึ่งตรงจุดนี้เป็นสิ่งที่ เป็นปัญหาสังคมค่อนข้างสูง” (อาจารย์ชาย อายุ 37 ปี)

นอกจากนี้อาจารย์หญิง อายุ 42 ปี ก็ได้ให้ความเห็นที่ตรงกับอาจารย์คนแรกว่า

“สภาพของภูมิศาสตร์พื้นบ้าน ที่นี้มันเป็นย่านอะไรนะ เขาเรียกว่าทั้งแหล่งสลัม ทั้งยาเสพติด ยาบ้า มันมาคู่กัน ค่อนข้างจะกระจายแล้วตั้งแต่คลองเอ คลองบี เป็นแบบที่ว่าไม่ใช่คนพื้นทีของที่นี่ เป็นประชากรที่อพยพเข้ามาทำงานในเมือง เท่าที่สัมผัสและคุยกับนักเรียน รู้ว่าจะไม่ใช่เด็กที่เกิดที่อำเภอนี้ เป็นผู้ที่อพยพเข้ามา แล้วก็อยู่ในระดับคนชั้นกรรมกร คนค้าขายยังน้อยเลย เป็นผู้ใช้แรงงานอย่างแท้จริงเลย”

คำอธิบายปรากฏการณ์ด้านแหล่งยาบ้าตามความเห็นของครูทั้ง 2 คน ชำคันสรุปได้ว่า สภาพชุมชนใกล้เคียงโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งมีลักษณะเป็นแหล่งชุมชนแออัด มีผู้ปกครองนักเรียนซึ่งอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทมาอยู่ในชุมชน สภาพสิ่งแวดล้อมที่มีการแพร่ระบาดของสารเสพติด มีการจำหน่ายยาเสพติด ยาบ้าอย่างกว้างขวางในชุมชน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายยาบ้าในชุมชนกับนักเรียน มีผลต่อปรากฏการณ์การใช้และติดยาเสพติดของนักเรียนในชุมชน

อย่างไรก็ดี เมื่อศึกษาถึงแหล่งที่มาของยาบ้าที่แพร่กระจายอยู่ในชุมชนรอบๆ และชุมชนใกล้เคียงโรงเรียนประถมศึกษา จากนักเรียน ครู และบุคลากรหลักของชุมชน พบข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับแหล่งยาบ้าดังนี้

นักเรียนชาย ชั้น ม. 3 อายุ 15 ปี กล่าวถึงชุมชนแออัดขนาดใหญ่อยู่ใกล้โรงเรียนซึ่งเป็นแหล่งยาบ้าว่า “มีคนในตลาดใหญ่ ติดต่อให้เอามาปล่อยในโรงเรียน ที่นั่นของเยอะครับ ปล่อยทั้งวัน ถูกๆ”

นักเรียนชาย ชั้น ม.5 อายุ 17 ปี ก็เล่าว่า “ช่วงโรงงานหนึ่ง โรงงานสอง ออกข้างหลัง คลองปีก็ออกได้ ขอยญี่ปุ่น ขอยไทย มอเตอร์ไซด์ปล่อยทั้งวัน รู้กัน”

เช่นเดียวกับนักเรียนชาย ชั้น ม.4 อายุ 17 ปี ก็รู้จักแหล่งยาบ้าหลายแหล่งในชุมชนไม่ไกลจากโรงเรียนคือ “บ้านผม วัดเก่า วัดแขก ศาลเจ้า ตลาดกลาง ใครๆไปเอาของที่นั่นเยอะครับ”

จะเห็นได้ว่าจากตัวอย่างที่กล่าวมา สะท้อนให้เห็นถึงผลของการพัฒนาไปสู่ความเจริญ มีผลให้เกิดปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมค่อนข้างมากในพื้นที่อำเภอเกษตรอุดม นั่นก็คือ มีการขยายตัวมากขึ้นของตลาดผลผลิตทางการเกษตรขนาดใหญ่ มีการเปิดโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพิ่มขึ้น มีการขยายตัวของถนนหนทางและระบบการคมนาคมที่สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น มีอาชีพใหม่เกิดขึ้น เป็นต้น ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นนี้ ทั้งครูและนักเรียนกล่าวว่ามีการเสพติดคือยาบ้าเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ในสถานประกอบการดังกล่าวด้วยอย่างน่าสะพรึงกลัว นั่นก็คือ มีการใช้ยาบ้าในตลาดที่เปิดตลอด 24 ชั่วโมง มีการใช้ยาบ้าของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม มีการใช้ยาบ้าของคนขับรถบรรทุกและคนขับรถยนต์โดยสารขนาดใหญ่ที่วิ่งในระยะทางไกลระหว่างจังหวัด มีการใช้ยาบ้าของคนขับรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง เป็นต้น

เหตุการณ์เหล่านี้คือบริบทแวดล้อมโรงเรียนที่นักเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่เป็นประจำและเป็นสิ่งแวดล้อมที่มียาบ้ามาเกี่ยวข้องอยู่ในกระบวนการปฏิบัติงานแทบทั้งสิ้น อาทิ สถานีบริการน้ำมันซึ่งมีพนักงานขับรถยนต์โดยสารขนาดใหญ่และพนักงานขับรถบรรทุกและมาซื้อและใช้ยาบ้าเพื่อทำให้ขับรถยนต์ทางไกลข้ามจังหวัดได้นาน คนเข็นรถเข็นขนผักในตลาดเกษตรที่ใช้ยาบ้าเพื่อให้ตื่นและมีแรงเข็นผักผลไม้ได้ทั้งคืน โรงงานที่คนงานใช้ยาบ้าเพื่อให้ทำงานช่วงค่ำ ช่วงดึกได้โดยไม่ฟุ้ง เมื่อโรงงานจำเป็นต้องปิดกิจการไป มีผลให้ผู้ขายยาบ้ารวยย่อย

ไม่สามารถขายยาบ้าให้กับคนงานได้ ศูนย์การค้าขนาดใหญ่ซึ่งนักเรียนหนีเรียนไปใช้ห้องน้ำเป็น ที่มั่วสุมเสพยาบ้าในตอนกลางวัน เป็นต้น เหล่านี้คือแหล่งยาบ้าที่อยู่ไม่ห่างจากโรงเรียน และเป็นเงื่อนไขที่ล้วนมีผลให้นักเรียนได้ยาบ้ามาง่าย ๆ และมีผลเชื่อมโยงให้เกิดการกระทำที่เกี่ยวเนื่อง กับปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

ปรากฏการณ์ที่ปงบอกถึงการแพร่ระบาดของยาบ้าภายใต้โครงสร้างทางสังคม ของโรงเรียนมีอยู่หลายเหตุการณ์ จากคำบอกเล่าของนักเรียน ครู และผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน ซึ่งระบุว่าไม่เพียงแต่สภาพแวดล้อมรอบ ๆ และใกล้เคียงโรงเรียนจะมีสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งยาบ้า เท่านั้น ในขณะเดียวกันก็มีการซื้อขายยาบ้ากัน ณ แหล่งต่าง ๆ ดังกล่าวดังนี้

“เด็กปืม คนในปืม เขาขายตรงที่เดิมน้ำมัน ที่โต๊ะเงิน ที่สำนักงานก็มีขาย ที่ร้านอาหาร บางทีก็ห้องน้ำ” (นักเรียนชาย ชั้นม. 4 อายุ 16 ปี) และการกระซิบให้ข้อมูล เบา ๆ ของนักเรียนชาย รูปร่างเล็ก ๆ ชั้นม. 2 ที่ว่า “ก็เพื่อนมันมาแนะนำ ก็ไม่ทราบ ไม่รู้ เหมือนกัน ก็มีตัวขาย ไปรับมาจากข้างนอก มันเป็นรุ่นที่ ส่วนมากจะเป็นรุ่นพี่อะ ม. 4 ม. 5 ม. 6 ม. ปสหาย” นอกจากนี้ก็นักเรียนชาย ชั้นม. 3 อายุ 15 ปี ก็เล่าถึงประสบการณ์ ตรงที่ตนพบเห็นมาว่า “โรงงานขายไม่ได้ โรงงานมันจะเล็ก ตลาดเกษตร เยอะอาจารย์ ตลาด เกษตรรายใหญ่เลยอาจารย์ เพราะเขาเซ็นชื่อกันในตอนกลางคืน เขาต้องกินกันอยู่แล้ว” ส่วน นักเรียนชาย ชั้นม. 5 อายุ 17 ปี ก็เล่าให้ฟังอย่างชัดถ้อยชัดคำเกี่ยวกับแหล่งยาบ้าว่า “ผู้ชาย นี่เป็นสิ่งแวดล้อม ก็ในซอยบ้านผมมีเยอะ ซอยชายพระ ที่โรงเรียนสวททยา เขาสินอยู่ที่วิน มอเตอร์ไซด์ เขาขายย่อยในซอย”

อย่างไรก็ดี บุคลากรหลักของชุมชน เช่น แม่ค้า อายุ 47 ปี ซึ่งประกอบ อาชีพขายของชำอยู่ในร้านค้าที่ตั้งอยู่ในชุมชนแออัดหลังโรงเรียนมานานกว่า 10 ปี และมีบุตร ชายอายุ 18 ปี เป็นนักเรียนดีที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นม. 6 ของโรงเรียนประชาศึกษา ก็ได้พูดถึงที่ มาของยาบ้าในละแวกหลังโรงเรียนว่า “ติดโรงพยาบาล เอเจนต์เอามาขายคนไข้ เขามาเข้าบ้าน แถวนี่แหละ มาขายให้คนไข้” ในขณะเดียวกัน อาจารย์ชาย อายุ 45 ปี ก็ได้ให้สัมภาษณ์ตรง กันกับครูและนักเรียนหลายคนว่า “ปัญหาครอบครัว ที่นี่เป็นแหล่งอุตสาหกรรม มียาบ้า อาจารย์ตรวจสอบได้ พ่อแม่มาทำงาน แดกแยกกัน ผู้ปกครองจากสารพัดแหล่ง สภาพปัญหา แตกต่างกันไป มาอยู่ที่นี่ ผู้ปกครองย้ายก็ย้ายตามมา เกิดปัญหาการควบคุมดูแล”

ที่สำคัญคือโรงเรียนซึ่งเป็นแหล่งสำคัญแห่งหนึ่งในการขัดเกลาทางสังคมด้วย การให้การศึกษาแก่นักเรียน เยาวชน และประชาชน ให้เป็นคนดีและเป็นคนเก่ง แต่ทว่ากลับเกิด ปรากฏการณ์บางอย่างที่เป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามขึ้นในโรงเรียน นั่นก็คือเกิดปรากฏการณ์ การแพร่ระบาดของยาบ้าขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะการจัดระเบียบ ทางสังคมบางประการของสังคมนอกโรงเรียนหรือของประเทศซึ่งไม่เป็นไปตามบรรทัดฐาน มีการ ผ่าฝืนกฎหมายบ้านเมือง มีผลให้เกิดการจำหน่ายยาบ้าในที่ต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของ ผู้จำหน่ายยาบ้าที่มุ่งแสวงหาวัตถุสิ่งของเงินทองเป็นใหญ่ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้มีผลเชื่อมโยงกับ

ปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์ถึงความเกี่ยวโยงระหว่างปัญหาที่เป็นผลจากการพัฒนาไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรมของประเทศ เชื่อมโยงกับปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนแล้ว พบบริบทสำคัญอันเป็นเงื่อนไขของโครงสร้างทางสังคมที่มีความเกี่ยวพันกับการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนคือ

เหตุการณ์เกี่ยวกับพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนนอกโรงเรียนและเพื่อนบ้านของนักเรียน ซึ่งเป็นผู้เคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่เมืองชายขอบของกรุงเทพมหานคร บุคคลเหล่านี้คือผู้มีสถานภาพเป็นชนชั้นระดับล่างในสังคม ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งมีจำนวนมากกว่าร้อยละ 53 ประกอบอาชีพรับจ้างและมีรายได้ไม่แน่นอน อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมหลายแหล่งในบริเวณไม่ห่างจากโรงเรียน บริเวณเหล่านี้คือแหล่งแพร่ระบาดของยาบ้าซึ่งมีอยู่ทั่วไปและใกล้ตัวนักเรียน ซึ่งมีผลให้นักเรียนหาซื้อยาบ้าได้ง่ายและนำมาแพร่กระจายในโรงเรียน

อย่างไรก็ดี นักเรียนมากกว่า 10 คนที่เป็นนักเรียนกลุ่มใช้ยาบ้ารวมทั้งนักเรียนที่จำหน่ายยาบ้า ได้ให้สัมภาษณ์ตรงกันกับผลการศึกษาวิจัยของสำนักงานป.ป.ส.ที่รายงานไว้ว่าพื้นที่อำเภอเกษตรอุดมและรอบๆ โรงเรียนประถมศึกษา เป็นพื้นที่ที่มียาบ้าแพร่ระบาด หาซื้อยาบ้าได้ไม่ยาก

ส่วนเวลาของการจำหน่ายจ่ายแจกยาบ้ากันโดยทั่วไปนั้น นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องหลายคนเล่าไว้ตรงกันว่า เมื่อมีแหล่งยาบ้าใกล้โรงเรียนทำให้หาซื้อได้ง่ายเพราะมีปัจจัยที่เอื้อต่อการซื้อขายได้สะดวกตลอดเวลา ดังคำบอกเล่าของนักเรียนชาย ชั้นม. 3 อายุ 15 และ 16 ปี ที่กล่าวว่า “แถววัดเก่า วัดใหม่ ตรงข้ามมหาวิทยาลัย มีของปล่อยทั้งวัน เามาได้สนุกเหมือนเล่นเกมทักทาย มันเป็นอะไรที่ทักทาย ผ่านกับดักได้ ถ้าผ่านได้คือเราชนะ ตำรวจไม่เห็นแล้วโว้ย ! เราชนะ พอเอาเข้าโรงเรียน เราสอดมาในสมุดก็ได้ครับ แปะสกอตเทปกั้นหลุด มาที่โรงอาหาร คิดให้กันก็ได้ แต่ต้องมาเข้าๆ” คำบอกเล่านี้จะสอดคล้องกับประสบการณ์ตรงของผู้ที่ได้ให้สัมภาษณ์อย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมาอีกคนหนึ่งคือนักเรียนชาย ชั้น ม. 3 อายุ 16 ปี ที่ว่า “ตะกอนพวกก่อสร้างให้ไปเอามาให้ มีคนตลาดกลางติดต่อให้มาปล่อยในโรงเรียน บางทีนักเรียนนอกแต่งชุดฝึกเอามาไว้ในโรงเรียน โดยมากไปเอาเย็นๆ เอาครั้งหนึ่ง 4 ตัว ได้ค่าจ้าง 50 บาท เอามาที่โรงเรียน เพื่อนอยากได้ ก็เอามาให้เขา แจกๆกัน” นอกจากนี้นักเรียนชาย ชั้น ม. 5 อายุ 17 ปี ก็เล่าถึงเหตุการณ์ที่บ่งบอกถึงการซื้อขายยาบ้า ณ สถานที่ประกอบการซึ่งอยู่ติดกับบ้านพักอาศัยของนักเรียนว่า “ทั้งวัน รถเข้าออกทั้งวัน ตอนค่ำๆ เมื่อเดือนที่แล้ว ตำรวจมากวาดล้างที่หนึ่ง พักนี้เขาไป บางทีวัยรุ่นขี่มอเตอร์ไซด์มาเอาไปปล่อย พักนี้เขาไป ตึกๆ”

เหตุการณ์ข้างต้นคือเงื่อนไขด้านเวลาที่ทำให้เกิดการจำหน่ายยาบ้าได้สะดวก เช่น อยู่ใกล้วัด โรงเรียน จะมียาบ้าขายทั้งวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเช้าตรู่ ในสถานบริการน้ำมันจะซื้อขายกันทุกในช่วงกลางคืนและตึกๆ ละแวกสถานที่ก่อสร้างมักเป็นช่วงเย็นๆ ในตลาดเกษตรส่วนใหญ่เป็นช่วงกลางคืน ในศูนย์การค้ามักเป็นกลุ่มนักเรียนที่หนีเรียนในช่วงกลางวันหรือช่วงเย็นหลังเลิกเรียน การที่นักเรียนเข้าไปมีความสัมพันธ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาบ้าในช่วง

เวลาและสถานที่ที่เหมาะสม มีผลต่อการได้ยารักษาอย่างง่ายและเข้าไปติดยาบ้า แล้วนำยาบ้ามาแพร่ระบาดในโรงเรียน

นอกเหนือจากเงื่อนไขด้านสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งยาบ้าและเงื่อนไขด้านเวลาที่เหมาะสมในการจำหน่ายยาบ้า เพราะแหล่งยาบ้ารอบโรงเรียนมีการซื้อขายยาบ้าได้ตลอดเวลาแล้ว ยังมีข้อสังเกตจากคำบอกเล่าของครูและนักเรียนบางคนที่ให้ข้อมูลไว้ตรงกันว่า “ชุมชนรอบรั้วโรงเรียนไม่เพียงแต่จะไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนเท่านั้น ในขณะเดียวกันชุมชนเข้ามาใช้บริการในโรงเรียน ยังไม่มีการช่วยดูแลรักษาความสะอาด และความเรียบร้อยของเครื่องใช้บางอย่างในโรงเรียน” ซึ่งคำบอกเล่านี้จะสอดคล้องกับความเห็นของพนักงานองค์กรของรัฐ ชาย อายุ 38 ปี ที่ว่า

“อันหนึ่งที่เราปฏิเสธไม่ได้เลยคือความอ่อนแอของชุมชน ของสังคม มาตรการและการป้องกันเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ประชาชน ชุมชน กับภาครัฐต้องร่วมมือกัน ชุมชนกับเจ้าหน้าที่ก็ต้องร่วมมือกันอย่างดี จริงๆที่เราพูดถึงเรื่องการป้องกัน บทบาทของครอบครัว การมีส่วนร่วมของเอกชนที่มีใช้ราชการ เท่าที่ผมสังเกตดูปัญหายาบ้า ผมว่าปัญหาไม่ใช่ตัวโรคแต่คือตัวอาการของโรค ปัญหายาบ้าผมมองว่าเป็นอาการความไม่เข้มแข็งของชุมชน”

เหล่านี้คือเหตุการณ์ที่ค้นพบและชี้ให้เห็นชัดว่า การไม่มีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้า เป็นเงื่อนไขหนึ่งซึ่งมีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

เหตุการณ์ข้างต้น สะท้อนถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมด้านการแพร่ระบาดของยาบ้า จึงกล่าวได้ว่าแหล่งข้อมูลที่พบว่ามีค่าที่สุดเกี่ยวกับแหล่งยาบ้าคือ ข้อมูลจากบุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ นั่นก็คือข้อมูลจากนักเรียนที่พักอาศัยอยู่ในแหล่งชุมชนแออัดซึ่งมียาบ้าแพร่ระบาดค่อนข้างมาก ครูผู้สอน ผู้ปกครอง บุคลากรหลักของชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพราะโรงเรียนตั้งอยู่ภายใต้การจักระเบียบทางสังคมของประเทศ อยู่ในชุมชนที่มียาบ้าแพร่ระบาด มีผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยอยู่ในชุมชนและในโรงเรียน ซื้อหายาบ้าได้ง่าย ราคาพอซื้อได้ หรือการที่นักเรียนมีบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว ญาติ และเพื่อน เป็นผู้จำหน่ายยาบ้า

ดังนั้น การที่นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนนักเรียนและคนในชุมชน มีผลให้นักเรียนได้ยาบ้ามาแพร่กระจายในโรงเรียน โดยมีแหล่งยาบ้าที่สำคัญอยู่รอบๆ ใกล้เคียงโรงเรียนและมีผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยอยู่ในชุมชนที่มีการจำหน่ายยาบ้าได้ตลอดเวลาคือตลาด สถานีบริการน้ำมัน ในโรงงานอุตสาหกรรม และคิวรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง และพบว่าบริบทภายนอกโรงเรียนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนซึ่งมีน้อย บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนต่างมองกันและกันในทางลบ รวมทั้งมีการฝ่าฝืนกฎหมายด้านยาบ้าในชุมชน มีแหล่งยาบ้าอยู่ใกล้โรงเรียนและที่บ้านพักนักเรียน มีผลต่อการนำยาบ้ามาส่งให้กับนักเรียนในโรงเรียนได้ง่าย มีผลต่อปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

2.2 การควบคุมให้นักเรียนทำตามระเบียบของโรงเรียนเรื่อซาบ้า

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนซึ่งชี้ถึงการควบคุมบังคับจากภายนอกให้นักเรียนทำตามระเบียบ กับกรณีที่ไม่มีคนควบคุม และการควบคุมไม่ได้ผลคือ

2.2.1 การควบคุมให้นักเรียนทำตามระเบียบเรื่อซาบ้า

กรณีผู้ให้สัมภาษณ์เป็นชาย อายุ 18 ปี กำลังเรียนในชั้น ม. 3 นักเรียนอาศัยอยู่กับแม่ แม่แยกทางกับพ่อ แม่ขายของอยู่ใกล้สถานีบริการน้ำมัน นักเรียนมีแผลเป็นขนาดใหญ่เห็นได้ชัดบนใบหน้า เขาเล่าให้ฟังว่า เขาช่วยแม่ทำงานหาเงินเลี้ยงตัวเอง และเลี้ยงน้องตั้งแต่อายุ 14 ปี เขาเช่ารถมอเตอร์ไซด์จากคนที่สถานีบริการน้ำมันไปขับรับจ้างจากปากซอยเข้าหมู่บ้าน เคยล้มรถและชนกับมอเตอร์ไซด์คันอื่นเป็นบางครั้งเนื่องจากรีบจะไปเข้าคิวรับผู้โดยสารช่วงที่มีคนมาก มีบางครั้งชนแรงจนสลบไปพื้นที่โรงพยาบาล ข้อมูลส่วนนี้บอกถึงความพยายามดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ และความต้องการหาเงินเพื่อช่วยเหลือครอบครัวของนักเรียน นักเรียนได้รู้จักซาบ้าจากที่เห็นมีการจำหน่ายกันในสถานีบริการน้ำมัน เพื่อนที่สถานีบริการน้ำมันชวนให้ลองใช้ก่อน ช่วงแรกจะใช้ตอนไปเข้าวินมอเตอร์ไซด์กลางคืน เมื่อใช้ประจำจนติด แดงสถานีบริการน้ำมันมีตำรวจเข้าจับกุมยาบ้าที่ขึ้น นักเรียนจึงหันมาใช้ยาบ้าที่โรงเรียน โดยซื้อหาจากผู้จำหน่ายในโรงเรียน

ขณะที่อยู่ในโรงเรียน นักเรียนบอกว่าเห็นเพื่อนนักเรียนถูกลงโทษ ตัวนักเรียนเองก็เคยถูกลงโทษหลายครั้งหลายวิธี เช่น นักเรียนผมขาวและเดินไปพบครูหนุ่มบางคนที่ไม่เคยสอน ไม่เคยตักเตือนนักเรียนเรื่องผมขาวผิดระเบียบมาก่อน ครูคนนั้นเรียกตัวนักเรียนเข้าไปในห้องทำงาน แล้วใช้ปัตตาเลี่ยนกรรอนผมนักเรียนเป็นรูปเครื่องหมายวงขนาดใหญ่ออกกลางศีรษะ นักเรียนรู้สึกโกรธและไม่พอใจมากกับการลงโทษเช่นนี้ เพราะนักเรียนฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียนโดยไม่ตั้งใจ คือบรรทัดฐานของโรงเรียนกำหนดไว้ว่าจะตรวจผมทุกสัปดาห์แรกของเดือน เมื่อถึงช่วงเวลาดังกล่าวมีเพื่อนนักเรียนไม่ได้ตัดผม ครูสตรีบางคนพบเข้า ได้เรียกนักเรียนเข้าไปในห้องพักครูและลงโทษทันทีโดยไม่มีการตักเตือนก่อน วิธีการลงโทษคือ ครูจะใช้กรรไกรตัดผมบริเวณเหนือหูให้เป็นชั้นๆ 3 - 4 ชั้น มีลักษณะเหมือนชั้นบันได ครั้งแรกที่เห็นเพื่อนถูกลงโทษเช่นนี้ นักเรียนรู้สึกตกใจที่ถูกครูกระทำด้วยวิธีการดังกล่าว ต่อมาเมื่อตัวนักเรียนเองถูกลงโทษกรรอนผมบ้าง นักเรียนบอกว่ารู้สึกโกรธที่ครูไม่ตักเตือนก่อนลงมือกระทำ ทำให้อุณหภูมิที่นักเรียนได้ให้ความหมายกับการลงโทษของครูที่กระทำต่อนักเรียนโดยใช้วิธีการกรรอนผมว่าไม่เป็นธรรม

นักเรียนเล่าว่าได้มีปฏิสัมพันธ์กับครูด้วยการแสดงกิริยาไม่แยแสครูขณะที่ถูกครูกรรอนผม นักเรียนสร้างท่าทางไม่ยี่หระด้วยการหัวเราะคิกคัก ประชดครูว่าให้ตัดผมออกมาก ๆ ปฏิสัมพันธ์ของนักเรียนไม่เพียงแต่จะเป็นการแสดงอาการปกปิดความโกรธและความไม่พึงพอใจของตนเองเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังแสดงอาการประชดประชันครูและต่อรองกับ

บรรทัดฐานของโรงเรียนอีกด้วยการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกไปจากบรรทัดฐานโดยหนีเรียนในคาบสอนของครูดังกล่าว ไปหลบอยู่ในสวน และมีการใช้ยาบ้ากับเพื่อน ดังเช่นคำบอกเล่าของครูชาย อายุ 59 ปี ที่ว่า

“ครูมีวิญญูณที่ต้องการให้ดี แต่การสื่อต่างกัน บางคนสื่อเสียหาย บางคนเลิกแล้วไม่เลิก ถูกศิษย์จับแล้วยังเที่ยวพูดว่ามันเก ชอบเอาฮอนจูด้อยของนักเรียนมาพูด จะเรียนจบได้ใจทั้งๆ ที่เขาเรียนจบมาแล้ว เขาไม่รู้นักเรียนลำบากยากเข็ญแค่ไหน ครูประเภทนี้ อีกอย่างครูมีวิธีดัดนักเรียน มี (เสียงสูง) ฉันทไม่เชื่อดีเธอ อายุไหม นักเรียน 30 - 40 คนนี่ ! อายุไหม อายุเขา ความอายมันเกิดความกดดัน มันต้องต่อต้าน มันยิ่งไปกันใหญ่เลยแหละ ออกนอกชั้น นอกโรงเรียนไปนุ่น แถวศูนย์การใหญ่ แถวศูนย์การค้าเป็นเยอะแยะไปที่ไม่ต้องเจาะชายคนนี่”

อีกกรณีหนึ่งซึ่งบ่งบอกถึงปรากฏการณ์การควบคุมภายใน เพื่อให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานคือ กรณีผู้ให้สัมภาษณ์เป็นนักเรียนชายอายุ 15 ปี กำลังเรียนชั้น ม. 3 คำบอกเล่าของครูประจำชั้นซึ่งเป็นครูดีเด่นของคุรุสภา ครูผู้ทุ่มเท สละเวลาให้การสอน และเอาใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่องมานานหลายปี ได้เล่าให้ฟังว่าเป็นครูประจำชั้นนักเรียนชั้นม. 3 ห้องสุดท้าย มีนักเรียนในชั้นใช้ยาบ้า 8 คน บางคนเริ่มใช้ยาบ้ามาตั้งแต่เริ่มเรียนชั้น ป. 5 เมื่อ 5 ปีก่อน ขณะนี้ยังใช้อยู่เป็นครั้งคราว โดยครูประจำชั้นได้คอยควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด จากการสัมภาษณ์นักเรียนคนนี้ โดยครูประจำชั้นติดต่อประสานงานให้ ปรากฏว่านักเรียนให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์อย่างมากที่สุดในทุกกรณี และยินยอมให้อัดเทปการสัมภาษณ์ด้วยความเต็มใจอีกด้วย

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่านักเรียนมีรูปร่างค่อนข้างสูง ผอมมากจนเห็นกระดูกข้อมือและข้อศอกโปนออกมาจนนอกเนื้อ นักเรียนมีผิวพรรณค่อนข้างคล้ำ หน้าตาดี อิมแอ้มแจ่มใสแสดงความเป็นมิตร แสดงความเคารพและทักทายด้วยถ้อยคำสุภาพเรียบร้อย นักเรียนเล่าว่าพ่อและแม่แยกทางกันไปมีครอบครัวใหม่ นักเรียนอาศัยอยู่กับพี่ชายอีก 2 คน พี่ชายทั้งสองติดยาบ้าและค้ายาบ้ามานานกว่า 5 ปี ขณะนี้พี่ชายคนโตถูกจับกุมคุมขังอยู่ในเรือนจำกรณีค้ายาบ้า ส่วนพี่ชายคนที่สองยังค้าอยู่ พี่ทั้งสองยังเป็นโสค โดยได้เรียนจบชั้นป. 6 เท่านั้น พี่ๆ คาดหวังให้น้องได้เรียนสูงๆ เพื่อจะได้ไม่ต้องประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายเหมือนพี่ สำหรับตัวนักเรียนนั้นชอบวิชาศิลปะมากเป็นพิเศษเพราะรักครูประจำชั้นซึ่งสอนวิชานี้ เป้าหมายในชีวิตของนักเรียน อยากเรียนให้มาก และอยากทำงานศิลป์ ต่อข้อคำถามถึงสิ่งที่ทำแล้วไม่สบายใจนั้น นักเรียนตอบอย่างรวดเร็วและขัดถ้อยขัดคำ ว่า ใช้ยาบ้าแล้วไม่สบายใจ ตั้งใจว่าจะเลิกให้ได้

ส่วนสาเหตุที่ทำให้นักเรียนคนนี้ใช้นั้นเป็นเพราะพี่ชายวางยาบ้าที่เหลื่อจากการจำหน่ายไวบนโต๊ะ นักเรียนจึงหยิบมาลอง ครั้งแรกรู้สึกดีใจจึงใช้ต่อมาเรื่อยๆ เพราะมีของอยู่ในห้องเช่าที่อยู่ร่วมกับพี่ แต่นักเรียนไม่เคยนำยาบ้ามาขายให้เพื่อนที่โรงเรียนเนื่องจาก

รู้ว่ายาบ้าเป็นสิ่งไม่ดี สำหรับช่วงเวลาในการเริ่มใช้ยาบ้าของนักเรียนคือช่วงที่นักเรียนชั้นป. 5 - ป. 6 ในโรงเรียนประถม ช่วง น. 1 มาเข้าเรียนที่โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีไประยะหนึ่ง เพิ่งกลับมาเสฟอีกในปี 2540 ขณะที่เรียนชั้นม. 2 เทอม 2 จนกระทั่งขึ้นมาเรียนชั้นม. 3 และได้พบกับครูประจำชั้นคนนี้ นักเรียนรักครูและเชื่อว่าครูก็รักนักเรียน จึงอยากหยุดใช้ยาบ้า ตามคำขอร้องของครู ขณะนี้นักเรียนกำลังพยายามทำตามสัญญาที่ให้ไว้กับครู โดยจะหยุดยาให้ได้ วิธีคิดเช่นนี้นักเรียนบอกว่าเกิดจากการที่นักเรียนรู้ว่าครูเอาใจใส่และอยากให้นักเรียนดี จึงอยากทำสิ่งดีให้ครูและตัวเองสบายใจ อย่างไรก็ตามเมื่อถูกถามว่านักเรียนถูกกระทำอย่างไรบ้างเมื่ออยู่ในโรงเรียน นักเรียนกล่าวว่าบางครั้งเคยถูกครูบางคนลงโทษด้วยการเขียน 3 - 6 ครั้ง และเป็นการลงโทษในเรื่องเล็กๆที่นักเรียนคิดว่าครูทำเกินไป เช่น เรื่องทำข้อสอบปรนัย นักเรียนขีดเครื่องหมายกากบาทไม่เต็มช่อง จึงถูกครูดูว่าและเขียน ทำให้นักเรียนขุ่นเคืองและอยากจะทำโทษ

จากเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ข้างต้น เมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีความควบคุมทางสังคมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานของโรงเรียนทั้ง 2 วิธีคือ การควบคุมภายนอกด้วยการรื้อนมนและการควบคุมภายในด้วยการให้ความรักความเอาใจใส่แก่นักเรียนชาย 2 คนที่เคยคิดยาบ้าอย่างหนักมาแล้ว ปรากฏข้อมูลเชิงประจักษ์จากคำบอกเล่าและคำยืนยันอย่างจริงจังของนักเรียนและครูว่าการที่ครูให้ความรัก ความปรารถนาดี และความเอาใจใส่กับนักเรียนอย่างจริงจังและจริงใจนั้น มีผลต่อการลดพฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียนมากกว่าการควบคุมบังคับจากภายนอก

2.2.2 ไม่มีคนควบคุม

ปรากฏการณ์ที่พบเกี่ยวกับสนามของการศึกษารั้วนี้ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าไม่มีคนควบคุมปัญหายาบ้าได้ตรงกับรากเหง้าที่แท้จริงของปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนคือ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษแห่งนี้อยู่ริมถนนสายสำคัญของประเทศ ห่างจากตลาดขนาดใหญ่ ศูนย์การค้า และสถานบริการน้ำมัน การเดินทางเข้าสู่โรงเรียนทำได้โดยสะดวกทั้งทางรถยนต์และทางเรือ เมื่อเดินจากริมถนนใหญ่ไปตามถนนลาดยางที่ร่มรื่นไปด้วยแนวสนเขียวขจีและร่มรื่น ระยะทางประมาณ 100 เมตร คือประตูโรงเรียนซึ่งจะทักทายสาขาค่าผู้คนด้วยป้ายชื่อโรงเรียนเป็นโลหะสีทองแวววาวสวยงามและมีขนาดใหญ่ติดอยู่บนผนังรั้วหน้าโรงเรียนด้านซ้ายมือ ส่วนขวามือคือแผ่นป้ายขนาดกลาง พื้นสีขาว ตัวอักษรสีแดงที่กระตุกความรู้สึกผู้อ่านด้วยข้อความจริงใจเกี่ยวกับการป้องกันสารเสพติด การป้องกันยาบ้าที่พบเห็นกันตามข้างถนนหนทางทั่วไปว่า “ยาเสพติดเป็นภัยต่อชีวิต เป็นพิษต่อสังคม” เมื่อผ่านประตูโรงเรียนเข้าไปจะพบว่าขวามือคืออาคารชั้นเดียวขนาดกะทัดรัดซึ่งเป็นที่ทำงานและที่พักของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำโรงเรียน แล้วจึงถึงสามแยกที่หากเลี้ยวขวาคือถนนที่ตรงไปยังหอประชุม หากเดินตรงไปคือถนนที่ตัดตรงเข้าสู่อาคารฝึกงาน อาคารเรียนหมายเลข

3 และอาคารเรียนหมายเลข 4 ทรงมุมชายมือของสามแยกคือหอพระพุทธรูป เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางสมาธิขนาดใหญ่ประจำโรงเรียน

ในช่วงเช้าเวลาประมาณ 07.30 - 08.05 น. ณ สามแยกแห่งนี้ โรงเรียนมีการควบคุมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานด้านการแต่งกาย เครื่องแต่งกายและควบคุมระเบียบเรื่องอื่นด้วยการกำหนดให้ครูเวร 1-3 คน มายืนอยู่ตรงสามแยก เมื่อนักเรียนเดินผ่านประตูเข้าสู่โรงเรียน นักเรียนมักจะยกมือพนมขึ้นและเอียงตัวไปทางซ้ายเพื่อสักการะองค์พระพุทธรูป แล้วจึงกวาดมือมาที่กลางสามแยกเพื่อไหว้ แสดงความเคารพครู ครูบางคนจะมองหน้าแล้วอึ้งและทักทายนักเรียน ครูบางคนจะยืนมองนักเรียนเฉยๆ ครูบางคนจะมองนักเรียนอย่างพิลึกพิจารณาตั้งแต่ศีรษะจรดเท้าเพื่อหาข้อบกพร่องของนักเรียน ในขณะที่ครูบางคนไม่เพียงแต่จะยืนถือไม้เรียวขนาดยาวไม่น้อยกว่า 1 เมตร ไว้ในมือเท่านั้น ในเวลาเดียวกันถ้าสายตาของครูมองพบข้ออ่อนที่ตัวนักเรียนซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดไปจากบรรทัดฐานที่เป็นกฎ ระเบียบของโรงเรียน ครูบางคนจะเรียกนักเรียนมายืนกลางสามแยกเพื่อซักถามถึงเหตุผลของการทำผิดระเบียบ ก่อนที่จะสั่งสอนอบรมเพื่อตักเตือนผู้ทำผิดเป็นครั้งแรก รวมทั้งลงโทษผู้ที่ผ่านขั้นตอนของการตักเตือนมาแล้วเมื่อหลายวันที่ผ่านมา

กลวิธีลงโทษนักเรียนที่ฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียนด้วยการแต่งกายผิดระเบียบ ผมขาว ไม่มีกระเป๋าน้ำสีเรียนมาโรงเรียน ฯลฯ มีหลากหลายและค่อนข้างแตกต่างกัน ขึ้นกับการตัดสินใจของครูเวรแต่ละคนในแต่ละวัน อาทิ ครูบางคนจะสั่งสอน อบรม ตักเตือนด้วยความรัก ความเมตตา และใช้ปณิธานที่อบอุ่น ไพเราะน่าฟัง ครูบางคนก็จะสั่งสอน อบรม ตักเตือนด้วยเสียงอันดังได้ยินกันไปทั่ว ครูบางคนจะลงโทษด้วยวิธีการเล็กๆ น้อยๆ น่าเอ็นดู เช่น ให้ออกยืนนอกรอบๆ ครั้งสำหรับนักเรียนที่ผมเริ่มขาว ให้เดินไปช่วยเก็บขยะบนสนามสำหรับนักเรียนที่ม้วนถุงเท้า ฯลฯ รวมถึงลงโทษด้วยวิธีรุนแรงมากขึ้นสำหรับนักเรียนที่ทำผิดซ้ำซาก เช่น ฝึกเขียน 1 - 6 ครั้ง สำหรับผู้แต่งกายผิดระเบียบ รับผิดชอบและตัดทำลาย รับผิดชอบใช้บางอย่าง เป็นต้น ครู นักการภารโรงและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยบางคนของโรงเรียนจึงกล่าวว่า “ณ สามแยกแห่งนี้เป็นแหล่งหลักในการควบคุมระเบียบด้านการแต่งกาย เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ต่างๆ ของนักเรียน นานๆ ครั้งจึงจะมีการค้นตัว ตรวจจับสารเสพติดในตัวนักเรียนบ้าง แต่น้อยมาก”

เมื่อทำความเคารพครูเวรแล้ว นักเรียนทุกคนจะถูกสื่อความไว้ว่าห้ามเดินตรงไปจากประตูโรงเรียน แต่ให้เดินเลี้ยวขวาไปตามถนนเลียบสนามฟุตบอลยาวประมาณ 100 เมตร จนสุดถนน ก่อนที่จะแยกย้ายกระจ่ายกันไปตามอาคาร 1,2,3,4 ที่เป็นอาคารเรียนซึ่งถูกจัดไว้เพื่อให้นักเรียนระดับชั้นต่างๆ คือ อาคาร 1 สำหรับใช้เป็นห้องเรียนประจำของนักเรียนชั้น ม.ปลาย ทั้งหมด 18 ห้องเรียน และชั้นม. 1 อีก 16 ห้องเรียน ส่วนอาคาร 2,3,4 ถูกจัดให้เป็นห้องเรียนของนักเรียนชั้นม. 2 และม. 3 รวม 32 ห้องเรียน

สำหรับอาคารเรียน 1 และห้องเรียนทุกห้องในอาคาร 1 ครูหลายคนชมเชยว่าบรรยากาศทางกายภาพน่าชื่นชมเพราะตรงกับข้ามกับอาคาร 2 อาคาร 3 และอาคาร 4 ซึ่งจากการสังเกตอาคาร 1 พบว่าห้องเรียนสะอาดเรียบร้อยตั้งแต่ชั้น 2 - 5 ซึ่งสอดคล้องกับคำบอกเล่าของนักเรียนชั้น ม. 6 ชาย อายุ 18 ปี ที่ว่า “สถานที่ อาคาร 1 อาจารย์เขาใส่ใจให้ ม.ปลายมาอยู่ที่นี่ ดิฉันก็ยังไม่เสียหายเท่าไร แต่ตึก 4 เสียหายมาก ม. 3 เนี่ยครับ ตัวตึกเสียหายมาก ชอบเขียนคิลาจารึก ขกบอร์ดทะเล ดู แก้อีซาหัก ม.ปลาย อาจารย์เขาจะให้ กฎเกณฑ์ในการรักษาความสะอาด เช่น ฉะนั้นให้จิตพิสัยเธอนะ พวกผมจะเ็นระบบใหม่ ต้องช่วยกันรักษา” ดังนั้นสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจาก (1) การจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน ซึ่งจัดให้เป็นห้องเรียนประจำของนักเรียนชั้นม.ปลายทุกห้อง ครูคุมโดยมีการให้คะแนนจิตพิสัย ซึ่งมีผลต่อการสอบเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัย มีผลให้นักเรียนช่วยกันปิดกวาดถูดูแลรักษาและจัดห้องเรียนให้มีระเบียบและสวยงาม สะอาดสะอาดอยู่เสมอ และ (2) โขงโยกับความคิด การให้ความหมายเกี่ยวกับห้องเรียนของนักเรียนชั้นม.ปลาย ซึ่งให้สัมภาษณ์ว่าทุกคนรัก และพึงพอใจในห้องเรียนที่ทุกคนอยู่ประจำ

ส่วนข้ออ่อนของอาคาร 1 ซึ่งมีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าคือ คาคาฟ้า และได้ถูกอาคารซึ่งมีลักษณะเป็นหลุมลึก เป็นที่ปลอดภัย อดต่อการจำหน่ายและใช้ยาบ้าค่อนข้างมาก ในขณะที่เดียวกันการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน ณ อาคาร 2, 3, 4 ที่ให้นักเรียนชั้นม.ต้นเดินเรียน ณ ห้องต่างๆ ในอาคารดังกล่าว และให้นักเรียนชั้น ม. 2 และ ม. 3 ทั้งหมดออกไปใช้ห้องนํ้านอกอาคารเรียน ซึ่งนักเรียนชาย ชั้น ม. 3 ให้สัมภาษณ์ว่า “ผมตั้งใจจากบ้านมาวันนี้ไม่ดู ลงไปห้องนํ้า เพื่อนเขาซาดซา เสรีเลย ต้องเล่น ก็เกรงใจกันครับ ช่วยกันไปช่วยกันมา” คำบอกเล่านี้ชี้ว่าห้องนํ้าคือแหล่งมั่วสุมใช้ยาบ้า

นอกจากนี้การเดินทางก็มีผลต่อการชำรุดของอาคารและสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ รวมทั้งความไม่สะอาดเรียบร้อยของอาคารและห้องเรียน และมีผลต่อจิตใจของนักเรียนที่ไม่รักไม่รู้สึกผูกพันและไม่สนใจดูแลรักษาห้องเรียนให้มากเท่าที่ควร การจัดกระทำที่สำคัญอีกประการหนึ่งของโรงเรียนคือการให้นักเรียนชั้นม. 2 - 3 ทั้งหมดออกไปใช้ห้องนํ้านอกอาคารเรียนซึ่งห่างหูห่างตาครู ไม่มีคนคุม ครูและนักเรียนเล่าว่า ไม่เพียงแต่จะส่งผลให้นักเรียนได้รับความไม่สะดวกและไม่พึงพอใจเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังมีผลให้นักเรียนไม่มีทางเลือก จำเป็นต้องเข้าใกล้และรู้เห็นการใช้ยาบ้าและการเล่นการพนันในห้องนํ้า และถูกชักชวนให้ใช้ยาบ้าได้ค่อนข้างง่ายเพราะไม่มีคนควบคุมดูแลอย่างจริงจัง

อีกประการหนึ่งคือ การจัดวางและแผนผังอาคารเรียน 4 หลัง ซึ่งตั้งเรียงกันเป็นรูปตัว U (U) ขนาดใหญ่ 2 ตัว มีทางเดินเชื่อมต่อกันระหว่างอาคาร 1 กับอาคาร 2 และอาคาร 3 กับอาคาร 4 มีผลให้เกิดมุมอับ ที่ปลอดภัย ขึ้นในอาคารสูง 4 - 5 ชั้น ซึ่งไม่เพียงแต่จะเป็นที่ส่งมอบและซื้อขายยาบ้าได้โดยปราศจากการรู้เห็นของครูอาจารย์และผู้เกี่ยวข้องเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังเป็นที่พักหลบครุของนักเรียนที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบต่างๆ ได้ไม่น้อย เช่น

นักเรียนที่หนีเรียน หลบครู ไม่เข้าร่วมกิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติเนื่องจากเครื่องแต่งกาย ผิดระเบียบ การแต่งกายไม่เรียบร้อยตามบรรทัดฐานที่โรงเรียนกำหนด มาถึงโรงเรียนสาย เป็น ต้น และเท่าที่สังเกตพบว่า ไม่มีคนควบคุม จุดสื่อแหลมเหล่านี้

ซังอาคาร 1 คือที่ตั้งของ ห้องน้ำห้องส้วมนักเรียนชาย สถานที่แห่งนี้ ไม่เพียงแต่จะมีถังน้ำขนาดใหญ่ รูปรางทรงกระบอกสีขาวบังห้องน้ำไว้จากสายตาคนทั่วไป รวมทั้งมีไม้พุ่ม เช่น ต้นเข็มทึบๆ บังอยู่หลังถังน้ำอีกชั้นหนึ่งเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันผนัง ห้องน้ำยังมีผนังไม้ทึบ ยาวตลอดพื้นที่หน้าห้องน้ำบังไว้อีกชั้นหนึ่งด้วย สภาพเช่นนี้มีผลให้ นักเรียนและครูพูดตรงกันว่าโอกาสที่ผู้ซึ่งอยู่นอกห้องน้ำจะมองเห็นคนและเหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้นในห้องน้ำจะเป็นไปได้ยาก ส่วนทางเข้า - ออกห้องน้ำนั้นมีทั้งด้านซ้าย - ขวา ด้านหน้า และด้านหลัง มีผลต่อการเดินเข้า - ออก และหลบครูได้โดยสะดวก ห้องน้ำห้องส้วมนักเรียน หญิง ก็มีลักษณะเป็นอาคารไม้ ทึบ จำนวน 2 หลัง อยู่นอกอาคารเรียน ระหว่างอาคาร 1 กับ อาคาร 2 และมีลักษณะซับซ้อนเช่นเดียวกับห้องน้ำชาย ดังคำบอกเล่าของหลายคนซึ่งระบุชัด ถึงสถานที่เสพยาบ้าของนักเรียนดังต่อไปนี้

นักเรียนหญิง ชั้น ม.4 อายุ 16 ปี

“ค่ะ! หนูเข้าห้องน้ำหญิง หนูยังได้กลิ่นเลย เพื่อนหนูยังติดบุหรี่ มี ยาบ้าด้วย”

นักเรียนหญิง ชั้น ม.4 อายุ 17 ปี (ผู้ใช้ยาบ้า)

“ที่ส้วมค่ะ! ไปพร้อมกันบ้าง 4 คน 3 คน 2 คน แล้วแต่ฯ”

นักเรียนชาย ชั้น ม. 4 อายุ 16 ปี

“ห้องส้วม ทั้งห้องชาย ห้องหญิง ได้ติ๊ก 1 คาคีฬา”

ฉะนั้น สภาพทางกายภาพที่เอื้อต่อการฝ่าฝืนบรรทัดฐาน และเหตุการณ์ ด้านการเสพยาบ้าที่เกิดขึ้นโดย ไม่มีคนคุม จุดสื่อแหลมที่เป็นแหล่งแพร่ระบาดและเป็นแหล่ง มั่วสุมกันฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียนดังเช่น ที่กล่าวมานี้ มีผลทำให้บริเวณห้องน้ำชาย ห้องน้ำ หญิง ใต้ถุนและคาคีฬาอาคาร 1 คือแหล่งใหญ่ที่สุดของการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

ลานไม้ และลานประสาธัมพันธ์

ลานไม้ เป็นลานเล็กๆ โลงๆ มีต้นไม้พุ่มบังแดด กว้างประมาณ 36 ตารางเมตร พื้นปูอิฐตัวหนอนอย่างดี มีโต๊ะหมู่เป็นหินอ่อนให้นักเรียนนั่งเล่น ลานนี้อยู่ ตรงกันข้ามห้องน้ำชาย เป็นสถานที่ทำกิจกรรมนันทนาการของนักเรียน อาทิ นั่งพูดคุย ทำ การบ้าน ลอกการบ้าน เป็นสถานที่นัดพบของผู้จำหน่ายและผู้ซื้อยาบ้า เป็นที่นั่งของคนดูต้นทาง ให้เพื่อนที่ใช้หรือจำหน่ายยาบ้าอยู่ในห้องน้ำ เป็นที่นั่งหลบครูของนักเรียนหนีเรียน ฯลฯ บริเวณ นี้ค่อนข้างพลุกพล่าน มีนักเรียนเดินเข้าเดินออกตลอดทั้งวัน นักเรียนและครูเล่าว่าการจัดให้มี สถานที่เช่นนี้ไว้หน้าห้องน้ำ มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าด้วยเช่นกันเพราะเมื่อผู้จำหน่ายและ ผู้ซื้อยาบ้านัดพบกันที่จุดนี้และเดินตามกันเข้าไปซื้อขายในห้องน้ำ จะไม่เป็นที่ผิดสังเกตใดๆ

สถานประสาธน์ มีขนาดและลักษณะเช่นเดียวกับสถานไฟ แต่สถานประสาธน์จะอยู่ก่อนมากทางห้องน้ำหญิง มีผลต่อการหลบครูและการแพร่ระบาดของยาบ้า เช่นเดียวกับสถานไฟ และนี่เป็นข้อเท็จจริงที่พบจากการสังเกตและจากการสัมภาษณ์ว่า การจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนด้วยการมีสถานไฟรวมทั้งสถานประสาธน์อยู่ไม่ห่างจากห้องน้ำ ไม่เพียงแต่จะก่อให้เกิดประโยชน์คือเป็นที่นั่งพักผ่อนของนักเรียนเท่านั้น ในขณะเดียวกันก็มีผลในทางตรงข้ามคือ เป็นที่นำสุม หลบครู ลอกการบ้าน นัดพบกันเพื่อทำสิ่งที่ไม่ดีในบรรทัดฐานของโรงเรียน

กฎระเบียบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของโรงเรียนนี้คือ ห้ามนักเรียนขึ้นอาคารเรียนก่อนเวลา 07.00 น. เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาผู้สาวหรือปัญหาลวนลามทางเพศขึ้นในโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนจึงกำหนดให้ภารโรงเปิดประตูตึกเรียนให้นักเรียนใช้ห้องเรียนได้ตั้งแต่ 07.00 น. นักเรียนบางคนที่เป็นต้องมาถึงโรงเรียนเช้ามาก เนื่องจากความจำเป็นของผู้ปกครองที่มีที่ทำงานอยู่ห่างโรงเรียน จำเป็นต้องแวะส่งบุตรหลานที่โรงเรียนในเวลาเช้ามาก จะได้รับไปทำงานได้ทัน รวมทั้งนักเรียนที่เป็นผู้จำหน่ายยาบ้าจึงมาถึงโรงเรียนก่อน 07.00 น. ที่อยู่ของนักเรียนกลุ่มนี้คือ ห้องน้ำ ห้องส้วม และสถานเอนกประสงค์ 2 แห่งคือ สถานไฟ และสถานประสาธน์ ซึ่งการจัดระเบียบของโรงเรียนโดยจัดที่ให้นักเรียนมาอยู่รวมกันโดยไม่มีคนคุมเช่นนี้ มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้า

กล่าวโดยสรุป เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนซึ่งมีสภาพแวดล้อมใหญ่โตหรูหรา เต็มไปด้วยตึก อาคารขนาดใหญ่ที่สวยงาม แต่ซับซ้อน ซากเกินกว่าที่จะควบคุมเป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวนมาก ในขณะที่คนคุมมีน้อย / ไม่มีคนคุม มีผลให้เกิดมั่วสุมในโรงเรียน ซึ่งเป็นจุดอ่อนแอสำหรับนักเรียนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนรวมทั้งเป็นจุดที่เกี่ยวพันกับการแพร่ระบาดของยาบ้าได้อย่างไม่พ่ายเชื้อคือ ห้องน้ำนักเรียนชายและห้องน้ำนักเรียนหญิงนอกอาคารเรียน ใต้ถุน ศาลาอาคาร 1 มุมอับบนอาคาร 2 อาคาร 3 และอาคาร 4 ห้องสมุด สถานไฟและสถานประสาธน์

2.2.3 การควบคุมบังคับไม่ได้ผล

ปรากฏการณ์ที่ค้นพบในโรงเรียนคือมีการกำหนดกฎ ระเบียบ นานาประการเพื่อควบคุมให้นักเรียนทำตามกฎโดยที่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาจากการควบคุมให้ทำตามกฎนั้น โดยผู้ออกกฎคือครู นักเรียนมิได้มีส่วนร่วมในการออกกฎทุกเรื่องแม้แต่น้อย การควบคุมจึงทำโดยครูทั้งสิ้น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นคือการควบคุมไม่ได้ผล ซึ่งเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขบางประการดังนี้

(1) ขนาดของโรงเรียน

โรงเรียนประชาศึกษาเป็นโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่พิเศษตั้งอยู่บนพื้นที่ประมาณ 16 ไร่ ในปี 2541 มีนักเรียน 2,921 คน ครูอาจารย์และผู้บริหารโรงเรียนรวมทั้งสิ้น 160 คน และเจ้าหน้าที่ 16 คน เฉลี่ยจำนวนครูอาจารย์ : นักเรียน เท่ากับ 1 : 19 คน จำนวนคาบการสอนของครูเฉลี่ย 20 - 24 คาบ / สัปดาห์ ในขณะที่จำนวนห้องเรียนระดับชั้นม.1 - 6 รวมทั้งสิ้น 97 ห้องเรียน การที่โรงเรียนมีขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนมาก ครูผู้สอนมีชั่วโมงสอนมาก ในขณะที่หน้าที่ของครูมิใช่มีเพียงหน้าที่สอนอย่างเดียว ยังมีหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ในยุคที่ทุกคนรู้ดีว่าประเทศกำลังตกอยู่ภายใต้ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ จำเป็นต้องกู้เงินจำนวนมากจากต่างประเทศเข้ามาใช้เพื่อการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและปัญหาอื่นของประเทศ มีผลให้กระทรวงศึกษาธิการจำเป็นต้องจำกัดการเพิ่มจำนวนครูและเพิ่มเกณฑ์จำนวนครู : นักเรียน จาก 1 : 18 เป็น 1 : 25 เพิ่มจำนวนคาบการสอนของครูจากคนละ 16 คาบ : สัปดาห์ เป็นคนละ 20 คาบ : สัปดาห์ ในขณะที่หลายฝ่ายก็ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่เป็นอยู่ในโรงเรียนดังนี้

ผู้บริหารโรงเรียน ชาย อายุ 56 ปี

“ผมว่าถ้าที่ปรึกษาทำจริง ปกครองไม่ต้องทำ เมื่อก่อนที่ปรึกษาดูแลจริงจัง ไม่เห็นผอ.ต้องมาไล่เขียนไล่ตี ปกครองเบามาก เราแบ่งกัน นักเรียน 3,000 คน เราให้อาจารย์ดูคนละ 25 ครู 1 นักเรียน 25 อาจารย์ดูไม่ได้แล้วเราจะไปร้องหาใครละอะ แล้วจะมามาว่าผอ. ว่าโรงเรียน”

“ต้องดูทุกวัน ตั้งแต่ศรีษะจรดเท้า เหมือนลูก ผมไม่ได้ว่าเขาถ้าที่ปรึกษาดูแลสัก 80% ฝ่ายปกครองจะไม่ต้องทำงาน ไม่ต้องเลยอะ เอาแค่ 80% 60 ก็สบายเหลือเกินแล้ว ถามว่ามีไหมที่ครูเขาดูอย่างที่ปกครองต้องการ โรงเรียนโคทา 60 70 80 ขึ้นไปก็ดี แต่ที่นี่ ! ถ้าน้อยกว่า 60 โรงเรียนไปไม่รอด อีกอันหนึ่งเรื่องการประสาน การประสานกับที่ปรึกษา บางครั้งไม่ทั่วถึง”

นักเรียนชาย ชั้น ม.4 อายุ 16 ปี

“ผมก็ว่าดี ครูเขาเอาจริง เราเล่นของแล้ว แรกๆเขาปล่อยๆ ไม่มีใครว่าอะไรบางคนคิดแล้วโดนเขียน เอาพ่อแม่มาทำอะไร ช้าไป ดี ดูแรกๆด้วยก็ดีครับ”

แม่ค้า อายุ 57 ปี

“นักเรียนเยอะอาจารย์ ตั้งหลายพัน ครูร้อยสองร้อยดูไม่ทั่วหรอก ปีนข้างหน้านั้นเล็ดออกข้างหลัง นักเรียนน้อยหน่อย ตะกอนดีกว่านี้ฉันว่า”

สรุป ปราบกฏการณ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีนักเรียนมาก ครูมีคาบสอนมาก แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและผู้บริหารกับครูเป็นแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ครูทำงานตามหน้าที่

เฉพาะอย่าง ไม่มีคนควบคุมเรื่องยาบ้าเพียงพอ การควบคุมบังคับจากภายนอกไม่ได้ผล โรงเรียนและนักเรียนอยู่ใกล้แหล่งยาบ้า หารื้อง่าย มีระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียน ครูไม่เข้าใจและไม่ใกล้ชิดกับนักเรียนเท่าที่ควร การควบคุมจากภายในและดูแลเอาใจใส่นักเรียนให้ทำตามบรรทัดฐานค่อนข้างน้อย มีผลต่อการนำยาบ้ามาใช้ การเข้าไปติดยาบ้า และการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

(2) การให้ความหมายยาบ้าในทางบวก

โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนซึ่งมีการจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างซึ่งมีผลต่อแบบแผนความสัมพันธ์ของสมาชิกในโรงเรียน เกิดระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนมีการฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียน ในขณะที่ยาบ้าหาถ่าย ชาญง่าย ไม่มีคนควบคุม เงื่อนไขเหล่านี้มีผลต่อการได้ยาบ้าเข้ามาในโรงเรียน การเข้าไปติดยาบ้า รวมทั้งการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน นอกจากนี้ยังพบเงื่อนไขอื่นที่มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนอีกคือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการให้ความหมาย “ ยาบ้า ” ของนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนในการหาข้อมูลเรื่องนี้คือ การที่ผู้วิจัย “ โยนคำถามขึ้นกลางอากาศ ” กับผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนซึ่งมีทั้งผู้ที่ใช่และไม่ใช้ยาบ้า เป็นคำถามที่ค่อนข้างจะเปิดกว้างว่า “ คิดอย่างไรกับยาบ้า ” ปรากฏว่าได้รับคำตอบที่ค่อนข้างจะนำตกใจเป็นอันมาก นั่นก็คือ

นักเรียนชาย ชั้น ม. 2 อายุ 14 ปี

“ เขาว่าเล่นของทำให้ตึกคัก สนุก เข้ากับเพื่อนได้ ”

นักเรียนชาย ชั้น ม.3 อายุ 15 ปี

“(นักเรียนนี่คิดอยู่ลึกครู่ก่อนที่จะตอบอย่างฉาดฉานว่า)

ไม่วัง เทียวได้ทั้งคืน”

นักเรียนชาย ชั้น ม. 3 อายุ 16 ปี

“ ไม่ต่างครับ ยาบ้า บุหรี่ แต่ว่ายาบ้ามันดูดแล้ว เอ่อ ! มันชยันครับ บุหรี่ดูดแล้วมันเหม็นครับ ”

นักเรียนชาย ชั้น ม. 4 อายุ 16 ปี

“ ดูดยาบ้าแล้วลืมทุกข์ อารมณ์ดี (นักเรียนยิ้มเบิกบานขณะที่ตอบคำถาม) ”

นักเรียนชาย ชั้น ม. 5 อายุ 17 ปี

“ แก้ววังได้ ช่วยให้ความคิดโล่งขึ้น ช่วยแก้ปัญหาคความทุกข์ใจได้ (ผู้ตอบมีสีหน้าท่าทางเอAGERที่จะตอบคำถาม) ”

นักเรียนชาย ชั้น ม. 6 อายุ 18 ปี

“ (นักเรียนอื่น มีท่าที่เินๆเล็กน้อยก่อนตอบคำถามอื่น -
แอมๆเสียงเบาๆว่า) เพื่อนว่าช่วยให้มี sex ได้ง่าย สนุก และทนครับ ! ”

นักเรียนหญิง ชั้นม. 3 อายุ 15 ปี

“ ใช้นิ้วไม่หิวข้าว หนูว่าลดความอ้วนได้ ”

จากคำตอบข้างต้น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ให้ความหมายยาบ้าในทางบวก มีเจตคติในทางดีต่อยาบ้าก่อนเป็นลำดับแรก ที่น่าสังเกตคือไม่ว่าผู้ตอบจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้หรือไม่ใช้ยาบ้าก็ตาม นักเรียนจะให้ความหมายกับยาบ้าในทางบวกก่อนเสมอ แต่เมื่อผู้วิจัยพยายามตั้งคำถามตามต่อไปอีกหลายๆประโยคเกี่ยวกับผลร้ายหรือฤทธิ์ของยาบ้าที่มีต่อร่างกาย หลังจากใช้ยาบ้าเป็นประจำติดต่อกันเป็นเวลานาน นักเรียนจึงจะค่อยๆพูดถึงและให้ความหมายยาบ้าในทางตรงกันข้ามกับที่กล่าวไว้ครั้งแรกบ้างดังนี้

นักเรียนชาย ชั้น ม. 3 อายุ 15 ปี

“ (อึ้ง ! นิ่งคิด คิ้วขมวดก่อนตอบคำถามสั้นๆ) ประสาท
หลอน ”

นักเรียนชาย ชั้น ม. 3 อายุ 15 ปี

“ เอ่อ ! ดูหน้าเค้า แขนก็จะเล็ก ขาผมนี้จะบาง รู้สึกปวดตามข้อ พอไม่เสพนี้ปวดไม่มีแรงเลย ตะคิวกิน ” (นักเรียนผู้ตอบมีรูปร่างผอมบางค่อนข้างมากพาไปน กระดุกข้อศอก กระดุกเข้าป็นออกมา เห็นได้ชัด)

นักเรียนชาย ชั้น ม. 5 อายุ 17 ปี

“ ใช้นิ้ว ก้าวร้าวขึ้น คนที่เสพก็ก้าวร้าวขึ้นเลยครับ ใครพูด
ขี้ตู่ไม่ชอบครับ หุตหิด ”

นักเรียนชาย ชั้น ม. 5 อายุ 17 ปี

“ ตะคิวกิน ปวดหลัง อยากนอน ฝววันแรกๆผมไม่ได้เล่นคือ
อยากจะนอนมาก เขามีร่วมกิจกรรมอะไรผมก็นอนหลับ กินอย่างเดียวยครับ กินเก่งมาก พอไป
อาทิตย์หนึ่งค่อยยังชั่วขึ้น ”

นักเรียนชาย ชั้น ม. 6 อายุ 18 ปี

“ ไมโทเร็ว เร็วกว่าตอนก่อนเสพ เฮ้ย ! พุดกวนอะไร
ยังเจ็ยครับ ประมาณนั้นนะครับ ผมทั้งมีอารมณ์ อารมณ์ร้อนเร็ว ไม่ค่อยพอใจ อยากดูหน้า
แม่ง ลูบ ! ขอโทษครับอาจารย์ (นักเรียนเอามือปิดปาก มีอาการตกใจที่พูดจาไม่สุภาพต่อ
หน้าผู้วิจัย) ”

สรุปจากการศึกษา พบว่าการรับรู้ของนักเรียนและครูเกี่ยวกับ
ความหมายของยาบานั้น ทุกคนต่างให้ความหมายยาบ้าในทางบวกก่อนเสมอ เนื่องจาก
คนส่วนใหญ่จะมองที่ผลทางบวกจากการใช้ยาบ้าเพื่อให้ทำงานได้มากขึ้น มีนักเรียนเพียง

ส่วนน้อยที่พูดถึงอาการผิดปกติที่เกิดขึ้นกับร่างกายอันเป็นผลที่ตัวนักเรียนเองตีความว่ายังไม่แน่ใจว่าเป็นผลมาจากการใช้ยาบ้าหรือไม่ ส่วนผู้สอนก็เล่าว่ามีความรู้ความเข้าใจน้อยเกี่ยวกับโทษและพิษภัยที่แท้จริงของยาบ้า ปรากฏการณ์เช่นนี้พบว่าการที่นักเรียนขาดความรู้เรื่องโทษและพิษภัยที่แท้จริงของยาบ้า มีผลให้นักเรียนให้ความหมายยาบ้าในทางบวกและละเมิดบรรทัดฐานเรื่องยาบ้า มีผลต่อการทำทฤษฎะเบี่ยงและต่อรองกับระเบียบ มีการนำยาบ้ามาใช้ เข้าไปติดยาบ้าและมีการแพร่ระบาดในโรงเรียน

(3) การสั่งสอนอบรมและการดูแลเอาใจใส่ไม่เพียงพอของครอบครัว

การขัดเกลาทางสังคมเกี่ยวกับบรรทัดฐานทั้งด้านวิถีประชา จารีต และกฎระเบียบต่างๆ ที่ทุกคนในสังคมจำเป็นต้องรู้ รวมทั้งการดูแลเอาใจใส่ ควบคุมและสนับสนุนทางสังคมของครอบครัวด้านการเลือกคบเพื่อนและด้านอื่นๆ ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาหลายคนมีสภาพดังนี้

นักเรียนชาย ชั้น ม. 3 อายุ 15 ปี

“ กำลังอยากვირემ მანლესიომა შავლესაჯარში მანოაკოე მან..... (นึกคิดชั่วครู่) ยังไงละ มันก็ลุ่มใจด้วยอะ ไม่มีทางเลยไอ้เนี่ย ไม่ต้องฟังไอ้เนี่ย ก็ฟังไอ้พวกขานี้ละ เรื่องอื่นๆ เรื่องแฟน เรื่องอะไร เรื่องพวกอาจารย์ พวกแม่อะไรหยังเงี้ย พ่อแม่ทะเลาะกัน มีปัญหาทางบ้านมา มาโดนอาจารย์ตำ ไม่ฟังใคร คิดได้ อ้อ..... (มีท่าทีลังเลลังเล) แบบเพื่อนชวนด้วย ”

นักเรียนหญิง ชั้น ม. 4 อายุ 16 ปี

“ เพื่อนหนูสนิทกัน เขามีปัญหาทางบ้าน พ่อแม่ทะเลาะ ตีกันแรง เขาบอกว่าเสพแล้วทำให้ไม่สนใจใคร เวลาเครียดๆ เขาว่าจะอยู่คนเดียว คิดว่าไปใช้ยา มากกว่า พ่อแม่เขาไม่ดูแล หนูไม่ได้ติดตาม ” และ นักเรียนชาย ชั้น ม. 3 อายุ 15 ปี ก็พูดตรงกันคือ “ มาจากทางบ้าน จากได้สังเกตนักเรียนที่ใช้ยาบ้า เขามาจากแถวบ้าน เพื่อนเขามาให้เพื่อน นักเรียนก้าวร้าว ผู้ปกครองแตกแยก พ่อแม่เลี้ยงไม่เป็น ไม่เอาใจใส่ลูก นักเรียนแต่งตัวดูไม่ได้ ลากตะฟองน้ำมาโรงเรียน ”

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาไปสู่ภาคอุตสาหกรรมมิใช่มีผลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทมาเป็นกรรมกรในเมืองซึ่งมีผลเกี่ยวเนื่องไปถึงปรากฏการณ์เกิดชุมชนแออัดในเมืองและตามชานเมืองใหญ่ และเกิดปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าเท่านั้น ยังส่งผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนอันเนื่องมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับผู้ค้ายาบ้าและเครือข่ายยาบ้านนอกโรงเรียน ได้แก่ ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน เป็นต้น เจือปนเหล่านี้ยิ่งยอกกับการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนอย่างคืบไม่หลุด นอกจากนี้การขาดการขัดเกลาทางสังคมและการดูแลเอาใจใส่ของผู้ปกครอง ก็มีผลให้

นักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกคบเพื่อน และขาดความรู้ความเข้าใจในโทษภัยที่แท้จริงของยาบ้า ส่งผลเกี่ยวข้องกับการคบเพื่อนที่เบี่ยงเบนและมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน มีผลให้นักเรียนได้ยาบ้ามาก และนำเข้ามาแพร่ระบาด .

(4) นโยบาย มาตรการ การปฏิบัติ และการให้ความหมายในเรื่องยาบ้าและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด ยาบ้า ยังไม่เป็นที่เข้าใจตรงกัน

ปรากฏการณ์ที่ปรากฏขึ้นในโรงเรียนซึ่งครูและผู้บริหารบอกไว้แสดงถึงความเข้าใจที่ยังค่อนข้างไม่ตรงกันในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกันและบำบัดรักษายาบ้าในโรงเรียนคือ เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้าในโรงเรียนซึ่งกระทรวงศึกษาธิการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานไว้กว้างๆ ให้อิสระในการปรับรายละเอียดการดำเนินงานของโรงเรียนพอควร และแจ้งให้โรงเรียนทราบเพื่อถือปฏิบัติ ในขณะที่รายละเอียดของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัตินั้น โรงเรียนจะต้องไปวางแผนดำเนินการให้เหมาะสมขึ้นเอง ดังนั้นโรงเรียนแต่ละแห่งจะตีความรายละเอียดในแนวทางการปฏิบัติเรื่องยาบ้าแตกต่างกันไป ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารโรงเรียน ชาย อายุ 56 ปี ดังนี้

“กฎหมาย มองว่าจริงๆ แล้วกระทรวงทำงานเหมือนไม่กล้าเหมือนปล่อยๆ ให้โรงเรียนตัดสินใจเอง โรงเรียนจึงมาตั้งมาตรการขึ้นว่าถ้าขายฉันไม่เอาไว้กระทรวงใช้คำว่า “กลุ่มเสี่ยง” ฟุ่มเฟือย ไม่ชัด ผมเรียนผู้อำนวยการทราบว่าการกลุ่มเสี่ยง มันเสี่ยงตั้งแต่ยังไม่ได้ทำ มันอาจจะทำหรือไม่ทำก็ได้ แต่ถ้าคนที่ไปใช้แล้วละ ใช้กี่ครั้งเรียกกลุ่มเสี่ยง ไม่ชัด”

ข้อเสนอของผู้บริหารโรงเรียนเรื่องความไม่ชัดของมาตรการในการจัดการและดูแลเรื่องยาบ้านี้ อาจารย์ผู้สอน ชาย อายุ 45 ปี มีข้อเสนอที่ตรงกันกับข้อเสนอของผู้บริหาร ดังคำบอกเล่าที่ว่า “ครับ ! ผมเข้าใจว่ากลุ่มเสี่ยงคือกลุ่มที่ยังไม่ใช้ ถ้าใช้ 3 ครั้งแล้วยังเรียกว่ากลุ่มเสี่ยง ยังไม่ถูก การให้ความหมายกับมาตรการการลงโทษ ข้อปฏิบัติกับกลุ่มนี้น่าจะทำให้ชัดกว่านี้”

ส่วนผู้บริหารโรงพยาบาล สตรี อายุ 59 ปี มีความเห็นเกี่ยวกับนโยบายด้านยาบ้าของกระทรวงศึกษาธิการแตกต่างไปจากวิธีคิดของผู้บริหารโรงเรียนดังนี้ “ฉันว่านโยบายคืออยู่แล้วนะ แต่บุคลากรเท่านั้น ที่นำเอานโยบายกระทรวงใช้ บุคลากรแต่ละคนรู้เรื่องตรงกันไหม บุคลากรมีคุณภาพแค่ไหน จุดบอดตรงไหน ตรงนี้ และนี่ไม่ใช่แค่ในกระทรวงศึกษา ทุกกระทรวงในระบบราชการ”

นอกจากนี้ นายกสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนประชาสงเคราะห์ ชาย อายุ 52 ปี ก็ได้ให้ข้อมูลการด้านการควบคุมและป้องกันสารเสพติดในโรงเรียนไว้ชัดและอย่างตรงไปตรงมาว่า “กฎหมายบอกว่าเสพยาบ้าติดคุก 6 เดือน - 10 ปี แต่ในโรงเรียนบอกว่าเธอ

คิดครูจะส่งไปรักษา หนังสือพิมพ์ที่ลงทุกวัน อาจารย์จะให้คนชายชายที่โหน่งๆ ชายตรงไหนไม่โดนคุก มันก็ส่งไปชายที่โรงเรียน”

การศึกษาที่กล่าวมานี้ เป็นเหตุการณ์ที่ได้มาจากการปฏิสังสรรค์ของนักเรียนกับครู และผู้บริหารโรงเรียนกับครูและกับนักเรียน รวมทั้งผู้บริหารองค์การด้านการบำบัดรักษาเสพติดเกี่ยวข้องกับเรื่องยาบ้าและการให้ความหมาย ตัวอย่างต่างๆ ที่หยิบยกขึ้นมา สะท้อนให้เห็นถึงวิธีคิดและข้อเสนอของครูอาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการทำความเข้าใจและสื่อความเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการการปฏิบัติ การให้ความหมายในเรื่องสารเสพติด และโทษทางกฎหมายเกี่ยวกับยาบ้าและเรื่องที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเหล่านี้เชื่อว่าไม่เพียงแต่จะช่วยให้ได้แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าชัดเจนเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังให้ข้อมูลหลักหลายคนที่เสนอว่า น่าจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความเข้าใจและให้ความหมายกับนโยบาย มาตรการและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการแพร่ระบาดของยาบ้าได้ตรงกัน ซึ่งเชื่อว่าจะมีผลต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้าได้ตรงกับรากเหง้าที่แท้จริงของปัญหามากยิ่งขึ้น

(5) ระบบการปกครอง มีบุคลากรบางคนที่อยู่ในบางหน่วยงานมีความเกี่ยวข้องกับยาบ้า

ปรากฏการณ์ที่พบในระหว่างการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องของระบบการปกครองกับการแพร่ระบาดของยาบ้าก็คือ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตเข้าไปสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนซึ่งเป็นนักการเมืองท้องถิ่นผู้เป็นที่ขึ้นชมคนหนึ่งของชาวอำเภอเกษตรอุดม จากคำบอกเล่าของครูในโรงเรียนซึ่งเคยเป็นอาจารย์สอนผู้ปกครองคนนี้เป็นคือ ศิษย์เก่าคนนี้มีลูกชาย 2 คนเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนเกษตรอุดมเช่นเดียวกับตัวเขาเอง เขาประกอบอาชีพทางธุรกิจหลายอย่างอยู่ในอำเภอ ได้แก่ ธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจสิ่งหัตถ์หัตถ์ ธุรกิจการอาหาร ธุรกิจการเกษตร มีผลให้เขารู้จักผู้คนมากมาย ประกอบกับความมีมนุษยสัมพันธ์ดีและใจกว้างจึงได้รับเลือกตั้งเป็นประธานองค์การเอกชน และได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน

ศิษย์เก่าผู้นี้ได้เล่าถึงภาพความหลังที่เขายังจดจำความน่าประทับใจนั้นได้ว่า โรงเรียนประถมศึกษาในอดีตสมัยที่เขาว่างงานเกะกะสับสนก็เดินเข้าเดินออกอยู่ที่โรงเรียนนี้เมื่อ 37 ปีที่แล้ว ไม่เพียงแต่โรงเรียนจะมีที่ตั้งอยู่กลางทุ่งนา ดิถีดคล่องที่มีน้ำใสไหลเย็นและร่มรื่นไปด้วยต้นไม้เขียวใหญ่ มีนักเรียนน้อยคนและครูจำนวนไม่มากเท่านั้น ในขณะเดียวกันครูบาอาจารย์ก็รู้จักนักเรียนทุกคนทั่วถึงและให้ความรักความเอาใจใส่ศิษย์อย่างถ้วนหน้า ซึ่งตรงกันข้ามกับเสียงฟ้องของลูกชายเกี่ยวกับปัญหาในโรงเรียนในปัจจุบันในหลายกรณีรวมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน การกำหนดกฎ ระเบียบ หลายเรื่องให้นักเรียนถือปฏิบัติ เมื่อนักเรียนฝ่าฝืน มีผลให้ถูกลงโทษด้วยวิธีการต่างๆ รวมทั้งการที่

นักเรียนหลบครูไปมั่วสุม ชุ่ยเกี่ยวกับผู้ใช้หรือผู้จำหน่ายยาบ้าในห้องน้ำโรงเรียนและสถานที่อื่นนอกโรงเรียน ปราบกฏการณ์ที่ผู้ปกครองเป็นผู้เล่านี้ จะตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนซึ่งผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักคนอื่น ๆ

เป็นที่น่าสังเกตว่าก่อนที่จะยุติการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ถามผู้ปกครองคนนี้ตรง ๆ ว่า “ถ้าดิฉันจะเข้าไปหาข้อมูลเรื่องการแพร่ระบาดของยาบ้าในเขตอำเภอเกษตรอุดม โดยจะไปขอสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่เป็นบุคลากรหลัก ดิฉันควรไปพบและสัมภาษณ์ใคร ขอความกรุณาให้คำแนะนำด้วยได้ไหมคะ?” ปราบกฏว่าคำตอบที่ได้รับจากผู้ปกครองก็คือ “ผมว่าอาจารย์อย่าไปยุ่งกับเขาเลย อย่าให้เขารู้จักอาจารย์เลย จะไม่ปลอดภัย ถ้าให้เขาจะรู้จะไม่ดีเพราะเราไม่รู้ว่าเป็นใคร ที่ผมรู้คือ.....นั่นแหละตัวดี ปลอ่ยของ ที่มีปัญหา.....บางคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาบ้า ปัญหาแบบนี้ต้องกำจัดให้เรียบร้อย มีหน้าที่เป็น.....ต้องจัดการ แต่กลับเข้าไปมีส่วนรู้เห็นหรือปลอ่ยปละละเลย เข้าไปร่วมกระทำผิดเสียเอง ผมถือว่าใช้ไม่ได้ ไม่ควรเป็น..... อีกต่อไป”

คำบอกเล่าและข้อทักท้วงของผู้ปกครองไม่ให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลเรื่องยาบ้ากับ.....บางคนในพื้นที่ ชี้ให้เห็นว่าการแพร่ระบาดของยาบ้ามีความเกี่ยวข้องกับผู้ที่อยู่ในระบบการปกครองในพื้นที่ ข้อมูลส่วนนี้จะสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากคำบอกเล่าของนักเรียนชาย ชั้น ม. 3 อายุ 15 ปี และนักเรียนชั้น ม. 5 อายุ 17 ปี ที่กล่าวถึงอันหนักแน่นถึงเหตุการณ์เรื่องการจำหน่ายยาบ้าในห้องน้ำ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่นักเรียนเคยพบเห็นมากับตาตนเองดังนี้

“บางที.....ก็มีส่วนด้วยนะครับ อย่างใกล้ๆแถวโรงเรียนผมเนี่ย ตอน.....จับเขาจะให้เบอร์รหัสมีมา บัตรนี้เหมือนสิทธิให้มาขาย ของใหม่.....ก็เคยเอามาให้แต่มาชุดนอกนะครับ เอามาให้แต่ว่าไม่ถึงเรา แต่ว่าจะมีตัวเชื่อมเราอีกที ตอนแรกจะให้ป็นสายนะครับ พอสักพักนี่เป็นคนขายเลย พอถึงเวลาที่มากเก็บเงิน เราก็ให้เงินเขาไป เออะครับ”

อีกกรณีหนึ่งซึ่งเล่าถึงความเกี่ยวข้องกับนักเรียนผู้จำหน่ายยาบ้ากับ.....บางคนก็คือ คำให้สัมภาษณ์ของนักเรียนชาย ชั้นม. 5 อายุ 17 ปี ผู้เคยจำหน่ายยาบ้า เขาเปรย ๆ ว่า

“เขตผมตอนนี้เพื่อนผมไปไหนแล้วก็ไม่รู้ สงสัยจะไม่ใช้หนี้เขาคับ ไม่รู้หาหน้าหาตาไปไหน ตอนที่ก่อนสอบเขาเอามาเยอะมากเลย ผมยังสงสัยทำไมเค้าโดน.....จับไป ทำไม่ได้ของมาเยอะแยะ สักพัก ไปไม่เคยเห็นหน้าเลย สงสัยไม่ใช้หนี้ครับ ตั้งแต่นั้นก็ไม่เห็นมา สงสัยลาออกไปแล้วมั้งครับ” และ

“เขาบอกว่าแบบฮึดมาต้องเผาทำลาย ผมไม่เห็นเผาสักทีแหละจะขายเองนะบางที่ยังมาปลอ่ยเลยอาจารย์ วันนั้นเพื่อนผมยังโดน.....ยึดเลยอาจารย์ เพื่อนผมขึ้นศาลอยู่ แล้วก็จับเรื่องรถ ขับรถเร็ว แล้ว.....จะหนีบ แล้วก็ฉกกระเป๋ แล้วก็ปลอ่ย ก็หมั่นไล่อาจารย์ เขาอยากได้เงินอาจารย์ เพื่อนผมก็โดนไปแล้วเนี่ย ขึ้นศาล เพิ่งขึ้น

ศาล ถ้าจับไปได้เฮอะๆ เขาก็น่าจะเอาเผ่าให้ดู ออกโทรทัศน์ นี่เขาไม่เห็นเผ่าเลย เจียบเลย อาจารย์..... ศึกษาเอง”

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวแล้วนี้คือ การดูแล ป้องกันและปราบปรามการแพร่ระบาดของโรค โดยผู้ที่มิภาวหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการป้องกันและปราบปรามของชาบ้านในเขตอำเภอเกษตรอุดม มีปัญหาเรื่องบุคลากรบางคนในบางหน่วยงานมีความเกี่ยวข้องกับชาบ้าน

(6) สื่อ

ปรากฏการณ์เกี่ยวกับสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกำกับการป้องกันชาบ้าน จะพบว่าเหตุการณ์ในปัจจุบันที่ปรากฏอยู่ทั่วไปคือ ขณะที่เราผ่านไปตามถนนหนทาง จะพบแผ่นป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ที่มีข้อความต่อต้านชาบ้านติดตั้งอยู่ตามสถานที่ต่างๆ และในโรงเรียน ป้ายโฆษณาดังกล่าวมีข้อความดังต่อไปนี้

“ ยาเสพติดอันตราย ผู้เสพผู้ขาย ตายด้วยกัน ”

“ ชาบ้านพิษแรงร้าย คนขายติดคุก ”

“ ชาบ้านเป็นภัยต่อชีวิต เป็นพิษต่อสังคม ”

“ ชาบ้านมีพิษ เสพติดถึงตาย ”

“ พ่อแม่คุ้มกัน ผูกพันคุ้มภัย ขจัดภัยชาบ้าน ”

“ ความรักความอบอุ่นใจ เป็นปราการคุ้มภัย ให้ลูกหลานห่างไกลจากพิษภัยชาบ้าน ”

ไกลจากพิษภัยชาบ้าน ”

เมื่อถูกถามถึงความรู้สึกเมื่อได้ยอ่านข้อความข้างต้น ครูและนักเรียนให้สัมภาษณ์ว่าดีแล้วเพราะเป็นข้อความที่สร้างสรรค์และมีผลต่อการขัดเกลากายสังคมรวมทั้งการสนับสนุนทางสังคมแก่ประชาชนโดยทั่วไป ตลอดจนนักเรียน คิดว่าทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ความเข้าใจพิษภัยเกี่ยวกับชาบ้านและเกิดเจตคติที่ดีต่อการป้องกันชาบ้าน วิธีคิดเช่นนี้จะตรงกับผลการวิจัยของ วัฒนา พิมพ์รัฐ (2538) ที่ว่า คนชั้นบรรทัดฐานส่วนใหญ่ได้รับความรู้เรื่องชาบ้านจากแผ่นป้ายโฆษณาชาบ้านข้างทาง

แต่ในทางตรงกันข้าม ทั้งครูและนักเรียนก็พูดตรงกันว่า สื่อบางประเภท บางเรื่อง ที่นำมาใช้ในการณรงค์ป้องกันชาบ้านนั้น แทนที่จะช่วยขัดเกลากายสังคมให้เกิดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้านมากยิ่งขึ้น กลับเป็นการสนับสนุนทางสังคมที่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่เยาวชนและประชาชน มีผลให้เกิดปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของชาบ้านมากยิ่งขึ้นดังคำบอกเล่าต่อไปนี้

นักเรียนชาย ชั้น ม. 4 อายุ 17 ปี

“เขาซื้อโฆษณา ก็เหมือนอยากให้ลอง พอเจียบเลยๆ ต้องการไป ผมก็เลยๆ ก็คงไม่รู้จักมัน แต่ถ้าซื้อโฆษณาชาบ้านอย่างนั้นอย่างนี้ ยิ่งทำให้อยากลอง อยาก

ทำ ถ้าป้องกันเฉยๆไม่โฆษณาที่จะดี ผมว่ายิ่งโฆษณากลับได้อะไร โฆษณาเขาเห็นตัวอย่างมัน
เยอะ ทำไมเขาถึงจับกัน อิงกัน ความจริงยาบ้าไม่น่าโฆษณา”

นักเรียนหญิง ชั้น ม. 4 อายุ 17 ปี

“ ก็ โทรทัศน์ หนูดูโทรทัศน์ข่าวเขาจับยาเสพติด นิโทษิตผงขาว
ใส่ช่องคลอด ก็เลยรู้”

อาจารย์ชาย อายุ 49 ปี

“ เพลงครับ เพลง เนื่อร้องมีคิมทินเนอร์ ทินเนอร์ ข้าไปข้า
มา ทำนองก็มันเขาส่ง ฟังสนุก ยิ่งแหกกันไปตามท่วงตามเพลง ขนาดเราแก่ๆฟังแล้วยังมัน ยัง
อยากไปดมกาวกะมันเลย ”

นักเรียนชาย ชั้น ม.6 อายุ 18 ปี

“บางทีก็หนังด้วยครับ หนังที่มีส่วนทำตัวอย่างให้ดู เช่น หนัง
วัยรุ่นทำตัวอย่างให้ดู เช่น ชาย เสพ บางเรื่องตามโรงก็มี แล้ววัยรุ่นเข้าไปดูก็อยากลอง
ทำไมที่คาราเค้าเป็นพระเอกด้วย เค้าก็ทำด้วย เออะเลยครับ ส่วนมากพวกนี้”

สรุป ข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของนักเรียนข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าเงื่อนไขหลาย
ประการที่มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าคือ มีแหล่งยาบ้า หาซื้อได้ง่าย ราคาพอซื้อได้
คือ ราคาต่ำในขณะที่ผู้ขายมีผลกำไรสูง นำเข้ามาในโรงเรียนได้ง่าย ไม่มีคนควบคุม และ
การควบคุมบังคับจากภายนอกไม่ได้ผลเนื่องจากเงื่อนไขบางประการได้แก่ (1) ขนาด
ของโรงเรียนใหญ่โต โครงสร้างซับซ้อน ควบคุมยากเกินไป (2) นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง
เกี่ยวข้องมีเจตคติที่ดีต่อยาบ้า (3) ครอบครัวดูแลเอาใจใส่ไม่เพียงพอ (4)
ความเข้าใจไม่ตรงกันในนโยบาย มาตรการต่างๆเกี่ยวกับยาบ้าของผู้ที่เกี่ยวข้อง (5) มี
บุคลากรบางหน่วยงานเกี่ยวข้องด้วยยาบ้า (6) สื่อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาบ้าไม่เหมาะสมเท่าที่
ควร นอกจากนี้เงื่อนไขอื่นคือ การสนับสนุนทางสังคมซึ่งบางหน่วยงานจัดเพื่อบำบัดรักษา
นักเรียนที่ติดยาจากหลายโรงเรียน ให้เข้าค่ายบำบัดรักษาร่วมกันในโรงพยาบาลนาน
หลายวัน ผลที่ตามมาไม่เพียงพอจะทำให้นักเรียนกลุ่มนี้เกิดการขัดเกลากทางสังคมเรื่องยาบ้า
มากยิ่งขึ้นเท่านั้น ในขณะที่ตัวกันยังมีผลต่อเครือข่ายทางสังคมด้านยาบ้าที่ส่งผลกระทบต่อ
การแพร่ระบาดของยาบ้าในกลุ่มนักเรียนทุกระดับชั้นในโรงเรียน รวมทั้งมีผลต่อเครือข่าย
ด้านเพศสัมพันธ์ของผู้ใช้ยาบ้า ซึ่งเชื่อมโยงกับการคิดเชื้อเอชไอวีและเชื้อไวรัสตับอักเสบบี
ชนิดบีและชนิดซี เงื่อนไขเหล่านี้มีผลให้การควบคุมบังคับให้นักเรียนทำตามระเบียบเรื่อง
ยาบ้าของโรงเรียนไม่ได้ผลเท่าที่ควร มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้า

3. การได้ยาบ้าเข้ามาในโรงเรียน ราคาขายบ้าพอซื้อได้ และการเข้าไปติดยาบ้า

จากการสัมภาษณ์ระดับลึกกับนักเรียนผู้ขายยาบ้า นักเรียนผู้จำหน่ายยาบ้า ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับจำนวน 66 คน ทำให้ทราบถึงวิธีการอย่างหลากหลายที่นักเรียนผู้จำหน่ายยาบ้ารายใหญ่และผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อย ใช้ในการนำยาบ้าซึ่งทำให้ผู้จำหน่ายมีกำไรมาก นำยาบ้าเข้ามาจำหน่ายในโรงเรียน นักเรียนรวมตัวกันพอซื้อได้ มีผลต่อการได้ยาบ้า เข้าไปติดยาบ้าของนักเรียน และการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนดังต่อไปนี้

3.1 ราคาขายบ้าพอซื้อได้

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนซึ่งชี้ถึงราคาขายบ้าที่ซื้อขายกันอยู่ในโรงเรียนนั้น มาจากคำบอกเล่าของนักเรียนหลายคนที่มีความสอดคล้องต้องกัน และเป็นข้อมูลที่ตรงกับข้อมูลเฉพาะด้านราคาขายบ้าซึ่งสำนักงานป.ป.ส.ได้ศึกษาไว้ ได้แก่ คำกล่าวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาบ้าหลายคนคือ นักเรียนชาย ชั้น ม. 2 อายุ 14 ปี ที่กล่าวถึงสถานที่จำหน่ายและราคาขายบ้าไว้ว่า “ห้องน้ำ มีลดราคานิดหน่อย ร้อย ร้อยสี่”

นอกจากนี้ นักเรียนชั้น ม. 2 อายุ 14 ปี ซึ่งเห็นเหตุการณ์และได้รับข้อมูลด้านราคาขายบ้าแพ่งด้วยตนเอง ได้ให้สัมภาษณ์ท่ามกลางเสียงสนับสนุนเห็นด้วยของเพื่อนร่วมชั้นเรียนว่า “รุ่นพี่เอามา เพราะมันเม็ดเล็กด้วย ที่มันเอามาซ่อนไว้ในปลอกปากกา แล้วบอกว่าปากกาแท่งนี้แท่งละร้อย คนถ้ารู้ว่ามันของก็เอา แลนเซอร์แท่งละ 3 บาทเท่านั้นแหละ พอเปิดออกมาเม็ดร่วงเลย มันเป็นปลอกครับ ปลอกแล้วเอาไว้อัดตรงหัวมีที่เปิดเป็นรู 100 ! มันเอาซะ ! ถ้าคนคิดจริงมันเอาแท่งละร้อย ” และนักเรียนคนเดียวกันนี้ยังเล่าต่อไปอย่างขัดต่อขัดคำอีกว่า

“รุ่นพี่..... (ชื่อสถาบันการศึกษาด้านอาชีพ) ไปรับมาอีกต่อหนึ่ง แล้วมาขายอีกต่อหนึ่ง แล้วคนข้างในก็เอามาขายต่ออีก กดราคา ขายต่อได้เป็นร้อย อันนี้ร้อยหนึ่ง พออีกคนหนึ่งบอก อันนี้ 120 จบแค่คนนี้ เพราะมันรู้ว่าไม่เกิน 120 คนนี้เอาติดกับเพื่อน อู้ย ! เกินอาจารย์ เกิน 10 อู้ ! บางคน ม.รุ่นผมก็มี มันมีทุกม. อาจารย์ เผลอๆ ต้มๆ ก็มี อาจารย์ เด็กต้ม จะทำเสียบๆ แบบตาบุงๆ เจ๊ย ! พอเข้ามาตาปริบ ใส! อาจารย์ แบบตาแทบจะไม่ลืม ลืมไม่ได้ ปิดยังเจ๊ยเขียว เนี่ย ! แบบผม (ทำตาปริบๆ คางเขินๆ) เข้ามานั่งไม่มีแรง อยากจะอ้วก ตาจะหลับให้ได้ ”

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งที่พบจากเหตุการณ์ข้างต้นคือ ยาบ้ามีราคาแพ่ง ซึ่งมีเหตุการณ์ที่สะท้อนคำตอบของคำถามข้างต้นอีกคือ คำบอกเล่าของนักเรียนที่ว่า “เคยมีอยู่ว่าตัวใหญ่เขาขึ้นไปให้ไปขาย เอาที่เหนือ จังหวัดตาก เอามาเป็นถุง ถุงละ 200 เม็ด มาโยนให้พวกผมทีละ 30 - 40 เม็ด อะโรยอย่างเงี๊ยะละครับ ขายหมดมาเอาใหม่ เขาให้ทำไรเออะ เขาที่เปิดเสียง บางทีผมเอาถาดนี้ปากซอยนี้ เขาเรียกว่าเป็นมัด มัดหนึ่งมี 10 ถุง ถุงละ 200 เม็ด

ตอนแรกก็ขายประมาณถุงหนึ่งนะ ขายถุงหนึ่งได้กำไรถุงหนึ่งฟรีๆ ไปเลย ขายหมดแค่เศษประมาณครึ่งหนึ่งหรือเศษสามส่วนสี่ก็ได้กำไรแล้ว สมมุติเศษหนึ่งขาย เศษสามนี้ก็ได้กำไร พออย่างเดียวกันก็ได้หรือว่าจะขายก็ได้เงิน เงินดีมากเลยครับผมว่า”

อีกประการหนึ่งคือความเห็นของครูและพยาบาล รวมทั้งเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด ต่างเห็นพ้องต้องกันถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการปั่นราคายาบ้าให้มีราคาแพงจนผู้ขายมีกำไรค่อนข้างมากซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างกว้างขวางทั่วประเทศขณะนี้คือ ปรากฏการณ์ทางสังคม การเมือง การปกครอง สื่อมวลชน ฯลฯ ที่ปลุกกระแสของการป้องกันและปราบปรามยาบ้ากันอย่างอีกทีกติกโครมทางสื่อมวลชนทุกแขนงแทบทุกวัน การให้ความสำคัญกับการกวาดล้างและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เป็นประจำอย่างเอิกเกริกเช่นนี้มีผลให้ปัญหายาบ้ากลายเป็นปัญหาใหญ่มากขึ้น ส่งผลต่อการปั่นราคายาบ้าที่ถูกปั่นราคาให้สูงขึ้น จากราคาเพียง 5 - 6 บาท / เม็ด ในประเทศเพื่อนบ้าน เมื่อนำส่งข้ามพรมแดนเข้ามาในประเทศไทยบริเวณจังหวัดตาก เชียงราย ราคาจะเพิ่มสูงขึ้นเป็น 16 - 25 บาท / เม็ด และราคาต่อเม็ดจะเพิ่มขึ้นเป็น 70 - 80 บาท เมื่อมาถึงกรุงเทพมหานคร ในที่สุดเมื่อมาถึงมือนักเรียนผู้ใช้ยาบ้าในโรงเรียน ราคายาบ้าได้ทวีสูงขึ้นอีกเป็น 120 - 130 บาท / เม็ด เงินกำไรมหาศาลจากการจำหน่ายยาบ้าที่เพิ่มขึ้นจากต้นทุนมากกว่า 10 เท่า กระตุ้นให้คนทั่วไปแห่กันเข้ามาค้ายาบ้าอย่างขนานใหญ่เพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนักเรียนผู้จำหน่ายยาบ้าในโรงเรียนได้กล่าวไว้อย่างมั่นใจและไม่มีการสะทกสะท้านว่า

“ชอบ กลิ่นหอมเหมือนช็อคโกแลต เอาเข้ามาลักเก็บเม็ดลิบเม็ด ไม่ต้องมาก กำไรเม็ดตั้งห้าหกเจ็ดสิบบาท กำไรคุ้มครับ อ้อ ! กลัวไหม ! ไม่กลัว ! เขาไม่เอาออกอยู่แล้ว”

สำหรับเงื่อนไขด้านราคายาบ้าที่นักเรียนพอซื้อได้และผลกำไรจากการจำหน่ายยาบ้า ปรากฏการณ์ที่พบจากการศึกษาถึงราคาและผลกำไรของการจำหน่ายยาบ้าซึ่งมีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนนั้นกล่าวได้ว่าจะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการคือ

ประการแรก ผู้เสพหรือผู้ใช้ยาบ้า การที่นักเรียนจะใช้ยาบ้าหรือไม่นั้นพบว่าเงื่อนไขที่สำคัญคือ มีแหล่งจำหน่ายยาบ้า นักเรียนหายาบ้าได้ง่ายและราคาต่ำ (Low Price) ไม่แพงเกินไป นักเรียนพอสู้ราคาไหวด้วยการหักเม็ดยาบ้าแบ่งกันเป็นส่วนๆ แต่ละส่วนเรียกว่าชา ราคาชาละ 30 - 40 บาท ในขณะที่ราคายาบ้าในโรงเรียนจะมีราคาเม็ดละ 100 - 120 บาท เงื่อนไขเช่นนี้มีผลให้ความต้องการ (Demand) ในการใช้ยาบ้าของนักเรียนสูงขึ้น

ประการที่สอง ผู้ขายยาบ้า การที่นักเรียนจะเข้าสู่กระบวนการจำหน่ายยาบ้าในโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น ตัวเร่งคือผลกำไรสูง (High Profit) เพราะเมื่อมีกำไรมาก ผู้ค้าจะเข้ามาค้าขายทันทีตามกฎของความต้องการ - การจัดส่งหรือการจัดหาขาย คือเมื่อใดที่ผู้เสพมีความต้องการยาบ้ามากอันเนื่องมาจากราคาพอซื้อได้ ในขณะที่มีความต้องการมีมาก เมื่อนั้นจะเกิดการจำหน่าย - ซื้อขายยาบ้าในทันที เมื่อเป็นเช่นนี้ หลักการของราคายาบ้าถ้าราคาต่ำกับผล

กำไรสูง จะสอดคล้องกันเสมอ

ฉะนั้น ปรากฏการณ์ที่ชาวบ้านราคาพอซื้อหาได้จากการที่นักเรียนรวมตัวกันซื้อหา มา ขาย คนขายมีกำไรมากจากการขาย นักเรียนที่มีเงินไม่มากนักก็หาซื้อได้เพราะมีการให้ ซื้อเงินเชื่อ มีการลงขันกับเพื่อนเพื่อช่วยกันซื้อ มีการหลบซ่อนยาบ้าอย่างชาญฉลาดในการนำ เข้าสู่โรงเรียน ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในกลุ่มเพื่อนซึ่งมีการพึ่งพาอาศัยกัน เห็นอกเห็นใจ กัน แบ่งปันเงินและยาบ้าให้แก่กันและรวมกลุ่มช่วยเหลือกันในการจัดหาและใช้ยาบ้า เพื่อนไซ เหล่านี้ล้วนมีผลเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของนักเรียนจากผู้เข้าสู่วัยจักรของการเป็นผู้จำหน่าย ยาบ้า เพื่อสนองความต้องการในการมียาบ้าเสพตลอดเวลา รวมทั้งเพื่อให้มีรายได้งามจาก ผลประโยชน์ที่หาได้จากการจำหน่ายยาบ้าให้กับลูกค้าประจำคือนักเรียน ส่งผลต่อการเพิ่ม ปริมาณผู้ค้าและผู้เสพยาบ้าที่แพร่ระบาดอยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

3.2 วิธีการนำยาบ้าเข้ามาในโรงเรียน

ผู้บริหารชาย อายุ 56 ปี ได้เล่าถึงวิธีการนำยาบ้าเข้ามาในโรงเรียนว่า “มัน ไม่ชัดเจน ครูตรวจภายนอก แต่งตัวดูกระเป๋าสบใหม่ ของแบบนี้มันแอบซ่อนเข้ามา ผมเคยเห็น เวลาเขาเข้ามา เจาะขอบรองเท้า เจาะขอบปกเสื้อ ใส่มาในปากกา ในปลอกดินสอเขียนหัว ที่ เรารู้แล้ว เขาบอกทั้งนั้น ไม่ได้จับได้เอง กางเกง หรือกระโปรงตรงขอบเอวด้านใน ใส่ในกระเป๋าลับก็มีครบทั้งหญิงชาย”

ข้อมูลที่สอดคล้องกับเรื่องการนำยาบ้าเข้ามาในโรงเรียนโดยวิธีการต่างๆ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มาในระหว่างการวิจัยก็คือ นักเรียนหญิงคนหนึ่ง อายุ 16 ปี ซึ่งใช้ยาบ้า มีเพื่อนร่วมชั้นติดยาบ้าและจำหน่ายยาบ้า นักเรียนบอกชัดว่า “เขามาเข้าก่อน 7 โมง เจ้าอื่น ยังไม่มา ครูเวรยังไม่มา เขามาปล่อยเข้าเลข (หัวเราะ) เขามีที่ซุกเยอะค่ะ กิมซุก ม้วนมาที่ถุงเท้าก็ได้ เจาะพื้นรองเท้าก็ได้ เจาะรูที่ขอบกางเกงก็มี เขาเอาสกอตเทปปิดหลังกระดุมก็มี บางคนประมาท แบบเอาไว้ตรงกระเป๋ ในกระเป๋าก็ได้ ซักในโดมอน โดมอนมีกระเป๋ที่แบบติดตัวหนีบไว้ แล้วมันก็จะซักไว้ในตัวหนีบ ใส่เข้าไปในรู เอาไว้ในกระเป๋ อาจารย์ (เสียงสูง) มันมีหลอด ใส่หลอดเข้าไปในนี้ (ชี้ที่กระเป๋)”

นอกจากนี้ คุณอาชายของนักเรียนคนหนึ่ง เขาอายุ 32 ปี บุคลิกภาพของผู้ปกครองคนนี้ดูเหมือนผู้หญิง ได้แสดงทัศนะส่วนหนึ่งเกี่ยวกับการนำยาบ้าเข้าสู่โรงเรียนไว้ว่า “ผู้หญิงหะตัวดี คนไม่สงสัยใจ หน้าซื่อๆ แต่จริง ๆ แสบ อาจารย์ดูกระโปรงซิป้า กระเป๋าลับก็มี (เสียงสูง) กระเป๋านักเรียนก็เอาเข้ามาได้ เค้าเอาทับไว้กับกระเป๋ เจาะรูที่แผ่นต่ำๆ รองกัน ซ่อนได้ ซอกแซก เราชอบซอกแซกอยู่แล้ว ตามมาซิป้า รู้หมดซ้า”

ที่สำคัญคือนักเรียนชาย ชั้น ม. 5 อายุ 17 ปี ผู้จำหน่ายยาบ้า ได้เล่าถึงวิธีการอันแยบยลในการนำยาบ้าเข้ามาในโรงเรียนดังนี้ “ผมก็ออกไปเข้าๆ เข้าๆ จะไม่มีอาจารย์เวรของผมก็จะใส่ไว้ในกางเกงใน เขาไม่กล้าล้วงลงไป อาจารย์ไม่กล้า บางคนก็เอากิ่งไว้ข้างนอก

เวลาอาจารย์ไม่อยู่ค่อยมากเก็บที่หลัง บางทีก็ขึ้นขอบรั้วเลย แล้วเขี่ยงเข้าไปในสนามโรงเรียน แล้วจึงเดินเข้ามาเก็บ” และ “มันเม็ดเล็ก คั่นก็คั่นยาก จะคั่นยังงัย เอาไว้ในรองเท้าก็ได้ บางทีเขาก็ไว้แบบในจมูกครับ บางทีเขาเจาะตรงนี้อาจารย์ (ชี้ที่ปาก) บางคนเขาอัดได้ ปาก บางคนใจกล้าอาจารย์ แต่ที่ปากเจาะน้อย แถวบ้านผมแหละ นี่อาจารย์ ! (ยกเท้าสูงพรวดขึ้นมาจากพื้น) เขาจะกรีดขอบรองเท้าเยี่ยอาจารย์ แล้วก็ใส่เข้าไป เข็มขัดก็เอาไว้ได้อาจารย์ เข็มขัด” (นักเรียนชาย ชั้น ม.3 อายุ 15 ปี)

จากคำบอกเล่าของนักเรียนส่วนใหญ่พบว่านักเรียนส่วนมากที่ใช้ยาบ้าจะมีประสบการณ์ในการสูบบุหรี่มาก่อนและบางคนชุกชอนยาบ้าเข้าไปพร้อมกับบุหรี่ ดังที่ประธานนักเรียน เป็นนักเรียนชาย อายุ 18 ปี ได้เล่าถึงการนำยาบ้าพร้อมบุหรี่เข้าไปในโรงเรียนว่า “มีตัวคือถอดใส่บุหรี่ออก เอายาฆ่าใส่และเอาใส่บุหรี่อัดเข้าไปอีกที ไม่ให้อาจารย์รู้ ถ้าเป็นบุหรี่อาจารย์บางคนก็จะไม่รู้ว่าย่างในมียาบ้า อาจจะหักเม็ดสิบเม็ด มีวิธีการมากมาย”

ในที่สุด เมื่อประมวลคำกล่าวของนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องเรื่อง กลวิธีนำยาบ้าเข้าสู่โรงเรียน อาจแบ่งวิธีการได้ 3 ประการคือ (1) สอดใส่มากับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายนักเรียน (2) สอดใส่มากับสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ (3) นำยาบ้าเข้าสู่โรงเรียนด้วยวิธีการอื่นๆ ดังต่อไปนี้

(1) สอดใส่มากับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของนักเรียน

นักเรียนหลายคนเล่าว่านำยาบ้าซ่อนเข้ามาในโรงเรียนได้ด้วยวิธีการดังนี้

- ใส่ยาบ้าในหลอดกาแฟปิดหัว - ท้ายและเสียบไว้ที่ถุงเท้า
- ม้วนถุงเท้าและสอดยาบ้าไว้ในถุงเท้าที่ม้วนไว้
- ห่อกับกระดาษนี้ม ๆ และเสียบไว้ที่ถุงเท้า
- เจาะพื้นรองเท้านั่นข้าง ด้านบน
- ใส่ไว้ที่หัวรองเท้า
- ใส่ไว้ที่กระเป๋าลับในเสื้อชั้นใน กระโปรง กางเกง
- เจาะตะเชียบกระโปรง กางเกง เสื้อ
- เจาะชายกระโปรง กางเกง เสื้อ
- เอาสกอตเทปปิดยาบ้าไว้หลังกระดุมเสื้อ
- เหน็บไว้ที่ยกทรงเสื้อชั้นในสตรี ทับด้วยฟองน้ำ
- เหน็บมาในกางเกงใน แถวเป้ากางเกง
- เจาะรูที่เป้ากางเกงใน
- เจาะขอบเอวกระโปรง กางเกง
- เจาะรูผ้าที่รวบผมนักเรียนหญิงชั้น ม. ป.ล่าย

(2) สอดใส่มากับสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ

นักเรียนและครูได้ให้สัมภาษณ์ว่าชุกใส่ยาบ้ามากับสิ่งของเครื่องใช้ที่นำเข้ามาใช้ในการเรียนและในเรื่องอื่นในโรงเรียนได้หลายวิธี คือ

- ชุกมาที่กันกระเป่า เป้ใส่หนังสือเรียน
- ผ่ากระเป่า
- ใส่ในปลอกดินสอเขียนคิ้ว
- ใส่มาในลิฟต์ติด
- ใส่ในกล่องบรรจุใส่ดินสอ
- ใส่ไว้ในปลอกปากกา ใส่ไว้ที่กันปากกา กันดินสอ
- สอดมาในหนังสือ สมุด โดยพ่อยากับกระต่ายฟอยล์ เอาสกอตเทป

ปิดทับไว้ในหนังสือ ในสมุด

- ใส่มาในพ้อผ้าอนามัย
- ใส่มาในผ้าอนามัยแบบสอด

(3) นำยาบ้าเข้าสู่โรงเรียนด้วยวิธีการอื่นๆ

คำบอกเล่าเกี่ยวกับการนำยาบ้าเข้ามาในโรงเรียนด้วยวิธีอื่นๆนั้น นักเรียน ยามรักษาความปลอดภัย และผู้ปกครอง พูดยังไว้ตรงกันดังนี้

- ให้คนนอกนำยามาส่งให้ที่หลังโรงเรียน ณ บริเวณห้องน้ำหญิงและห้องน้ำชายโดยนักเรียนกระโดดข้ามรั้วออกไปรับ หรือคนนอกกระโดดข้ามรั้วเอาของเข้ามาส่ง
- คนนอกแต่งเครื่องแบบนักเรียนนำเข้ามาไว้ในโรงเรียน
- นักเรียนที่มาเรียนเพียงบางวิชาใส่เสื้อนักเรียนปักชื่อปลอม นำยาบ้าเข้ามาส่งในโรงเรียน

- นักเรียนมาถึงโรงเรียนเข้ามาตั้งแต่เวลา 05.30 - 06.30 น. เพื่อจำหน่ายและซื้อยาบ้า

- นักเรียนมาถึงโรงเรียนสายในช่วงเวลา 08.30 ถึง 09.00 น. ซึ่งไม่มีครูคอยตรวจตราดูแลตรงประตูทางเข้าโรงเรียน ฯลฯ

อย่างไรก็ดี ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อนักเรียนที่เป็นผู้จำหน่ายยาบ้าเข้าสู่โรงเรียนด้วยวิธีการดังกล่าวแล้ว นักเรียนจะนำไปจำหน่ายให้กับชาคือนักเรียนที่เป็นผู้เสพ โดยผู้ขายจะไปเตรียอยู่ ณ บริเวณใกล้ๆ ห้องน้ำชาย และห้องน้ำหญิงนอกอาคารเรียน โรงอาหาร บริเวณใต้ถุนอาคาร 4 ตามห้องเรียนและบริเวณมุมอับของโรงเรียน จึงกล่าวได้ว่าการที่มีแหล่งยาบ้าอยู่ในชุมชนใกล้โรงเรียนและมีการนำยาบ้าเข้าสู่โรงเรียน นักเรียนพอซื้อหาได้โดยการรวมตัวกันซื้อ ผู้ขายมีกำไรมาจากการจำหน่ายยาบ้า ในขณะที่เดียวกันการที่นักเรียนถูกกระทำจากการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน การที่ครูทำหน้าที่เฉพาะอย่าง มีผลต่อระยะห่างระหว่างครูกับนักเรียน การที่นักเรียนฝ่าฝืนบรรทัดฐาน หลบครู ไปนำมวนอยู่ตามห้องน้ำและตามมุมอับทั้งในและนอกโรงเรียนที่ไม่มีคนควบคุม นักเรียนมีความสัมพันธ์กับเพื่อนผู้ใช้และผู้จำหน่ายยาบ้า ในขณะที่การควบคุมไม่ได้ผล โรงเรียนเอาผิดกับนักเรียนผู้ใช้ยาบ้าไม่ได้ มีผลต่อการได้ยาบ้า เข้าไปติดยาบ้า และการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

3.3 วิธีการเสพยาบ้า การเข้าไปติดยาบ้า

สำหรับในโรงเรียน หลังจากได้ยาบ้ามาแล้วนักเรียนบางคนอาจจะนำไปเสพคนละ 1 - 2 เม็ด แต่นักเรียนส่วนใหญ่จะนำไปเสพด้วยกันเป็นกลุ่ม 2 - 3 คน โดยนำยาบ้ามาวางลงในแอ่งกระดาษฟอยล์ ลนกันกระดาษฟอยล์กับไฟแช็ค พอเกิดควันลอยขึ้นก็ใช้หลอดกระดาษดูดควันลงท้องไป วิธีเสพเช่นนี้มีผลต่อการทำให้ยาบ้าออกฤทธิ์ต่อร่างกาย คือสมองเร็วกว่าเสพโดยวิธีอื่น เช่น การกิน การฉีด เป็นต้น และเมื่อนักเรียนเข้าไปเสพยาบ้าเป็นประจำจนตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาบ้าโดยสามารถตรวจสอบสภาพเช่นที่ว่านี้ได้ตามหลักวิชาการแล้ว นั่นคือการเข้าไปติดยาบ้า ซึ่งมีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

ดังนั้นในโลกยุคเปลี่ยนแปลงสมัยใหม่ สังคมมีปัญหามากขึ้น พฤติกรรมของบุคลากรในโรงเรียนเปลี่ยนแปลงไป ผนวกเข้ากับขนาดของโรงเรียนซึ่งใหญ่โต โครงสร้างซับซ้อน ยากเกินกว่าที่จะควบคุม ในขณะที่โครงสร้างของสังคมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนพบว่า ยาเสพติดได้ง่าย ซื่อซายกันได้ไม่ยาก ผู้จำหน่ายยาบ้ามีกำไรมาจากการขายยาบ้าโรงเรียนเอาผิดไม่ได้ มีผลให้นักเรียนได้ยาบ้ามา เข้าไปติดยาบ้า และแพร่กระจายในโรงเรียน ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้ เชื่อว่าโรงเรียนไม่มีทางเสี่ยงยาบ้าได้ง่ายๆ อย่างแน่นอน

3.4 วิธีการเสพยาบ้า

เหตุการณ์ที่ได้รับรู้จากการสัมภาษณ์นักเรียนชั้นม. 3 อายุ 15 ปี ผู้เสพติดยาบ้า และนักเรียนคนอื่นที่เป็นผู้เสพยาบ้า เกี่ยวกับวิธีการเสพยาบ้า จนเสพยาบ้าเป็นประจำ จนกระทั่งพัฒนาการกลายเป็นผู้ติดยาค้างนั้น นักเรียนเล่าว่ามีวิธีการเสพยาบ้าดังนี้

สำหรับระยะเวลาของการเสพยาบ้าในกรณีเสพกันเป็นหมู่ เป็นกลุ่มมากกว่า 1 คนขึ้นไปนักเรียนจะนัดหมายเวลาไปใช้ยาบ้ากันในช่วงเช้านอกเข้าแถวเคารพธงชาติ ช่วงเช้าในระหว่างคาบเรียน ช่วงพักกลางวันระหว่างเวลา 11.00 - 12.40 น. และช่วงเลิกเรียนตอนเย็นหลัง 15.10 น. ดังเช่นนักเรียนชายชั้นม. 4 อายุ 16 ปี ได้เล่าว่า “ส่วนใหญ่เขาสูดกัน 2 - 3 คน คนที่จะชุมนุมกันในห้องน้ำนี้ ไม่สูบบุหรี่ก็เขามาสูด ช่วงที่เขาจะไปกัน พักกลางวันแล้วก็ตอนเย็นเลิกเรียน เขามาเป็นสาย รวมเงินกันซื้อ สิ่งให้เอามาให้ด้วยนะ แบ่งกันสูบ แบ่งกัน หักกันเป็นชา” และนักเรียนชายชั้น ม. 5 อายุ 17 ปี ผู้ใช้ยาบ้า ได้เล่าถึงประสบการณ์ในการใช้ยาบ้าว่า “สูดแล้วตัวเองจะร้อน แล้วก็เอาน้ำลูบหัวเพราะจะร้อนมาก ถ้าในเวลาเรียนคนจะเรียนกันหมดไม่มีใครรู้ จะนัดหมายกันอาจเป็นห้องเดียวกันหรือต่างห้องก็ได้ แต่ถ้าสูดแล้วอาจไปบ้านคนอื่น อย่างตอนนี้บ่ายสองโมงจะเจิบ แอบเข้าไปในห้องน้ำแป๊บเดียวก็เสร็จ”

นอกจากนี้นักเรียนชาย ชั้นม. 3 อายุ 15 ปี ก็ได้ให้สัมภาษณ์ถึงวิธีการขายและการใช้ยาบ้าในโรงเรียนดังต่อไปนี้ “ถ้าในโรงเรียนก็ 10 เม็ด 20 เม็ด ถ้าเอามาจริงๆ เป็นร้อยเม็ด เอามาจริงๆ ของเขา ม. 6 ทุกคน เขามีเยอะ ตอนเที่ยงๆ อาจารย์ลองเดินเข้าไป คำนวณเลข ตอนเช้าอาจารย์ บางทีผู้หญิงก็เล่น หลังห้องน้ำเห็นประจำ หลังห้องน้ำเห็นผู้หญิงดูดบุหรี่มีทั้ง ม.ต้น ม.ปลายมีทั้งนั้น ที่นี้ ผ.อ. ผมเดินดูงาน เดินตรวจงานเลขครับ กำลังสร้าง

ปรับปรุงโรงเรียนใหม่ อย่างนั้นะครับ ก็ดีครับ นักเรียนก็เกรงกลัวดีไม่ค่อยเข้าห้องน้ำอย่างนี้ ตอนกลางวัน ตอนเที่ยงๆ อย่างนี้ ไม่กินข้าวหрок เข้าห้องน้ำ”

ส่วนสถานที่เสพกันค่อนข้างมากนั่นคือห้องน้ำนักเรียนชายและห้องน้ำนักเรียนหญิงที่อยู่นอกอาคารเรียน ดังคำบอกเล่าของนักเรียนซึ่งบอกกับผู้วิจัยว่า “มันเป็น 2 ชั้นครับ ตรงนี้ชั้นนี้ ใช้น้ำ嘛 แต่ผมไม่รู้วิธี เห็นแค่เขาคุบบุหรี่ ส่วนมากจะเป็นนักเรียนม. 6 เขาคุบบุหรี่กัน เล่นการพนันในห้องน้ำ นอกจากนั้นคือบริเวณใต้ถุนและศาลาอาคาร 1” ข้อมูลส่วนนี้สะท้อนให้เห็นว่าสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งแพร่ระบาดหลักของยาบ้าในโรงเรียนคือ ห้องน้ำนักเรียนและบริเวณที่เป็นจุดพลอตคนในโรงเรียนคือ ใต้ถุนและศาลาอาคารเรียนหลังที่ 1

กล่าวสำหรับวิธีการเสพยานั้น จากเหตุการณ์ที่พบคือ นักเรียนบางคนให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้ “วิธีเสพ เขาใช้คำว่า โม หมายถึงเอาเม็ดยาและกระดาษที่อยู่ในซอง บุหรี่มาทำเป็นซ้อน แล้วใช้ไฟแชคคลนกับซ้อน จะมีควันขึ้น พอมีควันจะใช้หลอดดูด จะทำกันเป็นกลุ่ม เขาว่า เขารู้สึกว่ามันหลอน เขานั่งคุกเข่าเอามือชี้เหมือนเครื่องบิน แล้วรู้ๆ ก็คุมเครื่องบินตก กลับบ้านเถอะ หมายถึงไม่มีอะไรน่าสนใจแล้ว ความคิดเขาคือมันอิสระ จะจินตนาการให้ตัวเองเป็นอะไรก็ได้ในขณะที่ยกยาอยู่” (นักเรียนหญิงชั้นม.6 อายุ 18 ปี)

“เวลาสูดเขาจะเอาออกมาที่ละเม็ด เป็นเม็ดดำมาแล้วลอยหมดจะเสียดาย ใช้มือหยิบใส่ไปพับเป็นฟอยล์เล็กๆ พับตรงกันไฟแชคเป็นแอ่งๆ แล้วก็ใส่ยาไปแล้วก็ม้วนๆ แล้วก็เอามาดูดเอง เขจะมีหลอดเล็กๆม้วนเป็นหลอดกระดาษแล้วเขาจะเผาฟอยล์ให้ไหม้ แล้วเขาจะใส่ยาลงไปแล้วเขาจะดูดขึ้นมา แล้วเขาบอกจะกินไปเลย” (นักเรียนชายชั้น ม. 6 อายุ 18 ปี)

ดังนั้น วิธีการเสพยาบ้าจะเริ่มขึ้นจากการที่นักเรียนได้ยาค้างมาจากเพื่อนในกลุ่มหรือซื้อจากผู้ขายในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ การเสพในแต่ละครั้งของนักเรียนอาจปฏิบัติการเพียงคนเดียว หรือ 2 - 3 คน ใช้เวลาเพียง 3 - 5 นาที อุปกรณ์ที่ใช้ในการเสพยาบ้าประกอบด้วย (1) ยาบ้า (2) แผ่นกระดาษฟอยล์ (3) ไฟแชค (4) กระดาษห่อบุหรี่ยาวจนแน่นเป็นหลอดเล็กๆ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณไม่เกิน 1 เซนติเมตร มีรูตรงกลางขนาดความกว้างเท่าทางมะพร้าว (เวลาที่ม้วนแผ่นกระดาษห่อบุหรี่ยาวจนแน่นเป็นหลอด นักเรียนจะนำทางมะพร้าวมาใส่ไว้เป็นแกนด้านในก่อน) ความยาวประมาณ 4 - 5 นิ้ว (5) ขวดพลาสติกขนาดเล็กใส่น้ำประมาณครึ่งขวด เจาะรูด้านข้างเหนือระดับน้ำ สำหรับใช้ในการตีต้องการสูบลมผ่านน้ำเพื่อให้ไม่คอก ไม่สำคัญ

ฉะนั้น ขั้นตอนการเสพยาบ้าคือ นักเรียนพับหรือทำแผ่นกระดาษฟอยล์ให้มีรูปร่างเป็นแอ่งคล้ายซ้อน นำเม็ดยาขว้างลงปากลางแอ่ง ฟอยล์และใช้ไฟแชคคลนทางด้านล่าง จะเกิดควัน จากนั้นจึงใช้หลอดกระดาษรูแคบๆ ที่ทำกับแผ่นกระดาษห่อบุหรี่ยาวจนแน่นเป็นหลอดในการดูดควันเข้าทางจมูกแล้วกลืนควันลงท้องไปทั้งหมด วิธีการเสพวิธีนี้นักเรียนมากกว่า 10 คน บอกกล่าวอย่างมั่นใจจากประสบการณ์ตรงว่าจะทำให้ยาบ้าออกฤทธิ์ต่อร่างกายได้ค่อนข้างมากและอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการสูดควันยาบ้าเข้าไปทำให้ฤทธิ์ยาบ้าถูกซึมเข้าไปออกฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทส่วนกลางได้ทันที

4. การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

เหตุการณ์ที่ฉายให้เห็นภาพของการแพร่กระจายของยาบ้าในโรงเรียนนั้น พบว่า เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายยาบ้า และเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้า คือ

4.1 การจำหน่ายยาบ้าในโรงเรียน

เหตุการณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์นักเรียน ชั้น ม. 5 อายุ 17 ปี ผู้จำหน่ายยาบ้าในโรงเรียนเกี่ยวกับพัฒนาการของการจำหน่ายยาบ้าในโรงเรียนนั้น นักเรียนเล่าว่าสุดซอยที่ตั้งบ้านพักที่นักเรียนอาศัยอยู่กับพ่อแม่เป็นแหล่งผลิตยาบ้าเรียกว่า หลังคลอง นักเรียนมีเพื่อนซอยเดียวกันหลายคน เพื่อนจะมามั่วสุมกันที่บ้านนักเรียนในช่วงที่พ่อแม่ไม่อยู่และชวนกันเสพยาบ้า นักเรียนรู้สึกตกใจ พอดีเพื่อนคนหนึ่งในกลุ่มยืมเงินแล้วนำยาบ้ามาผ่อนใช้หนี้ให้นักเรียนเสพแทนการคืนเงิน โดยเพื่อนอ้างว่าไม่มีเงินใช้หนี้ ขอใช้เป็น “ของ” เพื่อนชื้อแนะให้นักเรียนนำมาจำหน่ายที่โรงเรียนด้วยและเสพเองด้วย นักเรียนจึงทำตาม มีผลให้สุขภาพของนักเรียนเริ่มทรุดโทรมลงจนพ่อแม่จับได้ จึงถูกบังคับให้เลิก พ่อแม่ได้พากันย้ายบ้านพักไปอยู่ในที่ใหม่ ห่างไกลจากแหล่งเดิม นักเรียนจึงหยุดเสพและหยุดจำหน่ายยาบ้า

สำหรับกระบวนการจำหน่ายยาบ้า นักเรียนเล่าอย่างสนุกและมีประสบการณ์ว่า นำยาบ้าที่รับมาจากเพื่อน ใส่ในกาฟงในและเข้าสู่โรงเรียนตอนเช้าตรู่ เวลาประมาณ 05.30 - 06.30 น. เพราะไม่มีอาจารย์เวรคอยตรวจ บางครั้งถ้านักเรียนไปถึงโรงเรียนสายหลังจากเวลา 07.00 น. นักเรียนจะนำยาบ้าไปทิ้งไว้นอกโรงเรียนก่อน ถ้าอาจารย์ไม่อยู่ที่ประตูโรงเรียนจึงออกมาเก็บเข้าไป บางครั้งนักเรียนใช้วิธียืนบนขอบรั้วโรงเรียนและขว้างถุงยาเข้าไปในสนามหญ้า แล้วจึงเดินเข้าโรงเรียนไปเก็บพ่อยามาไว้กับตัว แต่โดยปกติแล้วเพื่อนจะนำยาบ้ามาให้ที่บ้านตอนกลางคืน เมื่อขายได้แล้วจึงนำเงินไปส่งคืน

ส่วนต้นทุนค่ายาบ้าตกเม็ดละ 70 บาท บางวันขายไป 7 เม็ด เม็ดละ 100 - 200 บาท จะได้กำไรประมาณวันละ 300 - 400 บาท บางวัน 20 - 30 เม็ดก็ไม่พอขาย ถูกค้าจะมากหาเอง เงินกำไรที่ได้ใช้สำหรับการเที่ยวเตร่และใช้จ่ายฟุ่มเฟือย วันใดที่เสพเองมากไปก็จะขาดทุน การที่นักเรียนไปถึงโรงเรียนช้าเพราะต้องการเป็นผู้ขายเจ้าแรก เนื่องจากผู้ซื้อหลายคนค่อนข้างมีเงินกันในช่วงเช้า หรือมีการรวมเงินกันซื้อ 2 - 3 คน / เม็ด นักเรียนจะไปเดินเตร่อยู่ใกล้ๆห้องน้ำ ผู้ซื้อจะเข้ามาติดต่อเอง โดยเดินเข้ามาใกล้ เรียกชื่อผู้ชาย ผู้ชายจะเดินเข้าห้องน้ำไปเอาซองออกจากตัวและยื่นให้กับผู้ซื้อซึ่งจะเดินตามเข้ามาในห้องน้ำและส่งเงินค่ายาบ้าให้ตามราคาที่ตกลงกัน โดยทั่วไปผู้ซื้อมักจะซื้อกันคนละ 1 - 2 เม็ด และจ่ายเงินสด ยกเว้นกรณีแย่งลูกค้ากันในบางวันที่มียาบ้าเหลือหลายเม็ดจึงจะให้เชื่อได้บ้างเฉพาะคนที่ไวใจกัน

ส่วนเงื่อนไขของผู้ขายกับผู้ซื้อก็คือ ใช้ระบบขายตรง ทอดเตี๋ย ห้ามซื้อไปขายต่ออีก ผู้ซื้อจะไม่กล้าขายต่อเพราะไม่ได้ราคา ผู้ซื้อต้องมาซื้อตรงเฉพาะกับตัวนักเรียนผู้ขาย

เท่านั้น สำหรับผู้ชาย นักเรียนเล่าต่อไปว่าถ้าไปถึงโรงเรียนสายก็จะมีหลายเจ้าชายแข่งกัน ที่โรงเรียนมีประมาณ 10 เจ้า ของนักเรียนจะดัง เพราะใครๆจะรู้ชื่อนักเรียนกันหมด ต่อคำถามที่ว่าอะไรคือเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้นักเรียนชายยั่วบ้า นักเรียนตอบว่าเพราะอยากมีเงินใช้ อยากมีเงินมากขึ้นเรื่อยจากกำไรในการขายและได้เสพยาฟรีอีกด้วย ดังคำให้สัมภาษณ์ของนักเรียน ชั้น ม. 5 อายุ 17 ปี ผู้จำหน่ายยาบ้า ดังนี้

นักเรียน “เพื่อนผมก็เยอะ เช้ามาวิ่งสูบบ้านผม เขาชักชวนผมก็พอดีพ่อแม่ไม่อยู่ ครั้งต่อไปก็ลงเรือลำเดียวกัน ก็เลยต้องทำตามๆกันมา เท่ากับเขาไม่ให้เงินใช้หนี้ผม แต่เขาให้ของผมมาขายเอง พอผมทำ ผมเห็นว่ามันได้กำไรก็เลยลองทำดู มันก็เหมือนเวลาผมได้เสพยา ผมก็จะลองไปเรื่อย ๆ เขาทำฟอร์มดี สิมเงินผมไปก่อนตอนแรก แล้วคืนมาเป็นของ”

ผู้วิจัย “แล้วหนูชอบเข้าไปในโรงเรียนได้ยังไงคะ”

นักเรียน “ของผมก็จะใส่ไว้ในกางเกงใน เขาไม่กล้าส่องลงไป

อาจารย์ไม่กล้า”

ผู้วิจัย “ชายกันยังงั้นคะ”

นักเรียน “คือเพื่อนบอกว่า เฮ้ย ! ลองเอาไปขายให้หน่อยละ

ได้เงินคืนะเนี่ย ผมก็เอาลงไป วันหนึ่งก็ได้หลายร้อยครับ สิบเม็ดได้ประมาณพันกว่าบาท ผมไปเอาเม็ดละ 70 เอามาสิบเม็ดได้ 1,000 บาท เอามาขายเม็ดละ 100 บาทบ้าง 200 บ้าง ก็ได้กำไร ต้นทุน 700 แต่ขายได้กำไร 300 - 400 บาทยังงี้”

ผู้วิจัย “รับมาจากเพื่อนเท่านั้นหรือคะ”

นักเรียน “ผมไปหาถูกฟ้าใหญ่เลยครับ ก็มีนักเรียนบ้าง ผู้ใหญ่

บ้าง บางทีก็เรียกเจ้ ก็จ่ายเงินแล้วเอาของมา บางครั้งเขาก็ให้ผมไปตามเก็บหนี้ ผมเลยให้เงินสดไปเลย เขาก็ให้เงินทุนมาหมุนเวียน”

ผู้วิจัย “เข้าไปถึงโรงเรียน แล้วขายกันยังงั้นคะ ที่ไหนบ้าง”

นักเรียน “เราต้องไปเข้าเพราะจะได้เป็นเจ้าแรก ถ้าไปสายก็มี

หลายเจ้า ของผมจะใส่กระเป๋าลับ กระเป๋ามีรู เขาจะมาติดต่อเอง เขาจะเรียกชื่อผม ผมก็จะเข้าห้องน้ำไป ก็เอาไปให้เขา แล้วก็เอาดั่งค์มา ก็รู้จักทั้งโรงเรียนละครับ โรงเรียนผม ถูกตำรวจมาหาเราเอง เดินเข้าโรงเรียนนี่กรูเข้ามาหาแล้ว เข้ามาถามเลยว่า มีหรือเปล่า”

ผู้วิจัย “เขาซื้อยังงั้นคะ หลายคนไหม จ่ายสดหรือเปล่า”

นักเรียน “บางคนก็หนึ่งเม็ด บางคนก็สองเม็ด แล้วแต่คนครับ

ครับจ่ายเงินสด ถ้าเงินติดนี้ไม่ให้”

ผู้วิจัย “คนซื้อๆ ไปขายต่อไหม”

นักเรียน “เขาเสพยาครับ ห้ามไปขายอีก ขายใครขายมัน เพราะ

จะโกงราคาก็ไม่ได้ มาเอากับเราก็เท่าทุน ไปขายต่อมากกว่านั้นก็ไม่ได้ เขาบอกเอาตกรนี้ดีกว่า เท่าทุน ที่เอาไป 100 บาท ขายไป 120 อย่างงี้ เขาไม่เอาหรอกครับ”

ผู้วิจัย “ทำไมหนูจึงขายล่ะคะ”
 นักเรียน “เพราะเราอยากมีเงินใช้ มีมากขึ้นไปเรื่อย ๆ แบบว่า
 ความโลภของคน อะไรยังเงี้ย พอมีเงินใช้มาก มีเงินเยอะก็ไปเที่ยว แล้วเราไปเที่ยวก็มีของหลุด
 ฟรีครับ ของมันคือกำไรของเรา จะหลุดก็ได้ เราจะขายก็ได้ มีเงินทุนเราก็เก็บเอาไว้ ทำให้มี
 ประโยชน์ เรามีเงินทุนเยอะ ๆ เราก็ไปซื้อมา กำไรก็เป็นของเรา”

ผู้วิจัย “ขายได้ตั้งค์เยอะ เคยโดนตรวจไหม”
 นักเรียน “ส่วนมากแบ่งกันเก็บ ผ่ากเพื่อนไว้หลาย ๆ คน จะได้
 คุ้มหน่อย ๆ ตอนเห็นก็ค่อยเอาคืน ก็เลี้ยงเซานิคมหน่อย น้ำใจ”

ผู้วิจัย “ที่ห้องใช้กันเยอะไหมคะ”
 นักเรียน “ในห้องผมมีเพื่อน 40 กว่าคน นอกนั้นผู้ชายเสฟ
 หมดเลย ไม่เสฟอยู่ 6 คน ผมว่าอยู่ที่เพื่อนฝูงนะครับ เพื่อนฝูงมาเป่าหู เฮ้ย ! เอาไปขายสิ
 เงินคินะ อะไรยังเงี้ยครับ เอาล่ะ ๆ เฮ้ย ! ภูเลี้ยง เพื่อนฝูงเชียร์เพื่อนฝูง แต่ไม่มีการบังคับกัน”

กล่าวโดยสรุป การได้มาซึ่งชาบ้านของนักเรียนในโรงเรียนจะเกี่ยวข้องกับ
 การที่มีนักเรียนบางคนนำชาบ้านเข้ามาในโรงเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อจำหน่ายหรือเพื่อเสฟ
 ร่วมกับเพื่อน กระบวนการจำหน่ายชาบ้านในโรงเรียนเริ่มต้นโดยการที่มีผู้จำหน่ายรายใหญ่ซึ่ง
 ทำให้เกิดความต้องการขึ้นกับนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางการจำหน่ายในโรงเรียนก่อนโดยการ
 ให้ชาบ้านมาเสฟฟรี ๆ เมื่อนักเรียนติดชาบ้านแล้วผู้จำหน่ายก็จะขายชาบ้านให้ในราคาที่พอซื้อได้
 3 - 4 คน / เม็ด ราคาจึงไม่แพง หรือถ้าซื้อ 10 เม็ด มีแถม 1 เม็ด หรือให้ชาบ้านมา
 จำหน่ายโดยไม่ต้องจ่ายเงินซื้อ เมื่อขายได้แล้วจึงค่อยนำเงินค่าชาไปคืน จะทยอยผ่อนชำระ
 ก็ได้ จากนั้นจึงส่งชาบ้านตามมาให้แก่นักเรียนที่เป็นแกนการขายในโรงเรียน นักเรียนจะเป็น
 ผู้นำชาบ้านเข้าไปจำหน่าย หรือปล่อยให้กับผู้ซื้อในโรงเรียนคือเพื่อนนักเรียน ส่วนช่วงเวลาใน
 การซื้อขายกันมากในแต่ละวันคือช่วงเช้าครู ก่อนครูจะมาถึง ส่วนใหญ่ผู้ซื้อต้องจ่ายเงินสด
 เพื่อนำไปเสฟเองหรือเสฟกันในกลุ่มเพื่อน 2 - 3 คน สำหรับสาเหตุของพัฒนาการจากผู้
 เสฟชาบ้านมาเป็นผู้นำจำหน่ายคือต้องการเงินมาใช้จ่าย ซื้อหาชาบ้านมาเสฟ เทียวเตร่ จับจ่าย
 ใช้สอยฟุ่มเฟือย และเล่นการพนัน

4.2 เครือข่ายการแพร่ระบาดของชาบ้าน

เครือข่ายการแพร่ระบาดของชาบ้าน ในที่นี้หมายถึง การเชื่อมโยงติดต่อกัน
 เป็นเครือข่ายในการแพร่กระจายของชาบ้านในโรงเรียน ควบคู่กันไปกับการปฏิสังสรรค์ระหว่างกัน
 ของสมาชิกส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของชาบ้านทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน กล่าว
 ได้ว่าความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่ายการแพร่ระบาดของชาบ้านในโรงเรียนเป็นความสัมพันธ์
 ระหว่างกันในหลายด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวิถีชีวิต ด้านสิ่งแวดล้อม และ

ด้านอื่น ๆ ของนักเรียนที่มีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่าย ภายใต้แบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกในโรงเรียนมีต่อกันภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

การเชื่อมโยงติดต่อกันเป็นเครือข่ายในการแพร่ระบาดของยาบ้าอันเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการแพร่ระบาดของยาบ้านี้ คำว่า “เครือข่ายการแพร่ระบาด” ไม่ได้หมายความว่านักเรียนใช้ยาบ้าในครั้งแรก หรือใช้ยาบ้าเป็นครั้งแรกแล้วจะมีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนในทันที แต่การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนนั้นเป็นผลสุดท้ายของโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน โดยเริ่มจากอย่างแรก คือการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนอันได้แก่การจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่าง กับการดำเนินบรรทัดฐานของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษที่ครูกระทำกับนักเรียน ซึ่งไม่เพียงแต่จะมีผลต่อการเกิดปฏิกิริยาตอบสนองของนักเรียนที่มีต่อบรรทัดฐานและการลงโทษเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันยังมิผลกับการต่อรอง คือนักเรียนบางคนจะมีการต่อรองกับบรรทัดฐานด้วยการหลบครุ ไปมั่วสุมอยู่ตามห้องน้ำและสถานที่ซึ่งเป็นมุมอับทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน มีผลให้นักเรียนได้ยาบ้ามาใช้และนำยาบ้ามาแพร่กระจายในโรงเรียน เพื่อผลทางด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ นั่นก็คือเพื่อสนองความต้องการทางด้านวัตถุของผู้ชายเป็นส่วนใหญ่

กรณีตัวอย่างที่ชี้ชัดว่านักเรียนซื้อขายและใช้ยาบ้าคือ คำบอกเล่าของผู้ปกครอง สตรี อายุ 47 ปี ที่ว่า “อาจารย์ นี่ฉันพูดตรงๆ พ่อเขายังคับถาม พ่อเขาชอบต่อช เตะ เจ็บเข้านักเรียนก็คาย เขาร่วมก้อยาเพื่อนที่โรงเรียน ใช้ที่โรงเรียน ที่บ้านพ่อเด็กคุมอยู่ ชินตุตยาที่บ้าน เฮอะ! พ่อมันเตะคอหัก มันมาได้ยาเพื่อนที่โรงเรียน ” คำบอกเล่านี้สอดคล้องกับคำพูดของผู้ปกครอง ชาย อาชีพพนักงานบริษัท อายุ 42 ปี ที่ว่า “อาจารย์ครับสี่โมงเย็นถึงเข้ามคุมลูกได้ เสาร์ - อาทิตย์ลูกอยู่ในสายตาลอด แต่เจ็ดโมงเช้าถึงสี่โมงเย็นผมคุมไม่ได้ ลูกอยู่ที่โรงเรียน ลูกใช้ยาที่โรงเรียน ”

นอกจากนี้ ผู้บริหารองค์กรของรัฐ สตรี อายุ 59 ปี ได้ให้สัมภาษณ์เรื่องนักเรียนใช้ยาบ้าในโรงเรียน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ตรงกับคำบอกเล่าของผู้ปกครอง 2 คนแรกว่า “ คือดิฉันบอกว่าโรงเรียนประถมศึกษาเป็นโรงเรียนที่จะต้องปรับเยอะแยะ เพราะนักเรียนนักเรียนมันคิดมากเกิน และมีผู้ค้าอยู่ในแถวนี้ อยู่ในสถานแออัด นักเรียนพวกนี้จะแยกตัวไปตั้งชมรมตัวเองใหม่ฮังไ้ หน้าห้องน้ำ หน้าโรงเรียน ชมรมหน้าคิวมอเตอร์ไซค์ ตรงนี้จะคะอาจารย์ ชมรมสถานสเกดมันก็ไปอยู่ ในกลุ่มสไตรค์พวกนี้ฮัก ”

อีกเหตุการณ์หนึ่งคือ กรณีนักเรียนหญิงชั้น ม. 6 อายุ 18 ปี และนักเรียนชายระดับชั้นเดียวกัน อายุเท่ากัน ก็เล่าไว้คล้ายกันว่า มีการชักชวนให้ใช้ยาบ้าที่โรงเรียนโดยเพื่อนที่โรงเรียน “ ก็สนิทกันในกลุ่ม เริ่มจากกลุ่มของเขา คือเขามีเพื่อน เพื่อนเขาก็มีเพื่อนต่อๆกันไป เป็นลูกไซ้ ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ถ้าเขามีเพื่อนเขาจะชักจูง แรกๆก็ให้ฟรี ให้ติดก่อนแล้วค่อยขาย พอติดแล้วก็ไปพวกกัน เริ่มสนใจกัน ” คำบอกเล่านี้ไม่แตกต่างจากประสบการณ์ตรงของนักเรียนชาย ชั้น ม. 6 อายุ 18 ปี เช่นกันคือ “ เขาเอามาให้ผมอย่างเงี้ย

เวลากินเหล้ากินอะไร ก็เอามาให้ พอลองสูบ ก็เหมือนเขาจะมาส่อ ผ่านไปผ่านมาอะไรอย่างนี้ ตอนแรกเขาก็เลี้ยงชักตัวสองตัว พอเลี้ยงเราก็อยากได้อยากเสพอีก อีทีนี่พอหมด 2 ตัว เฮ้ ! ให้ไปก่อนก็ได้ วันนี้มีตั้งคเท่าไหรนะ จั้นเอาไป เป็นลูกโซ่ไปเรื่อย ๆ ส่อเหลือ แต่ผมก็ยังทำใจไม่ค่อยได้ ”

อาจารย์ชาย อายุ 39 ปี ก็กล่าวว่า “ ผู้จำหน่าย พวกเอเจนต์เลยก็ว่าได้ พวกนี้จะมีการให้ทดลองก่อนแล้วจึงมาสู่การซื้อขาย โดยที่จะขายให้นักเรียน นักเรียนก็จะนำมาขายต่อให้เพื่อน ๆ การให้เพื่อนนี้เขาจะเจาะกับเพื่อนที่สนิทก่อน จากนั้นก็ต่อกันไป กลุ่มหนึ่งก็ประมาณ 3-5 คน เขาจะส่งของกันที่ห้องน้ำ ที่ปลอดคน ” ฉะนั้น การติดยาบ้าโดยเกี่ยวเนื่องกับกลุ่มเพื่อนซึ่งชักชวนกันนี้ นักเรียนหญิง ชั้น ม. 4 อายุ 16 ปี ก็เล่าในทำนองเดียวกันว่า “ เขาคงติดมาด้วยแหละ ตามเพื่อนด้วย นักเรียนดี ๆ ก็มาติดยาที่นี้ ก็มีแบบเจอกลุ่มไม่ดี ส่วนมากนักเรียนดี ๆ ที่มาจากที่อื่นเข้าที่นี้จะติดมากกว่า เข้ามาใหม่ไม่มีเพื่อนก็จะโดนชักชวน ติดจากเพื่อนชักชวน ที่มีไปไหนก็จะไปเป็นกลุ่ม ไปเดี่ยว ๆ จะไม่ค่อยมี ”

เมื่อเป็นเช่นนี้ ในการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน ซึ่งไม่เพียงแต่จะเป็นผลจากการที่นักเรียนบางกลุ่มมีการหลบครูไปซื้อสุมนได้ยาบ้ามาเท่านั้น ในขณะเดียวกันนักเรียนบางคนที่เป็นศูนย์กลางการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนยังมีการเชื่อมโยงติดต่อกันเป็นเครือข่ายกับผู้จำหน่ายยาบ้ารายใหญ่และผู้จำหน่ายรายย่อยนอกโรงเรียน รวมทั้งเชื่อมต่อกับผู้ใช้ยาบ้าในโรงเรียน ซึ่งส่งผลต่อการได้ยาบ้า และการเข้าไปติดยาบ้าของนักเรียนที่ชักชวนกันให้ร่วมใช้ยาบ้าในโรงเรียน

สรุป เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนซึ่งส่งผลต่อการแพร่ระบาด พบว่าผู้จำหน่ายยาบ้าจะให้ยาบ้ากับนักเรียนเพื่อทดลองเสพฟรีก่อน เมื่อนักเรียนติดแล้วจึงขายให้โดยให้นำไปชักชวนให้เพื่อนเสพฟรีต่อไปอีก จากนั้นให้เพื่อนขายต่อให้กับเพื่อนและค่อยขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ ปรากฏการณ์แพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนเช่นนี้ พบจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตปรากฏการณ์แพร่กระจายของยาบ้าที่เกิดขึ้นในโรงเรียนในหลายกรณี โดยสรุป เหตุการณ์ที่ปบบอกถึงเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าได้ 5 แบบแผนด้วยกัน ดังต่อไปนี้

เหตุการณ์แรก นักเรียนชายชั้น ม. 2 อายุ 14 ปี ให้สัมภาษณ์ว่า แม่หย่ากับพ่อไปมีสามีใหม่ นักเรียนและพี่ชายอยู่กับพ่อซึ่งมีอาชีพรับเลี้ยงพระ เช่าพระ ปลอຍพระ และเล่นพระ พ่อมีรายได้ไม่แน่นอน นักเรียนมีแม่เลี้ยงและมีน้องอีก 1 คน แม่เลี้ยงมักชักยอกเงินบางส่วนของพ่อไว้ไม่ให้กับนักเรียน จึงมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันค่อนข้างบ่อย นักเรียนเกิดความรู้สึกอยากเอาชนะแม่เลี้ยงด้วยการขายยาบ้าหาเงินเลี้ยงตัวเอง สิ่งนี้นักเรียนเล่าว่าทำแล้วสบายใจคือ การได้ช่วยเหลือเพื่อนที่มีความเดือดร้อนด้านการเงิน ส่วนสิ่งที่ทำแล้วนักเรียนรู้สึกตัวเองจ้อง ไม่สบายใจคือ การใช้ยาบ้าจนอาจารย์จับได้ในห้องน้ำของโรงเรียน ขณะที่กำลังเสพยาบ้าอยู่กับเพื่อนอีก 2 คน และอีกครั้งหนึ่งคือนักเรียนมียาบ้าติดตัวไว้เพื่อแบ่งกันใช้กับเพื่อนในขณะที่โดนอาจารย์เรียกตรวจเรื่องผมยาว มีผลให้โดนจับยาบ้า โรงเรียน

ได้เชิญผู้ปกครองมาทำทัณฑ์บนไว้แล้วว่าหากนักเรียนใช้หรือจำหน่ายยาบ้าอีกจะถูกลงโทษอย่างเด็ดขาดด้วยการพักการเรียน นอกจากนี้นักเรียนยังได้เคยถูกส่งไปเข้ารับการบำบัดรักษายาบ้าตามโครงการโลกใบใหม่เป็นเวลา 12 วัน และกำลังอยู่ในช่วงถูกติดตามและประเมิน

อย่างไรก็ดี นักเรียนได้ระบายความรู้สึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่บ้านดังนี้ “ ก็หมั่นไส้ อาจารย์ อยากได้เงิน อาจารย์ อยากเอาชนะมัน มันงก เก็บตังค์มม ทะเลาะกันประจำ วันนั้นอาจารย์เค้าเรียก เค้าไปตรวจที่แถวแล้วเรียกไว้ วันนั้นไม่รู้ว่าจะตรวจ เค้าบอกว่าตรวจต้นเดือน ผมไม่รู้ วันนั้นที่โดนก็โดนพร้อมกับของครับ ! เค้าเรียกพ่อมา ฟอดีด้วยเฮ็ดด้วย ถูกตี 6 ที กั๊บให้พ่อทำทัณฑ์บนไว้ ”

เหตุผลที่นักเรียนออกมาอ้างเพื่อสนับสนุนทางเลือกในการมุ่งหาเงินด้วยการรับยาบ้าจากแหล่งจำหน่ายยาบ้าแหล่งใหญ่ที่ตั้งอยู่ใกล้วัดจีน อยู่ไม่ห่างจากบ้านนักเรียนนัก นำมาจำหน่ายในโรงเรียนคือ ต้องการหาเงินได้เองเพื่อเอาชนะแม่เลี้ยงและในขณะที่พูดคุยกัณนั้น นักเรียนจะไม่พูดตรง ๆ ว่านักเรียนจำหน่ายยาบ้า แต่นักเรียนจะหลบไปใช้คำพูดว่า “เอามาแบ่งใช้กับเพื่อน”

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่าถึงแม้บ้านพักของนักเรียนจะห่างโรงเรียนเพียง 2 กิโลเมตร แต่นักเรียนจะมาถึงโรงเรียนเช้ามาก บางวันซึ่งผู้วิจัยไปถึงโรงเรียนเวลา 08.30 น. ก็ได้พบนักเรียนอยู่ในโรงเรียนแล้ว และมีอยู่วันหนึ่งซึ่งผู้วิจัยเดินผ่านห้องน้ำขายนอกราคารเรียน ในช่วงเวลาพลุกพล่านประมาณ 08.30 น. พบนักเรียนกำลังยื่นต่อรองราคา ยากับเพื่อนนักเรียนชายด้วยประโยคที่ว่า “ 50 50 เอาไหม ! ” และเมื่อนักเรียนเห็นผู้วิจัยหยุดฟัง นักเรียนหยุดต่อรองและเดินหลบเข้าห้องน้ำไป นอกจากพฤติกรรมข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยพบว่าในบางวันก่อนเวลา 08.05 น. ซึ่งเป็นเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติ จะมีลูกค้ายาบ้าของนักเรียนคนนี้มาเดินป้วนเปื้อนอยู่ใกล้ห้องเรียนของนักเรียนค่อนข้างบ่อย ดังนั้นเมื่อได้ศึกษาและประมวลพฤติกรรมของนักเรียนผู้นี้แล้ว ทำให้เชื่อได้ว่าถึงแม้ในวันที่ให้สัมภาษณ์ซึ่งนักเรียนพูดว่าไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาบ้าแล้วในทุกกรณี แท้ที่จริงแล้ว นักเรียนยังเป็นศูนย์กลางเครือข่ายการแพร่กระจายยาบ้าในโรงเรียน

สรุป แบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าจากเหตุการณ์แรกนี้ได้ คือ นักเรียนที่เป็นศูนย์กลางการจำหน่ายยาบ้าในโรงเรียน(2) รับยาบ้าจากแหล่งจำหน่ายรายใหญ่(0) และผู้จำหน่ายรายย่อย(1) นำมาจำหน่ายในโรงเรียนให้กับกลุ่มเพื่อนนักเรียน(3) ซึ่งจะนำยาบ้าที่ได้ไปใช้ร่วมกับกลุ่มเพื่อนนักเรียน(4) ในโรงเรียน

เหตุการณ์ที่สอง จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า นักเรียนชายชั้น ม. 5 อายุ 15 ปี ผู้เป็นศูนย์กลางเครือข่ายการแพร่ระบาดแบบที่ 2 มีบุคลิกลักษณะภายนอกที่น่าทึ่งค่อนข้างมาก เพราะนักเรียนมีรูปร่างสูงใหญ่ ลำสัน ผิวขาว หน้าตาหล่อเหลา กริยาท่าทางสุภาพเรียบร้อย พูดจาน่าเชื่อถือ ถ้าดูจากบุคลิกลักษณะภายนอกและผิวพรรณแล้วแทบจะไม่น่าเชื่อว่านักเรียนเป็นทั้งผู้จำหน่ายและผู้ขายยาบ้าค่อนข้างมากจนทางโรงเรียนจับได้ ผู้ปกครองได้แก่

ปัญหาโดยให้นักเรียน เปลี่ยนสิ่งแวดล้อมเดิมไปอยู่ในที่ใหม่ซึ่งห่างไกลจากแหล่งผลิตและแหล่งจำหน่ายยาบ้า รวมทั้งให้แยกจากเพื่อนกลุ่มเดิมโดยการย้ายบ้านและย้ายโรงเรียนใหม่ แล้วส่งตัวนักเรียนเข้ารับการบำบัดรักษาในโรงพยาบาลตามโครงการโลกใบใหม่

จากคำบอกเล่าของนักเรียนพบว่า นักเรียนได้ยาบ้ามาก่อนข้างห้าจากผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยในชุมชนซึ่งมีทั้งผู้หญิง ผู้ชายและนักเรียน รวมทั้งเพื่อนในซอยเดียวกันที่บ้าน บางครั้งได้ยาบ้ามาก่อน จ่ายเงินภายหลัง จำนวนยาบ้าที่ได้มามีตั้งแต่ 10 - 20 - 100 เม็ด ขณะที่นำยาบ้าเข้ามาปล่อยในโรงเรียน นักเรียนจะมาถึงโรงเรียนเช้ามากเพื่อไม่ให้เกิดการแย่งลูกค้ากับผู้ขายรายอื่น สำหรับนักเรียนผู้ซื้อซึ่งจัดว่าเป็นลูกค้ายาบ้าในโรงเรียนนั้น ในรายที่ผู้ซื้อเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ นักเรียนจะให้ซื้อเชื่อได้เพื่อแย่งลูกค้าจากผู้ขายรายอื่น มีผลให้นักเรียนเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมค่อนข้างมากจากผู้ซื้อที่มีความผูกพันกับนักเรียน เนื่องจากนักเรียนสามารถสนองความต้องการของผู้ซื้อซึ่งมีเงินจำกัดหรือไม่มีเงินได้ค่อนข้างมาก ในขณะที่ผู้จำหน่ายบางรายที่เป็นคู่แข่งจะไม่ยอมให้ซื้อเป็นเงินเชื่ออย่างเด็ดขาด ปรากฏการณ์เช่นนี้มีผลให้นักเรียนเกิดความสนใจในการจำหน่ายบ่อยครั้งมากขึ้น ในปริมาณมากขึ้น จนถูกครูจับได้ และถูกส่งตัวไปบำบัดรักษาเป็นเวลา 12 วัน

“ มีเยอะมาก ผมอยู่แถวนี้ผมรู้ อยู่ประถมศึกษาของถูกมากเลยครับ ทำให้คนตั้งคมีสี่สิบสามสิบอย่างนี้ออกไปข้างนอกได้ แบบติดไว้สามสิบสี่สิบก็ได้แล้ว ให้ติดด้วยครับ แย่งลูกค้าครับ แต่คนมันเยอะครับ ส่วนมากอาจารย์ดูไม่ทั่วถึงหรอกครับ เขาไม่รู้หรอกแรกว่าผมขายเพราะหน้าตาผมดีหน่อย เขาไม่ค่อยสนใจอะไรครับ หน้าตาโหลมๆหน่อยเค้าคิดว่าเสพหรือขายไป ผมไม่เคยถูกจับได้ จวนตัวก็ไม่เคยมี ไม่เคยจะโดนทิ้งเลยครับ ก็เฉยๆคันไม่เจอเพราะว่าผมข่อนดี เรื่องถึงฝ่ายปกครองผมก็ขึ้น แต่ของอยู่ในตัวผมผมก็ไม่กลัว ขึ้นไปเถอะ ตามอะไรก็ตอบ เฉยๆครับ เขาไม่ทำจริงหรอกครับ คืออยากมีเงินใช้ ”

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นตัวอย่างที่สะท้อนถึงแรงจูงใจคือเงินมีผลต่อนักเรียนในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดคือการเข้าสู่กระบวนการเสพและจำหน่ายยาบ้าของนักเรียน โดยหวังผลให้มียาบ้าเสพฟรีๆและได้กำไรจากการขายให้กับลูกค้าในโรงเรียน ซึ่งจะนำไปแพร่กระจายในกลุ่มเพื่อนผู้เสพยาบ้าในโรงเรียน ข้อที่น่าสังเกตคือโครงสร้างของการขายซึ่งมีความเข้มแข็งค่อนข้างมาก เนื่องจากผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยในชุมชนไม่เพียงแต่จะให้นักเรียนคนนี้รับยาบ้ามาจำหน่ายโดยที่ยังไม่ต้องจ่ายเงินค่ายาบ้าทันทีเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังมีการจูงใจด้วยการแจกยาบ้าให้ใช้ฟรีในช่วงแรกก่อนจนคิด การเลี้ยง การให้ซื้อเงินเชื่อ ฯลฯ กลวิธีโน้มน้าว สร้างแรงจูงใจแก่ผู้ขายและผู้เสพด้วยวิธีการต่างๆอย่างหลากหลายเช่นนี้ มีผลต่อการแพร่กระจายอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว

สรุป แบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดจากเหตุการณ์ที่สองคือนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางการแพร่กระจายยาบ้าในโรงเรียน(2) รับยาบ้าจากผู้จำหน่ายรายย่อยในชุมชน(1) นำมาจำหน่ายให้กับกลุ่มเพื่อนนักเรียน(3) ซึ่งจะนำยาบ้าไปใช้ร่วมกับ

กลุ่มเพื่อนในโรงเรียน(4) มีผลต่อการแพร่กระจายของชาบบ้าภายใต้โครงสร้างทางสังคม

เหตุการณ์ที่สาม นักเรียนเล่าว่ามีการนัดหมายกันระหว่างนักเรียนที่เป็นผู้จำหน่ายชาบบ้าในโรงเรียนกับผู้จำหน่ายรายย่อยในชุมชนให้นำชาบบ้าตามมาส่งให้กับนักเรียนบริเวณหลังโรงเรียนซึ่งเป็นชุมชนแออัด โดยนักเรียนจะปั่นรื้อออกไปรับชาบบ้านอกรั้วด้านหลังโรงเรียน แล้วนำเข้ามาจำหน่ายให้กับเพื่อนผู้ซื้อที่เป็นเครือข่ายอยู่ในโรงเรียนเพื่อนำไปใช้ร่วมกับเพื่อน ปรากฏการณ์เช่นนี้แม่ค้ำข้างโรงเรียนเล่าว่าเกิดขึ้นแทบทุกสัปดาห์ในช่วงเดือน มิ.ย. - สิงหาคม 2541 นอกจากนี้นักเรียนหลายคนยังเล่าถึงการแพร่กระจายของชาบบ้าในโรงเรียนจากประสบการณ์ตรงที่นักเรียนพบมาด้วยตนเองว่า

นักเรียนชาย ชั้นม. 5 อายุ 17 ปี

“ คนชายเขามาเข้า ดีห้าครั้งละครับ หกโมง หกโมงครึ่ง คนชายมากันแล้ว คนซื้อก็เข้า คนมาเข้าเขาเอามาจากข้างนอก เขามาประชุมกันที่ลานไฟ ห้องน้ำอาจารย์ดูดี ๆ ครับ คนฮ้วนล้าไม่น่าติดก็ติด ”

นักเรียนชาย ชั้นม. 4 อายุ 14 ปี

“ ทั้งเรื่องผม เรื่องกางเกงยี่เยะ ทั้งดีทั้งรับ รับไม่พอ ยังเอาไปตัดอีก เสียตายครับ กางเกงยี่เยะผม ตัดมาตั้ง 300 เขาวามีกระดุม โดน พวกนักเรียนไม่ชอบเลยยะ กระดุมมองไม่เห็น ไม่เห็นจะเกี่ยวกันตรงไหน ระเบียบมากไป เพื่อนผมบางคนในห้อง เขาไม่เก ไม่ติดยา ยังโดนเลยยะ โรงเรียนนี้มีมว่าครูตินักเรียนมากไป โดๆขนาด ม.ปลายแล้วยังโดน ถ้าจะให้ไม่โดน เขาก็หลบไปอยู่ตามห้องน้ำ เจอะฮาน่าอยู่แล้ว ”

นักเรียนชาย ชั้นม. 3 อายุ 15 ปี

“ เขาไม่ให้ทานข้าวเวลาเรียน หลังเข้าแถวห้ามนักเรียนเข้าโรงอาหาร บางคนสายไม่ได้ทานข้าวเข้า เขาระเบียบ ให้นักเรียนกินข้าวเป็นเวลา นักเรียนก็แอบสั่งข้าวไปกินในส้วม ขนาดห้องน้ำชายเข้มนมาก นักเรียนยังเอาข้าวเข้าไปกิน ก็เส้นของค่อ ของอยู่ในนั้นอยู่แล้ว ขวนกันคนโน้นคนนี้ ห้ามใจไม่ได้หรอกครับ นอกั้วหลังห้องน้ำหญิง เขาก็มัดเอามาส่งให้กัน ปายๆ อาจารย์ไปดักได้เลย ”

เหตุการณ์ข้างต้น พบว่านักเรียนศูนย์กลางเครือข่ายการแพร่ระบาดของชาบบ้าในโรงเรียน ไม่เพียงแต่จะได้รับชาบบ้ามาโดยการมีปฏิสัมพันธ์ทางตรงกับผู้จำหน่ายรายใหญ่ และรายย่อยในชุมชนเท่านั้น ในเวลาเดียวกันนักเรียนที่หลบการลงโทษของโรงเรียนอันเนื่องจากแต่งกายผิดระเบียบ ผ่าฝืนกฎ ระเบียบของโรงเรียน มีผลให้นักเรียนหลบครุไปซ่อนตัวอยู่ตามห้องน้ำ ทำให้พบกับผู้จำหน่ายชาบบ้าเข้ามาในโรงเรียนเพื่อจำหน่ายให้กับกลุ่มผู้เสพ และได้ชาบบ้ามา

ดังนั้น ความเข้มแข็งของเครือข่ายจากผู้จำหน่ายชาบบ้ารายใหญ่ในชุมชนในการสร้างความต้องการชาบบ้าให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ด้วยการใช้กลวิธีหลากหลายในการจูงใจนักเรียนให้เข้ามาใช้ ชาบบ้าจนติด และเป็นเครือข่ายการจำหน่ายชาบบ้าในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ มีการให้ใช้ชาบบ้ามาลองใช้ฟรี บริการให้ทดลองนำมาจำหน่ายก่อน จ่ายเงินทีหลัง

และบริการนำยาบ้านมาให้ถึงหลังโรงเรียน ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนชักชวนกันเสพยาบ้าในกลุ่มและชักชวนเพื่อนใหม่ที่หลบครุมาพบกันในห้องน้ำหรือมุมอับในโรงเรียนเข้ามารวมกลุ่มใช้ยาบ้าเพิ่มขึ้น มีผลต่อการเพิ่มจำนวนผู้ใช้ยาบ้าในโรงเรียน

สรุป เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าตามเหตุการณ์นี้จึงมีการสร้างความสัมพันธ์กันในโครงสร้างทางสังคม นั่นคือ มีการส่งผ่านยาบ้ากันได้ในเครือข่ายซึ่งเริ่มจากผู้จำหน่ายยาบ้านอกโรงเรียน(0) ส่งยาบ้าให้กับนักเรียนที่เป็นศูนย์กลาง(2) หรือบางครั้งก็ให้ผู้จำหน่ายรายย่อย(1) นำยาบ้ามาส่ง ณ ด้านหลังโรงเรียน นักเรียนก็นำยาบ้ามาจำหน่ายให้กับผู้ซื้อที่อยู่ในโรงเรียน(3) ผู้ซื้อจะนำไปเสพกับเพื่อนในกลุ่ม(4) และมีการชักชวนให้นักเรียนบางคนที่ไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในห้องน้ำโรงเรียน ร่วมเสพด้วยกัน การเชื่อมโยงกันเช่นนี้ทำให้เกิดการขยายสายสัมพันธ์ระหว่างกันเพิ่มขึ้น การดำรงอยู่ของกลุ่มเครือข่ายยาบ้าแต่ละกลุ่มจึงมีการเชื่อมโยงกันระหว่างกลุ่มเครือข่ายเช่นเดียวกับการเชื่อมโยงกันระหว่างปัจเจกบุคคล เหตุการณ์เหล่านี้ล้วนมีผลเกี่ยวข้องกับการทำให้นักเรียนได้ยาบ้า ใช้ยาบ้า เสพติดยาบ้า มีผลต่อการแพร่กระจายไปทั้งโรงเรียน

เหตุการณ์ที่สี่ กรณีนักเรียนหญิงคนนี้ เธอเข้าเรียนที่โรงเรียนประถมศึกษาตั้งแต่ชั้นม. 1 ในปีการศึกษา 2537 จนถึงปัจจุบันปีการศึกษา 2541 นักเรียนยังเรียนชั้นม. 4 โปรแกรมวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์ ในขณะที่ควรเรียนชั้นม. 5 จากการสอบถามนักเรียนทบทวนความหลังว่า เริ่มใช้ยาบ้าในขณะที่เรียนชั้นม. 2 เทอม 2 ที่บ้านเพื่อน และใช้มาจนถึงปัจจุบัน นักเรียนเล่าว่าเข้าเรียน ชั้น ม. 4 ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 1 ของปีการศึกษา 2540 มีเวลาเรียนเพียงเดือนครึ่ง หลังจากนั้นได้ลาพักการเรียนไป 1 ปี เพิ่งมาเข้าเรียนชั้นม. 4 ใหม่ในปีการศึกษา 2541 ขณะที่ทำการสัมภาษณ์ จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีรูปร่างผอม ผิวพรรณซีดขาวอมเหลือง ริมฝีปากค่อนข้างเขียว เล็บมือสีชาวนิด กลืนตัวแรงจนผู้สัมภาษณ์ได้กลิ่นตลอดเวลาที่สัมภาษณ์ (ผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ นั่งห่างกันประมาณ 2 ฟุต) นักเรียนมีอาการที่น่าสังเกตคือ นัยน์ตาทั้ง 2 ข้างจะฉ่ำคล้ายกับมีน้ำเคลือบอยู่ตลอดเวลา ตาขาวมีสีออกเหลืองนิด ๆ ตาจะไม่อยู่นิ่ง จะเหลือบขึ้น-ลง เหลือบไปทางซ้าย - ขวา ตาลอกแฉกอยู่ตลอดเวลา เธอพูดเสียงเบา คำพูดบางคำหายไปในลำคอจนผู้สัมภาษณ์ฟังไม่รู้เรื่อง ต้องถามใหม่และขอร้องให้พูดซ้ำในบางครั้ง ขณะให้สัมภาษณ์ นักเรียนมีอาการเหมือนจะร้องไห้ในบางครั้ง ผู้สัมภาษณ์ต้องใช้วิธีแคะแขน แคะมือของนักเรียนเป็นบางครั้งเพื่อให้กำลังใจและขอให้พูดต่อ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือด้วยดีตลอดเวลาที่ให้สัมภาษณ์ประมาณ 1 ชั่วโมงเศษ

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ผู้ให้สัมภาษณ์สวมเสื้อนักเรียนหลวมมาก สีขาวมอๆ ยับยู่ นุ่งกระโปรงนักเรียนย้วยๆ แคบและสั้นกว่าเข่าเล็กน้อย ไม่ขาดเข็มขัด ใส่ถุงเท้าสีขาวมอๆ ม้วนขอบถุงเท้าไว้เล็กน้อยดูเป็นม้วนกลมๆ เหมือนขนมโดนัท เพราะถุงเท้าสั้นกว่าปกติ ใส่รองเท้าคัทชูสีดำ ส่วนบนของรองเท้าเหมือนกับรองเท้านักเรียนหญิงโดยทั่วไป แต่พื้นรองเท้าเป็นยางสีดำหนากว่ารองเท้านักเรียนโดยปกติ ดูลักษณะหัวรองเท้าคล้ายรองเท้า

บุตทหาร ข้อสังเกตประการสุดท้ายคือ เลื่อนนักเรียนที่ผู้ให้สัมภาษณ์สวม ปักชื่อนักเรียนไว้บนเสื้อ ว่า “ สายจิต วาระนิศ ” ซึ่งไม่ใช่ชื่อและชื่อสกุลที่แท้จริงของนักเรียน อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้วิจัยขออัดเทปการสัมภาษณ์ โดยได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ชักถามถึงลักษณะงานและที่ทำงานของผู้สัมภาษณ์ก่อนที่จะอนุญาตให้อัดเทปเสียงในการสัมภาษณ์ได้

ยิ่งไปกว่านี้คือ ฝ่ายปกครองของโรงเรียนได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่านักเรียนพักอยู่กับบิดามารดาในบ้านพักของโรงพยาบาลซึ่งอยู่ติดกับโรงเรียน มีเบาะแสบางประการที่ทำให้ค่อนข้างเชื่อได้ว่านักเรียนนำยาบ้าเข้าไปจำหน่ายให้กับคนใช้บางคนที่ได้รับการบำบัดรักษาเสพติดในโรงพยาบาลซึ่งเป็นที่ทำงานของผู้ปกครองนักเรียน รวมทั้งนำมาจำหน่ายในโรงเรียน เหตุผลสำคัญที่ทำให้ให้นักเรียนถูกเชิญตัวมาที่ฝ่ายปกครองคือ มีนักเรียนบางคนเห็นนักเรียนนำยาบ้ามาจำหน่าย ณ ห้องน้ำหญิงนอกอาคารเรียน และได้แจ้งฝ่ายปกครองโรงเรียน เมื่อครูไปถึงจุดจำหน่าย ได้จับตัวนักเรียนไว้ แต่เมื่อครูสตรียกค้นตัวกลับไม่พบหลักฐานยาบ้าในตัวนักเรียน เนื่องจากนักเรียนได้จำหน่ายไปหมดก่อนที่จะครูจะเข้าไปถึง

อย่างไรก็ดี นักเรียนปฏิเสธว่าตนไม่ใช่ผู้จำหน่ายยาบ้า ดังคำให้สัมภาษณ์ “ ค่ะ เขาว่าหนูขาดเรียนเกิน 15 วัน เวลาเรียนไม่พอ ภาคทัณฑ์แล้ว เขาให้พักการเรียนเลย ตั้งแต่กลางเทอม 1 ปี 40 ปีนี้พอพามาสมัครใหม่ เขาให้เข้าชั้น ม. 4 ปีแล้วหนูเรียนแค่เพียงไม่กี่อาทิตย์แล้วออกไป ปีนี้ก็ขาดเรียนอีก อาทิตย์นี้มาก อาจารย์เขาหาว่าหนูเอายามาปล่อยเมื่อวานนี้” และในขณะที่พูดปฏิเสธ นักเรียนจะไม่มองหน้า ไม่สบตาผู้สัมภาษณ์เลย ในที่สุดเมื่อผู้วิจัยชักถามถึงโทษของยาบ้า นักเรียนหญิงคนเดิมให้คำตอบดังนี้ “โทษหรือ (นี่คืออยู่ครู่หนึ่ง) คนเสพยา คนขายติดคุก เสพที่โรงเรียนอาจารย์พาไปรักษา ถ้าขายเขาเอาออก หนูไม่ขาย หนูเอาจากเพื่อนมาแจกๆกัน หนูไม่ขาย” และต่อข้อคำถามว่าชอบเรียนวิชาอะไรบ้าง ซึ่งนักเรียนตอบทันทีว่า “ไม่ชอบทุกวิชา”

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นข้างต้น เมื่อนำแนวคิดของกรานเวตเตอร์ (Granovetter. 1983) ที่กล่าวไว้มาพิจารณาว่า เราควรสนใจที่จะประเมินความเกี่ยวพันที่อ่อนแอด้วย นั่นคือความสัมพันธ์ระหว่างผู้จำหน่ายยาบ้าจากนอกโรงเรียนกับนักเรียนที่เป็นผู้จำหน่ายและผู้ใช้ยาบ้าในโรงเรียนที่แม้จะเป็นเพียงการติดต่อในบริเวณขอบๆ ของเครือข่ายทางสังคมในโรงเรียน แต่ก็เป็น การติดต่อสัมพันธ์ทางตรงที่มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้า เพราะคำบอกเล่าของนักเรียนระบุว่าเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อความสนใจของผู้ค้ายาบ้ารายย่อยและนักเรียนผู้จำหน่ายยาบ้า ในการนำยาบ้าเข้ามาจำหน่ายถึงในโรงเรียนโดยตรงก็คือ ตัวนักเรียนผู้ค้ายาบ้าเอง ซึ่งไม่เพียงแต่จะยังคงมีสถานภาพเป็นนักเรียนของโรงเรียนประจำศึกษาและนำยาบ้าเข้ามาจำหน่ายในโรงเรียนเท่านั้น ในขณะเดียวกันนักเรียนคนนี้ยังมีเครือข่ายการจำหน่ายยาบ้าที่อื่นคือ ในโรงพยาบาลและในชุมชน ส่วนข้อสังเกตอีกประการหนึ่งจากครูฝ่ายปกครองก็คือ ดูเหมือนกับว่านักเรียนค้ายาบ้าคนนี้ต้องการให้สภาพการเป็นนักเรียนดำรงอยู่

เพียงเพื่อให้อาจารย์เป็นช่องทางในการเดินเข้ามาในโรงเรียนเพื่อนำยาบ้าเข้ามาจำหน่าย ทั้งๆที่จุดมุ่งหมายหลักมิได้อยู่ที่การศึกษาเล่าเรียน

สิ่งที่ต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานี้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนผู้เป็นศูนย์กลางการจำหน่ายยาบ้า ที่มีพัฒนาการโดยเริ่มจากการใช้ยาบ้า เป็นผู้ติดยาบ้า และเป็นผู้จำหน่ายยาบ้า ในโรงเรียนและที่อื่น แสดงให้เห็นถึงผลการเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่ายในสังคม ซึ่งนักเรียนผู้จำหน่ายยาบ้ามีการเชื่อมโยงติดต่อกับผู้จำหน่ายยาบ้าในชุมชนและลูกค้าคือกลุ่มผู้ใช้ยาบ้าทั้งในโรงเรียนและในโรงพยาบาล ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองของนักเรียนขึ้นจากผู้เสพยาบ้าเป็นผู้จำหน่ายยาบ้าอย่างค่อนข้างกว้างขวาง บ้าป็น ไม่เกรงกลัวกฎหมาย ด้วยเหตุผลคือความต้องการเงินเพื่อใช้สำหรับการเสพยาบ้า

สรุป แบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดจากเหตุการณ์ที่สี่คือนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางของการแพร่ระบาดจะอยู่ในสภาพนักเรียนที่มาโรงเรียนเป็นประจำคราว ในขณะที่ตัวกันผู้ขายยาบ้ารายย่อยที่ใกล้ชิดกับนักเรียนศูนย์กลางและตัวนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางการจำหน่ายเอง ไม่เพียงแต่จะเกิดความสนใจในการนำยาบ้าเข้ามาส่งให้จนถึงมือนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางการจำหน่ายยาบ้าที่หลังโรงเรียนเท่านั้น ในขณะที่ตัวกันผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยจากนอกโรงเรียน ยังเข้ามาส่งยาบ้าโดยตรงถึงโรงเรียนให้กับนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางการจำหน่ายยาบ้าในโรงเรียนอีกด้วย ปรากฏการณ์เช่นนี้จึงมีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

เหตุการณ์ที่ห้า ผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยคือศิษย์เก่าซึ่งปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาอื่น เขาเข้ามาในโรงเรียนในช่วงกลางวัน เขาแต่งเครื่องแบบของสถานศึกษาอื่นเข้ามาในโรงเรียน บางคนกระโดดข้ามรั้วด้านหน้า ด้านหลังเข้า - ออกโรงเรียน บางคนเดินผ่านยามเข้าทางประตูหน้าโรงเรียน พวกเขาจะไปชุมนุมกัน ณ บริเวณหน้าห้องน้ำชาย หรือบริเวณลานไฟ เพื่อรอจำหน่ายยาบ้าให้กับนักเรียน โดยขายให้กับนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางยาบ้าในโรงเรียนด้วยและยังขายตรงให้กับนักเรียนที่เป็นผู้ใช้ยาบ้าและนักเรียนคนอื่น ๆ ในกลุ่มผู้เสพยาบ้า โดยอาศัยความคุ้นเคยและรู้จักหน้ากัน

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เข้าไปพูดคุยกับผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยที่เป็นนักศึกษาต่างสถาบัน ซึ่งเขามานั่งรอลูกค้ายาบ้า ณ ม้าหินไม่ห่างจากห้องน้ำชายชั้นอาคาร 1 ปรากฏว่าเขาแต่งกายในชุดฝึกงานของสถาบันการศึกษาด้านอาชีพแห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ไม่ห่างจากโรงเรียนประถมศึกษา เขาแก้ตัวว่าเข้ามาพบเพื่อนเพื่อเยี่ยมเยียนกัน เนื่องจากเขาเองเป็นศิษย์เก่าและเขาไม่มีคาบเรียนในช่วงเวลาดังกล่าว ขณะที่เขานั่งคุยกับผู้วิจัยนั้น สายตาของเขาจะมองไปที่นักเรียนซึ่งเดินผ่านไปมาตลอดเวลา เมื่อเห็นนักเรียนที่เป็นลูกค้ายาบ้า เขาก็ก้าวคำขอโทษผู้วิจัยอย่างสุภาพเรียบร้อย ขอดำไปเข้าห้องน้ำและรีบลุกเดินตามลูกค้าเข้าไปในห้องน้ำ ใช้เวลาประมาณ 3 - 5 นาที จึงกลับออกมาและเล่าสิ่งๆที่จะไม่เข้ามาคุยกับผู้วิจัยอีก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงหลบไปอยู่ในที่ซึ่งเขาจะมองไม่เห็นผู้วิจัย แต่ผู้วิจัยสามารถ

มองเห็นเขาได้ ปรากฏว่าในช่วงเวลาที่ได้จุ่มสังเกตุอยู่ประมาณครึ่งชั่วโมง พบว่าเขาได้ลุกเดินตามลูกค้าเข้าไปในห้องน้ำถึง 3 ครั้ง หลังจากนั้นปรากฏว่าอาจารย์ฝ่ายปกครองซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในโรงเรียนว่าดู ชอบเมียนนักเรียน ได้เดินตรงไปยังบริเวณดังกล่าว เมื่อเขามองเห็นอาจารย์ เขารีบลุกออกวิ่งและกระโดดแผลวขึ้นไปเหยียบบนโต๊ะหินขัดข้างรั้วโรงเรียน แล้วกระโจนเหยียบรั้วโรงเรียนกระโดดออกไปนอกรั้วได้อย่างรวดเร็วในเวลาเพียงไม่กี่วินาที

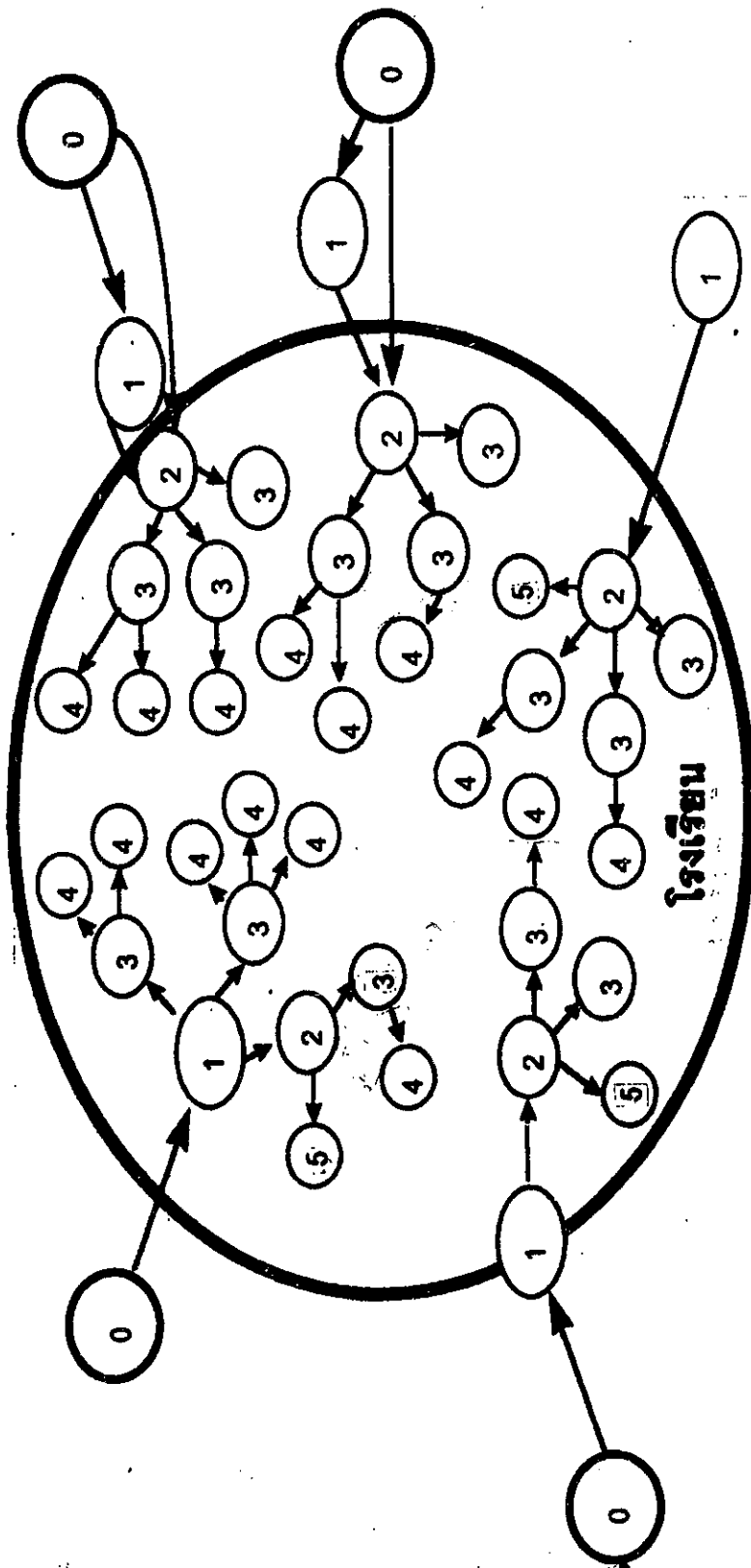
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อหน้าต่อตาฉัน สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์นักเรียนชาย ชั้น ม. 4 อายุ 16 ปี เกี่ยวกับเรื่องสถานที่และเครือข่ายการซื้อขายยาบ้าในโรงเรียนดังต่อไปนี้ “ คนข้างนอก บางทีมีมาคัดกรองสถานไม่ ถ้าชี้ ๆ ก็จะเชื่อกันได้ ถ้าซื้อบ่อย ๆ ก็จะไวใจ บางทีก็ตอนเลิกเรียนเจอกัน ” ส่วนนักเรียนชาย ชั้น ม. 6 อายุ 18 ปี ก็ได้เล่าเรื่องมีคนนอกเข้ามาขายยาบ้าในโรงเรียนดังนี้ “ บางคนที่มารูปนักเรียน มาแค้น พวกนี้มาบ่อย ๆ รับมาจากข้างนอกมาปล่อยในโรงเรียน เอามาปล่อยตรงนั้นเมื่อก่อนตรงนั้นเมื่อก่อน ไม่เขอะหรอกครับ วันนึงสูงสุดก็ 10 เม็ดได้มั้ง ! ผมก็ไม่ค่อยทราบ แต่รู้ว่าเขาจะห่อมาเล็กๆ บางทีทางแกนนักเรียนก็จะเจาะให้มีรูมานะครับ เขาใช้ด้ายเย็บกับท่อยา ขายแล้วก็จะบังพอดิ อาจจะตามร่องเท้าดูเท่านั้นครับ เข้ามาง่าย ๆ ครับ ! มีนักเรียนข้างนอกเข้ามาขาย ”

นอกจากนี้ยังมีคำแนะนำของนักเรียนหญิง ชั้น ม. 6 อายุ 18 ปี ที่ไม่ใช่ยาบ้า ผู้พบเห็นเหตุการณ์เกี่ยวกับการนำยาบ้าเข้ามาขายในโรงเรียนโดยศิษย์เก่าที่จบไปแล้ว หรือศิษย์บางคนที่ยังเรียนไม่จบ เนื่องจากได้คะแนนสูงในบางวิชา ต้องมาเรียนแก้ เรียนเพิ่ม ทำงานเพิ่มเป็นครั้งคราว และนำยาบ้ามาปล่อยให้กับรุ่นน้องในโรงเรียนที่รู้จักกัน ดังนี้ “ เขาซื้อขายกันในห้องน้ำ เขาจะเสพยากันในห้องน้ำหรือมุมเงียบ ๆ นะคะ ! ก็อย่างเช่นตอนเย็น ๆ หลังห้องน้ำหญิง และจะมีติดกับบ้านของคนภายนอก นักเรียนเก่งจริง ๆ สามารถปั่นกำแพงขึ้นมาเลย ขายแล้วก็กลับไปได้ หรือถ้าปั่นไปเอาเขาก็ปั่นกลับเข้ามาได้ ”

สรุป จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้า ซึ่งมีการเชื่อมโยงติดต่อกันระหว่างนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางเครือข่ายในโรงเรียน(2) กับผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยจากนอกโรงเรียน(1) ซึ่งไม่เพียงแต่จะนำยาบ้ามาจำหน่ายในชุมชนแออัดหลังโรงเรียนเท่านั้น พวกเขาตั้งใจถึงขนาดเข้ามาจำหน่ายถึงในโรงเรียน และไม่เพียงแต่จะจำหน่ายให้กับนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางยาบ้า(2) เพื่อนำไปจำหน่ายต่อให้กับนักเรียนผู้ใช้ยาบ้า(3) ในเครือข่ายเท่านั้น ในขณะที่ตัวผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยจากนอกโรงเรียนยังจำหน่ายยาบ้าโดยตรงให้กับนักเรียนผู้ใช้ยาบ้าคนอื่น ๆ และสมาชิกในกลุ่มผู้เสพยาบ้า(4) อีกด้วย เครือข่ายการแพร่ระบาดที่มีลักษณะเช่นนี้ มีผลต่อการแพร่กระจายของยาบ้าอย่างรวดเร็ว

ดังนั้น เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าที่พบในโรงเรียนจึงมี 5 แบบแผนดังต่อไปนี้

แผนภาพ 5 แสดงแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

0	ผู้จำหน่ายยาบ้ารายใหญ่ในชุมชน	1	ผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยในชุมชน
2	นักเรียนที่เป็นศูนย์กลางการจำหน่ายยาบ้าในโรงเรียน	3	นักเรียนในโรงเรียนที่ซื้อยาบ้าจากนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางการจำหน่าย
4	นักเรียนในกลุ่มผู้ร่วมซื้อและแจกจ่ายกับเพื่อนในโรงเรียน	5	นักเรียนที่ใช้ยาบ้าคนเดียวโดยซื้อตรงจากผู้จำหน่ายในโรงเรียน

จากแผนภาพที่ 5 พบว่า เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน มีแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนถึง 5 ลักษณะด้วยกัน โดยจำแนกตามลักษณะของการเชื่อมโยงติดต่อกันระหว่างผู้จำหน่ายยาบ้ารายใหญ่นอกโรงเรียนหรือ(0) และผู้จำหน่ายรายย่อยนอกโรงเรียนหรือ(1) กับนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางการจำหน่ายยาบ้าในโรงเรียนหรือ(2) และนักเรียนผู้ซื้อหรือ(3) กับผู้ใช้ยาบ้าในโรงเรียนหรือ(4) นั่นก็คือ

ลักษณะแรก นักเรียนที่เป็นศูนย์กลางจำหน่ายยาบ้าในโรงเรียนหรือ(1) รับยาบ้าจากผู้จำหน่ายยาบ้ารายใหญ่หรือ(0) และผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยนอกโรงเรียนหรือ(1) นำมาจำหน่ายให้กับนักเรียนผู้ซื้อหรือ(2) และนักเรียนกลุ่มผู้ใช้ยาบ้าในโรงเรียนหรือ(4)

ลักษณะที่สอง นักเรียนที่เป็นศูนย์กลางจำหน่ายยาบ้าในโรงเรียนหรือ(2) รับยาบ้าจากผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยนอกโรงเรียนหรือ(1) นำมาจำหน่ายให้กับนักเรียนผู้ซื้อหรือ(3) และนักเรียนกลุ่มผู้ใช้ยาบ้าในโรงเรียนหรือ(4)

ลักษณะที่สาม นักเรียนที่เป็นศูนย์กลางจำหน่ายยาบ้าในโรงเรียนหรือ(2) รับยาบ้าจากผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยหรือ(1) ที่นำยาบ้ามาส่งให้กับนักเรียนที่นอกรั้วด้านหลังโรงเรียนเพื่อจำหน่ายให้กับนักเรียนผู้ซื้อหรือ(3) และนักเรียนกลุ่มผู้ใช้ยาบ้าในโรงเรียนหรือ(4)

ลักษณะที่สี่ ผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยจากนอกโรงเรียนหรือ(1) นำยาบ้าเข้ามาจำหน่ายให้กับนักเรียนผู้จำหน่ายยาบ้าในโรงเรียน(2) ถึงในโรงเรียนด้วยตัวเอง และ

ลักษณะที่ห้า ผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยจากนอกโรงเรียนหรือ(1) ไม่เพียงแต่จะนำยาบ้ามาส่งให้กับนักเรียนที่เป็นศูนย์กลางในโรงเรียนหรือ(2) ถึงข้างรั้วหลังโรงเรียนเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังข้ามรั้วโรงเรียนเข้ามาจำหน่ายยาบ้าให้กับนักเรียนผู้ซื้อหรือ(3) และนักเรียนผู้ใช้ยาบ้าในโรงเรียนหรือ(4) และหรือนักเรียนผู้ใช้ยาบ้าคนเดียว(5) ถึงในโรงเรียนโดยตรงอีกด้วย

ฉะนั้น แบบแผนหรือลักษณะของการเชื่อมโยงติดต่อกันในการแพร่กระจายยาบ้าที่พบในโรงเรียนประถมศึกษา จึงมีลักษณะสำคัญคือ มีนักเรียนที่เป็นผู้จำหน่ายยาบ้าหรือ(2)ในโรงเรียน 5 คน แต่นักเรียนที่เป็นผู้ซื้อยาบ้าหรือ(3) กลับมีเป็นจำนวนมากกว่าผู้จำหน่ายยาบ้าหลายเท่า และนักเรียนที่มาร่วมซื้อและร่วมเสพหรือ(4) กลับยิ่งมีจำนวนเพิ่มทวีมากกว่าผู้ซื้อหรือ(3)อีกหลายเท่าตัว ปრაกฏการณ์เช่นนี้ มีผลให้นักเรียนกลุ่มผู้ใช้ยาบ้าในโรงเรียนคือกลุ่ม(3) และกลุ่ม(4) มีแนวโน้มในการได้ยาบ้าและเข้าไปติดยาบ้าเพิ่มขึ้นได้ง่าย ภายใต้แบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งมีผลต่อการทำทาสะเปียบ การยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบ การต่อรองกับบรรทัดฐาน ส่งผลต่อการได้ยาบ้า การเข้าไปติดยาบ้า และการแพร่กระจายของยาบ้าอย่างกว้างขวางและรวดเร็วในโรงเรียน

สรุป แบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้าที่พบในโรงเรียนจึงมีลักษณะที่สำคัญคือ นักเรียนที่เป็นศูนย์กลางการจำหน่ายยาบ้าในโรงเรียน คือนักเรียนปัจจุบันที่มาเรียนเต็มเวลา นักเรียนปัจจุบันที่มาเรียนเป็นบางเวลา นักเรียนนักศึกษาจากต่างสถาบันและ

บุคคลภายนอก บุคคลเหล่านี้เป็นผู้นำชาน้ำจากผู้จำหน่ายชาน้ำรายใหญ่ในชุมชนและจากผู้จำหน่ายชาน้ำรายย่อยนอกโรงเรียน มาจำหน่ายให้กับนักเรียนผู้ซื้อในโรงเรียน นักเรียนผู้ซื้อชาน้ำในโรงเรียนจะนำชาน้ำไปจำหน่ายและใช้ร่วมกับนักเรียนกลุ่มผู้ซื้อชาน้ำในโรงเรียน การจำหน่ายชาน้ำจากผู้จำหน่ายชาน้ำในโรงเรียนไปยังนักเรียนผู้ซื้อชาน้ำในโรงเรียนนั้น พบว่ามีทั้งการจำหน่ายผ่านนักเรียนผู้ซื้อ เพื่อนำไปใช้ร่วมกับกลุ่มเพื่อนผู้ซื้อชาน้ำในโรงเรียน และการจำหน่ายให้กับนักเรียนผู้ซื้อชาน้ำคนเดียวโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านนักเรียนผู้ซื้อ และไม่เกี่ยวข้องกับกลุ่มนักเรียนผู้ซื้อชาน้ำคนอื่น ๆ แบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดของชาน้ำทั้งหมดนี้ มีผลต่อการแพร่กระจายของชาน้ำอย่างรวดเร็วในโรงเรียน

บทที่ 7

ข้อสรุปเชิงทฤษฎีและข้อเสนอแนะ

ปรากฏการณ์ของการติดยาเสพติด เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมของไทยซึ่งมีความสำคัญ เพราะไม่เพียงแต่จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเรื้อรังมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังเป็นปรากฏการณ์ที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ เพราะได้แพร่ระบาดไปสู่ประชากรวัยรุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือนักเรียนนักศึกษามากขึ้นทุกขณะ ส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่เยาวชนในหลายด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม รวมทั้งก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครองในชาติ ประการสำคัญคือ ส่งผลเสียต่อสุขภาพอนามัย ค่านิยม ศีลธรรมจริยธรรม และเศรษฐกิจของประชากรในสังคมไทย

การแพร่ระบาดของยาเสพติด เป็นปรากฏการณ์ที่นับวันยิ่งขยายตัวแพร่กระจายไปในทุกสังคม โดยนัยของการพัฒนาประเทศในช่วง 30 - 40 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเน้นทิศทางการเจริญเติบโตไปในทิศทางของความทันสมัยตามแบบอย่างตะวันตกซึ่งส่งผลกระทบในเชิงลบให้กับสังคมไทยซึ่งเข้าสู่สภาวะของความด้อยพัฒนาเช่นเดียวกับประเทศโลกที่สามอื่น ๆ จนกล่าวได้ว่าไม่ว่าเศรษฐกิจและภาคอุตสาหกรรมของประเทศจะเจริญก้าวหน้าในทางวัตถุมามากเพียงใดก็ตาม สภาวะของความด้อยพัฒนาที่เกิดขึ้นก็สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ไม่เอื้อต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย นั่นคือปัญหาภาวะวิกฤติทางสังคมอันเกิดจากการติดยาเสพติดของประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในประชาชนไทย อันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ไม่พึงปรารถนาที่ยังปรากฏขึ้นเป็นนิจ

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าการแพร่ระบาดของสารเสพติดโดยเฉพาะอย่างยิ่งยาบ้า เป็นปัญหาสำคัญของประเทศที่พบเห็นและได้ยินข่าวเสมอ ทั้งนี้เพราะเป็นปัญหาที่มีพลวัตรซับซ้อนเชื่อมโยงกับปัจจัยและเงื่อนไขหลายประการ นับตั้งแต่ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมืองการปกครอง ประการสำคัญคือกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งส่งผลต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การที่วัฒนธรรมตะวันตกซึ่งหล่อหลอมเข้ามาในหลายรูปแบบ อาทิ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ล้วนยั่วยุให้ประชาชนเกิดความอยากรู้อยากเห็นอยากทดลอง เพื่อสนองความต้องการของตนทั้งสิ้น ย่อมส่งผลให้เกิดการเข้าไปติดยาบ้าและนำไปสู่การแพร่ระบาดของยาบ้า อย่างกว้างขวางกับกลุ่มประชาชนวัยทำงาน รวมทั้งกลุ่มวัยรุ่นในสถานศึกษา ซึ่งพบว่ามีกระแสมากของยาบ้าค่อนข้างสูง ภูมิทัศน์นี้เป็นไปอย่างรุนแรงโดยเป็นแบบแผนพฤติกรรมเฉพาะของกลุ่มเยาวชนในโรงเรียนหลายแห่งที่มีปัญหานี้ในปริมาณความชุกอย่างที่ไม่อาจคาดคิดมาก่อน

จากการศึกษาและการรวบรวมผลการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการแพร่ระบาด และการควบคุม

ยาบ้าทั้งในประเทศและต่างประเทศย้อนหลังกว่า 20 ปี พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ทำการศึกษา ปัญหายาบ้าใน 4 มิติ คือ ประการแรก มิติทางสังคม เป็นการศึกษาการเสพและผลที่เกิด ขึ้นกับกลุ่มคนชั้นวรรณะทุก คนชั้นวรรณะโดยสาร และคนงานในสถานประกอบการ ประการที่ สอง มิติทางการแพทย์ เป็นการศึกษาอาการที่เกิดกับระบบต่างๆ ในร่างกายอันเกิดจากการ เสพยาบ้า ประการที่สาม มิติทางเศรษฐกิจ เป็นการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและผลเสียทาง เศรษฐกิจอันเกิดกับผู้เสพ ครอบครัว สังคม และประเทศ ประการที่สี่ มิติทางการเมือง การปกครอง เป็นการศึกษาวิเคราะห์กฎหมายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด การศึกษาวิจัยยาบ้าในมิติต่างๆดังที่ได้กล่าวแล้วนี้ ใช้วิธีการศึกษาโดยการสำรวจ การวิเคราะห์ สาเหตุ และการอธิบายผลจากการสังเกตปรากฏการณ์ที่ปรากฏอยู่แล้วในเชิงเหตุและผลเป็น สำคัญ ส่วนการศึกษาเรื่องโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า : ศึกษา กรณีโรงเรียนมัธยมศึกษา ยังไม่มีผู้ศึกษามาก่อน

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า : ศึกษากรณีโรงเรียนมัธยมศึกษา จึงเป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจถึงรากเหง้าของปัญหา การแพร่ระบาดของยาบ้าว่า (1) การจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนมีความเกี่ยวข้องกับการ แพร่ระบาดของยาบ้าอย่างไร (2) เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้ามีแบบแผนอย่างไร และ (3) เงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาดของยาบานั้นเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำเสนอแนวคิด ในเชิงนโยบายและเพื่อเพิ่มแนวทางในการป้องกันปรามการแพร่ระบาดของยาบ้าในสถานศึกษาให้ สอดคล้องกับฐานรากที่แท้จริงของปัญหามากยิ่งขึ้น

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ทำความเข้าใจเรื่องการจัดระเบียบทาง สังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า (2) ศึกษาแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ ระบาด (3) ศึกษาเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาด เพราะการแพร่ระบาดของยาบ้า เป็นกระบวนการซึ่งผิดกฎหมาย เกิดขึ้นในสถานศึกษาที่มีการจัดระเบียบแบบแผนที่แน่นอน การได้มาซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวจึงมุ่งเน้นการเรียนรู้จากโรงเรียนและชุมชนใกล้เคียงเพื่อหาคำ ตอนภายใต้ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยใช้วิธีการศึกษานวสิก ให้ความสำคัญกับการ ทำความเข้าใจพฤติกรรมและการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมด้วยการเข้าไปอยู่ในโรงเรียนและทำ ความเข้าใจการแพร่ระบาดของยาบ้าจากปรากฏการณ์จริงคือ สังเกตบริบท วิถีชีวิตและกิจกรรม ต่างๆที่เกิดขึ้น สัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งในและนอกโรงเรียน รวมทั้งศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและข้อเท็จจริงที่ปรากฏ เพื่อสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎีและข้อเสนอแนะ

โดยหลักการแล้วโรงเรียนในอุดมคติคือสถานที่ซึ่งมีการจัดระเบียบทางสังคมโดยมี บรรทัดฐานและการควบคุมให้เป็นไปตามบรรทัดฐาน เพื่อให้โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่เอื้อต่อ การเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ มีผู้ บริหารที่รักโรงเรียน มีความพยายามในการร่วมพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีความสมบูรณ์ด้านอาคาร สถานที่ มีสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนเพียงพอ มีเกณฑ์ผู้สอน : ผู้เรียน ที่เหมาะสม มี

การระดมทุนมีปัญหาต้องถ่วงน้ำหนักเพื่อพัฒนาโรงเรียน มีการร่วมพัฒนาจากชุมชนและประชาชน ภาครัฐ ภาคธุรกิจ รวมทั้งองค์การพัฒนาเอกชน มีการวัดและประเมินผลตามหลักสูตร ได้รับความยอมรับจากผู้นำท้องถิ่น ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องว่าเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมกลับพบว่า มีนักเรียนจำนวนไม่น้อยที่มองว่าโรงเรียนคือสถานที่โหดร้าย จำกัดสิทธิ ไม่เข้าใจนักเรียน ทันทิที่โรงเรียนเป็นอย่างนี้ ทางออกของนักเรียนซึ่งเป็นความพยายามในทางลบคือการเข้าไปมั่วสุม ดิตยาบ้า มีผลต่อการแพร่ระบาดในโรงเรียน

ผลการศึกษาในมิติทางสังคมคือเหตุการณ์ที่พบได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เจื่อนโซ่ที่นำไปสู่การแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างกว้างขวางในโรงเรียน มีฐานรากที่สำคัญบางประการมาจากโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน คือ การจัดระเบียบบรรทัดฐาน และการจัดระเบียบความแตกต่างทางสังคมที่เปรียบประหนึ่งกรอบความคิดที่ตีตราไว้ให้โรงเรียนถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการควบคุมให้นักเรียนทำตามระเบียบของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนกำหนดรายละเอียดเพิ่มขึ้นโดยอำนาจระเบียบของกระทรวง โดยนักเรียนไม่มีสิทธิเรียกร้องและไม่มีส่วนร่วมใดๆ ในการกำหนดระเบียบเหล่านั้น

อันที่จริงแล้วการเข้าไปดิตยาบ้าของนักเรียนจนมีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนนั้น เป็นปรากฏการณ์ที่ทุกฝ่ายต่างให้ความสนใจเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างนักเรียนกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ทั้งนี้เพราะสถาบันครอบครัวและโรงเรียนคือสถาบันที่มีหน้าที่หลักในการอบรม สั่งสอน และควบคุมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานทั้งที่เป็นวิถีประจำ จารีต กฎหมายและระเบียบปฏิบัติในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือบรรทัดฐานเรื่องสารเสพติด ยาบ้า แต่จากการศึกษาพบว่าทั้งครอบครัวและโรงเรียนยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนที่มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้า บุคลากรในโรงเรียนต่างมุ่งยึดระเบียบ แนวปฏิบัติในเรื่องต่างๆ และควบคุมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานอย่างเข้มงวด มีการลงโทษรุนแรงจนนักเรียนตีความหมายว่าละเมิดสิทธิ ไม่ยุติธรรม ส่งผลให้เกิดการหลบหลีกไปมั่วสุมกับเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน มีการใช้ยาบ้า เข้าไปดิตยาบ้า และนำมาแพร่ระบาดในโรงเรียน

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือโรงเรียนล้มเหลวในการควบคุมให้นักเรียนบางส่วนทำตามบรรทัดฐานด้านยาบ้า และล้มเหลวในการทำให้นักเรียนส่วนใหญ่กับครูและผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งเป็นผลจากการที่นักเรียนเข้าไปอยู่ในโรงเรียน และถูกควบคุมให้เป็นไปตามโครงสร้างหรือการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน โดยสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่เป็นเช่นนี้ มีผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เข้าไปดิตยาบ้า นำยาบ้ามาแพร่ระบาดในโรงเรียน ซึ่งไม่เพียงแต่จะมีเจื่อนโซ่มาจากการที่ยาบ้าหาได้ง่าย ราคาพอร่วมกันซื้อได้ มีการซื้อขายกันได้โดยสะดวกเท่านั้น ในขณะเดียวกันการศึกษาไปยังพบว่าเจื่อนโซ่สำคัญของการแพร่ระบาดที่พบจากการศึกษานี้ก็คือ ยาบ้าราคาถูก ผู้จำหน่ายมีกำไรมหาศาลจากการจำหน่ายยาบ้า และโรงเรียนยังเอาผิดกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาบ้าในโรงเรียนไม่ได้อีกด้วย

อย่างไรก็ดี ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่า (1) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน (2) ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน (3) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู และ (4) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้ไม่เพียงแต่จะมีผลต่อการได้ย่ำแย่และการดำรงอยู่ของโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อนักเรียนบางคนที่มีปัญหาวรรคฐานและถูกละทิ้ง ปฏิบัติของนักเรียนที่มีต่อการละทิ้ง ไม่เพียงแต่จะมองว่าการละทิ้งบางอย่างรุนแรงเกินไป ไม่เป็นธรรม และมองว่าความเบี่ยงเบนเป็นสิ่งที่ถูกต้องเท่านั้น ในขณะที่ตัวนักเรียนยังต้องอยู่กับบรรทัดฐาน หลบครู ไม่ยอมรับระเบียบ ยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบ ขาดการควบคุมภายใน เกิดระยะห่างทางสังคม (Social Distance) ระหว่างครูกับนักเรียน มีผลให้นักเรียนได้ย่ำแย่มาใช้และนำมาแพร่ระบาดในโรงเรียน ดังต่อไปนี้

ประการแรก ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน พบว่าระบบความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เป็นความสัมพันธ์ที่ครูใช้กฎ ระเบียบในเรื่องต่างๆ อย่างเข้มงวด ไม่ค่อยคำนึงถึงจิตใจนักเรียน นั่นคือการควบคุมวิถีชีวิตของนักเรียนในแต่ละวัน ควบคุมการแต่งกายของนักเรียน ควบคุมการเรียนการสอน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของครูกับนักเรียนและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้บริหารกับครู เป็นเรื่องใหญ่ของโรงเรียน กล่าวคือ โรงเรียนได้กำหนดรายละเอียดว่าด้วยเรื่องวิถีชีวิต เครื่องแต่งกาย และการแต่งกาย รวมทั้งเรื่องการเรียนการสอนและเรื่องอื่นๆ ไว้เป็นสายลักษณะอักษร มีการอบรมสั่งสอน และประกาศให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบด้วยการให้ศึกษาจากเอกสารคู่มือนักเรียน และโดยการปฐมนิเทศนักเรียนชั้น ม. 1 และ ม. 4 ที่เข้าเรียนใหม่ในช่วงต้นปีการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่มีรายละเอียดค่อนข้างมาก และเป็นสิ่งที่โรงเรียนกำหนดรายละเอียดเพิ่มขึ้นเองโดยอำนาจระเบียบของกระทรวง

วิถีชีวิตของนักเรียน ซึ่งถูกจัดระเบียบให้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของโรงเรียน โดยนักเรียนถูกจัดตารางเรียนให้เข้าแถวเข้า 08.05 น. เข้า Home Room เข้าเรียน มีอาหารและเครื่องดื่มให้เลือกรับประทานได้เฉพาะช่วงก่อนเวลา 08.05 น. และช่วงพักกลางวัน ถึงแม้ว่านักเรียนจะมีคาบว่างติดต่อกันในช่วงบ่าย นักเรียนก็ต้องรอเวลาจนถึง 15.10 น. จึงจะออกจากโรงเรียนเพื่อกลับบ้านได้ การจัดให้นักเรียนชั้น ม. 2 - ม. 3 เดินเรียนทุกคาบโดยไม่มียุติพักเรียนประจำ และให้ไปใช้ห้องน้ำนอกอาคารเรียน จากการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตของนักเรียนบางชั้นที่เดินเรียนต้องย้ายห้องเรียนแทบทุกคาบเรียน มีคาบว่างและห้ามออกนอกโรงเรียนกลับบ้านก่อนเวลา 15.10 น. เป็นแรงผลักดันที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการหลบครูเข้าไปมั่วสุมอยู่ในห้องน้ำได้ง่ายและบ่อยครั้งโดยปราศจากการติดตามและควบคุมของครูซึ่งทำได้ยาก ส่งผลให้นักเรียนได้พบเห็นเหตุการณ์ใช้ยาบ้าในห้องน้ำได้ค่อนข้างง่าย รวมทั้งมีผลต่อการมีความสัมพันธ์กับเพื่อนผู้ใช้ยาบ้า ณ ห้องน้ำ เกิดการชักจูงกันให้ทดลองใช้ นำไปสู่การเข้าไปติดยาบ้า

การควบคุมการแต่งกายของนักเรียน โรงเรียนถือเป็นเรื่องจริงจังและให้ความสำคัญ โดยทุกเช้าจะมีครูเวรอินตรวจการแต่งกายและเครื่องแต่งกายนักเรียน ณ ประตูทางเข้าโรงเรียน และมีการลงโทษนักเรียนผู้ฝ่าฝืนระเบียบด้านนี้ด้วยวิธีการต่างๆ ที่เป็นเผด็จการ กล่าวได้ว่า

บรรทัดฐานของโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องการควบคุมวิถีชีวิตของนักเรียน การแต่งกายและเครื่องแต่งกาย รวมทั้งเรื่องการเรียนการสอน ซึ่งเป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับนักเรียน การกระทำอย่างนี้ก่อให้เกิดการท้าทายระเบียบ เกิดการยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบ เป็นแรงผลักดันให้นักเรียนให้ความหมายกับการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของตนว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรม นำไปสู่การหาทางออกด้วยการหลบครู เข้าสู่โรงเรียนด้วยการกระโดดข้ามรั้ว เข้าไปซ่อนตัวในห้องน้ำ ไม่เข้าแถวเคารพธงชาติ ยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบ การควบคุมภายในที่ไม่ได้ผล มีแต่การควบคุมบังคับจากภายนอกเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นพอพ้นตากฎ นักเรียนจะฝ่าฝืนทันที มีผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนที่ใช้อย่างนี้เป็นช่องทางหนึ่งที่นำนักเรียนเข้าไปติดยาบ้า

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในเรื่องการเรียนการสอน จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ครูกับนักเรียนจะมีความสัมพันธ์กันในแบบผู้ควบคุมกับผู้ถูกควบคุม เพราะโรงเรียนให้อำนาจเปิดเสรีแก่ผู้สอนในการกำหนดรายละเอียดของวัตถุประสงค์ในการสอน การจัดกิจกรรม สื่อการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนแต่ละรายวิชาให้เป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงและตรงตามแนวทางที่กลุ่มโรงเรียนกำหนด มีผลให้ระบบความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในการเรียนการสอนเป็นระบบความสัมพันธ์แนวดิ่งที่ครูเป็นผู้มีอำนาจเผด็จการในการสอนโดยเด็ดขาดคือ เป็นผู้สอน ให้คะแนน ให้เกรด ตัดสินผลการสอบ โดยครูบางคนจะเน้นที่นักเรียนเก่งเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนอ่อนบางคนจะถูกดูว่าและถูกลงโทษเมื่อฝ่าฝืนระเบียบ กล่าวได้ว่าบรรทัดฐานในการสอนของครูบางคน เป็นแรงผลักดันให้นักเรียนให้ความหมายกับการลงโทษนักเรียนผู้ฝ่าฝืนบรรทัดฐานในการเรียนการสอนว่าครูไม่ยุติธรรม การฝ่าฝืนบรรทัดฐานของนักเรียนเป็นสิ่งที่ชอบธรรม ครูทำเกินไป ซึ่งมีผลต่อการต่อรองของนักเรียนโดยการหลบครูในบางคาบเรียนไปมั่วสุมในห้องน้ำ มีผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่ใช้อย่าง

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจนอกห้องเรียนระหว่างครูกับนักเรียน จากการศึกษาพบว่า ครูบางคนมักสรรหาวิธีการลงโทษรุนแรงนานาประการมาใช้กับนักเรียนโดยไม่คำนึงถึงบรรทัดฐานในการลงโทษตามขั้นตอนที่โรงเรียนกำหนดไว้เป็นสายลักษณะอักษร เป็นการแสดงอำนาจของครู ซึ่งเป็นเผด็จการแบบเปิดเสรีชนิดที่ปราศจากการตรวจสอบ โดยครูสามารถแสดงอำนาจในการลงโทษอย่างไรก็ได้กับนักเรียน นักเรียนไม่มีสิทธิในการต่อรองและไม่มีโอกาสในการเสนอความคิดเห็น นักเรียนขาดการมีส่วนร่วมปรับปรุงระเบียบของโรงเรียน มีผลให้ความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ครูบางคนใช้อำนาจในการลงโทษนักเรียนเพื่อให้หยุดฝ่าฝืนบรรทัดฐานบางประการเท่านั้น มิได้มองที่เป้าหมายที่การลงโทษเพื่อขัดเกลาให้นักเรียนเป็นคนดี การลงโทษเช่นนี้มีผลให้นักเรียนตีความว่าเป็นการลงโทษที่เกินไป ไม่ชอบธรรม ส่งผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียนด้วยการยอมรับการฝ่าฝืนบรรทัดฐาน ท้าทายระเบียบเรื่องอื่นต่อไปอีก ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเช่นนี้ค่อนข้างเป็นอันตรายกับผู้ถูกกระทำคือนักเรียนซึ่งเป็นฝ่ายรับการแสดงอำนาจของครูที่เกิดขึ้นในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องต่อไป

ประการที่สอง ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน จากการศึกษาได้พบว่า

โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนมีผลให้เกิดแบบแผนของความสัมพันธ์ 5 แบบคือ (1) แบบชื่นชมผู้ที่ฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียนได้โดยไม่โดนครูลงโทษว่าเป็นฮีโร่ ทำได้ เอาชนะครูได้ เป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ (2) แบบที่นักเรียนยอมรับกันในกลุ่มเด็กเรียน (3) แบบที่นักเรียนยอมรับกันในกลุ่มนักเรียนเกเรด้วยกัน (4) แบบยอมรับและเกรงกลัวกันแบบกลุ่มมาเฟีย (5) แบบเอื้ออาทรกันในหมู่เพื่อนนักเรียนเมื่อถูกลงโทษ ความสัมพันธ์หลายแบบมีผลต่อการทำทาสระเบียบ ไม่ยอมรับระเบียบ ยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบ ตลอดจนชักชวนกันแบบปากต่อปากในกลุ่มผู้ใช้ยาบ้ากับเพื่อนนักเรียนที่เข้ามามีความสัมพันธ์ด้วยถึงผลดีที่นักเรียนผู้ใช้ยาบ้าตีความว่าได้รับการเข้าไปใช้ยาบ้า คือ ยาบ้าช่วยให้มีเพศสัมพันธ์ได้สนุกและยาวนาน แบบแผนความสัมพันธ์เช่นนี้ มีผลต่อการเข้าไปติดยาบ้าเพิ่มมากขึ้นและแพร่กระจายในโรงเรียน

ผลจากการศึกษาที่สำคัญอีกประการหนึ่งพบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มอิทธิพลซึ่งเกี่ยวข้องกับกาจำหน่ายและใช้ยาบ้าในโรงเรียนจะมีการขู่ขู่ ครอบงำผู้ที่เห็นเหตุการณ์ที่เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนของกลุ่ม ไม่ให้นำเรื่องไปบอกเล่าผู้ใด รวมทั้งมีอิทธิพลในการข่มขู่ ครอบงำเอาเงินจากนักเรียนชั้นเล็กกว่า ช่มชู้นักเรียนผู้ใช้ยาบ้าที่เป็นลูกหนี้และนักเรียนทั่วไปมิให้เปิดเผยความลับเรื่องยาบ้าโดยเด็ดขาด ต้องให้ความร่วมมือกับผู้มีอิทธิพลและเพื่อนๆ ในการดูต้นทางเมื่อมีการกระทำเบี่ยงเบนในท้องถิ่น เพื่อมิให้ความลับเรื่องยาบ้าแพร่พรายออกไปถึงครู รวมถึงการขยายตลาดของผู้ใช้ยาบ้าด้วยการชักชวนเพื่อนที่ไม่เคยเข้ามาใช้ให้เข้ามาทดลองใช้ยาบ้าฟรีก่อนจนติด จากนั้นจึงขายยาบ้าให้ ดังนั้น ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มนักเรียนที่กระทำต่อนักเรียนด้วยกันแบบกลุ่มมาเฟีย มีผลต่อการเข้าไปติดยาบ้าของนักเรียน

ประการที่สาม ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู จากการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตของครูกับครูนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันในแนวราบ จากการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนที่มีการแบ่งงานกันทำ มีการจัดครูเป็นกลุ่มแยกตามหมวดวิชา ครูแต่ละหมวดมีห้องพักแยกกันไปตามตึกต่าง ๆ ครูส่วนใหญ่มีทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น รับประทานอาหารเช้าและอาหารกลางวันในห้องพัก รวมทั้งพักผ่อน ตรวจการบ้าน เตรียมการสอนและพบปะกันเบ็ดเสร็จในห้องพักครู ต่างหมวดต่างทำงานของตน ไม่ค่อยได้ร่วมคิดร่วมทำด้วยกัน ครูส่วนใหญ่จึงมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในหมวดวิชา/งานเดียวกัน นอกจากนี้การที่โรงเรียนมีขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียนมาก ครูมีคาบสอนมากเฉลี่ย 20 - 24 คาบ / คน / สัปดาห์ มีผลต่อความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยระหว่างครูกับครูต่างหมวดวิชา และพบว่าการจัดระเบียบความแตกต่างทางสังคมเกี่ยวกับการจัดแบ่งกลุ่มครูแยกไปเป็นกลุ่มๆ ให้ทำงานในหน้าที่เฉพาะอย่าง มีผลต่อการเพิกเฉยต่อปัญหาอื่นๆ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับนักเรียนนอกห้องเรียนจึงเป็นเงื่อนไขให้เกิดระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียน ครูมีเวลาสำหรับการดูแลเอาใจใส่นักเรียนให้ทำตามบรรทัดฐานของโรงเรียนในเรื่องต่างๆ รวมทั้งเรื่องยาบ้าค่อนข้างน้อย มีผลต่อการหลบครูไปคบหาเพื่อนผู้ใช้ยาบ้าและชักชวนกันเข้าไปติดยาบ้า โดยที่ครูส่วนใหญ่แทบจะมิได้สังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงด้านการเข้าไปติดยาบ้าของนักเรียน กว่าจะรู้ความจริงว่านักเรียนติดยาบ้าก็มักจะสายเกินไปเสียแล้วในแทบจะทุกกรณี

ประการสุดท้าย ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียน สังคมไทยเรามีการจัดระเบียบความแตกต่างค่อนข้างชัดเจนในการแยกกลุ่มคนออกเป็นหมู่พวกตามงานและหน้าที่รับผิดชอบ ส่งผลให้ผู้ทำหน้าที่ทางการบริหารคือผู้มีอำนาจค่อนข้างสูงในการตัดสินใจในแทบทุกเรื่องในโรงเรียน ระบบความสัมพันธ์ของครูกับผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์แนวดิ่งจากผู้บริหารและผู้ที่ถูกบริหารมอบอำนาจสั่งการตรงสู่ครูผู้ปฏิบัติ ผู้บริหารและผู้ที่ได้รับมอบอำนาจคือผู้มีอำนาจสูงในการจัดสรรทรัพยากรและแบ่งปันผลประโยชน์ต่าง ๆ ในโรงเรียนให้กับครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยขาดการร่วมคิดร่วมทำของครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนซึ่งจำต้องขอมก้มหน้าก้มตาทำงานไปตามคำสั่งการของผู้มีอำนาจ บางครั้งมีการใช้อำนาจในการว่ากล่าวครูต่อหน้าบุคคลอื่น ส่งผลให้ครูส่วนใหญ่ไม่ยอมรับผู้บริหาร มีทัศนคติในทางลบกับผู้บริหาร ครูมีพฤติกรรมคือเจียบ ไม่ให้ความร่วมมือกับผู้บริหารในการทำกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน และพบว่าครูประท้วงเจียบด้วยการไม่ทุ่มเทศักยภาพอย่างเต็มที่ในการดูแลเอาใจใส่พฤติกรรมเพียงเบบนของนักเรียน ขาดความใกล้ชิดกับนักเรียน ซึ่งมีผลให้นักเรียนบางคนเข้าไปใช้ยาบ้าจนติดยาบ้า

ผลการศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจคือ ในขณะที่กฎหมายกำหนดให้การใช้ยาบ้าเป็นเรื่องผิดกฎหมาย แต่โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกำหนดให้ส่งนักเรียนผู้ติดยาบ้าไปบำบัดรักษา โรงเรียนจึงเอาผิดไม่ได้ การควบคุมบังคับจึงไม่ได้ผล ดังนั้นไม่มีทางเลือกได้เลยที่เราจะห้ามยาบ้าได้ ทำให้มีนักเรียนจำนวนหนึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับกาจำหน่ายและการเข้าไปติดยาบ้า โดยไม่มีคนคุมและการควบคุมไม่ได้ผล ในขณะเดียวกันนักเรียนยังขาดโอกาสที่จะได้รับการดูแลเอาใจใส่และขาดการป้องกันอย่างใกล้ชิดจากครู มีผลต่อการมีความสัมพันธ์กับผู้ใช้ยาบ้าค่อนข้างง่าย เป็นปัญหาที่มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าและเป็นปรากฏการณ์ที่ยังดำรงอยู่ในโรงเรียน

กระนั้นก็ตาม ผลการศึกษาก็พบว่าในสภาวะของความสูญเสียสมดุลทางด้านความสัมพันธ์ของคนในโรงเรียน ในขณะที่ (1) บริบทภายนอกโรงเรียน ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสภาพแวดล้อมรอบโรงเรียนที่มียาบ้าแพร่ระบาด มีผลให้ซื้อขายยาบ้าได้ง่าย ผู้ซื้อพอที่จะร่วมกันซื้อหาได้ และการที่ผู้ขายมีกำไรค่อนข้างมากในการจำหน่าย จึงมีผลต่อการเพิ่มปริมาณผู้ค้ายาบ้าขึ้นเรื่อย ๆ รวมทั้งความไม่ลงรอยกันของบรรทัดฐานในโรงเรียนกับบรรทัดฐานนอกโรงเรียนในเรื่องยาบ้า เหล่านี้คือบริบทภายนอกโรงเรียนที่มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้า (2) บริบทภายในโรงเรียน ได้แก่ ขนาดของโรงเรียนที่ใหญ่โต โครงสร้างซับซ้อน ยากเกินกว่าที่จะควบคุม การที่นักเรียนมีเจตคติที่ดีกับยาบ้า รวมทั้งการจัดการของโรงเรียนที่ให้นักเรียนบางระดับชั้นเดินเรียนตลอดวัน มีคาบว่างติดกันหลายคาบ จัดห้องน่านักเรียนไว้นอกอาคารเรียน ห่างจากการดูแลของครู ตลอดจนคุณลักษณะที่ไม่เหมาะสมของห้องน้ำ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อระบบความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนซึ่งเกี่ยวโยงกับการเข้าไปติดยาบ้าและการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

อนึ่ง ผลการศึกษาก็พบว่า การเชื่อมโยงติดต่อกันเป็นเครือข่ายในการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน มีแบบแผนที่มีลักษณะสำคัญคือ นักเรียนที่เป็นแกนกลางจำหน่ายยาบ้าใน

โรงเรียน รับยาบ้าจากผู้จำหน่ายรายใหญ่และรายย่อยเข้ามาจำหน่ายให้กับกลุ่มนักเรียนผู้ซื้อและผู้
ใช้ยาบ้าในโรงเรียน นักเรียนผู้ซื้อยาบ้าจะซื้อไปใช้ร่วมกับกลุ่มเพื่อนผู้ใช้ยาบ้า อย่างไรก็ตาม ผู้
จำหน่ายยาบ้ารายย่อยที่อยู่นอกโรงเรียนไม่เพียงแต่จะนำยาบ้ามาส่งให้กับนักเรียนผู้จำหน่ายใน
โรงเรียนที่บ้านพักนักเรียนและที่นอกรั้วโรงเรียนเท่านั้น บางครั้งผู้จำหน่ายรายย่อยก็นำยาบ้าเข้า
มาส่งให้กับนักเรียนในโรงเรียนและเข้ามาจำหน่ายยาบ้าถึงในโรงเรียนด้วยตัวเอง จากนั้นผู้ซื้อ
ยาบ้าในโรงเรียนจะซื้อยาบ้าไปใช้คนเดียวหรือใช้ร่วมกับกลุ่มเพื่อนนักเรียนผู้ใช้ยาบ้าในโรงเรียน
หรือนำไปใช้ร่วมกับเพื่อนที่อยู่นอกโรงเรียน เครือข่ายของการแพร่ระบาดที่มีลักษณะดังกล่าวนี้มี
ผลต่อการแพร่ระบาดอย่างกว้างขวางภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

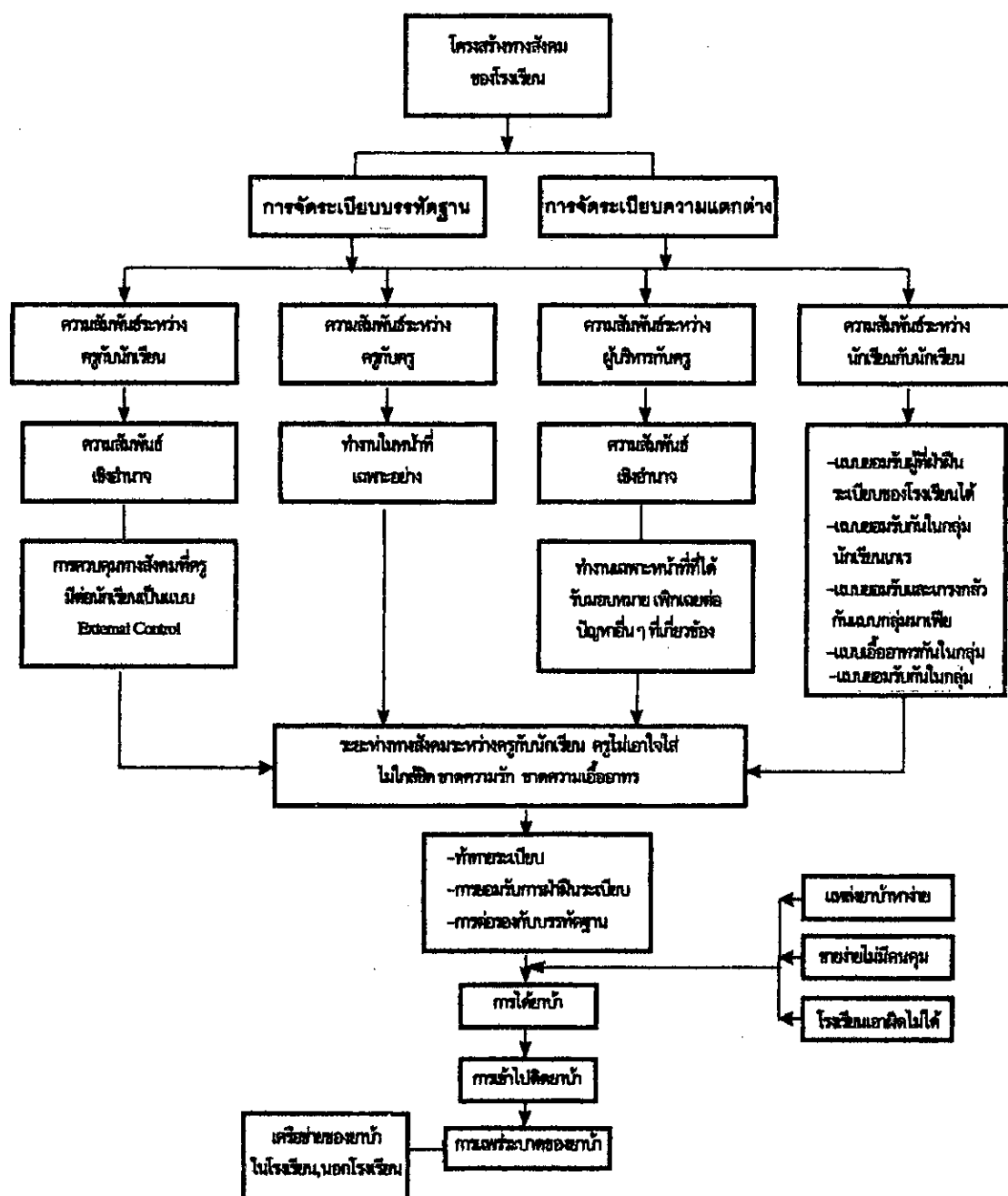
ข้อสรุปเชิงทฤษฎี

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดของโครงสร้างทางสังคมของ
โรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้าดังนี้ โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนประกอบด้วยการจัด
ระเบียบทางสังคมใน 2 ด้านคือ ด้านแรก การจัดระเบียบบรรทัดฐาน ด้านที่สอง การจัด
ระเบียบความแตกต่าง โดยการจัดระเบียบทางสังคมทั้ง 2 ด้านนี้ มีความสัมพันธ์และก่อให้เกิด
แบบแผนความสัมพันธ์ของคนในโรงเรียน 4 แบบแผนด้วยกันคือ (1) ความสัมพันธ์ระหว่าง
ครูกับนักเรียน (2) ความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างนักเรียนกับนักเรียน (3) ความสัมพันธ์
ระหว่างครูกับครู และ (4) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียน ความสัมพันธ์ของ
บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนหากเกิดขึ้นด้วยความรัก ความเอาใจใส่ ความเห็นอกเห็นใจ และ
ความปรารถนาดีต่อกัน กล่าวคือ เป็นความสัมพันธ์ที่มีความเท่าเทียมกัน มีความเป็น
ประชาธิปไตย เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกันและกัน และเป็นความสัมพันธ์ที่ครูและ
ผู้บริหารได้ช่วยกันวางแผนโดยการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ของนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายแล้ว
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเช่นนี้จะนำไปสู่การดำรงอยู่ของโรงเรียน

ในทางตรงกันข้ามคือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียนที่เกิดขึ้นอย่างเผด็จการ
แบบเบ็ดเสร็จโดยปราศจากการตรวจสอบ ขาดการควบคุมทางสังคมที่เหมาะสม เป็นความ
สัมพันธ์เชิงอำนาจ มีการลงโทษรุนแรงโดยไม่เคารพสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์
ระหว่างบุคคลที่นักเรียนไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะเกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน
ดังนั้น ความรู้สึกว่าถูกละเมิดสิทธิ ถูกกระทำเกินไป ไม่ยุติธรรม มีผลต่อนักเรียนในการฝ่าฝืน
ระเบียบ ขอมรับการฝ่าฝืนระเบียบ หลบкруไปมั่วสุม ทำให้นักเรียนได้ยาบ้ามาง่าย ๆ สามารถนำ
มาจำหน่ายหากำไรได้ไม่ยาก โดยไม่มีคนคุม และการควบคุมก็ไม่ได้ผล โรงเรียนเอาผิดไม่ได้
มีผลต่อการชักชวนกันใช้และการเข้าไปติดยาบ้า มีเครือข่ายยาบ้าทั้งนอกโรงเรียนและในโรงเรียน
เกิดการแพร่กระจายของยาบ้าในโรงเรียน

สำหรับข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากผลการศึกษาวิจัยที่พบ อธิบายได้ตามภาพประกอบดังนี้

ภาพประกอบ 6 แสดงข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากผลการวิจัยโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน
กับการแพร่ระบาดของยาบ้า

กล่าวโดยสรุป จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เงื่อนไขบางประการที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นำไปสู่การเข้าไปติดต่อกันและเป็นแรงผลักดันให้เกิดการแพร่ระบาดของยาบ้า มีพื้นฐานมาจากโครงสร้างทางสังคมคือ แบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลในโรงเรียน ไม่เอื้อให้คนในโรงเรียนได้อยู่ร่วมกันด้วยโมดริจิต การแพร่ระบาดของยาบ้าจึงเป็นผลอันเนื่องมาจากโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน โดยโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่ป็นตัวทำให้ยาบ้าแพร่ระบาดไป ประกอบด้วย 2 ด้านคือ

1. การจัดระเบียบบรรทัดฐาน

เป็นความเข้าใจร่วมกันของคนในโรงเรียนเกี่ยวกับวิถีประชา จาริต กฎ ระเบียบ และแนวปฏิบัติต่างๆที่บุคลากรในโรงเรียนถือเป็นหลักในการอยู่ร่วมกัน ในการติดต่อสัมพันธ์กันภายในโรงเรียนและการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไปซึ่งในโรงเรียนประถมศึกษาได้มีการกำหนดระเบียบในด้านต่างๆไว้อย่างละเอียดหลายเรื่อง รวมทั้งระเบียบในเรื่องสารเสพติดและยาบ้า การจัดระเบียบบรรทัดฐานของโรงเรียนมีผลต่อพฤติกรรมของบุคลากรทั่วทั้งโรงเรียน

2. การจัดระเบียบความแตกต่าง

เป็นการจัดกลุ่มของบุคคลที่เข้ามามีความสัมพันธ์กันอยู่ในโรงเรียนออกเป็นกลุ่มๆ นั่นคือกลุ่มครู ซึ่งจำแนกเป็นพวกตามหมวดวิชาและงานต่างๆ กลุ่มนักเรียน ซึ่งจำแนกออกเป็นระดับชั้นตั้งแต่ชั้นม. 1 - ม. 6 แต่ละชั้นจะจำแนกเป็นห้องๆ มีนักเรียนประมาณห้องละ 40 - 50 คน การจัดแบ่งคนในโรงเรียนออกเป็นหมู่พวกเช่นนี้มีผลต่อพฤติกรรมของทุกคนในโรงเรียน

อย่างไรก็ดี การจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างของโรงเรียนก่อให้เกิดแบบแผนของความสัมพันธ์ 4 แบบ คือ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน (2) ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน (3) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู และ (4) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียน ดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างครูส่วนใหญ่กับนักเรียนเป็นแบบแผนความสัมพันธ์ในแบบที่เรียกว่า ความสัมพันธ์เชิงอำนาจหรืออำนาจนิยม เป็นการที่ครูสามารถมีอิทธิพลเหนือนักเรียน ครูสามารถใช้อำนาจเหนือนักเรียนในการกำหนดให้นักเรียนทำตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงว่านักเรียนต้องการที่จะกระทำหรือไม่ก็ตาม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเช่นนี้มีผลทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไป เป็นความขัดแย้งระหว่างครูกับนักเรียน ตัวนักเรียนเกิดภาวะยอมรับความเบี่ยงเบน ไม่ทำตามระเบียบ ไม่ทำตามบรรทัดฐานของโรงเรียน นี่คือนกลไกของโรงเรียนที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และมีผลต่อการเข้าไปติดและการแพร่ระบาดของยาบ้า

โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้าคือ เมื่อครูมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับนักเรียน คือครูใช้อำนาจมาก ครูใช้อำนาจเผด็จการ นักเรียนก็เบี่ยงเบน ต่อรองกับครู ไม่ชอบครู หันไปมั่วสุม ฟังยาเสพติด ยาบ้า นี่คือนพฤติกรรมของนักเรียนที่เบี่ยงเบนไป ซึ่งแน่นอนว่าการที่นักเรียนได้ยาบ้ามา ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างคือ โครงสร้าง

ทางสังคมของโรงเรียน ขาบาท่าง่าย พอซื้อหาได้ ขาขไม่ยาก ขาขได้กำไร ไม่มีคนคุมโรงเรียนเอาผิดไม่ได้ การควบคุมไม่ได้ผล ครูควบคุมนักเรียนไม่ได้ นักเรียนต่อรองได้ นักเรียนรู้สึกว่่าเท่ เจ่ง มีนักเรียนที่ต่อรอง หลบครูได้ กระโดดข้ามรั้วโรงเรียนได้ ผ่าฝืนระเบียบของโรงเรียน ยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียน รวมทั้งมีการยอมรับของกลุ่มนักเรียนด้วยกันเอง

ฉะนั้น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจะหว่างครูกับนักเรียน หรือการใช้อำนาจเปิดเสรีง ทำให้เกิดการท้าทายระเบียบ เกิดการไม่ยอมรับระเบียบ เกิดการยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบ คือ เกิดการขาดการควบคุมภายใน เกิดระยะห่างทางสังคม (Social Distance) ระหว่างครูกับนักเรียน มีผลต่อนักเรียนในการต่อรองกับครู หนีเรียน หลบครู ไปอยู่ตามมุมปลอดของโรงเรียนหรือหนีเรียนออกไปมั่วสุมนอกโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับกลุ่มนักเรียนที่ใช้อย่าบ้า เข้าไปติดยาบ้า นำยาบ้ามาแพร่ระบาดในโรงเรียน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน

แบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนเป็นแบบแผนความสัมพันธ์ในแนวนราบ คือความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ (Primary Relations) นักเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นกันเอง แบบเพื่อนสนิท ยอมรับกันและกัน เป็นกำลังใจให้กัน มีความผูกพันทางใจในกันและกัน มีความสนใจในกันและกันอย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง นักเรียนมีความพึงพอใจที่ได้ติดต่อสัมพันธ์กันอย่างสมัครใจ เป็นแบบแผนความสัมพันธ์ที่มีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมแก่นักเรียนและค่อนข้างมีอิทธิพลต่อนักเรียน อย่างไรก็ดี จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน พบว่ามีแบบแผนความสัมพันธ์อยู่ 5 แบบแผนด้วยกัน ดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์แบบยอมรับผู้ที่ฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียนได้ แบบแผนของความสัมพันธ์ลักษณะนี้คือ นักเรียนมีความชื่นชมกันในกลุ่มเพื่อนนักเรียนที่ทำความผิดกฎ ทำผิดระเบียบของโรงเรียนได้ว่า เท่ เจ่ง ยอด สะใจที่เพื่อนทำได้ หลบครูได้ เอาชนะครูได้ สามารถฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียนได้โดยไม่ถูกลงโทษ เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนเป็นแบบยอมรับผู้ที่ฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียนได้ว่าโก้เก๋ นักเรียนบางกลุ่มจึงรวมหัวกันต่อต้านฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียน ยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบ หนีเรียนไปมั่วสุม เข้าไปติดยาบ้า มีผลต่อการแพร่ระบาดในโรงเรียน

2.2 ความสัมพันธ์แบบยอมรับกันในกลุ่มนักเรียนที่ตั้งใจเรียน แบบแผนของความสัมพันธ์แบบนี้คือนักเรียนที่เป็นกลุ่มเด็กเรียนจะมีความสัมพันธ์ต่อกันแบบพึ่งพาอาศัยกัน มีการช่วยเหลือกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันในการทำงานกลุ่ม ทำการบ้านหรือมีกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ลักษณะความสัมพันธ์เช่นนี้เกิดขึ้นโดยสมัครใจ เนื่องจากนักเรียนสามารถเลือกคบหากับเพื่อนที่ถูกต้อง เพื่อนที่ไปด้วยกันได้ เมื่อความสัมพันธ์ของนักเรียนในกลุ่มเป็นแบบยอมรับกันในกลุ่มนักเรียนที่ตั้งใจเรียน นักเรียนจึงมีความสุขและพึงพอใจในการติดต่อสัมพันธ์กัน

2.3 ความสัมพันธ์แบบยอมรับกันในกลุ่มนักเรียนเกเรกับนักเรียนเกเร แบบ

แผนของความสัมพันธ์ชนิดนี้ คือการที่นักเรียนเกเรซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนที่เรียนห้องเดียวกันเป็นปี ได้ร่วมกิจกรรมและติดต่อกันเป็นเวลานาน นักเรียนต่างรู้จักกันดี ยอมรับกันและกัน เป็นความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนสนิทที่ต่างฝ่ายต่างยอมรับกันทั้งข้อดีและข้อบกพร่องของกันและกัน นักเรียนมีความรู้สึกผูกพันทางใจต่อกัน รู้สึกสบายใจเมื่ออยู่ในกลุ่มและได้ทำอะไรเหมือนกัน ลักษณะของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันเช่นนี้มีผลต่อการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ชักชวนกันหนีเรียน ไปมั่วสุม ใช้สารเสพติด เข้าไปติดยาบ้า มีผลต่อการแพร่ระบาดในโรงเรียนอย่างมาก

2.4 ความสัมพันธ์แบบยอมรับกันและเกรงกลัวกันแบบกลุ่มมาเฟีย คือแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนมาเฟียซึ่งสามารถมีอิทธิพลต่อนักเรียนคนอื่นในโรงเรียน โดยนักเรียนมาเฟียสามารถทำให้นักเรียนชั้นเล็กกว่าทำตามความต้องการของตนโดยไม่คำนึงถึงว่านักเรียนคนนั้นต้องการที่จะกระทำหรือไม่ก็ตาม หรือการที่นักเรียนกลุ่มมาเฟียยาบ้าสามารถทำให้นักเรียนที่เป็นลูกหนี้ยาบ้าและนักเรียนที่เป็นลูกค้ายาบ้า ทำตามความต้องการของนักเรียน โดยช่วยกันปกปิดครูเกี่ยวกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนของกลุ่มนักเรียนผู้จำหน่ายและผู้ใช้ยาบ้าในโรงเรียน ความสัมพันธ์เช่นนี้มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนค่อนข้างมาก

2.5 ความสัมพันธ์แบบเอื้ออาทรกันในกลุ่ม คือแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนที่มีความผูกพันทางใจต่อกัน รู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมในความทุกข์และความสุขของเพื่อน ความเข้าใจในกันและกันอย่างลึลึกเช่นนี้ มีผลต่อความเห็นอกเห็นใจในปัญหาของกันและกัน ความสัมพันธ์เช่นนี้มีผลต่อการอ้อมอ้อมช่วยกัน ช่วยเหลือกันในด้านต่างๆ เพื่อรักษาสภาพประโยชน์ของกันและกันในกลุ่ม มีผลต่อการปกปิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนของกันและกัน รวมทั้งการเข้าไปติดยาบ้าและนำยาบ้ามาแพร่ระบาดในโรงเรียน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู

แบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู เป็นแบบแผนความสัมพันธ์ในแนวราบ ครูกับครูมีความสัมพันธ์ห่างเหินกัน ต่างคนต่างอยู่ มีการแบ่งงานให้ครูทำตามหน้าที่เฉพาะอย่าง ครูจะทำหน้าที่เฉพาะด้าน ครูส่วนใหญ่ถือว่ามีหน้าที่สอน จะยุ่งอยู่กับเรื่องการสอน จะทำงานตามหน้าที่สอนอย่างเดียว นอกจากนั้นจะทำงานวัดผลและงานประเมิน ให้คะแนน ให้เกรดในวิชาที่สอน จะสอนเฉพาะวิชาของตนเอง ครูส่วนใหญ่จะมาโรงเรียนตามเวลา ไม่ให้เวลาเกินกว่านั้น และจะพยายามไม่รับผิดชอบหน้าที่อย่างอื่น

ถึงแม้ว่าลักษณะความสัมพันธ์ของครูต่อครูจะเป็นความสัมพันธ์แนวราบ แต่มีการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่เฉพาะอย่าง (Specialization) ครูจะควบคุมกันเอง ซึ่งจะมีผลทำให้ครูทำงานเฉพาะอย่างตามหน้าที่ที่มีอยู่เท่านั้น มีผลให้เกิดช่องว่างหรือระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียน คือครูจะไม่ใส่ใจนักเรียน ไม่เข้าใจนักเรียน ไม่สนใจนักเรียน ไม่สนใจพฤติกรรมทั่วไปของนักเรียน ไม่สนใจกับปัญหานักเรียน ห่างเหินและไม่ใกล้ชิดกับนักเรียน

ลักษณะหรือแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครูซึ่งมีการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะอย่างเป็นหมวดวิชาหรือเป็นงานต่างๆ มีสาเหตุการบังคับบัญชาที่แน่นอนจากผู้

บริหารโรงเรียนตรงมายังผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้าหมวดวิชา ถึงแม้ว่าครูทุกคนจะถูกมอบหมายให้ทำงานตามกฎเกณฑ์ของโรงเรียนคือ งานสอน เป็นครูประจำชั้น ทำแผนการสอน และผลิตสื่อการสอน วัสดุและประเมินผล เป็นต้น การแยกกลุ่มครูและแยกงานตามความชำนาญ โดยครูทุกคนมีหน้าที่เฉพาะอย่าง ขาดการประสานงานอย่างเพียงพอ การตัดสินใจทุกเรื่องขึ้นตรงต่อผู้บริหารโรงเรียนเพียงคนเดียว ลักษณะของความสัมพันธ์แนวราบระหว่างครูกับครูและความสัมพันธ์แนวตั้งระหว่างครูกับผู้บริหาร มีผลต่อพฤติกรรมของครูซึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กันแบบเป็นทางการ เพื่อการสอนตามหน้าที่ มีผลให้ครูไม่สนใจนักเรียน ไม่เข้าใจนักเรียน เกิดระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียน มีผลให้นักเรียนหลบครู ไปมั่วสุมกับเพื่อนที่ใช้ยาบ้า เข้าไปติดยาบ้า และนำยาบ้ามาแพร่ระบาดในโรงเรียน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียน

แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารเป็นความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง และเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ผู้บริหารสามารถมีอิทธิพลต่อครูทุกคนในโรงเรียน สามารถสั่งการให้ครูทำตามความต้องการของตน สามารถดูว่าครูต่อหน้าบุคคลอื่นโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าครูจะพึงพอใจหรือไม่ แบบแผนความสัมพันธ์เชิงอำนาจเช่นนี้ มีผลให้เกิดการเพิกเฉย ละเลย ไม่ใส่ใจ (Ignorance) กับสิ่งที่ไม่ใช่งานในหน้าที่ ครูส่วนใหญ่จะทำงานเฉพาะงานในหน้าที่สอนให้เสร็จๆไปเท่านั้น

ลักษณะความสัมพันธ์แบบเผด็จการของผู้บริหารมีผลต่อพฤติกรรมของครูที่เป็นเฉยต่อนักเรียน ครูส่วนใหญ่จะไม่ใส่ใจนักเรียน ครูคือเจ๊บ ไม่สนใจในโรงเรียน มีลักษณะการทำงานเฉพาะงานในหน้าที่เฉพาะทาง ถึงแม้ผู้บริหารจะมีนโยบายที่กำหนดให้ครูปฏิบัติและดูแลเรื่องพฤติกรรมของนักเรียนและเรื่องยาบ้า แต่การที่ครูกับผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ครูส่วนใหญ่จึงไม่สนใจเรื่องยาบ้า ถือว่าธุระไม่ใช่ ถือว่าเป็นหน้าที่ของครูฝ่ายปกครอง ครูแนะนำครูจะทำงานเฉพาะหน้าที่สอน ดังนั้นถึงโรงเรียนจะมีนโยบายที่ไม่มีประโยชน์เพราะครูส่วนใหญ่ถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน ทุกคนจะทำหน้าที่เฉพาะหน้าที่สอนของตัวเองเท่านั้น

อันที่จริงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับผู้บริหาร ที่มีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียนคือ ครูกับนักเรียนจะดูเหมือนกับว่าไม่อยู่ในสังคมเดียวกัน ในขณะที่นักเรียนกับนักเรียนกลุ่มต่างๆมีความรักความเอื้ออาทรต่อกันและมีการยอมรับกันอย่างมาก เมื่อเกิดการใช้ยาบ้าขึ้น ยาบ้าจะแพร่ระบาดไปได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากตัวคุมจะเพิกเฉยกันหมด นั่นคือจะควบคุมกันไม่ได้ง่ายนัก ในขณะที่กลุ่มนักเรียนรักกัน แต่ในทางตรงกันข้ามครูกับนักเรียนกลับไม่รักกัน ไม่ใช้พวกเดียวกัน แบบแผนของความสัมพันธ์แบบนี้จึงมีผลต่อพฤติกรรมของครูที่เป็นเฉย ไม่ใส่ใจในพฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียน ไม่สนใจนักเรียนที่หนีเรียน ไปมั่วสุม เข้าไปติดยาบ้า และนำมาแพร่ระบาดในโรงเรียน

ฉะนั้น ตั้งแต่โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่มีการจัดระเบียบบรรทัดฐานและมีการจัดระเบียบความแตกต่างซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของบุคคลกลุ่มต่างๆในโรงเรียนคือ นักเรียน

ครู ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งหมดนี้ล้วนมีผลทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียน เกิดภาวะการยอมรับความเบี่ยงเบน และมีผลต่อการเกิดระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียน ทั้งหมดนี้คือปรากฏการณ์ที่มีผลต่อการที่กำลังจะเกิด กำลังเกิดการใช้ยาบ้า เข้าไปติดยาบ้า และการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลเหล่านี้จะมีมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคลซึ่งอยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะบรรทัดฐานของสังคมย่อมกำกับความคิดของบุคคลในสังคม เช่นเดียวกับบรรทัดฐานของโรงเรียนซึ่งครอบงำความคิดของครูและผู้บริหาร นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ทั้งนี้เพราะในสังคมของเรา นักเรียนจะถูกชักจูง อบรม สั่งสอนให้อยู่ภายใต้บรรทัดฐานที่เป็นกฎ ระเบียบเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของโรงเรียน นั่นคือบรรทัดฐานเกี่ยวกับวิถีชีวิตในโรงเรียนในแต่ละวัน บรรทัดฐานเกี่ยวกับเรื่องการแต่งกายและเครื่องแต่งกาย ตลอดจนเครื่องมือใช้ต่างๆ ของนักเรียน และบรรทัดฐานเรื่องการเรียน เป็นต้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรทัดฐานเรื่องการติดสารเสพติดนั้น แต่เดิมมาหากนักเรียนมีพฤติกรรมใดๆ ที่เกี่ยวกับสารเสพติด สังคมจะถือว่าเป็นเรื่องเลวร้าย เป็นการละเมิดบรรทัดฐานทางสังคม หากมีการละเมิดเกิดขึ้น โรงเรียนจะลงโทษตามระเบียบของโรงเรียนและตามกฎหมาย บ้านเมือง มีผลให้นักเรียนรู้สึกกลัวกับบทลงโทษของสังคมจนไม่กล้าละเมิดบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดไว้ ในทางตรงข้าม ปัจจุบันนี้โรงเรียนไม่สามารถเอาผิดกับนักเรียนบางคนที่จะละเมิดบรรทัดฐานเรื่องการใช้สารเสพติด ยาบ้า มีผลให้นักเรียนไม่รู้สึกเกรงกลัวกับบทลงโทษทางกฎหมายและทางสังคม นักเรียนจึงกล้าละเมิดต่อบรรทัดฐานของโรงเรียน

ภายหลังจากที่นักเรียนมีการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคม นักเรียนจึงถูกลงโทษ การลงโทษด้วยวิธีการรุนแรงบางประการ มีผลต่อการต่อรองกับบรรทัดฐาน เกิดการยอมรับการฝ่าฝืนบรรทัดฐาน เกิดช่องว่างทางสังคมระหว่างนักเรียนกับครู นักเรียนหลบครูไปอยู่ตามสถานที่มืดๆ มีผลต่อการมีความสัมพันธ์กับเพื่อนผู้ใช้ยาบ้า ทำให้นักเรียนได้ยาบ้ามาใช้และนักเรียนจะเริ่มเข้าสู่กระบวนการเข้าไปติดยาบ้า ดังนี้

การได้ยาบ้า ทางเลือกในการได้ยาบ้าของนักเรียนเกิดขึ้นหลังจากที่นักเรียนฝ่าฝืนบรรทัดฐานและถูกลงโทษ การลงโทษเช่นนี้จะมีผลต่อการต่อรองและหลบครูไปมีความสัมพันธ์กับเพื่อนที่ติดยาบ้า มีผลให้ได้ยาบ้ามาแพร่ระบาด อย่างไรก็ตามก็ดี กลวิธีที่ทำให้นักเรียนได้ยาบ้ามานี้ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการคือ (1) มียาบ้า หมายถึง รอบๆ โรงเรียนและบริเวณใกล้เคียงโรงเรียน รวมทั้งบริเวณที่อยู่อาศัยของนักเรียน เป็นสถานที่ที่ซึ่งมียาบ้าแพร่ระบาดได้แก่ บริเวณชุมชนแออัด ด้านหลังโรงเรียน และรอบๆ บ้านนักเรียน มีสถานบริการน้ำมันขนาดใหญ่มากกว่า 3 แห่ง อยู่ไม่ไกลจากโรงเรียน มีตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรใกล้โรงเรียน มีศูนย์การค้าขนาดใหญ่ซึ่งเป็นแหล่งมั่วสุมของนักเรียนที่หนีเรียนออกไปจากโรงเรียน มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายแห่งที่ตั้งอยู่ในละแวกเดียวกับโรงเรียน เหล่านี้คือแหล่งที่

มียาบ้าทั้งสิ้น และเป็นแหล่งที่นักเรียนหลายคนคลุกคลีอยู่ด้วย มีผลให้นักเรียนได้ยาบ้ามาแพร่กระจายในโรงเรียน ทั้งๆที่ยาบ้ามีราคาแพง หมายถึง ราคายาบ้าซึ่งเพิ่มสูงขึ้นมากกว่า 10 เท่าจากแหล่งผลิตซึ่งราคาต่ำกว่า 10 บาท / เม็ด ทั่วอุษาคเนย์เป็น 120 - 150 บาท / เม็ด เมื่อจำหน่ายในโรงเรียน การเพิ่มราคายาบ้าที่มีราคาแพงจนผู้จำหน่ายเห็นว่าไม่กำไรสูงมากจนน่าเสี่ยง เช่นนี้ มีผลต่อการเพิ่มจำนวนผู้จำหน่ายยาบ้าอย่างรวดเร็วทั้งผู้ที่อยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ซึ่งทำให้นักเรียนได้ยาบ้าเข้ามาแพร่กระจายในโรงเรียนได้รวดเร็วด้วย (2) ไม่มีคนควบคุม หมายถึง ไม่มีการจัดคนควบคุมดูแลการใช้ / จำหน่ายยาบ้า ณ จุดที่เป็นแหล่งกลางในการมั่วสุมเรื่องยาบ้าโดยเฉพาะคือ ห้องน่านักเรียนชาย - หญิง นอกอาคารเรียน ใต้ถุนตึก ศาลาอาคารหนึ่ง และข้างอาคารฝึกงาน เป็นต้น บริเวณเหล่านี้เป็นมุมอับ เป็นแหล่งแพร่กระจายยาบ้าในโรงเรียน เมื่อไม่มีการจัดการให้มีคนควบคุม ณ จุดปลอดภัยเช่นนี้ มีผลให้นักเรียนที่นำยาบ้าเข้ามาในโรงเรียนสามารถกระจายยาบ้าไปสู่นักเรียนคนอื่นได้ง่าย (3) การควบคุมไม่ได้ผล หมายถึง การที่โรงเรียนเอาผิดกับผู้ซื้อ / จำหน่ายยาบ้าไม่ได้ เนื่องจากหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนมีนโยบายให้นำตัวนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับยาบ้าไปบำบัดรักษา ไม่ให้จับตัวนักเรียนส่งให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมาย วิธีคิดเช่นนี้มีข้อดีคือ เป็นการให้โอกาสแก่นักเรียนให้บำบัดรักษาให้เป็นปกติเพื่อกลับมาเข้าสังคมใหม่ได้ แต่วิธีคิดเช่นนี้ก็มีข้ออ่อนคือนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาบ้าและรู้นโยบายดังกล่าว จะเกิดความขมใจว่าถึงจะยุ่งเกี่ยวกับยาบ้า นักเรียนก็จะไม่ถูกเจ้าหน้าที่จับกุม มีผลให้นักเรียนไม่หยุดยั้งพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เกี่ยวกับยาบ้า

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการดังกล่าวนี้ เป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่การได้ยาบ้าเข้าสู่โรงเรียนได้โดยง่าย มีผลต่อการแพร่กระจายในโรงเรียน ซึ่งหากนักเรียนใช้ยาบ้า จะมีวิธีการเสพยาบ้าได้หลายวิธี ได้แก่ (1) สูดควันและกลืนลงท้องไป (2) กิน โดยผสมกับเครื่องดื่มชูกำลัง (3) ฉีด เป็นต้น สำหรับกลุ่มนักเรียนมัธยมนั้น ผลการศึกษาของสำนักงานป.ป.ส. ปรากฏชัดว่านิยมเสพด้วยการสูดมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการเลือกเสพยาบ้าด้วยวิธีการสูด เชื่อว่าเกิดจากการที่นักเรียนหวังผลให้ยาบ้าบังเกิดผลต่อร่างกายโดยเร็ว และการที่นักเรียนต้องลักลอบใช้ยาบ้าในโรงเรียน นักเรียนจำเป็นต้องเลือกใช้วิธีเสพโดยใช้เวลาน้อยที่สุดเพื่อป้องกันไม่ให้ครูจับได้ มีผลให้วิธีเสพด้วยการสูดควันเป็นที่นิยมและแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วในโรงเรียน ทั้งนี้ผลจากการศึกษาทางการแพทย์ก็พบว่า ฤทธิ์ของยาบ้าที่ร่างกายรับเข้าไปโดยวิธีสูดจะออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทได้เร็วและแรงมากกว่าการเสพด้วยวิธีการอย่างอื่น และจะเกิดผลเสียอย่างรวดเร็วต่อระบบประสาทและระบบอื่นของร่างกาย

การเข้าไปติดยาบ้า การเข้าไปติดยาบ้าเป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากการได้ยาบ้าคือ เมื่อนักเรียนผู้จำหน่ายยาบ้านำยาบ้าเข้าสู่โรงเรียน นักเรียนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มนักเรียนผู้ซื้อยาบ้าอยู่แล้ว นักเรียนผู้ซื้อจะซื้อยาบ้าคนละ 1 - 2 เม็ด / วัน เพื่อนำไปเสพร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม โดยในขณะที่นักเรียนเข้าไปร่วมกิจกรรมการซื้อขายและใช้ยาบ้านี้ กลุ่มผู้ซื้อยาบ้าจะมีกลไกในการป้องกันตนเองให้พ้นจากการถูกจับกุมได้หลายวิธี นั่นก็คือ (1) จัดให้มี

เพื่อนในกลุ่มอย่างน้อย 1 คนคอยดูคั่นทาง ณ ประตูหน้าห้องน้ำ ถ้าเห็นครูมาหรือเห็นอะไรที่ผิดปกติ จะต้องส่งสัญญาณให้เพื่อนที่ใช้ยาบ้ารู้ตัวเพื่อให้หลบหนีได้ทัน (2) ใช้วาจาขู่เชิญกรรโชก ไม่ให้ผู้ที่เป็นเหตุการณ์การมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น เสพยาบ้า เล่นการพนัน สูบบุหรี่ในห้องน้ำจำชื่อหรือนำเรื่องไปแพร่พรายสู่ผู้อื่น มิฉะนั้นจะโดนทำร้าย หรือ (3) ใช้วัสดุบางอย่าง เช่น พลาสติกเคียวปิดชื่อไม่ให้คนมองเห็นชื่อนักเรียนบนอกเสื้อในขณะที่นักเรียนทำการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมอย่างเปิดเผยในห้องน้ำ พร้อมทั้งขู่เชิญไม่ให้นักเรียนที่เป็นเหตุการณ์ดังกล่าวนำเรื่องไปเล่าให้ผู้อื่นฟัง มิฉะนั้นจะต้องเจ็บตัว (4) นัดหมายกับเพื่อนผู้เสพยาบ้าไปใช้ยาบ้าร่วมกันในช่วงเวลาที่นักเรียนเข้าออกห้องน้ำพลุกพล่าน เพื่อมิให้เป็นที่ยึดสังเกตของครูหรือนัดหมายกันไปใช้ยาบ้า ณ ห้องน้ำในช่วงปลอดคน เช่น ช่วงระหว่างคาบเรียนที่นักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในห้องเรียน เป็นต้น

การตัดสินใจเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งในการเข้าไปใช้ยาบ้านี้ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบางประการ ได้แก่ กลุ่มนักเรียนชั้นม.ปลายที่มีรูปร่างใหญ่โต มักจะเลือกใช้วิธีการขู่เชิญ กรรโชก นักเรียนรุ่นเล็กกว่าอย่างเปิดเผยไม่ให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนของกลุ่มตน ถ้าเป็นนักเรียนชั้นม. ต้น ก็จะเลือกใช้วิธีการนัดหมายกันหลบครูไปใช้ยาบ้าในช่วงปลอดคนหรือมุดลงไปเสฟ ณ ใต้墩ตึกซึ่งร้อนและสกปรก แต่จะปลอดภัยจากผู้เห็นมากกว่าวิธีการอื่น เป็นต้น การตัดสินใจเลือกสถานที่และวิธีการเสพยาบ้านี้ขึ้นอยู่กับความมีอิทธิพล และการอยู่ในโรงเรียนมานาน การมีรูปร่างโตกว่า การมีปัจจัยการเงินหรือยาบ้าอยู่ในมือ การมีพรรคพวกเพื่อนฝูงและผู้ที่เกี่ยวข้องในกลุ่มหลายคน ทำให้นักเรียนเกิดความขำใจ กล้าใช้กลไกนานาประการในการป้องกันตัวเอง และกลุ่มเพื่อนผู้ใช้ยาบ้าให้รอดพ้นจากการถูกครูจับกุม

การแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน การแพร่ระบาดของยาบ้าเป็นขั้นตอนที่ต่อจากการเข้าไปติดยาบ้าแล้ว อีกนัยหนึ่งคือการกำหนดทางเลือก และเลือกแต่ละวิธีมาเป็นเงื่อนไขให้นักเรียนสามารถทำให้การใช้ยาบ้าของตนดำรงอยู่ได้ กลไกการทำให้ตนเองดำรงการใช้ยาบ้าอยู่ได้นี้ นักเรียนผู้ติดยาบ้าแต่ละคนจะใช้วิธีการแตกต่างกันไป แต่ผลสุดท้ายจะบังเกิดผลตามเป้าหมายเดียวกันคือ มียาบ้าเสฟและมีเพื่อนร่วมเสฟ รวมทั้งร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการซื้อหายาบ้ามาเสฟได้ต่อเนื่อง กลไกการทำให้ตนเองคงสภาพผู้ใช้ยาบ้าอยู่ได้นี้ พบว่ามี 4 ลักษณะคือ

(1) เก็บเงินค่าใช้จ่ายประจำวันที่ได้จากผู้ปกครองเป็นค่ายาบ้า มีผลให้นักเรียนยอมอดอาหารเมื่อปกติเพื่อนำเงินมาใช้จ่ายเรื่องยาบ้า สิ่งที่ตามมาคือ สุขภาพของนักเรียนจะทรุดโทรมลง นักเรียนจะผอมลงอย่างรวดเร็ว ผิวพรรณดำคล้ำ ผิวแห้ง ไม่มีน้ำมันวอล กระดุกแขนขาจะโปนออกมานอกเนื้อ จนสังเกตเห็นความแตกต่างได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนทั่วไป

(2) ขโมยเงินจากผู้ปกครองหรือขโมยสิ่งของในบ้าน นำไปจำหน่ายเพื่อหาเงินมาซื้อยาบ้า เหตุการณ์นี้จะเกิดขึ้นหลังจากนักเรียนเข้าไปติดยาบ้ามากขึ้น ปริมาณยาที่ใช้ในแต่ละวันจะเพิ่มมากขึ้นจนเงินที่ผู้ปกครองให้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายประจำวันไม่เพียงพอ นักเรียนจะหันมาหาเงิน

เพื่อแก้ปัญหาให้กับตัวเองด้วยการขโมยเงินในบ้าน หยิบของในบ้านไปจำหน่าย หรือหยิบฉวยขโมยสิ่งของของเพื่อนนักเรียนในโรงเรียนไปจำหน่ายเพื่อหาเงินมาใช้จ่ายเป็นค่ายืมให้ได้

(3) ชักชวนเพื่อนนักเรียนที่ยังไม่ติดยาบ้า เป็นเพื่อนที่มีฐานะทางการเงินดี ให้หันมาใช้ยาบาร่วมกับตน เพื่อหวังความช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเรื่องยาบ้าจากเพื่อนให้มาร่วมเฉลี่ยเงินค่ายาบากับตน กลวิธีที่นักเรียนใช้ในการชักจูงเพื่อนใหม่เข้ามาใช้ยาบ้าคือ การให้ความหมายยาบ้าในทางบวก เช่น เสพยาบ้าทำให้สนุก คึกคัก สมองแจ่มใส ไม่ว่าง ไม่หลับ มีเพศสัมพันธ์ได้นานและสนุก เข้ากับเพื่อนได้ อารมณ์ดี และลดความอ้วนได้ เหล่านี้คือการให้คุณค่ากับยาบ้าในทางบวกที่นักเรียนบอกให้เพื่อนได้รับรู้เพื่อสร้างเจตคติที่ดีและชักชวนมาเข้าพวก

(4) เข้าไปเป็นผู้ค้ายาบ้าเสียเอง โดยหวังผลให้ตนเองมียาบ้าเสพฟรี และมีเงินใช้จ่ายฟุ่มเฟือยโดยไม่ขาดมือ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนคงสภาพการเป็นผู้ใช้ยาบ้าได้อย่างต่อเนื่อง และมีอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มเพื่อนผู้ใช้ยาบ้า

ในการรักษาสภาพของผู้ใช้ยาบ้าให้ดำรงอยู่ กล่าวได้ว่ากลไกทั้ง 4 ประการดังกล่าวมีผลต่อการดำรงอยู่และการแพร่กระจายของยาบ้าในโรงเรียน เพราะเมื่อผู้ใช้ยาบ้ายังคงมียาบ้าใช้ต่อไป ในขณะเดียวกันก็สามารถขยายเครือข่ายผู้ใช้ยาบ้าเพิ่มขึ้นๆ ได้อย่างสม่ำเสมอแล้ว ผลที่ตามมาคือการดำรงอยู่ของการเข้าไปติดยาบ้า และการแพร่ระบาดในโรงเรียน

เครือข่ายของการแพร่ระบาด เครือข่ายของการแพร่ระบาดเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน เพราะการเข้าไปติดยาบ้าของนักเรียนจะดำรงอยู่ได้ มีเพียงแต่นักเรียนจะต้องมีกลไกในการหาเงินมาจัดซื้อจัดหายาบ้ามาใช้อย่างสม่ำเสมอด้วยวิธีการต่างๆ ดังกล่าวแล้วนั้น การสรรหาเครือข่ายในการจัดหายาบ้ามาใช้จากแหล่งยาบ้าทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ถือว่ามีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน สำหรับแบบแผนของเครือข่ายการแพร่ระบาดยาบ้าในโรงเรียนนั้น สรุปได้เป็น 5 แบบแผน โดยจำแนกตามลักษณะที่นักเรียนผู้จำหน่ายยาบ้าในโรงเรียนนำยาบ้าจากแหล่งนอกโรงเรียนมาจำหน่ายให้กับกลุ่มนักเรียนผู้เสพยาบ้าในโรงเรียนคือ (1) นักเรียนผู้ขายรับยาบ้าจากผู้จำหน่ายรายใหญ่โดยตรง (2) นักเรียนผู้ขายรับยาบ้าจากผู้จำหน่ายรายย่อย (3) ผู้จำหน่ายรายย่อยนำยาบ้ามาส่งให้นักเรียนผู้ขายที่หลังโรงเรียน และ (4) นักเรียนที่เป็นผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยและมาเรียนเป็นครั้งคราว นำยาบ้ามาจำหน่ายในโรงเรียนด้วยตนเอง (5) คนนอกที่เป็นผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยเข้ามาจำหน่ายยาบ้าเองถึงในโรงเรียน

อย่างไรก็ตาม พบว่าเครือข่ายของการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนตามแบบแผนทั้ง 5 ลักษณะดังกล่าวแล้ว เป็นอุปสรรคที่ส่งผลสำเร็จต่อการทำให้นักเรียนเข้าไปติดยาบ้าอย่างแน่นอน เมื่อเครือข่ายยาบ้าทำงานได้ผล ก็จะเกิดการทำซ้ำ และเกิดการแพร่กระจายซ้ำ และทำซ้ำอีกเรื่อยๆ โดยเมื่อวิธีการแพร่กระจายยาบ้าตามลักษณะนั้นๆ ได้ผล มีผลให้การแพร่กระจายของยาบ้าดำรงอยู่ได้ในโรงเรียน

กล่าวโดยสรุป จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนซึ่งมีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนนั้น มีฐานที่มาจากหน้าที่โรงเรียนมีการจัดระเบียบบรรทัดฐาน และการจัดระเบียบความแตกต่างทางสังคม มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ครูมีการลงโทษรุนแรงกับนักเรียน ซึ่งนักเรียนให้ความหมายความสัมพันธ์แบบเผด็จการทั้งในและนอกห้องเรียนระหว่างครูกับนักเรียนว่า นักเรียนถูกละเมิดสิทธิ ไม่ยุติธรรม และการที่นักเรียนกับนักเรียนมีแบบแผนความสัมพันธ์ต่อกันคือ ขึ้นชมนกันที่ฝ่าฝืนบรรทัดฐานได้ นักเรียนเกรงกลัวความสัมพันธ์กับกลุ่มเกรงด้วยกัน มีกลุ่มนักเรียนมาเฟีย และมีแบบแผนความสัมพันธ์แบบเอื้ออาทรกันในกลุ่มนักเรียน นอกจากนี้การจัดระเบียบความแตกต่างของโรงเรียนที่ครูมีการแบ่งงานกันทำเฉพาะอย่าง ระบบความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครูที่ต่างฝ่ายต่างคนต่างอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครูที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ครูทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพิกเฉยต่อปัญหายาบ้าและปัญหาอื่น ไม่ใกล้ชิด ไม่เอาใจใส่นักเรียน เหล่านี้มีผลต่อการเกิดระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียน รวมทั้งบริบททั้งภายนอกและภายในโรงเรียน ซึ่งสภาพครอบครัว สภาพแวดล้อมที่ยาบ้าหาซื้อพบหาซื้อร่วมกันได้ ผู้ขายมีกำไรมาก ขายไม่ยาก โรงเรียนเอาผิดไม่ได้ ไม่มีคนคุม และการควบคุมไม่ได้ผล เงื่อนไขเหล่านี้ล้วนมีผลให้นักเรียนได้ยาบ้ามาเสพและเข้าไปติดยาบ้า มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลของการศึกษาวิจัยดังได้รายงานมาแล้วทั้งหมดพบว่า เงื่อนไขที่มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนมัธยมศึกษาชั้นมีไม่เพียงเงื่อนไขภายนอกโรงเรียนอันได้แก่ สภาพแวดล้อม ครอบครัว กลุ่มเพื่อนนอกโรงเรียน ฯลฯ เท่านั้น เงื่อนไขสำคัญอีกประการหนึ่งที่พบจากการศึกษาในครั้งนี้ว่ามีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าคือ โครงสร้างทางสังคม หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน ดังนั้นหากรัฐและองค์กรต้นสังกัด ต้องการให้ปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้าในสถานศึกษาลดลง รัฐควรเน้นนโยบายการปรับปรุงโครงสร้างทางสังคม ปรับปรุงการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ตรงกับรากเหง้าที่แท้จริงของปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้ามากกว่าการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการอื่นอีกหลายประการ ดังนั้นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้คือ

1.1 ข้อเสนอเชิงรุกเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความเข้าใจที่ยังไม่ชัดเจนและไม่ตรงกันให้ชัดเจนขึ้นในเรื่องนโยบาย มาตรการ และการปฏิบัติเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้าคือ

ควรเร่ง เปิดเวทีสัมมนาผู้บริหารระดับสูงและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางในการจัดการกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ในเรื่องต่อไปนี้

1.1.1 มาตรการในการจัดการกับนักเรียนผู้ค้ายาบ้า เป็นนักเรียนผู้สร้างความต้องการยาบ้าให้เกิดขึ้นกับเพื่อนนักเรียนโดยวิธีขายตรง ผู้สร้างเหยื่ออาชญากรให้เกิดขึ้นทุกวัน เพราะเท่าที่ทำกันอยู่นี้ ไม่อยู่ในระบบที่ทุกคนควรจะรู้ว่าควรทำอย่างไรอย่างชัดเจน

1.1.2 มาตรการในการจัดการกับนักเรียนผู้เสพยาบ้า

1.1.3 มาตรการในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของระบบโรงเรียน และการกำกับ การติดตาม การประเมิน ให้ผู้บริหารโรงเรียนมีจิตสำนึกในการบริหารจัดการโดยให้ทุกฝ่ายในโรงเรียนมีส่วนร่วม มุ่งนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ไม่เสี่ยงปัญหาสารเสพติด มีการส่งเสริม ให้กำลังใจครูและนักเรียนให้เกิดความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหายาบ้าและปัญหาอื่น ๆ

1.2 ส่งเสริมให้กรมสามัญศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการควบคุมขนาดของโรงเรียน มีการปรับลดขนาดของโรงเรียนให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยที่ปัจจุบันเขาชนในโรงเรียนมัธยมศึกษามีแนวโน้มของการติดยาบ้าเพิ่มมากขึ้นทุกปี ในขณะที่อัตราการเกิดของประชากรกลับลดลง รัฐควรมีนโยบายให้กรมสามัญศึกษาปรับลดขนาดของโรงเรียนให้เล็กลง เพื่อปรับปรุงโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ มีโครงสร้างซับซ้อนจนยากเกินกว่าที่จะควบคุม ให้มีขนาดกะทัดรัดพอเหมาะ ส่วนแนวทางในการปรับลดขนาดของโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรเน้นนโยบายการจัดการศึกษาที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Child - Center) ในทุกด้าน โดยจัดโรงเรียนให้มีขนาดเหมาะสม ให้บุคลากรในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้การควบคุมทางสังคมของผู้บริหารและครูอาจารย์ที่ให้กับนักเรียน สามารถควบคุมดูแลได้ทั่วถึงทั้งโรงเรียน ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยลดระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียน

1.3 ส่งเสริม (Campaign) การให้ข่าวสาร และข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับเรื่องยาบ้า รัฐควรควบคุมให้มีการเสนอข่าวและให้ข้อมูลสารสนเทศด้านยาบ้าให้เหมาะสมผ่านสื่อต่าง ๆ ควรให้นักวิชาการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันจัดทำข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวกับความรู้เรื่องยาบ้า ผ่านสื่อทางโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต วิทยุ หนังสือพิมพ์ และวารสารทั่วไป เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องยาบ้าให้กับหลายฝ่ายในสังคมอย่างกว้างขวาง ถูกต้อง และครอบคลุมบุคลากรทุกระดับ ทุกเพศ และทุกวัย ดังนั้น รัฐควรส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับข้อมูลสารสนเทศ และเกิดความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการ การปฏิบัติ และการให้ความหมายในเรื่องที่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหามารยาทของยาบ้าที่มีการดำเนินงานอย่างได้ผลเป็นรูปธรรม โดยผ่านสื่อดังกล่าวข้างต้น เพื่อเผยแพร่เป็นแนวปฏิบัติให้กับองค์กรและผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

1.4 ส่งเสริมให้กรมสามัญศึกษามีการปรับปรุงกฎเกณฑ์ ระเบียบและแนวปฏิบัติของโรงเรียนในบางเรื่องคือ ระเบียบเกี่ยวกับความประพฤติ การกระทำความผิดและบทลงโทษนักเรียน ระเบียบการแต่งกาย เครื่องแต่งกาย สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ของนักเรียน ให้

เหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่ทั่วโลกต่างให้ความสำคัญกับเรื่องประชาธิปไตย ความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม โดยแนวทางในการปรับปรุงกฎระเบียบดังกล่าว ควรเน้น “การมีส่วนร่วม” ของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ องค์กรภาครัฐ ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์ นักวิชาการ องค์กรเอกชน ภาคธุรกิจ ชุมชน ประชาชน และนักเรียน โดยเน้นนโยบายการปรับปรุงกฎเกณฑ์ ระเบียบ ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้มากยิ่งขึ้น

1.5 กำหนดนโยบายให้ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน และการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาด้วยการจัดการเรียนการสอนเรื่องสารเสพติด ยาบ้า ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาจนถึงชั้น ม. 1 - ม. 6 ทั้งนี้รัฐโดยกรมสามัญศึกษาและกรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งโรงเรียน ควรถือเป็นนโยบายสำคัญในการเน้นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเรื่องสารเสพติด ยาบ้า ให้เชื่อมโยงกับการสอนเพศศึกษาและการสอนเรื่องการดูแลสุขภาพอนามัย เนื่องจากลักษณะของปัญหาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด ยาบ้า ในปัจจุบันจะเชื่อมโยงกับปัญหาการมีเพศสัมพันธ์อย่างไม่เหมาะสมในหมู่ผู้เสพยาบ้าและมีผลต่อเนื่องกับการติดเชื้อไวรัสโรคเอดส์ และไวรัสตับอักเสบ

ดังนั้น ไม่เพียงแต่โรงเรียนจะต้องปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และ คัดสรรผู้สอน ที่มีความเหมาะสมเท่านั้น ในขณะเดียวกันโรงเรียนจำเป็นต้องให้ความรู้ สร้างความตระหนักให้เกิดกับครูอาจารย์ทุกคนในการมีส่วนร่วมดูแลเอาใจใส่ ให้ความรักความอบอุ่นแก่นักเรียนทุกคน รวมทั้งคอยสังเกตพฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียน อันจะนำไปสู่การใช้ยาบ้า ทั้งนี้เพื่อจะได้ป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ถูกทาง ตรงกับสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา และทันเวลา

1.6 รัฐควรมีนโยบายให้ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน และประชาชน ได้รับความกระจ่างเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการ และการปฏิบัติด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้าของกระทรวงชัดเจน ด้วยการส่งเสริมให้โรงเรียน โรงพยาบาล หรือศูนย์อนามัย มีคลินิกสุขภาพวัยรุ่น เพื่อให้ข้อมูลสารสนเทศ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องยาบ้า และเรื่องอื่นๆที่เชื่อมโยงกันอยู่กับเรื่องยาบ้าจนแทบจะแยกไม่ออก คือ เรื่องเพศ เรื่องการคุมกำเนิด เรื่องโรคภัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการใช้ยาบ้าและการใช้สารเสพติด เช่น โรคติดเชื้อไวรัสเอชไอวี โรคติดเชื้อไวรัสตับอักเสบ

1.7 ส่งเสริมให้กรมต้นสังกัดร่วมมือกับโรงเรียนในการปรับเปลี่ยนเกณฑ์ที่ระบุ (Specification) เกี่ยวกับคุณลักษณะของห้องน้ำห้องส้วมนักเรียน อาคารเรียน และห้องเรียน ให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น เพื่อไม่ให้มันเป็นแหล่งมั่วสุมของนักเรียนในการไปอาศัยบริเวณห้องน้ำ ใต้ถุนอาคาร ดาดฟ้าอาคาร และมุมปลอดภัยอื่นในโรงเรียนเพื่อการเสพยาบ้า เล่นการพนัน หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอย่างอื่น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ควรพัฒนาระบบบริหารจัดการของโรงเรียน โดยเน้นวิถีคิด และวิธียมองปัญหาอย่าแบบองค์รวม ไม่แยกส่วน แล้วดำเนินงานป้องกันและแก้ไขโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของโรงเรียน อาศัยการมีส่วนร่วมของครูทุกคนทุกฝ่ายในโรงเรียนในการลดความเป็นเผด็จการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมประเมิน โดยตั้งองค์กรภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน ชุมชน และประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการเรื่องนี้ให้มากขึ้นดังต่อไปนี้

2.1 ให้ความรู้ความเข้าใจและพยายามเปลี่ยนวิถีคิดของฝ่ายปกครองโรงเรียน และครูทุกคนในโรงเรียน ให้เป็นฝ่ายปกครองและครูในมิติใหม่ ที่เป็นที่พักของนักเรียน เป็นผู้ให้ความรัก ความเอาใจใส่ และความเข้าใจนักเรียน โดยมุ่งที่เป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนเป็นทั้งคนดีและคนเก่ง มากกว่าการลงโทษรุนแรงและไม่เข้าใจนักเรียน ให้พยายามใช้มาตรการปรับพฤติกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนและร่วมมือกันอย่างจริงจังกับครอบครัวในการดูแล ติดตาม และประเมินการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น

2.2 ให้ความสนใจกับบุคลากรทุกระดับให้เข้าใจตรงกันในนโยบาย มาตรการ ให้ความหมายและการปฏิบัติงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วว่าได้ผล และให้ความรู้อย่างลึกซึ้งเพิ่มในเนื้อหาที่จำเป็นเฉพาะเรื่องคือ (1) มาตรการในการจัดการกับนักเรียนผู้ค้ายาเสพติด (2) มาตรการในการจัดการกับนักเรียนผู้เสพยาเสพติด (3) มาตรการพิเศษในการกำกับ ติดตาม ดูแลนักเรียนกลุ่มเสี่ยง (4) โทษภัยของยาเสพติดทางร่างกายและทางกฎหมาย (5) การส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน (6) การควบคุมและการสนับสนุนทางสังคมที่ได้ผล เป็นต้น

2.3 การจัดการด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียน ควรปรับเปลี่ยนสภาพทางกายภาพของห้องน้ำห้องส้วมนักเรียนให้ไม่ทึบและน่าดูมากขึ้น จัดการไม่ให้มีมุมอับตามใต้ถุนอาคาร ดาดฟ้าอาคาร และบริเวณอื่นในโรงเรียน ปรับปรุงรั้วโรงเรียนให้ยากต่อการปีนเข้าปีนออก เพิ่มจำนวนห้องน้ำนักเรียนให้อยู่ในอาคารเรียน รวมทั้งพยายามจัดห้องเรียนให้นักเรียนทุกห้องมีห้องเรียนประจำ เพื่อลดการเดินเรียน และลดคาบเวลาว่างให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้เพราะการเดินเรียนซึ่งทำให้นักเรียนเปลี่ยนห้องเรียนหลายครั้งใน 1 วัน และการให้นักเรียนมีคาบว่างโดยไม่มีการจัดการที่เหมาะสม มีผลต่อการหลบครูไปมั่วสุมใช้ยาเสพติดได้ง่าย

2.4 การจัดการด้านการสอนการเรียน โรงเรียนควรจัดแผนการเรียนทั้งระดับชั้น ม. ต้น และ ม. ปลายให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่นให้มากขึ้น และจัดให้มีการสอนการเรียนเรื่องยาเสพติด ยาเสพติด ตั้งแต่ชั้น ม. 1 - ม. 6 ซึ่งเชื่อว่าทางเลือกนี้จะช่วยเพิ่มความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดเพิ่มขึ้น รวมทั้งเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมวางแผน พัฒนาโรงเรียน รวมทั้งร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตลอดจนร่วมแก้ไขปัญห่อื่นๆ ของชุมชนกับโรงเรียนให้มากขึ้น นอกจากนี้โรงเรียนควรปรับปรุงระบบประเมินผลการเรียนให้เหมาะสมไม่ขัดหูจนเกินไป เพราะถ้าโรงเรียนไม่จริงจังกับการประเมินผลการเรียนเท่าที่ควร

มีผลให้นักเรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียน

2.5 การจัดการด้านการปกครอง พบว่านักเรียนผู้จำหน่ายยาบ้าจะนำยาบ้า เข้าสู่โรงเรียนในช่วงเช้ามืดก่อนครูเวรมาถึงโรงเรียน และจะมีการจำหน่ายยาบ้า ณ ห้องน้ำนอกอาคารเรียนในช่วงเช้า ส่วนช่วงเวลากลางวันจะเกิดขึ้นตลอดทั้งวัน ดังนั้น หากโรงเรียนจะแก้ไขปัญหานี้ให้ตรงจุดคือ จัดเวรยาม หรือประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจัดกำลังมาควบคุมดูแลการจำหน่ายและใช้ยาบ้า ณ ห้องน้ำนักเรียนในช่วงเช้าตรู่ของทุกวันเป็นกรณีพิเศษ จัดให้มีเวรยามตรวจตราบริเวณห้องน้ำและบริเวณมุมอับในโรงเรียนเป็นระยะๆตลอดทั้งวัน ทั้งนี้อาจดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของนักเรียนและชุมชนก็ได้ เชื่อว่าจะมีผลต่อการควบคุมการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องสารเสพติด ยาบ้า สำหรับนักเรียนชั้น ม. 1 - ม. 6 ให้ชัดเจนและเหมาะสมมากยิ่งขึ้นกว่าหลักสูตรเดิมซึ่งจะมีการสอนเรื่องสารเสพติดกับนักเรียนเพียงเล็กน้อยในชั้น ม. 2 ม. 4 และ ม. 5 เท่านั้น เพราะจากการศึกษาพบว่านักเรียนบางคนเริ่มใช้ยาบ้าในขณะที่เรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาคือ ระดับชั้น ป. 5 ดังนั้นการเริ่มเรียนรู้เรื่องสารเสพติด ยาบ้า ในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งหลักสูตรกำหนดให้เริ่มเรียนในชั้น ม. 2 ภาคเรียนที่ 2 และในชั้น ม. 4 - ม. 5 จะค่อนข้างช้าไป

3.2 ควรพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในเรื่องที่ปรากฏพบผลจากการศึกษานี้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับเรื่องการใช้สารเสพติด ยาบ้า เช่น เรื่องเพศศึกษา การตั้งครรภ์ การทำแท้ง และเรื่องโรคที่มีการติดเชื้อจากการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ที่ใช้สารเสพติด

3.3 ควรศึกษาวิจัยและพัฒนาในเรื่องที่สืบเนื่องจากผลการวิจัยเรื่องนี้ต่อไปอีกเพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนได้ตรงกับสาเหตุที่แท้จริงของปัญหามากยิ่งขึ้น ได้แก่

3.3.1 กลวิธีที่ได้ผลจริง ในการป้องกันและแก้ไขปัญหการแพร่ระบาดของสารเสพติด ยาบ้า ในโรงเรียน

3.3.2 ยุทธศาสตร์ในการกำกับดูแลนักเรียน กลุ่มเสี่ยง ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นตามประเด็นปัญหาที่พบอยู่ในปัจจุบันคือ

(1) มาตรการที่เหมาะสมในการทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักในความเบี่ยงเบนและแก้ตัว

(2) มาตรการในการผ่อนปรน และให้อิโณาสนักเรียน

(3) มาตรการในการควบคุมทางสังคม ควรควรวิธีการควบคุมด้วยการลงโทษอย่างไร และจะท้ออย่างไรให้นักเรียนเข้าหาครู

3.3.3 การจัดการเรื่องอาคารสถานที่ของโรงเรียน กลวิธีในการปรับปรุงมุมอับ

ในโรงเรียน กลวิธีปรับปรุงห้องน้ำนักเรียน

3.4 การลดขนาดของโรงเรียน และการลดจำนวนครูตามเกณฑ์ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) คือ การกำหนดให้ใช้อัตราส่วนครู 1 คน : นักเรียน 25 คน จะเกิดปัญหาตามมาอย่างไร ควรทบทวนมติเรื่องนี้อย่างไร และมติของรัฐที่ให้สงวนอัตราว่างของข้าราชการที่เกษียณอายุราชการจะมีผลต่อระบบการศึกษาอย่างไร เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กัลยา ธรรมคุณ และปราณี ภาณุภาส. ปัจจัยที่มีผลต่อการหายขาดและการเสพติดซ้ำของผู้
เสพติดยาบ้าที่เข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วยใน โรงพยาบาลธัญญารักษ์. ปทุมธานี : โรง
พยาบาลธัญบุรี, 2540.
- กิตติพัฒน์ พงษ์พนัส. การศึกษาทัศนคติของผู้เกี่ยวข้องต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้าใน
กลุ่มผู้ขั้บรณนต์บรรทุก : ศึกษาเฉพาะในจังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ สศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539. อัดสำเนา.
- กาญจนา แก้วเทพ. “การวิเคราะห์สื่อพื้นบ้าน ทัศนคติเบื้องต้น,” ใน สื่อสองวัฒนธรรม.
บรรณาธิการโดย เอกวิทย์ ณ ถลาง. หน้า 2 - 32. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา,
2539.
- กุลเชษฐ์ สิงหรา ณ อยุธยา. การแพร่ระบาดของยาเสพติดให้โทษในหมู่นักเรียน นักศึกษา และ
ข้อเสนอแนะในการป้องกันในสถานศึกษา ตามทรรศนะของนายตำรวจ
สังกัดกองบัญชาการตำรวจภูธร 3. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2526.
- “แก๊งค์นายแบบ” ไทยรัฐ. 23 มกราคม 2541. หน้า 10.
- โกวิทย์ ศุกรเสพย์. การศึกษาทัศนคติของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการตรวจสอบทรัพย์สินของ
ผู้ต้องหาที่เกี่ยวข้องกับคดียาเสพติดตามพ.ร.บ.มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำ
ผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534. วิทยานิพนธ์ น.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2539.
- ขนิษฐา กาญจนรังษินนท์. โครงสร้างและการเข้าถึงเครือข่ายเศรษฐกิจนอกระบบในชนบท :
กรณีรับจ้างเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, 2536. อัดสำเนา.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, สำนักงาน. กรอบทิศทางการป้องกันและ
แก้ไขปัญหายาเสพติดในสิบปีงบประมาณ 2538. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2538.
- . กฎหมายและระเบียบเพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. กรุงเทพฯ : วรุณี
การพิมพ์, 2538.
- . “การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยองค์การชุมชน ยุทธศาสตร์ใหม่สำหรับประเทศไทย,”
วารสารสำนักงาน ป.ป.ส. 1 - 23 ; กันยายน 2538 - กุมภาพันธ์ 2539.
- . การแพร่ระบาดของแอมเฟตามีน. กรุงเทพฯ : กองบำบัดรักษา, 2525.
- . ข้อมูลผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ปีปฏิทิน 2540 ประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนัก
พัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, 2540.
- . แนวทางการจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน. กรุงเทพฯ :

กองป้องกันยาเสพติด, 2539.

----- . แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, 2540.

----- . ปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน. กรุงเทพฯ : กองป้องกันยาเสพติด, 2539.

----- . ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลดอุปสงค์ในการใช้ยาเสพติด พ.ศ. 2532 - 2539. กรุงเทพฯ : กองป้องกันยาเสพติด, 2539.

----- . แผนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (พ.ศ. 2540 - 2544). กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2539.

----- . รายงานการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทยประจำปีงบประมาณ 2539. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและแผน, 2540.

----- . รายงานข้อมูลเรื่องระบบการผลิตเกี่ยวกับเม็ดยาบ้าสีเขียวและสีส้ม. กรุงเทพฯ : สำนักงานป.ป.ส., 2541.

----- . รายงานผลการสัมมนาทางวิชาการเรื่องชุมชนกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2539.

----- . รายงานสถิติและสถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทย ปี 2535 - 2536. กรุงเทพฯ : พชรกานต์พับลิเคชั่น, 2537.

----- . สภาพปัญหายาเสพติดในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2537.

----- . สถานการณ์ยาเสพติดประเทศไทยจำแนกตามตัวยาเพื่อประกอบในการจัดแผนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด 5 ปี (2540 - 2544). กรุงเทพฯ : คณะทำงานจัดทำแนวโน้มสถานการณ์ยาเสพติดในช่วงแผนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (พ.ศ. 2540 - 2544), 2539.

----- . เอกสารประกอบการประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจแนวคิดและรูปแบบในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, 2541.

----- . แอมเฟตามีน. กรุงเทพฯ : กองวิชาการและวางแผน, 2537.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. สรุปสาระสำคัญและผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2538.

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, สำนักงาน. นโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติ ฉบับที่ห้า (พ.ศ. 2540 - 2544). กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2540.

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544.

กรุงเทพฯ : องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศ, 2540.

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, สำนักงาน และศูนย์สิทธิเด็กเอเชียเน็ท.

- สรุปรายงานผลการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (ฉบับที่ 1) เสนอต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ. กรุงเทพฯ : องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ), 2540.
- งามพิศ สัตย์สงวน. “การจัดระเบียบทางสังคม,” สังคมและวัฒนธรรม. 61 - 75. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- . ประสบการณ์วิจัยทางมานุษยวิทยาข้ามวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- จงจิตต์ โศภนคณาภรณ์. การเข้าสู่งานขายบริการทางเพศแบบแอบแฝงของสตรีที่มีการศึกษาในสถานเริงรมย์ : กรณีศึกษาคีอ็อกเทลเลานจ์ มับ และคาราโอเกะ. ปรินูณานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2538. อัดสำเนา.
- จันทร์ชนก โยอินชัชวาลย์. ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีผลต่อความเจ็บป่วยทางจิตของผู้ป่วยจิตเวชวัยรุ่นในโรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา. วิทยานิพนธ์ สศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- จำนงค์ อติพัฒนสิทธิ์ และคนอื่นๆ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- จินดา เดชะศรีนทร์. การให้ยาบ้าในคนขับรถบรรทุกและการศึกษาเปรียบเทียบ การตรวจหาแอมเฟตามีนในปัสสาวะของอาสาสมัครที่ได้รับยานิตต่างๆ. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.
- จิรพันธ์ ไตรทิพจรัส. การแพร่ระบาดของสารเสพติดกับการแก้ไขปัญหายาของชุมชน : ศึกษากรณีชุมชนในเขตภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2539. อัดสำเนา.
- จิรบุรณ บำเพ็ญนรกิจ. มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด. วิทยานิพนธ์ น.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- จิรพร สร้อยสุวรรณ. การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักศึกษาชายในสถาบันราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540. อัดสำเนา.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และคนอื่นๆ. การวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยสังคมและวัฒนธรรมไทยเพื่ออนาคต. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, 2537.
- ชยันต์ วรรณภูติ. “การกำหนดกรอบคิดในการวิจัยเชิงคุณภาพ,” ใน คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. บรรณาธิการโดย อุทัย ดุลยเกษม. หน้า 29 - 62. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2537.
- . “การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ,” ใน คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. บรรณาธิการโดย อุทัย ดุลยเกษม. หน้า 149 - 188. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2537.

ชาลิต ยอดมณี. ระบบข้อมูลกับการวางแผนและนโยบายเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดของประเทศ
ไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานป.ป.ส., 2524.

ชาย โพธิ์สิตา. "การวิจัยเชิงคุณภาพ : ข้อพิจารณาทางทฤษฎี," ใน การศึกษาเชิงคุณภาพ :
เทคนิคการวิจัยภาคสนาม. บรรณาธิการโดย เบญจจา ยอดดำเนิน แอ็ดดิกซ์, บุปผา
ศิริรัมย์ และวาทีณี บุญชะลิกษ์. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2536.

โชติมา กาญจนกุล. ความรุนแรงในครอบครัว : การศึกษาการทำร้ายร่างกายภรรยา.
วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540. อัดสำเนา.
ณรงค์ สุวรรณเปี่ยม. การวิเคราะห์ขั้นตอนและกระบวนการใช้ยาที่นำไปสู่การติดยาเสพติด.
กรุงเทพฯ : สำนักงานป.ป.ส., 2540.

ทองอินทร์ วงศ์โสธร และคนอื่นๆ. รายงานโครงการประเมินผลแผนป้องกันยาเสพติด พ.ศ.
2535 - 2539 ระยะที่ 1 การสำรวจความรู้ความเข้าใจและเจตคติต่อต้าน
ยาเสพติดของกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา เยาวชนนอกสถานศึกษา และประชากร
วัยแรงงาน). กรุงเทพฯ : สำนักงาน ป.ป.ส., 2538.

ทิพย์อร ไชยณรงค์. รายงานการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ผลงานวิจัยด้านยาเสพติด. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2535.

ธนพัฒน์ หาพิพัฒน์. พฤติกรรมการใช้ยาสูบของนักศึกษา : กรณีศึกษานักศึกษาวิทยาลัยเกษตร
กรรมและวิทยาลัยเทคนิคในภาคกลาง สังกัดกรมอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ สศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539. อัดสำเนา.

นพดล คักดีเจริญชัยกุล. การศึกษาปัญหาและมาตรการป้องกันยาเสพติดในชุมชนชาวเขา :
ศึกษากรณีชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.
วิทยานิพนธ์ สศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538. อัดสำเนา.

นพพร พานิชสุข. อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อการใช้ยาเสพติดกระตุ้นประสาทประเภท
แอมเฟตามีนของเด็กวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ สศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2523. อัดสำเนา.

นภาพร หะวานนท์. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการให้โปรแกรมคอมพิวเตอร์.
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2536.

-----, "ทฤษฎีฐานราก : ทางเลือกในการสร้างองค์ความรู้," ใน พัฒนศึกษาศาสตร์ ศาสตร์
แห่งการเรียนรู้และถ่ายทอดการพัฒนา. บรรณาธิการโดย นภาพร หะวานนท์. หน้า
97 - 108. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539.

-----, "ประชากร 60 ล้านคนกับการปฏิวัติการศึกษาไทย," ใน ประชากรไทย 60 ล้านคน
สถานการณ์ นโยบาย และมีติด้านการพัฒนา. บรรณาธิการโดย อรทัย อาจอ่ำ. หน้า
221 - 238. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.

- . วิธีการศึกษาสังคมและพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย, 2538.
- . “องค์ความคิดทางด้านพัฒนศึกษาศาสตร์,” ใน พัฒนศึกษาศาสตร์ ศาสตร์แห่งการเรียนรู้และถ่ายทอดการพัฒนา. บรรณาธิการโดย นภาพร หะวานนท์. หน้า 15 - 28. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539.
- . เอกสารคำสอนวิชาสังคมวิทยาสำหรับการพัฒนาประเทศ พม 710. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540.
- นารี พลาลิขิต และคนอื่น ๆ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเสพยาบ้าของผู้ขับรถบรรทุกในจังหวัดกาญจนบุรี. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, 2536.
- นิพนธ์ พัวพงศกร และคนอื่น ๆ. กลุ่มเศรษฐกิจของชาวนาน : ความสำเร็จและความอยู่รอด. กรุงเทพฯ : TDRI, 2538.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. สองหน้าสังคมไทย บทวิพากษ์โครงสร้างอารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ : นานอักษรการพิมพ์, 2539.
- . สังคมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา (ผสพ.), 2539.
- เนาวรัตน์ พลายน้อย และคนอื่น ๆ. โครงการศึกษาสภาพปัญหาเสพติดในกลุ่มผู้ให้บริการในสถานเริงรมย์. กรุงเทพฯ : สำนักงานป.ป.ส. และ Narcotics Affair Section (NAS) สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย, 2539.
- บัทธ อ่อนดำ และคนอื่น ๆ. รายงานผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ โดยเน้นบทบาทของชุมชนและระบบกลไกของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน : ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : สำนักงานป.ป.ส., 2539.
- บุญเยี่ยม ตระกูลวงศ์. จิตวิทยาสังคมกับสาธารณสุข. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์, 2528.
- บุญศรี ชัยชิตามร. สภาพแวดล้อมในการทำงานและความเหนื่อยหน่ายของพยาบาลประจำการในหอพยาบาลผู้ป่วยอาการหนัก โรงพยาบาลของรัฐ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- เบญจา ยอดดำเนิน - แอ็ดติง และภาณี วงษ์เอก. คู่มือวิจัยพฤติกรรมสุขภาพ ชุดที่ 2 พฤติกรรมสุขภาพ : วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, 2535.
- ประดิษฐ์ จิระเดชประไพ. การดำรงอยู่และปรับเปลี่ยนของระบบการแพทย์พื้นบ้าน : ศึกษากรณีการใช้สมุนไพร ในจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540. อัดสำเนา.
- ปริญญ์ ปราชญานุพร. การพัฒนานรียต่อแห่งวัฒนธรรม ภูมิปัญญาตะวันออก - วิทยาการ

- ตะวันตก. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, 2539.
- ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงาน. แผนการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2541. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการพิเศษ, 2540.
- . แผนป้องกันยาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2540 - 2544). กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของครูสภา, 2539.
- . ปฏิรูปการศึกษาสู่ความเป็นเลิศปี 2550. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว, 2540.
- . รายงานการวิเคราะห์สรุปเอกสาร การประมาณการจำนวนผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว, 2539.
- . รายงานผลการสัมมนายุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว, 2540.
- ปะภาสี สุขพรรณนีย์. ลักษณะการใช้และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นศึกษาเฉพาะเขตชุมชนแออัดคลองเตย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536. อัดสำเนา.
- ปัญญา วรรณสถิตย์ และคนอื่นๆ. การศึกษาถึงลักษณะและชนิดของวัตถุที่มีฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่ลักลอบจำหน่ายให้กับคนชั้นรกรกในเขตภาคกลางและภาคเหนือของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2526.
- ปาริชาติ อุทก. ไขข้อสงสัยเกี่ยวกับยาบ้า ยาเลิฟ ยาอี เอ็ดซ์ตาซี. กรุงเทพฯ : สำนักงานป.ป.ส., 2541.
- ปิ่น ศรีเมือง. มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดรักษาและแก้ไขปรับปรุงผู้ติดยาเสพติดให้โทษ. วิทยานิพนธ์ น.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523. อัดสำเนา.
- เพ็ญ พันธ์อัน. การดำเนินการและปัญหาอุปสรรคในการป้องกันแก้ไขการแพร่ระบาดของยาบ้า (ยาม้า) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540. อัดสำเนา.
- ฝ่ายวิชาการ สุตโรไพศาล. พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท พ.ศ. 2518 ปรับปรุง 2539. กรุงเทพฯ : สุตโรไพศาล, 2539.
- ฝึกหัดครู, กรม. การศึกษาสภาพการรู้จัก การใช้และทัศนคติเกี่ยวกับยาเสพติดของนักเรียนและเยาวชนอายุ 16 - 18 ปี. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์, 2532.
- พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์. แนวทางการศึกษาความเบี่ยงเบนตามกรอบการวิเคราะห์เชิงการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ป.ป. อัดสำเนา.
- พยนต์ พันธุ์ศรี. นโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดประเภทวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทของประเทศไทย : ศึกษากรณีเฉพาะแอมเฟตามีน / ยาบ้า. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2535.

- พยอม ตันติวัฒน์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคุณสมบัติของสารเสพติด. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย
วิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- พลศึกษา, กรม. สรุปสถานการณ์การแพร่ระบาดของสารเสพติดในสถานศึกษา ปี 2538.
กรุงเทพฯ : สำนักงานป.ป.ส., 2539.
- พทยา สายหู. กลไกของสังคม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- พิชิต พัทธกะเทพสมบัติ. ปฏิบัติการเหนือตำรา การวิจัยทางสังคม Social Research : Beyond
Texts. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.
- พิชิต พัทธกะเทพสมบัติ และธีรเวทย์ ประมวลรัฐการ. โครงสร้างสังคม. กรุงเทพฯ :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.
- ภิญโญ ทองชัย. การส่งมอบยาเสพติดภายใต้การควบคุม. วิทยานิพนธ์ น.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- ภาณุพงศ์ จิตะสมบัติ. สิ่งเสพติด 2000. กรุงเทพฯ : สำนักงานป.ป.ส., 2541.
- ขงยุทธ์ สารสมบัติ และคนอื่น ๆ. มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและ
เยาวชนจากยาเสพติดให้โทษ. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, 2529.
- ยศ สันตสมบัติ. ท่าเกวียน. กรุงเทพฯ : คบไฟ, 2539.
- ยุพา วงศ์ไชย และคนอื่น ๆ. สรุปสาระสำคัญการประเมินผลเรื่อง การควบคุม ป้องกันและ
แก้ไขการแพร่ระบาดของวัตถุเสพติด (ยาบ้า). กรุงเทพฯ : สำนักงบประมาณ, 2538.
- ยุวดี กฤษวัฒนากรณ์. การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัวที่มีต่อผู้สูงอายุในเคหะชุมชน
ทุ่งสองห้อง. วิทยานิพนธ์ สศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
อัดสำเนา.
- โยธิน แสงวดี และพิมพ์พรรณ อิศรภักดี. พฤติกรรมเสี่ยงของพนักงานขับรถสลิบล้อต่อการรับและ
แพร่เชื้อโรคเอดส์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534.
- รวิวรรณ ชินะตระกูล. เทคนิคการวิจัย : การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2539.
- รักช้อน รัตนวิจิตรเดช. กระบวนการติดเฮโรอีน. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหา
วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537. อัดสำเนา.
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. สังคมเศรษฐกิจโลก : โครงสร้างและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ :
บริษัทสื่อเสรี, 2540.
- . อนิจลักษณะของเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2536.
- . อนิจลักษณะของสังคมไทย. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2536.
- รัชนิ ณะระนอง. "ยาบ้า." เดลินิวส์. 21 พฤศจิกายน 2540. หน้า 9.
- รัตนา บรรณาธรรม. "กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด." วารสารต่อต้านยาเสพติด. 12 (1) : 55
- 74 ; มกราคม - มิถุนายน 2539.
- ริสา พานิชอัตรา. การศึกษาเปรียบเทียบผลการให้การศึกษาด้านการป้องกันการติดยาเสพติด

- แนวใหม่กับแนวเดิมในนักเรียนระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538. อัดสำเนา.
- วริยา ธวสิน. การรับข่าวสารเกี่ยวกับขาม้าจากสื่อมวลชนของพนักงานขับรถบริษัทขนส่งจำกัด (บ.ข.ส.). วิทยานิพนธ์ วศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534. อัดสำเนา.
- วริศรา วราลักษณ์. การเปิดรับข่าวสารและความรู้เรื่องสิ่งเสพติดและการป้องกันสิ่งเสพติดจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538. อัดสำเนา.
- วัฒนา พิมพ์อัฐ. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของขาม้าในคนขับรถบรรทุก ในถนนเพชรเกษม เขตอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2536. อัดสำเนา.
- วันชัย ศรีवलนัด. การใช้มาตรการทางกฎหมายลงโทษรับทรัพย์สินในคดียาเสพติด. วิทยานิพนธ์ น.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531. อัดสำเนา.
- วัลภา ปาเย. ผลของขนาดและประเภทของภาพลายเส้นในบทเรียนโปรแกรมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องสิ่งเสพติดของนักเรียน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533. อัดสำเนา.
- วัลภา สายยั้ง. ความรู้ ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมต่อตนเองของวัยรุ่น ติดสิ่งเสพติดชนิดร้ายแรงที่เข้ารับการบำบัดรักษาในสถานบำบัดรักษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534. อัดสำเนา.
- วิจัยและพัฒนา, สถาบัน. รวมบทความการวิจัยคุณภาพชุดที่ 1 การวิจัยและการใช้ผลการวิจัย. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2531.
- วิจัยและพัฒนา, สถาบัน. รวมบทความการวิจัยคุณภาพชุดที่ 3 เทคนิคและระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2531.
- วิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, สถาบัน (TDRI). การประมาณการจำนวนผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ฝ่ายแผนงานเศรษฐกิจรายสาขา TDRI, 2538.
- วิชัย โปษยะจินดา. การเสพติดในสังคมไทย และความเสียหายต่อผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการ และชุมชนอันเนื่องมาจากการใช้ยาในทางที่ผิด. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- วิชัย โปษยะจินดา และไพพรรณ พิตยานนท์. ตลาดมิดยามีในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยยาเสพติด สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- วิชาการ. สร้างเครือข่ายสำเร็จใน 7 วัน. กรุงเทพฯ : สัมผัสคีสาร (ดอกหญ้า) จำกัด, 2539.

- วิภา ตำนาดำรงกุล, อุษณีย์ พึ่งปาน และศศิธร แจ่มถาวร. ความรู้และทัศนคติต่อการติตสารเสพติด และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องของ เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาส รายงานผลวิจัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- วิรัช เมฆอรุณทัย. มาตรการแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 49. วิทยานิพนธ์ น.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537. อัดสำเนา.
- วิโรจน์ สุ่มใหญ่. “ระดมพลังหยุดยั้งยาบ้าในโรงเรียน,” มติชน. 24 พฤศจิกายน 2538. หน้า 29.
- วิลาวัลย์ บุญวัฒน์. ผลการใช้ชุดการแนะแนวที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องสิ่งเสพติดให้โทษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนกัลยาณมณเฑียร จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534. อัดสำเนา.
- วิลาสินี อินโหมะศิริ และคนอื่นๆ. การศึกษาปัญหาสารเสพติดในแรงงานก่อสร้าง. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.
- วิวัฒน์ วรวิทย์. วิธีประเมินสถานการณ์การระบาดของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทในหมู่ผู้บริโภค รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2530. อัดสำเนา.
- วีรชาติ มาลัย. การสร้างชุดการสอนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเรื่องสิ่งเสพติดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปรียัญญาณิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2536. อัดสำเนา.
- วีรวรรณ สุธีรโกธาส. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการต้านทานการให้ยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. ปรียัญญาณิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.
- วีรวัฒน์ ปันนิตามัย. คู่มือปฏิบัติการพัฒนาและการดำเนินการ การสัมภาษณ์งานแบบมีโครงสร้าง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2539.
- แววตา ธนบัตร. การศึกษาผลของการสื่อสารรณรงค์ต่อต้านการเสพยาบ้าที่มีต่อเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534. อัดสำเนา.
- คันสนีย์ โพธิ์พุท. การประเมินผลการปฏิบัติต่อผู้ติดยาเสพติดให้โทษโดยการคุมประพฤติ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานคุมประพฤติกลาง. วิทยานิพนธ์ สศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528. อัดสำเนา.
- ศิริพร เชิดวงศ์สุข. พฤติกรรมการรับข่าวสารเรื่องยาบ้าของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกรมสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539. อัดสำเนา.
- ศิริยุพา พูลสุวรรณ, นภาพร หะวานนท์ และศิริชัย กาญจนวาสี. รายงานการวิจัยการจัดตั้งโรงเรียนและการเพิ่มอัตราค่าจ้างครูในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศ.

- กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. แผนปฏิบัติการเพื่อการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2540. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2539.
- คุุณสิทธิ์ พรหมารุโณทัย และจันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ. การลงทุนในเด็ก (Investment In Children). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ, 2541.
- สงวนศรี แต่งบุญงาม. การศึกษาทางสังคมของครอบครัวที่มีผลต่อการดูแลผู้ป่วยโรคจิต : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537. อัดสำเนา.
- สมชัย สงวนนภาพร. ความผิดฐานซื้อขายเสพติดให้โทษ. วิทยานิพนธ์ น.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539. อัดสำเนา.
- สมนึก ชัชวาลย์. ค่านิยมและพฤติกรรมความคุมทางสังคมของชุมชนที่อยู่ใกล้และห่างไกลความเจริญ : ศึกษากรณีเมืองหลักเชียงใหม่. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2531. อัดสำเนา.
- สมชาย มัชฌิมาทัศน์. ผลการเรียนรู้การป้องกันยาเสพติดให้โทษในวิชาสุขศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยวิธีเรียนจากโลดที่มีภาพอย่างเดี่ยวและสไลด์แบบต่าง ๆ. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2526. อัดสำเนา.
- สนิท มณีดุลย์. ผลกระทบของอุตสาหกรรมนากุ้งที่มีต่อความสัมพันธ์ทางการผลิตของชุมชนชาวนา : ศึกษากรณีอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539. อัดสำเนา.
- สนิท สมัครงการ. “การวิจัยเชิงคุณภาพ,” ใน แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ เอกสารจากการสัมมนาเรื่องการวิจัยเชิงคุณภาพในสังคมศาสตร์และการศึกษา 1 - 2 ตุลาคม 2521. หน้า 123 - 152. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522.
- สนิท สมัครงการ และคนอื่นๆ. พฤติกรรมและทัศนคติเกี่ยวกับยาเสพติดของคนหนุ่มสาวไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA), 2530.
- ลัก กอแสงเรือง. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พร้อมด้วยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวงและประกาศกระทรวงสาธารณสุขกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีและคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติดให้โทษ. ประภาส พุทธกาพพงษ์ ผู้จัดทำ. กรุงเทพฯ : นิติบรรณการ, 2530.
- สัญญาชัย สิงหลกะ. การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการใช้สารระเหยอันมีผลต่อความมั่นคงของชาติ. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2536.

- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธการพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- . ทฤษฎีสังคมวิทยา การสร้าง การประเมินค่า และการใช้ประโยชน์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- . ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- สาธารณสุข, กระทรวง. สถานการณ์ยาม้าในสถานศึกษา (ตุลาคม 2538 - กุมภาพันธ์ 2539.) กรุงเทพฯ : กองวิเคราะห์วัตถุเสพติด กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, 2539.
- สาธารณสุขแห่งชาติ, มูลนิธิ สถาบันวิจัยโภชนาการมหาวิทยาลัยมหิดล และมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย. โครงการเด็ก เยาวชน และครอบครัว. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, 2541.
- . เด็ก ยุทธศาสตร์การลงทุนเพื่ออนาคตไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, 2541.
- สามัญศึกษา, กรม. การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา กรมสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์, 2541.
- . การมัธยมศึกษาและการศึกษาพิเศษในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป, 2536.
- . การสำรวจสภาพปัญหาการใช้ยาในทางที่ผิดของนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์, 2540.
- . แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2540. กรุงเทพฯ : กองการมัธยมศึกษา, 2539.
- . ไมโครเกินฝัน งานนิทรรศการวิชาการ สามัญศึกษายุคโลกาภิวัตน์ วิสัยทัศน์กว้างไกล. กรุงเทพฯ : Sunocean, 2540.
- . ยุทธศาสตร์เชิงรุกในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว, 2540.
- สารภี ศิลา และคนอื่นๆ. การแพร่ระบาดของยาเสพติดที่ไม่ใช่ฝิ่นในชุมชนชาวเขา กรณีศึกษาการใช้ยาเสพติดประเภทยาม้าในชุมชนกระเหรี่ยงเขตพื้นที่แม่สวรรค์น้อย ต.แม่เกาะ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2534.
- สำเร็จ แยมโสภี. การศึกษาการดำเนินการตามนโยบายป้องกันปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540. อัดสำเนา.
- โรงเรียนสีกวี่ "สวีสต์คองวิทยา", รายงานปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โรงเรียนสังกัด

- กรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา : สำนักงานผู้บริหารโรงเรียนสีกี้ว “สวัสดีผดุงวิทยา”, 2541.
- สีฝุ่น. “ยาบ้าในสถานศึกษา,” ใน หญิงไทย. บรรณาธิการโดย สุวรรณา ส่งเสริมสวัสดิ์. หน้า 53 - 55. กรุงเทพฯ : อักษรโสภณ, 2540.
- สุชาติ ทิมอุดม. “รายงานการวิจัย : การสำรวจความคิดเห็นของผู้ป่วยยาเสพติดชายที่เข้ารับ การบำบัดรักษาพยาบาลในระยะฟื้นฟูสมรรถภาพรูปแบบชุมชนบำบัด โรงพยาบาล ธรรมารักษ์,” วารสารต่อต้านยาเสพติด 12 (1) : 35 - 50 ; มกราคม - มิถุนายน 2539.
- สุชาติ รัชชกุล. การตั้งครกไม่พึงปรารถนาและการตัดสินใจทำแท้ง. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2541. อัดสำเนา.
- สุพัฒน์ อีระเวชเจริญชัย. ยาและสิ่งเสพติดให้โทษ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2540.
- สุพิศวง ธรรมพันทา. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ : ดี.ดี.บุ๊คส์โตร์, 2540.
- สุภางค์ จันทวานิช. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- แสง รตนมงคลมต. “เทคนิคและระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ,” ใน รวมบทความการวิจัยเชิงคุณภาพชุดที่ 3. หน้า 1 - 20. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, 2531.
- โสภณ สุภาพงษ์. โครงสร้างการทำงานเพื่อเด็ก. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2541.
- โสภา ชปิลมันต์ และคนอื่นๆ. การศึกษาปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติดในเด็กและ เยาวชนย่านชุมชนแออัด : ศึกษากรณีในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : สภาสังคม สงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2533.
- อมรา พงศาพิชญ์. “การวิจัยภาคสนาม : เน้นนักเรื่องการสังเกต,” ใน เทคนิคและระเบียบวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพ. หน้า 21 - 36. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2531.
- อดิศักดิ์ พงษ์พูนผลศักดิ์. ปัจจัยในเรื่องคนที่เป็นข้อบ่งชี้ภาวะยาเสพติด. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตธนบุรี, 2527. อัดสำเนา.
- อดิรัตน์ วัฒนไพสิน. อิทธิพลของการสนับสนุนทางสังคมต่อกระบวนการปรับตัวของผู้ติดเพื่อ แอพอีวี่ที่ยังไม่แสดงอาการ : การศึกษาพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539. อัดสำเนา.
- อนุชาติ พวงลำสี และอรทัย อาจอ่ำ. การพัฒนาเครื่องวัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2539.
- อภิวัน อินสร. สภาพบังคับทางอาญาต่อผู้เสพแอมเฟตามีนในขณะขับขี่ยานพาหนะ. วิทยานิพนธ์ น.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537. อัดสำเนา.

- อมรวิชัย นาคทรพรพ. ความจริงของแผ่นดิน ลำดับที่ 1 : กระบวนการเรียนรู้เพื่อเด็ก ๆ และชุมชนของเรา. กรุงเทพฯ : บริษัท เจ. फिल्म โปรดักส์, 2541.
- อรสา ป่านขาว. รายงานการศึกษาแนวคิด กลยุทธ์ และแนวทางป้องกันยาเสพติด. กรุงเทพฯ : สำนักงานป.ป.ส., 2540.
- อรอนงค์ หงษ์ชุมแพ. ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและการป้องกันตนเองจากการเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538. อัดสำเนา.
- อรัญ สุวรรณบุปผา. มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของฝิ่นในชนกลุ่มน้อยทางภาคเหนือของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ราชภัฏ, 2523.
- อังสนา เปตะนันท์. การศึกษาวิจัยของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนวัดบางโพธิ์มรรคา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีพฤติกรรมสูดดมสารระเหย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2528. อัดสำเนา.
- อาชีวศึกษา, กรม. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด. กรุงเทพฯ : การศาสนา, ม.ป.ป.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับศักยภาพของสังคมไทย,” ใน วิพากษ์สังคมไทย. บรรณาธิการโดย จลอง สุนทรวาณิชย์. หน้า 151 - 192. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2538.
- อาภา ศิริวงศ์ ณ อยุธยา, สุทธิจิตต์ จินตยานนท์ และรัตนา จารุเบญจ. สภาพปัญหาสารเสพติดในกิจการไร่อ้อย. กรุงเทพฯ : สำนักงานป.ป.ส., 2538.
- อุดม ดุจศรีวัชร. ยาเสพติด. กรุงเทพฯ : อักษรพัฒนา จำกัด, 2539.
- อุทัย ดุลยเกษม และคนอื่นๆ. การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2537.
- อุทัยศรี แสงคล้าย. การศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539. อัดสำเนา.
- อุรพันธ์ อนุวัฒน์วิน. การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัวต่อผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ป่วยในสถาบันประสาทวิทยา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ด. กรุงเทพฯ : 2539. อัดสำเนา.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. “ปฏิรูปการเมืองเศรษฐกิจ : สร้างพันธมิตรประชาธิปไตย,” ใน วิพากษ์สังคมไทย. บรรณาธิการโดย จลอง สุนทรวาณิชย์. หน้า 1 - 86. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2538.

Alcoholism and Drug Addiction Research Foundation. Facts About Amphetamines.

Toronto : Addiction Research Foundatoin (ARF), 1991.

----- . Amphetamines. Toronto : Addiction Research Foundation (ARF), 1991.

Associated Regional and University Pathologists (ARUP) Laboratories. Drugs of Abuse

Confirmation - Amphetamines - Medical. n. p. : Associated Regional and

University Pathologists Inc., 1996.

Asahi News Service. "Health Topics : Japanese Youth Discover Amphetamine," The New

York Time Syndicate. September 6, 1997. 9/13.

ASEAN. ASEAN Plan of Action on Drug Abuse Control. Jakarta : PT Sumara Nikarya,

1995.

Atlantic International Medical. Drug - Check - 1 Amphetamine Test. n. p. : Atlantic

International Medical, 1997.

Baldwin, John D. George Herbert Mead : A Unity Theory for Sociology. Newbury Park :

Sage Publications, 1985.

Berg, Bruce L. Qualitative Research Methods for the Social Science. Needham Height

Massachusetts : Allyn and Bacon, 1989.

Blumer, Herbert. "The Methodological Position of Symbolic Interaction," Symbolic

Interactionism Perspective and Method. Englewood Cliffs : N. J., Prentice - Hall,

1969.

Bogdan, Robert C. and Sari Knopp Biklen. Qualitative Research for Education. An

Introduce to Theory and Method. Boston : Allyn and Bacon, 1992.

Boissevain, Jeremy. Friends of Friends. Oxford : Basil Blackwell, 1974.

Borgatta, Edgar F. and Marie L. Borgatta. Encyclopedia of Sociology. New York :

Macmillan Publishing Company, 1992.

Boston University Medical Center (BUMC). Amphetamines. Plymouth : Library

Publications, 1996.

Boudon, Raymond. "Diffusion," in A Critical Dictionary of Sociology. Edited by

Hamilton, Peter. p. 126 - 336. London : Routeledge ; 1992.

Broom, Leonaard., Philip Selznick and Dorothy Broom Darroch. Sociology. Seven

edition. New York : Harper & Row, 1981.

Burleson, Brant R., Terrance L. Albrecht and Irwin G. Sarason. Communication of Social

Support. London : Sage Publications, 1994.

Casterline, John B., Mark R. Montgomery and Rebecca L. Clark. Diffusion Models of

- Fertility Control : Are There News Insights. Rhode Island : Population Studies and Training Center, Brown University, 1987.
- Cho, Arthur and David S. Segal. Amphetamine and Its Analogs. Los Angeles : University of California, 1994.
- Chomlada Loprayoon. Vending Activity in Bangkok. Thesis on Master Degree of Economic. Bangkok : Thammasart University, 1991. Photocopied.
- Churchill, AC. and others. "Measurement of the Severity of Amphetamine Dependence," Addiction. 88 (10) : 1335 - 1340 ; 1993.
- The Research Triangle Institute of North Carolina. Impact of school anti - drug programs questioned. Washington : Associated Press, 1997.
- Cobb, Sidney. "Social Support as a Moderator of Life Stress," Psychosomatic Medicine. 38 (5) : 300 - 312 ; September - october, 1976.
- Cochran JC. and others. "Decoupling Motor Memory Strategies : Effects of Sleep Deprivation and Amphetamine," International Journal of Neuroscience. 74 (1 - 4) : 45 - 54 ; 1994.
- Cooley, Charles Horton. Social Organization : A Study of the Larger Mind. New York : Charles Scribner's Sons, 1909.
- Coser, Lewis L. and Bernard Rosenberg. Sociological Theory : A Book of Readings. New York : Macmillan, 1964.
- Darke S. and others. "Transitions Between Routes of Administration of Regular Amphetamine Users," Addiction. 89 (9) : 1077 - 1083 ; 1994.
- Davis, Anthony and Bruce Hawke. "Inside Story Drug : Bussiness Is Blooming," Asiaweek. 24 (3) : 46 - 52 ; 1998.
- Denenberg, Herb. Amphetamine Abuse, a World Wide Problem That Is Not Well Understood. Philadelphia : Denenberg Reports, 1996.
- Denzin, Norman K. Interpretive Interactionism. London : The Publisher of Professional Socials Science, 1989.
- . The Research Act. Chicago : Aldine, 1970.
- Department of Public Information and the United Nations International Drug Control Programme. Drug Abuse. United Nations Publication, 1992.
- Department of Sociology. Social Networks Processes. Pittsburgh : The University of Pittsburgh, 1996.
- Division of Alcohol and Drug Abuse (ADA). As a Matter of Fact. Jefferson : Missouri

- Department of Mental Health, 1997.
- Erickson M. and Zetterstrom R. "Amphetamine Addiction During Pregnancy : 10 - Year Follow up," Acta Paediatrica. 27 - 31 ; 1994.
- Fielding, Nigel G. and Jane L. Fielding. Linking Data. Newbury Park : Sage Publication, 1986.
- Firth, Alan. The Discourse of Negotiation. New York : Pergamon, 1995.
- FONGOADA. Toward Greater Efficiency in NGO Activity. Colombo : The National Dangerous Drugs Control Board and Drug Advisory Programme of the Colombo Plan, 1989.
- Freeman, Linton C. Using Molecular Modeling Software in Social Network Analysis : A Practicum. Irvine : School of Social Science, University of California, 1996.
- Frieden, Terry and others. Junior high school kids doing more drugs. Washington : CNN, 1997.
- Fukushima, A. "Criminal Responsibility in Amphetamine Psychosis," Japanese Journal of Psychiatry & Neurology. 48 Suppl : 1 - 4 ; 1994.
- Garland, David. "Social Control," in The Social Science Encyclopedia. Edited by Kuper Adam and Jessica Kuper. Second Edition. p. 780 - 783. New York : Routledge, 1996.
- Glaser, Barney G. Theoretical Sensitivity. 3 rd ed. San Francisco : The Sociology Press, 1978.
- Gupta, Amit K. Amphetamine Abuse. Boston : Boston University Medical Center (BUMC), 1996.
- Guthrie, Julian. "Teen addicts face rough road home," San Francisco Examiner. 4-7 : 28 September 1997.
- Hall W. and others. "Patterns of Drug Use and Risk - Taking Among Injecting Amphetamine and Opioid Drug Users in Sydney," Addiction. 88 (4) : 509 - 516 ; 1993.
- Hando J. and Hall W. "HIV Risk - Taking Behavior Among Amphetamine Users in Sydney, Australia," Addiction. 89 (1) : 79 - 85 ; 1994.
- House, James and Robert L. Kahn. "Measurement Concept of Social Support," in Social Support Health. Edited by Cohen, Sheldon and S. Leonard Syme. 83 - 107. Orlando : Academic Press, Inc., 1985.
- Hung, CN., Wu DJ. and Chen KS. "Acute Myocardial Infraction Caused by Transnasal

- Inhalation of Amphetamine," Japanese Heart Journal. 34 (6) : 815 - 818 ; 1993.
- Indiana Prevention Resource Center (IPRC). Factline on Amphetamines. Indiana : Trustees of Indiana University, 1995.
- Joan, Gaustad. Substance Abuse Policy. Eugene : ERIC Clearinghouse on Educational Management, 1997.
- Johnson, Doyle Paul. Sociological Theory : Classical Founder and Contemporary Perspectives. New York : John Wiley & Sons, 1986.
- Juhnke, Gerald A. and John R. Culbreth. Clinical Supervision in Addictions Counseling : Special Challenges and Solutions. Greensboro : ERIC Clearinghouse on Counseling and Student Services, 1994.
- Kall, KI. "Effect of Amphetamine on Sexual Behavior of Male I.V. Drug Users in Stockholm - A Pilot Study," Aids Education and Prevention. 4 (1) : 6 - 17 ; 1992.
- Kao, CH., Wang, SJ. and Yeh, SH. "Presentation of Regional Cerebral Blood Flow in Amphetamine Users by 99TCM-HMPAO Brain Spect," Nuclear Medicine Communication. 15 (2) : 94 - 98 ; 1994.
- Kaplan, B. H. et al. "Social Support and Health," Medical Care. 15 (5) : 47 - 58 ; May, 1977.
- Kelly TH. and others. "Performance - Based Testing for Drugs of Abuse : Dose and Time Profiles of Marijuana, Amphetamine, Alcohol, and Diazepam," Journal of Analytical Toxicology. 17 (5) : 264 - 272 ; 1993.
- Klee H. "A New Target for Behavioral Research - Amphetamine Misuse," British Journal of Addiction. 87 (3) : 439 - 446 ; 1992.
- . "HIV Risks for Woman Drug Injectors : Heroin and Amphetamine Users Compared," Addiction. 88 (8) : 1055 - 1062 ; 1993.
- Kontopoulos, Kyriakos M. The Logics of Social Structure. Cambridge : Cambridge University Press, 1997.
- Lambrecht, GL. And others. "Intranasal Caffeine and Amphetamine Causing Stroke," Acta Neurologica Belgica. 93 (3) : 146 - 149 ; 1993.
- Lauer, Robert H. Perspectives on Social Science. 4 th ed. Boston : Allyn and Bacon, 1991.
- Leshner. An Opioid - Like Brain Derived Chemotactic Factor. Washington, D. C. :

- National Institute on Drug Abuse, 1995.
- Lester, Grinspoon and Hedblom, Peter. The Speed Culture : Amphetamine Use and Abuse in America. Cambridge : Harvard University Press, 1997.
- Liska, Allen A. "Social Control," in Encyclopedia of Sociology. Edited by Borgatta, Edgar F. and Marie L. Borgatta. v. 4. p. 1818 - 1822. New York : Macmillan Publishing Company, 1992.
- Long, Phillip W. "Amphetamine Dependence : Amphetamines," The Harvard Mental Health Letter. 4 - 7 ; April, 1997.
- Maanen, John Van. Tales of the Field on Writing Ethnography. Chicago : The University of Chicago Press, 1988.
- Marsden, Peter V. "Social Network Theory," in Encyclopedia of Sociology. Edited by Borgatta, Edgar F. and Marie L. Borgatta. v.4. p. 1887 - 1894. New York : Macmillan Publishing Company ; 1992.
- Matrix Center. Addiction Scale. Los Angeles : Santa Monica BLVD. 1991.
- Miller, Marissa A. and Kozel, Nicholas J. Amphetamine Abuse : Epidemiologic Issues and Implications. Washington : U.S. Department of Health and Human Services, 1991.
- Milligan, Carolanne E. An Opioid - like Derived Chemotactic. Vancouver : The National Institute on Drug Abuse (NIDA), 1995.
- Milroy. "Ecstasy Turns to Tragedy for U. K. Teen," The Medical Post. 5 March, 1996. p. 1.
- Missouri Department of Mental Health. Stimulants. Jefferson : Division of Alcohol and Drug Abuse, 1994.
- Mitchel, J. Clyde. Social Network in Urban Situation. Manchester : University Press, 1969.
- Miyazaki, T. and others. "Site Dependence of Methamphetamine Concentrations in Blood Samples Collected from Cadavers of People Who Had Been Methamphetamine Abusers," American Journal of Forensic Medicine & Pathology. 14 (2) : 121 - 124 ; 1993.
- Mulholland, Joan. The Language of Negotiation. London : Routledge, 1991.
- Mundel, E.J. "The Evolutionary Roots of Addiction," Reuters. October 17, 1977. p. 6.
- Nash, Madeleine J. "Addicted," Time. 149 (18) : n.p. ; 5 May, 1997.
- National Center on Addiction and Substance Abuse at Columbia University (CASA).

- Back to School Survey. Washing, D. C. : The U.S. Department of Education, 1997.
- National Commission on Marihuana and Drug Abuse. Marihuana and Social Policy : Drugs and Social Responsibility. Clifford A. Schaffer : Schaffer Library of Drug Policy, 1997.
- National Institute on Drug Abuse Research. Methamphetamine Abuse. Epidemiologic Issues and Implications. Washington, D.C. : DHHS Publication, 1991.
- National Parents Movement for Drug Free Youth. Pride National Drug Conference Highlights 1982. Atlanta : Parent Resources Institute on Drug Education, 1982.
- . Pride Southeast Drug Conference Proceedings 1980 and 1981. Atlanta : Parent Resources & Information on Drug Education, 1982.
- Norbeck and others. "The Development of an Instrument to Measure Social Support," Nursing Research. 30 September - October 1981 : 265.
- Nyberg K. and others. "Socio - economic Versus Obstetric Risk Factors For Drug Addiction in Offspring," British Journal Addiction. 87 (12) : 1669 - 1676 ; 1992.
- Olsen, Marvin E. The Process of Social Organization. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1968.
- Ohta H. and others. "Brain Perfusion Abnormalities in a Thinner and Amphetamine Abuser Detected by I - 123 IMP Scintigraphy," Annals of Nuclear Medicine. 6 (4) : 273 - 275 ; 1992.
- Perry, Ronald W. "Diffusion Theories," in Encyclopedia of Sociology. Edited by Borgatta, Edgar F. and Marie L. Borgatta. v. 1. p. 487 - 492. New york : Macmillan Publishing Company, 1992.
- Popnoe, David. Sociology. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice - Hall, 1986.
- Pouaree,Suvicha. "Madness pill abuse on the rise," Bngkok Post. October 20, 1996. p. 1.
- Roberts, Todd C. "Built for Speed ?," URB Magazine. 8 - 16 ; October, 1995.
- Robinson, Terry and James, Steketee. "Neurobiology of Sensitization," Research Findings. Vancouver : National Institute on Drug Abuse (NIDA), 1995.
- Roger, Everett M. Diffusion of Innovations. 6 th ed. New York : The Free Press, 1968.
- Rx List Generic Information. Mixed Amphetamine Salts. Neil Sandow : Mail Order Meds,1997.

- Scott, John. "Social Networks," in The Social Science Encyclopedia. Edited by Kuper Adam and Jessica, Kuper. p. 794 - 795: 2 nd ed. London : Routledge, 1996.
- Servais, Ernst. Before It's too Late. Belgium : Grenz - Echo Druckerei, 1988.
- Sherchan, Bikal Prasad. "Prevention Education and Community Information," in Combating Drug Abuse. Edited by Vitit Muntarbhorn. 341 - 345. Bangkok : National Council on Social Welfare of Thailand under the Royal Patronage of His Majesty the King, 1989.
- Soetens, E.D., Hooge, R. and Hueting JE. "Amphetamine Enhances Human - Memory Consolidation," Neuroscience Letters. 161 (1) : 9 - 12 ; 1993.
- Soong, WJ. and others. "Amphetamine Poisoning in Infant : Report of Two Cases," Chinese Medical Journal. 48 (3) : 228 - 231 ; 1991.
- Strauss, Anselm L. Qualitative Analysis for Social Scientists. Fourth Edition. Cambridge : Cambridge University Press, 1990.
- Strauss, Anselm. and Juliet Corbin. Basics of Qualitative Research : Grounded Theory and Procedures and Technique. Newbury Park : Sage Publication, Inc., 1990.
- Suwaki H. and others. "A Study of Longitudinal Patterns of Substance Abuse with Special Reference to Multiple Use Problems," Japanese Journal of Alcohol Studies & Drug Dependence. 27 (3) : 284 - 296 ; 1992.
- The National Council on Social Welfare of Thailand under Patronage. Drug Situation and Demand Reduction Activities in Thailand. Bangkok : Somchai Printing, 1994.
- The National Institute on Drug Abuse (NIDA). Drug Abuse Health Services Research and HIV/AIDS. Pittsburgh : Office of Research and Graduate Education, 1996.
- . Drug Abuse Prevention Programs. Pittsburgh : NIDA, 1997.
- . NIH/NIDA - Research on Drug Abuse. Pittsburgh : Office of Research, Technology and Graduate Education, 1996.
- The National Longitudinal Study on Adolescent Health. Protecting Adolescents from Harm Findings from the National Longitudinal Study on Adolescent Health. Washington, D.C. : Safe and Drug Free Schools Program (SDFS), 1997.
- The Office for Substance Abuse Prevention (OSAP). Prevention Plus 2 : Tools for Creating and Sustaining Drug - Free Communities. Rockville : DHHS Publication, 1989.
- The Office of Narcotics Control Board. "Amphetamine use on the rise," Sunday Post.

July 14, 1996. p. 17.

The White House. National Drug Control Strategy. Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office, 1989.

Trent, Tschirgi. How does amphetamine abuse affect children and adolescents ? Maryland : UMAB Office of Substance Abuse Studies, 1992.

----- . What do amphetamine do to the immune systems ? Maryland : UMAB Office of Substance Abuse Studies, 1992.

Turner, Jonathan H. and others. The Emergence Of Sociological Theory. Belmont : Wadsworth Publishing Company, 1995.

United Nations. Monograph on Adolescence and Crime Prevention in the ESCAP Region. New York : United Nations Publication, 1990.

----- . Proceedings of the Meeting of Senior Officials on Drug Abuse Issues in Asia and the Pacific. New York : United Nations Publication, 1991.

----- . The United Nations and Drug Abuse Control. New York : United Nations Publication, 1989.

Wellman, Barry. "Network Analysis : Some Basic Principle," in Sociological Theory. Edited by Randal Collins. 155 - 200. Sanfrancisco : Jossey - bass, 1983.

White, DJ. and others. "Cocaine and Amphetamine Sensitization and NMDA Receptors," Research Findings. Vancouver : National Institute on Drug Abuse (NIDA), 1995.

White, Susan. "NMDA Elevation of Extracellular Dopamine and Serotonin in the Nucleus Accumbens," Research Findings. Vancouver : National Institute on Drug Abuse (NIDA), 1995.

World Health Organization (WHO). Who Expert Committee on Drug Dependence. Switzerland : World Health Organization Publication, 1993.

----- . Worldwide Amphetamine Abuse - A Practicular Concern for WHO. Geneva : Health Communication and Public Relations, 1996.

Woods, Peter. Sociology and the School : An Interactionist View Point. London : Routledge and Kegan Paul, 1983.

Yokota High School Students and Faculty. School Rules & Behavior Expectations. Tokyo : Yokota High School, 1997.

ภาคผนวก

- ชุดที่ 1 แนวคำถาม (Guideline) ในการสัมภาษณ์นักเรียนที่ใช้ยาบ้า**
- ชุดที่ 2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์นักเรียนที่ไม่ใช้ยาบ้า**
- ชุดที่ 3 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ครูและผู้บริหารโรงเรียน**
- ชุดที่ 4 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ปกครองและผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน**
- ชุดที่ 5 แนวคำถามในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆและผู้ที่เกี่ยวข้อง**
- ชุดที่ 6 แนวทางการสังเกตบริบทของโรงเรียน**

ชุดที่ 1 แนวคำถามในการสัมภาษณ์นักเรียนที่ใช้ยาบ้า

1. เริ่มการสนทนา

เริ่มคำถามอุ่นเครื่องด้วยการถามถึงเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจ เช่น ฟุตบอลโลก ดาราแนะนำตนเองและบอกวัตถุประสงค์ของการสนทนา
ขออนุญาตอัดเทป ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์ขัดข้องจึงจะขอจดบันทึกคำให้สัมภาษณ์

2. คำถามข้อมูลทั่วไป

เรียนที่นี้ตั้งแต่ชั้นม.1 โหม บ้านพักอยู่ละแวกไหน อยู่กับใคร
ชอบเรียนวิชาอะไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
ชอบครูคนไหน เพราะอะไร
อนาคตอยากจะเป็นอะไร เพราะเหตุใด
เคยรู้สึกจะทำอะไรแล้วรู้สึกภูมิใจ สบายใจบ้างไหม
ทำอะไรแล้วไม่สบายใจ
มีใครบ้างในโรงเรียนที่ดูเด่นหรือเป็นฮีโร่ เพราะอะไร รู้สึกอย่างไรกับเขา
อะไรที่เราทำแล้วเพื่อนเขาดูว่าเราเป็นฮีโร่ แล้วเรารู้สึกว่าเป็นฮีโร่ไหม
อะไรที่เราทำแล้วเพื่อนเขาดูว่าเราจ๋อง ไม่เอาไหน
อะไรที่เราทำแล้วจะถูกครูทำโทษ ทำไมจึงคิดเช่นนั้น
เคยได้ยินเรื่องยาบ้ามาตั้งแต่เมื่อไร เคยเห็นหรือไม่ คิดอย่างไรกับยานี้
ยาบ้าต่างจากบุหรี เหล้า หรือไม่ ถ้าต่าง ต่างกันอย่างไร ถ้าไม่ต่าง เหมือนกันอย่างไร

3. คำถามเกี่ยวกับบรรทัดฐาน

นิสัย ประเพณี มารยาท ที่ถือกันว่าเป็นสิ่งดีงามในโรงเรียน เป็นอย่างไร เป็นสิ่งที่หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษเพียงเล็กน้อยหรือมีการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ

ความประพฤติที่มีผลต่อความสงบเรียบร้อยและเป็นสุขของโรงเรียน ถ้าหากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง เป็นอย่างไร เป็นประเพณีที่มีอำนาจบังคับขั้นรุนแรง แต่ไม่มีการตราไว้เป็นกฎเป็นลายลักษณ์อักษรในโรงเรียน เป็นอย่างไร

โรงเรียนมีระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติที่ใช้กับนักเรียนในเรื่องใดบ้าง เช่น ข้อบังคับเรื่องบุหรี สุรา ทะล่อมถามว่าโรงเรียนมีระเบียบ ข้อบังคับเรื่องยาบ้าอย่างไร

นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับระเบียบเรื่องบุหรี สุรา ยาบ้า ของโรงเรียน เพราะเหตุใดอยากให้โรงเรียนปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

ที่มาของระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ แนวปฏิบัติที่เกี่ยวกับเรื่องบุหรี สุรา ยาบ้า ของโรงเรียนนั้น ได้มาอย่างไร ใครมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบเหล่านี้

ส่วนใหญ่ักเรียนยอมทำตามระเบียบเหล่านี้ไหม

นักเรียนคิดอย่างไรกับเพื่อนที่ไม่ทำตามระเบียบ กฎเกณฑ์ของโรงเรียน เช่น สูบบุหรี่ ต้มสุรา ใช้น้ำยา เล่นการพนัน พกพาอาวุธติดตัว ลักทรัพย์ เทียวเตรมั่วสุ่มในสถานเริงรมย์

นักเรียนเคยถูกลงโทษอย่างไร เพราะเหตุใด เคยถูกทำโทษโดยที่นักเรียนไม่ผิดหรือไม่ นักเรียนคิดอย่างไรกับการถูกลงโทษเช่นนั้น

การลงโทษอย่างไรที่นักเรียนคิดว่า “ เกินไป ” ไม่ควรลงโทษ ไม่ชอบธรรม

การสร้างความรู้สึกผิดชอบขึ้นในใจนักเรียน โรงเรียนทำอย่างไร

4. คำถามเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆในโรงเรียน

ชีวิตประจำวันในโรงเรียน นอกจากการเรียนตามปกติแล้ว นักเรียนทำอะไรบ้างตลอดวัน ถ้ามองถึงสิ่งที่ทำในช่วงเช้า กลางวัน เย็น ช่วงที่มีเวลาว่าง และเวลาอื่น ๆ

โรงเรียนมีการอบรม สั่งสอน เรื่องบุหรี่ สุรา ยาบ้าอย่างไร นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับการอบรม สั่งสอนของโรงเรียน

โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเรื่องบุหรี่ สุรา อย่างไร นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียน นักเรียนร่วมกิจกรรมเหล่านี้ไหม นักเรียนคิดว่าได้อะไร เสียอะไร คิดอย่างไรกับการเข้าร่วมกิจกรรม

นอกจากจัดกิจกรรมเรื่องสูบบุหรี่ ต้มเหล้า เรื่องสารเสพติดอื่นๆ คือ สารระเหย ยาบ้า มีหรือไม่ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่ เพราะเหตุใด นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับการจัดกิจกรรม

โรงเรียนยกย่องชมเชย ให้อัตถุสิ่งของ เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้าอย่างไร

ถ้านักเรียนฝ่าฝืนกฎ ระเบียบ ด้านยาบ้า โรงเรียนทำอย่างไร โรงเรียนมีการลงโทษ การเตือน การปรับ การลงโทษทางกาย อย่างไร นักเรียนรู้สึกอย่างไร

โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนทำตามระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่อง บุหรี่ สุรา ยาบ้า โดยการส่งเสริมด้านกำลังใจ ด้านการเงินและวัตถุสิ่งของต่างๆ ด้านความรู้ และด้านการประเมินอย่างไร และถ้านักเรียนไม่ทำตาม โรงเรียนทำอย่างไร นักเรียนรู้สึกอย่างไร

5. คำถามเกี่ยวกับเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้า

นักเรียนมีเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือเพื่อนนอกโรงเรียนไหม เพื่อนที่สนิทสนมกันมากที่สุด คือใคร คบหากันอย่างไร ชอบคบเพื่อนประเภทใด เพราะเหตุใดจึงสนิทสนมกับเพื่อนคนนี้

เพื่อนนอกโรงเรียนที่ชอบคบนั้น อยู่ที่ใด ยังเรียนอยู่ไหม คบหากันอย่างไร สนิทสนมกันมากเพียงใด เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

ได้บุหรี่ สุรา มาอย่างไร

เคยรู้เรื่องยาบ้าเมื่อไร ยาบ้าเข้ามาในโรงเรียนได้อย่างไร

ได้ยาบ้ามาอย่างไร ยาเริ่มจากจุดใด

บุหรี สุรา เหมือนกับยาบ้าไหม ถ้าเหมือน เหมือนอย่างไร ถ้าไม่เหมือนไม่เหมือนอย่างไร
 นักเรียนรู้จักคนขายบุหรี สุรา หรือไม่ รู้จักกันได้อย่างไร รู้จักกันมานานเพียงใด
 ติดต่อกันได้อย่างไร พบปะกันบ่อยไหม ความสัมพันธ์ต่อกันเป็นอย่างไร เป็นอะไรกับนักเรียน
 มีการแลกเปลี่ยนอะไรกันบ้าง ลักษณะการแลกเปลี่ยนเป็นอย่างไร

นักเรียนรู้จักคนขายยาบ้าหรือไม่ รู้จักกันได้อย่างไร รู้จักกันมานานเพียงใด ติดต่อกัน
 ได้อย่างไร พบปะกันบ่อยไหม ความสัมพันธ์ต่อกันเป็นอย่างไร เป็นอะไรกับนักเรียน มีการ
 แลกเปลี่ยนอะไรกันบ้าง ลักษณะการแลกเปลี่ยนเป็นอย่างไร

คนขายยาบ้าอยู่ในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียน ในโรงเรียนคือใคร นอกโรงเรียนคือใคร
 ใครเป็นคนนำยาบ้าเข้ามาในโรงเรียน เขาได้ยาบ้ามาอย่างไร รับมาจากใคร มีการแลกเปลี่ยน
 อะไรกันบ้าง ส่งต่อถึงใคร อย่างไร

วิธีการที่เขาแอบนำยาบ้า เข้ามาในโรงเรียนนั้นเป็นอย่างไร เขาติดต่อกับใคร เขาช่วย
 กันปกปิดไม่ให้คนรู้อย่างไร เมื่อนำยาเข้ามาแล้วมีการส่งต่อกันอย่างไร มีการติดต่อเชื่อมโยงกัน
 อย่างไรระหว่างนักเรียนที่เป็นผู้นำยามากับคนอื่นๆทั้งในและนอกโรงเรียน

ยาบ้าราคาเท่าใด ทำอย่างไรยาบ้าจะไม่ไปถึงครู ตำรวจ มีวิธีการต่อรองราคากันไหม
 หลบครูอย่างไร ตะล่อมถาม ถ้าอยากได้ยาบ้าสักเม็ด จะทำอย่างไร ต้องติดต่อกับใคร ติดต่อ
 หลายทอดไหม ต้องวางเงินไหม

ตะล่อมถาม การซื้อขาย การเสพยาบ้า เกิดขึ้นในโรงเรียนอยู่เรื่อยๆได้อย่างไร

ชุดที่ 2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์นักเรียนที่ไม่ใช้ยาบ้า

1. เริ่มการสนทนา

เริ่มคำถามอุ่นเครื่องด้วยการถามถึงเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจ เช่น การเรียน กีฬา
 แนะนำตนเองและบอกวัตถุประสงค์ของการสนทนา

ขออนุญาตอัดเทป ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์ขัดข้องจึงจะขอจดบันทึกคำให้สัมภาษณ์

2. คำถามข้อมูลทั่วไป

เข้าเรียนที่นี่ตั้งแต่ชั้นม.1ไหม บ้านพักอยู่ละแวกไหน อยู่กับใคร

ชอบเรียนวิชาอะไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

ชอบครูคนไหน เพราะอะไร

อนาคตอยากจะเป็นอะไร เพราะเหตุใด

เคยรู้สึกจะทำอะไรแล้วรู้สึกภูมิใจ สบายใจบ้างไหม

ทำอะไรแล้วไม่สบายใจ

มีใครบ้างในโรงเรียนที่ดูเด่นหรือเป็นฮีโร่ เพราะอะไร เราชูสึกอย่างไรกับเขา

อะไรที่เราทำแล้วเพื่อนเขาดูว่าเราเป็นฮีโร่ แล้วเรารู้สึกว่าเป็นฮีโร่ไหม
 อะไรที่เราทำแล้วจะถูกครูทำโทษ ทำไมจึงคิดเช่นนั้น
 เคยได้ยินเรื่องยาบ้ามาตั้งแต่เมื่อไร เคยเห็นหรือไม่ คิดอย่างไรกับยานี้
 ยาบ้าต่างจากบุหรี เหล้า หรือไม่ ถ้าต่าง ต่างกันอย่างไร ถ้าไม่ต่าง เหมือนกันอย่างไร

3. คำถามเกี่ยวกับบรรทัดฐาน

นิสัย ประเพณี มารยาท ที่ถือกันว่าเป็นสิ่งดีงามในโรงเรียน เป็นอย่างไร เป็นสิ่งที่หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษเพียงเล็กน้อยหรือมีการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ

ความประพฤติที่มีผลต่อความสงบเรียบร้อยและเป็นสุขของโรงเรียน หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง เป็นอย่างไร เป็นประเพณีที่มีอำนาจบังคับขั้นรุนแรง แต่ไม่มีการตราไว้เป็นกฎ เป็นลายลักษณ์อักษรในโรงเรียน

โรงเรียนมีระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติที่ใช้กับนักเรียนในเรื่องใดบ้าง เช่น ข้อบังคับเรื่องบุหรี สุรา ตะล่อมถามว่าโรงเรียนมีระเบียบ ข้อบังคับเรื่องยาบ้าอย่างไร

นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับระเบียบเรื่องบุหรี สุรา ยาบ้า ของโรงเรียน เพราะเหตุใด

ที่มาของระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ แนวปฏิบัติต่างๆที่เกี่ยวกับเรื่องบุหรี สุรา ยาบ้า ของโรงเรียนนั้น โรงเรียนได้มาอย่างไร ใครมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบเหล่านี้

นักเรียนคิดอย่างไรกับเพื่อนที่ไม่ทำตามระเบียบของโรงเรียน เช่น มาโรงเรียนสายเป็นนิจ ขาดเรียน ไม่ทำการบ้าน ไขว่จากหายาบคาย หลีกเลี่ยงการทำกิจกรรม สืบบุหรี ดื่มสุรา ใช้ยาบ้า เล่นการพนัน พกพาอาวุธติดตัว ลักทรัพย์ เทียวเตร่มั่วสุมในสถานเริงรมย์

ส่วนใหญ่ักเรียนยอมทำตามระเบียบเรื่องบุหรี สุรา ยาบ้า ของโรงเรียนไหม

นักเรียนเคยถูกลงโทษไหม อย่างไร เพราะเหตุใด เคยถูกทำโทษโดยที่นักเรียนไม่ได้ผิดหรือไม่ นักเรียนคิดอย่างไรกับการถูกลงโทษเช่นนั้น

การลงโทษอย่างไรที่นักเรียนคิดว่า “ เกินไป ” ไม่ควรลงโทษ ไม่ชอบธรรม

การสร้างความรู้สึกผิดชอบขึ้นในใจนักเรียนนั้น โรงเรียนทำอย่างไร

4. คำถามเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆในโรงเรียน

ชีวิตประจำวันที่โรงเรียน นอกจากการเรียนตามปกติแล้ว นักเรียนทำอะไรบ้างตลอดวัน ตามถึงสิ่งที่ทำในช่วงเช้า กลางวัน เย็น ช่วงที่มีเวลาว่าง และเวลาอื่นๆ

โรงเรียนมีสิ่งสอน อบรม เรื่องบุหรี สุรา ยาบ้า อย่างไร นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรกับการอบรม สอน ให้ความรู้ของโรงเรียน

โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเรื่องการสืบบุหรี ดื่มเหล้า อย่างไร นักเรียนร่วมกิจกรรมไหม เพราะอะไร นักเรียนคิดว่าได้อะไร เสียอะไร นักเรียนคิดอย่างไรกับการเข้าร่วมกิจกรรม

นอกจากจัดกิจกรรมเรื่องสืบบุหรี ดื่มเหล้า แล้ว เรื่องสารเสพติดอื่นๆ เช่น สารระเหย

ยาบ้า มีหรือไม่ นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับการจัดกิจกรรม นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่ คิดว่าได้อะไร เสียอะไร จากการเข้าร่วมกิจกรรม

โรงเรียนมีการให้รางวัล เช่น คำชมเชย การยกย่อง วัตถุสิ่งของ แก่ผู้ที่มีส่วนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้าอย่างไร นักเรียนรู้สึกอย่างไร

โรงเรียนมีการลงโทษผู้ที่ใช้ยาบ้า เช่น การตีเตือน การปรับ การลงโทษทางกาย อย่่างไร นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับการลงโทษเช่นนั้น

โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนทำตามระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องบุหรี่ สุรา ยาบ้า โดยการให้กำลังใจ ให้เงินและสิ่งของต่างๆ ให้ความรู้และการติดตามใหม่ อย่่างไร ถ้านักเรียนไม่ทำตาม โรงเรียนทำอย่างไร นักเรียนรู้สึกอย่างไร

5. คำถามเกี่ยวกับเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้า

นักเรียนมีเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือเพื่อนนอกโรงเรียนที่สนิทสนมกันมากคือใคร คบหากันอย่างไร ชอบคบเพื่อนประเภทใด เพราะเหตุใดจึงชอบคบกับเพื่อนคนนี้

เคยรู้เรื่องยาบ้าเมื่อไร ยาบ้าเข้ามาในโรงเรียนได้อย่างไร ยาบ้าเริ่มจากจุดใด

บุหรี่ สุรา เหมือนกับยาบ้าไหม ถ้าเหมือน เหมือนอย่างไร ถ้าไม่เหมือนไม่เหมือนอย่างไร

นักเรียนรู้จักคนขายบุหรี่ สุรา หรือไม่ รู้จักกันได้อย่างไร

นักเรียนรู้เรื่องคนขายยาบ้าหรือไม่ เป็นใคร อยู่ในโรงเรียนหรืออยู่นอกโรงเรียน คนขายยาบ้าในโรงเรียนคือใคร คนขายยาบ้านนอกโรงเรียนคือใคร รู้ได้อย่างไรว่าเป็นคนขายยาบ้า

วิธีการที่เขาแอบนำยาบ้าเข้ามาในโรงเรียนนั้นเป็นอย่างไร เขาติดต่อกับใคร เขาช่วยกันปกปิดไม่ให้คนรู้อย่างไร เมื่อนำยาเข้ามาแล้วมีการส่งต่อกันอย่างไร มีการติดต่อเชื่อมโยงกันอย่างไรระหว่างนักเรียนที่เป็นผู้นำยาเข้ามากับคนอื่น ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน

ตะล่อมถาม การซื้อขาย การเสพยาบ้า เกิดขึ้นในโรงเรียนอยู่เรื่อย ๆ ได้อย่างไร

ชุดที่ 3 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ครูและผู้บริหารโรงเรียน

1. เริ่มการสนทนา

เริ่มคำถามอุ่นเครื่องด้วยการถามถึงเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจ เช่น การสอบเข้ามหาวิทยาลัยระบบใหม่

แนะนำตนเองและบอกวัตถุประสงค์ของการสนทนา

ขออนุญาตอัดเทป ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์ขัดข้องจึงจะขอจดบันทึกคำให้สัมภาษณ์

2. คำถามข้อมูลทั่วไป

จังหวัดบ้านเกิด สถาบันการศึกษาที่เคยเรียน จำนวนบุตร

มาทำงานที่โรงเรียนนี้ได้อย่างไร ทำงานที่นี้กี่ปีแล้ว เล่าความเป็นมา

ชอบอาชีพครูหรือไม่

มีอะไรบ้างในอาชีพครูที่น่าสนใจ หรือน่าเบื่อหน่าย

สิ่งที่ภาคภูมิใจในชีวิตคืออะไร อนาคตอยากจะทำอะไร วางแผนชีวิตไว้อย่างไร

ขอให้เล่าเรื่องบุหรี เหล้า ในโรงเรียน มีการรณรงค์กันอย่างไร แล้วจึงถามเรื่องยาบ้า ว่าเริ่มเข้ามาในโรงเรียนตั้งแต่เมื่อไร อย่างไร ในตอนแรกๆโรงเรียนทำอย่างไร เล่ารายละเอียด ไปจนถึงยาบ้าเข้ามาอย่างแพร่หลายในโรงเรียน

โรงเรียนดำเนินการอย่างไร เช่น อบรม สั่งสอน ลงโทษ ออกระเบียบ ฯลฯ ไปจนถึง ปฏิกริยาจากนักเรียนกลุ่มต่างๆเป็นอย่างไร มีการต่อต้านไหม

3. คำถามเกี่ยวกับบรรทัดฐาน

นิสัย ประเพณี มารยาท ที่ถือกันว่าเป็นสิ่งดีงามของนักเรียนในโรงเรียนเป็นอย่างไร เป็นสิ่งที่หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษเพียงเล็กน้อยหรือมีการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ

ความประพฤติที่มีผลต่อความสงบเรียบร้อยและเป็นสุขของโรงเรียน เป็นอย่างไร เป็นสิ่งที่หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง เป็นประเพณีที่มีอำนาจบังคับขั้นรุนแรง แต่ไม่มีการตราไว้เป็นกฎเป็นลายลักษณ์อักษรในโรงเรียน

โรงเรียนมีระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติที่ใช้กับนักเรียนในเรื่องใดบ้าง เช่น ข้อบังคับเรื่องบุหรี สุรา มีหรือไม่ แล้วจึงถามว่าโรงเรียนมีระเบียบ ข้อบังคับเรื่องยาบ้า อย่างไร มีการรณรงค์ในเรื่องนี้อย่างไร

ผู้บริหาร ครู รู้สึกอย่างไรกับระเบียบในเรื่องต่างๆรวมทั้งเรื่องบุหรี สุรา ยาบ้าของโรงเรียน คิดว่านักเรียนรู้สึกอย่างไรกับระเบียบ เพราะเหตุใด ควรปรับปรุงแก้ไขหรือไม่ อย่างไร

ที่มาของระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องบุหรี สุรา ยาบ้าของโรงเรียนนั้น ได้มาอย่างไร ใครมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบเหล่านี้บ้าง มีการกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรไหม อย่างไร

คิดอย่างไรกับนักเรียนที่ไม่ทำตามระเบียบของโรงเรียน เช่น มาโรงเรียนสายเป็นนิจขาดเรียน ไม่ทำการบ้าน ใช้จ่ายขาดยาคาย หลีกเลี่ยงการทำกิจกรรม สบบุหรี ดื่มสุรา ใช้จ่าย เล่นการพนัน พกพาอาวุธติดตัว ลักทรัพย์ เทียวเตร่มั่วสุมในสถานเริงรมย์

เคยทำโทษนักเรียนไหม ทำอย่างไร เพราะเหตุใด เคยทำอย่างไรกับนักเรียนที่ไม่ทำตามระเบียบในเรื่องต่างๆของโรงเรียน นักเรียนคิดอย่างไรกับกฎ ระเบียบ และการลงโทษ

โรงเรียนทำอย่างไรในการสร้างความรู้สึกผิดชอบขึ้นในใจของนักเรียน

4. คำถามเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆในโรงเรียน

ชีวิตประจำวันที่โรงเรียน นอกจากการเรียนการสอนตามปกติแล้ว ตลอดเวลาทั้งวันครู

อาจารย์ทำอะไรบ้าง (ถามถึงสิ่งที่ทำในช่วงเช้า กลางวัน เย็น ช่วงที่มีเวลาว่าง และเวลาอื่นๆ)
 นักเรียนคนใดบ้างที่ครูเห็นว่าเป็น “ หัวโจก ” เพราะอะไร
 การลงโทษที่รุนแรงที่สุดกับนักเรียน เป็นอย่างไร
 โรงเรียนมีการจัดกิจกรรม สิ่งสอน อบรม เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจกับนักเรียนในเรื่อง
 ต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร

ความหมาย ชนิด ลักษณะ โทษของยาเสพติด

การหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติด (หลักสูตรวิชา พ 013 ชั้นม.2)

การป้องกันสิ่งเสพติด (หลักสูตรวิชา พ 402 ชั้นม. 4)

โทษของสิ่งเสพติดร้ายแรงและการป้องกันรักษา (หลักสูตรวิชา พ 504 ชั้นม.5)

ระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติต่างๆของโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องบุหรี่ สุรา
 ยาเสพติด ยาบ้า และโทษที่เกิดจากการฝ่าฝืนระเบียบ

โรงเรียนมีการให้รางวัล คำชมเชย การยกย่อง วัตถุสิ่งของ กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการ
 ป้องกันแก้ไขปัญหายาบ้าหรือไม่ อย่างไร และมีการลงโทษ ตีเตือน การปรับ การลงโทษทาง
 กาย การใช้กฎ ระเบียบ กับนักเรียนที่ฝ่าฝืนระเบียบเกี่ยวกับบุหรี่ สุรา ยาบ้า อย่างไร

ถ้านักเรียนถูกครูทำโทษ นักเรียนคิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร และทำอย่างไร

โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนทำตามระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ
 เรื่องบุหรี่ สุรา ยาบ้า โดยการสนับสนุนด้านจิตใจ ด้านการเงิน ด้านสิ่งของต่างๆ ด้านข้อมูล
 และด้านการประเมินไหม อย่างไร และถ้านักเรียนไม่ทำตามระเบียบ โรงเรียนทำอย่างไร

โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมด้านที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบุหรี่ สุรา ยาบ้า อย่างไร นักเรียนมี
 การร่วมกิจกรรมเหล่านี้ไหม เพราะอะไร นักเรียนคิดว่าได้อะไร เสียอะไร จากการร่วมกิจกรรม

ครู ผู้บริหารโรงเรียน มีส่วนร่วมในการสั่งสอน อบรม ชัดเจน ควบคุมและสนับสนุน
 ให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานเรื่องบุหรี่ สุรา ยาบ้า อย่างไร คิดว่านักเรียนรู้สึกอย่างไร คิด
 อย่่างไรกับการกระทำเช่นนั้น

5. คำถามเกี่ยวกับเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้า

สอนนักเรียนชั้นใด หน้าที่รับผิดชอบนอกจากงานสอนแล้วมีงานอะไรบ้าง

ปัญหาสำคัญของนักเรียนที่สอนคืออะไร ปัญหาที่นักเรียนสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพยาบ้า มี
 มากหรือไม่ ก็เปอร์เซ็นต์ เพราะอะไร ในขณะนี้ทำอย่างไรกับปัญหาดังกล่าว

นักเรียนมีการติดต่อกับเพื่อนนอกโรงเรียนในเรื่องใดบ้าง อย่างไร คบหากันอย่างไร

นักเรียนได้บุหรี่ สุรา มาอย่างไร เริ่มจากจุดใด

บุหรี่ สุรา แพร่กระจายไปในโรงเรียนได้อย่างไร เพราะเหตุใด

ในโรงเรียนมีใครบ้างที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบุหรี่ สุรา ยาบ้า แต่ละคนมีบทบาทอย่างไร มี
 หน้าที่อย่างไร ตำแหน่งสูงต่ำอย่างไร คิดอย่างไรกับผู้ที่เกี่ยวข้องเหล่านั้น และแต่ละคนมีความ

สัมพันธ์กันอย่างไร เกี่ยวข้องกับเรื่องบุหรี่ยาสูบอย่างไร

นักเรียนรู้จักคนขายบุหรี่ยาสูบ หรือไม่ รู้จักกันได้อย่างไร ติดต่อกันได้อย่างไร เป็นอะไรกับนักเรียน มีการแลกเปลี่ยนอะไรกันบ้าง ลักษณะการแลกเปลี่ยนเป็นอย่างไร

ใครเป็นคนนำยาสูบเข้ามาในโรงเรียน ยาเริ่มจากจุดใด เขาได้ยามาอย่างไร รับมาจากใคร เขารู้จักกันได้อย่างไร รู้จักกันมานานเพียงใด ความสัมพันธ์ต่อกันเป็นอย่างไร มีการแลกเปลี่ยนอะไรกันบ้าง ติดต่อกันอย่างไร ส่งต่อถึงใคร อย่างไร ราคาเท่าใด เขาทำอย่างไร ยาสูบจึงไม่ไปถึงครู ตำรวจ มีการต้อนรอง หลบครู อย่างไร

วิธีการที่เขาแอบนำยาเสพติด ยาสูบ เข้ามาในโรงเรียนนั้นเป็นอย่างไร เขาติดต่อกับใครในโรงเรียน เขาช่วยกันปกปิดไม่ให้คนรู้อย่างไร เมื่อนำยาเข้ามาแล้วมีการส่งต่อกันอย่างไร มีการติดต่อเชื่อมโยงกันอย่างไรระหว่างนักเรียนที่เป็นผู้นำยาเข้ามากับคนอื่น ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน

ตะล่อมถาม มีการขายยาสูบกันที่ใด ขายกันอย่างไร มีใครเกี่ยวข้องบ้าง อย่างไร มีการติดต่อกันทางตรงหรือทางอ้อมอย่างไร ถ้าติดต่อกันโดยอ้อม ต้องติดต่อผ่านใคร

ตะล่อมถาม การซื้อขาย การเสพยาสูบ เกิดขึ้นในโรงเรียนอยู่เรื่อย ๆ ได้อย่างไร

ชุดที่ 4 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ปกครองและผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน

1. เริ่มการสนทนา

เริ่มคำถามอุ่นเครื่องด้วยการถามถึงเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจ เช่น ฟุตบอลโลก การศึกษาของบุตรหลาน

แนะนำตนเองและบอกวัตถุประสงค์ของการสนทนา

ขออนุญาตอัดเทป ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์ขัดข้องจึงจะขอจดบันทึกคำให้สัมภาษณ์

2. คำถามข้อมูลทั่วไป

อยู่ที่นี้นานกี่ปีแล้ว มาอยู่ที่นี้ได้อย่างไร มีอาชีพอะไร จังหวัดบ้านเกิด จำนวนบุตร

การศึกษาของบุตรหลาน

สิ่งที่ภาคภูมิใจในชีวิตคืออะไร เพราะเหตุใด

ปัญหาของชุมชน

3. คำถามเกี่ยวกับบรรทัดฐาน

นิสัย ประเพณี มารยาท ที่ถือกันว่าเป็นสิ่งดีงามในโรงเรียน เป็นอย่างไร เป็นสิ่งที่หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษเพียงเล็กน้อยหรือมีการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ

ความประพฤติที่มีผลต่อความสงบเรียบร้อยและเป็นสุขของโรงเรียน เป็นอย่างไร เป็น

สิ่งที่หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง เป็นประเพณีที่มีอำนาจบังคับขั้นรุนแรง แต่ไม่มีการตราไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในโรงเรียน

โรงเรียนมีระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติที่ใช้กับนักเรียนในเรื่องบุหรี สุรา หรือไม่ว่าอะไร แล้วจึงจะถามว่าโรงเรียนมีระเบียบฯ ข้อบังคับเรื่องบุหรี สุรา ยาบ้า อย่างไร ผู้ปกครองทราบระเบียบหรือไม่ อย่างไร มีการกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างไร

ระเบียบต่างๆรวมทั้งเรื่องบุหรี สุรา ยาบ้า ของโรงเรียน เหมาะสมไหม ควรจะปรับปรุงแก้ไขหรือไม่ อย่างไร

ถ้านักเรียนไม่ทำตามระเบียบเรื่องการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา ยาบ้า จะถูกลงโทษอย่างไร

โรงเรียนทำอะไรกับนักเรียนที่ไม่ทำตามระเบียบของโรงเรียน เช่น มาโรงเรียนสาย เป็นนิจ ขาดเรียน ไม่ทำการบ้าน ใช้อาวุธข่มขู่ หลีกเลี่ยงการทำกิจกรรม สูบบุหรี่ ดื่มสุรา ใช้ยาบ้า เล่นการพนัน พกพาอาวุธติดตัว ลักทรัพย์ เทียบเต๋มั่วสุ่มในสถานเริงรมย์

นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง คิดอย่างไรกับกฎ ระเบียบ การฝ่าฝืน และการทำโทษเรื่องยาบ้าของโรงเรียน

4. คำถามเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆในโรงเรียน

ชีวิตประจำวันทุกวันของนักเรียนที่โรงเรียนและที่บ้าน นอกจากการเรียนตามปกติแล้ว นักเรียนทำอะไรบ้างในช่วงเช้า กลางวัน เย็น ช่วงที่มีเวลาว่าง และเวลาอื่นๆ

โรงเรียนและบ้านมีการจัดกิจกรรม สัมนา อบรม ให้ความรู้ความเข้าใจกับนักเรียนในเรื่องต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร

ความหมาย ชนิด ลักษณะ โทษของสิ่งเสพติด

การหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติด

การป้องกันสิ่งเสพติด

โทษของสิ่งเสพติดร้ายแรง และการป้องกันรักษา

ระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติต่างๆของโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องบุหรี สุรา ยาบ้า และโทษที่เกิดจากการฝ่าฝืนระเบียบ

บ้าน ชุมชน โรงเรียน มีการให้รางวัล คำชมเชย การยกย่อง วัตถุประสงค์ของ กับผู้ที่มีส่วนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างไร และมีการลงโทษ ตีเตือน ปรับ ลงโทษทางกาย การใช้กฎ ระเบียบ หรือควบคุมยาบ้าด้วยวิธีอื่นหรือไม่ อย่างไร และถ้านักเรียนฝ่าฝืน ครูหรือผู้ปกครองทำอะไร

ถ้านักเรียนถูกครูทำโทษ ผู้ปกครอง นักเรียน คิดอย่างไร และทำอะไร

บ้าน โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนทำตามระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบุหรี สุรา ยาบ้า โดยการสนับสนุนด้านจิตใจ ด้านการเงิน ด้านสิ่งของต่างๆ ด้านข้อมูล และด้านการประเมินไหม อย่างไร ถ้านักเรียนไม่ทำตาม บ้าน ครู ทำอย่างไร

โรงเรียน ชุมชน มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบุหรี่ สุรา ยาบ้า อย่างไรบ้าง นักเรียนร่วมกิจกรรมเหล่านี้ไหม เพราะอะไร คิดว่านักเรียนได้อะไร เสียอะไร คิดอย่างไรกับการเข้าร่วมกิจกรรม

ครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการสั่งสอน อบรม ควบคุม และสนับสนุนให้นักเรียนทำตามระเบียบเรื่องบุหรี่ สุรา ยาบ้า อย่างไร นักเรียนคิดอย่างไรกับการกระทำเช่นนั้น

5. คำถามเกี่ยวกับเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้า

มีลูกหลานเรียนอยู่ที่โรงเรียนนี้ไหม ชั้นใด

ปัญหาสำคัญของนักเรียนที่นี่คืออะไร โรงเรียนนี้มีปัญหานักเรียนสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพยาบ้า มากหรือไม่ ก็เปอร์เซ็นต์

นักเรียนมีการติดต่อกับเพื่อนทั้งในและนอกโรงเรียนในเรื่องใดบ้างอย่างไร คบหากันอย่างไร

นักเรียนได้บุหรี่ยุติ ยาบ้า มาอย่างไร ยาบ้าเริ่มจากจุดใด

ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน รู้จักคนขายบุหรี่ยุติ ยาบ้า หรือไม่ คิดอย่างไรกับเรื่องนี้

ใครเป็นคนนำบุหรี่ยุติ ยาบ้า เข้ามาในโรงเรียน ยาบ้าเริ่มจากจุดใด นักเรียนได้ยาบ้ามาอย่างไร รับมาจากใคร เขารู้จักกันได้อย่างไร ติดต่อกันอย่างไร มีการแลกเปลี่ยนอะไรกันบ้าง อย่างไร เขาทำอย่างไรจึงไม่ไปถึงครูหรือตำรวจ เขาหลบครูอย่างไร

วิธีการที่เขาแอบนำยาบ้าเข้ามาในโรงเรียนนั้นเป็นอย่างไร เขาติดต่อกับใคร เขาช่วยกันปกปิดไม่ให้คนรู้อย่างไร เมื่อนำยาเข้ามาแล้วมีการส่งต่อกันอย่างไร มีการติดต่อเชื่อมโยงกันอย่างไรระหว่างนักเรียนที่เป็นผู้นำยาเข้ามากับคนอื่นๆทั้งในและนอกโรงเรียน

ตะล่อมถาม มีการขายยาบ้ากันที่ใด ขายกันอย่างไร ราคาเท่าไร มีใครเกี่ยวข้องบ้างอย่างไร มีการติดต่อกันทางตรงหรือทางอ้อม อย่างไร ถ้าติดต่อกันโดยอ้อม ต้องติดต่อผ่านใคร

ตะล่อมถาม การซื้อขาย การเสพยาบ้า เกิดขึ้นในโรงเรียนอยู่เรื่อยๆได้อย่างไร

ชุดที่ 5 แนวคำถามในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

1. เริ่มการสนทนา

เริ่มคำถามอุ่นเครื่องด้วยการถามถึงเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจ เช่น ฟุตบอลโลก ปัญหาสังคม ปัญหาเด็กและเยาวชน

แนะนำตนเองและบอกวัตถุประสงค์ของการสนทนา

ขออนุญาตอัดเทป ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์ขัดข้องก็จะขอจดบันทึกคำให้สัมภาษณ์

2. คำถามข้อมูลทั่วไป

ทำงานอยู่ที่นั่นนานกี่ปีแล้ว มาอยู่ที่นี้ได้อย่างไร รับผิดชอบงานอะไร จังหวัดบ้านเกิด สถาบันการศึกษา

ความพึงพอใจในงานที่ทำ ความภาคภูมิใจในชีวิต

การศึกษาของบุตรหลาน

ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ทำ การแก้ไขปัญหา

ปัญหาบุหรื สุรา ยาบ้า

3. คำถามเกี่ยวกับบรรทัดฐาน

นิสัย ประเพณี มารยาท ที่ถือกันว่าเป็นสิ่งดีงามในโรงเรียนเป็นอย่างไร เป็นสิ่งที่หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษเพียงเล็กน้อยหรือมีการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ

ความประพฤติที่มีผลต่อความสงบเรียบร้อยและเป็นสุขของโรงเรียน หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง เป็นอย่างไร เป็นประเพณีที่มีอำนาจบังคับขั้นรุนแรง แต่ไม่มีการตราไว้เป็นกฎเป็นลายลักษณ์อักษรในโรงเรียน

ระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติที่ใช้กับนักเรียนในเรื่องบุหรื สุรา ยาบ้า เป็นอย่างไร คิดอย่างไรกับระเบียบ กฎเกณฑ์ ในเรื่องดังกล่าวของกระทรวงศึกษาธิการ ท่านเห็นว่าควรปรับปรุงแก้ไขหรือไม่ อย่างไร

ที่มาของระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ แนวปฏิบัติต่างๆที่เกี่ยวกับเรื่องบุหรื สุรา และยาบ้าของโรงเรียนนั้น ควรเป็นอย่างไร ใครควรมีส่วนร่วมในการกำหนด ควรกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรไหม อย่างไร ถ้านักเรียนไม่ทำตามระเบียบ ควรทำอย่างไร คิดอย่างไรกับการลงโทษของโรงเรียน

นักเรียนที่ไม่ทำตามระเบียบของโรงเรียน เช่น มาโรงเรียนสายเป็นนิจ ขาดเรียน สูบบุหรื ดื่มสุรา ใช้สารเสพติด เล่นการพนัน พกพาอาวุธติดตัว ลักทรัพย์ เทียวเตร่มั่วสุมในสถานเริงรมย์ เกี่ยวข้องกับยาบ้าอย่างไร

หน่วยงาน โรงเรียน ทำอย่างไรกับนักเรียนที่ไม่ทำตามระเบียบเรื่องบุหรื สุรา ยาบ้าของโรงเรียน รู้สึกอย่างไรกับกฎ ระเบียบดังกล่าว

4. คำถามเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ

ชีวิตประจำวันทุกวันของนักเรียนที่เข้าไปฝึกอบรม บำบัดรักษา ณ หน่วยงานที่ทำหน้าที่บำบัดรักษายาบ้าเป็นอย่างไร

ท่านมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรม สัมนา อบรม ให้ความรู้ความเข้าใจกับนักเรียนในเรื่องบุหรื สุรา ยาบ้า หรือไม่ อย่างไร เช่น

ความหมาย ชนิด ลักษณะ โทษของยาเสพติด

การหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติด

การป้องกันสิ่งเสพติด

โทษของสิ่งเสพติดร้ายแรง และการป้องกันรักษา

ระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติต่างๆของโรงเรียน สังคม ในเรื่องบุหรี่ สุรา ยาบ้า และโทษที่เกิดจากการฝ่าฝืนระเบียบ

หน่วยงาน มีการควบคุมด้วยการให้รางวัล คำชมเชย การยกย่อง วัตถุสิ่งของ แก่ผู้ที่มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาบ้าอย่างไร และมีการลงโทษ คำเตือน การปรับ การลงโทษทางกาย การใช้กฎ ระเบียบ หรือการควบคุมด้วยวิธีอื่นอย่างไร และถ้านักเรียนฝ่าฝืนระเบียบ หน่วยงานทำอย่างไร

หน่วยงานสนับสนุนให้นักเรียนทำตามระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติต่างๆที่เกี่ยวกับเรื่องบุหรี่ สุรา ยาบ้า โดยการสนับสนุนด้านจิตใจ ด้านการเงิน ด้านสิ่งของต่างๆ ด้านข้อมูล และด้านการประเมินอย่างไร ถ้านักเรียนไม่ทำตามระเบียบ หรือไม่ทำตามที่ทำให้การสนับสนุนแล้ว หน่วยงานทำอย่างไร

หน่วยงาน มีการจัดกิจกรรมด้านที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบุหรี่ สุรา ยาบ้าอย่างไร นักเรียนมีการร่วมกิจกรรมเหล่านี้ไหม เพราะอะไร ท่านเห็นว่านักเรียนได้อะไร เสียอะไร คิดอย่างไรกับการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน

ท่านและผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการสั่งสอน อบรม ควบคุม และสนับสนุนให้นักเรียนทำตามระเบียบเรื่องบุหรี่ สุรา ยาบ้า อย่างไร นักเรียนรู้สึกอย่างไร คิดอย่างไรกับการกระทำเช่นนั้น

5. คำถามเกี่ยวกับเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้า

มีลูกหลานเรียนอยู่ที่โรงเรียนนี้ไหม ชั้นใด โรงเรียนมีปัญหา นักเรียนสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพยาบ้า มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

ปัจจัยสำคัญของการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา ใช้ยาบ้าในโรงเรียนของนักเรียน คืออะไร

นักเรียนมีการติดต่อกับคนในและคนนอกโรงเรียนในเรื่องยาบ้าอย่างไร ติดต่อกับใคร

บุหรี่ยาบ้า แพร่กระจายไปในโรงเรียนได้อย่างไร คิดอย่างไรกับการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

รู้จักคนขายบุหรี่ยาบ้า หรือไม่ เขาติดต่อกับนักเรียนได้อย่างไร มีการแลกเปลี่ยนอะไรกันบ้าง แลกเปลี่ยนกันอย่างไร

ใครเป็นคนนำบุหรี่ยาบ้า เข้ามาในโรงเรียน ยาเริ่มจากจุดใด นักเรียนได้ยาบ้ามาอย่างไร มีวิธีการหลบหลีกอย่างไร

วิธีการที่เขาแอบนำยาบ้าเข้ามาในโรงเรียนนั้นเป็นอย่างไร เขาติดต่อกับใครในโรงเรียน เขาช่วยกันปกปิดไม่ให้คนรู้อย่างไร หลบครูอย่างไร เมื่อนำยาเข้ามาแล้วมีการส่งต่อกันอย่างไร

มีการติดต่อเชื่อมโยงกันอย่างไรระหว่างผู้ที่นำยาเข้ามากับคนอื่น ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน

ตะล่อมถาม มีการขายยาบ้ากันที่ใด ขายกันอย่างไร มีใครเกี่ยวข้องบ้าง อย่างไร มีการติดต่อกันทางตรงหรือทางอ้อม อย่างไร ถ้าติดต่อกันโดยอ้อม ต้องติดต่อผ่านใคร

ตะล่อมถาม การซื้อขาย การใช้ยาบ้า ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้น ยังคงเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ได้อย่างไร

ชุดที่ 6 แนวทางการสังเกตบริบทของโรงเรียน

การสังเกตบริบทของโรงเรียนเป็นการสังเกตสภาพแวดล้อมทั่วไปของโรงเรียนทั้งที่เป็นสภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาบ้า จะสังเกตในเรื่องต่างๆจากหลักฐานที่ปรากฏ หรือสอบถามจากบุคคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาจากหลักฐานอื่นๆและจากเอกสาร เช่น แผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน คู่มือนักเรียน สารสนเทศของโรงเรียน ฯลฯ สำหรับการการสังเกตนั้นจะสังเกตในประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้

1. ที่ตั้งและสภาพแวดล้อมนอกโรงเรียน

โรงเรียนอยู่ในละแวกใด อยู่ใกล้กับอะไรบ้าง

เส้นทางคมนาคมเข้าออกโรงเรียนเป็นอย่างไร

สภาพสิ่งแวดล้อม ชุมชนรอบโรงเรียนเป็นอย่างไร

ลักษณะของหน่วยงาน คน สถานที่ และสิ่งต่างๆที่อยู่รอบโรงเรียน เช่น คลอง ตลาด โรงงาน สถานีบริการน้ำมัน โรงพยาบาล ชุมชนแออัด ศูนย์การค้า เป็นอย่างไร เกี่ยวข้องกับยาบ้า นักเรียน และโรงเรียน อย่างไร

2. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

มีการให้บริการด้านความรู้เกี่ยวกับยาบ้าแก่ชุมชนโดยโรงเรียนดำเนินการเอง หรือร่วมมือกับหน่วยงานอื่นไหม อย่างไร

ชุมชนมีความเป็นระเบียบ สะอาด เรียบร้อย สวยงามไหม

มีแหล่งมั่วสุมอาชญากรรม แหล่งซ่องสุมยาบ้าในชุมชนไหม

มีบรรยากาศที่สนับสนุนและส่งเสริมทางวิชาการและความช่วยเหลือด้านสุขภาพ และด้านยาบ้าในชุมชนไหม

3. บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

นักเรียนร่าเริง ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีมารยาทดีเพียงใด

นักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องมีการทักทาย พูดจาปราศรัยกัน

อย่างเป็นมิตรและเป็นกันเองมากน้อยเพียงใด

มีการปลูกไม้ดอกไม้ใบในโรงเรียนมากไหม มีความสวยงามร่มรื่นเพียงใด และการตกแต่งบริเวณเป็นระเบียบเรียบร้อยเพียงใด

มีการจัดบริเวณต่างๆเป็นสัดส่วนไหม

ห้องเรียน โรงฝึกงาน โรงอาหาร เพียงพอไหม

อาคารสถานที่สะอาดเรียบร้อย สวยงามและน่าอยู่เพียงใด

อาคารสถานที่ชำรุดทรุดโทรมหรือไม่ มีการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดีเพียงใด

มีรั้วรอบขอบชิดเพียงใด มีทางสัญจรเป็นระเบียบไหม

มีสถานที่เล่น ออกกำลังกาย พักผ่อนของนักเรียนเพียงพอและเหมาะสมเพียงใด

ห้องสุขามีเพียงพอหรือไม่ สะอาดเรียบร้อยเพียงใด ตั้งอยู่ในบริเวณห่างไกลจากการดูแลของครูหรือไม่ มีการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพใช้งานได้ดีเพียงใด

มีการจัดงบประมาณสนับสนุนด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมต่างๆในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องโดยกำหนดในแผนปฏิบัติการไว้อย่างชัดเจนหรือไม่

4. บรรยากาศภายในอาคารเรียน ห้องเรียนและห้องอื่นๆ

อาคารเรียนและห้องเรียนมีความเป็นระเบียบ สะอาด เรียบร้อย สวยงาม เพียงใด มีป้ายชื่อบอกอาคารและห้องต่างๆ และใช้การได้ดีเพียงใด

มีอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่แออัด และมีแสงสว่างเพียงพอไหม

มีบรรยากาศที่สนับสนุนและส่งเสริมทางวิชาการด้านยาเสพติดไหม อย่างไร

มีการจัดงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่องโดยกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการด้านยาเสพติดไหม

มีการกำกับ ควบคุม ดูแลอย่างเป็นระบบไม่ให้เป็นที่ซ่อนสมด้านยาบ้าไหม

มีห้องน้ำห้องส้วมที่สะอาด มีการดูแลให้อยู่ในสภาพดีและมีปริมาณเพียงพอไหม

มีการตรวจสอบพบวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาบ้าในห้องน้ำไหม

5. บรรยากาศทางวิชาการ

โรงเรียนมีแผนปฏิบัติการประจำปีด้านบุหรื สุรา ยาบ้า หรือไม่ อย่างไร

วิธีการทำแผนด้านบุหรื สุรา ยาบ้า เป็นอย่างไร ใครมีส่วนร่วมบ้าง อย่างไร

การดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือไม่ เพียงใด

มีการกำกับ ติดตาม ประสาน ประเมิน และรายงานการปฏิบัติตามแผนด้านบุหรื สุรา ยาบ้า อย่างเป็นระบบหรือไม่ อย่างไร

มีการมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบด้านบุหรื สุรา ยาบ้า เป็นลายลักษณ์อักษร โดยผู้บริหารเป็นผู้บริหารจัดการให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงทั้งโรงเรียนไหม อย่างไร

โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์ เงิน เพื่อดำเนินงานด้านบุหรี สุรา ยาบ้าหรือไม่
ผู้รับผิดชอบและผู้ที่เกี่ยวข้องด้านบุหรี สุรา ยาบ้าของโรงเรียนคือใครบ้าง มีตำแหน่ง
หน้าที่และบทบาทอย่างไร

โรงเรียนมีการจัดกิจกรรม สั่งสอน อบรม เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจกับนักเรียน
ในเรื่องต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร

ความหมาย ชนิด ลักษณะ โทษของยาเสพติด

การหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติด (หลักสูตรวิชา พ 013 ชั้นม.2)

การป้องกันสิ่งเสพติด (หลักสูตรวิชา พ 402 ชั้นม. 4)

โทษของสิ่งเสพติดร้ายแรงและการป้องกันรักษา (วิชา พ 504 ชั้นม.5)

ระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติต่างๆของโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องบุหรี สุรา
ยาบ้า และโทษที่เกิดจากการฝ่าฝืนระเบียบ

การเรียนการสอน การจัดกิจกรรมด้านบุหรี สุรา ยาบ้า ของโรงเรียน เกิดขึ้น
ได้อย่างไร ใครมีส่วนร่วมบ้าง อย่างไร หน่วยงานภายนอกมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไร และได้ผล
น่าพึงพอใจหรือไม่ เพราะเหตุใด

มีการจัดงบประมาณด้านบุหรี สุรา ยาบ้า อย่างต่อเนื่องโดยมีการกำหนดไว้อย่าง
ชัดเจนในแผนปฏิบัติการหรือไม่

มีการติดตาม ประเมิน และรายงานการดำเนินงานด้านบุหรี สุรา ยาบ้า อย่าง
ต่อเนื่องหรือไม่

6. ความสัมพันธ์ระหว่างคนในโรงเรียนกับคนนอกโรงเรียน

จากการสังเกตพบว่านักเรียนกับเด็กและคนนอกโรงเรียน เช่น คนในโรงงาน คนใน
ชุมชนแออัด คนในแหล่งค้ายาบ้า ฯลฯ รู้จักกันไหม รู้จักกันได้อย่างไร

การเชื่อมโยงติดต่อกันด้านยาบ้าระหว่างนักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับคนนอก
โรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

7. วิถีชีวิตของนักเรียน ครูอาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน

ชีวิตประจำวันในโรงเรียนของนักเรียน และของครู ตั้งแต่เข้าจรดเย็นเป็นอย่างไร

ประวัติของผู้วิจัย

ชื่อ - ชื่อสกุล	นางจิรพันธ์ ไตรทิพจรัส
วัน เดือน ปีเกิด	25 พฤษภาคม 2495
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	14/26 ซอย 15 หมู่บ้านธนิทร ถนนวิภาวดีรังสิต เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร 10210
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ฝ่ายนิเทศงานบริหารและการจัดการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2510	มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. 3) จากโรงเรียนสตรีภูเก็ต
พ.ศ. 2512	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) จากวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2517	การศึกษามัธยมศึกษา (กศ. บ.) สาขามัธยมศึกษา - ชีววิทยา จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร
พ.ศ. 2523	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ. ม.) สาขาการสอนวิทยาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2541	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ. ด.) สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

**โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า
: ศึกษากรณีโรงเรียนมัธยมศึกษา**

**บทคัดย่อ
ของ
จิรพันธ์ ไตรทิพจรัส**

**เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขุภัณฑ์ติต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์
มกราคม 2542**

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้า โดยศึกษาผ่านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน โดยมุ่งหาคำอธิบายว่า การจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนมีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดอย่างไร เครือข่ายการแพร่ระบาดมีแบบแผนอย่างไร และมีเงื่อนไขอะไรที่เป็นตัวกำหนดการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดใกล้กรุงเทพมหานคร เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งสำนักงานป.ป.ส. รายงานไว้ว่ามีการแพร่ระบาดของยาบ้ามาก เป็นพื้นที่สำคัญซึ่งกลุ่มผู้ผลิตและจำหน่าย ทำการลักลอบผลิตและจำหน่ายยาบ้า จังหวัดซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนมักถูกฝ่ายปราบปรามจับกุมยาบ้าอยู่เสมอ ส่วนวิธีการหลักที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ การสังเกตและการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มนักเรียนที่ไชยาบ้า 18 คน กลุ่มนักเรียนที่ไม่ไชยาบ้า 11 คน ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ 22 คน รวมทั้งผู้ปกครองและผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งในและนอกโรงเรียน จำนวน 15 คน รวมทั้งสิ้น 66 คน

ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างทางสังคมซึ่งในที่นี้หมายถึง การจัดระเบียบทางสังคม คือ การจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างของโรงเรียน มีผลต่อระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครู เป็นระบบความสัมพันธ์แนวดิ่ง เป็นแบบสั่งการ ครูทำงานเฉพาะหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพิกเฉยต่อปัญหายาบ้าและปัญหาอื่น ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ครูมีอำนาจเผด็จการเบ็ดเสร็จโดยปราศจากการตรวจสอบ การควบคุมทางสังคมที่ครูมีต่อนักเรียนเป็นการควบคุมบังคับจากภายนอก ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู เป็นระบบความสัมพันธ์แนวราบระหว่างครูในหมวดวิชาหรืองานเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ครูทำหน้าที่เฉพาะอย่างสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน มี 5 ลักษณะคือ ความสัมพันธ์แบบยอมรับผู้ที่ฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียนได้ แบบยอมรับกันในกลุ่มเด็กเรียน แบบยอมรับกันในกลุ่มนักเรียนเกเร แบบยอมรับและเกรงกลัวกันแบบกลุ่มมาเฟีย และแบบเอื้ออาทรกันในกลุ่ม ในขณะที่นักเรียนถูกกระทำจากการจัดระเบียบทางสังคมและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนนักเรียน มีการท้าทายระเบียบ ยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบ มีการต่อรอง หลบครูไปมั่วสุมตามห้องน้ำและมุมปลอดภัย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดังกล่าวมีผลต่อระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียน ครูไม่เอาใจใส่ ไม่ใกล้ชิด ขาดความรักและความเอื้ออาทรต่อนักเรียน ขาดการควบคุมจากภายใน การควบคุมบังคับจากภายนอกไม่ได้ผล มีผลให้นักเรียนบางคนได้ยาบ้ามาใช้ เข้าไปติดยาบ้า และนำมาแพร่ระบาดในโรงเรียน

ส่วนเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อการได้ยาบ้า การเข้าไปติดยาบ้า และการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนก็คือ การที่มีแหล่งยาบ้า หายาบ้าง่าย ราคาพอซื้อได้ และมีการนำยาบ้าที่ผู้ขายมีกำไรดี เข้าสู่โรงเรียนได้ง่าย ขายง่าย ไม่มีคนคุม และการควบคุมไม่ได้ผล โรงเรียนเอาผิดไม่ได้ เหล่านี้คือเงื่อนไขซึ่งมีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียน

การศึกษาเครือข่ายการแพร่ระบาดของยาบ้า พบว่ามีหลายแบบแผน ได้แก่ นักเรียนรับยาบ้าจากผู้จำหน่ายรายใหญ่และรายย่อยนอกโรงเรียน นำมาจำหน่ายให้กับเพื่อนในโรงเรียน ผู้จำหน่ายยาบ้ารายย่อยนำยาบ้ามาส่งให้กับนักเรียนที่หลังโรงเรียน นักเรียนบางคนที่มาเรียนบางวิชาเป็นบางเวลา และศิษย์เก่าที่ปัจจุบันเป็นนักศึกษาสถาบันอื่น นำยาบ้ามาจำหน่ายในโรงเรียนด้วยตนเอง จากนั้นผู้ซื้อจะนำยาบ้าไปใช้ร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม 1 - 3 คน เครือข่ายเช่นนี้มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างรวดเร็ว

**SOCIAL STRUCTURE AND AMPHETAMINE DIFFUSION
: A STUDY IN SECONDARY SCHOOL**

**AN ABSTRACT
BY
JIRAPAN TRITIPJARAS**

**Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Doctor of Education degree in Development Education
at Srinakharinwirot University**

January 1999

The purpose of the study was mainly aimed to understand the phenomenon of amphetamine diffusion through the study of school social structure. The study was building knowledge on 3 major aspects. Firstly, the relationship between social organization and amphetamine distribution in schools. Secondly, the pattern of diffusion networks. Lastly, the conditions for amphetamine diffusion in schools.

The study employed qualitative methods to investigate the complexity of amphetamine diffusion networks under school's social structure. The site of the study was selected from secondary schools near Bangkok which located in the area of high rate diffusion in Office of The Narcotics Control Board data. The key informants consisted of 66 persons from 4 categories : addicted students, non-addicted students, school administrators and teachers, parents and other key informants both inside and outside the schools. In - dept interview and observation were the major methods for data collection.

In summary, the findings from this study revealed that the school social structure including normative order and differentiation order have significant impacts on patterns of relationships between parties concerned in school. Mainly, this study found that there were 4 patterns of social relations in schools. Firstly, the dictatorship relation between the teacher and student which the teacher has used violent punishment as an instrument to comply the students with the norms. Secondly, the relationship pattern between teachers and teachers was the horizontal relationship within the specific group. Thirdly, the relationship between administrators and teachers was made the teacher to emphasize only in teaching and decreased their potential in supervising student's behavior. Lastly, the relationship between students and students which was categorized into 5 patterns namely, the relationship among those who violated the norms of the school, the relationship among well - disciplined students, the relationship between the student leader of the group and the addicted students, the relationship among the delinquent students, and the friendship relationship among students in their group. These patterns of relationships has brought about the social gap between teachers and students.

The diffusion networks in schools were found in various patterns which are as follow. Firstly, students obtained amphetamine from outside agents both retail and wholesale to sale to their friends in school. Secondary, retail seller outside supplied amphetamine to the student in school. Thirdly, selling channels used by the graduated student. Fourthly, some students who absent from some classes sell amphetamine to their friend by themselves.

After obtaining the drug, the students shared amphetamine among their group. These were a vast amphetamine production which can be easily distributed through many channels to students in school while the social organization caused negative effects to students. The negative relationship between students and teachers in couple with the tight relationship among friends in their group have led to the failure of content system in school which have, in turn, resulted in amphetamine diffusion in school.